

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 1 AOUT 1951 Չորեքշաբթի 1 ՕԳՈՍՏՈՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6522–Նոր շրջանի թիւ 1933

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՁՈՒԼԱՐԱՆԸ

Երբ Ֆրանսայէն անցնինք Ամերիկա, կը տեսնենք որ պարագան նոյնն է նաեւ այնտեղ :

Միացեալ Նահանգներու հսկայ տարածութեան վրայ, Ատլանտեան Ովկիանոսէն մինչեւ Խաղաղական՝ 150 միլիոն բնակչութեան մէջ կ'ապրին 150 — 200.000 Հայեր միայն :

Չկայ քաղաք մը ուր Հայերը մեծամասնութիւն կազմեն:

Ամերիկան հսկայ ձուլարան մըն է՝ որ իր մէջ կը հալեցնէ աշխարհի բոլոր կողմերէն բախտ փնտռելու համար հոն գացողները :

Հայերը չէին կրնար բացառութիւն կազմել :

Ամերիկայի ազատ երկինքին տակ, ամէնէն ժողովրդավար վարչաձեւի բարիքներէն լիուլի օգտուող մեր հայրենակիցները հնարաւորութիւն չունին իրենց փոքրիկներուն համար մանկապարտէզներ եւ նախակրթարաններ բանալու :

Ուստի եւ ամերիկահայ նոր սերունդը, Ֆրանսայինին նման աչքը կը բանայ օտար դպրոցի մէջ:

Ծնունդով ամերիկեան քաղաքացի, ամերիկահայ փոքրիկը ամէն առաւօտ մանկապարտէզի սեմէն ներս կոխած ատեն կ'ողջունէ ամերիկեան աստղազարդ դրօշակը եւ հաւատարմութիւն կ'երդնու անոր :

Մանկապարտէզէն վերջ ամերիկեան նախակրթարան, յետոյ միջնակարգ վարժարան՝ կատարեալ Ամերիկացի կը դարձնեն Խարբերդէն, Մարաշէն կամ Տիգրանակերտէն Ալեռեաց երկիրը գաղթող մեր հայրենակիցներու զաւակները :

Արդէն երեսուն տարի անցաւ վերջին հայկական մեծ արտագաղթէն ի վեր: Սերունդ մը յաջորդեց նախորդին, որ աւելի քան կէս դարու պատմութիւն ունի իր ետեւ :

Նորագոյն սերունդը այժմ չի գիտեր նոյնիսկ թէ ուսկից գաղթած է իր ծնողքը Ամերիկա: Գաղափար չունի անոր ծննդավայրին մասին: Տարտամ բաներ մը գիտէ Հայաստանի եւ հայութեան մասին :

1944ին Ֆրանսա եկող ամերիկահայ զինուորներէն շատ քիչեր միայն կրնային մաքուր հայերէն խօսիլ: Մեծամասնութիւնը ամերիկեան շեշտով աղքատ հայերէն մը կը կոտրտէր:

Ներկայիս ամերիկահայ գաղութը հասած է այն վիճակին, որ մէկ սերունդը միւսը չի հասկընար :

Հայ տուներուն մէջ տիրապետողն է անգլիերէն լեզուն, որ տղոց միջոցաւ դպրոցէն փոխադրուած է հոն: Քոյր եղբայր տան մէջ անգլիերէն կը խօսին իրարու հետ, ճիշդ ինչպէս հոս Ֆրանսերէն կը բարբառին մեր զաւակները :

Ֆրանսահայ գաղութի առաւելութիւնն այն է, որ տակաւին նոր ըլլալով, օտարացումը այնքան չեշտուած չէ հոս, որքան Ամերիկայի մէջ :

Այս եզրակացութեան կուգանք՝ տեսնելով, որ մինչ նոր սերունդին համար հրատարակուած թերթերը Ֆրանսայի մէջ կէս - հայերէն եւ կէս ֆրանսերէն կը խմբագրուին, Ամերիկայի մէջ հայերէնի նշոյլն անգամ չի տեսնուիր եւ անոնք ամբողջովին անգլիերէն լեզուով լոյս կը տեսնեն:

Չունենալով հայկական մանկապարտէզ ու նախակրթարան, ուր սորվէր իր մայրենի լեզուն, գրականութիւնն ու պատմութիւնը, հայածին մանուկը առաջին օրէն իսկ կը մեծնայ ու կը դաստիարակուի իբրեւ Ամերիկացի :

Ֆրանսա դեռ այն առաւելութիւնն ալ ունի, որ շնորհիւ Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին եւ Դպրոցասիրացին, մէկ երկու հարիւր տղաներ ու աղջիկներ նախնական եւ երկրորդական կրթութիւն կը ստանան :

Գալով Հարաւային Ամերիկային, հետզհետէ աճող գաղութներ ունինք Արժանթինի, Պրազիլիոյ եւ Ուրուկուէյի մէջ աւելի քան քառորդ դարէ ի վեր :

Հոս ալ օտարացման վտանգը գլուխը ցցած է, միեւնոյն պատճառներով, որոնց վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ օտար ամուսնութիւնները, որոնք արդէն իսկ սկսած են յաճախադէպ դառնալ :

Երբ այսպէս են պայմանները Ֆրանսայի եւ զոյգ Ամերիկաներու մէջ, ծանր պարտականութիւն կ'իյնայ Սփիւռքի հայութեան պատասխանատու վարիչներուն վրայ՝ լուրջ միջոցներ ձեռք առնել ազգապահպանման համար :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԵՐԹԱԼԷ ԱՌԱՋ

Ամառնային արձակուրդի առթիւ քաղաքին պատերը զարդարուած են համար - հազար գոյնի յայտարարութիւններով: Իւրաքանչիւրը կը գովէ Ֆրանսայի այս կամ այն անկիւնը: Լեռ, ծով, անտառ ու դաշտ, հանքային ջուրեր, հով ու արեւ իրենց հրապոյրը փռած են պատի մեծածաւալ ծանուցումներուն վրայ :

Կարելի չէ երբեմն կանգ չառնել անոնցմէ մէկն ու մէկին առջեւ, փնտռելով հետաքրքրական մանրամասնութիւն մը:

Հատ մը կարդացի այսպէս.

« Ձեր արձակուրդը անցուցէք U. R. S. S.ի (Խորհրդային Միութիւն) մէջ, որ է Ազատութեան հայրենիքը»:

— Հեգնական անշուշտ — :

Հակառակ ատոր, յոյս մը ծագեցաւ սրտիս մէջ, թերեւս կարելի էր ազատ կերպով այցելել, Խորհրդ. Միութեան բաղկացուցիչ երկիրներն ալ որը որ կ'ուզէք: Հայաստանն ալ մէջը :

Վստահ եմ որ ինծի նման շատեր Հայ կամ Վրացի, Ուկրայնացի կամ Թիւրքմէն, ոչ միայն ուրախութեամբ կարդացին այդ պատի ծանուցումը, այլ առանց երկար բարակ մտածելու, շունչերնին առին հիւպատոսարան, այն հաստատ համոզումով որ վերջապէս պիտի կարենան 15—20 օրուան համար երթալ իրենց հայրենիքը եւ վերադառնալ, եթէ հոն իրենց մնայուն կերպով հաստատուիլը առ այժմ դիւանագիտական կնճռոտ հարց է :

Հիւպատոսարանէն վերադարձողէ մը տեղեկութիւն խնդրեցի :

— Զգէ՛ եղբայր, մեզի համար չէ եղեր: Այլ միայն այն ժողովուրդներուն համար, որոնց հայրենիքը երկաթեայ վարագոյրին այս կողմն է, այսինքն Ֆրանսացի, իտալացի, անգլիացի, պելժ, հոլանտացի եւն. եւն.: Եւ գիտես ի՞նչ պատճառաբանութեամբ, որովհետեւ մեր երկիրներուն համար չէ եղեր այդ ծանուցումին մէջ գրուած «Ազատ» բառը, այլ այցելել ուզող ժողովուրդներուն հայրենիքին համար է:

Երազէս անախորժ տպաւորութեամբ արթնցայ :

ՍՕՍԻ

ՍՈՒՐԷՆ ՇԱՄԼԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք Պոլսոյ «Մարմարա» օրաթերթին արտօնատէր - խմբագրապետ Սուրէն Շամլեանի մահը, որ տեղի ունեցած է Յուլիս 25ին Ժընեւի բուժարանին մէջ, ուր գացած էր դարմանուելու: Հանգուցեալը երեսուն տարուան վաստակ մը ունէր լրագրութեան մէջ եւ հետզհետէ յառաջացած էր ինքնաշխատութեամբ : Աշխատակցած է հայերէն, թուրքերէն եւ օտար թերթերու: Գիտէր շատ մը լեզուներ: Տարիներով եղած է թղթակից եւ կապ հաստատած միջազգային մամուլին հետ, մինչեւ իր սեփական թերթին՝ « Մարմարա»յի հիմնումը :

Ծնած է 1899ին Կէյվէի Գընճըլար գիւղը : Նախնական կրթութիւնը ստանալէ վերջ, ղրկուած է Պոլիս Յ. Հինգլեանի «Նոր դպրոց»ը, զոր աւարտելէ անմիջապէս վերջ նետուած է լրագրական ասպարէզ, աշխատակցելով Իզմիրի «Արեւելեան Մամուլ»ին: Եղած է լրաբեր եւ օգնական խմբագիր Պոլսոյ «Ժողովուրդի Ձայն»ի, յետոյ մտած է «Ճակատամարտ»ի մէջ՝ Մանուկ Ասլանեանի խմբագրութեան օրով: Տարի մը վերջ, Ասլանեան ստիպուեցաւ «Ճակատամարտ» անունը փոխել, «Մարմարա»յի, յաջորդ տարին ալ՝ «Ազդարար»ի, չորս շահաբաժիններով:

1928ին Շամլեան բաժնուեցաւ անկէ եւ հիմնեց «Շեփոր» օրաթերթը, վերջն ալ «Շարժում» շաբաթաթերթը: Պրիւսէլի մէջ «Պելկօթիւրք» անուն պարբերաթերթ մը հրատարակեց :1934ին վերադարձաւ Պոլիս եւ աշխատակցեցաւ «Ժամանակ»ի, 1940էն ի վեր կը վերհրատարակէր «Մարմարա»ն:

Մեր ցաւակցութիւնները ընտանիքին (Պոլիս) եւ քրոջն ու քեռայրին Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Կարապետեանի (Պրիւսէլ) :

Քարիւղի վէճը կը մեղմանայ

ՉԸՐՉԻԼ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՉՊԱՐՊԵԼ ԱՊԱՏԱՆԸ

Անգլօիրանեան քարիւղի վէճին շուրջ կարեւոր վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան երկուշաբթի օր Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ :

Արտաքին նախարար Հէրպըրթ Մորիսըն կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ : Յայտնեց թէ շուտով Իրան պիտի ղրկուի անգլիական պատուիրակութիւն մը՝ նախագահութեամբ նախարար Ռիչըրտ Սթոքսի: Պատուիրակութիւնը նախ պիտի հանդիպի Ապատան՝ տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար զտարաններու խնդիրը : Թեհրանի կառավարութենէն խնդրուեցաւ որ Ապատանի անգլիացի ճարտարագէտներն ու պաշտօնեաները տեղւոյն վրայ մնան առայժմ եւ զտարանները չգրաւուին :

Խորհրդարանին մէջ պահպանողական ընդդիմադիրներու պետ Ուինսթըն Չըրչիլ խստիւ պահանջեց, որ Անգլիացիք բացարձակապէս չպարպեն Ապատանը եւ ի հարկին զէնքով ընդդիմանան Պարսիկներու գրաւման փորձերուն : Նախկին վարչապետը շեշտեց որ Անգլիա իր թոյլ քաղաքականութեան պատճառաւ հետզհետէ դիրքերը կը կորսնցնէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Հնդկաստանի պարպումէն վերջ Եգիպտոսի, Պաղեստինի եւ Իրանի մէջ անգլիական քաղաքականութեան ձախողութիւնը բոլորովին պակսեցուցած է Մեծն Բրիտանիոյ հմայքը :

Նախագահ Թրումընի խորհրդականը Հէրրիմըն Լոնտոնէն Թեհրան վերադարձաւ, տանելով անգլիական կառավարութեան վերջին պայմանները : Հէրրիմըն լաւատես է եւ կը յուսայ թէ բանակցութիւնները յաջող արդիւնքի մը պիտի յանգին :

Մորիսըն խորհրդարանին մէջ յայտարարեց. — « Մեր ամերիկացի բարեկամները ուժգնօրէն պնդեցին որ ընդունինք քարիւղի հանքերու ազգայնացման սկզբունքը: Անգլիոյ նպատակն է հաւասարապէս բաժնեկից դարձնել Պարսիկները :

Պատասխանելով Չըրչիլի, յայտարարեց թէ՝ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ ծնունդ առած ազգայնական շարժումը փափաքելի է, սակայն հայրենասիրութիւն եւ օտարատեցութիւն տարբեր բաներ են: Անգլիա պիտի ընդդիմանայ Իսրայէլի կամ Արաբներու կողմէ կատարուելիք յարձակողական ոեւէ շարժումի: Արաբներն ու Հրեաները պէտք է փոխադարձ զիջումներով հասկացողութեան մը գան : Անգլիա աւանդական զօրաւոր բարեկամական կապեր ունի արաբական պետութեանց հետ եւ կը փափաքի ամէն կերպով ամրապնդել այդ կապերը: Նոյնը՝ Իսրայէլի հետ: Մերձաւոր Արեւելքի մէջ քարիւղ ունեցող երկիրներու եւ դրամագլուխ ունեցող օտար երկիրներու միջեւ հաւասարութեան դետնի վրայ համաձայնութիւն պիտի գոյանայ: Եթէ վարչապետ Ռազմարան չսպաննուէր անցեալ Մարտին Իրանի հետ երկուստեք ընդունելի համաձայնութիւն մը պիտի գոյանար :

Ապատանի քարիւղի զտարանները փակուեցան, ինչպէս գրած էինք: Սակայն 650 անգլիացի եւ 30.000 պարսիկ պաշտօնեաներ ու գործաւորներ պիտի շարունակեն ստանալ իրենց օրապահիկը :

Ապատանի 750 Անգլիացիներէն 100ը պիտի մեկնին շուտով: 350 Անգլիացիներ կը մնան վեց քարիւղի հանքերու մէջ՝ որ բոլորովին փակուած են: Կը բանի միայն Աղաճարիի հանքը, որ օրական 4500 թոն քարիւղ կ'արտադրէ եւ կ'օգտագործուի ելեկտրականութեան եւ այլ առտնին գործածութեանց համար :

ՔԱՐԻՒՂԻ ՀԱՆՔԵՐ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՄԷՋ

Ամերիկացի մասնագէտներ խուզարկութիւններ կատարելով Պաղեստինի մէջ, քարիւղի կարեւոր հանքեր գտած են Մեռեալ Ծովուն շրջակայքը եւ Նէկէվի անապատին հարաւը :

Արդէն իսկ կէս - պաշտօնական համաձայնագրեր ստորագրուած են Թէլ Ավիվի եւ Ուաշինկթընի կառավարութեանց միջեւ, Իսրայէլի քարիւղի հանքերու շահագործումը Ամերիկացիներուն տալու համար :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ընտրութիւնները տեղի ունեցան երէկ: Ոգելից ըմպելիներու վաճառումը արգիլուած ըլլալով, բոլոր սրճարանները փակուած էին:

Առաջին արդիւնքները ցոյց կուտան թէ Պէն Կուրիոնի կառավարական կուսակցութիւնը՝ Մափայ (ընկերվարական) ստացած է քուէներու հարիւրին 40ը: Շահած են նաեւ սիոնականները : Կորսնցուցած են համայնավարամետ ընկերվարականները :

ԺԱՆ ԺՈՐԷՍԻ սպանութեան 37րդ տարելիցին առթիւ, ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ այց մը տեղի պիտի ունենայ այս առաւօտ Քրուասան փողոցի այն սրճարանը, ուր սպաննուեցաւ մեծ հռետորը: Պիտի խօսի երեսփոխան Ռոպէր Վէրտիէ :

ՓՐՈՖ. ՎԱԼԹԷՐ ՀԱԼՑԹԱՅՆ ԵՒ ՇՈՒՄԱՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Փրոֆ. Հալշթայնի հետաքրքրութեամբ լըսուած բանախօսութենէն վերջ, տեղի ունեցան վիճաբանութիւններ եւ հարց – պատասխաններ, որոնցմէ մէկ քանի յատկանշական օրինակներ կու տամ ստորեւ. —

1.— Դաշնագիրը պիտի կնքուի յիսուն տարուան համար: Զէ՞ք կարծեր որ մեր սերունդը իբաւունք չունի յաջորդ երկու սերունդները կապանքներու մէջ դնելու: Պայմանները կրնան փոխուիլ: Անցած յիսուն տարիներու օրինակը պերճախօս չէ՞ :

Պատասխան.— Շումանի յանձնախումբը խորհեցաւ այդ մասին: Երկար խորհրդակցութիւններ եւ բանակցութիւններ տեղի ունեցան եւ եկանք այն եզրակացութեան, թէ պէտք է երկար ժամանակի մը համար կնքել այս դաշնագիրը: Զմոռնանք որ առնուազն հինգ տարի պէտք է նախակազմակերպութեան համար եւ երբ որեւէ մասնակից պետութիւն իրաւասու ըլլայ երկու – երեք տարիէն հեռանալու այս համաձայնութենէն, այն ատեն ամբողջ աշխատանքը պարապի գացած կ'ըլլայ : Համաձայնագիրը բոլորովին նոր տեսակի բան մըն է եւ կրնայ ծառայել ժողովուրդներու իսկական եղբայրութեան: Երկդիմութիւնը անտեղի է: կամ «այո», կամ «ոչ»:

2.— Զաարի (Սաար) խնդրին հետ ի՞նչ կապ ունի Շումանի ծրագիրը :

— Ուղղակի կապ մը չկայ, բայց որովհետեւ Ֆրանսայի պահանջները Զաարի մէջ միայն տնտեսական են — ուրիշ քաղաքական պահանջ չէ տրուած մինչեւ այսօր, — հարցը ինքնին լուծուած կ'ըլլայ, եթէ Զաարի հանքածուխը եւրոպականացուի :

3.— Անգլիացիները, Ֆրանսացիները եւ Ամերիկացիները ի՞նչ դիրք բռնած են Շումանի ծրագրին հանդէպ :

— Անգլիացիներու վերապահ դիրքը այն տըպաւորութիւնը ստեղծած է, որ անոնք չեն ուզեր Շումանի ծրագրին իրականացումը: Ասիկա չի համապատասխաներ իրականութեան: Անգլիացիները իրենք զիրենք կապուած կը զգան անգլիախօս աշխարհին հետ եւ կ'ուզեն նախ տեսնել, թէ ի՞նչ գործնական արդիւնք պիտի ունենայ այդ ծրագիրը: Անոնք չեն ուզեր նաեւ ուղղակի կապուիլ ծրագրին, վախնալով որ կը կորսնցնեն իրենց վեհապետական իրաւունքները: Համոզուած եմ, սակայն, որ Անգլիացիներն ալ պիտի ընկերակցին որեւէ ձեւով :

Ֆրանսացիներու կարծիքն ալ երկուքի բաժնուած է: Ծրագրին հակառակ արտայայտուեցաւ Մէյի ամէնէն ազդեցիկ Առեւտրական Սենեակը, որ մեծ ճարտարարուեստի բերանն է: Ֆրանսացի հանքատէրերը եւ արտադրիչները կը կարծեն, թէ գերմանական մրցակցութիւնը զիրենք պիտի կործանէ, երբ մաքսային պաշտպանութիւնը վերնայ ածուխի եւ պողպատի վրայէն: Այս մտատանջութիւնը տեղին չէ, քանի որ համաձայնագրին մէջ նկատի առնուած են այս պարագաները եւ մրցակցութեան եզրերը: Բայց այս դժկամակութիւնը կ'ապացուցանէ թէ վերապահումներ կան: Բարձրագոյն, գերազգային ծրագրի մը իրականացման համար զոհողութիւնները անհրաժեշտ են :

Ամերիկացիները մեծ ոգեւորութեամբ ընդունեցին Շումանի ծրագիրը: Պատճառը այն չէ որ անոնք մեծ շահ մը կը տեսնեն անոր իրականացման մէջ: Շատեր չեն գիտեր անգամ, թէ ինչ է այս ծրագրին նպատակը: Եւրոպայի անցուդարձերը անոնց համար ունին այն նշանակութիւնը, ինչ որ 1914էն առաջ Արեւմտեան Եւրոպայի համար ունէին Պալքանեան քաղաքական կամ տնտեսական անցքերը: Ամերիկացիները, իրենց լայնատարած հողամասին բերմամբ իսկ չեն կրնար ըմբռնել այս փոքր ցամաքամասին — Եւրոպայի — ներքին ճղճիմ պայքարները եւ բաժանումները : Անոնք վարժուած են տարիներէ ի վեր ծրագիրներ որոճալ Եւրոպայի համար, օգնել անոր դրամով եւ նիւթերով: Եւ ահա, հիմա, Եւրոպացիները իրենք են որ վերակազմութեան, արտադրական ծրագիր մը մէջտեղ կը նետեն: Անոնք կը համակրին Շումանի ծրագրին իբրեւ նորութիւն մը, մեծ բան մը, իբրեւ ցնցող իրողութիւն մը: Այս ծրագրին մէջ անոնք կը տեսնեն ծերացած Եւրոպայի երիտասարդացումը եւ կենսունակութիւնը:

Փրոֆ. Հալշթայն, 50 — 55 տարեկան, սեւ եզերուած խոշոր ակնոցներով միջահասակ մարդ մըն է: Իբրեւ դասախօս, չունի քաղաքագէտ – ճարտասանի հրահրիչ ուժը: Իր խօսքերը ցնցող չեն, բայց համոզիչ: Թերեւս համալսարանի շրջանակն էր որ իրեն կուտար այդ վերապահ, ակադեմական ոգին: Իր համակրելի ձայնն ու գիտական, տրամաբանական ոճը համակիրներ ստեղծեց իր իսկ մասնակցութեամբ ձեւակերպուած Շումանի ծրագրին շուրջը, որքան ալ բազմատեսակ «բայց»եր եւ «եթէ»ներ յուզեն քաղաքական շրջանակները :

ՏՈՔԹ. ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

Սերունդի փրկութիւնը

Ցանկերգի մը վերածուած է « դարաւոր թըշնամին իր նպատակին չհասաւ, հայ ժողովուրդը ի սպառ ոչնչացնելու իր ծրագրին մէջ» խօսքը : Դժբախտաբար այրած սրտի սփոփանք մը, ինքնախաբէութիւն մըն է ասիկա: Թուրքը իր ծրագրին մեծագոյն մասը իրականացուց: Դարերու ընթացքին Հայը այնպէս չէր խողխողուած, ինչպէս 1915 — 18ին արմատախիլ ըլլալով իր պապերու չորս հազարամեայ հայրենիքէն :

Ահա աւելի քան երեսուն տարիներէ ի վեր հայ ժողովուրդի կարեւոր մէկ մասը ցրուած է աշխարհի չորս ծագերուն եւ ամէն օր կը կորսընցնէ պատկառելի համրանք մը իր մատաղ սերունդէն: Բողբոջ հոգիներ կը քշուին յաւէտ, զոհուելով համայնակուլ քաղաքակրթութեան : Անկարելի դարձած է թումբ մը կանգնել այդ կլանող հոսանքին դէմ: Դեռ չենք հաշուեր համրանքը անոնց, որ կամայ թէ ակամայ կը հեռանան մայր խարիսխէն:

Ու այս աւերին առջեւ ամէն ոք անճրկած է: Սերունդներ կը մեծնան ցեղին հոգեբանութեան, աւանդութեանց ու սովորութեանց անհարազատ պայմաններու տակ, առաւելապէս տեղական բարքերէն տարուած, անոնց շլացուցիչ ու հրապուրող կեանքէն կլանուած: Մեր բազմապատկուած ջանքերը չեն կրնար փրկել տոկոս մը մեր համրանքէն, քանի որ հիմնական կրթութեան հողը չենք տանիր եւ չենք ջանար ընտանիքին մէջ իսկ ներշնչելու մեր ցեղին հարազատ ոգին : Ամէն ազգի հիմնական կրթութիւնը տունէն կը սկսի: Դպրոցը կուգայ աւելի զարգացնելու եւ հիմնաւորելու այդ կրթութիւնը:

Արդ, սերունդի դաստիարակութեան կենսական հարցին մէջ ամենամեծ պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ ծնողքներուն վրայ: Ասիկա նախապայմանն է սերունդի փրկութեան համար : Մանուկը, օրրանին մէջ, մայրիկի կաթին հետ պէտք է ծծէ տոհմային անարատ կրթութիւնը : Ապա, առաջին թոթովանքին հետ, պէտք է լսէ մեր Մեծասքանչին հնչումները, հայրենիքին ու մայրենիքին սէրն ու գուրգուրանքը դնելով անոր մէջ, հանապազօրեայ աղօթքի մը ջերմեռանդութեամբ ու հաւատքով :

Արդար ըլլանք ըսելու, որ դժբախտաբար, հայ ընտանիքի սիւները մեծ մասամբ քանդուած են: Չկան հին սրբահոգի հայ մայրիկները : Հօս ալ դարաւոր դահիճը իր հիմնական նպատակին հասաւ, ընտանիքին խարիխը քանդելով : Մնացորդացին հայ մայրիկը չունեցաւ իր առաջնորդ մայրիկը, չունեցաւ տոհմային հաստատ կրթութիւն եւ համապատասխան նախապատրաստութիւն:

Միւս կողմէ, դժբախտ սերունդ մը անապատին մէջ հասակ նետեց, ցեղի զոգզոթային աւանդի մրուրը քամելով դիակներու եւ կմախքներու մէջ :

Ահա այդ անապատի սերունդն էր որ կեանքի տարրական պայմաններէն զուրկ, նիւթապէս, մարմնապէս եւ բարոյապէս անձնեցուկ՝ նետուեցաւ կեանքի պայքարին մէջ, այն ալ հեռու հայրենիքէն, օտար հորիզոններու տակ: Սերունդ մը, որ տոհմային աւանդութիւնները լսած էր փոքր տարիքին միայն: Սակայն, հակառակ այս բոլոր եւ աննպաստ պայմաններուն, օրօրոցի կաթով հազորդուած այդ սերունդը, ընտանիքի եւ հայրենիքի սրբազան սէրը պահեց անաղարտ, որովհետեւ ցեղին տառապանքը խորապէս դրոշմուած էր իր էութեան մէջ: Այդպէս ալ մնաց գրեթէ անաղարտ, մինչեւ վերջին աշխարհասասան պատերազմը, երբ, հին խաչելութեան դաժան ուրուականը փոթորկայոյզկեանքի մը նոր սարսափներով համակուած, սկսաւ մտածել փրկութեան միջոցներու մասին: Սակայն այս սրսնումին յաջորդեցին անակնկալ պայմաններ, նոր հեռապատկերներ շլացուցին իր միտքը եւ ոմանք, նիւթական յաջողութիւններով տարուած, սկսան ուրանալ իրենց անցեալը:

Նիւթը իրապէս քանի քանի հոգիներու այլասերման ու բարոյական անկումին պատճառ է դարձած: Երէկուան համեստ բանուորը տիրացաւ չերազած հարստութեան եւ երբեմն սաորնացաւ բարոյապէս: Մոլորած երիտասարդը մաքին մէջ ցնծուհիներու պատկերներ գծեց, իսկ ընտանեկան սրբութիւն, ազգային գաղափար, հայրենիքի եւ ազատութեան սէր ցնդաբանութիւններու վերածուեցան :

Այնուհետեւ հայ աղջիկը ուզեցին նշաւակ դարձնել այս հիւանդագին հոգեբանութեան: Եղան աղջիկներ որ փնտռեցին ճոխ յարկաբաժին, ինքնաշարժ, աշխարհիկ կեանք սիրող ամուսիններ : Հայ ընտանեկան սրբութիւնները ոտնակոխուեցան եւ բարոյական խաթարումը մտահոգիչ դարձաւ :

Հայ մայրերն ու հայրերը պէտք է բծախնդիր ըլլան իրենց զաւակներուն դաստիարակութեան եւ բարոյականի անաղարտութեան: Ինչպէս ամէն ազգ, Հայն ալ, իր ընտանեկան անխարդախ կըրթութեամբ եւ առաքինի պատուախնդրութեամբ միայն կրնայ իր գոյութիւնը պահել: Հայն ալ իրաւունքն ու սրբազան պարտականութիւնը ունի ապրեցնելու ցեղը աւելի քան միւս ազգերը, որովհետեւ Հայուն գոյութիւնը աւելի վտանգուած է, քաղաքական դժնդակ պայմաններու հետեւանքով մանաւանդ, համայնակուլ միջավայրերու մէջ :

Հայ մայրը պէտք է խոր գիտակցութիւնն ունենայ, թէ օտար ամուսնութիւն մը կորուստն է իր ցեղի մէկ մասնիկին : Պէտք է անփորձ տղուն եւ աղջկան հասկցնել թէ պարտականութիւններ ունին իրենց ազգին հանդէպ:

Ընտանեկան մաքուր սէրը ոչ փարթամ ապարանքներ կը ճանչնայ, ոչ ալ աշխարհիկ վայելք: Հայ ժողովուրդը պարապ տեղը չէ որ անբիծ սէրն է երգած անկեղծութեամբ ու պարզութեամբ: « Սիրած սիրածի թող տան, չոր գետնին քարին վրայ»: Չէ՞ որ աշխարհիկ կեանքը ժամանակաւոր եւ խաբուսիկ վայելք մըն է միայն, իսկ հարազատ ընտանեկան տաքուկ յարկը, ճլվլուն զաւակներու գեղգեղանքը, թոռներու եռուզեռը հոգեկան լաւագոյն բաւարարութիւնն է :

Զմոռնանք այս բոլորը :

Զմոռնանք նաեւ վտանգը այն կարմիր չարիքին, որ իր գործելակերպով, խարդախ «գաղափարաբանութեամբ» կը քանդէ ամէն երիտասարդի հոգին, խլելով անկէ առաքինութեան եւ պատուախնդրութեան զգացումները եւ դարձնելով զայն կոյր գործիք եւ արտադրող անասուն – մեքենայ միայն:

Ահա վտանգներ, որոնց առաջքը միայն ծընողքները կրնան առնել իրենց հանապազօրեայ ճիգերով :

Ց. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

Մոռցուած դէմք մը

Երկու շաբաթ առաջ մեռաւ հուշակաւոր դէմք մը, Իւպէն Կոհիէ, խիզախ հրապարակագիր եւ գրագէտ, որ ջերմօրէն պաշտպանած է նաեւ Հայկական Դատը :

Ի բնէ ըմբոստ, ահաղին աղմուկ յարուցած էր իր շուրջը, 1900էն սկսեալ: Անհարկու վիճաբան մըն էր եւ մեռաւ աղքատ, շատոնց մոռցուած : Պայքար կը մղէր ամէն ճակատի վրայ, — բանակին, խորհրդարանին, քաղքենի դասուն, Եկեղեցիին, աջին, ձախին, միապետութեան, հանրապետութեան, ազատ որմնադիրներուն, համայնավարներու, Մոսկուայի, Ինթէլիճընսի, Ամերիկայի եւ Հրեաներուն դէմ: Կ'աշխատակցէր Սոլէյ (Արեւ) թերթին, որ արքայական էր: Ցետոյ անցաւ Օռոռի, ուր կը գրէր նաեւ Քլեմանսօ եւ ուր օրուան կուռքերը կը խորտակէին անխնայ :

Պաշտպանեց Տրէյֆիւսը, հաւատալով անոր անմեղութեան եւ մանաւանդ որ հրեայ հարիւրապետին կուսակիցները ճանչցուած էին իբրեւ ընդդիմադիր: Բայց երբ անոնք մեծամասնութիւն դարձան, ու Հրեաները «իրաւունքի եւ ճշմարտութեան յաղթանակ» հռչակեցին իրենց յաջողութիւնը, Իւպէն Կոհիէ դարձաւ հակահրէական :

Միեւնոյն ատեն հակակղերական էր, եւ երբ պայքարը սաստկացաւ, յետադիմականները եւ կղերականները կ'աղաղակէին, — «Անկցի Տրէյֆիւսեանը», իսկ արմատականներն ալ կ'ըսէին ,— «Անկցի կղերամիտը»:

Տարիներով ամբողջ Փարիզը Իւպէն Կոհէի ելոյթներուն կը սպասէր ամէն առտու: Համրանք չունէին իր թշնամիներն ու հիացողները :

Տրէյֆիւսի արձակումէն վերջ անցաւ երբեմնի « Մաթէն »ի, « Ժուռնալ »ի եւ ուրիշ կարեւոր թերթերու: Պարբերաբար կծու պարսաւագիրներ ալ կը հրատարակէր: Պոլիս գնաց, տեսնելու համար Ապտիւլ Համիտի վախճանը, 1912ին ալ հետեւեցաւ Պալքանեան պատերազմին: Այդ միջոցին վէպ մըն ալ գրեց, ինչպէս եւ թատերախաղ մը, «Սպարտակոս» :

1914ի պատերազմէն վերջ, հետզհետէ ամէն դուռ փակուեցաւ իր առջեւ: Միշտ կը հետապնդուէր, բայց կը շարունակէր գրել քանի ծածկանուններով: Անօթի օրեր ալ անցուց: Այս առթիւ կը գրէր բարեկամի մը.

— « Քսան տարի իմ արձակովս եւ միտքովս սնուցի Փարիզի գլխաւոր թերթերը, բայց թոյլ չտուին որ հանրութիւնը գիտնայ: Երբեք չկրցայ սակարկել, ծառայական դառնալ կամ կաւատի դեր կատարել: Հետեւաբար դուրս մնացի այն շրջանակէն զոր Բաբելոնը եւ Սոդոմ – Գոմորը կը կոչեն Ընկերութիւն: Քառասուն տարուան ընթացքին, շատ բաներ տեսայ, շատ մը դիմակներ

ՋԱՏՆԻՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏՕՆԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, (Ցառաջ) — Վիէնի հայութիւնն ալ տօնեց պատշաճ հանդիսաւորութեամբ Հայ ազատագրական պատմութեան ամենապանծալի հերոսական դրուագներէն՝ Խանասորի Արշաւանքին 54րդ տարեդարձը, բացօթեայ դաշտահանդէսով :

Հանդէսին նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Հ. Յ. Դ. տեղւոյս կոմիտէն, աջակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներու : Կազմակերպիչ մարմինը լրիւ կատարած էր իր պարտականութիւնը: Բարոյական եւ նիւթական ամէն ջանք թափած էր, հանդէսը դարձնելու հրապուրիչ եւ համապատասխան՝ մեր դժուարահաճ հանդիսականներուն եւ անոնց հոգեկան բաղձանքներուն : Իսկ Վիէնի հայութիւնը, փոխադարձաբար կատարեց իր բարոյական ու նիւթական կրկնակ պարտականութիւնները, նախ պատասխանելով Դաշնակցութեան հրաւէրին եւ ապա նիւթապէս քաջալերելով ձեռնարկը:

Առանց դասակարգի եւ դաւանանքի խտրութեան, Հայերը, իրենց ընտանեկան պարագաներով, ժամանակին տեղ գրաւած էին ծառերուն շուքին տակ, սեղաններու շուրջ:

Բարձրախօսը հայկական եղանակներով կը թնդացնէր հանդիսավայրը : Ահա բարձրախօսին կից, սեղանի մը շուրջը բոլորուած, հայ ազգային յեղափոխական երգերով կը մասնակցին ընդհանուր խրախճանքին, Վիէնի Հայ Նախկին Կամաւորներու ու Մարտիկներու միութեան անդամները: Անոնց կը պատասխանէին մեր երկսեռ Նոր Սերնդականները: Անմասն չմնացին նաեւ, օրբանոցներու մէջ դաստիարակուածորբուհիները,այժմ զաւակներու տէր մայրեր: Չէ՞ որ հայ կինն ալ իր պարտականութեան համեստ բաժինը բերած է Հայ Յեղափոխութեան նպատակներուն :

Ինչո՞ւ տակաւին մոռնալ քաղաքական դժբախտ պայմաններու բերումով իր մայրենի լեզուէն զրկուած, բայց հոգիով սրտով Թունդ հայրենասէր Կիլիկեցիներու բազմութիւնը, որ հանդիսականներուն մեծամասնութիւնը կը կազմէր :

Մինչեւ կէսօր, ամէն անձ, ամէն խմբակ իր գիտցած եղանակով երգեց, զուարճացաւ եւ դաւաթներ պարպեց «կենաց»ներով: Հանդէսին ոչ-պաշտօնական մասը վերջացաւ շատ խանդավառ մթնոլորտի մէջ :

Ժամը 15ին սկսաւ հանդէսին գեղարուեստական բաժինը, Խանասորի Արշաւանքի պատմական երգով — «Կարկուտ տեղաց», զոր երգեցին Նոր Սերնդականներն ու Սանուհիները :

Օրուան նախագահ ընկեր Գէորգ Մանուկեան որպէս բացման խօսք, կարճ նախաբանով մը, գրուատեց Խանասորի Արշաւանքը:

Գեղարուեստական բաժինը կոկիկ էր, բայց թող ներուի ինձ ըսելու, որ երգերու եւ արտասանութեանց մէկ մասը իմաստի տեսակէտով չէին պատշաճեր օրուան տօնին:

Երգերով եւ արտասանութիւններով իրենց մասնակցութիւնը բերին օրիորդներ Կիւրեղեան (Լիոնէն), Խուկօեան, Ուզունեան (Նոր Սերունդէն), Մաղաքեան, Քէչլեան եւ ընկեր Մաթոսեան :

Գեղարուեստական բաժինը լրացած ըլլալով, ընկեր նախագահը հրաւիրեց օրուան բանախօս ընկեր Ս. Գալուստեանը: Ընկերը, յուզումով վերլուծեց Խանասորներու նշանակութիւնը, եւ այպանեց այն բոլոր իմաստակները, որոնք ոչ միայն չեն յարգեր մեր նահատակներու յիշատակը, այլեւ ճիհատ յայտարարած են Խանասորներու եւ Վանք Օթօմաններու հերինակ ազգային մեծ կուսակցութեան, Դաշնակցութեան դէմ : Ապա կոչ ուղղեց ծնողքներուն, որպէսզի հակեն իրենց զաւակներու ազգային դաստիարակութեան եւ չհեռացնեն հայութենէն: Վառ պահեն հայ նահատակներու յիշատակը, ապրին որպէս Հայ, սորվին մայրենի լեզուն, դառնալու համար ապագայ Հայաստանի ընտիր քաղաքացիները :

Հանդէսին պաշտօնական բաժինը լրացած ըլլալով, հանդիսականները, խումբ խումբ բոլորուեցան ճաշի ու գինիի սեղաններուն շուրջ : Կերուխումն ու խրախճանքը տեւեցին մինչեւ ժամը 18 :

Խանդավառութիւնը, աւելի ջերմօրէն պիտի շարունակուէր մինչեւ ուշ ատեն, եթէ յանկարծ տեղատարափ անձրեւ մը, չխանգարէր դաշտահանդէսը: Այնուամենայնիւ, թէեւ մաս մը հանդիսականներ հեռացան, բայց մեծամասնութիւնը, արհամարհելով այդ արգելքը, ապաստանեցան պատսպարաններու մէջ, մինչեւ որ անձրեւը դադրեցաւ եւ ապա, մինչեւ ժամը 20 շարունակեցին հանդէսը, նոյն ոգեւորութեամբ»: Եւ, գոհունակ բաժնուեցան դաշտէն :

Չմոռնանք յիշել, թէ Կոմիտէն, այս առթիւ, կազմակերպած էր վիճակահանութիւն մը, որ պիտի քաշուէր տեղւոյն վրայ: Բայց անձրեւի պատճառով յետաձգուեցաւ յառաջիկային, Նոր Խնճոյքի մը առթիւ:

Այս առթիւ եղան իրերու եւ դրամի նուէրներ, ընկեր – համակիրներու կողմէ: Որպէս խրախուսանք կ'արժէ յիշել անոնց անունները :

Ընկերներ Բարսեղեան՝ գեղեցիկ սեղան մը, Թէճիրեան՝ խմիչքի տարրաներ, Գ. Գ. Սափրգեան՝ շիշ մը ընտիր անուշահոտութիւն, Փափազեան՝ շրջազգեստ մը, Մաթոսեան զոյգ մը կօշիկ, Տիւտիւմեան գոգնոց մը, եւն.: Եօթներորդ առարկան՝ կանացի նոր հեծանիւ մը 13.000 Ֆրանք արժէքով գնուած էր Կոմիտէին կողմէ:

Ասկէ զատ եղան հետեւեալ դրամական նուէրները — Կ. Սապունճեան, Զոպոեան, Հ. Զաքարեան 2000ական Ֆրանք, Խօքսիւզեան եւ Բրստիկեան 500ական, Մ. Մուրատեան 700, համակիրներէն Ադպըլըղեան 2000, Ալիքսանեան հազար, Ս. Սապունճեան հազար, Թ. Եաղուպեան հազար, Ա. Խօքսիւզեան 500, Այդեան 500, Տայեան 500, Էրէլեան 500 եւ Քէչիչեան 500: Ընդհ. գումար 15.200 Ֆրանք :

ՆԵՐՍԷՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

պատուեցի, տարօրինակ արկածներ անցուցի: Ցաճախ սախպեցին որ յիշատակներս գրեմ: Ընելիքներս անհաւատալի պիտի թուէին եւ պարհօրաբար պիտի սպաննէին զիս»:

1940ին, իր ժամանակակիցներէն շատերը մեռած ըլլալով, Իուպէն Կոհիէի ստորագրութիւնը վերերեւցաւ, երբ արդէն 78 տարեկան էր: Նորէն պայքար, այս անգամ պարզելու համար Ֆրանսայի պարտութեան պատճառները եւ ուրիշ վէրքեր: Արդէն 83 տարեկան, չէր կրնար քալել եւ դատուեցաւ տունին մէջ, երբեմն դասարան տարուեցաւ պատգարակի մը վրայ : Թ. Վ.

Գաղութէ գաղութ

ՔԻՐՄԱՆՇԱՀԻ (Իրան) համայնքը կը բաղկանայ 85 ընտանիքէ: Հայոց ազգային «Արիան» դպրոցը, հիմնուած 1924ին, ունի հինգ դասարան եւ մանկապարտէզ: Մանկապարտէզին մէջ կան 77 աշակերտներ: Կը պաշտօնավարեն 8 հայ եւ պարսիկ ուսուցչուհիներ: Դպրոցին վարիչն է Գ. Զօրա Բժշկեան: Դպրոցը արտօնուած ըլլալով կրթական նախարարութեան կողմէ, աշակերտները քննութեամբ կ'ընդունուին պետական դպրոցներու Զ. դասարանը: Հոգաբարձութիւնը կ'աշխատի արտօնութիւն ձեռք ձգել: Դպրոցը ոչ սեփական շէնք ունի, ոչ ալ թատերական բեմ: Ելմտացոյցը կը գոցուի թոշակներով : Համայնքը չունի նաեւ եկեղեցի: Եկեղեցական վարչութիւնը վարձած է շէնք մը, որ կը ծառայէ իբրեւ եկեղեցի: Վարիչ մարմինը, Հոգաբարձութիւնն է, որ կ'ընտրուի մէկ տարիով : Ունի նաեւ Եկեղեց. Վարչութիւն: Քիրմանշահի մէջ կայ Հայ Կանանց Միութիւնը (ՀԿՄ) հիմնուած՝ 1935ին, բարեսիրական եւ կրթական նպատակներով : Կայ նաեւ Հայ Երիտ. Մշակութային Միութիւնը, որուն վարչութիւնը բացած է Հայոց լեզուի դասընթացք մը : Կ'օժանդակէ ազգ. դպրոցին: Վերջերս կազմուած է նաեւ երգչախումբ մը :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՓՈՔՐԻԿՆ ՓԵՐՈՒԶ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ

Հրաշք աղջկան մասին սիւնակներ կը նուիրեն Մերձ. Արեւելքի թերթերը, իբրեւ չարժանկարի մանկատի աստղ: Ութ տարեկան է, բայց Ցասմիկ» ժապաւէնին հերոսուհին է արդէն: Իր երկրորդ ժապաւէնն է «Ֆէյրուզ Հանըմ»: Մեծ է հռչակը փոքրիկ Հայուհիին Եգիպտոսի մէջ: Ամէն օր հրաւէրներ կը ստանայ փաշաներէն եւ անձամբ տեսակցած է Ֆէյսալ իշխանին հետ, որ իր հիացումը յայտնած է անոր դերասանական արուեստին մասին: Արաբական շատ բնական առոգանութիւն մը ունի եւ հարազատօրէն կը խօսի «Պէլէտի» լեզուն: Խորապէս կ'ապրի մարմնացուցած դերերը: Անուանի է ոչ միայն իր երգերով ու պարերով, այլ նաեւ յուզական խաղարկութեամբ : Անգլիացի բեմադրիչ մը տեսնելով անոր խաղարկութիւնը, քանի մը տեսարաններ գրկած է Հոլիվուտ :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐ — 29րդ տարի, Յունիս 1951, թիւ 6 (305) :

ՍԻՈՆ — Պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան: Թիւ 7, Յուլիս, 1951:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅՈՒՀԻ — Թիւ 5, Յուլիս 1951, Տրիպոլիս :

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ք.

Երիտասարդ, ուժեղ, եռանդոտ մարտիկներ էին ասոնք, որոնք Սուլթանին աչքերուն տակ կը պատերազմէին, ասոր համար է որ կարծես մրցում կ'ընէին թէ իրենցմէ ո՞վ աւելի քաջութիւն պիտի ցուցնէ, եւ պատին ստորոտը հասնելէ վերջ քաջաբար կռուեցան առանց մահը հոգ ընելու, ամէն մէկը իր հասկցած կերպով »:

« Այս երրորդ զօրաբաժինը, կ'ըսէ Գարպարօ, որ ամէնէն քաջ Թուրքերուն զօրաբաժինն է, պաշտպանները արդէն իսկ ծայր աստիճան յոգնած զատ նախորդ երկու զօրաբաժիններուն դէմ մղած կռիւներէն, մինչ իրենք, եռանդով լեցուն էին եւ կռուի պատրաստ; Զարհուրելի աղաղակները, Թուրքերու չաչիւնը, թմբուկներու ձայնը արդէն սարսափեցուցած էր ամբողջ քաղաքը եւ ամէնուն քաջութիւնը ջլատած: Կը հնչէին զանգակները բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, պատէշին բոլոր դուռներուն վրայ: Ամէնքն ալ բարձրաձայն կը պոռային . «Քիրիէ էլէիսօն, քիրիէ էլէիսօն, Թագաւոր երկնաւոր օգնութիւն ղրկէ մեզի»: Եւ ամբողջ քաղաքին մէջ բոլորը ծունկի եկած էին, դառնօրէն կուլային, ամենայն երկիւղածութեամբ աղօթելով Ամենազօր Տիրոջ, Սրբուհի Մարիամին եւ երկնային թագաւորութեան բոլոր սուրբերուն եւ սրբուհիներուն, որպէս զի յաղթանակը շնորհէին Կ. Պոլսոյ պաշտպաններուն :

« Մինչդեռ այսպէս Աստուծոյ աղաչելու վրայ էինք, կ'ըսէ Գարպարօ, Թուրքերը կատաղօրէն կը կռուէին Սէն Րօմէնի դրան կողմը, ուր կը գտնուէր ամենապայծառ կայսեր դրօշը իր ազնուականներուն եւ ասպետներուն ու իր քաջարի մարտիկներուն հետ, որոնք անդադար եւ կորովի կերպով կը կռուէին իր քովը:

«Սակայն Սէն Րօմէնի կողմէն քաղաք թափանցելու ճգնող Թուրքերը, մեծ քանակութեամբ ռումբ կը նետէին՝ հազար երկու հարիւր լիպրա ծանրութեամբ եւ անթիւ անհամար նետեր: Այնքան առհարկու կ'ռռային որ կարծես թէ երկինքը կը պատռէր: Նետերը անձրեւի պէս կը տեղային ոմածակներուն եւ փոսերուն մէջ, հարիւր ուղտի բեռ նետ կարելի էր հաւաքել» :

Ուրիշ ժամանակակից պատմագիրներ քանի մը մանրամասնութիւններ եւս կուտան: Թուրքերուն կատաղութիւնը ծայրայեղ էր: «Անոնք կը յամառէին, կ'ըսէ Կրիտոփուլոս, պատէշը քանդել, վար նետել հողով լեցուն խոշոր ամանները, որ անոնց գագաթը կը գտնուէին եւ պաշարողները կը պաշտպանէին: Կը ջանային խլել հանել գերանները իրենց ճամբայ մը բանալու համար պատնէշին մէջէն, կ'աշխատէին նաեւ պատնէշը վեր մագլցիլ իրենց սանդուխներուն միջոցաւ: Հազիւ թէ սանդուխ մը կը տնկուէր պատին դէմ՝ անմիջապէս յարձակողներու բազմութեան մը տակ կը ծածկուէր, որոնք կը ջանային վեր ելլել »:

Սարսափ ու զարհուրելի խառնիճաղանճ կը տիրէր ամէն կողմ: Ենիչէրիներուն սարսափելի աղաղակները, անոնց ռռնումները, Ալլահին ուղղած կոչերը, պատերազմի թմբուկներու ծնծղաներու, սրնձայն սրինգներու խլացուցիչ աղմուկը, թնդանօթներու որոտումը պաշարեալներուն մէջ սարսափ կը տարածէին մինչեւ Վոսփորէն ալ անդին: Թէ Գարպարօ եւ թէ Կրիտոփուլոս կը ծանրանան այս երրորդ յարձակման սկսած պահուն թէ յոյն եւ թէ իտալացի պատերազմիկներուն արտակարգ յոգնութեան եւ անլուր սպառումին վրայ: Հող ու քար շարժտկելէն, առանց վայրկեան մը դադարի շարունակ կռուելէն, ամբողջ իրենց ուժովը քար նետելէն, գիշերներով ծանրաբեռնուած սանդուխները գետին նետելէն ալ հիմա ուժասպառ եղած էին, անկարող եղեր էին իրենցմէ տասնապատիկ աւելի թարմ ուժերու նոր հեղեղին դէմ կռուելու :

Այդ դժբախտ քաղաքին մէջ գտնուող ամէն մարդու պէս՝ գիտնալով թէ գերագոյն ժամը հնչած էր՝ անոնք պատրաստուեցան կռուիլ ու մեռնիլ կատարեալ քաջութեամբ :

Զանգակները կը հնչէին ուժգնօրէն: Խլացուցիչ աղմուկ կը հանէին: Քաղաքին մէջ ամէն կողմէ կը պոռային. «Օգնութիւն, դէպի պատնէշ»: Վանականներուն, մայրապետներուն, կիներուն եւ տղոցը մէջէն անոնք որ խորաններուն առջեւ ծունկի եկած չէին, պաշտպաններուն ռազմամթերք կը հասցնէին շարունակ : Ճիւսթինիայի եւ իր հերոսներու պզտիկ խումբը նիզակներով, կացիններով, երկար թուրերով զինուած՝ ամէնէն խոլ քաջութեամբ կը կռուէին, սպաննելով կամ կացինով ջարդելով յարձակողները ամէն անգամ որ անոնք յառաջանային:

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ տեղատարափ անձրեւները, ինչպէս գրեցինք, մեծ վնասներ պատճառած են։ Ողողուած են Լալէլի, Ֆաթիհի եւ Ենիգափուի շատ մը քովնտի փողոցներու տուները, Իսթանպուլի կողմը 81, Բերա 99, Սկիւտար 16, Գատըգիւղ 2, Պագրգիւղ 5։ Պէտք եղած է հրշէջ գինուորներու միջոցով պարպել ջուրերը։ Ջրհեղեղի պահուն հինգ հրդեհներ ծագած են։ 1000 տուներ ջուրերով լեցուած են։ Ժայռի կտորներ իյնալով Աթաթիւրքի կամուրջին վրայ քանդած են յենակները, խանգարելով փոխադրութիւնը։ Վնասը կը հաշուեն երկու միլիոն ոսկիէ աւելի։ Կարգ մը շէնքերու հետ փլած է նաեւ Օննիկ Նազարի երկաթի գործարանը։

ՇՈՒԷՏ ԵՒ ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ յայտնեցին երէկ թէ այլեւս չեն ուզեր օգտուիլ Մարշըլի ծրագրէն։ Անկէ առաջ Անգլիա եւ Իրլանտա նոյնը ըրած էին։

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ վարչապետ Լիաքաթ խան Յուլիս 6ին Քարաչի հրաւիրած էր Հնդկաստանի վարչապետ Փանտիթ Նէհրուն, կարգադրելու համար Քաշմիրի խնդիրը։ Իբրեւ նախապայման առաջարկած էր Հնդկական բանակը քաշել Քաշմիրէն։ Փանտիթ Նէհրու իր պատասխանին մէջ կը մերժէ այս պայմանը, բայց փափաք կը յայտնէ խաղաղ միջոցներով կարգադրել վէճը եւ գինքը Տէլհի կը հրաւիրէ։

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ չէ լուծուած դեռ։ Մորիս Փէչ երկուշաբթի օր տեսակցելէ վերջ նախկին վարչապետներուն հետ, հարկ չտեսաւ միասին ժողովի հրաւիրել երէկ խորհրդարանի մեծամասնութեան վարիչները, որոնց հետ զատ զատ տեսնուեցաւ՝ իր պատասխանը տանելէ առաջ Հանրապետութեան Նախագահին։

ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ կը վխտան Փարիզի մէջ։ Ըստ օրէնի, ոստիկանութիւնը կրնայ ձերբակալել անոնք, որ 50 ֆրանք չունին իրենց գրպանը։ Արդ բոլոր մուրացկաններն ալ 50 ֆրանքէն աւելի ունենալով, ազատօրէն կը պտըտին։

ՍՈՒՐԻՈՅ վարչապետ Խալէտ էլ Ազէմ պէյ կառավարութեան հրաժարականը ներկայացուց Հանրապետութեան Նախագահին։ Առջի օր կառավարական բոլոր պաշտօնեաները գործադուլ յայտարարած ըլլալով, Դամասկոսի պետական պաշտօնատուները փակուած էին։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւոր Ապտուլլահի մահէն ի վեր կացութիւնը չէ պարզուած դեռ Ամմանի մէջ։ Թագաւորին եղբօրորդին էմիր Ապտիւլլահ որ Իրաքի խնամակալն է, կը մնայ Յորդանանի մայրաքաղաքը, ուր հասած է նաեւ Իրաքի վարչապետ Նուրի փաշա Սայիտ։ Կը կարծուի թէ այս վերջինը պիտի ջանայ իրագործել Մեծ Սուրիոյ ծրագիրը՝ որուն մեծագոյն ջատագովներէն եղած է միշտ։

Արաբական երկիրներու մէջ մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին դէպքերու ընթացքին։

ԱՐԱԲՆԵՐԸ միանգամ ընդ միշտ պէտք է ընդունին որ Իսրայէլի պետութիւնը իրականութիւն մըն է եւ կարելի չէ խնդրոյ առարկայ դարձնել զայն, յայտարարեց Անգլիոյ արտաքին նախարարը խորհրդարանին մէջ։ Եւ աւելցուց թէ Անգլիա ի հարկին զէնքով պիտի միջամտէ ոեւէ պետութեան դէմ որ յարձակում պիտի գործէ ուրիշի մը դէմ։

ՔՈՐԷԱՅԻ զինադուլի բանակցութիւնները կը մնան հոն ուր կը գտնուէին, ոչ մէկ յառաջդիմութիւն։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութեան համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի ղրկել պահանջուած 50 ֆրանքը, ինչպէս նաեւ տեղեկացնել իրենց բուն հասցէն։ Այս առթիւ կը յիշեցնենք որ նկատի չեն առնուիր դիմումները այն բաժանորդներուն, որոնք չեն վճարած իրենց բաժնեգիններ։

Աւելորդ չենք նկատեր անգամ մը եւս կրկնել, որ ներկայ պայմանները եւ մանաւորաբար թուղթի գինին անսովոր յաւելումը թոյլ չեն տար վարչութեանս շարունակել ապառիկ թերթերու առաքումը։

Վարչութիւն

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐԵՐ

ՏԷՍԻՆ, 15 Օգոստ.— Աստուածածնայ տօնին առթիւ դաշտահանդէս, Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի կողմէ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, 12 Օգոստ.— Հ. Յ. Դ. Մինասեան ենթակոմիտէին դաշտահանդէսը, այժմէն ապահովել օթոքարի տոմսերը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին եւ Հ.Յ.Դ. Պոմոնի «Քրիստափոր» խումբին, այս կիրակի օր, ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր, Bar Riperti (Մատօ)ի Պոմոնի դաշտին վրայ։ Հայկական եւ եւրոպական պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ։

Հայկական դպրոց Ռոնիի մէջ

Ռոնի սու Պուայի մէջ, եկեղեցիի հրապարակին դիմացը, Café du Commerceի վերնայարկը բացուած է վարժարան մը հայ տղոց համար։

Ուսուցչութեան կոչուած է հանրածանօթ Հ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ։ Ռոնիի եւ շրջակայքի ծնողքները կը հրաւիրուին Հինգշաբթի ժամը 2էն սկսեալ արձանագրել տալ իրենց զաւակները, որոնք անմիջապէս կը հետեւին դասերուն։

Église de Rosnyի հրապարակէն կ'անցնին 116, 118, 121 եւ 143 թիւ օթոպիւսները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— «Արծիւ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, այս ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլորի ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԻԷԹ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէն բացառիկ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս չորեքշաբթի, Ֆր. ընկ. սրահը, ժամը 21ին։ Կարեւոր օրակարգ։։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Գալ անդամատետրերով։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքավայրը։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ.—

ԹԱԹՈՒԼ խումբը այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէն այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին։

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբը այս ուրբաթ ժամը 8.30ին։

Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

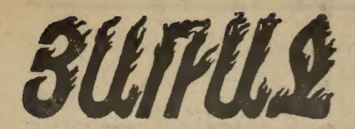
Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Ս. Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սէն Ժերոմի (Մարսէյլ) Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ համար քահանայ մը, կամ քահանայագործութեան թեկնածու մը, փափաքողները, գրաւոր թող դիմեն Derminassian, 8 Place Pélabon St. Jérome, Marseille։

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս․ 1100 ֆր․, Տար․ 2200, Արտ․ 3000 ֆր․

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր․ C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 2 AOUT 1951 Հինգշաբթի 2 ՕԳՈՍՏՈՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6523–Նոր շրջան թիւ 1934 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍԿՍԻԼ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԷՆ

Ամէն անգամ որ ազգապահպանման եւ նոր սերունդի փրկութեան խօսք կ'ըլլայ, մէջտեղ կը նետուի գաղութներու մէջ դպրոց բանալու ծրագիրը :

Եւ դպրոց ըսելով առհասարակ կը հասկնան միջնակարգ կամ երկրորդական վարժարան (lycée), օրպիսիներն են փարիզեան շրջանին մէջ Սէվրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանն ու Րէնսիի Դպրոցասիրաց աղջկանց լիսէն :

Անուրանալի է նման դպրոցներու օգտակարութիւնը գաղթահայութեան համար : Անոնք ափսոսներ են Սփիւռքի անապատին մէջ :

Օգտակար են մանաւանդ անոր համար, որ յիշեալ երկու վարժարաններն ալ ունին նախակրթարանի բաժին :

Աւելի օգտակար կ'ըլլային անշուշտ՝ եթէ հնարաւորութիւն ունենային մանկապարտէզի բաժին մըն ալ բանալու :

Նոր սերունդի փրկութեան համար երկրորդական վարժարանը կիսամիջոց մըն է միայն : Մանաւանդ որ բոլորին համար մատչելի չեն մեր ունեցածները : Կարեւորը մանկապարտէզն է :

Դժուար է անշուշտ մանկապարտէզ եւ նախակրթարան բանալ այն մեծ քաղաքներուն մէջ, ուր Հայերը ցրուած կ'ապրին :

Սակայն կարելի է փորձեր կատարել հայաշատ արուարձաններու եւ փոքրիկ քաղաքներու մէջ, ուր Հայերը ամփոփ կ'ապրին :

Անհրաժեշտ է ուսումնասիրել տեղական օրէնքները : Կը կարծենք, որ, եթէ լրացնենք պահանջուած բոլոր պայմանները, հնարաւոր կ'ըլլայ արտօնութիւն ձեռք բերել :

Ֆրանսայի մէջ մեծ թիւով ոչ-պետական դպրոցներ կան՝ բացուած անհատական նախաձեռնութեամբ (աշխարհական թէ կրօնական), որոնք ունին մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժին :

Ինչո՞ւ համար Հայերս ալ չկարենանք նման դպրոցներ բանալ, յարմարելով պետական պարտադիր ծրագրին, որուն վրայ կ'աւելցուի հայերէնը (լեզու, գրականութիւն եւ պատմութիւն) :

Պիտի առարկուի թէ Ֆրանսական ծրագիրը շատ խճողուած ըլլալով, փոքրիկ աշակերտները պիտի չկրնան հասնիլ հայերէնի բաժնին, իսկ եթէ ջանան հասնիլ՝ տկար պիտի մնան Ֆրանսերէնի բաժնին մէջ :

Իրաւացի է այս առարկութիւնը : Սակայն չմոռնանք, որ տոկուն եւ աշխատասէր ժողովուրդ ենք : Եթէ կ'ուզենք պահել մեր ազգութիւնը՝ որոշ զոհողութիւն պէտք է պահանջենք նաեւ մեր զաւակներէն :

Թուրքիոյ — մանաւանդ Կիլիկիոյ եւ Թրքախօս քաղաքներու — մեր դպրոցներուն մէջ հայերէնին հետ միաժամանակ կ'ուսուցանէին նաեւ Թուրքերէնը, որ արաբական տառերով կը գրուէր եւ դժուար էր սորվիլ : Եւ սակայն մեր սերունդը կը սորվէր երկու լեզուներն ալ :

Իսկ շատ մը տեղեր նախակրթարանի մէջ երրորդ լեզու մըն ալ կ'աւելնար անոնց վրայ — Ֆրանսերէն կամ անգլիերէն՝ համաձայն դասառի :

Ուրեմն նկատի առնելով այս բոլորը, կուգանք այն եզրակացութեան՝ որ Սփիւռքի մեր նոր սերունդը իսկապէս կրնանք փրկել այն ատեն միայն՝ երբ հնարաւորութիւններ ստեղծենք բանալու հայկական մանկապարտէզներ եւ նախակրթարաններ :

Նման ձեռնարկ մը կը պահանջէ մեծ դրամագլուխ : Անհատներ չեն կրնար առանձինն հայթայթել անհրաժեշտ գումարը :

Սակայն մենք ունինք Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը, որ կը սիրէ կոչուիլ հայկական Alliance Israéliteը եւ որուն ծրագրին մէջ կարեւոր տեղ մը կը բռնէ կրթական գործը : Հրէական Ալիանսը հրաշքներ գործեց Սփիւռքի Հրեաներու կրթութեան եւ փրկութեան համար :

Ո՞ր օրուան կը սպասէ Բարեգործականը՝ իր իսկական դերին մէջ մտնելու եւ լրջօրէն նուիրուելու համար ազգապահպանման գործին : Ընդունելի չէ որ անիկա իր խիղճը հանդարտեցնէ՝ տարեկան նպաստներ բաշխելով զանազան դպրոցներու :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Մորիսընի յօդուածը եւ «Փրավտա»յի պատասխանը

Անգլիոյ արտաքին նախարար Մորիսըն վերջերս ապարէզ կարդացած էր խորհրդային թերթերուն՝ որ հրատարակեն իր մէկ յօդուածը եթէ իսկապէս ազատ են :

« Փրավտա» ձեռնոցը վերցնելով, երէկ հրատարակեց Մորիսընի 1500 բառ պարունակող յօդուածը, անոր միացնելով իր2600բառնոց պատասխանը : Ահա՛ գլխաւոր կէտերը ․—

ՄՈՐԻՍԸՆ ․— Կ'ըսէք թէ մենք պատերազմի հրձիգներ ենք եւ մինչեւ ակռանիս կը զինուինք յարձակելու համար Խորհրդային Միութեան վրայ եւ նոր պատերազմ մը կը պատրաստենք : Ասիկա ճիշդ չէ : Ռուսիոյ մէջ խօսքի ազատութիւն չկայ եւ հոն մարդիկ չեն գիտեր թէ աշխարհի մնացեալ մասը ինչպէս կ'ապրի եւ ինչ կը մտածէ : Այդ է պատճառը որ անոնց մէջ վախ ու կասկած կը ծագի եւ չեն գիտեր թէ միւս ժողովուրդները ինչ կը ծրագրեն : Շատ կը ցաւիմ որ մեր երկրի անցուդարձին մասին անտեղեակ է ձեր ժողովուրդը : Նոյնիսկ կը խանգարէք անգլ․ անթելին ձեր երկրին ուղղած տեղեկատուութիւնները : Ձեր կառավարութիւնը ինչէ՞ն կը վախնայ : Անգլիոյ մէջ ազատօրէն մտիկ կ'ընեն խորհրդային անթելին հաղորդած անգլիերէն լուրերը : Մեր ժողովուրդը կը գնէ ոչ միայն անգլ․ համայնավար թերթը, այլ նոյնիսկ «Փրավտա»ն : Մեր կարծիքով , ազատ եւ լուսամիտ ժողովրդավարական կարգերու տակ, ամէն ոք կարող է իր լսածին եւ կարդացածին մասին դատողութիւն ընել :

« ՓՐԱՎՏԱ» ․— Խորհրդային Միութեան մէջ խօսքի, մամուլի եւ կազմակերպութեանց ազատութիւն չկայ ժողովուրդի թշնամիներուն , յեղափոխութեան կողմէ տապալուած կալուածատէրերուն, դրամատէրներուն, անուղղայ աւազակներուն, օտար գաղտնի սպասարկութեանց կողմէ ղրկուած խռովարար գործակալներուն , ահաբեկիչներուն եւ մարդասպաններուն համար որոնք սպաննեցին Լենինը :

« Ոչ մէկ երկրի մէջ խօսքի, մամուլի եւ անհատի ազատութիւն կայ, որքան Խորհրդային Միութեան մէջ : Անգլ․ անթելի հաղորդած լուրերը հակաժողովրդական քարոզութիւններ են եւ միջամտութիւն մը կը կազմեն Խորհրդ․ Միութեան ներքին գործերուն :

ՄՈՐԻՍԸՆ ․— Անգլիոյ ժողովուրդը չի փափաքիր երրորդ պատերազմ մը : Մեր զինակցութիւնները պաշտպանողական հանգամանք ունին : Ձեզի հետ կնքած ենք 1942ի զինակցութիւնը : Հիւսիսային Ատլանտեանի ուխտը ուրիշ պաշտպանողական զինակցութիւն մըն է : Անոնք ուղղուած ե միայն յարձակող պետութեան մը դէմ :

«ՓՐԱՎՏԱ» ․— Եթէ ասիկա ճիշդ է, ինչո՞ւ ուրեմն Ատլանտեան Ուխտի նախաձեռնարկները անոր մասնակցելու չեն հրաւիրեր նաեւ Խորհրդ․ Միութիւնը : Ինչո՞ւ կը զգուշանան անկէ եւ անոր կռնակէն դացանի կը գործեն :

ՄՈՐԻՍԸՆ ․— Մենք յուսացինք եւ փորձեցինք գործակցիլ ձեզի հետ ՄԱԿի մէջ : Բայց աւա՛ղ մեր յոյսերը ի դերեւ ելան : Անոնք կասկածի փոխուեցան՝ երբ ձեր կառավարութիւնը մերժեց գործակցիլ մեզի հետ Գերմանիոյ մէջ եւ Եւրոպայի տնտեսական վերականգնումին համար : Այս կասկածները հաստատուեցան՝ երբ տեսանք համայնավար վարչաձեւերու պարտադրումը Արեւելեան Եւրոպայի մէջ եւ Կոմինֆորմի ստեղծումը :

«ՓՐԱՎՏԱ» ․— Ռուսները չէին, այլ Անգլիացիներն ու Ամերիկացիները, որ մերժեցին գործակցիլ՝ երբ հասկցան թէ մենք չէինք կրնար համաձայնիլ Ֆաշիզմի վերահաստատումին Գերմանիոյ մէջ : Նոյնպէս հակառակ էինք Արեւմտեան Գերմանիան վերածելու յարձակողական խարիսխի մը ․․․ : Նոյնպէս անհիմն է ըսել թէ ժողովրդային Հանրապետութեանց մէջ համայնավարները բռնի ուժով իշխանութեան գլուխ եկան : Կոմինֆորմը բռնութիւն չի քարոզեր :

ՄՈՐԻՍԸՆ ․— Արեւմուտքը զօրքերը ցրուեց պատերազմէն վերջ, Ռուսիան ոչ : Կամաց կամաց հասկցանք որ Խորհրդային Միութեան եւ արեւմտեան պետութեանց միջեւ զինուորական ուժերու անհաւասարակշռութիւնը կը վտանգէր մեր իսկ գոյութիւնը, պատերազմէն խուսափելու հա-

Անգլօ-իրանեան վէճը

Անգլիական չորս թօրփիլահալածներ խարսխեցին Շաթ էլ Արապի մէջ, որ Իրանը կը բաժնէ Իրաքէն : Պարսից ծոցին մէջ ներկայիս կը գտնուին ինը անգլիական մարտանաւեր : Առաջին անգամ ըլլալով այսքան կարեւոր ուժեր կը պահէ Անգլիա այս շրջանին մէջ :

Հէրրիմըն Թէհրան վերադառնալով, լաւատես յայտարարութիւններ ըրաւ եւ յայտնեց թէ գլխաւոր բոլոր դժուարութիւնները հարթուած են :

Մէճլիսը երկու ամսուան համար եւս երկարաձգեց պաշարման վիճակը հարաւի քարիւղի հանքերու շրջանին մէջ, ուր երեք անգլիացի գործաւորներ սպաննուած էին անցեալ ապրիլին :

Թրքական նաւատորմին զօրաշարժերը

Այս շաբթու Թրքական ծովային ուժերը Սեւ Ծովու մէջ 5 օր տեւող մեծ ռազմափորձեր պիտի կատարեն , մասնակցութեամբ որսորդ ջրօդանաւերու եւ ամբողջ նաւատորմին : Ռազմափորձերէն վերջ նաւատորմը տողանցք մը պիտի կատարէ Զօնկուլտաքի առջեւ :

Վերջերս յաճախ ռուսական սուզանաւեր եւ շոգեմակոյկներ կը տեսնուին Թուրքիոյ ցամաքամերձ ջուրերուն մէջ : Ասոնց մուտքը արգիլելու համար, ռազմափորձերէն վերջ 13 մարտանաւերէ բաղկացեալ ծովային ուժ մը տեւականօրէն պիտի պահուի Սեւ Ծովուն մէջ : Այս ուժերը ամէն ամիս հերթով պիտի փոխուին :

Ընդհ․ սպայակոյտի նախագահ զօր․ Նուրի Եամուտ Զօնկուլտաք հասած է ընկերակցութեամբ ծովային ուժերու հրամանատար զօր․ Սադըգ Ալթընճանի :

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ԱՐԵՒԵԼ․ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Անգարայի անթելը հաղորդեց երէկ, որ Թուրք կառավարութիւնը որոշած է համալսարան բանալ արեւելեան նահանգներուն մէջ : Այս առթիւ հանրապետութեան նախագահ Ճէլալ Պայար, ընկերակցութեամբ կրթական նախարարին եւ կարգ մը փրոֆէսէօրներու գալ շաբթու պիտի երթայ Պոլիս, ուր խորհրդակցական ժողով մը պիտի ունենայ համալսարանի միւս ուսուցչապետներուն հետ, որոշելու համար թէ Անատոլուի որ քաղաքին մէջ եւ ինչ ճիւղի վերաբերեալ բարձրագոյն վարժարաններ (ֆաքիւլթէ) պէտք է բանալ :

Այդ խորհրդակցութենէն վերջ, մասնագէտներու պատուիրակութիւն մը օդանաւով պիտի մեկնի Վան :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ․ էջ)

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅ կեդրոնացման ճամբարներուն մէջ արգելափակուած, տարագրուած կամ ձերբակալուած Պուլկարներու եւ Ցոյներու ընդհանուր թիւն է 300.000 հոգի, կը գրէ Սկիւպի «Նոր Մակեդոնիա» թերթը :

ԺԻՒԼ ՄՈՔ, պաշտպանութեան նախարարը օդանաւով Ամերիկա մեկնեցաւ, մասնակցելու համար Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Ամերիկայի եւ Քանատայի պատերազմական նախարարներու խորհրդաժողովին, որ կը բացուի այսօր Ուաշինկթընի մէջ :

մար անհրաժեշտ էր ուժերը հաւասարակշռել :

«ՓՐԱՎՏԱ» ․— Սխալ : Խորհրդային կառավարութիւնը արդէն պաշտօնապէս յայտարարեց թէ ցրուած է 32 տարեկան դասակարգեր, թէ ներկայիս իր բանակը գրեթէ երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն առաջուան խաղաղութեան ժամանակի ծաւալն ունի : Մինչ ընդհակառակն անգլ․ եւ ամերիկ․ բանակներու թիւը Բ․ մեծ պատերազմէն առաջուան թիւին կրկինն է : Պատմութեան մէջ չկայ նախընթաց մը որ Ռուսերը յարձակած ըլլան Անգլիոյ վրայ : Սակայն պատմութիւնը կը վկայէ թէ Անգլիացիք քանիցս յարձակած եւ գրաւած են ռուսական հողերը : Տեսնուած չէ որ խորհրդային զինուոր մը զէնքը պարպէ խաղաղ ժողովուրդի մը վրայ : Բացատրեցէք թէ ինչու անգլիացի զինուորները կը սպաննեն Քորէայի խաղաղ քաղաքացիները :

ՄՈՐԻՍԸՆ ․— Այսօր ժողովուրդները ամէն տեղ կը վախնան պատերազմէն : Ցանուն անգլ․ կառավարութեան կրնամ ապահովցնել ձեզ որ Խորհրդային Միութեան ժողովուրդին հանդէպ մեր քաղաքականութենէն վախնալիք պատճառ մը չկայ :

« Կը յուսամ թէ այսքան սրտբացօրէն գրածներս պիտի ծառայեն լաւագոյն հասկացողութիւն մը առաջ բերելու մեր ժողովուրդներուն միջեւ եւ թէ հիմա որ «Փրավտա»ն իր սիւնակները բացած է առջեւս, դարձեալ առիթ պիտի ունենամ անգլիական տեսակէտները պարզելու ռուս ժողովուրդին եւ պատասխանելու «Փրավտա»յի ընելիք դիտողութիւններուն » :

ՄԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾԸ

Այս անցնող տարեշրջանին «Հայաստան Քէմփը» այցելողները, տարուան գրեթէ բոլոր եղանակներուն հոն տեսած պիտի ըլլան խումբ մը վառվռուն երիտասարդներ, որոնք զբաղած են Քէմփի երիտասարդներուն յատկացուած բաժնին մէջ նոր կառուցումներու վրայ հսկելով, ուղղութիւն տալով եւ շատ յաճախ իրենց ձեռքերով մասնակցելով կառուցումներու աշխատանքներուն ։ Այդ աշխատանքներուն մասնակից են եղած նաեւ աղջիկները։ Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան մեր տղաքը եւ աղջիկներն են անոնք, որ քրտնաթոր եռանդով կ'աշխատին երիտասարդներու Քէմփի կառուցումներու վրայ, Ցուլիսին Քէմփը բանալու համար։ Այս տարուան ընթացքին կատարուած եռանդուն աշխատանքը իր արդիւնքը տուած է եւ կատարուեցաւ Հ. Ե. Դ. Հայաստան Քէմփի հանդիսաւոր բացումը։ Հ. Ե. Դ. Քէմփը շինուած է արդիական բոլոր յարմարութիւններով։ Ան կը բաղկանայ 14 հիւղակներէ՝ «քէպին»ներէ, գրասարանէ, ճաշարանէ, խոհանոցէ, շաղի բաղնիքէ, դարմանատունէ եւ վարչական գրասենեակէ։ Երիտասարդներու Քէմփի մաս կը կազմէ նաեւ Հայաստան Քէմփի լիճին լողարան լճափը։

Երիտասարդներու Քէմփը այս ամառ բաց է չորս շաբաթ, երկու շաբաթը՝ Ցուլիս 15էն մինչեւ Ցուլիս 29ը մանչերու, եւ Ցուլիս 30էն մինչեւ Օգոստոս 13ը աղջիկներու համար ։

Հ. Ե. Դ. Հայաստան Քէմփի ընդհանուր ղեկավարութիւնը ստանձնած է ընկ. Խ. Գոգոյեան, որ մեր շրջանակներու մէջ աւելի ծանօթ է «Ընքլ Գոգօ» անունով ։

Հարկ եղած միջոցները ձեռք առնուած են Քէմփ եկող պատանիներու եւ աղջիկներու համար ապահովելու առողջապահական պայմաններուն համապատասխան, հաճելի եւ դաստիարակիչ կեանք մը։ Քէմփը պիտի ունենայ մշտական հիւանդապահուհի մը եւ այցելու բժիշկ մը ։

Հ. Ե. Դ. Հայաստան Քէմփի հիմնական նպատակն ըլլալով ամրան արձակուրդի ընթացքին մեր պատանեկութիւնը հայ կեանքին եւ հայ մշակոյթին կապելը, Քէմփին մէջ սովորական խաղերու հետ պիտի ստեղծուի հայկական մթնոլորտ մը հայ լեզուով, հայ երգով եւ Հայոց պատմութեան դրուագներով ։

Բարոյական եւ նիւթական մեծ զոհողութիւն ըրած են այս ձեռնարկին համար մեր կազմակերպութիւնները՝ Հ. Յ. Դ. եւ Հ. Ե. Դ., եւ մեր ընկերներն ու համակիրները։ Մինչեւ այժմ Հ. Ե. Դ. Քէմփի համար մեր հասարակութիւնը տուած է շուրջ 40 հազար տոլար։ Ասկէ զատ Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդրոնական Կոմիտէն իր սեփական գանձէն այս գործին համար տրամադրած է 17 հազար տոլար ։

Եւ տակաւին նիւթական բաւական միջոցներու պէտք ունի այս գործը իր լրումին հասնելու համար։ Մենք կասկած չունինք որ ամերիկահայ հայրենասէր զանգուածը պիտի շարունակէ իր նիւթական զոհողութիւնը իր կատարելութեան հասցնելու համար Հ. Ե. Դ. Քէմփը ։

Շուրջ երեք տարի է որ մեր երիտասարդական կազմակերպութիւնը ձեռնարկած է նիւթական արշաւի մը, Քէմփի ծախքերու համար անհրաժեշտ գումարը գոյացնելու նպատակով ։ Այդ արշաւի ընթացքին ստացուած են ոչ միայն համեստ նուէրներ, այլ եւ շօշափելի գումարներ։ Այդ գումարներէն ամէնէն մեծը՝ 6000 տոլար՝ նուիրած է Փրովիտէնսի մեր հաւատաւոր եւ զոհաբերող ընկեր հանգուցեալ Կարապետ Խիմէթեանի այրին, Տիկ. Մէրի Խիմէթեանը։ Ուրիշ նուէր մը, հազար տոլար, ըրած է Քալիֆորնիայէն ընկեր Ալեք Փիլիպոսեանը, ի յիշատակ իր հանգուցեալ քրոջ։ Մեր երիտասարդները ջանացած են բարոյական հատուցում մը ընել այս կարգի նուիրատուներուն։ Այսպէս, Տիկին Մէրի Խիմէթեանի նուիրած գումարով շինուած է լճափի լողարանը, որ կոչուած է ընկեր Կարապետ Խիմէթեանի անունով։ Իսկ ընկեր Ալեք Փիլիպոսեանի նուիրատուութիւնով երիտասարդաց Քէմփին մէջ աղբիւրի ջուրի նոր ակ մը բացուած եւ աւազան մը շինուած է, որ կոչուելու է նուիրատու ընկերոջ քրոջ անունով ։

Մեր երիտասարդները շնորհաւորելի գաղափար յղացած են կոչելու իրենց 14 «քէպին» հիւղակները այն կազմակերպութիւններու կամ անձերու անուններով, որոնք շօշափելի նուէր մը կ'ընեն երիտասարդներու Քէմփին։ Այսպէս, օրինակ, «քէպին» հիւղակներէն մէկը կոչուած է Գ. Փոլ Մարանեանի անունով (Տիթրոյիթէն), որ 500 տոլար նուիրած է, իսկ միւսը Կարնոյ Հայրենակցական Միութեան անունով ։ Այդ ուղղութեամբ Հ. Ե. Դ.ի կողմէ եղած դիմումներուն ի պատասխան շարք մը Հայրենակցականներէ ըստացուած են քաջալերական նամակներ։ Կը յուսանք որ, մինչեւ Հ. Ե. Դ. Հայաստան Քէմփի բացման օրը, բոլոր «քէպին» հիւղակներն ալ արդէն կոչուած ըլլան մեզ բարեկամ կազմակերպութիւններու եւ անձերու անուններով ։

Ամերիկահայ գաղութի կեանքին մէջ առաջին եւ յանդուգն փորձն է հայկական ամառնային քէմփի կազմակերպութիւնը։ Այս ամառ մեր երիտասարդներու Քէմփը պիտի անցնէ փորձնական շրջան մը։ Եւ անհաւանական չէ որ այս նոր գործին մէջ, ինչպէս բոլոր նոր ձեռնարկներուն մէջ նկատուին թերիներ։ Հ. Ե. Դ. Հայաստան Քէմփի վարիչ մարմինը նկատի պիտի առնէ այդ թերիները, զանոնք վերացնելու միջոցները եւ փորձառութեամբ զինուած դիմագրաւէ յաջորդ տարեշրջանը։ Կասկած չունինք որ, ամերիկահայ հայրենասէր զանգուածը ինչպէս ըրած է այս մեծ ձեռնարկի սկզբնաւորութեան, նոյնպէս ալ հետագային պիտի չզլանայ իր բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւնը մեր երիտասարդութեան Հայ մնալու ձգտող այս գեղեցիկ ճիգին ։

(Խմբ. ՀԱՅՐԵՆԻՔի)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Խլրտումներ Պալքաններու մէջ

Միջին Եւրոպայէն եւ Պալքաններէն քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, Խ. Միութիւնը մեծ դժուարութիւններ կը կրէ, արմտիք ճարելու համար այդ արբանեակ երկիրներուն մէջ։ Նոյնիսկ Լիթուանիան, Լեթոնիան եւ Էսթոնիան բոլորովին ընկճուած չեն, հակառակ տասնամեայ տիրապետութեան ։

Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ կը հաւատեն թէ հունձքի առթիւ ծագած դժուարութիւնները այնքան ծանր են որ, համայնավար ոստիկանները (միլիցիա) յաճախ յարձակում կը կրեն կամ կը սպաննուին, երբ դաշտերը կը ղրկուին, ըմբոստ գիւղացիները կարգի բերելու համար ։

1951ի հունձքը, որ արդէն սկսած է շատ մը արբանեակ երկիրներու մէջ, մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Ռուսերուն, վասն զի պալքանեան գիւղացիները հետզհետէ աւելի կ'ընդդիմանան իրենց արտերու կողոպուտին։ Կարծողներ կան թէ կացութիւնը աւելի պիտի ծանրանայ, մինչեւ աշուն ։

Ահաւասիկ համառօտ պատկեր մը՝ քանի մը երկիրներէ ․—

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ․— Ներքին դիմադրական խումբեր իրենց կրակը կեդրոնացուցած են հունձքերու բռնագրաւման — իրենց բառով՝ «գողութեան» դէմ։ Այս առթիւ բաշխուած թռուցիկ մը կ'ըսէ ․

— « Սովետ մարդասպանները կը փորձեն պառակտել հողագործները, զանոնք բաժնել բանուորներէն։ Պուլկարները ազատ հողագործներ են եւ կ'ուզեն այդպէս ալ մնալ։ Դիմադրեցէ՛ք»։

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, պետական ագարակներն անգամ կը պահեն իրենց արտադրութեան մէկ մասը, ծախելու համար ազատ կամ սեւ շուկային վրայ։ Ստորերկրեայ խումբեր կազմուած են, կրակի տալու համար Խ. Միութեան սահմանուած արմտիքը, հետեւեալ նշանախօսքով․— « Ոչ մէկ հատիկ ցորեն Խ. Միութեան համար»։

Պուլկարական անթելը վերջերս կ'ազդարարէր թէ միջոցներ ձեռք առնուած են, հունձքի պակասը լրացնելու համար ։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ․— Զինեալ պահակներ եւ ոստիկաններ դրուած են ամէն դաշտի մէջ, հունձքերը պաշտպանելու եւ պետութեան բաժինը ապահովելու համար։ Բայց անօգուտ։ Իրազեկներ կը հաւատեն թէ վերջերս կատղած գիւղացիներ սպաննեցին ոստիկանապետ մը՝ Կորճի շրջանին մէջ, ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ ուրիշ գաւառներու մէջ եւայլն ։

Ռումանիոյ պոլշեւիկեան կառավարութիւնը հարկադրուեցաւ պաշտօնապէս հաղորդել թէ աւելի քան 300 պաշտօնեաներ ձերբակալուած են պարենաւորման վարչութենէն, պետական պարէնը գողցած ըլլալու ամբաստանութեամբ ։

Փախստականներ կ'ըսեն թէ այս մեղադրանքը ճիշդ չէ։ Այդ 300 պաշտօնեաները իբրեւ քաւութեան նոխազ կը ծառայեն, հանդարտեցնելու համար ժողովուրդը որ կը զանգատի ուտելիքի նեղութենէն ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ․— Այս տարի շատ յաջող է հունձքը, բայց համայնավարները մեծ դժուարութիւններ կը կրեն, մշակներ ճարելու եւ արտերը քաղելու համար։ Պարենաւորման Նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ «ժողովուրդի թշնամիները կը ջանան ոչնչացնել հունձքերը»։ Հունգարիոյ դաշտերուն մէջ ալ զինեալ պահակներ եւ ոստիկաններ տեղաւորուած են։ Փեշթայի տեղահանութիւնները կը շարունակուին անխնայ։ Բանուորներ ալ դէպի արեւելեան Հունգարիա կը փոխադրուին, աշխատելու համար կոլխոզներու մէջ, տաժանելի պայմաններու տակ ։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ․— Հողագործական Նախարարութիւնը այնքան նեղութեան մատնուած է որ, պաշտօնապէս կը հրաւիրէ ժողովուրդը օգնել հունձքերը քաղելու։ Փրակայի անթելը կը թելադրէ «յորդոր կարդալ» տեղական իշխանութեանց միջոցաւ։ Կառավարութիւնը հրամայած է լրտեսել անկախ հողագործները, «կուլակ»ները (ունեւոր հողագործ), մատնանշելով անոնց աւարքները։ Հակառակ այս խստութեանց, դիմադրութիւնը կ'աճի գիւղացիներուն մէջ ։

Թ. Ա. Թ.

Արուեստական արբանեակներ

Տարօրինակ մարդիկ են գիտունները, հետաքրքիր, յամառ, կորովի։ Կարծէք չեն բաւեր երկրիս վրայ տարուած գիտական բազմազան աշխատանքները, այժմ ալ իրենց հայեացքը ուղղած տիեզերքի անհունին՝ ապագայ տնտեսական ու պատերազմական ակնկալութիւններ կը հետապնդեն այդ անծայրածիր անջրպետէն։ Արդեօ՞ք կարելի է իրականացնել իրենց այդ երազը։ Ի՞նչ միջոցներով կը խորհին հասնիլ իրենց նպատակին եւ ինչ խոչընդոտներ կը ներկայանան ատոնց իրագործման համար ։

Օդանաւորդութեան հսկայաքայլ յառաջդիմութեան հետ զուգընթաց մարդիկ սկսած են ծրագիրներ որոճալ միջմոլորակային երթեւեկութեանց համար։ Վերջերս հնարուած կատարելագործեալ եռամաս հրթիռները եկան աւելի սրելու անոնց երեւակայութիւնը։ Ամերիկացիք արդէն քանի մը տարիէ ի վեր սկսած են այդ ուղղութեամբ յատուկ վարկեր սահմանել ու գիտական աշխատանքներ տանիլ։ Կը խորհին նախ այդ երթեւեկութեանց իբրեւ կայան կամ հանգրուան գործածել մեր երկրագունդին շուրջ թաւալող թռչուն — կղզիներ, կամ արուեստական արբանեակներ։ Ասոնք կարող են ծառայել նաեւ իբրեւ օդերեւութաբանական կայաններ, կամ տիեզերական ճառագայթներու ուսումնասիրութեանց կամ այլ գիտական հետազօտութեանց աշխատանոցները։ Նախ քան բուն նիւթին անցնիլը յիշենք քանի մը տարրական բնագիտական օրէնքներ։ Ինչպէս գիտենք, երկրիս կեդրոնը օժտուած է ձգողական մեծ զօրութեամբ մը որ դէպի իրեն կը քաշէ իր մակերեսին վրայ գտնուած բոլոր տեսակի մարմինները։ Այդ ուժը հետզհետէ կը տկարանայ, որքան հեռանանք երկրիս մակերեսէն, ի վերջոյ աննշան դառնալու աստիճան ։ Սակայն իր ազդեցութիւնը բնաւ չի դադրիր հարիւր հազարաւոր քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ իսկ։ Այժմ փորձենք հեռանալ այդ ուժէն, երկրիս որոշ մէկ կէտէն, օրինակ հասարակածէն, առարկայ մը արձակենք այնպիսի ուժգնութեամբ որ ան կարենայ հասնիլ ձգողութեան տկար շրջանին, այսինքն մթնոլորտին ամենաբարձր խաւերուն ։ Եթէ կարենանք այդ առարկան օժտել նաեւ երկրիս շրջանը ընելու նախնական որոշ արագութեամբ մը, ան կարող պիտի ըլլայ իր թաւալումով յառաջ բերելու կեդրոնախոյս զօրութիւն մը, որ հակադրելով երկրիս ձգողութեան, ուժերու հաւասարակշռութեամբ մը ոչ միայն ան զերծ պիտի ըլլայ դէպի երկիր իյնալու վտանգէն այլ եւ իր ունեցած նախնական արագութեամբը պիտի շարունակէ իր կանոնաւոր ու միօրինակ թաւալումը երկրին շուրջ, յաւիտենական կերպով, առանց ընդմիջումի, եթերի պարապութեան մէջ իր դէմ չգտնելով որեւէ զսպիչ ուժ մը որ կարենար կասեցնել — իր արագութիւնը։ Ըսենք նաեւ որ առարկային արագութիւնը պէտք է ըլլայ համեմատական իր երկրէն հեռաւորութեան՝ որպէսզի համապատասխանէ ձգողութեան հակազդեցութեան ։

Ուրեմն, եթէ կարելի ըլլայ վերոյիշեալ պայմանները գործնապէս իրականացնելու, այն ատեն անտարակոյս արուեստական արբանեակներ ունենալու հարցը եւս կը լուծուի ինքնաբերաբար ։ Սակայն յաճախ տեսականը կը հակասէ գործնական տուեալներուն ։

Լուսինը, որ մեր երկրին բնական արբանեակն է, անոր շուրջ կը դծէ 380 հազար քիլոմեթր շառաւիղ ունեցող շրջանակ մը եւ այդ հեռաւորութիւնը ան կը կտրէ մօտաւորապէս 29 օրուայ ընթացքին։ Ինչ որ երկվայրկեանը մէկ քիլոմեթրի մօտաւոր արագութիւն մը կը ներկայացնէ։ Լուսնին այս արագութիւնը կը համապատասխանէ երկրէն ունեցած իր հեռաւորութեան։ Այդ կէտին վրայ է որ երկրիս ձգողութիւնը եւ լուսնին կեդրոնախոյս զօրութիւնը մաթեմաթիքական ճշդութեամբ իրար կը չէզոքացնեն ու հաւասարակշռութիւն մը յառաջ կը բերեն ։

Այժմ ենթադրենք որ արուեստական արբանեակ մը ուզուի հաստատել լուսնի կէս հեռաւորութեան վրայ։ Այլ խօսքով 190 հազար քիլոմեթրի վրայ։ Այդտեղ, երկրիս ձգողական ուժը 4 անգամ աւելի զօրաւոր ըլլալով, արբանեակին արագութեամբ յառաջ եկող կեդրոնախոյս ուժն ալ նոյն համեմատութեամբ աւելի պէտք է ըլլայ։ Եւ սակայն երկրիս մօտենալով իր թաւալման շրջանա-

կը երկու անգամ աւելի փոքր կ'ըլլայ: Այս նկատումներով արբանեակին արագութիւնը պէտք է ըլլայ երկվայրկեանը 1,4 քիլոմեթր: Ինչ որ կը համապատասխանէ 10 օրի: Որով արուեստական արբանեակը լուսնէն 2.8 անգամ աւելի կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ երկրիս շրջանը պիտի կատարէ: Բնագիտական նման օրէնքները նկատի ունենալով գիտունները հաշուած են որ երկրէն 36 հազար քիլոմեթրի վրայ զետեղուած արուեստական արբանեակ մը պիտի կրնայ 24 ժամուան ընթացքին, (այսինքն երկրին ինքն իր վրայ կատարած թաւալման արագութեամբ՝ որ կը հաւասարի երկվայրկեանը 3 քիլոմեթրի), երկրագունդին շրջանը ընել: Ու այս պայմաններով մեր մոլորակէն դիտողին աչքին արբանեակը պիտի երեւայ անշարժ:

Ներկայ յառաջդիմութեամբ բազմայարկ հրթիռները կրցած են բարձրանալ մինչեւ 500 քիլոմեթր: Ինչպէս կը տեսնուի շատ հեռու է տակաւին 36 հազարէն: Եւ ներկայ պայմաններու մէջ դժուար է այդ բարձրութեան հասցնել եւ պահանջուած արագութիւնը տալ անոնց: Նկատելով որ մէկ քիլոկրամ կշռող առարկայի մը համար պէտք է սպառել հազար քիլոկրամ վառելանիւթ: Միայն հիւլէական ուժն է որ կարող է ներկայ խոչընդոտները հարթել: Գիտունները կը խորհին արուեստական արբանեակներու կառուցման նիւթերը ցանկացուած հեռաւորութեան վրայ փոխադրել անջատ կտորներով ու տեղւոյն վրայ կազմել զանոնք...: Կը խորհին նոյնիսկ բնակելի դարձնել զանոնք, քննելով չնչառութեան, ջերմութեան, ձգողական ուժի տկարութեան եւ այլ կենսական նշանակութիւն ունեցող հարցեր: Մի գուցէ այս ծրագիրները ծիծաղելի թուին շատերուն, սակայն պէտք է գիտնալ որ գիտութեան ընթացքը բնութիւնն իսկ անզօր է կասեցնելու: Նոյն ծիծաղը կ'ունենային մարդիկ անցեալ դարու վերջին օդանաւորդութեան ապագայ հնարաւորութեան մասին:

Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՀԱԶԱՐ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ վարձուած են Սան Ֆրանչիսկոյի 18 պանդոկներուն մէջ, Ճափոնի հաշտութեան դաշնագրին քննութեան առթիւ, որ պիտի կատարուի յառաջիկայ Սեպտեմբերին: Ինչպէս յայտնի է, ժողովին հրաւիրուած են 50 երկիրներ: Լիագումար նիստերը տեղի պիտի ունենան Օփերայի մէջ որ կրնայ 3300 հոգի առնել:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ արաբ տարագիրներուն օգնելու համար, Նախագահ Թրումըն հինգ միլիոն տոլարի վարկ մը պահանջեց առիպողաբար: Այս գումարին երկու միլիոնը Օգոստոսի, երեք միլիոնը Սեպտեմբերի համար է: Վերջին ելմտական տարեշրջանին տարագիրներուն նպաստ ճարած են Ազգաժողովին անդամները: Մ. Նահանգներուն բաժինն է 25.450.000 տոլար: Նախագահը խորհրդարանին ուղղուած նամակով մը կ'ըսէ թէ «Միջին Արեւելքի անհանգստութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ հարիւր հազարաւոր արաբ տարագիրներու թշուառութիւնն է»: Ծրագիր մը մշակուած է, տարագիրները արաբական երկիրներու մէջ տեղաւորելու համար:

Գաղութէ գաղութ

ՁԱՌԱ ԵՒ ՄԱԼԱԹԻԱ այցելած է Դաւիթ քահանայ Երէցեան, Պոլսոյ պատրիարքին կողմէ: Զառացի համեստ հայ արհեստաւորները շատ սիրալիր ընդունելութիւն ըրած են: Դաւիթ քահանայ պատարագած է եւ կատարած հինգ պսակ եւ 30ի չափ մկրտութիւն: Տէր հայրը գովեստով արտայայտուած է անոնց եկեղեցասիրութեան մասին: Մալաթիա մնացած է տասը օր, ուր ջերմ ընդունելութիւն գտա ծէ: Հոն եւս կատարած է պսակներ, մկրտութիւն եւ պատարագ: Զառայէն եւ Մալաթիայէն վերջ Դաւիթ քահանայ մեկնած է Թոքաթ եւ Ամասիա: Հոն ուր այցելած է քահանան եւ կարդացած պատրիարքին ղրկած մասնաւոր գրութիւնը, երկիւղածութեամբ եւ արտասուելով մտիկ ըրած են հայ բեկորները:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԻԶԻՊԼԵԱՆ Հ. Մ. Ը. Մ.ական պասքէթպօլի յայտնի մարզիչը Գահիրէէն մեկնած է Յունաստան: Եղբայր Նիզիպլեան միակ հայ մարզիչն է որ արդիական ըմբռնումով եւ կատարեալ հմտութեամբ օժտուած՝ կը գործէ հայ գաղթաշխարհի մէջ: Ան եղած է առաջինը որ յաջողած է ստեղծել միջազգային չափանիշով առաջին կարգի մարզական խումբեր: Յունաստանի մէջ դասախօսութիւններ տալէ վերջ մեկնած է եւ Զուիցերիա, ուր հրաւիրուած է դասախօսելու պասքէթպօլի մասին: Իր պատրաստած «գիտութիւնը աթլէթիզմին մէջ» գործը պիտի ներկայացնէ Զուիցերիոյ միջազգային մարզական գիտական յանձնախումբին:

ՄԻԼՖԸՐՏԻ (Մ. Նահանգներ) հայ–ամերիկեան վեթերաններու ակումբը 7000 տոլարի նուէր մը ստացած է Տրէյփըրի հաստատութենէն: Այս հաստատութիւնը կ'օգնէ իր աշխատաւորներու ընտանիքներուն ինչպէս եւ ուսանողներուն՝ աւելի բարձր կրթութիւն ստանալու համար: Այս 7000 տոլար պիտի յատկացուի լրացնելու համար վեթերաններու ակումբի շէնքին առաջին յարկը:

ԴԵՐԵՆԻԿ ԵՊԻՍԿ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ Անթիլիասի միաբաններէն, Պոլիս գացած է Պէյրութէն: Պոլիս բնակութեան ընթացքին հիւր պիտի մնայ պատրիարքին:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Մխիթարեաններէն երկու վարդապետներ բարի գալուստի գացած են Եգիպտոսի արքայական ամոլին, նուիրելով «Գեղունի» մը արաբերէն ընծայականով մը: Արարողապետը եւ լուսանկարիչը Պ. Արշակ Գարակէօզեան ընդունած են վարդապետները եւ խոստացեր են վեհապետին հաղորդել Միաբանութեան յարգանքը: Պայրամին օրն ալ հեռագիր տուած են եւ ստացած պատասխանը:

ԸՆԿ. Կ. ԷՕՔՍԻԻՋԵԱՆ՝ Հ. Յ. Դ. Լորէնսի (Մ. Նահանգներ) կոմիտէի անդամ եւ «Հայրենիք»ներու աշխատակիցը, նախագահ Թրումընի կողմէ կոչուած է կարեւոր պաշտօնի մը: Ան պիտի ներկայացնէ Դաշնակցային կառավարութիւնը զինուորագրութեան վերաբերեալ բոլոր վերաքննական խնդիրներու յանձնախումբի մէջ, Լորէնսի շրջանակին մէջ:

Ի ՊԱՏԻՒ ՎԵՆԵՏԻԿԻ Միաբանութեան Աբբահայր Գեր. Հ. Սրապիոն Ուլուհոճեանի պատուոյ սեղան մը տրուած է Նիւ Եորքի մէջ, նախաձեռնութեամբ Մխիթարեան Նախկին Սաներու Միութեան: Բացումը կատարած է ատենապետ Պ. Յովսէփ Սիւտպէազ: Ուղերձներ ըրած են Տիրայր Սրբազան, Տեր. Հ. Մալճեան, Արսէն աւագ քհնյ. Սիմէոնեանց, վեր. Ա. Պեռիկեան եւ պարոններ Վահան Քիւրքճեան, Պապաքեան ու փաստաբան Կրէկըրի: Բոլորն ալ պանծացուցած են Մխիթարեան հաստատութեան մեծ հիմնադիրը, Մխիթարեան Միաբ. փրկարար դերը ինչպէս եւ Մխիթարեան Ուխտի ներկայ Աբբահայրը: Աբբահայրը շնորհակալութիւն յայտնած է Ամերիկահայութեան իրեն եւ Մխիթարեաններու ոգիին եւ գործին հանդէպ ցոյց տուած պնիւ վերաբերմունքին: Վերջին խօսողն եղած է Մխիթարեան Նախկին սաներէն՝ Տոքթ. Ա. Ալիխանեան, որ շեշտած է Մխիթարեաններու կատարած գրական–կրթական մեծ դերը — վանքին ու հայրենիքին մէջ, երէկ, եւ վանքին ու Սփիւռքին մէջ այսօր: Ապա ձեռնարկուած է հանգանակութեան ճաշի միջոցին եւ քաղաքին մէջ, որու գումարը խոստացած են հասցնել մինչեւ տասը հազար տոլարի:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը չորս ականաւոր համայնավարներ ձերբակալեց Քալիֆորնիոյ մէջ: Ուրիշներ ալ կը փնտռուին: Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին 11 դատապարտեալ անդամներէն չորսը տակաւին չեն գտնուած: Այս պարագան նկատի առնելով, որոշուած է փոխան քսան հազարի, հարիւր հազար տոլար երաշխաւորութիւն պահանջել գլխաւոր վարիչներէն, իսկ 75.000 տոլար՝ երկրորդական դէմքերէն, եթէ ազատ ձգուին առժամապէս (մինչեւ դատավարութիւն):

ԹՈՒՐՔ ՍՊԱՅ ՄԸ, Ալի Իփար, որ տասը տարիէ ի վեր Ամերիկա կը գտնուի եւ ամուսնացած է չարժանկարի աստղերէն Վըրճինիա Պրուսի հետ, ամուսնալուծում կատարեց փոխադարձ համաձայնութեամբ, որպէսզի կարենայ իբրեւ սպայ ծառայել Թրքական բանակին մէջ: Չորս տարի առաջ հրատարակուած թրքական օրէնք մը օտարուհիներու հետ ամուսնացած այրերուն կ'արգիլէ սպայի պաշտօն վարել բանակին մէջ, նոյն իսկ սպաներու վարժարան մտնել: Այր եւ կին կը յուսան վերամուսնանալ, եթէ օրէնքը ջնջուի, եթէ մինչեւ այն ատեն պայ Ալին աւելի բախտաւոր ըլլայ քան Ալի Խանը....

ՏԱՐՕՐԻՆԱ՜Կ ՊԱՏԻԺ.— Պոլսոյ կուսակալը փրոֆ. Ֆահրէտտին Կէօքայ յայտարարած է, թէ «անողոք պայքար» պիտի բանայ այն «բարի ծաղիկներուն» դէմ, որոնք «փլած»ներու վրայ «կը ջրուին» կամ կը դարպասեն կիներուն եւ հանրային բարոյականը կը խաթարեն: Այդպիսիները ձերբակալել տալով, անոնց մէջքէն ջուր, երակներէն արիւն առնել պիտի տայ եւ ի հարկին յիմարանոց պիտի ղրկէ: «Ես երեսուն տարուան յիմարաբարոյժ մըն եմ»...

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ.— Հայագիտական Ուսումնաթերթ, Վիէննայի Մխիթ. Միաբանութեան: Թիւ 1—2, Յունուար–Փետրուար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ը.

Քիչ մը ատեն ալ այս զարհուրելի դիրկընդխառնումը շարունակուեցաւ առանց յայտնի ըլլալու թէ ո՞վ է յաղթողը:

«Երկու կողմէն ալ, կ'ըսէ Կրիտոփուլոս, ահագին աղաղակներ, լալ, ողբ ու կոծ եւ հայհոյութիւններ, սպառնալիքներ կը լսուէին, կը զարնէին, կը զարնուէին, կը սպաննէին, կը սպաննուէին, վերջապէս՝ զարհուրելի կատաղութեամբ եւ մոլեգնութեամբ լեցուն տեսարան մըն էր: Այդ պատուական պատերազմիկներուն մէջ ոմանք կ'աշխատէին ելլել պատնէշն ի վեր, ուրիշներ ազնուօրէն կը ջանային զանոնք ետ մղել, իրենց ընտանիքներն ու ինչքերը պաշտպանել: Աւաղ, ասոնք չկրցան մինչեւ վերջը յաղթող հաղիտանալ: Գրուած էր որ դերի պիտի դառնային»:

Այն պահուն ուր այս ահարկու կռիւը տեղի կ'ունենար Լիկոսի եզերական հովիտին մէջ, ամենակարեւոր դէպք մը կը պատահէր պատնէշին վրայ կէս մղոն հեռուն տեղ մը, դէպք մը որ միմիայն Դուկասի շնորհիւ ծանօթ է մեզի:

Թնդանօթին շնորհիւ պարիսպին մէջ բացուած երեք ճամբաներէն մին Ադրիանապոլսոյ դրան հիւսիսային կողմը կը գտնուէր: Ադրիանապոլսոյ դռնէն չորս հարիւր մեթր հեռաւորութեան մը վրայ՝ Թէոդոսեան երկրորդ պարիսպը ուղղանկիւնաւոր կարճ պատ մը, երկու պարիսպներուն մէջ հիւսուած ըլլալով՝ իրարու կը միացնէր զանոնք: Ներքին ու արտաքին երկու պարիսպները իրար միացնող այդ փոքր պատին վրայ գաղտնի դուռ մը բացուած էր որ քաղաքը կը միացնէր երկու պարիսպներուն մէջ գտնուող շրջանակին: Ուրիշ պզտիկ գաղտնի դուռ մըն ալ, որ մասամբ հողին մակերեսէն վար էր բացուած՝ Կոստանդիանոսի պալատին ճիշդ տակը՝ ուղղակի յարաբերութեան մէջ կը դնէր քաղաքը արտաքին շրջափակին հետ:

Առաջինը «Քէրքօբօրթա»ն էր կամ «Կրկէսի դուռը», որու անունը այնքան նշանաւոր պիտի հանդիսանար: Ժամանակին այդ դուռնէն կ'անցնէին Ս. Մամասի թաղը երթալու համար: Վերջը, հրեշտակ Իսահակի իշխանութեան օրով 1204ին, Խաչակիրներուն պաշարման ատենը, պատ հիւսեր էին եւ անկէ ի վեր դուռը տարիներով գրեթէ բոլորովին մոռցուեր էր: Բայց երբ ներկայ պաշարման սկիզբը ուզեցին դիւրին անցք մը ունենալ քաղաքէն արտաքին շրջանակը տանող, քանի մը ծերեր յիշեցին այդ դրան գոյութիւնը եւ զայն դարձեալ բացին. բնականաբար այնքան ծածուկ էր, դուրսէն այնքան քիչ տեսանելի, որ կարելի է ընդունիլ թէ գիշերուան մէկ մասը զայն անպաշտպան կը թողէին, այնքան ապահով էին որ թշնամին պիտի չտեսնէ զայն:

Ադրիանապոլսոյ դրան եւ այդ «Կրկէսի դրան» միջեւ գտնուող արտաքին պարիսպը չափազանց վնասուած էր թրքական ռմբակոծումէն, որ անոր մէջ խրամ մը բացած էր: Այդ խրամը յարձակմամբ գրաւեր էին Թուրքերը, որոնք թէ այդ կէտին վրայ եւ թէ Սէն Ռոմէնի դրան մօտ յաջողեր էին փոսէն անցնիլ եւ արտաքին պարիսպին տէր դառնալ: Արեւը ծագելու վրայ ըլլալով՝ յարձակող Թուրքերէն ոմանք տեսան որ «Կրկէսին դուռը» բաց մնացած էր, եւ թէ բոլոր անոր պաշտպանները հեռացեր էին:

Ըստ Դուկասի, յիսունի չափ ենիչէրիներ այդ ճամբէն ներս խուժեցին Ալլահ աղաղակելով: Ակնթարթի մը մէջ իրենց ընկերներէն շատեր ալ գաղտնի դռնէն ներս խուժեցին իսկոյն:

Այսպէսով յանկարծ ներքին շրջափակին մէջ մտնելով՝ յանկարծակի ինկան վերջին պաշտպաններուն կողին վրայ, որոնք այդ պահուն Քարիզիոսի դրան Գարաճայի գունդերուն զարհուրելի յարձակման դէմ մահու կռիւ կը մղէին: Ամէն վայրկեան կը ստուարանար յարձակողներուն թիւը, որովհետեւ նոր նոր խումբեր ներս կը խուժէին այդ գաղտնի դուռնէն: Խեղճ պաշտպանները տարափահար եւ շարունակ անճող ուժերէն ընկճուած, եւ «Քէրքօբօրթա»ի եռեւ ճամբային կորուած ըլլալէն շուարած, փախուստ տուին, իրենց կեանքը ազատելու համար վազելով պարիսպին հետեւող ճամբուն երկայնքը, Խարիսէի դրան ուղղութեան վրայ, գիրար ճզմելով խուճապահար:

Արտաքին շրջափակին մէջ իբր մուկի ականատի մէջ ըմբռնուելով այդ դժբախտները գրեթէ ամբողջովին ջարդուեցան կամ պարիսպէն վար նետուեցան տնկուած նիզակներուն եւ սուրերուն վրայ:

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԱՑ ԼԱՓ ԹԱՆՀ, հարաւային Վիէթնամի կառավարիչը ահաբեկումի ենթարկուեցաւ Սայկոնէն 130 քիլոմեթր դէպի հարաւ արեւելք Սատէքի շրջանին մէջ, երբ քննական պտոյտ մը կը կատարէր քանի մը Փրանսացի եւ Վիէթնամցի պաշտօնական անձնաւորութեանց հետ: Թափօրը հանդիսավայր հասած առեն Վիէթնամցի հայդուկ մը առաջացաւ դէպի կառավարիչին կառքը եւ գրպանը պահած ձեռնառումբերը պայթեցուց: Ահաբեկիչը բզիկ բզիկ եղաւ: Մեռաւ նաեւ կառավարիչը՝ կառքին մէջ:

ԶՕՐԱՎԱՐ ՇԱՆՍՈՆ, հարաւային Վիէթնամի ցամաքային ուժերու հրամանատարն ու ֆրանսական մարզպանը զոհ գնաց նոյն մահափորձին: Պայթումին հետեւանքով վիրաւորուեցան նաեւ չորս բարձրաստիճան ֆրանսացի սպաներ:

ԿՈՅՐ, ԽՈՒԼ ԵՒ ՀԱՄՐ Ռոպէր Տոնզէլ, 37 տարեկան,, որ անցած տարի Փարիզի մէջ անցուցած էր պսակաւորի քննութեան առաջին մասը, այս անգամ Նիմի մէջ յաջողութեամբ անցուց երկրորդ մասը: Տոնզէլ մտադիր է գրականութեան «լիսանս» պատրաստել:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ չորս զօրավարներ եւ հինգ բարձրաստիճան սպաներ սկսան դատուիլ երէկ: Ասոնք կ'ամբաստանուին թէ Լեհաստանի մէջ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի օգնութեամբ «թիթոյական վարչաձեւ» կ'ուզէին հաստատել: Ամբաստանագիրը, որ 6000 բառէ կը բաղկանայ, կ'ըսէ թէ Լոնտոն է կեդրոնը լրտեսական ցանցի մը, որուն կապուած էին 9 զինուորականները, ինչպէս նաեւ Վարշաւայի անգլիական եւ ամերիկեան դեսպանատունները:

Ամբաստանեալներէն զօրավար Թաթար՝ նախկին անդամ լեհական ազատ ուժերու «սպայակոյտին», խոստովանեցաւ թէ դաւադրած է ժողովրդային հանրապետութեան դէմ: 1944ին Լոնտոն երթալով Ուինսթըն Չըրչիլի եւ Ամերիկացիներուն հաղորդած է իր դաւադրական ծրագիրները՝ Լեհաստանի մէջ համայնավարութեան դէմ պայքարելու մասին: Այս նպատակով 11 միլիոն տոլար ստացած է ...:

ՍԻ ԱԼԼԱԼ ԷԼ ՖԱՍՍԻ, Մարոքի ազգայնական Իսթիքլալ (Անկախութիւն) կուսակցութեան պետը, Թանճէրէն օդանաւով Մատրիտ, անկէ ալ Գահիրէ գնաց, տեսակցելու համար Արաբական լիկայի վարիչներուն հետ, որոնք ասկէ առաջ որոշած էին Մարոքի անկախութեան խնդիրը յարուցանել ՄԱԿի առջեւ: Ֆրանսա յայտնած է արդէն Արաբական լիկային թէ թոյլ պիտի չտայ Մարոքի հարցին շուրջ վիճիլ ուրիշ ազգերու հետ, զայն նկատելով զուտ Ֆրանսական ներքին խնդիր:

ՍԻՒՐՏԻ ԱՐԱԲԻՈՅ թագաւոր Իպնը Սէուտի որդին էմիր Ֆէյսալ, որ միաժամանակ արտաքին նախարար է, Օգոստոս 3ին Անգլիա պիտի հասնի իր կնոջ եւ երկու աղջիկներուն հետ: Կը կարծուի թէ այս առթիւ անգլ. կառավարութեան հետ պիտի խօսի Աքապայի նաւահանգիստին մասին, որ Յորդանանի միակ ելքն է դէպի ծով եւ որուն սեփականութիւնը պահանջած է միշտ Իպնը Սէուտ թագաւորը:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ արձակուրդով մեկնող Փարիզցիներու թիւը երկու միլիոնի պիտի հասնի մինչեւ շաբաթ օր: Ամարանոց գացողներու թիւը երբեք այսքան մեծ չէ եղած:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ կը մօտենայ իր վախճանին: Մորիս Փէչ այսօր կը ներկայանայ Ազգային ժողովին առջեւ՝ պարզելու համար իր ծրագիրը: Խմբակցութեանց միջեւ կատարեալ համաձայնութիւն չէ գոյացած դեռ, սակայն նախարարը կը յուսայ մեծամասնութեան քուէն շահիլ վարչապետ նշանակուելու համար:

ՔՈՐԷԱՅԻ բանակցութիւնները ելքի մը յանգած չըլլալով, կ'ըսուի թէ զօրավար Ռիճուէյ վերջնագիր մը պիտի ուղղէ Հիւս. Քորէացիներուն:

ՀԻՒԼԻՍԱԿԱՆ ուժի ազգային յանձնախումբին համար 273 միլիոն տոլարի նոր վարկ մը պահանջեց նախագահ Թրումըն:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետ տը Կասփէրի՝ իր նոր դահլիճը (եօթներորդը) ներկայացուց ծերակոյտին: Իր ճառին մէջ վարչապետը շեշտեց թէ պիտի ջանայ Ատլանտեանի Ուխտին մէջ Իտալիոյ մասնակցութիւնը աւելի եւս շեշտել, որպէսզի խաղաղութեան համար աշխատող ազատ ժողովուրդները աւելի համերաշխութեամբ փարին իրարու:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Ատլանտեանի Ուխտին մասնակից պետութիւններուն հերթական ժողովը տեղի պիտի ունենայ Օթթավայի մէջ սեպտեմբեր 16ին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ամերիկայէն վերադարձող կուսակցական գործիչ ընկեր ԱՐԱՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆ զեկուցում կու տայ «Ահարոնեան» Ակումբին մէջ, 26 rue des Convalescents: Այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին:

Կը հրաւիրուին շրջանի ընկերները, Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի ընկեր - ընկերուհիները:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութեան համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի ղրկել պահանջուած 50 ֆրանքը, ինչպէս նաեւ տեղեկացնել իրենց բուն հասցէն: Այս առթիւ կը յիշեցնենք որ նկատի չեն առնուիր դիմումները այն բաժանորդներուն, որոնք չեն վճարած իրենց բաժնեգինները:

Աւելորդ չենք նկատեր անգամ մը եւս կրկնել, որ ներկայ պայմանները եւ մասնաւորաբար թուղթի գինին անսովոր յաւելումը թոյլ չեն տար վարչութեանս շարունակել ապառիկ թերթերու առաքումը:

Վարչութիւն

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին եւ Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Քրիստափոր» խումբին, այս կիրակի օր, ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր, Bar Ripertի (Մառօ)ի Պոմոնի դաշտին վրայ: Հայկական եւ եւրոպական պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Պանտրմացի Վերգին Գարակէօզեան կը փնտռէ զաւակը Յովհաննէս Գարակէօզեանը: Ասկէ 15 տարի առաջ ստացած է իր վերջին նամակը, որով Թիենցինէն, Թուլոն մեկնումը կը տեղեկացնէր: Մայրը եւ քոյրը Նեկտար Պոլիս կը գտնուին: Տեղեկացնել Bn. Verkin Karagözian, Pankalti Bahtiar Sok.No. 7, Istanbul, Turquie:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Մեծկերտցի դերձակ Կարապետ եւ Հալէպցի Աննա Միրաքեաններու երեք զաւակները, որոնք 1915ին, Արաբկիրի մէջ, տեղահանութեան ընթացքին կորսուած են, Անունները՝ Եղիսաբէթ 9 տարեկան, Աւետիս 7 եւ Յովսէփ 5: Տեղեկացնել G. Mirakian, 69 Wallace St. Samerville Mass (U. S. A.):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԼՕ – ՔՍՇԱՆ.— «Արծիւ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, այս ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Բոլորի ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքավայրը: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկայանալ անդամատետրերով: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ.—

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէն այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբը այս ուրբաթ ժամը 8.30ին:

Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Ս. Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ:

Հ. Յ. Դ. ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ «Անտօք» ենթակոմիտէին ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին, Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 11րդ պատգամ. ժողովը այս շաբաթ եւ կիրակի, Ա. նիստը առաւօտեան ժամը 9ին շաբաթ օր Կառտանի մէջ: Մուտքը ազատ է բոլոր հայրենակիցներուն: Ժողովասրահ երթալու համար դիմել Գ. Գ. Ցակոբեանի, 1 Ave. Jean Jaurès, Gardanne:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 3 AOUT 1951 Ուրբաթ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6524-Նոր շրջան թիւ 1935
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՃԵՂՔԵՐ ՎԱՐԱԳՈՅՐԻՆ ՄԷՋ

«Վառօդը չոր պահել »ու քաղաքականութիւնը սկսած է իր պտուղները տալ :

Քանի՛ կը յառաջանան Եւրոպայի պաշտպանութեան համար ծրագրուած զինուորական պատրաստութիւնները, որոնք օրէ օր աւելի լուրջ հանգամանք կը ստանան, ա՛յնքան առաջարկները վար կ՚իջնեն դիմացի կողմէն :

Առաջին ազդանշանը տուած էր Մալիք, Կրեմլինի ներկայացուցիչը ՄԱԿի մէջ, որ հինգ շաբաթ առաջ, Քորէայի պատերազմի տարեդարձին առթիւ խաղաղասիրական խօսքեր ըրաւ :

Այժմ զինադուլի բանակցութիւնները կը շարունակուին : Ուշ կամ կանուխ երկուստեք առարկութիւնները արդիւնքի մը պիտի յանգին եւ յոյս կայ որ խաղաղութիւնը ի վերջոյ կնքուի Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ :

Մէկ տարուան կռիւները համոզեցին Մոսկուայի վարիչները թէ կարելի չէ գլուխ ելլել ժողովրդավար երկիրներու հետ, որոնք զէնքի փարած են աշխարհի խաղաղութեան եւ ազգերու ազատութեան համար :

Երկրորդ քայլն եղաւ «Նիուզ» (Լուրեր) անուն անգլերէն նոր պարբերաթերթի մը հրատարակութիւնը բոլշեւիկներուն կողմէ, նպատակ ունենալով մերձեցում առաջ բերել Խորհրդային Միութեան եւ անգլեւասքսոն երկիրներու, — առաջին հերթին Ամերիկայի միջեւ :

Այս թերթը իր առաջին թիւէն իսկ սկսաւ քարոզել թէ համայնավարական եւ դրամատիրական վարչաձեւերը կրնան աշխարհի վրայ միաժամանակ գոյութիւն ունենալ եւ իրարու հետ գործակցիլ, առանց զիրար խանգարելու :

Այս առթիւ բազմաթիւ վկայութիւններ բերաւ համայնավար տեսաբաններէն՝ սկսեալ Լէնինէն եւ Ստալինէն :

Այժմ իր երկրորդ թիւի խմբագրականով կը թելադրէ տնտեսական միջազգային խորհրդաժողով մը գումարել Մոսկուայի մէջ, ինչպէս ծրագրած էր խաղաղութեան մարտիկներու վերջին համաժողովը Հէլսինքիի մէջ, իբրեւ թուական նախատեսելով յառաջիկայ հոկտեմբերը :

Այսպիսի խորհրդաժողով մը նոր քայլ մը պիտի ըլլայ դէպի երկու հակամարտ ճակատներու մերձեցումը : Զանազան երկիրներէ դիտնականներ, տնտեսագէտներ, ճարտարագէտներ, գործարանատէրեր, արհեստակցական միութեանց ներկայացուցիչներ եւ առեւտրականներ պիտի հաւաքուին հոն՝ ո՛չ թէ քաղաքական հարցերու շուրջ վիճելու, այլ քննելու տնտեսական հարցեր եւ քուէարկելու գործնական որոշումներ :

Աւելի կարեւոր եւ հետաքրքրական է, կը տրամաբանեն այժմ Կրեմլինի մունետիկները, առեւտուր ընել եւ փոխանակութեանց զարկ տալ՝ քան թէ գլուխն առած զինարշաւ կազմակերպել :

Երկաթէ վարագոյրին մէջ բացուած ուրիշ ճեղք մըն է Անգլիոյ արտաքին նախարար Մորիսընի ծանօթ յօդուածին հրատարակութիւնը համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Փըրավտա»յի մէջ :

Որքան ալ պաշտօնաթերթը պատասխանած ըլլայ նախարարի գրածներուն՝ կրկնելով համայնավարական քարոզութեանց հարնածանօթ յանկերգները, Մորիսընի ստորագրութեամբ յօդուածի մը երեւումը Մոսկուայի մէջ յատկանշական դէպք մըն է :

Մորիսըն շատ յստակ կերպով բացատրած է «աշխարհի ամէնէն ազատ» երկրի ժողովուրդին՝ թէ ի՛նչ կը նշանակէ իրական «ազատութիւն»ը :

Ժողովրդավար երկիրներու մէջ երբ առտուն կանուխ դուռդ կը զարնուի, կը հասկնաս թէ կաթնավաճառը կամ ցրուիչն է եկողը, բսած է : Այսինքն ոչ թէ չեկիստը : Պահանջած է նաեւ՝ որ խորհրդային երկրի դուռները լայն բացուին ներս մտնող կամ դուրս ելլող զբօսաշրջիկներու առջեւ :

Երկաթէ վարագոյրին մէջ ճեղքեր բանալով, Կրեմլին իսկապէս կը փոխէ՞ իր քաղաքականութիւնը Արեւմուտքի հանդէպ՝ թէ կ՚ուզէ դարձեալ քնացնել Եւրոպայի եւ Ամերիկայի ժողովուրդները՝ ինչպէս ըրաւ «հայրենական պատերազմ»ի ընթացքին :

Մօտիկ ապագան ցոյց պիտի տայ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Այս շարքը վերսկսած առեն, կ՚ենթադրեմ թէ մեր «ուսուցմնականները» պիտի ջանան ոչ միայն սրբագրել կոպիտ սխալները, այլեւ աւելի սիրով, խանդավառութեամբ կապուիլ արեւմտահայ աշխարհաբարին :

Մանաւանդ հիմա որ Երեւանը պաշտօնապէս պայքար բացած է թէ՛ արեւմտահայերէնի եւ թէ՛ գրաբարի դէմ, իր ռուս – թաթարական խառնիճաղանճը, բոլշեւիկեան բաբելոնը պարտադրելու համար մեզի :

Գիտեմ որ ամէն յօդուածագիր եւ խմբագիր հեղինակութիւն է, մեր մէջ : Սէնի, Միջերկրականի ափերէն մինչեւ Ատլանտեան եւ Խաղաղական :

Եւ սակայն, թող պարտքս ըլլայ պարբերաբար յիշեցնել ծուռն ու շիտակը, որպէսզի առտուն կանուխ արթնցողը անտէր անդաստան չկարծէ Մայրենիքը :

Առ այժմ ձեռքի տակ չունենալով դէզ մը նիշեր — եւ թերթեր — յիշողութեամբ կ՚արձանագրեմ քանի մը կէտեր.—

1.— Շատեր կը շարունակեն գրել ընդհակառակը : Բացատրութիւնը գրաբար է, եւ կը մնայ անփոփոխ — ընդհակառակն :

Եթէ աշխարհաբարի վերածել կ՚ուզեն, թող գրեն — հակառակը, ճիշդ հակառակը : Տեսա՞ծ էք որ փոխուին լատիներէն եւ ուրիշ ասութիւններ :

2.— Գրագէտ – բանաստեղծներ ունինք որոնք յամառօրէն «միոյն» (մէկուն) կը հոլովեն :

Գրելէ առաջ թող փորձեն արտասանել : Վըստահ եմ որ դարձի կուգան :

3.— Բոլորովին տարբեր բաներ են զեկոյց եւ զեկուցում :

Առաջինը ֆրանսերէն Communiqué ն է (պաշտօնական զեկոյց, կառավարական զեկոյց եւն.) : Միւսը՝ exposé des faits : Նախարարը — կամ ընկերը — զեկուցում տուաւ այսինչ հարցի մասին :

4.— Գոլսոյ եւ արտասահմանի մէջ կարգ մը թերթեր կը գրեն — Քորէայի թրքական միութիւնը : ՄԱԿին ամերիկեան միութիւնը :

Բառը, Unité, այստեղ կ՚ընշանակէ զօրամաս : Ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ ալ՝ տարբեր բան :

ՎԱՀԷ

Մորիսընի յօդուածին շուրջ

Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան կողմէ պաշտօնատար մը մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ խօսելով «Փրավտա»յի պատասխաններուն մասին, ըսաւ թէ «անհատական ազատութեանց մասին եղած ակնարկութիւններէն շատ զգածուած է խորհրդ. կառավարութիւնը : «Փրավտա» իր պատասխանին մէջ կ՚ընդունի բռնի աշխատանքի ճամբարներու գոյութիւնը, խօսքի եւ մամուլի ազատութեանց կապտումը եւ անգլ. անթելի տեղեկատուութեանց խանգարումը» :

Գալով այն պնդումին թէ Ռուսիա զօրքերը ցրուած է, պաշտօնատարը յայտնեց թէ 1945 Յունիսին Ռուսիա զէնքի տակ ունէր աւելի քան 10 միլիոն հոգի, իսկ Անգլիա՝ 5.120.000 : 1948 Յունիսին, Անգլիա իր զօրքերու թիւը իջեցուց 850.000ի, մինչ Ռուսիա կը պահէր 4.400.000 հոգի : 1950 Յունիսին, Անգլիոյ զինուորներուն թիւն էր 690.000, մինչ Ռուսիայինը 4.600.000 : Այդ թուականէն ասդին Անգլիոյ ուժերը աւելի պակսած են :

« Փրավտա »յի պատասխանը ներկայիս կ՚ուսումնասիրուի արտաքին նախարար Հէրպըրթ Մորիսընի եւ նախարարութեան մասնագէտներուն կողմէ : Մորիսընի յօդուածը պարունակող «Փըրավտա»ն մեծ սպառում ունեցած է Մոսկուայի բոլոր կրպակներուն մէջ : Անգլիական դեսպանը դիտողներ ղրկած էր զանազան թաղեր՝ տեսնելու համար թէ ինչպէս կը ծախուի այդ թիւը : Մինչեւ առտուան ժամը 10 ոչ մէկ թիւ մնացած էր դիտողներու այցելած 12 կրպակներուն մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ ապրուստի պայմանները 100ին 31 համեմատութեամբ սղած են 1950 Յունիս 7ի եւ 1951 Յուլիս 15ի միջեւ, համաձայն պաշտօնական վիճակագրութեան մը :

Քարիւղի վէճը հարթուելու վրայ

ԱՆԳԼ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԻՐԱՆ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ԱՅՍՕՐ

Հէրրիմընի երթեւեկները որոշ կերպով պարզած ացուցին մթնոլորտը՝ փարատելով կարգ մը հիմնական անհամաձայնութիւններ Անգլիոյ եւ Թէհրանի կառավարութեան միջեւ : Այսօր մեծ լաւատեսութիւն կը տիրէ երկու մայրաքաղաքներուն մէջ ալ :

Առջի օր Անգլիոյ նախարարական խորհուրդը նոր նիստի մը մէջ քննեց Հէրրիմընէն հասած նոր տեղեկագիր մը, որով լուսաբանութիւններ կը պահանջէր կարգ մը վիճելի խնդիրներու մասին :

Այս իրիկուն դէպի Իրան ճամբայ պիտի ելլէ անգլական պատուիրակութիւն մը, որուն նախագահն է նախարար Րիչըրտ Սթոքս, իսկ անդամներուն մէջ կան բազմաթիւ մասնագէտներ : Կը կարծուի թէ պատուիրակութիւնը նախ պիտի հանդիպի Ապատան եւ անկէ պիտի անցնի Թէհրան :

Մեծ գաղտնապահութիւն կը տիրէ համաձայնութեանց կէտերուն մասին : Լաւատեղեակ շրջանակները կը կարծեն թէ պարսիկ կառավարութիւնը վերջնական կը նկատէ քարիւղի հանքերուն ազգայնացումը եւ չուզեր ռեւէ վերաքննութեան ենթարկել զայն : Միայն թէ համաձայն է իրաւախոհութեան գալ որոշ կէտերու շուրջ :

Այսպէս, կը ծրագրուի կազմել «Իրանեան քարիւղի ազգային նոր ընկերութիւն» մը, որ իր իրաւունքներուն մէկ մասը պիտի փոխանցէ անգլեւիրանեան մասնաճիւղի մը : Այս վերջինը պիտի զբաղի զտումի, բաշխումի եւ վաճառումի գործերով՝ թէ արտաքին եւ թէ ներքին շուկաներուն վրայ :

Անգլեւիրանեան նոր քարիւղի ընկերութեան մը ստեղծումը մեծ յուզում առաջ բերած է Թէհրանի մէջ, ուր դաւաճանութեան մասին խօսողներ կան : Ասոնցմէ է Թունդ – ազգայնական կրօնապետ Այաթուլլահ Քէշանի, որ տեսակցեցաւ վարչապետ Մոսատեղի եւ Հէրրիմընի հետ, այս վերջնոյն Լոնտոն մեկնելէն առաջ :

Կը թուի թէ Քէշանի որոշ ապահովութիւններ ստացած է, քանի որ խլամ մարտիկներու ընկերակցութեան մէկ հրապարակային հաւաքոյթէն վերջ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որով կատարեալ վստահութիւն կը յայտնուի Մոսատեղի :

Իրանի կառավարութիւնը շուտով պիտի հրատարակէ Սպիտակ Տետրակ մը, որ պիտի պարունակէ քարիւղի խնդրին մասին վերջին ամիսներու ընթացքին կատարուած բանակցութեանց վաւերաթուղթերը :

Ապատանի պաշտօնէութեան զբօսնեակին մէջ հրդեհ ծագեցաւ առջի առաւօտ, ժամ մը վերջ կարելի եղաւ մարել : Զոհերը փրկուեցան :

Բողոք Հունգարիոյ

տարագրութեանց դէմ

Ֆրանս. կառավարութեան նախաձեռնութեամբ, Երեք Մեծերը հանդիսաւոր բողոքագիր մը ուղղեցին հունգարական կառավարութեան՝ « անբաղձալի » տարրերու տարագրութեան դէմ : Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, տարագրութիւնները տեղի կ՚ունենան բացառիկ խստութեամբ եւ ժողովուրդի բոլոր դասակարգերէն անխտիր :

Բողոքագիրը կը շեշտէ թէ ատիկա բռնաբարում մըն է ՄԱԿի կողմէ 1948 Դեկտեմբեր 10ին քուէարկուած բանաձեւին, որով հիմը դրուած է « Մարդու Իրաւունքներ»ուն, ինչպէս նաեւ 1947 Փետրուար 10ի հաշտութեան դաշնագրին՝ որով հունգարական կառավարութիւնը յանձն առած է յարգել անհատի ազատութիւնն ու անձեռնմխելիութիւնը :

Հոլանտական կառավարութիւնը ուզած է իր երկրին մէջ ընդունիլ տարագրուած «անբաղձալի»ներէն քանի մը հարիւր հոգի, սակայն Հունգարիա մերժած է : Մինչ Իսրայէլի կառավարութիւնը յաջողած է արտօնութիւն ստանալ իր ծախքերով Իսրայէլի մէջ տեղաւորել շուրջ հազար հրեայ անբաղձալիներ, պայմանաւ որ անոնք լքեն Հունգարիոյ մէջ ունեցած իրենց բոլոր հարստութիւնները :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՍՈՒՐԻՈՅ հանրապետութեան նախագահը Հաշէմ էլ Աթասի նոր դահլիճին կազմութիւնը առաջարկեց Ֆարէս էլ Խուրիի, որ Սուրիոյ առաջին պատուիրակն է ՄԱԿի մէջ : Մինչ այդ հրաժարեալ վարչապետ Խալէտ էլ Ազէմի կառավարութիւնը կը շարունակէ վարել ընթացիկ գործերը : 20000 պետական պաշտօնեաներու գործադուլը չէ վերջացած դեռ եւ անստոյգ վիճակ մը կը տիրէ Սուրիոյ մէջ :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան ազդեցիկ անդամներէն երկուհարիւր հոգի «մաքրագործուած » են, կ՚ըսէ Պելկրատէն հասած հեռագիր մը :

ՄԻԹԷ ՀԵ՞ՏԴ ՊԻՏԻ ՏԱՆԻՍ...

Ա.

Բնազանցական խորհրդածութիւններու երեքբանութիւն մը ձօնուած ամէն անոնց որոնք հարիւր հազար տոլարէն աւելի ունին :

Ընդհանուր կերպով, կարծեմ, վրիպած չենք ըլլար, եթէ ըսենք, թէ ուշ կամ կանուխ ամէնքս պիտի մեռնինք: Կամովին կամ ակամայ, պատրաստ կամ յանպատրաստ, մինակ թէ շրջապատուած, լալով կամ խնդալով, շուքով կամ անշուք, մեծ թէ պզտիկ, հարուստ կամ աղքատ, հանճար թէ յիմար... ամէնքս պիտի երթանք : Կ'ենթադրեմ որ այս իրողութիւնը անվերապահօրէն կ'ընդունի նաեւ ամէն Հայ անխտիր եւ անկախ իր դաւանանքէն, երկրացիութենէն, տարիքէն, սեռէն կամ քաղաքական ըմբռնումէն: Որքա՜ն հաճելի է երբեմն նիւթ մը գտնել որուն շուրջ համայն հայութիւնը միաբերան համաձայն ըլլայ :

Քանի որ այս հիմնական կէտին մասին տարակարծութիւն չկայ, ուրեմն՝ հետեւելով կինտօին տրամաբանութեան, իրեն պէս՝ մենք ալ կրնանք հարցնել, «Մի՞թէ հետդ պիտի տանիս»:

Հակառակ դրամական գործառնութիւններու մարզին մէջ եղած յառաջդիմութեան, մինչեւ այսօր ոչ ոք գտած է միջոց մը, որով Bank of Americaի վրայ վճարագիր մը քաշէ եւ կարենայ զայն գանձել անդի աշխարհին մէջ :

Քանի որ դրամի մասին է այս գրութիւնը, ի հարկէ ընթերցողը պիտի ուզէ իմանալ թէ այս տողերը գրողը ինչ պատրաստութիւն կամ ինչ կոչում ունի դրամի մասին կարծիք յայտնելու: Որ եւ է արդարացում չունիմ բացի ըսելէ, թէ առաջին անգամը չէ որ յօդուածագիր մը կը գրէ նիւթի մը մասին որ իրեն անծանօթ է:

Այս միջանկեալէն յետոյ կուգանք մեր յօդուածին բուն իսկ շարժառիթին, որն է ազգային գանձապահպանումը, կամ հայ մեծահարուստներուն պարտականութիւնը հանդէպ ազգին :

Դրամ չունեցողները սկզբունքով կ'ընդունին որ դրամ դիզելը ինքնին նպատակ մը չէ, այլ միջոց մըն է ազգօգուտ տեւական գործունէութեան մը ձեռնարկելու :

Մեր ցեղին ծոցէն ելած են անթիւ զաւակներ օժտուած բացառիկ ձիրքով, որոնք նուիրած են մեր մշակոյթին իրենց միտքը եւ իրենց տաղանդը: Ուրիշներ ըրած են գերագոյն զոհողութիւնը տալով իրենց կեանքը որպէս զի ապրի մեր ժողովուրդը: Ոմանք, որոնց ժպտած է բախտը, դրամ նոյնիսկ տուած են: Շատեր տուած են թէ իրենց միտքը, թէ իրենց կեանքը: Քիչեր սակայն՝ իրենց դրամին հետ ուզած են տալ իրենց մտային կարողութիւնը: Քիչերու տրուած է պատեհութիւնը դրամով հաստատելու կամ մասնակցելու ազգօգուտ գործի մը որ ըլլայ կենդանի կոթող մը իրենց յիշատակին: Դեռ աւելին, քիչ են անոնք, որոնք գիտակցութիւնն ունին այս պատեհութեան: Այսպէս, գրեթէ ամէնքնուս յիշատակը կ'անյայտանայ մոռացութեան թանձր մառախուղին մէջ :

Ժողովրդական առածը այս միտքը կ'ամփոփէ խստասրտութեամբ, կտրուկ եւ յստակ.— Մահէն յետոյ կը մնայ աւանակին թամբը, իսկ մարդուն անունը: Կ'արժէ այստեղ յիշել նաեւ Յովհաննէս Թումանեանին մէկ քերթուածը, որը աւելի նրբօրէն կ'արտայայտէ միեւնոյն միտքը :

« Մենք ամէնքս հիւր ենք կեանքում
Մեր ծննդեան փոքր օրից ,
Հերթով գալիս անց ենք կենում
Էս անցաւոր աշխարհից :
Անց են կենում սէր ու խընդում ,
Գեղեցկութիւն, գանձ ու գահ ,
Մահը մերն է, մենք մահինը ,
Մարդու գործն է միշտ անմահ :
Գործն է անմահ, լա՛ւ իմացէք
Որ խօսում է դարէ դար ,
Երնէ՜կ նրան որ իր գործով
Կ'ապրի անվերջ, անդադար »:

ԵՐԿՈՒ ԿՏԱԿՆԵՐ

Եթէ աններելի է մեծահարուստ Հայուն իր կտակէն բաժին չհանելը ազգին, նոյնպէս ալ անիմաստ կը դառնայ իր բարերարութիւնը, եթէ նախատեսութեամբ կարգադրութիւն չընէր որպէս զի չմսխուի ազգին թողուցած իր դրամը: Չի բաւեր բարեգործական հաստատութեան մը գումար մը ձգել եւ յետոյ ձեռք քաշել այն պատրանքով, թէ մեր պարտականութիւնը լրիւ կատարուած է : Հարկ է ծրագրել, գրաւել եւ հսկել այդ գումարներուն գործածութեան, որպէսզի գոյանայ ազգօգուտ արդիւնք մը, շօշափելի, դրական եւ մանաւանդ տեւական :

Փոխանակ երկարօրէն ներկայացնելու այս տեսակէտը, ստորեւ կուտանք հակիրճ տեղեկութիւն երկու կտակներու մասին, որով կը պարզուին երկու տարբեր մտայնութիւններ. երկու տարբեր ծրագիրներ եւ երկու տարբեր արդիւնքներ: Թող ընթերցողը հանէ եզրակացութիւնը այս երկու կտակներուն բաղդատականէն :

Մեսրոպ Սեթեան իր գրքին մէջ, «Armenians in India» (« Հայերը Հնդկաստանի մէջ»), պատմական ուսումնասիրութիւն մը ըրած է Ջուլֆայէն գաղթած վաճառականներուն մասին, որոնք տասնեւեօթերորդ դարէն սկսեալ Հնդկաստանի մէջ հիմը կը դնեն հսկայ հարստութեան մը, որմէ այսօր գրեթէ ոչինչ մնացած է: Այս կամ այն ձեւով, մեծ մասը այդ հարստութեան, ցիր ու ցան, անհետ եւ անտէր, թաղուած է օտար դրամատուներու նկուղներուն մէջ: Անհատներ, Հայեր եւ ուրիշներ, թերեւս օգտուեցան այդ գանձերէն, բայց ընդհանրապէս՝ ազգը գրեթէ անտես առնուեցաւ :

Սըր Խաչիկ Պօղոս Ջաթըր ծնաւ Կալկաթա 1846ին եւ մեռաւ Հոնկ Քոնկ 1926ին: Յ. Պարոնեանին հետեւելով՝ այսքան տեղեկութիւն պիտի բաւէր իր գործունէութիւնը ներկայացնելու համար եթէ նպատակ չունենայինք իր կտակը առնել իբրեւ նմոյշ: Զարմէն էր Ջուլֆայի հռչակաւոր հայ վաճառականներուն ինչպէս Հոճա Փանոս Գալանդար, Աղա Խաչիկ Առաքել, Հոճա Պետրոս Ուսկեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ :

Բազմահարուստ Սըր Ջաթըր՝ Հոնկ Քոնկի առեւտուրին թագաւորն էր: Այդ քաղաքին ընդհանուր տնտեսութեան վրայ կը տիրէր ինչպէս իշխան մը իր կալուածներուն վրայ: Միայն իր յախճապակիի հաւաքածոն կ'արժէր երկուսուկէս միլիոն տոլար: Պալատ մը ունէր որուն կառուցման համար մարմարը բերուած էր Իտալիայէն եւ Հնդկաստանէն: Այս պալատը թողուց Հոնկ Քոնկի կառավարութեան :

Սըր Ջաթըր իր կեանքին վերջին վեց տարիներուն ընթացքին նուիրեց ահագին գումարներ Կալկաթայի, Լոնտոնի եւ Հոնկ Քոնկի զանազան օտար եկեղեցիներուն եւ բարեգործական կազմակերպութիւններուն :

Այսպէս՝ ըրած է հետեւեալ նուէրները .—

Հայոց եկեղեցիին, Կալկաթա 300.000 ռուբի , La Martiniere վարժարանին, Կալկաթա 1.000.000 ռուբի, St. John's Անգլ. եկեղեցիին, Հոնկ Գոնկ 250.000 տոլար , St. Andrew's անգլ. եկեղեցիին 250.000 տոլար, Union Անգլ. եկեղեցիին, Գովլուն՝ 100.000 տոլար, Union անգլ. եկեղեցիին, Հոնկ Գոնկ 60.000 տոլար, Նախկին զինուորներու, անգլ. ընկերութեան 55.000 տոլար, Ծովային զինուորներու անգլ. ընկերութեան 50.000 տոլար, Ազատ Որմնադիրներու հաստատութեան 10.000 տոլար , Բժիշկ Ժորտանի յիշատակարանին 25.000 տոլար, Անգլիացի հիւանդապահուհիներուն տան 25.000 տոլար, St. Mathew's անգլ. եկեղեցիին, Լոնտոն 2.500 անգլ. ոսկի, 33րդ աստիճանի Ազատ որմնադիրներու Գեր. Ժողովին 2.000 անգլ. ոսկի, Քաղաքապետարանի սնտուկին, Հայոց համար 1.500 անգլ. ոսկի, Հոնկ Գոնկի համալսարանին 250.000 տոլար :

Իսկ իր վերջին կտակին մէջ ըրած էր հետեւեալ դրամական կարգադրութիւնները, թողլով.— Իր կնոջ , նուէր 10.000 անգլ. ոսկի, իր կնոջ տարեկան եկամուտ 10.000 անգլ. ոսկի, իր քրոջ նուէր 2.500 անգլ. ոսկի, իր քրոջ, տարեկան եկամուտ 2.500 անգլ. ոսկի, իր քրոջ թոռան 200.000 ռուբի, բարեկամի մը, տարեկան 500 անգլ. ոսկի, ուրիշ բարեկամի մը 1.500 անգլ. ոսկի, իր քեռորդւոյն 400.000 տոլար, ուրիշ քեռորդւոյն 200.000 տոլար, ուրիշ քեռորդւոյն 700.000 տոլար, իր բժշկին 5 հազար անգլ. ոսկի, ուրիշ բժշկի մը 25 հազար տոլար, իր քարտուղարին 50.000 տոլար, Հոնկ Գոնկ Jockey Clubին 50.000 տոլար, պայմանաւ որ ի պատիւ իրեն՝ ձիարշաւի մրցում մը նշանակուի Chater Cup անունով :

(Մնացեալը յաջորդով) ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆ

Եւդոկիայի Մշակութ. ընկերութիւններ(*)

1.— Եւդոկիայի հնագոյն Մշակութային ընկերութիւնը — եթէ չենք սխալիր — «Քրիստոսեան Ընկերութիւն»ն է, որուն նպատակն եղած է զարկ տալ ուսման եւ կրթութեան (Մէճմուայը Հավատիս, Կ. Պ. 1858 թ. 237): «Մէճմ. Հավատիս» 1858ին յիշելով ընկերութեանս անունը՝ չըսեր թէ ե՞րբ, որմէ եւ ի՞նչ կանոններով հիմնուած է: Յաջորդ տարիներու մէջ այդ անունին չենք հանդիպիր :

2.— 1860ի տեններ Ոսկեանց վարժարանի ուսուցչին (անունը անծանօթ) նախաձեռնութեամբ եւ Յակոբ Ծ. Վ. Ճգնաւորեանի նախագահութեամբ կը կազմուի «Ս. Ոսկեանց Ընկերութիւնը», որուն հաւաքած ազգային տուրքով կը կառուցուի «Ս. Ոսկեանց» վարժարանը: Տարի մը վերջ ընկերութեան անդամներու մէջ գժտութիւն ծագելով՝ ընկերութիւնը կը ցրուի եւ վարժարանը անպաշտպան կը մնայ («Մէճմ. Հավ.» 1863 թ. 523) :

3.— Պոլսոյ «Անձնուէր Ընկերութիւն»ը իր հիմնումէն ի վեր (1857ի՞ն) Հայաստանի զանազան վայրերու մէջ ճիւղեր ունեցած է: Եւդոկիայի մէջ հաւանօրէն 1869ին կազմուած է անոր մէկ ճիւղը Մկրտիչ Փորթուգալեանէն, որ 1870ին անոր ատենապետն է եւ ընկերութեան տարեդարձին առթիւ բանախօսելով «Անձնուէր Ընկերութիւնը նահատակութեան համար ծնած է» , կ'ըսէ, յիշելով ընկերութեան կրած հալածականութիւնները («Հայրենիք», Կ. Պ. 1870 թ. 4): 1872ին «Անձնուէր»ի տեսուչն է Ոսկան Ալթունեան, իսկ ատենադպիրը՝ Գէորգ Բասպանեան երիտասարդը: Ընկերութիւնը ունի կիրակնօրեայ դպրոց մը («Փող», Կ. Պ. 1872 թ. 43): Տարիներ վերջ «Հայրենիք» (1882 թ. 1049) հաստատելով ընկերութեանս Փորթուգալեանէ հիմնուած ըլլալը՝ կը գրէ. « Նպատակն էր հասակաւոր անձանց կիրակնօրեայ դասեր աւանդել:Շատ բանաւոր միջոց մ'էր դա դաստիարակութիւնը ժողովրդեան ամէն խաւերուն մէջ ըստ կարի տարածելու համար» :

4.— 1878ին Եւդոկիայի մէջ գոյութիւն ունէր « Ընթերցասիրաց Ընկերութիւնը», որուն մասին լոկ յիշատակութիւն մը ըրած է պոլսական թերթ մը («Լոյս», Կ. Պ. 1878 թ. 76):

5.— Անծանօթ կը մնայ նոյնպէս ծագումը Եւդոկիայի հին « Սանուց Ընկերութեան», որուն անուան լոկ յիշատակութեամբ գոհ եղած է հայ թերթը («Լոյս», 1878 թ. 76):

6.— 1884 — 5ին Եւդոկիայի Ազգ. վարժարանի աշակերտները կը կազմեն նոր «Սանուց Ընկերութիւն» մը «որոյ նպատակն է աղքատիկ ուսանողաց մերկութիւնը ծածկել եւ նոցա դպրոցական պիտոյքը հոգալ»: 1887ին ընկերութիւնս կը կազմալուծուի, հաւաքուած դրամը կը յանձնուի Գէորգ Բասպանեանի, որ ընկերութեան հիմնադիր աշակերտներու ուսուցիչն է («Փունջ», Կ. Պ. 1887 թ. 2045):

7.— 1883ին Եւդոկիացի կարգ մը եռանդուն երիտասարդներ մէկտեղ գալով կը կազմեն «Հիմնադրաց ժողով» անունով նոր ընկերութիւն մը : Իրենց փափաքն է մասնաւոր վարժարան մը հիմնել եւ զայն յորջորջել սիրուած Պատրիարքին — Ներսէս Վարժապետեանի — անունով («Հայրենիք», 1883 թ. 1269):

Վարժարանը կը հիմնուի եւ կը կոչուի «Ներսէսեան վարժարան», բայց սիրուած Պատրիարքը վախճանած էր՝ զայն տեսնելէ առաջ (1884ին):

8.— Ստոյգ չենք, բայց հաւանական կը համարինք որ վերոյիշեալ «Հիմնադրաց ժողով ընկերութիւն»ը քիչ ետքը կոչուած է «Օժանդակ ընկերութիւն»: 1887ին, երբ վերջինիս յիշատակութիւնը կ'ըլլայ, կ'ըսուի որ «քանի տարիներէ ի վեր» պաշտպանն եղած է Եւդոկիայի Ներսէսեան վարժարանի՝ հոգալով անոր նիւթականը («Արեւելք», Կ. Պ. 1887 թ. 2012):

Մեր պրպտումներու ընթացքին Եւդոկիայի մէջ իգական ընկերութեան մը գոյութեան հանդիպած չենք: Մեզի անկարելի կը թուի որ այդպիսի ընկերութիւն մը գոյութիւն ունեցած չըլլայ, երբ նկատի ունինք որ արդէն 1872ին փայլուն աղջկանց վարժարան մը կայ Եւդոկիայի մէջ, այն է՝ Մ. Փորթուգալեանի հիմնած «Վարդուհեան» վարժարանը («Փող», 1872 թ. 43, 45, 203):

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(*) Մեր ուսումնասիրութեան շրջանը մինչեւ 1900 տարին նկատի ունի :

Նոր խլրտումներ Պուլկարիոյ մէջ

Լաւատեղեակ աղբիւրներէ հասած տեղեկութեանց համաձայն, ներքին խլրտումները կը սաստկանան Պուլկարիոյ մէջ :

Հետզհետէ յաճախադէպ կը դառնայ ցորենի մթերքին գողութիւնը գիւղացիներու կողմէ, այնպէս որ արեւմտեան Պուլկարիոյ կարգ մը մասերուն մէջ կարելի չէ եղած լրացնել պետութեան սահմանուած բաժինը :

Ապստամբ գիւղացիներու խումբեր կազմուած են Սլիվէնի լեռներուն մէջ (արեւելեան Պուլկարիա): Կ'ըսուի թէ անոնք յաճախ լեռներէն վար իջնելով կը յարձակին համայնավար ոստիկաններու վրայ :

Մասնաւոր պահակախումբեր կազմուած են, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար այն գիւղերուն մէջ որ կ'ընդդիմանան հաւաքական հողագործութեան (կոլխոզ) կամ կը մերժեն յանձնել պետութեան բաժինը: Այս պահակախումբերն ալ յաճախ յարձակումներ կը կրեն :

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, վերջերս ապօրէն կազմակերպութիւն մը երեւան հանուած է Փերնիքի ածխահանքներուն մօտ (Սոֆիայի շրջան): Այդ կազմակերպութիւնը հակառուսական թռուցիկներ տպելով, կը բաժնէ եղեր մինչեւ հարիւր մղոն անդին :

Միւս կողմէ, շատ մը գիւղերու մէջ կը պակ-

Գաղութէ գաղութ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ «Մարմարա»յի ստացած մէկ թղթակցութեան մը համաձայն, կը կարծուի որ առաջին անգամ Հայեր գաղթած են Պրազիլիա 1860ին եւ 1879ին։ Այդ շրջաններուն Հայերու մէջ աչքառու դէմք մը եղած է Տոքթ. Միհրան Լաթիֆ, որ յիսուն տարի ծառայած է Պրազիլիոյ հանրապետութեան մէջ ու վայելած պետական եւ մտաւորական բարձր շրջանակներու համակրանքը։ Պոլսեցի էր, ծնած 1856ին եւ ուսումը առած Պելժիա Կանտ քաղաքը։ Շինած է երկաթուղիի կարեւոր գիծերը ու արժանացած Օրտէմ տա Ռոզայի պատուանշանին։ Մեծ եղած է իր դերը նաեւ Րիօ տէ Ժանէյրօյի ամենագեղեցիկ պողոտային շինութեան մէջ, ըլլալով կառուցման յանձնախումբին գլխաւոր ճարտարապետը ։

1895ին Սանթա Փաւլօ հաստատուած է Հալէպցի արաբախօս Ռզղալլա Թահանեան, ծանօթ բարերար Սէն Փաւլոյի Ս. Գէորգ եկեղեցիին։Այնուհետեւ հետզհետէ հոն կ'երթան հաստատուիլ արաբախօս ուրիշ Հայեր ալ ։ Բնիկ Խարբերդցի Մանուկ Շահբազեան առեւտրական պատուաւոր դիրք մը գրաւած է։

Օրէ օր աճող գաղութը 1917ին կը հիմնէ Հ. Բ. Ը. Մ. առաջին մասնաճիւղը ու Պօղոս Նուպար փաշայի կը ղրկէ 25 հազար Ֆր. Ֆրանք։

1917ին Տոքթ. Էթիէն Պրադիէ 22 էջնոց գրքոյկով մը Պրազիլիացիներուն կը ծանօթացնէ հայ ժողովուրդը։

Րիօ տէ Ժանէյրօյի մէջ մեծահարուստ Հայեր չկան, բացի Պ. Լեւոն Գասպարեանէ, որ տէրն է հիւսուածեղէնի մեծ գործարանի մը ։

Պրազիլիոյ ներկայ հայ գաղութը ունի մօտ 7000 անդամ։ Մեծ մասը հոն գացած է 1923էն վերջ, գաղթելով Սուրիա – Լիբանանէն։ 6000ը հաստատուած է Սան Փաւլօ, որ ունի առողջ կլիմայ ։

Լուսաւորչականները կը կազմեն մեծ թիւ մը։ Ցիրուն ընտանիք բողոքական կայ, ունին փոքրիկ հաւաքատեղի մը որ միեւնոյն ատեն 20 աշակերտի համար իբրեւ դպրոց կը ծառայէ։ Կաթոլիկ համայնքը կը բաղկանայ 120 ընտանիքէ, կ'օգտուի տեղացի կրօնակիցներու եկեղեցիէն։ Հոգեւոր հովիւն է Հ. Գաբրիէլ Շառաբեան։

1929էն ի վեր քաղաքը, ունի Դուրեան ազգ. վարժարանը, նախակրթարանի չորս կարգերով ։ Ներկայիս դպրոցը փոխադրուած է պողոտային վրան կառուցուած սեփական շէնքի մէջ, յարակից ընդարձակ սրահով որ 1200 հոգի կրնայ պարփակել։ Վարժարանը այս տարի ունի 210 աշակերտ ։ Ուսուցչական կազմը կը բաղկանայ չորս տեղացի եւ երկու հայ ուսուցիչներէ ։

Չորս հարիւր յիսուն անդամներ կ'ընտրեն 40 հոգիէ բաղկացած երեսփ. ժողովը, որ իր կարգին կ'ընտրէ եօթ անձերէ բաղկացած վարչական խորհուրդ մը ։

Առաջին օրէն Սէն Փաւլոյի գաղութը ունեցաւ իր մատուռը,իսկ այսօր ունին բարերար Ռզգալլայի նուիրած եկեղեցին, դպրոցն եւ սրահը։ Եկեղեցին օծուեցաւ Գարեգին արք. Խաչատուրեանի ձեռքով ։

Միութեան կարգին կայ Երիտասարդացը որ «Մելոտիա Արմէնիան»ի ձայնասփիւռային ժամուն նուիրուած է եւ որուն ղեկավարն է տոքթ. Վահագն Մինասեան։ Կիրակի օրերը ժամը 7—7.30 կուտայ իր երգերը ։

Կանացի միակ զօրաւոր կազմակերպութիւնն է Հ. Կապոյտ Խաչը որ ունի իր սեփական դրադարանը, շուրջ 600 հատոր գիրքերով։ Կը կազմակերպէ դասախօսութիւններ, կ'օգնէ Դուրեան վարժարանին, աղքատներուն, հիւանդներուն եւ իր օգնութիւնը կը հասցնէ Ցունաստանի Չաւարեան դպրոցին։

Կայ նաեւ Մշակութային Միութիւնը ։

Սէն Փաւլոյի Հայերը բարեկեցիկ են, գրեթէ բոլորն ալ ունին իրենց սեփական գործը։ Քիչեր կ'աշխատին գործարաններու մէջ։ Շատեր ունին տուն, խանութ, կան կալուածատէրեր իսկ հողին կապուած անձեր չկան ։

Գլխաւոր զբաղումներն են կօշկակարութիւն, վաճառականութիւն, ոսկերիչներ, դերձակ եւն.։ Հիւսուածեղէնի մեծագոյն գործարանը Պ. Վահրամ Քէթէնճեանինն է։ Կը մասնակցի ազգօգուտ ձեռնարկներու։ Իր ղաւակը երեսփոխան է։

1928ին Ս. Փաւլոյի մէջ լոյս տեսաւ «Եռանդ» անուն թերթը (30 թիւ միայն)։ 1940ին Գարեգին արք. Խաչատուրեան «Պարզ առածներ եւ Խոկումներ» գրքոյկը տպել տուաւ ինչպէս եւ «Պատկերազարդ Օրացոյց» մը ։

Լիբանանէն եկող գրաշար մը հաստատեց առաջին փոքրիկ տպարանը Ս. Փաւլոյի մէջ ։

Գաղութը պէտք ունի հիւանդանոցի մը եւ մտաւորական ուժերու ։

Սպարդացի Գաբրիէլ Ա. քհնյ. Սամուէլեան (վախճանած) ունեցաւ օգտաշատ գործունէութիւն։ Վանեցի մտաւորական մշակ մը, Եղիշէ Վարդանեան ձեռնադրուեցաւ քահանայ Տ. Եղնիկ անունով։ Ներկայիս Ս. Փաւլոյի մէջ կը պաշտոնավարէ արաբերէնի ծանօթ ըայ քահանայ մը։

Պրազիլիոյ թեմը կապուած է Արժանթինի Գարեգին արք. Խաչատուրեան Կաթող. պատուիրակն էր ամբողջ Հարաւային Ամերիկայի։ Երեք գաղութներ Պրազիլիա, Ուրուկուայ եւ Չիլէ, առզատ են վարչական գործերու մէջ, որովհետեւ կը գտնուին տարբեր հանրապետութեանցմէջ եւ ներքին վարչական գործերու համար ունին առանձին կանոնադիր, վաւերացուած իրենց կառավարութենէն ։

Երկու տարի առաջ Շթութկարտէն բաւական թիւով գաղթականներ եկան ։ Օգն. Միութիւնը մեծ օգտակարութիւն ցոյց տուաւ։ Այսօր արդէն բոլորն ալ դարձած են ինքնապահ։ Պ. Վ. Քէթէնճեան իր սեփական ագարակներէն մէկը տրամադրեց եկուորներուն ։

Կան Ցունաստանէն եկող ընտանիքներ ալ, որ դարձած են տեսակ մը մակարդ, աշխուժացնելով շրջանի կեանքը ։

Ս. Փաւլօ եւս չունի իր թիւին համեմատ աշակերտութիւն հայկ. դպրոցներու մէջ ։

Վեցէն եօթը հազարնոց գաղութ մը պէտք էր ունենար 1500 դպրոցական, փոխանակ 210ի ։

Բացի Սէն Փաւլոյէն ուր կեդրոնացած է հայութիւնը, 300 Հայեր կան Րիօ տէ Ժանէյրոյի մէջ, ակումբ, դպրոց եւ միութիւն չունին։ 120 ընտանիք կայ Փրէզիտէնթ Ալթինոյի մէջ։ Րիօ Փրէթօյի մէջ կան 10—15 ընտանիք, Փօրթօ Ալեկրոյի մէջ՝ 10, Ուպերպայի մէջ 4, Ուպերլանտիայի մէջ 9, Արակուրայի մէջ 6, Կուաչարէի մէջ՝ 3, Բօսօս տէ Քալտասի մէջ 50 անձ, Մաթօ Կրօսօ նահանգին մէջ 8, ինչպէս եւ ուրիշ տեղեր ցրուած Հայեր ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ճարտարապետութեան պատմութեան մեծածաւալ աշխատութիւն մը լոյս ընծայած է պետական հրատարակչականը։ Գրքին մէջ ցոյց տրուած է թէ ինչպէս հայկական մշակոյթը հասած է աւելի բարձր մակարդակի մը քան Եւրոպայի միջնադարեան մշակոյթը։Գրքին նպատակն է ծանօթացնել հայկական ճարտարապետութեան ամբողջական պատկերը։Ճարտարապետական խնդիրներու զուգընթաց տուած է նաեւ ժամանակի քաղաքական պատկերը, ինչպէս եւ հայկական մշակոյթի ազդեցութիւնը եւ կապերը դրացի երկիրներու մշակոյթին հետ ։ Գիրքը առաւելապէս ծանօթութիւններ կուտայ Զուարթնոցի, Դուինի, Անիի եւ միւս նշանաւոր ճարտարապետական կոթողներու մասին, ցոյց տալով միեւոյն ատեն իւրաքանչիւրի առանձնայատկութիւնները ։

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ հաստատութիւններու տարեվերջի քննութիւնները աւարտողներուն, Հայաստանի Լուս. Նախարարութիւնը իբրեւ պարգեւ ոսկեայ մետալներ տուած է գերազանցիկ աշակերտներուն ։

ԷՎՐԻԿ ԱՖՐԻԿԵԱՆ կենսաբանական գիտութեանց թեկնածու Ս. Միութեան գիտական աշխարհի մէջ ուշադրութիւն գրաւած է իր գիտական գիրքերով։ Ներկայիս կ'աշխատի ծանր հիւանդութիւններու մանրէներու դէմ ուժեղ հակադեղեր ստեղծել ։

սի Համայնավար կուսակցութեան անդամներուն թիւը, իբրեւ հետեւանք մաքրագործումներու եւ պառակտումներու։ Այսպէս, հիւսիսային Պուլկարիոյ մէկ շրջանին մէջ անդամներու թիւը 800էն իջած է 350ի։ Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ կուսակցութիւնը հետզհետէ կորսնցնելով իր քաղաքական կազմակերպութեան հանգամանքը, կը դառնայ ոստիկանական գործիք մը, ռուս վարիչներու ձեռքին տակ ։

Բանտերու վիճակն ալ անտանելի է, համաձայն միեւնոյն աղբիւրներուն որոնքմինչեւ եղած են մինչեւ այսօր։ Կալանաւորները կը տանջուին ճիշդ այնպէս ինչպէս Նացիներու օրով։ Շատ մը բանտարկեալներ խեղդուած կամ խենդեցած են ։ Քոստա Փաստուխով, ընկերվարական վարիչներէն մէկը, խեղդուած է Սլիվէնի բանտին մէջ ։ Տեղակալ Եանչեւ ալ խեղդուած է, իսկ Իվան Փոփով անուն կալանաւոր մը խենդեցած։ Ամբաստանեալներ կան որոնք Սլիվէնի բանտը կը գտնուին 1944էն եւ 1945էն ի վեր, առանց դատուելու։ Երեսուն հազար կը հաշուեն բանտարկեալներու թիւը, իսկ 45.000 ալ անոնք որ պարտաւորիչ աշխատանքի դատապարտուած են կամ արգելարաններու մէջ կը գտնուին ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ը.

Արդէն իսկ քանի մը Թուրքեր ուղղակի քաղաքին մէջ կը մտնէին թռնաբարելով սուրբ մնացած այդ հողը, մինչ ուրիշներ, պատնէշին աշտարակներն ի վեր մագլցելով, փոսին մէջ կը նետէին կայսերական դրօշը եւ վենետիկեանը եւ անոր տեղ կը տնկէին Ֆաթիհի յաղթական դրօշը։

Ֆրանցէս եւ ուրիշներ ալ կը պատմեն թէ մինչ Նիկոսի հովտին մէջ պատերազմը կատաղօրէն կը շարունակուէր, պաշարեալները յուսահատ սարսափով տեսան օդերուն մէջ ծածանող եւ Էտիրնէի դրան հիւսիսային կողմը՝ պատնէշին աշտարակներուն վրայ՝ թրքական դրօշներու ծածանիլը, երբ պարիսպը ուրիշ որեւէ կէտի վրայ ընդհանդատուած չէր տակաւին։ Զարհուրելի եւ խեղճուկ աղաղակը «քաղաքը առնուեցաւ» ամէն կողմէ անմիջապէս թնդաց ։

Դուկաս սա կարեւոր դիտողութիւնը կ'ընէ թէ կայսրը եւ իր հրամաններուն տակ շուրջը գտնուողները « Քէրքօբօրթա »ի առումը չէին գիտեր իսկ, որովհետեւ այդ կէտէն շատ հեռու էին եւ շատ զբաղած էին Սէն Րօմէնի դրան մօտ ափյափոյ կազմուած խրամը պաշտպանելու ։ « Մինչ այս հերոսները այդ կէտին վրայ կը դիմադրէին, կ'ըսէ անիկա, Աստուած ուզեց որ թշնամին քաղաքին մէջ մտնէ այդ միւս ճամբէն »։ Լէոնար կ'ըսէ թէ մէկ կէտէն միւսը լրատուութիւնը շատ թերի էր։ Շատ հաւանական է սակայն, կ'ըսէ Պ. Փիրս, որ կայսրը վերջապէս իմացաւ Թուրքերուն «Քէրքօբօրթա»ի դռնէն մտնելը եւ պարիսպին գոնէ մէկ մասին գրաւուիլը այդ դրան եւ Ադրիանուպոլսոյ դրան միջեւ, ու այն կողմ սուրաց, նոյն իսկ Ճիուսթինիանիի հրամանին տակ գտնուող իր փոքրիկ բանակը տակաւին չիմացած թէ թրքական դրօշները տնկուած էին Ադրիանուպոլսոյ դրան մօտ գտնուող աշտարակներուն մէկ քանիին վրայ։

Այն քանի մը Թուրքերը որոնք յաջողեր էին քաղաքին մէջ մտնել այդ կէտէն, վազեցին դէպի Քօրայի եւ Ս. Յովհաննէսի վանքերը եւ Պլաքեռներու կայսերական պալատը,բայց ցկը թուի թէ իտալացի երեք հերոս եղբայրները, Պօքիարտիները եւ իրենց արձակազէնները յաջողեցան զանոնք ետ մղել, նոյնիսկ դարձեալ տիրանալ պարիսպին եւ քանի մը վայրկեան Թուրքերուն դարձեալ « Քէրքօբօրթա»էն ներս մտնելը արգիլել։ Կարելի է յաջողեցան իսկ փակել այդ դուռը։ Նշանակելի է որ Կրիտոփուլոս յարձակողներուն այդ դռնէն ներս մտնելը չի յիշատակեր։ Եւ սակայն մեղի կարծել կուտայ որ, եթէ նոյնիսկ այս հեղինակը այդ պարագան իմացաւ, զայն իբր ոչինչ կարեւորութիւն ունեցող միջադէպ մը նկատեց ։

Սակայն այդ միջոցին գերկռնդխառն կռիւը անխնայ եւ կատաղի կը շարունակուէր շրջափակին մէջ, Լիկոսի հովտին ամբողջ մարզին մէջ, վերջին պաշտպաններուն եւ Ենիչէրիներու յարձակման բանակի միջեւ։ Յոյն եւ իտալացի հերոսներու փոքրիկ խումբին յամառ դիմադրութիւնը քիչ մը ատեն ալ կ'երեւի որ հրաշք գործեր էր։ Ենիչէրիներուն եւ Սուլթանին անձնապահ գունդին միահամուռ կատաղի յարձակումը մինչեւ այն ատեն անյաջող անցած էր եւ նոյնիսկ կարծես թէ թուլնալ կը սկսէր։ Կայսրը իր կռուի ընկերներուն գոչեր էր « Թշնամին կ'ընկրկի, քիչ մըն ալ քաջութիւն, թերեւ այս անգամ կ'աղատինք »։

Ճիշդ այդ վայրկեանին է որ պատահեցաւ այն դժբախտ արկածներէն մին, որոնք ազգերու ճակատագիրը կը վճռեն ։

Ժան Ճիուսթինիանի, որ կայսեր անմիջապէս քովը կը հրամայէր իբր պետ, խորունկ սարսափելի վէրք մը ստացաւ։ Առատ արիւնահոսութիւն սկսաւ եւ ստիպուեցաւ գրեթէ անմիջապէս պատնէշը լքել եւ վիրաբոյժներուն յանձնուիլ։ Այս վէրքը այնքան լուրջ էր որ քիչ օրէն պիտի մեռնէր հերոսը։ Զինքը շրջապատողները վտանգին ծանրութիւնը չհասկցան. իր ժամանակակիցներէն շատեր անիրաւ տեղը կ'ըսեն թէ այդ վէրքը զինքը չէր պարտաւորեր բնաւ դիրքը լքելու ։

Սակայն Կրիտոփուլոս կ'ըսէ թէ՝ ստիպուեցան ձեռքի վրայ զինքը փոխադրել կռուին վայրէն հեռու տեղ մը ։ Լէոնար եւ Ֆրանցէս կ'ըսեն նաեւ թէ Կայսրը իմանալուն պէս որ Ճիուսթինիանի որոշեր է պատերազմին դաշտէն հեռանալ՝ պաղատեցաւ անոր որ իր տեղը կենայ, ջանալով անոր ապացուցանել թէ իր վէրքը թեթեւ էր, ծանրանալով սա կէտին վրայ թէ իր մեկնումը պիտի ջլատէր բոլոր յոյն ու իտալացի քաջերը ։

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ 46 աթոռ միայն շահեցաւ վարչապետ Պէն Կուրիոնի կառավարութիւնը՝ Մափայ (ընկերվարական)։ Զունենալով մեծամասնութիւն, Պէն Կուրիոն պիտի ստիպուի նոր կառավարութեան մէջ առնել Սիոնականները՝ որոնք 19—20 աթոռ շահելով երկրորդ կուսակցութիւնը դարձած են։ Համայնավարամէտ Մափամ կուսակցութիւնը 15 աթոռ միայն ունի (նախկին 19ի փոխարէն)։ Եթէ կարելի չըլլայ միացեալ կառավարութիւն մը կազմել, նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան։ Արաբները 3ի տեղ 8 երեսփոխաններ ունին, մեծ մասը համայնավար։

ՄԱՐՈՔԻ մէջ ջնջուեցաւ գրաքննութիւնը, որ հաստատուած էր 12 տարի առաջ՝ 1939ին՝ թէ արաբերէն եւ թէ ֆրանսերէն հրատարակութեանց համար։

ԷՄԻՐ ԹԱԼԱԼ, հանգուցեալ Ապտուլլահ Թագաւորի անդրանիկ զաւակը եւ Յորդանանի օրինաւոր ժառանգորդը, որ ժամանակէ մը ի վեր կը դարմանուի Զուիցերիա, կատարելապէս առողջ է, յայտարարած է Տոքթ. Շարլ Տիւրան, Փրանժէ – Ժընեւի դարմանատան բժշկապետը, հերքելով անոր մտային խանգարման մասին տարածուած լուրերը։

M. R. P.ի պաշտօնաթերթը, l'Aube, դադրեցուց իր հրատարակութիւնը, նիւթական տագնապի մը մատնուած ըլլալով։ Ընկերվարական կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ Populaire կրճատեց իր ծաւալը։ Հետզհետէ աւելի կը դժուարանայ թերթերու հրատարակութիւնը, իբրեւ հետեւանք թուղթի յարաճուն սղութեան եւ տպագրական ծախքերու ծանրութեան։

ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ նուիրուած խմբագրականի մը մէջ, Փարիզի կիսապաշտօնական օրկանը, Le Monde, դառնութիւն կը յայտնէ Անգլիոյ բռնած դիրքին հանդէպ։ Զըրչիլ անհրաժեշտ գտած էր որ Անգլիա Մ. Նահանգներուն հետ գործակցի՝ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, իսկ Ֆրանսայի հետ՝ Միջերկրականի մէջ։ «Լը Մոնտ» այս թելադրութենէն կ'եզրակացնէ թէ կ'ուզեն Ֆրանսան հեռու պահել Մօտաւոր Արեւելքէն, «բայց անոր աջակցութիւնն ընդունիլ հիւս. Ափրիկէի եւ... Քոթ տ'Ազիւրի պաշտպանութեան համար»։ Թերթին կարծիքով, վերջին պատերազմէն ի վեր Անգլիոյ վարիչները, աշխատաւորական թէ պահպանողական, «մոլեռին յամառութեամբ մը կը ջանան, միայն իրենց տեսակէտները արժեցնել Մօտաւոր Արեւելքի եւ Միջերկրականի մէջ, անոր տնտեսական եւ զինուորական կազմակերպութեան համար»։

ՊԵՐԼԻՆԻ խորհրդային իշխանութիւնները արգիլք յարուցած ըլլալով ապրանքներու արտածումին դէպի Արեւմտեան Գերմանիա, դաշնակիցները նոր «օդային կամուրջ» մը բացին։ Բազմաթիւ դաշնակից օդանաւեր սկսան փոխադրութիւնները արեւմտեան Պերլինի մթերանոցներէն, ուր վեց միլիոն անգլ. ոսկի արժէքով հազար թոն ապրանք ամբարուած է։

ՎԱՐՉԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ թեկնածու Մօրիս Փէչ երէկ ներկայացաւ Ազգային Ժողովին առջեւ, պարզելու համար իր ծրագիրը։ Ընկերվարականները իրենց դիրքը պիտի ճշդէին անոր յայտարարութիւնը լսելէ վերջ։

ԶՕՐԱՎԱՐ ՇԱՆՍՈՆԻ եւ Թայ Լափ Թանհի սպանութեան հետեւանքով բազմաթիւ կասկածելիներ ձերբակալուեցան Վիէթնամի մէջ։ Լուծուեցաւ նաեւ Թունդ ազգայնական Թան Հիէն Պաօ կազմակերպութիւնը։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պ. Օտտոյի Նոր Սերունդի Խատիսեան խումբի երկրորդ ծովագնացութիւնը այս կիրակի, դէպի St. Cyr les Lecques։ Դիմել ընկերներ Մարգարեան Մարիամի, Արզումանեան Յովսէփի եւ Սահակեան Սահակի։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ամերիկայէն վերադարձող կուսակցական գործիչ ընկեր ԱՐԱՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆ զեկուցում կուտայ «Ահարոնեան» Ակումբին մէջ, 26 rue des Convalescents։ Այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին։

Կը հրաւիրուին շրջանի ընկերները, Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի ընկեր – ընկերուհիները։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութեան համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի ղրկել պահանջուած 50 ֆրանքը, ինչպէս նաեւ տեղեկացնել իրենց բուն հասցէն։ Այս առթիւ կը յիշեցնենք որ նկատի չեն առնուիր դիմումները այն բաժանորդներուն, որոնք չեն վճարած իրենց բաժնեգինները։

Աւելորդ չենք նկատեր անգամ մը եւս կրկնել, որ ներկայ պայմանները եւ մանաւանդ թուղթի գինին անսովոր յաւելումը թոյլ չեն տար վարչութեանս շարունակել ապառիկ թերթերու առաքումը։

Վարչութիւն

Մեծ դաշտահանդէս

Կ. Խաչի Տէօրնի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի, Café Marguetի հովասուն ծառաստանի պաղ ջուրին մօտը։ Մուտքը ազատ է։ Բոլորին մատչելի առատ պիւֆէ։

Մեծ դաշտահանդէս

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն Ժէռոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէի։

Նուիրուած Հերոսներու յիշատակին։

Այս կիրակի, ամբողջ օրը, St. Juste, 117 Ave. Corot, Bar du Chaletի ընդարձակ եւ ծառախիտ պարտէզին մէջ։

Կը նախագահէ ընկեր Յ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։ Երգ, պար եւ նուագ։ Ճոխ պիւֆէ։ Մուտքը ազատ է

Ծան.— Հանդիսավայր երթալու համար առնել թիւ 53 օթօպիւսը եւ իջնել վերջաւորութեան։ Իսկ Շարիթըրէն առնել 1, 4, 5 եւ 11 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Սէն Ժիւսթ։

Հ. Յ. Դ. ՍԷՆ ԼՈՒԻ Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի վիճակախաղէն շահած են հետեւեալ թիւերը։ 12 55 94 106 114 156 155 172 177 181 187 201 206 233 238 242 248 262 273 349։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Գոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Գոմոնի մասնաճիւղին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Գոմոնի «Քրիստափոր» խումբին։ Այս կիրակի կէսօրէն մինչեւ կէս գիշեր։ Bar Ripertի դաշտին վրայ, Chem. St. Julien, թիւ 293։

Կը նախագահէ ընկեր Վ. ՄԻՍՏԻԿ
Կը խօսի ընկեր Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, նուագ եւ պար։ Ուրախ ժամանց։ Ճոխ պիւֆէ։ Հայկական եւ եւրոպական պարեր, նուագախումբը պիտի նուագէ յատուկ պարեր փոքրիկներուն համար։ Զանազան անակնկալներ։ Գուլի մրցում։

ԾԱՆՕԹ.—Հասոյթը պիտի յատկացուի Ֆ.Կ.Խաչի եւ Նոր Սերունդի հայերէնի դասաւանդութեանց ֆոնտին։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը կը յայտարարէ որ այս շաբաթ օրուընէ սկսեալ բացուած է իր դասախօսութեանց շարքը։ Դասախօսն է ընկեր Հ. Տասնապետեան։ Կը հրաւիրուին այն բոլոր անդամ –անդամուհիները, որոնք արձանագրուած են արդէն, իսկ անոնք որ կը փափաքին արձանագրուիլ, պէտք է դիմեն մինչեւ շաբաթ, 4 Օգոստ. Նոր Սերունդի վարչութեանց մօտ։ Առաջին դասախօսութիւնը այս շաբաթ ժամը ճիշդ 8ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Պ. Ահարոն Տատուրեան նամակ ունի խմբագրութեանս մօտ։
Ինչպէս նաեւ Պ. Ռ. Գուրգէնեան։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— «Արծիւ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, այս ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլորի ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ.—
ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբը այս ուրբաթ ժամը 8.30ին։
Պարտաւորիչ ներկայութիւն։
Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Ս. Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ. ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ «Անտօք» ենթակոմիտէին ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին, Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։
ԱՐԱՄ խումբը այս կիր. ժամը առաւօտեան 9ին։
ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ ենթակոմիտէն այս կիրակի ժամը 3ին, կէսօրէ վերջ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 11րդ պատգ. ժողովը այս շաբաթ եւ կիրակի, Ա. նիստը առաւօտեան ժամը 9ին շաբաթ օր Կառտանի մէջ։ Մուտքը ազատ է բոլոր հայրենակիցներուն։ Ժողովավայր երթալու համար դիմել Պ. Գ. Յակոբեանի, 1 Ave. Jean Jaurès, Gardanne։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Մեծկերտցի դերձակ Կարապետ եւ Հալէպցի Աննա Միրաքեաններու երեք զաւակները, որոնք 1915ին, Արաբկիրի մէջ, տեղահանութեան ընթացքին կորսուած են, Անուններն՝ Եղիսաբէթ 9 տարեկան, Աւետիս 7 եւ Յովսէփ 5։ Տեղեկացնել G. Mirakian, 69 Wallace St. Samerville Mass (U. S. A.)։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սէն Ժերոմի (Մարսէյլ) Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ համար քահանայ մը, կամ քահանայագործութեան թեկնածու մը, փափաքողները, գրաւոր թող դիմեն Derminassian, 8 Place Pélabon St. Jérome, Marseille։

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ՄԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ծախու է տուն մը, որ ունի երեք սենեակ եւ խոհանոց, ընդարձակ ձեղնայարկ (grenier), ջուր կազ, ելեկտ., հաւնոց, նապաստականոց եւ լուացարան։ Ընդարձակ պարտէզ պտղատու ծառերով։ Օթօպիւսին եւ երկաթուղիին կայարանէն 2 վայրկեան։ Նպաստաւոր պայմաններ, յանձնելի բոլորովին պարապ առանց վարձակալի։

Դիմել Արսլանեանի, 31bis, rue des Acacias, Ալֆորվիլ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 4 AOUT 1951 Շաբաթ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6525-Նոր շրջան թիւ 1936

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՄ ՓՈՓՈՒԽԻՆՔ

Երկու օր առաջ, տարի մը եւս բոլորեց այս թերթը։

Առաջին թիւը լոյս կը տեսնէր 1925 Օգոստոս 2ին։ Մօտաւորապէս այս ծաւալով։ Բայց ոչ այսքան խիտ բովանդակութեամբ (Այն ատեն ձեռքով կը շարէին)։

Ո՛րքան համեստ ծրագիր մը կը պարզէր առաջին խմբագրականը.

— «Ամէն բանէ առաջ, մեր գործը պիտի ըլլայ պաշտպանել այն բոլոր սրբութիւնները, որոնք շունչ կուտան ժողովուրդներու եւ վառ կը պահեն անոր հաւատքը՝ լաւագոյն օրերու համար։

Գաղութները հանգրուաններ են, ուր նետուած ենք ակամայ, դէպքերու բռնադատման տակ, մինչեւ որ կարենանք հասնիլ մեր հայրենիքը։ Մեր ձեռքն է նուազագոյն չափին վերածել այս անխուսափելի չարիքը, կազդուրուելով ֆիզիքապէս եւ նիւթապէս եւ ներշնչուելով սփակած հայրենիքի գաղափարէն»։

Հատուած մը եւս, իբրեւ ազդարարութիւն.

— «Ամէն գաղթ, իր շատ մը չարիքներուն հետ, ունի բարիքներ ալ. կը բաւէ որ արթուն ըլլանք, չտարուինք խաբուսիկ երեւոյթներէ, եւ անմուր պահենք մեր ազգային անհատականութիւնը»։

Ծնած՝ տեսակ մը մութի մէջ, Յառաջը շուտով դարձաւ առոյգ երիտասարդ մը, շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շունչին։ Անեցաւ ոչ միայն հասակով, այլեւ բովանդակութեամբ։

Իր էջերուն մէջ ժամադրուեցան բազմաթիւ աշխատակիցներ, տարէց թէ երիտասարդ. իր զարգացման համար իրենց սիրայօժար աջակցութիւնն ընծայեցին հեռնդուն թղթակիցներ եւ աշխատաւորներ։

Ու վերջապէս, հազարաւոր հաւատարիմ բաժանորդներ ու ընթերցողներ ալ ապահովեցին իր յարատեւութիւնը։

Անոնք որ սկիզբէն հետեւած են թերթին, գիտեն թէ որքան ընդարձակուեցաւ, խորացաւ եւ զարգացաւ սկզբնական առաջադրութիւնը, համաձայն օրուան պահանջներուն։ Միշտ միեւնոյն մտահոգութեամբ։

Այսօր, 26 տարի վերջը, շատ աւելի ծանր պարտականութիւն մը կը ճնշէ մեր վրայ։

Գաղութը բոլորեց իր գարունը, եւ կ'երթայ դէպի աշուն։ Մեքենաբար եւ օրընթաց, ինչպէս ամէն բան այս աշխարհիս վրայ։

Այլեւս մատի վրայ կը համրուին ճերմկած մազերը, չեչտ եւ գոյն տալու համար հանրային կարծիքին։

Միջին սերունդը, որ կը յաջորդէ անոնց, մեծ մասով դող եղած է, արծաթեայ թելեր տեսնելով իր մազերուն մէջ։

Մնացեալը... Բայց այդ մասին յաջորդով։

Այս հարեւանցի ակնարկը գրի առինք, ըսելու համար թէ՝ աւելի քան երբեք ժամանակն է ամփոփուելու, յանուն ինքնապաշտպանութեան։

Հայկական Արտասահմանի հոգերը շատ աւելի ծանր են այսօր։ Եւ աւելի բարդ։

Մեր փոքր ածուն ալ կը մնայ ենթակայ բազմազան ալեկոծութեանց, ինչպէս բովանդակ աշխարհը։

Միամտութիւն է կարծել թէ մենք պիտի կրնանք կողմնակի փողոց մը ապաստանիլ, եթէ փոթորիկ մը պայթի։

Անհրաժեշտ չէ «առասուածներու գաղտնիքն» իմանալ, ըմբռնելու համար համաշխարհային տագնապին խորութիւնը։

Մեր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ արհամարհել վայրերան փափուքները։ Բայց միեւնոյն ատեն դղուշանալ հաւաքական թմրութեան, ծուլութեան, անհոգութեան ախտէն։

Արդէն իսկ համաճարակի մը հանգամանքն առացած է այդ ախտը, մեր գաղութին մէջ եւ այլուր։

Օրը օրին կը պարզենք շարք մը վրդովիչ երեւոյթներ եւ իրողութիւններ։

Երբեք այսքան սաստողական դարձած չէր ամփոփուելու, խոկալու եւ գործելու պահանջը։

Միանգամ ընդ միշտ ընդունինք թէ մենք մեր կամքով, մեր ճիգերով կանգուն պիտի մնանք։

Եւ կամ պիտի փշրուինք մե՛ր ձեռքով։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՍԿ ԵԹԷ ՀԱՄԲՈՅՐՆԵՐԸ ՀԱՄՐԷԻՆ ...

Արեւելեան Գերմանիոյ քարոզչական գրասենեակին պաշտօնեաներէն Անգլիացի մը, Պ. Ճօն Փիթ, նախկին լրագրող, աննախընթաց գիւտ մը կ'ընէ, ափ ի բերան ձգելով իր վարպետները։

Իր հաշիւներուն համաձայն, Գերմանները ամէն օր հազարաւոր ժամեր կը կորսնցնեն, ձեռք սեղմելով, իրարու հանդիպած ատեն։

— Ամէն այր, կին եւ մանուկ օրը տասը մարդու ձեռքերը կը սեղմէ արեւելեան Գերմանիոյ ժողովրդական հանրապետութեան մէջ։ Իւրաքանչիւր սեղմում կը տեւէ քսան երկվայրկեան, ուրեմն 16 միլիոն բնակիչներու համար 200 երկվայրկեան, ինչ որ կ'ընէ օրական 888,888 ժամ կամ 37.000 աշխատանքի օր։ Կորուստ՝ խաղաղասիրական արտադրութեան համար։

Միսթըր Փիթ, որ նորընծայ բոլշեւիկ մըն է, գիտել կուտայ թէ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ իրար կը բարեւեն առանց ձեռք սեղմելու։

Ուրեմն, ցաւելով իրենց 37.000 օրերու կորուստին համար — յանո՛ւն խաղաղութեան — կը մաղթէ որ Անգլեւսաքսոններն ալ ձեռք սեղմել սորվին, «որպէսզի դանդաղի իրենց պատերազմական արտադրութիւնը»։

Եթէ միսթըր Ճօն Փիթ Ֆրանսա գտնուէր եւ միայն համբոյրներու հաշիւը ճշդէր, անշուշտ Ստալինի խաղաղութեան առաջին մրցանակին կ'արժանանար։

Համբոյր տունէն դուրս ելած ատեն, ընտանիքին բոլոր անդամներուն հետ։

Համբոյր փողոցը իրարու հանդիպած ատեն։

Կառախումբ նստած ատեն։

Կառախումբէն բաժնուած ատեն։

[illegible]

Իրիկունը մեկնած ատեն։

Ժամադրութեան պահուն։

Իրիկունը տուն վերադարձած ժամանակ։

Երբ այցելութեան կ'երթան։ Երբ կը մեկնին։

Համբոյրներ կան որ 10—15 վայրկեան կը տեւեն, փողոցին մէջ։ Մանաւանդ երբ... տարէցներ են։

Գումարեցէք այս համբոյրները քառասուն միլիոնով, եւ պիտի տեսնէք որ անոնց շնորհիւ կորսուած ժամերը եւ օրերը ոչ միայն կը խաղացնեն սիրտերն ու միտքերը, այլեւ մեծապէս կը դանդաղեցնեն... զինամթերքի արտադրութիւնը։

Մոսկուայի ուղածն ալ այս չէ՞։

ՎԱՀԷ

ՔՈՐԷԱՅԻ զինադադարի բանակցութիւնները անելի մատնուած են, համաձայն վերջին լուրերու։ Եչ. օր, 80 վայրկեանի նիստէ վերջ, Ազգաժողովին գլխաւոր պատուիրակը, դեր-ծովակալ Ճոյ, հինգ անգամ, «ոչ» պատասխանեց Քորէայի պատուիրակին, որ կը պահանջէր զինադադարը կնքել 38րդ զուգահեռականին վրայ։ Եթէ կարմիրները տեղի չտան, զինադադարը ձախողած կը համարուի։ Կը կարծուի թէ ժողովները պիտի յետաձգուին երկու երեք օր, որպէսզի Քորէացիները եւ Չինացիները ժամանակ ունենան խորհրդակցելու իրենց կառավարութեանց հետ։ Այս առթիւ նորէն չնդալից լուրեր կը շրջին։ Կ'ըսուի թէ Ամերիկացիները հիւլէական ռումբ պիտի գործածեն, եթէ պատերազմը վերսկսի։ Այս հրամանը կրնայ տալ միայն Նախագահ Թրումըն։

ԼԵՀԱԿԱՆ նաւու մը 12 նաւաստիները ապստամբելով, Շուէտ ապաստանեցան։ Հազիւ ցամաք ելած, յայտարարեցին. — «Զզուած էինք ահաւասարափէն եւ ուզեցինք ազատիլ»։

ԻՏԱԼԻՈՅ հաշտութեան դաշնագիրը վերաքննելու համար, համաձայնութիւն գոյացած է արեւմտեան պետութեանց միջեւ։ Խ. Միութեան պիտի դիմեն, գիտնալով հանդերձ որ «ոչ» պիտի պատասխանէ։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ զինական արտադրութիւնը աւելի քան կրկնապատկուած է երկու տարիէ ի վեր, համաձայն պաշտօնական տեղեկագրի մը։ Դեռ հարիւր առ հարիւր պիտի աւելնայ մինչեւ 1952։ Նախագահ Թրումըն իր եռամսեայ տեղեկագրին մէջ կ'ըսէ թէ Եւրոպայի տնտեսական զոհողութիւնները աւելի մեծ են քան Մ. Նահանգներու զոհողութիւնները։

ԱՐԻՆԵՐՈՒ 7ՐԴ ՃԱՄԲԱՐԸ (Ճէմպորի) բացուեցաւ երէկ, ուրբաթ, Պատ Իշլի մէջ (Աւստրիա)։ Ինչպէս գրած ենք, Հայ արիներն ալ կը մասնակցին։

Պ. Փէյ Նորէն Ձախողեցաւ

ՈՒԹ ԺԱՄ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Վարչապետութեան թեկնածուն, Պ. Փէյ, երկրորդ անգամ ձախողեցաւ առջի օր, երբ վստահութեան քուէ կը պահանջէր Ազգ. Ժողովէն, նոր դահլիճը կազմելու համար։ Վիճաբանութիւնները տեւեցին 8 ժամ, մինչեւ երէկ առտու, եւ աղի-լեղի խօսքեր փոխանակուեցան զանազան կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն միջեւ։ Քուէարկութեան արդիւնքը եղաւ 281 թեր, 101 դէմ. ինչ որ ժխտական էր։ Ըստ սահմանադրութեան պէտք է ստանար 314 ձայն։

Այս ժխտական արդիւնքը հետեւանք էր ընկերվարականներու ձեռնպահութեան։ Պ. Փէյ կուսակցութեանց վարիչներուն հետ խորհրդակցած ատեն, բացորոշապէս յայտնած էր թէ պիտի մերժէ կազմել նոր դահլիճը, եթէ ընկերվարականները չմասնակցին։

Վիճաբանութիւններէն առաջ, վարչապետութեան թեկնածուն պարզելով իր ծրագիրը, մասնաւորապէս կը շեշտէր թէ անհրաժեշտ է օր առաջ կազմել դահլիճը, թէ ներքին եւ թէ արտաքին պատճառներով։ «Ֆրանսան չի կրնար բացակայ ըլլալ համաշխարհային բեմին վրայ, յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին երբ սեղանի վրայ են Եւրոպայի հաւասարակշռութիւնը եւ թերեւս գալիք տարիներու խաղաղութիւնը։ Սեպտեմբերին պիտի գումարուի Ատլանտեանի զինակիցներուն ընդհ. ժողովը, ուր պիտի քննուին Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ընդունելութիւնը Ատլանտեանի դաշինքին մէջ։ Պիտի քննուին եւրոպական բանակի բանաձեւը, տնտեսական եւ զինուորական խնդիրներ»։

Յետոյ կը բացատրէր թէ կարելի չէ այս հիմնական խնդիրներուն դիմաց ունենալ փոխանցման կառավարութիւն մը, «անստոյգ մեծամասնութեամբ, զրկուելով այդ մեծամասնութեան կարեւոր խմբակցութեամբ մասնակցութենէն»։ Եւ կը յայտարարէր.

— «Միացեալ Եւրոպան չի կրնար կազմուիլ, եթէ Ֆրանսան անոր գլուխը չանցնի... Այդ Եւրոպան կառուցանելու համար, անհրաժեշտ են իրական կապեր, հասարակաց բանակ մը, ընդարձակ փոխանակութիւններ, շահարկումներու մեծ ծրագիրներ, կենցաղի մակարդակի բարձրացում, եւայլն»։

Ներքին խնդիրներու մէջ ամէնէն աւելի մտահոգութիւն կը պատճառեն [illegible] խնդիրները են։ Ընկերվարականները եւ արմատականները գոհ չէին Պ. Փէյի առաջարկած միջոցներէն։ Աջակողմեան երեսփոխանները կը պահանջէին նպաստ յատկացնել նաեւ ոչ-պետական դպրոցներուն (կաթոլիկ), քանի որ պետական կրթարանները չեն բաւեր։ Ընկերվարականները զայրանալով առաջարկեցին ազգայնացնել կրօնական դպրոցները։

Վիճաբանութեանց ընթացքին, նախկին վարչապետներէն Պ. Փոլ Ռէնօ դիտել տուաւ թէ բազմաթիւ ուսուցիչներ ամսական տասը հազար ֆրանքէն պակաս կը շահին մասնաւոր դպրոցներու մէջ։ «Թշուառութիւնը կրօն չունի», ըսաւ, եւ քննադատելի գտաւ Պ. Փէյի առաջարկած լուծումը, «որ ամբողջ պարտէզը կը ջրէ, տունկ մը ջրելու համար»։

Ընկերվարական ներկայացուցիչը բողոքեց այն ամբաստանութեան դէմ թէ իրենք են որ կը պառակտեն մեծամասնութիւնը։ Եւ պաշտպանեց կուսակցութեան տեսակէտը՝ ազատ կրթարաններու մասին։ «Ֆրանսայի մէջ, կրօնի խնդիրը խառնուած է Եկեղեցւոյ իշխանութեան հետ, պետութեան ծոցին մէջ։ Մենք չենք որ ստեղծեցինք այս կացութիւնը»։

Հանրապետութեան Նախագահը կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները, փութացնելու համար դահլիճին կազմութիւնը։

Անգլօ-իրանեան բնճուկը

ՆՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ երեք նախարարներ հրաժարեցան, տեսնելով որ վարչապետը հաւանած է բանակցիլ Անգլիացիներուն հետ։

Պ. Հօյսէյն Մաքքի, որ քարիւղի ազգայնացման գլխաւոր ախոյեաններէն մէկն է եւ Աբատան կը գտնուէր մէկ ամիսէ ի վեր, որոշեց Թէհրան վերադառնալ, թոյլ չտալու համար որեւէ զիջում Անգլիացիներուն։ Իր յայտարարութեան համաձայն, անգլ. պատուիրակութիւնը ուրիշ ընելիք չունի, եթէ ոչ ճշդել թէ Անգլիա ինչպէս քարիւղ պիտի գնէ։ Ազգայնացման տեղեկատու դիւանին վարիչն ալ յայտարարեց.

— «Անշուշտ կրնանք համաձայնիլ որ Մեծն Բրիտանիոյ ծովապետութիւնը աժան քարիւղ ստանայ։ Անգլիան լաւ յաճախորդ է, հետեւաբար աժան պիտի ծախենք մեր քարիւղը։ Բայց եթէ ուզեն խանգարել մեր գործը, խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնենք։

╳ Բրիտանական գլխաւոր պատուիրակը, Պ.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻԹԷ ՀԵ՞ՏԴ ՊԻՏԻ ՏԱՆԻՍ...

(Բ. եւ վերջին մաս)

Օտարներուն ձգած էր շուրջ երեքուկէս միլիոն տոլար, իսկ իր ազգին վաթսուն հազար տոլար, իր ստացուածքին հարիւրէն ինըսուն եւ ութը օտարներուն, իսկ Հայոց՝ ոչ իսկ հարիւրէն երկուք։ Ի հարկէ աւելորդ է մատնանշել որ այդ գումարները 1926ին, այսօրուան դրամին առ նըւազն կրկին արժէքը ունէին։

Ինչպէս կը տեսնուի այդ ցանկէն, նուիրատուութիւն մը ըրած էր Կալկաթայի Հայոց եկեղեցիին ուր ինքը մկրտուած էր 1846ին։ Առաջարկուած էր որ, երբ եկեղեցին ստանար այդ գումարը, փառաւոր արձան մը կանգնեցնէին՝ ներկայացնելով Սըր Զաթըր աթոռի մը վրայ բազմած, եւ դէպի խորան դարձած։ Պատուանդանին վրայ պատշաճ արձանագրութիւն մը պիտի յաւերժացնէր իր առատաձեռն հրիտակը։

Չեմ գիտեր թէ այսօր քանի՞ Հայեր կ՚երթան Կալկաթայի Հայոց եկեղեցին, կամ թէ գացողներէն քանի՞ հոգի կանգ կ՚առնեն այդ արձանը դիտելու։ Եթէ իւրաքանչիւր մեծահարուստ Հայուն անիմաստ կտակը յաւերժացնելու համար՝ արձան մը կանգնեցնէինք մեր եկեղեցիներուն մէջ Կալկաթայէն մինչեւ Նիւ Եորք, Փարիզէն անցնելով, այնքան շատ պիտի ըլլար արձաններուն թիւը, որ եկեղեցիներուն մէջ այլեւս շարժելու տեղ պիտի չմնար։

Այսքան հարստութիւն, այսքան հնարաւորութիւն, այսքան միջոցներ բարիք ընելու իր ժողովուրդին... եւ այս ամէնքին արդիւնքը ի՞նչ եղաւ Հայոց համար։ Արձան մը միայն։

Գանք միւս կտակին։ Սամուէլ Մկրտիչ Մուրատեան ծնաւ 1760ին Եւդոկիա եւ մեռաւ 1816ին Անգլիա գացող նաւու մը վրայ։ Ոչինչէն ստեղծած էր պատկառելի դիրք մը, որը սակայն Հնդկահայոց ունեցած ընդհանուր հարստութեան մէկ շատ փոքր մասը միայն կը կազմէր։ Իր մահէն յետոյ, ընդամէնը, կարծեմ, թողուց այդ ժամանակուան քսան միլիոն Փրանք, որուն տասնեւվեց միլիոնը տրուեցան իր ժառանգորդներուն եւ չորս միլիոնը Մխիթարեան Միաբանութեան, որպէսզի այդ գումարով հիմնեն վարժարան մը հայ մանուկներու համար։ Անկից զատ իր զաւակներուն հրահանգ կուտայ որ իրենց շահէն տարեկան հինգ [illegible] աղքատաց լազգիս մերոյ»։ *Սակայն՝ իր տղաները ոչ միայն չեն յարգեր իրենց հօր թելադրութիւնը, այլ իրենց հօր իրենց թողած դրամը մսխելէն յետոյ, ապօրինի միջոցներով Մխիթարեան հայրերուն կը պարտադրեն որ իրենց վերադարձնեն երկու միլիոն Փրանք որպէսզի այդ ալ ծախսեն իրենց քմահաճոյքը յագեցնելու համար։ Այս գումարին վրայ զանազան ծախսեր բարդելով՝ ընդամէնը կը մնայ Մխիթարեաններուն մէկ միլիոն ութ հարիւր հազար Փրանք Մուրատեանին ըրած չորս միլիոն Փրանքի կտակէն։*

Սամուէլ Մուրատեան այսպէս պարզած էր իր բարերար ծրագիրը իր բառերով։ «Ես իմ հաշուագրումն մին որբոց աղքատաց եւ տնանկաց հաշիւ ունիմ... Ասացեալ գումարի բոլորն թողման սմ Հայոց ազգի որբ եւ աղքատ մանկտւոց դպրատան շինութեան համար որ ըստ խորհրդոյ եւ միջնորդութեան վենետիկի Հայոց միանձանց ... Հայոց ազգէն որբ եւ աղքատ մանկունք ասացեալ դպրատան ձրիապէս ուսումն եւ լեզուք ուսանին եւ դառնան իւրեանց հայրենիքն ։ Եւ եթէ ոմանք հարուստ անձինք եւս ազգէս Հայոց կամեսցին զմանկունս իւրեանց վերոյիշեալ դպրատանն ուսուցանել, կարող են՝ գծալսն հատուցանելով։

Եւ յուսամ Աստուած զի եւ այլք հարուստ անձինք յազգէս Հայոց՝ յետ ճաշակելոյ զքաղցրութիւն ուսման դպրատանն զորս իմով միջնորդութեամբ սկսանի, եւ նոքա իմոց շառաւիղն հետեւեսցեն, եւ այնու կարելի լինիցի սփռել ի մէջ ազգիս, եթէ ոչ բոլորովին, գոնէ ըստ մասին, զլոյս գիտութեան եւ իմաստութեան. եւ անտեղեակ ազգս զարթնուցուի քնոյ թմրութեան եւ անհոգութեան։

Մադրաս, ի 20 Ապրիլի յամին **1816**։

Ասիկա հայ ազգին մէջ աննախընթաց կտակ մըն էր ուր կը յայտնուէր այդ ռահվիրային սէրը եւ գգուանքը հանդէպ հայ մանկտւոյն, իր գիտակցութիւնը ազգային դաստիարակութեան անհրաժեշտութեան, եւ իր հեռատեսութիւնը այս ազգօգուտ ծրագրին իրականացման պատասխանատուութիւնը յանձնելով Մխիթարեան Միաբանութեան։

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Գրոց գիւտէն ի վեր չէ եղած մէկը որ կրթական մարզին մէջ յաջորդաբար մեր նոր սերունդներուն վրայ ունեցած ըլլայ աւելի մեծ, աւելի լաւ եւ աւելի տեւական ազդեցութիւն, քան այն եզակի Հայը՝ Մեծն Մխիթար։

Չէ գտնուած Հայ մը, որ աւելի նուիրուած ըլլայ հայ մանկտւոյն, անոր դաստիարակութեան, անոր բարոյական, հոգեկան եւ մտաւորական վերելքին, քան այն աննման դաստիարակը, Մխիթար Սեբաստացին։ Հակառակ իրենց հանդիպած խոչընդոտներուն՝ այդ լուսաւոր դէմքը եւ իր արժանընտիր յաջորդները սիրով յանձն առին ամէն զրկանք եւ նեղութիւն, ամէն զոհողութիւն եւ ամէն աշխատանք՝ ջամբելու համար հայ երիտասարդութեան, արդիական գիտութեան հետ, ազգային ինքնագիտակցութիւն։

Մխիթարեանները առաջինները եղան ըմբռնելու որ օրուան երիտասարդութիւնը վաղուան առաջնորդներն են, եւ թէ անհրաժեշտ է այդ երիտասարդութիւնն օժտել ազգային առողջ դաստիարակութեամբ որպէս զի անոնք ըլլան հայութեան թթխմորը։

Սուրբ Ղազարն եւ յետոյ իրենց վարժարաններէն՝ այս նոր գաղափարականը ալիքներու նըման տարածուեցաւ Մօտաւոր Արեւելք, Կիլիկիոյ դաշտէն մինչեւ Արարատեան բարձրաւանդակը։ Մխիթար, իր վաստակաւոր աշակերտները եւ իր աշակերտներուն աշակերտները կայծ մը առնելով այդ անշէջ կրակէն սփռեցին հայութեան հուրը հայ սերունդներուն մէջ։ Մխիթարեանները հիմը դրին դաստիարակչութեան նոր ըմբռնումի մը, որուն ազդեցութիւնը պիտի ըլլար անչափ եւ անգնահատելի։

Կարդալով Մխիթարի եւ իր յաջորդներուն, Չամչեանի, Հիւրմիւզի, Բագրատունիի, Ալիշանի, Այտընեանի եւ բազմաթիւ ուրիշներուն գործութիւնները՝ ամէն սերունդի սրտերը հրճուելով, իրենց մտքերն ու հոգիներն ալ ներշնչուեր են այդ աղբիւրէն, սկսելով Աբովեանէն մինչեւ Ահարոնեան եւ նոյնիսկ Զարենց։

Մխիթարեանները հասկցան որ հայութիւնը արթնցնելու համար իր դարաւոր քունէն անհրաժեշտ էր ծրագրեալ եւ հաստատուն հիման վրայ դնել դաստիարակչութեան գործը։ Իրենք հայ երիտասարդութեան առջեւ լայն բացին մեր պատմութեան պատուհանը ցուցնելով մեր անցեալին համայնապատկերը... մեր փառքի օրերը եւ մեր տխուր օրերը, բարձունքները եւ անդունդները, լոյսերը եւ ստուերները։

Այսպէսով դրին հայ երիտասարդութեան վըրայ հայութեան դրոշմը եւ այդ շարան շարան աշակերտները որոնց մէջ կային Պէշիկթաշլեաններ, Թէրզեաններ եւ Վարուժաններ, ամէն տեղ ու [illegible] *կութիւններն ու բարեմասնութիւնները։ Մինչեւ այսօր Մխիթարի յաջորդները կը շարունակեն իրենց հիմնադրին ծրագիրը, ազգին սէրը հայ սրտերուն մէջ քանդակելու նուիրական գործը։ Արդարեւ՝ չափազանցութիւն պիտի չըլլար եթէ ըսենք թէ Մխիթարեանները արժանի են մեր անվերապահ յարգանքին, գնահատութեան եւ քաջալերութեան։*

Նոյնիսկ եթէ ապարդիւն մնացած ըլլային Մխիթարի միւս բազմակողմանի ջանքերը եւ միայն իր դաստիարակչական գործը մնար, դարձեալ Մխիթար պիտի ըլլար հայ համաստեղութեան ամէնէն փայլուն աստղերէն մին։

1936ին տօնուեցաւ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանին հարիւրամեակը։ Անցեալ տարի տեղի ունեցան Մխիթար Աբբահօր մահուան երկհարիւրամեակին չքեղ հանդէսները. եւ այս տարի պիտի կատարուի վանքին հիմնարկութեան 250-ամեակը։

Իսկ մենք՝ Ամերիկահայերս, ի՞նչ կ՚ընենք մեր մատաղ սերունդը Հայ մեծցնելու համար։ Առանց մանրամասնութիւններուն մտնելու՝ կըրնանք ըսել որ ցարդ անբաւարար եղած են մեր հետաքրքրութիւնը և երբեմն՝ մեր եռանդը։ Մխիթարական է նաեւ Գալիֆորնիոյ նորակազմ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան *գործունէութիւնը։ Բախտաւորութիւն է մեր գաղութին համար որ այդ յանձնախումբին անդամներուն նման ազգայիններ գլուխ անցած են այս կրթական շարժման։ Բախտաւորութիւն է նաեւ որ մեր մէջ կը գըտնուի Վենետիկոյ Մխիթարեան Միաբանութեան Աբբահայրը, Գերապայծառ Ա. Ուլուհոճեան։ Այս առթիւ՝ յուսանք թէ նոր մղում մը կը տրուի ամերիկահայոց կրթական գործին եւ թէ նոր շըրջան մը կը բացուի հայեցի դաստիարակութեան տարածման։ Իսկ եթէ անցեալի թմրութիւնը տեւէ տասնեակ մը տարի եւս, այն ատեն ոչ թէ Մխիթարի յաջորդը այլ նոյնիսկ եթէ Սուրբ Սահակ եւ Սուրբ Մեսրոպ իրենց գերեզմաններէն ելլեն, այլեւս օգուտ չունենար։*

Վերջացնելով՝ յիշենք Աւետիս Ահարոնեանի այս քանի մը տողերը գրուած 1901ին երբ Սբ. Ղազար այցելեց վանքին հիմնարկութեան երկհարիւրամեակին առթիւ. « Մխիթարեան միաբանութիւնը երբեք անոր չէ մեկնել եւ նա երբեք էլ չի մեկնի, բայց նրան յանձնուած իւրաքանչիւր լումամ միշտ հայ ժողովրդի փառքին եւ նրա վերածնութեան գործին է ծառայել եւ, յուսանք, կը ծառայի։ Այս չպէտք է մոռնալ »։

(Գասթըն) **ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆ**

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ալպանիան ալ անձկի մատնուած

Վերջերս շատ մը վրդովիչ զրոյցներ լսեցինք Ալպանիոյ ներքին կացութեան մասին։

Ցարաբերութիւնները խզուած ըլլալով, դժուար է ստուգել սուտն ու իրաւը, ինչպէս բոլոր արբանեակ երկիրներու մասին։

Այսպէս, կ՚ըսուէր թէ զանգուածային ըմբոստութիւններ ծագած են Էնվէր Հոճայի կառավարութեան դէմ, Թիրանայի մէջ, թէ խորհրդային անկարգելներ եւ հրասայլեր ցամաք հանուած են եւ օդանաւեր օդնութեան հասած, եւայլն։

Ի՞նչ է բուն իրականութիւնը։ ՞

Ամերիկեան թերթ մը պրպտումներ կատարելով Զուիցերիոյ օտար դիւանագիտական շըրջանակներուն մէջ, հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղած է.—

Առաջին.— *Անցեալ Փետրուարին ռումբ մը պայթած էր Թիրանայի խորհրդային դեսպանատան առջեւ։ Պայթիւնը շատ ծանր հետեւանքներ ունեցաւ եւ ամենախիստ օրէնք մը հաստատուեցաւ կառավարութեան կողմէ, ահաբեկչական արարքները զսպելու համար։ Միեւնոյն ատեն պաշտօնէ արձակուեցան կամ այլուր փոխադրուեցան ականաւոր համայնավարներ։*

Երկրորդ.— *Շարք մը օդարշաւներ կատարուեցան արեւմուտքէն, թռուցիկներ ձգելով Թիրանայի եւ ուրիշ կարեւոր քաղաքներու վրայ։ Քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, այս թռիչքները միշտ կը կատարուէին Իտալիոյ օդակայաններէն, իսկ թռուցիկները խմբագրուած էին Ազատ Ալպանիոյ Ազգ. Կոմիտէին կողմէ, որուն երեք անդամները Հռոմ կը գտնուին եւ որ Մ. Նահանգներուն աջակցութիւնը կը վայելէ։*

Միեւնոյն շրջանին, կարդ մը գործակալներ Ալպանիա մտած էին արեւմուտքէն, եւ մեծ մասով մաքրուեցան։ Դարձեալ նոյն ատեն քանի մը ռուսական օդանաւեր երեւցան Ալպանիոյ մէջ։

Երրորդ. — *Հակապետական հրոսախումբեր կը գործեն կեդրոնական եւ հիւսիսային Ալպանիոյ լեռնային շրջաններուն մէջ։ Դժուար է ճըշդել թէ այս հրոսախումբերէն որքանը հակաբոլշեւիկ են եւ որքանը նախապատերազմեան դրութեան կը հետեւին, այսինքն հակառակ են որեւէ կառավարութեան։*

Չորրորդ.— *Վաւերական տեղեկութիւններ կը պակսին ստորերկրեայ հզօր եւ միացեալ, հակաբոլշեւիկեան կազմակերպութեան մը մասին։ Էնվէր Հոճայի կառավարութիւնը մասնաւոր զրամապատ վաշտեր կը փորձածէ գլխաւոր քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ, ապահովութիւնը պահպանելու համար։ Այս վաշտերը կազմուած են մոլեռանդօրէն հաւատարիմ սովետասէրներէ եւ չկայ ընդդիմադիր ուժ մը որ կարենայ ճակատիլ անոնց դէմ զինու զօրութեամբ։*

Կը նշանակէ թէ տարրեր կը պակսին ընդհանուր ապստամբութեան մը համար։

Իրազեկներու կարծիքով, առ նուազն երկու արգելքներ կը խանգարեն հակաբոլշեւիկ ապստամբութեան մը յաջողութիւնը։

Առաջինը այն է թէ Ալպանիան պիտի կրնայ պահպանել իր ներկայ սահմանները, եթէ համայնավարները քշուին Ալպանիայէն։ 3 դրացիներ Յունաստան, Իտալիա եւ Եուկոսլաւիա ապառնալից դիրք մը բռնած են։

Յոյները բացէ ի բաց աչք ունին Ալպանիոյ հարաւային մասին վրայ (հիւսիսային Եպիրոս)։ Իտալացիները միշտ կը յուսանվերահաստատել իրենց ազդեցութիւնը Թիրանայի մէջ։ Երկու տարիէ ի վեր Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան պաշտօնատարները կը ջանան համոզել Ամերիկացիները եւ Անգլիացիները թէ արդար էր Ալպանիոյ գրաւումը 1939ին եւ թէ Հռոմ տակաւին իրաւունքներ ունի այդ երկրին մէջ, մեծագումար շահարկումներ կատարած ըլլալով, երկրորդ Աշխարհամարտէն առաջ։

Եուկոսլաւները չորս աչքով կը հետեւին Յոյներու եւ Իտալացիներու շարժումներուն։ Պելկրատի արտաքին քաղաքականութեան հիմնական կէտերէն մէկն է թոյլ չտալ որ Իտալիա որեւէ ձեւով տեղաւորուի Ադրիականի արեւելեան ափերուն վրայ։ Այս պատճառով ալ, շատեր կը մեղադրեն Եուկոսլաւիան թէ դաւեր կ՚որոճայ, Ալպանիան կցելու համար, իբրեւ եօթներորդ հանրապետութիւն հարաւ-սլաւական դաշնակցութեան։ Արդէն իսկ 700.000 Ալպանացիներ կան Եուկոսլաւիոյ հարաւային մասին մէջ։ (Բուն Ալպանիոյ բնակչութիւնը մէկ միլիոնէն քիչ մը աւելի է)։

Արդ, ցորչափ դրացիներ կը սպառնան բաժան բաժան ընել Ալպանիան, ժողովուրդը կը նախընտրէ համակերպիլ բոլշեւիկեան կարգուսարքին։ Ինչո՞ւ ապստամբիլ, եթէ հող պիտի կորսնցնեն կամ աւելի ծանր կացութեան մը պիտի մատնուին։

Միշտ նոյն շրջանակներուն կարծիքով, հա-

Համազգայինի ճաշկոյթը

Ի ՊԱՏԻՒ ԸՆԿ. Դ. ԴԱՒԻԹԽԱՆԵԱՆԻ

Համազգայինի ի պատիւ ընկեր Դ. Դաւիթխանեանի կազմակերպած ճաշկոյթի բացումը կատարեց ընկեր Մ. Պարսամեան, բացատրելով հաւաքոյթին նպատակը առաջարկեց սեղանապետ նշանակել ընկեր Գ. Բալայեան, որ ըսաւ.— «Արժանթինը Աւետեաց երկիր է դարձեր, աշխարհի ամէն կողմէն Հայեր կը փութան հոն: Ամբողջ քառասնամեակ մը իր ժողովուրդին համար աշխատելէ վերջ՝ փոխանակ հայրենիք երթալու, մեր ընկերն ալ կ'երթայ հեռաւոր Ամերիկա: Այս ալ ճակատագիր է պէտք ըսենք, վստահ ըլլալով սակայն, որ մի օր պիտի փոխուին այս պայմանները»:

Յաջորդաբար խօսք առին Պ. Ա. Խոնդկարեան, որ մատնանշեց ընկեր Դաւիթխանեանի քաղաքական լայնախոհութիւնը: Ընկ. Ս. Թորոսեան չեշտեց անոր ընկերական ոգին եւ ընկեր Կարօ Գէորգեան խօսեցաւ անոր ղուարթախոհ խառնուածքին մասին: Տիկին Տ. Միսաքեան, Պ. Պ. Յովնան եւ Թ. Արզումանեան պատմեցին իրենց հին յիշատակները ընկեր Դաւիթէն: Ռ. Թաղէոսեան.— «Ձեր բոլորիդ մէջ միակ Թիֆլիսեցին եմ եւ այնպէս լաւ կը յիշեմ մեր անցեալ օրերը ցարական վարչաձեւին տակ, երբ հայկ. ուսում ալ չստացանք: Դաւիթը, 40 տարի վերջն ալ մնացած է նոյն Դաւիթը, ընկերական, ու անձնուէր»: Կ. Ուշաքլեան.— «Այնքան լաւ բաներ ըսինք ու լսեցինք, որ կը վախնամ թէ մեր հիւրը կը հրաժարի ճամբորդելէ: Ալ կրնայ հանգիստ նստիլ հոս, գիտնալէ վերջ թէ ինչ կը մտածեն իր բարեկամները»: Պ. Տ. Զիթունի մաղթեց, որ պանդխտութիւնը կարճ տեւէ եւ իրարու հանդիպինք հայրենիքի մէջ:

Ընկեր Փրոֆ. Տոքթ. Ց. Հախնազարեան (Թէհրանէն) ըսաւ որ մանկական տարիքէն կը ճանչնայ ընկեր Դաւիթխանեանը, որ հասարակական դէմք էր Թիֆլիսի մէջ: «Հիմա գնում է հեռուն, բայց մենք չենք կորցնում մեր յոյսը, որքան ալ հեռու երթանք, համոզուած ենք որ մի օր պիտի վերադառնանք հայրենիք, որուն համար ընկեր Դաւիթը այնքան աշխատեցաւ մինչեւ այսօր»: Ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդ յիշելէ վերջ թէ Դաւիթը Թիֆլիզի ժողովրդական Թատրոնի սիւներէն մին էր, ուրախութիւնը յայտնեց, որ մինչեւ այսօր ալ ան պահած է իր սէրը Թատրոնի հանդէպ: Ընկ. Լ. Գեւոնեան.— «Դաւիթը մէկն է անոնցմէ, որ շունչ եւ հաւատք ներշնչեցին հայ ժողովուրդին, այլեւ մնացին համեստ, ծածկեցին իրենց եսը եւ առով ալ գործը մեծցուցին»: Ընկեր Խ. Մկրտիչեան.— «Բազումք են կոչեցեալք եւ սակաւք ընտրեալք: Այդ լաւ քիչերէն է մեր ընկերը: Գործած է եռանդով եւ անբախտ մնացած է իր հաւատքին մէջ»: Ընկ. Բենօ.— «Ընկեր Դաւիթխանեան կը պատկանի սերունդի մը, որ 1912 — 18 Թուականներուն կարեւոր գործեր տեսաւ, շնորհիւ անցեալի փորձառութեան ու նուիրումին»: Ընկեր Հ. Ջրուանդեան մաղթեց ոչ թէ բարի ճանապարհ, այլ բարի վերադարձ, որովհետեւ Դաւիթի ճանապարհը այդ ուղղութեամբ չէ: «Մենք վստահ ենք որ կը փոխուին մեր բոլորի ճանապարհները»: Ընկեր Աշոտ Իսահակեան.— «Այս ժողովուրդը ստեղծեր է դարվիշներու եւ խենթերու, այլ խօսքով զոհուողներու բանակ մը, որուն կը պատկանի մեր ընկերը: Կորուստ մը չէ ընկեր Դաւիթի հոսկէ մեկնումը, որովհետեւ հոն ալ նոյն հայ ժողովուրդի մէկ հատուածն է, որու օգտին պիտի շարունակէ ան իր գործը»: Ընկեր Հ. Սարգսեան յայտնեց իր անխախտ հաւատքը, թէ օր մը վերջ պիտի դրուիրոնապետութեան մեր հայրենիքին մէջ եւ այն ատեն, մեր բոլորին հետ, ան ալ պիտի վերադառնայ Հայոց ազատ հայրենիքը»: Պ. Ա. Հայկունի պատմեց անէքթոտ մը, իսկ ընկերուհի Սաթօ Ցակոբեան, Հայ Կապոյտ Խաչի անունով գնահատանք յայտնեց Տիկին Քրիստինէ Դաւիթխանեանի հանրային գործունէութեան համար:

Մէջ ընդ մէջ երգեցին Տիկիններ Ա. Յովնանեան, Հ. Խոնդկարեան, Ա. Ցակոբեան եւ Պ. Պ. Ա. Շտիկեան եւ Հ. Ջրուանդեան: Եղան հայկ. մենապարեր եւ երգուեցան խմբերգներ:

Ամէնէն վերջը խօսք առաւ ընկեր Դաւիթխանեան.— «Երբ Պէպօն Զիմզիմովի մօտ է գալիս, ծառան հարցնում է թէ դու ո՞վ ես:— Ի՛ս իս եմ, պատասխանում է Պէպօն: Իմ հասցէին շռայլուած այս բոլոր գովասանքներից յետոյ ստիպուած եմ եզրակացնել, թէ «իս՝ իս չեմ»: Ես եղած եմ եւ պիտի շարունակեմ մնալ համեստ մէկ անդամը մեր հասարակութեան: Եւ եթէ իմ թոյլ ուժերը այսուհետեւ եւս ներեցին որեւէ գործ կատարել, սիրով պիտի անեմ այդ՝ ծառայելով մեր սիրելի կուսակցութեան, Հ. Ց. Դաշնակցութեան շունչին տակ: Շնորհակալութիւն Համազգայինին եւ բոլոր բարեկամներին, որոնք յարգելու եկած են ոչ թէ ինձ, այլ այն համահայկական կազմակերպութիւնը, որ Համազգայինն է: Կրկին շնորհակալութիւն եւ մնաք բարով»:

Հաւաքոյթը, չատ ուրախ մթնոլորտի մը մէջ վերջացաւ կէս գիշերին:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ւասարապէս լուրջ վտանգ մը կը կազմէ օտար միջամտութիւնը՝ միւս արբանեակ երկիրներուն համար: Օրինակ, Պուլկարները պիտի չուզեն ապստամբիլ, եթէ Ալպանիոյ օրինակը հաստատէ թէ իրենք ալ հող պիտի կորսնցնեն, իբրեւ հետեւանք Եուկոսլաւներու, Յոյներու եւ Թուրքերու արշաւանքին: Չեխերը եւ Լեհերը նոյնպէս պիտի զգուշանան ապստամբութենէ, վախնալով որ Գերմանները պիտի վերագրաւեն կորսուած հողերը:

Ալպանացիները վարանումի ուրիշ պատճառներ ալ ունին: Ի՞նչ տեսակ վարչաձեւ պիտի հաստատուի, եթէ տապալեն բոլշեւիկեան իշխանութիւնը: Ազգ. կոմիտէին անդամները նախապատերազմեան քաղաքագէտներ են: Մեծ մասով հետեւորդները Զօկու Թագաւորին եւ ուրիշ խմբակի մը:

Վերջերս մեռնշալ Թիթօ եւս կոմիտէ մը կազմեց Ալպանիոյ տարագիրներէն, սահմանագլուխին վրայ: Ճարպիկ մասնագէտ մը կազմակերպեց այս կոմիտէն, որ ներկայացուցիչը կը համարուի 4000 տարագիրներու: Ուրեմն երկու կոմիտէներ կը գործեն յանուն անկախութեան, տարբեր ճակատներու վրայ:

Եւ վերջապէս կայ ռուսական արշաւանքի մը վախը: Շատեր կը կարծեն թէ Մոսկուա կրնայ Եուկոսլաւիոյ վրայ քալել, եթէ Ալպանիան պայթի ներսէն կամ դուրսէն:

Թ. Ա. Թ.

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔԸ

Կարտինալ Աղաճանեան Ֆրանսայէ իր Աթոռը, Պէյրութ դարձին, 14 Յուլիս թուակիր հետեւեալ գիրը ուղղած է Փարիզի Կաթողիկէ Հայոց մեծաւոր Հ. Ղեւոնդ վ. Քիլէրճեանի.—

Մեր Աթոռը վերադարձած, Ֆրանսայի այնքան մխիթարական այցելութենէ ետքը, հաճելի է մեզ յայտնել Ձեզի եւ Ձեր բարի ժողովուրդին մեր հայրական գոհունակութիւնը եւ սրտագին շնորհակալութիւնը Առաքելութեանդ մէջ մեզի վերապահուած խանդավառ ընդունելութեան համար:

Կը շնորհաւորենք զձեզ ու մեր սիրելի զաւակները, եկեղեցական եւ գաղութական հանդէսներուն անթերի կազմակերպութեանց համար, որով ցոյց տուիք Ֆրանսացիներու թէ՝ որ աստիճանի հայ ժողովուրդը գիտէ յարգել իր հոգեւոր պետը:

Լաւագոյն տպաւորութիւններով մեկնեցանք Ֆրանսայէն: Վստահ ենք թէ մեր այցելութիւնը Աստուծոյ օրհնութեամբ առիթ մը եղաւ, Գաղիոյ եկեղեցական ու քաղաքական իշխանութեանց եւ ազնիւ ժողովրդին աւելի եւս գնահատելու հայ ժողովուրդը:

Որոնց շնորհակալութեան այս զգացումներով պիտի հաճիք թարգման ըլլալ մեր սիրելի ժողովուրդին մօտ, կը հրաւիրուիք բոլորդ աղօթելու մեզի հետ որպէսզի ամէն ցոյցերն ու պատիւը ծառայեն մի միայն հոգիներու փրկութեան, Ս. Եկեղեցւոյ պայծառութեան ու մեր Ազգին բարօրութեան:

Հուսկ ուրեմն կը շնորհենք ամենուդ մեր հայրապետական օրհնութիւնը:

Գերապատիւ Տեառնդ Աղօթարար

Կարտ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԵՏՐՈՍ ԺԵ.
Կ. Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ

ՆԱԽ ԱՆՁ

Ա. ՕՐԻՈՐԴ.— Երկու թեկնածուներ ետեւէս ինկած են. մէկը՝ տգեղ, անուս, բայց միլիոնատէր, եւ միւսը՝ ուսեալ, գեղեցիկ բայց անկուտի: Դուն ըլլայիր իմ տեղս ո՞ր մէկը կ'ընտրէիր:

Բ. ՕՐԻՈՐԴ.— Ես քու տեղդ ըլլայի՝ կ'ընտրէի աղքատ՝ բայց ուսեալ երիտասարդը. իսկ ...

Ա. ՕՐԻՈՐԴ.— Իսկ ի՞նչ:

Բ. ՕՐԻՈՐԴ.— Կրնա՞ս զիս ներկայացնել տղեղին ...:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ք.

Կը կրկնէր ամենամեծ յուզումով թէ քաղաքին ճակատագիրը իր տալիք որոշումէն կախուած էր: Աւաղ, ամէն բան անօգուտ եղաւ: Ճիուսթինիանի պնդեց իր վիճակին ծանրութեան, իր վէրքին վտանգաւոր հանգամանքին վրայ որմէ այնքան կը տառապէր:

Պահանջեց որ քաղաքը տանող դուռին բանալին յանձնուի իր զինուորներուն եւ դարձեալ պնդեց անմիջապէս երկու պարիսպներուն մէջ գտնուող շրջափակը ձգել երթալու պէտքին վրայ, խոստանալով որ բժիշկները վէրքը դարմանելուն պէս պիտի վերադառնայ: Բանալիները բերուեցան եւ քաղաք մտաւ:

Կրիտոփուլոս կ'ըսէ թէ իտալացի հերոսին հետեւեցան «իր բոլոր զինուորները»: Այս վկայութիւնը ապահովաբար սխալ է: Զօրս հարիւր պատերազմիկներէն շատերը մնացին պատնէշին վրայ, ուր քաջաբար մեռան: Այդ բաց գաղտնի դուռը իրաւամբ փորձութիւն մըն էր գերմարդկային կռուի մը մէջ ժամերէ ի վեր պարտասած կռուողներու համար, որոնց հոգեւարքի մօտ հրամանատարը արդէն տարած էին այդ դուռնէն:

Ճենովացի հերոսը փոխադրուեցաւ Ոսկեղջիւրի շղթային ետեւ կապուած իր նաւուն վրայ եւ անկէ յաջողեցաւ Քիոս կղզին անցնիլ, սակայն հոն գրեթէ անմիջապէս մեռաւ: Թերեւս ալ ճամբան մեռաւ: Իր դամբարանը կը կենայ տակաւին Քիոսի Ս. Տոմինիք եկեղեցւոյն մէջ, հետեւեալ լատիներէն տապանագիրով.

«Աստ հանգչի Ժան Ճիուսթինիանի, նշանաւոր մարդ, Ճենովացի պատրիկ, Քիոսի Մաօնականներէն, որ Մէհմէտ Թուրքին դէմ մղուած Կ. Պոլսոյ պատերազմին մէջ Արեւելքի քրիստոնեաներու վերջին կայսեր Ամենապայծառ Կոնստանդինոսի քաջարի հրամանատարը ըլլալով մահացու վէրք մը ստացաւ»:

Կարգ մը պատմագիրներ բոլորովին տարբեր կը նկարագրեն Ճիուսթինիանիի վիրաւորման պարագաները. վէրքին տեսակին ալ անհամաձայն են. Ֆրանցէս, որ Ճենովացի հերոսին համար շատ խիստ է եւ նոյնիսկ զայն իբր վատ կ'ամբաստանէ այնքան փառքէ ետքը, կ'ըսէ թէ նետ մը զայն վիրաւորեց աջ ազդրէն: Լէոնարտ կ'ըսէ թէ աճուկէն վիրաւորուեցաւ: Քալքօնտիլաս կ'ըսէ թէ գնդակ մը ձեռքին զարկաւ:

Կրիտոփուլոս կ'ըսէ թէ գնդակը մեծ էր որ անցաւ զրահէն եւ կուրծքը ծակելով կռնակէն դուրս ելաւ: Ուրիշ հեղինակներ բոլորովին տարբեր կ'ըսեն: Գալով Պարպարոյի, Վենետիկցին իր կոյր ատելութեան մէջ Ճենովացիին դէմ՝ որեւէ վէրքի ակնարկութիւն իսկ չըներ եւ պարզապէս կ'ամբաստանէ զայն իբր վատ, երկչոտ ու փախուստ տուող:

«Այս բանը տեսնելով, — կ'ըսէ, Թուական առաւելութիւնը, ընկճուած պաշարեալներուն յուսահատութիւնըպատմելէ ետքը,— Ճենովացի Ժան Ճիուսթինիանի իր տեղը ձգել փախիլ որոշեց եւ դէպի իր նաւը վազեց որ Շղթային քով կապուած էր, եւ փախած ատենը, հակառակ ընդհանուր հրամանատարը ըլլալուն, կը պոռար.«Թուրքերը քաղաք մտան», եւ իր իսկ բերնով կը ստէր, քանի որ տակաւին մտած չէին անոնք»:

Բոլոր այս վերջին տողերը զարշելի սուտեր են պարզապէս:

Ճշմարտութիւնը այն է որ այդ քաջը իր նաւը տարուեցաւ իրեններուն կողմէ, առանց նոյն իսկ բառ մը կարենալ արտասանելու, այնքան կը տառապէր իր վէրքէն:

Իր նաւուն Քիոս հասած ատենը հաւանաբար արդէն իսկ մեռած էր:

Ճիուսթինիանի մեկնումը սակայն հակառակ ամէն բանի, մութ կը մնայ դարձեալ: Պահը չափազանց զարհուրելի տագնապալի էր, որպէսզի որեւէ ժամանակակից վկայութիւն՝ բոլորովին անկողմնակալ կարենանք ընդունիլ: Լէոնաւ արքեպիսկոպոսը, որ սակայնՃենովացի էր ծնունդով եւ որ շարունակ Ճիուսթինիանիի մասին կը խօսի ամենամեծ հիացումով, շատ խիստ է անոր նկատմամբ, իր 1453 Օգոստոս 16ի համբաւաւոր նամակին մէջ այն տարօրինակ ձեւին համար, որով ան լքեց կռուի դաշտը: Ըստ իրեն, որքան մինչեւ այն պահը քաջ եղած էր, այնքան վատ գտնուեցաւ: Արիւնէն կորուստէն սարսափած, մահուան վախովը լեցուած, գաղտնօրէն իր կռուի վայրը թողուց եւ գնաց բժիշկ փնտռելու:

(Շար.)

Սթոքս, յետաձգեց իր ճամբորդութիւնը եւ Թեհրան կը սպասուի այսօր, շաբաթ :

✕ Անգլ. կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ կ'ընդունի քարիւղի ազգայնացման սկզբունքը: Այս առթիւ Թեհրան ուղղուած հեռագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ իրանեան կառավարութիւնը բաղձանք յայտնած է բանակցելու ազգայնացման օրէնքի յօդուածներուն վրայ :

Արդ, Իրանի ներկայացուցիչը, փոխ – նախարար Քազիմ Հասէպի կը յայտարարէր վերջերս.— Անգլիացիները պէտք է հասկնան թէ ազգայնացման օրէնքը սկզբունքով ճանչնալ՝ կը նշանակէ ճանչնալ անոր վերաբերեալ բոլոր օրէնքները որոնք քուէարկուեցան Իրանի խորհրդարանին կողմէ :

Կարծողներ կան թէ Լոնտոնի մէջ լաւ չեն հասկցած այս պարագան եւ Թրումընի ներկայացուցիչը, Պ. Հէրիմըն ալ անհրաժեշտ պայծառութեամբ պարզած չէ իրանեան տեսակէտը :

Ամէն պարագայի մէջ, միշտ նոր անակնկալներ կը սպասուին: «Ն. Ե. Հէրըլտ»ի տեղեկութեանց համաձայն, Իրանի վարչապետը հասկցուցած է Պ. Հէրիմընի թէ ազգայնացման օրէնքին մէջ որեւէ փոփոխութիւն բաց դուռ պիտի ձգէ Ռուսիոյ համար: Տոքթ. Մոսատեղ գաղտնի տեղեկագիր մը յանձնած է Հէրիմընի եւ մասնաւորապէս կը բացատրէ որ եթէ իրենք զիջում կատարեն, Ռուսերն ալ քարիւղի մենաշնորհներ պիտի պահանջեն Հիւս. Պարսկաստանի մէջ: «Անկէ զատ, կ'ըսէ տեղեկագիրը, եթէ փոփոխութիւններ կատարուին, ոչ միայն պիտի սասանի խորհրդային ճնշումը, այլեւ տեղական համայնավարները պիտի շահագործեն ժողովրդային դժգոհութիւնը: Այն ատեն ծայրայեղ տարրերը կրնան առիթէն օգտուիլ և խռովութիւններ յարուցանել:Եւ շատ չանցած Իրան հաւանաբար Երկաթեայ Վարագոյրին միւս կողմը գտնուի»:

Ամերիկեան թերթին թղթակիցը այս առթիւ կ'ըսէ թէ Իրանի վարչապետին աղդարարութիւնը անամէջ սպառնալիք չէ: Ռուսաստան առաջին անգամ քարիւղի մենաշնորհ պահանջած էր 1920ին, բայց երբեք վաւերացում չստացաւ, թէեւ ակումներ կատարելու իրաւունք ունէր: Իր ճնշումը սաստկացաւ Բ. աշխարհամարտի վերջին ամիսներուն, բայց խորհրդարանը ստուար մեծամասնութեամբ մերժեց նոր մենաշնորհներ տալ : Այս առթիւ քուէարկուած օրէնքին հեղինակն էր նոյն ինքն Տոքթ. Մոսատեղ, այսօրուան վարչապետը : Մոսկուա աւելի սպառնալից դիրք մը բռնեց 1946ին, մենաշնորհ պահանջելով, իբրեւ պայման Ատրպատականէն քաշուելու: Բայց նորէն մերժուեցաւ :

ՓԱԳԻՍՏԱՆԻ վարչապետը մերժեց Հնդկաստան երթալ, Քաշմիրի մասին բանակցելու համար : Այս առթիւ անգամ մը եւս կը պնդէ իր « խաղաղութեան ծրագրին» վրայ, մեղմացնելու համար տագնապը: Նախապէս ալ Հնդկաստանի վարչապետը մերժած էր Փաքիստան երթալ :

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովին մէջ, արտաքին նախարարին փոխանորդը յայտարարեց թէ պատրաստ են Զօրս Մեծերու ժողով մը գումարելու, գիտնալով հանդերձ որ բան մը փոխուած չէ Խ. Միութեան դիրքին մէջ :

Պ. Յովսէփ Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Սանդրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փիլիպպոս Անդրանիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մխաք Տէրտէրեան եւ զաւակները, Պ. Օննիկ Յովակիմեան, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Քէօսէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Յովակիմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Յովակիմեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Սիրան եւ զաւակը Կարապետ Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս եւ մայրը՝ Զապոնեան, Տէր եւ Տիկին Աստուածատուր Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Աքսապեան, Այրի Տիկին Մարիամ Մանուկեան եւ զաւակները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զոքանչին, մեծ մօր, ազգականին

ՏԻԿԻՆ ՍԱԹԵՆԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ
(Չէնկիլերցի)

մահը որ տեղի ունեցաւ 67 տարեկանին, իր բնակարանը Bld. Carnot, Ալֆորվիլ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շբ. ժամը 13.30ին, Ալֆորվիլ Հայոց Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պ. Օտտոյի Նոր Սերունդի Խատիսեան խումբի երկրորդ ծովագնացութիւնը այս կիրակի, դէպի St. Cyr les Lecques: Դիմել ընկերներ Մարգարեան Մարիամի, Արզումանեան Յովսէփի եւ Սահակեան Սահակի :

Մեծ պարահանդէս

Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի, Café Marguetի հովասուն ծառաստանի պաղ ջուրին մօտը: Մուտքը ազատ է: Բոլորին մատչելի առատ պիւֆէ :

Մեծ դաշտահանդէս

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն Ժէրոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէի:

Նուիրուած Հերոսներու յիշատակին :

Այս կիրակի, ամբողջ օրը, St. Juste, 117 Ave. Corot, Bar du Chaletի ընդարձակ եւ ծառախիտ պարտէզին մէջ:

Կը նախագահէ ընկեր Յ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Երգ, պար եւ նուագ: Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է

Ծան.— Հանդիսավայր երթալու համար առնել թիւ 53 օթօպիւսը եւ իջնել վերջաւորութեան : Իսկ Շարիթրըէն առնել 1, 4, 5 եւ 11 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Սէն Ժիւսթ :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պոմոնի «Քրիստափոր» խումբին: Այս կիրակի կէսօրէն մինչեւ կէս գիշեր: Bar Ripertի դաշտին վրայ, Chem. St. Julien, թիւ 293:

Կը նախագահէ ընկեր Վ. ՄԻՍՏԻԿ

Կը խօսի ընկեր Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, նուագ եւ պար: Ուրախ ժամանց: Ճոխ պիւֆէ: Հայկական եւ եւրոպական պարեր, նուագախումբը պիտի նուագէ յատուկ պարեր փոքրիկներուն համար: Զանազան անակնկալներ: Գուլի մրցում: ԾԱՆՕԹ.—Հասոյթը պիտի յատկացուի Ֆ.Կ.Խաչի եւ Նոր Սերունդի հայերէնի դասաւանդութեանց ֆոնտին :

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը կը յայտարարէ որ այս շաբաթ օրուընէ սկսեալ բացուած է իր դասախօսութեանց շարքը: Դասախօսն է ընկեր Հ. Տասնապետեան : Կը հրաւիրուին այն բոլոր անդամ -անդամուհիները, որոնք արձանագրուած են արդէն, իսկ անոնք որ կը փափաքին արձանագրուիլ, պէտք է դիմեն մինչեւ շաբաթ, 4 Օգոստ. Նոր Սերունդի վարչութեանց մօտ: Առաջին դասախօսութիւնը այս շաբաթ ժամը ճիշդ 8ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Լիոնի Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆրանք ընկերուհի Անահիտ Մկրտիչեանէ (Փարիզ), իր Լիոն այցելութեան առթիւ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ.—

ԱՐԱՄ խումբը այս կիր. ժամը առաւօտեան 9ին, ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ ենթակոմիտէն այս կիրակի ժամը 3ին, կէսօրէ վերջ:

Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Ս. Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ :

Հ. Յ. Դ. ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ «Անտօք» ենթակոմիտէին ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30-ին, սովորական հաւաքատեղին, Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 11րդ պատգմ. ժողովը այս շաբաթ եւ կիրակի, Ա. նիստը առաւօտեան ժամը 9ին շաբաթ օր Կառտանի մէջ: Մուտքը ազատ է բոլոր հայրենակիցներուն: Ժողովասրահ երթալու համար դիմել Պ. Գ. Յակոբեանի, 1 Ave. Jean Jaurès, Gardanne :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

Ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— (Թիւ 125 – 126, Մայիս – Յունիս).— Մերկութիւն եւ ամօթ (Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ).— Ինչո՞ւ կը թրջէ անկողինը (ՏՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ).— Խլիրդ (ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ). — Ի՞նչպէս գրգռել ախորժակը (ՏՈՔԹ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ).— Կիներուն կօշիկները (ՏՈՔԹ. ԼՈՔՄԱՆ).— Փողացաւ (ՏՈՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ).— Արգանդի վազուք (ՏՈՔԹ. ՔՈԼԷ).— Աշխարհի բնակչութիւնը (ՏՈՔԹ. ԽԱԶԵՐԵԱՆ).— Հոգեմարմնական բժշկութիւն (Ս. ԿԷՕՔՃԵԱՆ). — Սատանայի եղունգ (Քաղհան).— Ժահրային թոքատապ (ՏՈՔԹ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ).— Հարցարան:

Տարեկան բաժնեգինը 750 ֆրանք Ֆրանսա, 900 ֆրանք արտասահման:

Դիմել Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, 17 rue Damesme, Paris (13) :

ԿԵԴՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղերէն կը խնդրուի երրորդ կարաւանին հետ, 1 Սեպտ. 1951ին օդափոխութեան կայան մեկնելիք իրենց որոշած պզտիկներուն անուններու ցուցակը մանրամասնօրէն գրուած, անմիջապէս ղրկել հետեւեալ հասցէին, Madame Ayvazian, 194 rue Vendôme, Լիոն:

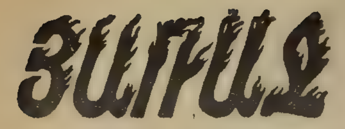
ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Մեծկերտցի դերձակ Կարապետ եւ Հալէպցի Աննա Միրաքեաններու երեք զաւակները, որոնք 1915ին, Արաբկիրի մէջ, տեղահանութեան ընթացքին կորսուած են, Անուններն՝ Եղիսաբէթ 9 տարեկան, Աւետիս 7 եւ Յովսէփ 5: Տեղեկացնել G. Mirakian, 69 Wallace St. Samerville Mass (U. S. A.):

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ՄԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ծախու է տուն մը, որ ունի երեք սենեակ եւ խոհանոց, ընդարձակ ձեղնայարկ (grenier), ջուր կազ, ելեկտ., հաւնոց, նապաստականոց եւ լուացարան: Ընդարձակ պարտէզ պտղատու ծառերով: Օթօպիւսին եւ Երկաթուղիին կայարանէն 2 վայրկեան: Նպաստաւոր պայմաններ, յանձնելի բոլորովին պարապ առանց վարձակալի :

Դիմել Արսլանեանի, 31bis, rue des Acacias, Ալֆորվիլ :

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13),
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գինն 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 5 AOUT 1951 Կիրակի 5 ՕԳՈՍՏՈՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6526-Նոր շրջան թիւ 1937 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ՒՐ ԵՆ ՀԵՐԹԱՊԱՀՆԵՐԸ

Ցիրուցան գաղութներու ինքնապաշտպանութեան մասին խօսած ատեն, մեր առջեւ կը ներկայանայ հետեւեալ պատկերը ։—

Խաղաղութեան թէ պատերազմի ատեն, երբ կառավարութիւնները պարտաւորիչ ծառայութիւն հրամանագրեն, միեւնոյն ատեն միջոցներ կը նախատեսեն, բեռները թեթեւցնելու համար։

Այսպէս, դասակարգ մը կամ զօրամաս մը ծառայութեան կը կոչուի, որոշ պայմանաժամի մը համար ։

Յետոյ պարբերական հերթափոխութիւններ (relève) կը կատարուին։ Այն որ պարտականութիւնը կատարած է, կամ յոգնած է, իր տեղը կու տայ ուրիշին։

Այս դրութեամբ, ոչ միայն անմիջական պահանջներ գոհացում կը ստանան, այլեւ նոր ուժեր կը հասնին։ Հասուն տարրերուն կը յաջորդեն թերխաչները, իրենց կարգին աճելու, գօտի կապելու եւ գործելու համար ։

Շատեր կը յիշեն թէ հերթափոխութեան նոր ձեւ մըն ալ փորձուեցաւ այս երկրին մէջ, վերջին պատերազմի ընթացքին, հազարաւոր դերիներ փրկելու համար ։

Բացառիկ պարագաները մէկդի դնելով, կ՚ուզէինք ծանրանալ բնական օրէնքի մը վրայ ։ Յիշեցնել բեռները ուսէ ուս փոխադրելու տարրական պարտականութիւնը ։

Պայման չէ որ բոլոր տրամադրելի ուժերուն մազերը ճերմկին, կամ ճերմկածները նօսրանան, որպէսզի հերթափոխները ասպարէզ նետուին։

Պայման չէ, նաեւ, որ պետական իշխանութիւն մը հրամանագիրներ հրատարակէ, որպէսզի պարտականութիւնները մէկ դասէն միւսին փոխանցուին ։

Օրուան կեանքը իրագիտութեան դասագիրք մըն է, ամէնէն համբակին համար ալ ։

Ո՛վ որ իր կապը կտրած չէ այս ժողովուրդին հետ, բնազդաբար, ինքնաբերաբար կ՚ըմբռնէ իր պարտականութիւնը ։

Մանաւանդ եթէ օժտուած է որոշ արժանիքով։ Եւ եթէ կ՚ուզէ արժեցնել իր արդար յաւակնութիւնները ։

Բազմազան են Հայկական Արտասահմանի պահանջները եւ չափազանց բարդ՝ միջավայրին դժուարութիւնները ։

Եւ սակայն, պէտք դիմանանք ու գործենք, իբրեւ զաւակները ժողովուրդի մը որ մնաց անսասան դարաւոր փոթորիկներու հանդէպ ։

Ճամբուն կէսը կտրած կ՚ըլլանք, եթէ այս գիտակցութեամբ տոգորուի այն սերունդը որ ծաղկեցաւ օտար ափերու վրայ ։

Ամէն պարագայի մէջ, Դաշնակցութիւնը կարելին կը փորձէ, այս ուղղութեամբ թրծելու համար իր «շրջանաւարտները» ։

Գիտենք որ Հ. Յ. Դ. երիտասարդական խումբ մը նոյն իսկ ծրագիր մշակած է, ի խնդիր ապագայ ուժերու պատրաստութեան ։

Անշուշտ կուսակցութեան վարիչ մարմինները առիթ պիտի ունենան քննելու այդ ծրագիրը, լրացնելով եւ գործադրելի դարձնելով զայն ։

Կուսակցական թէ ընդհանուր ազգային ճակատի վրայ, պէտք չէ խրտչիլ նիւթական զոհողութիւններէ, երբ հարցը կը վերաբերի նոր սերունդի փրկութեան ։

Արդ, փրկութեան հիմնական պայմաններէն մէկն է հերթափոխներ պատրաստել։ Յաջորդաբար լեցնել պարպուած դիրքերը։ Մշակներ, դէմքեր, առաջնորդներ հասցնել։ Ոչ միայն շարժումը վարելու, այլեւ օրուան պահանջներէն ետ չմնալու համար ։

Երկար ատենէ ի վեր ողբաձայն կանչեր կ՚արձակուին բոլոր գաղութներուն մէջ,— Մտաւոր ուժեր չունինք։ Հայերէնի ուսուցիչն անգամ ճրագով կը փնտռենք ։

Այս ողբը խմբերգի մը վերածուած է մանաւանդ այս տարի։ Ոչ միայն Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկայի, այլ եւ Միջին Արեւելքի մէջ ։

Ի՞նչ օգուտ ողբուկոծէն։

Եթէ ահազանգ հնչեցնելը ազգասիրութիւն է, մեր ժամկոչն ալ կրնայ կոչնակին չուանը քաշել, առտու — իրիկուն ։

Ո՞ւր են հերթապահները ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՄԵՂԱՒՈՐՆԵՐԸ » ԿՈՒԳԱ՛Ն ՈՒ Կ՚ԵՐԹԱՆ ...

Թերթերը կը գրեն թէ Լենինկրատի ականաւոր բանաստեղծներէն Ալեքսանդր Պրոկոֆիեւ Յուլիս 30ին նամակ մը ուղղելով կուսակցական պաշտօնաթերթին, կը խոստովանի թէ շատ ծանր սխալներ գործած է, ինչպէս կը մատնանշէր թերթը ։

Իրեն դէմ եղած մեղադրանքը այն էր թէ «ժողովրդականացուցած է ձախաւեր բանաստեղծութիւն մը», ռուսերէնի թարգմանելով եւ «Զվեզտա» թերթին մէջ հրատարակելով ուկրայնացի բանաստեղծ Սոսիւրայի մէկ ոտանաւորը։

Մեղապարտն Պրոկոֆիեւ իր նամակով կը խոստանայ «անհրաժեշտ կորովը գտնել իր անցեալ վրիպումները դարմանելու համար» եւ այսուհետեւ իբրեւ ներշնչումի աղբիւր ընտրել «Մեծն Ստալինի դարաշրջանը»։

Քանի մը շաբաթ առաջ, Ուկրայնայի Կեդր. Կոմիտէն ալ հրապարակաւ կը խոստովանէր թէ պատասխանատու է կարգ մը բանաստեղծներու, երաժշտագէտներու եւ արուեստագէտներու գաղափարական շեղումներուն համար ։

Այս առթիւ մասնաւոր զեկոյցով մը կը յիշէր Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթին Յուլիս 2ի մէկ յօդուածը, որ խստօրէն կը ձաղկէր բանաստեղծ Սոսիւրայի քերթուածը եւ « Բոկդան Խմելնիցքի» օփերան, ստեղծագործութիւն՝ Ալեքսանդր Կորնեյչուկի եւ Տիկին Վանտա Վասիլեւսկայի ։

Ինչպէս միշտ, այս երեք ամբաստանեալներն ալ անմիջապէս մեղայագիր մը ուղղեցին կուսակցութեան պաշտօնաթերթին ։

— Ներեցէք, սխալեցանք։ Անմիջապէս կը քաւենք մեր մեղքերը ...

Երբ կեդրոնը անընդհատ կը շաչեցնէ խարազանը, ծայրագաւառներն ալ անմիջապէս կը ձայնակցին ։

Երբ հարթիչ գլանը կը շարժի Մոսկուայէն, յետին շրջանն ալ հաւատարմօրէն կը հետեւի անոր թաւալումներուն ։

Եւ Կեդր. Կոմիտէները սաստեր, ուլքներ, սուլոցներ կ՚արձակեն, սեւ ցանկեր կազմելով, իրենց կարգին ։

« Փրավտա »ներու Թղթակիցները միեւնոյն ատեն Մոսկուայի աչքն են ամէն տեղ ։

Ոմն Կիրպոտին ի՛նչ արեւներ մարեց Երեւանի մէջ, սկսելով Եղիշէ Չարենցէն ...

ՎԱՀԷ

ՉՈՐՍ ԼԵՀԵՐ եւս իրենց երկրէն փախչելով, Շուէտ ապաստանեցան, կարկտան սաւառնակով մը։ Չորսն ալ յուսահատական փորձ մը կատարած են, չորս ժամ տառապելով, եւ կ՚ըսեն թէ «այլ եւս կարելի չէ ապրիլ իրենց երկրին մէջ»։ Իրենց պատմութեան համաձայն, «պատերազմական տենդ մը» կը տիրէ Վարշաւայի մէջ, իբրեւ հետեւանք զօր. Թաթարի եւ ուրիշ ամբաստանեալներու դատավարութեան։ Վերջին երեք շաբաթներու ընթացքին, 28ի հասած է լեհ փախստականներու թիւը։

ԵՐԹԵՒԵԿԻ գիներու նոր յաւելումը պիտի գործադրուի վաղը, երկուշաբթի, եթէ վերջին պահուն փոփոխութիւն մը չկատարուի։ Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին եւ Նահանգային ժողովին փոխադրութեանց խառն յանձնախումբը ուրբաթ օր բացառիկ ժողով մը գումարելով, միաձայնութեամբ որոշեց մերժել յաւելումը։ Այս առթիւ քուէարկուած բանաձեւը միջոցներ կ՚առաջարկէ, մեթրոյի եւ հանրակառքի փոխադրութեանց վարչութեան բացը գոցելու համար։ Դժբախտաբար շատ ուշ մնացած են ...

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. ժողովը մօտերս պիտի քըւէարկէ օրէնք մը, որուն համաձայն Մ. Քէմալի կուսակցութիւնը, «Հալք», պիտի պարտաւորուի պետութեան վերադարձնել այն շէնքերը զորս ինքն իրեն նուիրած է 25 տարուան ընթացքին։ Այս շէնքերուն թիւը կը հասնի 1200ի ։ « Հալք»ը կը սպառնայ չմասնակցիլ Սեպտեմբերի ընտրութեանց եւ իր երեսփոխանները քաշել Ազգ. ժողովէն, եթէ օրէնքը քուէարկուի ։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ծերակուտական Մաք Մահոն առաջարկեց Մոսկուայի՝ Մ. Նահանգները դրկել Քաղաք. Բիւրոյին 14 անդամները, որպէսզի «չնչեն ժողովրդապետութեան մաքուր օդը եւ իրենքիրենց աչքով տեսնեն թէ ամերիկացի ժողովուրդը պատերա՞զմ կ՚ուզէ թէ խաղաղութիւն»։

Դահլիճին ճգնաժամը

ՊԻՏԻ ՅԱՋՈՂԻ՞ ՎԱՐՉԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ՝ ՓԼԵՎԷՆ

Ազգ. ժողովի ժխտական դիրքէն վերջ, հանրապետութեան նախագահը երկար խորհրդակցութիւններ կատարեց, նոր վարչապետ մը առաջարկելու համար։ Պ. Քէօյ վճռապէս մերժեց այս անգամ ալ, առողջական պատճառներով։ Այս մերժումին վրայ, հրաւիրուեցաւ նոյնպէս նախկին վարչապետ մը, Պ. Փլեվէն, որ խոստացաւ իր վերջնական պատասխանը տալ մինչեւ երկուշաբթի ։

Նոր թեկնածուն աւելի առաջ մերժած էր իրեն եղած առաջարկը, բայց այս անգամ հաւանեցաւ, հետեւեալ յայտարարութեամբ.

— « Տեսնելով տագնապին երկարութիւնը եւ ծանրութիւնը, պարտականութիւն սեպեցի չխուսափիլ։ Սակայն, վերջնական հաւանութիւնս յայտնելէ առաջ, պիտի խորհրդակցիմ կարգ մը անձնաւորութեանց հետ եւ պատասխանս պիտի տամ կարելի եղածին չափ շուտ ։

Պ. Փլեվէն, որ համաձայն է կրօնական դըպրոցներուն ալ պետական նպաստ յատկացնելու, աւելի հաշտարար կ՚երեւայ, նկատի առնելով ընկերվարականներուն հակակղերական զգացումները։ Իրազեկներ կը հաւատեն թէ պիտի փորձէ հաշտեցնել ընկերվարականները եւ պահպանողականները ։

Նոր թեկածուն 50 տարեկան է։ Զօր. տը Կոլի հետ էր Լոնտոնի մէջ, 1940ին, եւ անդամ անոր կազմած առժամեայ կառավարութեան։ Առաջին անգամ վարչապետ եղաւ 1950 Յուլիսին։ Իր դահլիճը տեւեց մինչեւ 1951 մարտ։ Ինքն ալ մէկն է այն 296 երեսփոխաններէն որոնք յայտարարութիւն մը ստորագրեցին, ի նպաստ ազատ դըպրոցներու. խնդիր մը որ քար գայթակղութեան դարձած է։

Ազգ. ժողովի մեծամասնութեան վարիչներուն հետ խորհրդակցելէ վերջ, Պ. Փլեվէն կը յուսայ միջին ճամբայ մը գտնել եւ լուծել դահլիճի տագնապը, որ կը տեւէ 27 օրէ ի վեր, ծանր տպաւորութիւն գործելով Ֆրանսայի թէ արտասահմանի մէջ ։

Ամէնէն չափաւոր թերթերն ալ անհանդուրժելի կը գտնեն այս կացութիւնը։ Le Monde (կիսապաշտօնական) դառն խորհրդածութիւններ կ՚ընէ, հարցնելով.— «Կուսակցութիւննե՞ր են թէ հրոսախումբեր, որոնք պաղ պատերազմ կը պատրաստեն Ազգ. ժողովին մէջ։ Ընկերվարականները կը վախնան համայնավարներէն, կաթոլիկները կը վախնան զօր. տը Կոլի կուսակիցներէն ։ Այս պայմաններուն մէջ Ազգ. ժողովը կը դառնայ անկառավարելի եւ ի վերջոյ կուսակցական խմբակները պիտի խեղդեն պետութիւնը »։

Թուրքիան ապահո՞վ...

Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովը գաղտնի նիստ մը գումարեց առջի օր, քննելու համար Մօտաւոր Արեւելքի զինուորական եւ ռազմագիտական կացութիւնը։ Այս անգամ վկայութեան կանչուած էր ծերակուտական Քոնըլի, որ հաւաստեց թէ Թուրքիան ենթակայ չէ համայնավարական ուղղակի յարձակման մը, շնորհիւ Ամերիկայի զինուորական օգնութեան։ Եւ բացատրեց թէ այս վտանգը գոյութիւն ունէր, երբ դեռ նոր կը պատրաստուէր օգնութեան ծրագիրը ։

Ծերակուտականը իր վստահութիւնը կը հիմնէ զօր. Արնոլտի վկայութեան վրայ։ Այս զօրավարը, նախագահ Թուրքիոյ ամերիկեան զինուորական պատուիրակութեան, հրաւիրուած էր կարծիք յայտնելու 8.500.000.000 տոլարի նոր վարկի մը մասին։ Ծերակուտականին հաղորդած տեղեկութեանց համաձայն, այս գումարէն 540 միլիոն տոլար պիտի յատկացուի Մօտաւոր Արեւելքի եւ Ափրիկէի զինուորական եւ տնտեսական օգնութեան համար։ Յունաստան, Թուրքիա եւ Պարսկաստան պիտի ստանան մեծագոյն բաժինը զինուորական վարկէն, 415 միլիոն տոլար։ Կառավարութիւնը կ՚ուզէ այս գումարէն 10 առ հարիւր բաժին հանել արաբական երկիրներուն ։

Ատլանտեան Խորհուրդը նիստի հրաւիրուած է Օթովայի մէջ (Քանատա) Սեպտ. 17ին, իսկ Հռոմի մէջ՝ Հոկտ. 10ին, քննելու համար կարգ մը հրատապ խնդիրներ։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայուի այս ժողովներուն։ Մ. Նահանգները կ՚ուզեն որ Ատլանտեանի զինակիցները միանգամ ընդ միշտ հաշուեյարդարի ենթարկեն յետպատերազմեան բոլոր խնդիրները, «կոնակ դարձնեն անցեալին» եւ վճռապէս պատրաստուին ամուր ճակատ մը կազմելու։ Այս առթիւ ամէն միջոց պիտի փորձեն, լուծելու համար բոլոր առկախ հարցերը որոնց քննութիւնը կը քաշքշուի ամիսներէ ի վեր։ Միեւնոյն ատեն պիտի առաջարկեն վերաքննել Իտալիոյ հաշտութեան դաշնագիրը։ Անգլիա եւ Ֆըրանսա եւս համաձայն են որ ջնջուին կարգ մը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԱՀՆԱԶԱՐ

ԽՄԲ.— Նայիրիի Մարտ-Ապրիլ թիւէն կ'արտատպենք հետեւեալ գեղեցիկ գրութիւնը, որ կ'ոգեկոչէ արեւմտահայ լրագրութեան ամէնէն արդիւնաւոր դէմքերէն՝ Յովհաննէս Շահնազարի քեզուն եւ արկածալից կեանքը : Յօդուածը կրկնապէս շահեկան է անով, որ յօդուածագիրը, Թագուհի Շահնազար, ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ եղբօր աղջիկը նոյնինքն Յովհաննէս Շահնազարի եւ Տիկինը Կոստան Զարեանի :

Յովհ. Շահնազարի գերդաստանը բնիկ Տրապիզոնցի է, բայց իր տոհմը գաղթած է Գարսկաստանէն: Շահնազար ընտանիքը հռչակուած էր իր գեղեցիկ ծնունդներով, որոնք բոլորն էլ, մանչ թէ աղջիկ, յայտնի էին իրենց ֆիզիքական գեղեցկութեամբ եւ ձայնով :

Շահնազարի մեծ մայրը, Զիւպէյտա խաթուն, եղած է քաջ եւ խիզախ մի Հայուհի, որ կրցած է իր եւ ընտանիքին ինչքերն ու պատիւը պաշտպանել Ենիչէրիների վայրագութեանց շրջանին եւ իր անունը դրոշմած է գերդաստանին, որ կոչուած է Զիւպէյտեան :

Իսկ Շահնազար մականունը ստացած է հետեւեալ պարագաների տակ: Բազմաթիւ եղբայրներից յատկապէս երկուքը, Յովհաննէս եւ հայրս, ուսման մեծ ծարաւ ունէին եւ ձգտում էին դուրս գալ Տրապիզոնից, դէպի Պոլիս եւ Պէյրութ: Արդէն տասը տարեկանին, այս երկու եղբայրները մի օր փորձում են փախչել Տրապիզոնից, պահուըտելով ածխաբարձ առագաստանաւի մէջ, որպէսզի գնան եւ «մարդ դառնան»: Ու երբ հասնում է այնքան տենչալի օրը եւ որոշում են պատանիներին ուղարկել արտասահման, ծագում է մի հարց: Օրէնքով, կարելի չէր կրթական նըպաստ ձեռք բերել միեւնոյն ընտանիքի երկու անդամներին: Այդ պատճառով հայրս պահում է իր անուն-ազգանունը, իսկ Յովհաննէսը իրան կոչում Շահ-Նազար պարսիկ ծածկանունով : Յետագային լինում է Շահնազար եւ միւս եղբայրներն ու քոյրերն էլ Շահնազարը որդեգրում են իբրեւ ազգանուն: Հայրս մեկնում է Պէյրութի համալսարանը, որտեղից դուրս է գալիս որպէս բժիշկ: Յովհաննէսը մնում է Պոլիս: Հայրս, բժիշկ լինելուց յետոյ, իր սիրելի Յովհաննէս եղբայրը ուղարկում է Փարիզ, կատարելագործելու համար ուսումը :

Շահնազար Փարիզի մէջ կը հետեւի Իրաւաբանութեան եւ Ընկերային Գիտութեանց, յաջողապէս աւարտելով համալսարանը եւ ստանալով փաստաբանի վկայական: Նոյն ատեն կը մշակէ ձայնը երաժշտագէտների մօտ, որոնք նրա մէջ կը տեսնեն ապագայ մի մեծ երգիչ եւ կը գուշակեն փայլուն ապագայ :

25 տարեկանին Շահնազար Պոլսում է արդէն, բայց փոխանակ նուիրուելու իրաւաբանական ասպարէզին, կ'անցնի Կովկաս, ներշնչուած շրջանի ազատական գաղափարներից: Իտէալիստական մի վեհ ներշնչումով, կը շրջի Կովկասեան կարեւոր կեդրոններ, կուտայ մի շարք դասախօսութիւններ, ամէն տեղ ոգեւորութիւն ստեղծելով հայրենասիրական վառ զգացումների հեղեղով եւ աննման պերճախօսութեամբ :

Կը վերադառնայ Պոլիս եւ վերջապէս կը հաստատէ փաստաբանական գրասենեակ, որ հնարաւորութիւն կ'ընծայէ իրեն շատ կարճ ժամանակից տիրանալու համբաւի եւ ձեռք բերելու նիւթական մեծ յաջողութիւն: Այդ շրջանին Շահնազար փաստաբանական գործունէութեամբ կը շահի մեծ գումար: Կը մտածէ ընտանիք կազմել, վայելել փողի ընծայած բարիքը: Կը նշանուի նոյնիսկ, բայց... այլ էր նրա կոչումը: Եսական կեանքը նրա համար չէր: Նոյնիսկ ընտանեկան բոյնը նրա համար թւում է շեղում ազգային գործունէութիւնից, որ մնում է նրա միակ մտասեւեռումը: Հրաժարւում է ընտանիքի գաղափարից եւ գլխիվայր յանձնւում հանրային գործունէութեան :

Շահնազար նկատում է, որ իր ժամանակաշրջանում Պոլսի միջավայրը անհրաժեշտաբար պէտք ունի անկաշառ եւ առողջ գաղափարաբանութեամբ սնած մամուլի: Մամուլը այն միակ կալուածն էր, որ կարող էր առաւելագոյն չափով յագուրդ տալ նրա խանդավառ ձգտումներին: Վաստկած ահագին գումարները տրամադրում է այդ նպատակին եւ հիմնում է «Հայրենիք» օրաթերթը, որ շուտով լինելու էր արեւմտահայ մամուլի պարծանքը եւ հայ նոր գրականութեան ճամբան հարթող ձեռնարկներից մէկը: Շահնազար իր հիմնած թերթի խմբագրութիւնը յանձնում է Արփիար Արփիարեանին, որի շուրջ բոլորւում են մեծ թիւով տաղանդաւոր երիտասարդներ, որոնք պիտի լինէին Արեւմտահայ Արդի Գրականութեան մնայուն դէմքերը: Ստեղծւում է « Հայրենիքի սերունդը»՝ որի ամէնէն փայլուն ներկայացուցիչներն էին Արշակ Չօպանեան, Տիգրան Կամսարական, Լեւոն Փաշալեան, Երուանդ Օտեան, Տիգրան Երկաթ, եւայլն: Բոլոր այս նորահաս գրողները հաւաքած իր շուրջ, Շահնազար կ'ոգեւորէր նրանց, հաւատք ու կորով կը ներշնչէր, կ'օժանդակէր նիւթապէս եւ ամէն կարգի քաջալերանքներով թափ կուտար նրանց ստեղծագործութեան: Հայկական ջարդերի եւ ահաւոր բռնակալական ռէժիմի այն օրերին, հրաշքի պէս մի բան էր Շահնազարի յանդգնութիւնը, աւելի եւս անհաւատալի էր նրա յաջողութիւնը: Բայց, Շահնազարի անսպառ կորովը գիտէր յաղթել ամէն դժուարութեան, գիտէր զոհել դրամը յանուն գաղափարների եւ յանուն գրականութեան : Այդ կորովի եւ զոհողութեան ոգիին մէջ պէտք է որոնել «Հայրենիք»ի յաջողութեան գաղտնիքը:

Երբ անհրաժեշտ լինէր դրոհ տալ մի փտածութեան դէմ, հարուածել հանրային չարիք ներկայացնող տիրապետող ուժ՝ պատրաստ էր Շահնազարի սուր գրիչը, ինչքան էլ մեծ լինէր վըտանգը իր անձի համար: Երբ կարիք կար մի տաղանդաւոր երիտասարդ [illegible] օգնութեան հասնելու՝ բաց էր միշտ Շահնազարի գրպանը, ինչքան էլ մեծ լինէր անհրաժեշտ գումարը: Նա գիտէր ոչ միայն լիաբուռն տալ, այլ եւ գիտակից հետեւողականութեամբ դաստիարակել և կազմակերպել մշակութային գործեր: Այս թանկագին յատկութիւնների շնորհիւ աճում եւ ամրանում էր « Հայրենիք»ը իբրեւ թերթ, եւ թռիչք էին առնում նրա տաղանդաւոր աշխատակիցները իբրեւ յառաջադէմ գրագէտներ :

Եւ մտածել, որ Համիտեան ամէնամռայլ օրերն էին եւ հայ մտաւորականների համար անհեթեթ վիճակ էր համարւում բնականոնգործունէութիւնը Պոլսում, ուր մնաց այլեւս յեղաշրջական գաղափարների զարգացումն ու տարածումը :

«Հայրենիք»ը, ինչքան էլ ծաւալուն օրկան եւ գաղափարների հնոց, այսուհանդերձ Շահնազարի գործունէութեան ամբողջութիւնը չէր կազմում, գերագոյն նպատակը չէր դա, այլ մէկ միջոց հիմնական իտէալի համար, որ ազգի վերածնունդն էր բոլոր մարզերում: Կրթութիւնը եւս, Ռուսոյի սկզբունքների ճանապարհով, կազմում էր Շահնազարի հետաքրքրութեան առարկան: Այդ նպատակին յատկացնում է մի կարեւոր գումար, Հայրենիքում բացուած հանգանակութեան գումարներով վերածում է այն մի խոշոր կրթական հիմնադրամի եւ յաջողում է չորս հայ օրիորդներ ուղարկել Ֆրանսա, Նանսի, հռչակաւոր մանկավարժուհի Mlle Marcի կրթական հաստատութեան մէջ պատրաստուելու ապագայ կարող ուսուցչուհիներ՝ դաւառների հայ վարժարանների համար: Այնպէս էր Շահնազարի կազմակերպած ձեռնարկը, որ հնարաւորութիւն էր տալիս այդ չորսի վերադարձից յետոյ ուղարկել ուրիշ չորս հայ օրիորդներ, եւ այսպէս, յաջորդաբար :

1896ին, ուսումնաւարտ հայ աղջիկների առաջին քառեակը վերադառնում է Պոլիս, եւ բախտի անըմբռնելի մէկ խաղով, անուղղակի պատճառ է դառնում Շահնազարի կործանման, երբ պիտի դառնար, արդարօրէն, նրա գործունէութեան փառապսակը :

Աղէտը պատահում է հետեւեալ պարագաներու տակ :

Այդ չորս օրիորդներից մէկը, օրիորդ Քարէնց, յատկապէս ամէնէն տաղանդաւորն ու խանդավառը, իր մօտ պահում է Շահնազարի մի նամակը, ուղղուած իրեն: Նամակի մէջ Շահնազար խօսում է հայ ազգի ազատագրութեան շուրջ, փառաբանում է ազատատենչ ձգտումները, խարանում ոգէտ թուրք բռնակալութիւնը եւ նրա վատ կառավարութիւնը: Իսկ երախտագէտ հայ աղջիկը միշտ իր ծոցում է պահած լինում իր բարերար Շահնազարի այդ նամակը, հիացմունքով եւ սիրով :

Պատահում է, որ օրիորդ Քարէնց իր ներշնչարան նամակը մի օր ցոյց տայ իր մէկ ազգականին, նրան եւս հաղորդակից դարձնելու համար նամակի ոգիին եւ գաղափարներին: Միամիտ հայ օրիորդը անգիտանում է, թէ իր ազգականՄամբրէ վարդապետը ուրիշ մէկը չէ, այլ տխրահռչակ լրտես Մամբրէն, որ յետագային սպաննուեց յեղափոխականի գնդակից: Սքեմաւոր լրտես Մամբրէն յաջողում է մի կերպ ձեռքին ունենալ Շահնազարի նամակը եւ տանում է ուղիղ... Նաղըմ փաշային :

ԹԱԳՈՒՀԻ ՇԱՀՆԱԶԱՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

Ճզօրի՝ նոզը

(Վանայ, Կարկառի Ու Տիգրանակերտի Բարբառներով)

Բարեկամիս Նարդունիի կոչին գոհացում տալով՝ կը դնեմ հոս իմ գրի առած ու ցարդ ինծի ծանօթ եղած մասերը՝ Ճզօրի Երգին: Ան կ'երգուի Ճզօրի տատանումներուն համաչափ կըշռոյթով մը: Եղանակը երգած եմ ողբացեալ Կոմիտաս վարդապետին եւ իր սաներէն Միհրան Թումաճանին ու ձայնագրած են:

Նարդունիի քննարկած միւս կէտերու մասին՝ աւելորդ է կրկնել ինչ որ ըսած եմ Յուլիս 17ի գրութեանս մէջ հակիրճօրէն :

ԶԻԹՈՒՆԻ

Վանայ բարբառով . —
— Քիւփը ֆիո՛ւփ, դարա՛ - դարա ,
Ես էլայ տանսի՛ բարա :
— Քիո՛ւփը ֆիո՛ւփ, դարա՛ - դարա ,
Ես էլայ բե՛րդի բարա .—
Կանչեցի՝ «Տէր» Զաքարա ,
«Խո՛ւնկը մոմ ազըր արա ,
«Իրիկուն խը՛թում, արա ,
« Առաւօտուն պաշտօմ արա » :
— Քիո՛ւփը ֆիո՛ւփ, շարան կըգի ,
Ը, շարէ շապի՛յ կըրմըզի ,
Սա՛րազուեց տա՛խտ կ'աւիլի ,
Դեղ - դեղ դիր կը կըճռըճի ,
Աղջըկըներաց աչք դեղ կը դըճի ,
Ը լաճերաց պը՛տուղ պորի :

Մի կըտուր կաշակըտուր ,
Մի կըտուր՝ խաւու փետուր ,
Մի կըտուր՝ ճըրագի մուր :
Լաճերաց՝ կարմիր խնձոր ,
Աղջըկըներաց՝ սեւ անթըրոց ,
Լաճերաց՝ կարմիր սօլեր ,
Աղջըկըներաց՝ երկէն լակաշ:

— Թո՛ւ էնա պուճախ, թո՛ւ էնս պուճախ ,
Մեր քառօրանց մե՛ղրի պուճախ:
Իմ ախպէր վեր՝ էնա Բերդին :
Ը Ոսկի Թուր՝ վեր՝ ա՛ց թեւին :
— Քիո՛ւփը ֆիո՛ւփ, մա՛զէ պարան ,
յ'Ըմէն տարան, զի՛ չը տարան ,
Մեր տունը փե՛ս էր չը տեսան :
— Ճզօ՛րօրիկ, մա՛զէ չըւան ,
Աշխար տարան, զի չըտարան ,
Մեր շունը լա՛լ (համր) էր՝ չըխածեց ,
(Մեր) այիլէօր կակա՛զ էր՝ չըխուսե՛ց :
— Քիո՛ւփը ֆիւփ, մա՛զէ պարան ,
յ'Ըմէն տարան, զի չը տարան ,
(Աշխարհ) տարան, զի չը տարան :

Քիւփը *աղաւաղն է* ֆո՛ւհ *ձայնարկութեանը, որ նմանաձայնութիւնն է, թռչուն կամ հաւ փախցնելու (թռցնելու) ձեւին: Ճզօրի մէջ նստողը՝ ինքզինքը թռչուն մը կը կարծէ եւ ինքը իրեն է որ կ'ըսէ* ֆո՛ւհ, ֆո՛ւհ, *այսինքն՝ «թռի՛ր», « Դէ՛հ,* թռինք» *.— « Ճզօ՛ր թռնենք » — ըստ Վանի բարբառին :*

Կարկառի բարբառով .—

Վանայ հարաւային գաւառակներէն Կարկառի բարբառով իմ գրի առած ժողովրդական երգերէն մէկուն կրկնակն ու չափերը՝ «Ցէրօ»ն կը մօտեցնեն Տիգրանակերտի «Քիամօ» կրկնակով երգուած երգին .—

— Խող ու մոխի՛ր ֆիռ գըլխուն, Ցէ՛րօ ,
Սըռտի՛կ, չէլա՛յ խըտ ֆի խուն, Ցէ՛րօ ,
Վըր մի էտու աճըրեւ, ձիւն, Ցէ՛րօ ,
Ի՞նչըխ տ'էնինք ջուր յ'գիարռուն, Ցէ՛րօ ,
Խոտ չըկա՛յ տանք մեր մաքռուն, Ցէ՛րօ ,
Քիչ մ'էլ պիտի մեր էծուն, Ցէ՛րօ ,
Վըր պէրէնք՝ վեր՝ կըթեցուն, Ցէ՛րօ,
Քիչ մ'էլ տանք մեր դըրկըցուն, Ցէ՛րօ՛օ՛օ՛ :

Տիգրանակերտի բարբառով .

— Ըմմէնը տարան, եսի չտարան, Քիա՛մօ,
Մեր դուռը ցած էր, եսի չտեսան, Քիա՛մօ ,
Էլնենք փիլենք՝ բանձըրցընենք, Քիա՛մօ,
Կաքաւը բերենք՝ կաքվըցընենք, Քիա՛մօ ,
Պապուս ըսէ՛, ինծի խապիր (*մանեակ*) թող չառնէ ,
Նշանածս լէ սսկերիչ է, Քիա՛մօ:

ԼՈՒՍՆԱՀԱՑ

— Հայրիկ, ինչո՞ւ մեր բոզարը
Միշտ խաչւում է լուսնի վրան ,
Մի՞թէ պայծառ լուսնեակը
Մէկ վնա՞ս է տալիս նրան :

— Ո՛չ, որդեակ իմ, ոչ թէ վնաս
Այլ լոյս, միայն լոյս է տալիս,
Իսկ շանն՝ իբրեւ փայլի ցեղի՝
Լոյս գիշերը դուր չի գալիս :

Բայց լուսինը խօմ չը գիտէ՞,
Որ իր վրայ հաչողներ կան . —
Նա լուռ ու մունջ՝ բակ բոլորած՝
Շարունակում է իր ճամբան :

Մենք էլ, որդեակ, լուսնի նման
Պէտք է լոյս տանք մութ աշխարհին ,
Եւ համարենք թէ չենք լսում
Մեզ վրայ զուր հաչողներին :

ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՂԱՅԵԱՆ

Ամէն տեղ նոյն հոգը

Պէյրութի Ազդակը, (շաբաթօրեակ), իր կարգին շօշափելով ուսուցչական տագնապը, դիտել կուտայ այսպէս դառնութեամբ.—

... Ամէն տարի դպրոցներու փակման առթիւ քանի մը հանդէսներու նկարագրութիւններ կը գտնուին եւ քանի մը բարի խորհուրդներ կը տրըւին, կարծես, մոռացութեան մատնուելու համար :

Չենք կրնար ըմբռնել թէ ո՞ր տարուան եւ ո՞ր հրաշքին կը սպասենք՝ հիմնական քայլ մը առնելու համար: Ամբողջ տարին կ'անցնի լռութեան մէջ: Հաստատութիւնները իրենց գերագոյն ջանքը կը թափեն նուազ վճարումներ ընելու եւ իրենց բացերը գոցելու: Սակայն երբ տարին կը վերջանայ, ամէն կողմէ նամակներ կը հասնին կարող ուսուցիչներու պահանջով: Զանազան կողմերէ հասած այս նամակները ցոյց կուտան թէ կարող ուսուցիչներու պահանջը ընդհանուր երեւոյթ դարձած է: Սակայն կարող ուսուցչի պահանջը և առաջարկուած վճարումները բոլորովին անհամապատասխան են :

Քիչ վճարում, ու կարող ուսուցիչ. առաջարկներ են, որոնք կը մնան անգործադրելի: Այսպէս ամէն տարի մեր վարժարանները կը ստիպուին բաւարարուիլ իրենց տրամադրած ուժերով: Իսկ պատրաստուած թարմ ուժերը կը նետուին այլ ասպարէզներու մէջ եւ հայ կրթական գործը կը տուժէ :

Եգիպտոս, Իրաք, Սուրիա եւ Լիբանան հայեցի դաստիարակութեան կեդրոններ են եւ ունին իրենց ազգային մարմինները եւ նոյնիսկ շատերը ազգային մեծ կալուածներով ապահովուած հաստատութիւններ են: Բայց երբ խնդիրը կը դառնայ կարող ուժերը վարձատրելու եւ վարժարաններու մակարդակը բարձրացնելու, սակարկութիւնը կը սկսի, եւ չնչին վճարում մը կ'առաջարկուի, անկարելի դարձնելով պատրաստուած հայ երիտասարդ մտաւորականութեան համախմբումը հայ կրթական հաստատութիւններուն շուրջ :

Հիմնական փոփոխութիւնը որ պէտք է անյապաղ գործադրուի, ուսուցիչներու ամսականներու յաւելումն է, եւ մանաւանդ անխնայ յաւելում պատրաստուած ու թարմ ուժերուն, որպէսզի կարելի ըլլայ ուրիշ ասպարէզներու մէջ նետուածները բերել կրթական գործին համար :

Մեր ազգային մարմիններն ու տնօրէնները գործական քայլեր պէտք է առնեն երիտասարդ եւ պատրաստուած ուժերու հոսանքով մը ողողելու վարժարանները եւ դրամ չխնայեն հայ նոր սերունդը ոգեւորելու եւ հայ պահելու :

Գաղթաշխարհի ազգային եւ հանրային մարմիններու գլխաւոր գործը կրթական գործն է :

Այդ ճակատին վրայ տկարութիւնը հարուած մըն է հայ ժողովուրդի գոյութեան :

ԱՆՀԻՄՆ ՏՈՒՆ

ԴԱՏԱՒՈՐ.— Դուն, ամբաստանեալ, ո՞ւր կը բնակիս :

Ա. ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ.— Ես տուն չունիմ :

ԴԱՏԱՒՈՐ.— Իսկ դո՞ւն :

Բ. ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ.— Ես ալ անոր վրայի յարկը կը բնակիմ, տէր դատաւոր ...

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

ՕԴԻՆ ԵՏԵՒԷՆ ...

Եղանակն է: Իրար կ'անցնին բոլորը :

Կը վազեն աջ, կը դիմեն ձախ՝ օդ գնելու, օդ խմելու յարմար վայրեր գտնելու :

Որքան ալ սուղ է երանելին օդը :

Ժամանակին ով էր օդին արժէք տուողը: Այնքան անգոսնուած էր որ մէկը անարգելու համար, «օդային» կ'որակէին զայն :

— Ի՞նչ գործի է ձեր հօրեղբօր տղան :

— Օդի ետեւէ կը վազէ!...

— Մե՛ղք հօրը անունին եւ դիրքին: Այդ փորձնական մարդուն զաւակը այսպէս օդային տարապ մէկը դուրս գայ... Մեծ չխօսինք, մենք ալ զաւկի տէր ենք :

Օդը, ինքն ալ լուր չունէր, որ ինք բանի մը կրնայ ծառայել: Իսկ ան, այս դարուն անպարտելի թագաւորն է :

Օդային ճամբաներ: Օդային ոստիկաններ: Օդի ասպետներ, հերոսներ: Օդային հսկայ տորմիղներ: Օդային զինուորներ, բանակներ, հրամանատարներ եւ մարաջախտներ պատիւ ունին այսօր:

Հզօր ազգերը, կ'ապաւինին այդ մեծազօր օդին հովանաւորութեանը :

Կը սպառնան իրարու՝ անոր անունով :

Օդը, մեծ բժշկապետ մըն է միեւնոյն ատեն :

— Մերիններուն շատ պէտք ունին օդի: Պզտիկս նիհար է: Կինս յոգնած վիճակ մը ունի: Օդափոխութեան տեղ մը կը փնտռեմ :

— Լաւ կ'ընես, Օհնիկ: Օդն ալ ուրիշ բան է : Դեղեր ու թալաւոր, բժիշկներու լոգմանը :

Միայն պետութիւնները կամ ընտանիքները չեն որ կ'օգտուին օդէն, Հայոց ազգն ալ, ազգովին օդափոխութեան ելած է աշխարհի մակերեսին վրայ եւ տեղ մը տխտիկ ընելու հաւանականութիւն չերեւար ...

« Ախ սա երկրին օդը մեզի չեկաւ, որոշեցինք Փաքիստան փոխադրուիլ: Աղուոր օդ ունին եղեր այդ երկիրը ...

Մարդիկ, օդին քղանցքէն բռնած՝ իրար կ'անցնին: Դիւանագէտներ, գիտուններ, մարտագէտներ, հիւանդներ, առողջներ, իրենց նոր գըտած ինքնաշարժը ցուցադրելու մարմաջողներ, ինչպէս նաեւ օդարշաւով սիրուհիին աչքը շլացնել, սիրտը գրաւել ուզող մանչուկներ, բոլորը, ամէնքը ինկած են օդին — օդաթիւին ետեւէն:...

Սակայն վախ մը: Եթէ օր մը քանի մը զօրաւորներ ելլեն օդն ալ մենաշնորհի վերածեն ինչպէս քարիւղը, ո՞ւր կը հասնի մարդկութեան վիճակը:

Երբ այս օրը հասնի, բոլոր մարդոց վիզէն մէյ մէկ օդաչափ գործիք պիտի կախեն՝ հաշուելու համար թէ որքան օդ կլլած են: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս այսօր կան, կազաչափ եւ ելեկտրաչափ ժամացոյցներ մեր տուներուն մէջ ...

Եւ այն ատեն, մեր ելեմուտքին վրայ պիտի բարդենք մեր շնչած օդին փոխարժէքը եւ հաշիւով պիտի շնչենք...

— Տղայ բերանդ գոցէ, այս ամիս շատ օդ շնչած ենք, խնայենք ...

Այն օրը որ գայ, մենք Հայերս, կը յաղթենք հոն, ուր գոնէ օդը ձրի է: Եւ կամ կը նուիրուինք ազգովին՝ օդաչուի ասպարէզին :

Այս կերպով, նոր երկիրներ տեսնելէ զատ մեր հայրենիքը Հայաստանն ալ, գոնէ կրնանք դիտել օդէն եւ հիանալով հոն կատարուած յառաջդիմութիւններուն վրայ մեր կարօտը կ'առնենք անկէ ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Եկուր

Այդ երէկ էր, իմ սիրելի դժբախտ ընկեր, այդ երէկ էր՝ երբ մեր գիւղը աղմկարար մեղուներու փեթակի մը նման էր, լեցուն ու բեղնաւոր:

Այդ երէկ էր, առաւօտ կանուխ, երբ մեր գիւղին աքլորներուն կանչն իսկ աշխարհի մը երաժշտութիւնը կ'արժէր: Իսկ երբ շինականը տունէն դուրս կուգար, առջեւը ձգած լծկան եզները՝ «հօ հօ խուրպան, հօ հօ հէյրան» ըսելով, գիւղը արդէն սկսած կ'ըլլար եռալ, արեւը դեռ մեր լերան կատարը չհամբուրած :

Այդ երէկ էր, կ'ըսեմ, երբ մեր կանանչ սարերէն կարկաչող կաքաւներուն ու գլգլացող առուակներուն ձայնը կուգար հովի քնքուշ ալիքով մը, ուշ գիշերուան լուսնի շողին տակ, անքուն գիշերուան երազը հիւսելու: Յո՜ւշ, յո՜ւշ, ուր կը տանիս զիս, ո՞ւր, այս գիշեր, իմ մութ ու սեւ սենեակէս, ո՞ւր:

Եկուր, ըսաւ ընկերս, եկուր հին օրերու կարօտով, դուրս ելիր այս գիշեր քու մութ ու սեւ սենեակէդ, դարձիր ճամբորդ, անցիր երկիրներ, ծովեր ու լեռներ: Եւ երբ գիւղ հասնիս, եղիր մանուկ մը երէկի նման պզտիկ ու բոպիկ, եղիր մանուկ մը երէկի նման անառակ ու չար:

Եկուր, արեւ է այսօր, եկուր եւ կանգ առ դռներու մօտ, ձայն տուր, կանչէ ընկերներուդ իրենց անուններովը մէկիկ մէկիկ: Երբ հաւաքուին, քու խումբովդ վեր ելիր, վեր մինչեւ մեր լերան կատարն անձման, մինչեւ խռնտալներու աշխարհը չքնաղ :

Եկուր, ու երբ յոգնիս, Աստուածածնայ տլոր մոլոր կէս ճամբան, սուրբ Ղազարի աղբիւրը կայ, ջուրը սառի նման, վրան կանգնած է օրօրող եւ հովահար զալար ուռենին՝ նազանքով մը հարսի պէս :

Եկուր եւ այնտեղ Քարտակին եզերքը գոյնզգոյն հազար տեսակ բուրումնաւէտ ծաղիկներուն մէջ, քնքուշ զեփիւռը ճակտիդ խաղեր թող սարքէ եւ երգէ :

Եկուր, չե՞ս փափաքիր հին օրերու կարօտով վեր բարձրանալ՝ հասնելու համար մեր մանկութեան երազ կախարդ լերան կատարը: Չե՞ս փափաքիր երթալ բուրդի նման ճերմակ ամպերը ծեծելու :

... Ես այս գիշեր իմ նահատակ ընկերոջս ստուերին հետ մտերիմ, զրոյց ըրի ու լացի :

ԱՐՍԷՆ ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ը.

« Եթէ իր տեղը ուրիշ մը դնէր, կը գոչէ բարեպաշտ կրօնաւորը, հայրենիքը թերեւս չկորսուէր. խալացի զինուորներուն կորովը տկարացաւ իրենց պետին մեկնումովը եւ անոնք սկսան խումբ խումբ փախչիլ » :

Բերայի Ճենովացիներուն պետն ալ զայն խստօրէն կը դատէ: Ան ալ կը պատմէ թէ ինչպէս այնքան ատեն հերոսաբար կռուելէ ետքը՝ Ճիուսթինիանի լքելով իրեն վստահուած գործը եւ ծովեզերք երթալով անփառունակ փախաւ: Ֆրանցէս կ'ըսէ թէ ան ելաւ գնաց առանց բնաւ խորհելու թէ ի՞նչ պիտի ըլլային իր մարդիկը եւ առանց իրեն փոխանորդ դնելու :

Աւաղ, դժբախտ մարդը ինքզինքը մահացու կերպով վիրաւորուած կը զգար: Բոլոր այս վկայութիւններէն յայտնի է թէ այդ պահուն ընդհանուրին կարծիքը, սխալ տեղեկութիւններու վրայ հիմնուած էր: Այսօր մենք աւելի անկողմնակալ կերպով կը դատենք այդ քաջարի պետը որ փառքով լեցուեցաւ ամբողջ պաշարման միջոցին եւ միմիայն սարսափելի վէրքի մը հարուածին տակ գերագոյն պահուն ձգեց կռուի վայրը, այնքան ծանր վէրք մը որ քիչ օր ետքը պիտի մեռնէր : Ապահովաբար սաստիկ ֆիզիքական ցաւը եւ արիւնի կորուստը այդ քաջարի հերոսին կորովը ջլատեցին:

Բան մը կայ որ ապահով է սակայն սա է թէ այդ հրամանատարին մեկնումը պաշտպանութեան գործին ամէնէն փայլուն պետի հեռանալը զարհուրելի աղէտ մը, անդարմանելի կորուստ մը եղաւ : Ամբողջովին բարոյականը աւրեց թէ խալացի զինուորներուն եւ թէ այդ զարհուրելի գիշերուան սկիզբէն ի վեր անոնց քովն ի վեր կըռուող յոյն պատերազմիկներուն :

Բոլոր պատմագիրներն ալ միաձայն կ'ըսեն թէ երբ այդ խալացի քաջերը տեսան իրենց տիրոջ մահամերձ վիճակի մէջ տարուիլը՝ իրենք ալ սկսան փախչելու միջոցներուն վրայ խորհիլ, մանաւանդ որ գերմարդկային կռիւի երկար ժամերու միջոցին սպառած էին բոլորովին :

Այն լուրը (իրենց միակ յոյսը եղող այդ հրամանատարը ալ չկար) քաղաքին մէջ ալ յուսահատութեան պատճառ եղաւ :

« Ժողովուրդը, կ'ըսէ նենգօրէն Պարպարօ, լսելով որ Ճիուսթինիանի կը պոռայ թէ Թուրքերը քաղաքին մէջ մտած էին՝ հաւատացին անոր խօսքին, եւ ամէնքն ալ յանկարծ բաց գաղտնադուռէն սահելով, ուրկէ հերոսը անցեր էր, սկսան փախչիլ, եւ յանկարծ ամէնքը միասին իրենց գործերը ձգեցին եւ խենդերու պէս դէպի ծովեզերք վազեցին ջանալու նաւերուն եւ ցռկանաւերուն մէջ ապաստանիլ, ամէնքն ալ Աստուծոյ ողորմութիւնը հայցելով եւ կիներու պէս հեկեկալով »:

Այդ վէրքէն յառաջ եկող այդ մեկնումը իրապէս անդարմանելի կորուստ եղաւ: Հակառակ քաղաքին պաշտպաններուն փոքրիկ թիւին, անոնք երբեք իրենց յոյսը վերջնականապէս չէին կորած, եւ Կալաթայի Ճենովացիներու պետը, քաղաքին գրաւումէն մէկ ամիս վերջը կը գրէր թէ ինք եւ Ճենովացիները ջերմապէս փափաքող էին յարձակումին, որովհետեւ քրիստոնեաներուն յաղթանակը ապահով էր իրենց համար: Միւս կողմէ, պատճառներ կան կարծելու թէ պաշարողները այնքան ալ վստահ չէին վերջնական յաղթանակի մասին:

Արդէն գիտենք որ Մէհմէտի բանակին մէջ զօրաւոր կուսակցութիւն մը կար որ հաշտութեան կողմնակից էր եւ որու գլուխն էր Մեծ Եպարքոս Զանտալը Խալիլ փաշա :

Շարունակ տարածուող այն լուրը թէ Արեւմուտքէն նաւաբաժին մը Արշիպեղագոս հասեր էր եւ դէպի Պոլիս կը նաւարկէր, բոլորովին ճիշդ էր գիտենք այսօր թէ Պապին կողմէ ղրկուած երեսուն նաւեր հասեր էին Քիոս եւ այդ նաւահանգիստին մէջ նպաստաւոր հովի կը սպասէին երբ Մէհմէտ Բ.ի վերջնական յաղթութեան լուրը ըստացան: Ամիս մը կար արդէն որ հակառակ հովերու պատճառաւ այդ նաւատորմիղը այդ նաւահանգիստին մէջ խարսխած անշարժ կը կենար՝ երբ ինկաւ քաղաքը:

Պաշարուած քաղաքին մէջ, ինչպէս նաեւ թրքական բանակին մէջ ուրիշ լուրեր ալ կը շրջէին. կ'ըսէին թէ հունգարական բանակ մը յառաջ կը քալէր պաշարողները իրենց կռնակէն զարնելու համար :

(Շար.)

սահմանափակումներ: Գալով Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ընդունելութեան, կը կարծուի թէ մեծ դժուարութիւններ պիտի չծագին եւ Ատլանտեան-նի խորհուրդը արագ որոշում մը պիտի տայ այս մասին: Սպանիոյ մասնակցութեան խնդիրը չաա ջուր կը վերցնէ տակաւին, թէեւ Ամերիկացիները արդէն ձեռնարկած են դաշինք մը կնքելու այդ երկրին հետ :

Անգլիա եւ Իրան կը բանակցին

Անգլիոյ Նախանիւթերու Նախարարը, Գ. Սթոքս, ուրբաթ օր Թէհրան մեկնեցաւ օդանա-ւով, չորս պաշտօնեաներու հետ, բանակցելու համար Իրանի կառավարութեան հետ: Մեկնած պահուն յայտարարեց թէ «միշտ լաւատես է» եւ թէ «անկարելի բան չկայ, կը բաւէ որ բարեացա-կամութիւն տիրէ երկու կողմէն ալ »:

Բրիտանական պատուիրակութեան պետը այ-սօր (կիրակի) տեսակցելով Իրանի վարչապետին հետ, Ապատան պիտի երթայ երկուշաբթի: Բուն բանակցութիւնները պիտի սկսին երեքշաբթի օր, եթէ անակնկալ մը չպատահի:

Կառավարական պատուիրակութենէն զատ, Անգլօ-իրանեան Քարիւղի ընկերութեան ալ հինգ ներկայացուցիչներ ղրկած է առանձին օդանաւով մը :

Ընկերութեան տնօրէններէն Էլքինթըն եւս լաւատես կ'երեւայ.— « Ես խորապէս կը յարգեմ իրանեան ուշիմութիւնը եւ բարեկամութիւնը : Հիմա որ գարեջուրին փրփուրը պաղած է, կը յուսամ թէ իրականութիւնը պիտի ըմբռնեն »:

╳ Բրիտանական կառավարութիւնը հրատա-րակեց երկու երկիրներուն միջեւ փոխանակուած թղթակցութիւնները՝ բանակցութեանց մասին : Այդ վաւերագիրներուն համաձայն, Մեծն Բրի-տանիա կ'ընդունի «ազգայնացման սկզբունքը » , որ յայտարարուեցաւ 1951 Մարտ 20ին: Աւելի վերջը, Ապրիլ 28ին, հրատարակուեցաւ ինը յօդ-ուածներէ բաղկացեալ օրէնք մը, որ կը բացատրէ գործադրութեան եղանակները: Բուն վէճը այս օրէնքի մասին է: Ինչպէս կ'երեւայ, Իրան կարե-ւոր զիջում մը կատարած է, բարւոքելու համար մթնոլորտը, իբրեւ նախապայման բանակցու-թեանց: Ուրեմն պիտի դադրին անհաճոյ հետա-պնդումները՝ Անգլիացիներու դէմ, Թէհրանի թէ Ապատանի մէջ :

Լոնտոնի մէջ ալ կը խոստովանին թէ Նախա-գահ Թրումընի խորհրդականը՝ Գ. Հէրիմըն վճ-ռական դեր կատարեց, ելք մը գտնելու եւ բանակ-ցութեանց ճամբան հարթելու համար: Ամերիկա-ցի միջնորդը լաւատես է սկիզբէն ի վեր : Ինք գործնապէս պիտի չմասնակցի բանակցութեանց, սակայն միշտ կազմ եւ պատրաստ պիտի ըլլայ, երբ անհրաժեշտ գտնեն իր աջակցութիւնը : Հո-ւէյն Մաքքի, քարիւղի ազգայնացման վարչու-թեան նախագահը, եւս կանչուեցաւ Ապատանէն : Այս պարագան ալ նպաստաւոր երեւոյթ մը կը համարուի բանակցութեանց համար, քանի որ Մաքքի միշտ անհաշտ եւ վճռական դիրք մը բռ-նած է Անգլիացիներուն դէմ եւ կ'ընդդիմանայ որ եւ է զիջումի :

Ամէն պարագայի մէջ, չատ փափուկ հանգա-մանք ունին բանակցութիւնները, մանաւանդ որ ծայրայեղ տարրերը կը սպառնան խռովութիւններ յարուցանել :

╳ Ամերիկեան 19 ընկերութիւններ որոշեցին զարկ տալ քարիւղի արտադրութեան, գոցելու հա-մար Իրանի քարիւղին կորուստէն գոյացած բա-ցը: Մասնագէտներ 7 միլիոն տակառ կը հաշուեն իրանեան քարիւղին կորուստը, Ապատանի զտա-րաններուն փակումէն ի վեր:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ներքին կացութեան մասին վր-դովիչ լուրեր կը հաղորդէն Պելկրատէն: Համա-ձայն հրատարակուած տեղեկութեանց, գիւղա-ցիները հետզհետէ աւելի ուժգնօրէն կ'ընդդիմա-նան հաւաքական տնտեսութեան (գոլխոզ): Թշռ-ւառութիւնները այնքան սաստկացած են որ, ռամ-կանութիւնը վերջերս մօտ 75.000 հոգի ձերբակա-լած է, իբրեւ ժողովուրդի թշնամիներ: Երկու հա-րիւր կարեւոր կուսակցականներ ալ բանտար-կուած են, միշտ համաձայն նոյն աղբիւրին:

ՔՈՐԷԱՅԻ զինադադարի բանակցութիւնները չեն վերսկսած տակաւին: Դաշնակից զինուորները առջի օր հասան կէտ մը որ կը գտնուի 38րդ զու-գահեռականէն 48 քիլոմեթր դէպի հիւսիս: Ու-րեմն պիտի շարունակէն յառաջ խաղալ, ցորչափ կրակը չէ դադրած: Ընդհ. հրամանատարը նորէն յայտարարեց թէ դաշնակից զինուորները երբեք պիտի չքեն իրենց չահած գետինը, ինչպէս կը պահանջէն Քորէացիները :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ կառավարութիւնը դադրեցուց կարգ մը ապրանքներու առաքումը դէպի արեւմտեան Պերլին եւ կը սպառնայ չատ աւելի ծանրակշիռ միջոցներ ձեռք առնել, եթէ առեւտուրը չվերսկսի Գերմանիոյ երկու շրջան-ներուն միջեւ: Արեւմտեան Գերմանիոյ կառա-վարութիւնը դադրեցուցած է օրինաւոր առեւ-տուրը, սպասելով նոր համաձայնութեան մը:

Մեծ դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ
54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանիս բո-լոր Դաշնակցական խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի :

12 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը, Վալպրէ գեղատեսիլ եւ ծառախիտ անտառին մէջ, (Կար-տանի եւ Էքսի մէջտեղ) :

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՉ ՏԱՄԱՊԵՏԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին : Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պա-րեր: Կափամարտի եւ ՊՈՒԼի մեծ մրցում :

Ձրի պիւֆէ : Մուտքը ազատ է

Հանդիսավայրը երթալու համար՝ այժմէն ար-ձանագրուիլ շրջանիս մարմիններու մօտ, իսկ՝ հակառակ պարագային՝ առնել Էքս տանող թրո-լէյպիւսը եւ իջնել Լիւն եւ քալելով հասնիլ հան-դիսավայրը :

Մեծ դաշտահանդէս

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն Ժէռոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէի:

Նուիրուած Հերոսներու յիշատակին :

Այս կիրակի, ամբողջ օրը, St. Juste, 117 Ave. Corot, Bar du Chaletի ընդարձակ եւ ծառախիտ պարտէզին մէջ:

Կը նախագահէ ընկեր Յ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Երգ, պար եւ նուագ: Ձրի պիւֆէ: Մուտքը ազատ է

Ծան.— Հանդիսավայր երթալու համար առնել թիւ 53 օթօպիւսը եւ իջնել վերջաւորութեան : Իսկ Շարիթրըէն առնել 1, 4, 5 եւ 11 թիւ հանրա-կառքերը եւ իջնել Սէն Ժիւսթ :

ԴԻՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց վարժարանը կը վե-րաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, le Raincy, եր-կուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը :

Հաղորդ. միջոց. — Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Raincy - Pavillons: Հեռաձայն Լը Րէնսի 172:

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Վենետիկի Մ. Ռափայէլեան վարժարանի
1951 — 1952 Տարեշրջանին

Վարժարանը կը վերսկսի իր բովանդակ կազ-մակերպութեան ուսումնական եւ կրթ. գործը :

Վենետիկի վարժարանին մէջ հայ տղան կը ստանայ առողջ բարոյական դաստիարակութեան հետ, տոհմային կատարեալ զարգացում եւ եւրո-պական բարձր կրթութիւն եւ աւարտելով վարժա-րանական ընթացքը, կունենայ ձեռքին մէջվկայա-կան մը, որ իրեն իրաւունք կուտայ յաճախելու Եւրոպայի համալսարանները, առանց պետական քննութեան ներկայանալու հետեւեալ երկիրներու մէջ՝ Ֆրանսա եւ ֆրանսական գաղթավայրերը, Զուիցերիա, Պելճիքա եւ Իտալիա :

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.— 1) Կ'ընդունի 11—14 տա-րեկան հայ տղաքներ: 2) Ամսաթոշակն է 13 սթեր-լին: Ֆրանսայի համար 12.000 ֆրանք եւ Իտալիոյ համար 20.000 լիրէթ: Ամերիկայի համար 35 տո-լար: 3) Այս ամսաթոշակին մէջ չեն մտներ տղուն անհատական եւ դպրոցական գասագրքերու ծախ-սերը եւ համազգեստը: 4) Ուսումնական տարե-շրջանը կը սկսի Հոկտ. 1ին եւ կը վերջանայ Յու-լիսին :

Այն բոլոր ծնողները որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, փութալու են համաձայնիլ Տեսչու-թեանս հետ, հաղորդելով իրենց զաւկին տարիքը եւ ուսումնական վիճակը :

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ Direction du Collège arménien «Moorat - Raphaël , Ai Carmini, Venise (Italie):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ.—
ԱՐԱՄ խումբը այս կիր. ժամը առաւօտեան 9ին:
ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ ենթակոմիտէն այս կիրակի ժա-մը 3ին, կէսօրէ վերջ:

Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Ս. Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

Ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— (Թիւ 125 – 126, Մա-յիս – Յունիս).— Մերկութիւն եւ ամօթ (Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ).— Ինչո՞ւ կը թրջէ անկողինը (Տքթ. ԱՇՃԵԱՆ).— Խլիրդ (ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ). — Ի՞նչպէս գրգռել ախորժակը (ՏՈՔԹ. ԳԱ-ԼՈՒՍՏԵԱՆ).— Կիներուն կօշիկները (ՏՈՔԹ. ԼՈՔՄԱՆ).— Փողացաւ (ՏՈՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ).— Արդանդի վազուք (ՏՈՔԹ. ՔՈԼԷ).— Աշխարհի բնակչութիւնը (ՏՈՔԹ. ԽԱԶԵՐԵԱՆ).— Հոգե-մարմնական բժշկութիւն (Ս. ԿԷՕՔՃԵԱՆ). — Սատանայի եղունգ (Քաղհան).— Ժահրային թոքատապ (ՏՈՔԹ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ).— Հարցարան:

Տարեկան բաժնեգինը 750 ֆրանք Ֆրանսա, 900 ֆրանք արտասահման:

Դիմել Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, 17 rue Damesme, Paris (13) :

ԿԵՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւ-ղերէն կը խնդրուի երրորդ կարաւանին հետ, 1 Սեպտ. 1951ին օդափոխութեան կայան մեկնելիք իրենց որոշած պզտիկներուն անուններու ցու-ցակը մանրամասնօրէն գրուած, անմիջապէս ղրկել հետեւեալ հասցէին, Madame Ayvazian, 194 rue Vendôme, Լիոն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Այրի Տիկին Շուշան Սի-մոնեան (ծնեալ Ամիրեան, Սղերդցի): Կը փըն-տռէ քրոջը Թագուհիին տղան Յակոբ Աւետիսեա-նը: Թագուհին, որ կը գտնուէր Պէյրութ 15 տա-րիէ ի վեր իրմէն նամակ ստացած չէ : Տեղեկա-ցնել Շ. Սիմոնեանի, 107 rue Etienne Dolet, Alfortville, (Seine), France:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մօնթէ - Քարլօ բնակող հայ ընտանիքի մը համար որոշ կրթութիւն ունեցող հայ կին մը որ հայերէն սորվեցնէ պատանիի մը եւ օգնէ տնա-կան գործերուն:

Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան :

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ՄԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ծախու է տուն մը, որ ունի երեք սենեակ եւ խոհանոց, ընդարձակ ձեղնայարկ (grenier), ջուր կազ, ելեկտ., հաւնոց, նապաստականոց եւ լուա-ցարան: Ընդարձակ պարտէզ պտղատու ծառերով: Օթօպիւսին եւ երկաթուղիին կայարանէն 2 վայր-կեան: Նպաստաւոր պայմաններ, յանձնելի բոլո-րովին պարապ առանց վարձակալի :

Դիմել Արսլանեանի, 31bis, rue des Acacias, Ալֆորվիլ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գրասենեակի մէջ աշխատելու համար հայ Օրիորդ մը սղագիր - մեքենագիր (sténo-dactylo) որ լաւ հայերէն եւ ֆրանսերէն գիտնայ:

Դիմել Installation Electro - Mécanique, 14 rue Rochambeau, Paris, métro Cadet :

Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 7 AOUT 1951 Երեքշաբթի 7 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6527-Նոր շրջանի թիւ 1938

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆԱԽ ՄԵՐ ՏՈՒՆԷՆ ՍԿՍԻՆՔ

Սերունդի փրկութեան եւ ուրիշ հիմնական հոգերու հետ, յաճախ կ'արծարծուի ծգծգուած պահանջ մը — կեդրոնական իշխանութիւն մը կազմել Հայկական Արտասահմանի համար, (Սփիւռքահայութիւն !, ինչպէս կը կոչեն բարբարոս նորաբանութեամբ մը)։

Այդպիսի կազմակերպութիւն մը անհրաժեշտ կը համարուի նոյն իսկ Հայկ. Դատը հետապնդելու համար։

Ո՞վ պիտի համարձակէր հերքել այս կենսական պահանջին ստիպողականութիւնը։

Մանաւանդ ներկայ պարագաներուն մէջ։

Ամէն օր, մեր աչքին առջեւ, հզօր ազգեր անգամ գերագոյն ճիգեր կը փորձեն, ներքին կապերը ամրապնդելու համար։ Ի հարկին փոխադարձ զիջումներ կատարելով։

Սպառազէն պետութիւններն իսկ նոր չանթարգելներ կը փնտռեն, յանուն ապահովութեան, խաղաղութեան եւ ազատութեան։

Մե՞նք ենք բացառապէս բախտաւորը — կամ ամենազօրը — անտեսելու, արհամարհելու համար ինքնապաշտպանութեան բնական, տարրական կանոնները։

Անմատչելի ծովերով շրջապատուած կղզի՞ կը բնակինք։ Ամեհի լերան մը բարձո՞ւնքը թառած ենք ազգովին։ Եւ կամ սպառազէն, անպարտելի ուժեր Հանգիստ քո՞ւն կը պատուիրեն մեզի։

Ամէնքդ ալ կրնաք պատասխանել այս հարցումներուն, հարեւանցի ակնարկ մը նետելով երեսնամեայ իրականութեան վրայ։

Կանանչ տերեւներ էինք երէկ, եւ հետզհետէ դեղնեցանք, օտարութեան մէջ։ Տակաւին կ'ունինք նոր ծիլեր, կանանչներ արձակելու, յօտելով գօսացած ոստերը։

Բայց, միտք եւ աշխատանք։ Ծրագրեալ յարատեւ աշխատանք։

Եւ որովհետեւ դժուար է ամէն բան մէկ անգամէն կատարել, գործենք աստիճանաբար։ Տեղականէն բարձրանանք դէպի ընդհանուրը։ Պարզէն բաղադրեալը։

Անհնարին ճիգերու կը կարօտինք, մէկ դրօշի տակ համախմբելու համար ցիրուցան բազմութիւնները։

Նոր բան չէ գաղութներու համար կեդր. իշխանութիւն մը հաստատելու ծրագիրը։

Պարագաները շատ աւելի նպաստաւոր էին 1923-30ին, երբ այնքան թունաւորուած չէր մթնոլորտը։

Եւ սակայն դարձաւ կուսակինձոր, իբրեւ հետեւանք ափ մը հրձիգներու բթամտութեան։

Այսօր կը գտնուինք ահաւոր քաոսի մը առջեւ։ Ամէն օր փոս մը կը փորուի կամ. ճեղքերը կ'ընդլայնուին, քամնելի անստուգութեան մը մատնելով տարագիր բազմութիւնները։

Գաղտնիք չէն այս ողբերգութեան պատճառները, իրենց բազմազան ծալքերով։

Ուրեմն վհատի՞լ եւ ընկրկի՞լ։ Աստուածներու ողորմութեա՞ն ձգել մէկ միլիոն ժողովուրդի ճակատագիրը։ Ինքնապաշտպանութեա՞ն մղել զայն, եօթն անգամ եօթանասուն ցամաքներու վրայ։

Ցեղին համբանքն ալ պիտի սարսափէր այս հեռանկարին առջեւ։

Ջանանք հարթել ճամբան, սկսելով մեր տունէն։

Թող իւրաքանչիւր գաղութ գործի ձեռնարկէ անյապաղ։ Թող փորձէ կարգի դնել իր տունը։ Շարժուն, բանուկ եւ «դիպուկ» մեքենայի մը վերածել իր ներքին կազմակերպութիւնը։

Այս տեսակ աշխատանքէ մը վերջ, կը կարծենք թէ դժուար չըլլար գոնէ գործակցութեան կապ մը հաստատել գաղութէ գաղութ, հիմնական հարցերու մասին։

Քանի որ իւրաքանչիւրը իր տունէն պիտի սկսի, խոստովանինք թէ չափազանց տժգոյն պատկեր մը կը ներկայացնէ մեր գաղութը, հակառակ իր շողշողուն համբաւին։

Փարիզը միշտ ամբարտաւան եւ մեկուսացեալ։ Գաւառական իւրաքանչիւր շրջան ալ՝ ինքն իր գլխուն։

Տակաւին հայաշատ քաղաքներ կան, ուր ինչ որ ազգային գործունէութիւն կը կոչեն, կուսակցական եւ մարդասիրական ձեռնարկներէ անդին չանցնիր։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԻՐՈՒԿ ԵՒ ՆՍՏՈՒԿ

Վերջապէս պարզուեցաւ թէ ինչո՛ւ այնքան կ'ուշանայ եւ կը դժուարանայ խաղաղութեան ապահովումը։

Օգոստոս 5ին երիտասարդութեան՝ Համաշխարհային Փառատօնը բացուեցաւ Պերլինի ռուսական բաժնին մէջ։

Մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են այս առթիւ, կարելի եղածին չափ շքեղ եւ «իդէոլոգիական» հանգամանք մը տալու համար տօնակատարութեան։

Պոլշեւիկեան ինքնաքննադատութեան տենդէն մղուած, «Պերլինէր Ցայթունկ» թերթը օրեր առաջ խմբագիր մը կը ղրկէ Փառատօնին վայրը, քննելու եւ իր տպաւորութիւնները յայտնելու համար։

Խմբագիրը պատշաճ կը գտնէ շատ մը զարդարանքներ։ Բայց երբ կը հասնի Կարմիր Հրապարակը, Մարքս-Էնգէլս Փլաց, ափ ի բերան կը մնայ։

Քանդակագործ մը իրեն օրինակ առնելով Փիքասոյի աշխարհահռչակ նկարը, աղաւնի մը փորագրած էր, իբրեւ խորհրդանիշ խաղաղութեան։

Խմբագիրն է որ կ'ողբայ.

— « Փոխանակ Փիքասոյի շնորհալի եւ աշխոյժ թռչունին, կը տեսնենք խոշոր աղաւնի մը, այնքան գիրուկ եւ ծուլօրէն նստուկ որ, ոչ ոք պիտի հաւատայ թէ կրնայ թռչիլ։ Եթէ զանը կազ ընդունէր, անհրաժեշտ էր քիչ մը կազ լեցնել, որպէս զի այս աղաւնին կարենար բարձրանալ եւ թռչիլ, օդապարիկի մը պէս։ Ի՞նչ պիտի ըսեն երիտասարդները, տեսնելով այս գիրուկ եւ նստուկ արարածը »։

Ես կը կարծեմ թէ քննադատը անիրաւ է եւ շուտով մեղայագիր մը ստորագրելու պիտի հարկադրուի։

Իրականին մէջ, ի՞նչ է Մոսկուայի քարոզած խաղաղութեան խորհրդանշանը։

Գիրուկ եւ նստուկ խաթուն մը — եթէ ոչ կախարդ մը — որ սպառազէն միջնաբերդի մը դահլիճին մէկ անկիւնը բազմած, իր հին ու նոր զոհերուն անունները կը հոլովէ, համրիչի մը հատիկներուն վրայ։

Չար բերաններ կ'ըսեն թէ իր շունչն անգամ կազ կը հոտի։

ՎԱՀԷ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ Կ'ԱՔՍՈՐՈՒԻ՞Ն

Վերապահութեամբ կ'արտատպենք հետեւեալ տեղեկութիւնը, որ հրատարակուած է Պոլսոյ «Ժամանակ»ին մէջ (1 օգոստ.) —

ՎԻԵՆՆԱ 1 (Նաֆէն) — Հոս հասած տեղեկագիրներուն համաձայն, Ռումանիոյ Հայերուն եւ Եուկօսլաւներուն հրամայուած է իսկոյն Թրանսիլվանիա երթալ։ Դեռ յայտնի չէ որ անոնք այնտեղէն այլուր պիտի փոխադրուի՞ն թէ ոչ։

Կը կարծուի թէ հիմա Պուքրէշի մէջ ալ կը սկսի զանգուածային տեղահանութիւնը որ վերջերս Հունգարիոյ մէջ տեղի ունեցած էր։ Ռումանիոյ օտարներուն մեծամասնութիւնը մայրաքաղաքէն կը հեռացուի եւ անոնց բնակարանները յատկապէս կը զատուին։

Միւս կողմէ կը խորհուի Կոմինֆորմի կեդրոնը Պուքրէշէն Վիէննա փոխադրել։ Ռումէն համայնավար կուսակցութեան մէջ բուռն մաքրագործումի մը ձեռնարկուած է։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Շաբաթ օր հաճոյքն ունեցանք մեր խմբագրատան մէջ ընդունելու այցելութիւնը Տիկին Արաքսի Վարուժանի։

Եկած է օդափոխութեան երթալու համար Քազապլանքա (Մարոք), իր ամուսնոյն՝ Պ. Ժիրայր Աբիկեանի հետ։

Խօսակցութեան ընթացքին ուրախութեամբ իմացանք թէ ողբացեալ բանաստեղծին երկու մանչերն ու աղջիկը ամուսնացած են, եւ Տիկին Արաքսին հինգ թոռնիկներու երանութիւնը կը վայելէ։

Վարուժանի գործերէն «Ցեղին Սիրտը», զոր հրատարակած էր Պոլսոյ Ազդակ շաբաթաթերթը, 1909ին, բոլորովին սպառած է. իսկ «Հեթանոս Երգեր»էն եւ «Հացին Երգ»էն կը մնան քանի մը հարիւր օրինակներ։

Դահլիճին տագնապը

Պ. ՓԼԵՎԷՆ ԿԸ ՅՈՒՍԱՅ ՅԱՋՈՂԻԼ

Վարչապետութեան նոր թեկնածուն, Պ. Փլեվէն, երկար խորհրդակցութիւններէ վերջ, որոշ եզրակացութեան մը յանգած ըլլալով, երէկ իր վերջնական պատասխանը պիտի տար հանրապետութեան նախագահին։ Աւելի լաւատեսներ կը կարծեն թէ այսօր իսկ (երեքշաբթի), Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայանայ, վստահութեան քուէ պահանջելու համար։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Փլեվէն իր դահլիճը պիտի կազմէ ապահովելով Ընկերվարականներու աջակցութիւնը, եթէ ոչ մասնակցութիւնը։ Դպրոցական խնդիրը միշտ կը մնայ քար գայթակղութեան։ Երեսփոխաններու մեծամասնութիւն մը, մէջն ըլլալով զօր. տը Կոլի 120 կուսակիցները, համաձայն են որ կաթոլիկ դպրոցներուն ալ նպաստ վճարուի, սակայն ձախակողմեան հոսանքները կ'ընդդիմանան։ Ընկերվարականները եւ Ժողովրդականները (M. R. P.) համաձայն են շատ մը խնդիրներու՝ մասին, բայց իրարմէ կը բաժնուին այս հարցին մէջ։ Երկու հոսանքներն ալ մտահոգ են Նահանգային Ժողովներու ընտրութեանց առթիւ, որոնք տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ սեպտեմբերին կամ հոկտեմբերին։

Կարգ մը շրջանակներու կարծիքով, եթէ նոյն իսկ Պ. Փլեվէն յաջողի առժամեայ կառավարութեան մը յանգիլ, կասկածելի է որ վերահաստատուի նախորդ ժողովին Երրորդ Ուժի մեծամասնութիւնը։

Տակաւին հաւանական չերեւար որ ասպարէզ իջնեն զօր. տը Կոլի կուսակիցները։ Խնդիր է թէ եկող-գացող վարչապետները պիտի կրնա՞ն երկար ատեն անտեսել զանոնք, ինչպէս դիտել կու տան կարգ մը թերթեր։

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Պ. Փլեվէնի գլխաւոր հոգերէն մէկը պիտի ըլլայ իջեցնել գիները, եւ հաշտարար դիրք մը բռնել միւս վիճելի խնդիրներու մասին։ Կարգ մը թնճուկներու կարգադրութիւնը պիտի ձգուի Ազգ. Ժողովին։

Անգլօ-իրանեան վէճը

ԲՈՒՌՆ ՑՈՅՑԵՐ ԻՐԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԴԷՄ

Բրիտանական կառավարութեան ներկայացուցիչը, նախարար Սթոքս, Թէհրան հասնելով, անմիջապէս այցելեց Տոքթ. Մոսատեղի։ Յետոյ ճաշեց Շահին հետ, ընկերակցութեամբ անգլիական դեսպանին։

Այսօր, երեքշաբթի, պիտի սկսին բանակցութիւնները։ Վերջին հեռագիրներու համաձայն, Անգլիացիները որոշած են աւելի վճռական դիրք մը բռնել։ Այս առթիւ ուշագրաւ յայտարարութիւններ ըրաւ Ապատանի բրիտանական ընդհ. հիւպատոսը, հազարապետ Քէփըլ, ըսելով թէ բանակցութիւններէն առաջ, պէտք է վերահաստատել Անգլօ-իրանեան ընկերութեան Ապատանի վարչութիւնը, հեռացնել իրանեան առժամեայ յանձնախումբը եւ անոր աջ բազուկը, Հուսէյն Մաքի, որ բուռն պայքար կը մղէ Անգլիացիներուն դէմ։

× Իրանի խորհրդարանին շաբաթ օրուան նիստին մէջ, բուռն ցոյցեր կատարուեցան վարչապետին դէմ։ Ազգ. Ճակատի երեսփոխաններէն Ապտուլ Գատըր Ազատ «դաւաճան եւ ծախուած» պոռաց, երբ Տոքթ. Մոսատեղ կը կարդար Անգլիոյ հետ փոխանակուած նամակները։ Ուրիշ երկու երեսփոխաններ ալ յայտարարեցին թէ վարչապետը «չարաշուք դաւ մը կը սալքէ երկրին դէմ»։

Տոքթ. Մոսատեղ, որ միշտ հիւանդ է, դող մը զգաց եւ քիչ մնաց պիտի մարէր։ Երբ ժխորը դադրեցաւ, բացատրեց թէ երբեք յանձնառութիւն ստանձնած չէն ազգայնացման օրէնքը փոխելու։ «Ես կրնամ հրաժարիլ, բայց որ եւ է կարգադրութիւն պիտի չընեմ ժողովուրդին եւ երկրին կամքին դէմ »։

— Ինչ պիտի ըլլան ապրիլ 30ի ազգայնացման օրէնքին ինը կէտերը, հարցուց Տոքթ. Ազատ։ (Այդ օրէնքին տրամադրութեամբ, կառավարութիւնը պարտաւոր է անմիջապէս իրաւազրկել Անգլօ-իրանեան ընկերութիւնը)։

Վարչապետը — Ինչո՞ւ կ'ամբաստանէք կառավարութիւնը, որ եւ է ոճիր գործելէ առաջ։ Սպասեցէք եւ յարմար պահուն տեղեկագիր մը կը ներկայացնենք մեր ձեռնարկներու մասին։ Եթէ խորհրդարանը չվաւերացնէ, մենք կ'երթանք, ձեզի ձգելով ասպարէզը։ Մենք ջնջեցինք 1933ի քարիւղի մենաշնորհը, ազգայնացման սկզբունքն ընդունիլ տալով Անգլիոյ։ Դաւաճանութի՞ւն է այս»։

Այս յայտարարութենէն վերջ, վարչապետը խոստացաւ որ եւ է կարեւոր որոշում չտալ առանց խորհրդարանին հաւանութեան եւ խնդրեց որ նիստերը շարունակուին բանակցութեանց ընթացքին, փոխանակ ամառնային արձակուրդ յայտարարելու։

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Տոքթ. Մոսատեղ ապա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԱՀՆԱԶԱՐ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՓՐԿՈՒԵՑԱՒ ԿԱԽԱՂԱՆԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իսկոյն կը ձերբակալուի Շահնազար եւ կը նետուի բանտ: Կը փակուի «Հայրենիք»ը եւ նրա աշխատակիցների եւ խմբագիրների հոյլը ցրիւ կուգայ: Ոմանք խոյս կուտան Պոլսից եւ կ'ապաստանին արտասահման: Ուրիշներ կը ծածկուին եւ այսպէս մէկ օրից միւսը կը խորտակուի Շահնազարի այնքան կորովով եւ հաւատքով կառուցած մշակոյթի եւ վերածնութեան կոթողը:

Իսկ ինքը, դժբախտ Շահնազարը կը մնայ բանտում, մենակ, լքուած, եւ տառապագին:

Զարմանք մի առաւօտ բերին ահաւոր լուրը: Շահնազար դատապարտուել էր մահուան եւ կախաղան պիտի բարձրանար յաջորդ արեւածագին, Սերասքերի բակում:

Մեր տունը վերածուեց տանջարանի: Շշմեցանք բոլորս, մեծ ու պզտիկ հաւասարապէս: Միակ անձը որ չընկճուեց, պահեց կորովը եւ նետուեց Շահնազարը փրկելու յուսահատական ձեռնարկի մէջ, մի կին էր: Մայրս ...:

Ծելայեղ՝ նա վազեց Ֆրանսական դեսպան Գամպօնին: Այնքան աղաչեց, ողոքեց նրան, որ ի վերջոյ Գամպօնկիջեց հեռագրել Փարիզ, Հանօթօ նախարարին, եւ բացատրելով Շահնազարի պարագան, ցուցմունք խնդրեց նրանից: Մինչ 12 ժամ վերջ հասաւ արտաքին նախարարութեան ծածկագրութեան հեռագիրը. —

« Ազատէ՛ք Շահնազարի գլուխը անուղղակի միջոցներով ...»:

« Անուղղակի միջոցը» դուրս եկաւ հետեւեալը: Գամպօն հարիւր հնչուն ոսկի յանձնեց մայրիկիս, որպէսզի այդ գումարը կաշառք տրուի Նազըմ փաշային:

Ժամանակը կարճ էր: Արդէն գիշեր էր եւ առաւօտեան պիտի գործէր չարաշուք կառափնատը: Իսկ կաշառքի գումարը թւում էր ճղճիմ՝ Նազըմ փաշայի պէս մի ընչաքաղց կաշառակերի համար: Մինչ այդ պահին հանդէս է գալիս ազնուական մի այլ հայ տիկին, անման կովկասահայ տիկին Մատակեանը, արտակարգօրէն ուշիմ, գոհաբերող եւ գիտակից: Նա Պօլսում հիմնել էր մանկավարժական դպրոց, կիրակնօրեայ դասընթացք եւ աղքատների համար ճաշարան: Նա եղել էր Գրիգոր Արծրունիի կինը եւ ամուսնալուծուել, ապա հաստատուել Պոլիս եւ այնտեղ կատարում էր նախախնամական մի դեր: Տիկին Մատակեան տիպար հայ կինն էր — զոհող, գիտակից, քնքոյշ եւ խիզախ նոյն ատեն:

Արդ, Շահնազարի համար ճակատագրական այդ ժամերին, տիկին Մատակեան բերում է իր ամբողջ զոհարեղէնները, հապճեպով գտնում են մի վաշխառու, նրանից վերցնում են անհրաժեշտ դրամը եւ ամբողջացնում կաշառքի գումարը, որը եւ յաջողցնում են դժուարին ու դարձդարձիկ միջոցներով թխել Նազըմ Փաշայի երախը ...

Մայրիկս կը վազէ բանտ եւ թղթիկին վրայ գրելով միակ բառ մը, կը հասցնէ Շահնազարին— «Ազատեցար ... »:

Ուշ գիշերին՝ ոստիկաններ տուին բերին Շահնազարը: Անճանաչելի էր: Մազերը արագօրէն ճերմակել էին, դէմքը դունատ, դողդղջուն: Կը յիշեմ այդ ահաւոր երազի նմանող գիշերը: Բոլորս կուլայինք եւ տան մէջ ոչ. ոք չէր յաջողում աւելիք մի բան գտնել: Միայն լալիս էինք, մեծով պզտիկով, իսկ ինքը, հօրեղբայրս, լուռ էր եւ անխօս:

Երկու օր վերջ մի ոստիկան ներկայացաւ մեր բնակարանը եւ յայտնեց՝ թէ Շահնազարը պահանջում են ոստիկանատնից: Երբ մենք սարսափած, ցուցադրում էինք մեր վրդովումը, ոստիկանը բսաւ — «Մի վախնաք, պէրաաք առած է թող անգամ մը գայ. յետոյ կրկին ետ կուգայ»:

Ցայտնի էր, որ Շահնազարի գլխին նիւթւում էր մի նոր դաւ, կամ նոյնինքն Նազըմ փաշայի կողմից եւ կամ կաշառքի հոտը առած մի երկրորդական իշխանաւորի կողմից: Ցամենայնդէպս մի բան որոշ էր— կարելի չէր թոյլ տալ որ առանց բնութեան մի երկրորդ անգամ եւս տանեն Շահնազարը:

Ոստիկանը ճամբուեց, հաղորդուելով նրան, թէ յետոյ Շահնազարը անձամբ եւ առանձին կը ներկայանայ ոստիկանապետին: Իսկ մայրիկս փութաց Գամպօնի մօտ, նրանից խորհուրդ հարցնելու: Դեսպանը ոչ միայն կը թելադրէ չընդառաջել ոստիկանապետի «հրաւէր»ին, այլեւ իսկոյն կը ղրկէ դեսպանատան կառքը եւ Շահնազարը կը փոխադրէ իր բնակարանը:

Այնտեղ մնաց Շահնազար ամբողջ երեք ամիս, Ֆրանսական դրօշի պաշտպանութեան տակ: Այդ ժամանակամիջոցին պատրաստուեցան կեղծ անցագիրներ Շահնազարի եւ իրեն բախտակից մի խումբ այլ կասկածելիների համար, որոնց շարքին էր եւ մեր սիրելի Բարթողը, (Կոմծիկ Աբեղան):

Մեկնումի օրը՝ ուրիշ մեծ յուզում, պիտի յաջողուէ՞ն... պիտի ձերբակալուէ՞ն... Անձկութեան եւ մորմաքի պահեր նաւամատոյցում: Ոստիկանները քննում են անցագիրները... Դիտում են, բաղդատում: Կը հասկնա՞ն, կը խաբուէ՞ն... վերջապէս:

Բոլորն էլ բարձրացան նաւի սանդուխներից եւ հասան տախտակամած կամրջակին, որի վերեւ ծածանում էր հովանի Ֆրանսական դրօշը: Բարթող, հեռուից դիտում էր ընկերները ախրութեամբ: Ինքն ի վիճակի չէր ընկերանալու նրանց, որովհետեւ ծանր թոքախտ էր եւ արիւն էր փսխում: Մայրիկս լալիս էր եւ թաշկինակով փակում էր բերանը, չպոռալու համար: Ինքն էր պատրաստել այդ վտանգաւոր փախուստի բոլոր մանրամասնութիւնները եւ այժմ անձկութեամբ հետեւում էր նրա գործադրութեան:

Այդ օրուանից սկսում է Յովհաննէս Շահնազարի տխուր ոդիսականը: Համակ կորով եւ կամք Շահնազարը յանկարծ փլչում է ինքն իր վրայ, վերածւում է երկրէ երկիր թափառական մի խեղճ եակի, ապրելով շուքի մէջ, շուքի պէս ...

Գատերազմից յետոյ երբ դառնում է Պոլիս, փոխուել էր արդէն այնտեղ կեանքը եւ արդէն ինքը Շահնազարը վաղուց փոխուել էր կեանքի համար: Ապրում էր մեկուսի, լքուած ու հպարտ:

Վերջին անգամ, խոր ծերութեան մէջ երբ փոխադրուել էր Ազգ. հիւանդանոց, իր մօտ մնացած փոքրիկ գումարը կը տրամադրէ հրատարակելու համար մի գրքոյկ, որի մէջ իրաւաբանական հիմունքով եւ օրէնքների փաստական տուեալով ձաղկում է Թուրք կառավարութեան բռնադրաւումները, «ունեւորութեան տուրք »ի խեղկատակ պատճառաբանութեամբ:

Հիւծած եւ պլպլան մոմի պէս, 86 տարեկանի խոր ծերութեան մէջ իսկ, Շահնազար մի անգամ եւս կատարում է իր պարտքը հանդէպ իր ժողովուրդի, պաշտպանելով նրա իրաւունքը: Այդ գրքոյկը լինում է նրա կարապի երգը:

Շահնազար մեռաւ 25 Մարտ 1942ին Պոլսոյ Ազգ. հիւանդանոցի մէջ, 88 տարեկան հասակում:

Հռոմ

ԹԱԳՈՒՀԻ ՇԱՀՆԱԶԱՐ

«Իրօ»ն կը դադրեցնէ իր գործունէութիւնը

IROի (Տարագիրներու Միջազգային կազմակերպութիւն) ենթարկուած ճամբարները ցրուած են զանազան երկիրներու մէջ: Իր գործունէութեան դաշտը կ'երկարէր մինչեւ ծայրագոյն Արեւելքի ճերմակ Ռուսերը եւ Ասիոյ հարաւ-Արեւելքի Չինացիները:

Տարագիրներու ամէնէն մեծ թիւը հաւաքուած էր Գերմանիոյ մէջ: 1947ի 720 հազարէն 600 հազարը կը գտնուէին Գերմանիա, 330 հազարը ամերիկեան շրջանին մէջ: Ժամանակի ընթացքին այս թիւը բազմապատկուեցաւ, որովհետեւ շատեր արեւելեան Գերմանիայէն անցան արեւմտեան Գերմանիա:

ԻՐՕյի առաջին քայլը եղաւ գրաւել այս տարագիրներու հայրենադարձով, սակայն հազիւ թէ 72 հազար հոգի ուզեցին իրենց երկիրը վերադառնալ:

Այս թափառականներէն սահմանափակ թիւ մը միայն կրցաւ անցնիլ Եւրոպա: 80.000 հոգի գացին Մեծն Բրիտանիա, 38.000 Ֆրանսա, 41.000 Պելժիա, եւ քանի մը հազար Սկանտինաւեան երկիրները: Ամէնէն շատ գաղթականներ գացին Նոր Երկիրը: 340.000 իհամար-քուէարկութիւն մը եղաւ: Քանատա, Հարաւային Ամերիկան եւ Աւստրալիա ներս առին կարեւոր թիւ մը այս տարագիրներէն, որոնք կը գտնուէին գերմանական ճամբարները:

Ամէնէն դժբախտները այս գաղթականներուն անոնք են զորս ոչ ոք կ'ուզէ ներս առնել: Անոնց թիւը 1949ին կը հասնէր 174.000 անձի: Վերջին ճիգով մը այս թիւը իջեցուցին 50.000ի այս տարի: Երբ մէկ հոգի մը հիւանդ է, ամբողջ ընտանիքը կը մերժէ լքել գաղթակայանը, ընտանեկան զգացումը շատ զօրաւոր ըլլալով այս տարագիրներուն մէջ:

Այս դժբախտներուն մէջ մեծամասնութիւն կը կազմեն մտաւորականները, կամ ազատ ասպարէզի պատկանողները: Մտաւորականները առաջիններէն եղան որ լքեցին իրենց ծննդավայրը, անոնք վերջիններէն են նաեւ որ պիտի լքեն գերմանական գաղթակայանները: Որոշ թիւով տարագիր մտաւորականներ համաձայնեցան ձեռարուեստ մը փորձել, անշուշտ այն դաղտնի յոյսով որ օր մը պիտի կրնան հետեւիլ իրենց նախասիրած ասպարէզին: Սակայն մեծ մասը կամ իրենց տարիքի բերումով, կամ հպարտութեան պատճառով չեն ուզեր դիմել այդ խորամանկութեան:

112 համալսարանի դասախօսներու, նկարիչներու, երաժշտապէտներու մէջ որ թշուառութեամբ կ'ապրին ճամբարին մէջ, ամէնէն մեծ դժուարութիւն պատճառողները բժիշկներն են, որոնց թիւը 5000ի կը հասնի: Ամէն երկրի առողջապահական կազմակերպութիւնները կ'ընդդիմանան անոնց դաղթին: Անոնք կը գրաւին դարմանելով միայն իրենց գաղթակայանի ընկերակիցները: Հակառակ առողջապահական միջազգային կազմակերպութեան միջամտութեան, որեւէ լուծում չէ գտնուած այս 5000 տարագիր բժիշկներուն համար:

Ամէնէն չահեկան պարագան կը ներկայացնեն Քալմուքները, որոնք ամբողջ համայնք մըն են, Ա[illegible] Մ[illegible] վաւերական շ[illegible]իղներէն: Գերմաններու կողմը բռնելով Բ. աշխարհամարտին, Սովետներու դէմ, Քալմուքներու անկախ հանրապետութեան կարեւոր մէկ մասը նախընտրեց Հիթլէրի բանակին հետեւիլ նահանջի ատեն: Անոնք որ մնացին երկիր, աքսորուեցան դէպի Սիպերիա Ռուսերու կողմէ:

Իրենց Ինկօլշթատի գաղթակայանին մէջ կարգապահութեամբ կ'ապրին այս Քալմուկները: Հուժկու են եւ աշխատասէր, բայց իրենց մորթը դեղին է: Ի զուր կը պնդեն թէ հնդեւրոպական են: սակայն ցեղային նախապաշարումը իրենց դէմ է: Փարակուէյ որոշած էր անոնց տալ պարապ հովիտ մը որ գաղթավայրի պիտի վերածէին: Ամէն բան պատրաստ էր մեկնումի համար: Մինչեւ իսկ սպաներէն սորվեցան: Սակայն լրագրական արշաւ մը, ցեղապաշտական ոգիով, առիպեց Փարակուէյի կառավարութիւնը որ ետ առնէ իր որոշումը: Ծինկիզ խանի շառաւիղները հաւաքուած տաղաւարի մը շուրջ, որ փոխուած է պուտտայական մեհեանի, արեւելեան Եւրոպայի 5000 բժիշկներուն պէս, «մարդկային մնացորդաց»ի վերածուած են:

Ֆրետէրիք Ֆէյտի Պոլսոյ մէջ

Մեր հայագէտ բարեկամը, Պ. Ֆրետէրիք Ֆէյտի, որ Պոլիս կը գտնուի այժմ, արեւելագիտութեան համագումարին մասնակցելու համար, այցելած է Գարեգին պատրիարքին եւ զանազան ազգ. հաստատութեանց: Ժամանակի թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունենալով Պ. Ֆէյտիի հետ, կարգ մը շահեկան տեղեկութիւններ քաղած է (29 Օ. ւլիս).—

— Ե՞րբ եւ ի՞նչպէս հայերէնի հանդէպ մասնաւոր հակում մը ցոյց տուիք:

— 10 - 17 տարեկան էի երբ Եգիպտոս, Սուրիա ճամբորդելով մասնաւոր համակրանք մը տածեցի Արեւելքի հանդէպ եւ այս ճիւղին մէջ հայերէնը ընտրեցի: Անտարակոյս, այս ձգտումները տակաւին լիսէաւարտի մը փափաքէն անդին չէին անցներ. ուստի պարտաւորուեցայ նախ ինքնօգնութեամբ Գազանճեանի քերականութենէն եւ Տէմիրճիպաշեանի բառարանէն օգտուիլ եւ ապա 1931 — 33 Փարիզի Արեւելեան լեզուներու դասընթացքներ[illegible] հետեւիլ: Մինչ այդ՝ չմոռնամ ըսելու որ Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերու վարժարանին մէջ ալ կը դասախօսէի եւ հայերէնս կը զօրացնէի:

— Վենետիկ այցելա՞ծ էք:

— Անտարակոյս, 1933 — 36ի շրջանին անմոռանալի ապրումներ ունեցայ սոյն յաւերժական եւ մտաւորական հնոցին մէջ, ուր պատիւն ունեցայ ճանչնալու Թորոսեան, Հացունի, Աւգերեան, Ճանաչեան, Թովմաեան, Փօսպըյըքեան վարդապետները:

— Փարիզի մէջ ո՞վ էր ձեր պրոֆէսէօրը:

— Մաքլէր, հանճարեղ մագիստրոսը:

— Գոնէ Թուրքիա գտնուելու առիթէն օգտուելով թուրքերէն ալ կը սորվի՞ք:

— Անշուշտ, եւ արդէն քերականութիւնը եւ մէկ երկու բառարան գնեցի եւ 8—10 օրէ ի վեր բաւական յառաջդիմութիւն արձանագրեցի: Թուրքերէն լեզուն շատ ճոխ է եւ գեղեցիկ Թուրքիոյ չափ:

— Հայերէնի մասին ի՞նչ է ձեր կարծիքը:

— Հնդեւրոպական լեզուներուն կարեւորագոյններէն մին:

— Փարիզի մէջ ալ նմանօրինակ համաժողով մը վերջին անգամ ե՞րբ գումարուեցաւ:

— 1948ին, Սիթէ Իւնիվէրսիթէրի մէջ:

— Ի՞նչպէս հայուհիի մը հետ ամուսնութիւն կնքեցիք:

— Հայերը սրտաբաց, հիւրասէր, անկեղծ եւ հաւատարիմ տարր մը կը կազմեն եւ տրուած ըլլալով որ հայ կինը սոյն ձիրքերն ու առաքելութիւնները առաւելագոյն չափով կը մարմնացնէ, փնտռեցի ու գտայ խոհէալս:

— Հայոց ինքնաքննադական եւ անհամերաշխութեան ոգիին մասին ի՞նչ է ձեր կարծիքը:

— Փոքրաթիւ համայնքներու մօտ կամ չա–

փաղանց լաւատեսութիւն եւ կամ անհոռնի յոռետեսութիւն կրնայ տիրել, հետեւաբար ...

— Ձեր բարձրագոյնվարժարանին մէջ հայերէնի ո՞ր ճիւղերուն վրայ դասաւանդութիւններ տեղի կ'ունենան այժմ ։

— Գրաբար, աշխարհաբար, Թրքահայերէն եւ Կովկասի հայերէն կ'ուսուցուին ։

— Փարիզահայ գրական գործունէութեան մասին ի՞նչ է ձեր կարծիքը ։

— Հակառակ անոր որ նիւթական անձուկ վիճակ մը ունին, հայ գրչի մշակները կը պայքարին Սահակ - Մեսրոպի աւանդը ճոխացնելու ։

— Հայերէն այբուբենի մասին ի՞նչ կը խորհիք ։

— Ֆօնէթիքի տեսակէտով շատ ճոխ եւ այդ շրջանին համար հանճարեղ ստեղծագործութիւն մը կարելի է որակել ։

— Մեր այբուբենը կամ ուղղագրութիւնը րէֆօրմի մը կը կարօտի՞ ։

— Ասիկա անլուծելի հարց մըն է առ այժմ, քանի որ պաշտօնական Ակադեմի մը ունեցող Ֆրանսան անգամ նմանօրինակ խնդրի մը լուծումը տակաւին չէ յաջողած ձեռք բերել ։

« ԱՐԻ ՏՈՒՆ ԵԿՈՒՐ »

Ուիլեըմ Սարոյեան մեծ փափաք ունէր հեղինակը հանդիսանալու երգի մը, որ անմոռանալի ըլլայ, ինչպէս Կոմիտաս վրդ.ի տոհմիկ երգերը։ Վերջապէս յաջողած է իրագործել իր այդ փափաքը, երաժշտական աշխարհին նուիրելով «Արի տուն եկուր» հայերէն երգը, որուն հեղինակն են ինքը՝ Սարոյեան եւ Րօզ Պաղտասարեան ։

« Արի, տուն եկուր »ը համադրոյթ մըն է հայերէն բազմաթիւ երգերու եղանակներուն եւ կը վայելէ մեծ ժողովրդականութիւն ։

« 1939ի Նոյեմբերին ինքնաշարժի պտոյտի մը ընթացքին Րօզ Պաղտասարեանի հետ յղացանք այս երգը, որ բազմաթիւ ձեւափոխութիւններէ վերջ ստացաւ այսօրուան վիճակը», կ'ըսէ Սարոյեան, աւելցնելով թէ Րօզ Պաղտասարեան Քալիֆորնիա ծնած ընկերուհի մըն է եւ դեր ստանձնած Սարոյեանի գործերէն՝ «Ձեր զուարթ պահերուն մէջ ։

Come on my house (Արի տուն եկուր)ը առաջին անգամ երգուեցաւ Արեւմտեան Ամերիկայի եւ Նիւ Եորքի հայկական շրջանակներուն մէջ ։

Յառաջիկայ եղանակին Պրոտուէյի մէջ պիտի ներկայացուի Սարոյեան «Զաւակը», որուն մէջ պիտի երգուի նաեւ «Արի, տուն եկուր»ը ։

ԾԻԾԱՂ.— Առտու մը անգլիացի պատուելին իր տան դրան առջեւ էշու մը դիակը կը գտնէ ։ Անմիջապէս դէպքը կը հեռաձայնէ ոստիկանութեան ։

ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏԸ.— Դիակներու թաղման պաշտօնը ձերն է, յարգելի վերապատուելի ։

ՊԱՏՈՒԵԼԻՆ.— Բայց իմ առաջին պարտականութիւնս է ընտանիքին լուր տալ ։

Գաղութէ գաղութ

ՀԱԼԷՊԻ Ուսումնական Խորհուրդը, հոգաբարձութիւնը եւ դպրոցներու տնօրէնները խառն նիստ մը գումարած են, ճշդելու համար ուսուցիչներու եւ հոգաբարձութեան փոխադարձ պարտականութիւնները, որոնք յաճախ տեղի կուտան թիւրիմացութեանց ։ Նոր կազմական ներքին կանոնագրի եւ կրթական ծրագրի մշակումով պիտի ճշդուին ուսուցչական կազմերու եւ հոգաբարձութեանց փոխյարաբերութիւնները ։ Երկրորդ մտահոգութիւնն է եղած արաբերէնի դասերուն բազմապատկումը, իսկ երկու օտար լեզուի ուսուցումը կը ծանրաբեռնէ աշակերտը ։ Ժողովը որոշած է որ արաբերէնի ուժ տրուի, իսկ իբրեւ օտար լեզու միայն Ֆրանսերէնի կամ անգլերէնի հետեւին աշակերտները չորրորդ դասարանէն ։ Երկուքէն մէկուն ընտրութիւնը պիտի կատարեն աշակերտները կամ ծնողները ։ Ուսումն. ծրագիրը վաւերացնելէ վերջ, յանձնարարուած է անոր տպագրութիւնը ինչպէս եւ գործածութիւնը Բերիոյ թեմին ազգային վարժարաններուն մէջ ։ Քաղաք. ժողովը գնահատած է Ուսումն. Խորհուրդի դրական աշխատանքները. — Ա.— Հրատարակութիւնը արդիական դասագրքերու ։ Բ.— Մշակումը վարժարաններու կազմական եւ ներքին կանոնագրութեան, ինչպէս եւ կրթական ծրագրին ։ Այնուհետեւ Ուսումն. Խորհրդի ուշադրութեան յանձնուած է «Ուսուցիչներու դասաւորման եւ դասակարգումի հարցը, եւ Ուսուցիչներու գնահատման եւ տարեթոշակի յաւելման խնդիրը, որպէսզի բարձր մնայ կրթ. մշակի տնտեսական կացութիւնը, ու մանաւանդ ասպարէզը դառնայ հրապուրիչ երիտասարդ ուժերու ։

Ուսումն. Խորհուրդին որոշումով մամուլի յանձնուած է եւ շուտով լոյս պիտի տեսնեն ազգ. նախակրթարաններու Ե. դասարաններու «Մարդակազմութեան » դասագիրքերը հեղինակութեամբ Պ. Տ. Գալըպճեանի (Տնօրէն Դամասկոսի Միացեալ վարժարանի) ։ «Շողակն» ընթերցողներուն Ա. Բ. Դ. հատորները բարեփոխելու պաշտօն յանձնած է Պ. Մ. Թէօլէօլեանի ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԸ այս տարի տուաւ ութ շրջանաւարտներ ։ Ճեմարանին տեսուչ ընկեր Լ. Շանթ հիւանդ ըլլալով, հանդէսը վարած է ընկեր Արշակ Յովհաննէսեան, որ իր ճառին մէջ շեշտած է.— «Այս հանդիսաւոր առթիւ չմոռնաք բնաւ որ մեծ ժողովուրդի մը զաւակն էք եւ պարտականութիւններ ունիք անոր հանդէպ ։ Փալանճեան Ճեմարանը վառ կանթեղ մըն է Մերձաւոր Արեւելքի հայ գաղթաշխարհին մէջ ։ Կ'ուզեմ որ ըլլաք արի, ունենաք նախաձեռնութեան ոգի եւ մասնակցիք Հայոց հանրային կեանքին, աշխատիք ազնուութեամբ եւ անձնուիրութեամբ» ։ Խօսած են նաեւ ընկերներ Գառնիկ Գիւզալեան եւ Կ. Սասունի, որոնք յորդորած են աւարտականներուն նուիրուիլ հայկ. մշակոյթին պահպանել եւ զարգացնել զայն, ըլլա՛լ ջահակիրը հայութեան ազգային իտէալին եւ հպարտութեամբ կրել հայ անունը ։

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Թորոնթոյի մէջ (Քանատա) մեռած է Պ. Լեւոն Պապայեան, որ ծանօթ էր իբրեւ բարեգործ եւ ազգասէր Հայ ։ 76 տարեկան էր եւ առեւտրական փայլուն դիրքի տիրացած ։ Քանատայի ամէնէն աւելի հայաշատ քաղաքը՝ Սէնթ Քաթրինս, եկեղեցի ունեցած է մասնաւորաբար Լեւոն Պապայեանի զոհողութեանց շնորհիւ ։ Նուէրներ կ'ընէր Կաղիրի Թռչնոց Բոյնի կոյր որբերուն ամէն տարի, Անթիլիասի եւ շրջականերու Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կիրակնօրեայ դպրոցներուն, Պրավիլիոյ Հայկ. Եկեղեցիին, Նիւ-Եորքի եկեղեցիին ։ 1918ի Ա. պատերազմի արհաւիրքներէն ազատողներու համար Պ. Լ. Պապայեան իր կնոջ հետ մէկ միլիոն տոլարի գումար մը կը հաւաքէ տեղական քանատական կառավարութեան դիմելով ։ 1923-24ին մեծ գումար մը կը հաւաքէ որով հարիւր որբեր կը բերուին դաստիարակուելու եւ հաստատուելու Քանատա ։ Այսօր մեծ մասով դարձած են անձնական գործի տէրեր ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս ամառուան օդերու անկայունութիւնը պատճառ եղաւ որ վերջին պահուն մեր հանդէսները իրար խաչաձեւեն ։ Խանասորի աւանդական տօնակատարութենէն առաջ մեր շրջանի ենթակոմիտէներու կողմէ տեղի ունեցան եւ կ'ունենան դաշտահանդէսներ ըստ սովորութեան ։ Նոյնիսկ մէկ կիրակի քանի մը տեղ ։

Անցեալ կիրակի, 29 Յուլիս, ներկայ եղայ Սէն Լուի «Ակնունի» ենթակոմիտէի կազմակերպած դաշտահանդէսին ։ Ամէն շրջան իր տեղն ունի, ինչպէս ամէն ծաղիկ իր գոյնն ու բոյրն ունի ։ Պէտք էր ներկայ ըլլալ տեսնելու այն տպաւորութիւնը զոր միայն Հայ մը կրնայ զգալ, այն ալ 1915ի եղեռնէն վերապրող Հայ մը ։ Հոն է հայ մամիկը երկրի լաչակը գլխին, հոն է հրաշքով ազատուած հայ պապիկը ։ Սէն Լուի ընկերները հանդէսին ղեկավարութիւնը ձգած էին նոր սերունդին ։ Եւ անոնք մեր սրտերը ուռեցուցին հպարտութեամբ ։ Ի՞նչպէս վկայութեան չկանչել մեր բանաստեղծը.—

— « Հայը նման է գետի մը հոսուն, եթէ ընթացքը խափանել ուզեն, չի կենար բնաւ յորդելով հունէն, ճամբայ կը բանայ կ'ընթանայ նորէն ։ Հայը նման է ծառի մը դալար, գօստերեւներ կը թափին հովէն, մարդիկ ճիւղերը կը կտրեն, արմատը խորն է, ծառը կայ նորէն ։ Հայը նման է թռչունին փիւնիկ, թշնամիներ չար ինչո՞ւ զայն կ'այրեն, չե՞ն գիտեր որ ան իր իսկ մոխիրէն, կը ծնի կ'ապրի, կը թռչի նորէն» ։

Օրուան նախագահը, ընկեր Պ. Փիլիկեան հանդէսը բանալով հրաւիրեց բոլոր հայ ծնողները որ իրենց զաւակները վստահին այս կազմակերպութեան, փրկելու համար այլասերման համայնակուլ վտանգէն եւ պատրաստելու լաւագոյն Հայեր ։ Թախանձագին կոչ ըրաւ համերաշխութեան, միասին ջրելու համար մեր փոքր ածուն, փոխանակ թերխաչ մարզանքներով եւ կոչերով մեր երիտասարդութիւնը մոլորեցնելու ։ Յետոյ սկսաւ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Բ.

Կայսրը Սելեմպրիա քաղաքը խոստացած էր հերոս Հունիատի իր օգնութեան ի փոխարէն ։ Կրնայ ըլլալ որ այս համաձայնութեան մասին տարտամ լուրեր հասած ըլլային Սուլթանին, բայց այդ համաձայնութիւնը ինքնին շատ չի յարմարիր քիչ առաջ մեր պատմած հունգարական դեսպանութեան մը Սուլթանին մօտ գալու խնդրին ։

Տակաւին կը յիշուի Քաթալօնիոյ թագաւորը որ կայսեր հետ համաձայնած էր Լէմնոս կղզին փոխարէն անոր օգնութեան գալ ։ Բոլոր այս պատճառներով շատ հաւանական է որ Մէհմէտ Բ. գաղտնօրէն կը վախնար որ այս օգնութիւններէն մէկուն կամ միւսին պատճառաւ մի գուցէ պաշարումը վերցնել ստիպուի ։ Եթէ ուրեմն պաշարեալները յաջողէին վերջնականօրէն ետ մղել մեծ յարձակումը եւ գոնէ քանի մը օր ալ դիմադրել, թերեւս Սուլթանը ստիպուէր ետ քաշուիլ ։ Ճիուսթինիանիի մեկնումը իրաւ գերագոյն հարուածը, մահացու հարուածը եղաւ ։ Ալ հիմա օգնութեան եկող նաւատորմը շատ ուշ պիտի մնար ...

Ճենովացի հրամանատարին մեկնումին այս ցաւալի միջադէպերուն առեն՝ դժբախտ կայսրը, ափյափոյ շինուած պատնէշին ետին, կը շարունակէր ամէնէն հիանալի քաջութեամբ մարտնչիլ, իր բոլոր կորովովը, ջանալով իրարու քով բերել վերջին ուժասպառ պաշտպանները, ինք անձամբ կռուելով անձնուիրութեամբ ։ Անմիջապէս ինք ձեռք առաւ Ճիուսթինիանիի տեղ կռիւին ղեկավարութիւնը, պաղատելով փախչիլ ուզողներուն որ գերագոյն ճիգ մը ընեն, իր ձայնովը ու իր շարժումներովը իր քով հաւաքելով մնացող Յոյներն ու Իտալացիները ։ Այս քանի մը քաջերուն գլուխը անցած, վերջին անգամ մըն ալ խոյացաւ խառնակութեան ամէնէն սաստիկ տեղը՝ յուսահատութեան քաջ ուժովը պաշտպանելու ափյափոյ շինուած պատնէշին վերջին մնացորդները ։

Սուլթանը որ փոսին դիմացի եզերքէն, սաստիկ յուզուած, ներկայ կը գտնուէր կռիւին զանազան երեւոյթներուն՝ նշմարած էր բոլոր այս արագ եւ սարսափելի տրամը, Ճիուսթինիանիի հեռացումովը, յառաջ եկած յուսահատութիւնը, պաշտպաններու թիւին յանկարծ պակսիլը, որոնք գաղտնի կը փախչէին իրենց կեանքը ազատելու համար, նաեւ գերմարդկային յոգնութիւնը անոնց որ տակաւին կը կռուէին նպատակ ունենալով պաշտպանել պատնէշին մնացորդները ։

Ամենասաստիկ ուրախութեամբ մը բոլոր այս նշաններէն հասկնալով թէ հոգեբանական վայրկեանը վերջապէս եկեր էր, յառաջ խոյացաւ եւ իր ենիչէրիներուն պոռաց յաղթական ձայնով մը. — « Քաղաքը ձեռքերնիս է, արդէն իսկ մեզի կը պատկանի, պաշտպանները արդէն իսկ կռնակ դարձուցած են մեզի, ալ չեն համարձակիր մեզի սպասելու հաստատօրէն ։ Պարիսպը լքուած է իր պաշտպաններէն ։ Քիչ մը եւս յոգնութիւն եւ քաղաքը մերը պիտի ըլլայ ։ Մի թուլնաք ուրեմն, այլ դէպի գործ դիմեցէք քաջութեամբ եւ յաղթական պիտի ըլլաք, ես ալ նմանապէս» ։

Այս խօսքերը ըսելով, կը շարունակէ Կրիտոփուլոս, Սուլթանը անոնց գլուխը անցաւ ։

Թուրքերը վազելով, ահռելի աղաղակներ արձակելով հետեւեցան Սուլթանին եւ կարճ ու կատաղի կռիւէ մը ետքը պատնէշն ի վեր մագլցեցան եւ անոր տէր եղան վերջին պաշտպաններն ալ փախցնելէ ետքը ։

Անկէ՝ պաշարեալներուն շատերը պարիսպին քովի խորունկ փոսը նետեցին ուրկէ դուրս ելլելը դժուար էր եւ ամէնքն ալ հոն ջարդեցին ։

Մէկ մասն ալ ետ մղեցին եւ հալածեցին դէպ ի այն դուռը զոր Ճիուսթինիանի բանալ տուեր էր աւելի դիւրաւ կարենալ հաղորդակցելու համար ըստ բախտի շինուած պատնէշին հետ ։ Հոն ալ սարսափելի հրմշտուք մը եւ ջարդ մը տեղի ունեցաւ, որովհետեւ փախստականներըհոնվաղեր էին յաղթականներուն ձայնը լսելնուն պէս» ։

Կրիտոփուլոս այս այնքան կենդանի պատմութիւնը սա յիշատակելի բառերով կ'աւարտէ.

« Հոն է որ ինկաւ Կոստանդիանոս կայսրն ալ, իր հաւատարիմներէն շրջապատուած՝ փառաւոր կերպով կռուելով » ։

Բիւզանդիոնի վերջին վեհապետին այս եղերական մահը պատմելէ առաջ, քիչ մը ետ դառնանք եւ քանի մը տարբեր դէպքերն ալ նկարագրենք այս գերագոյն ու մեծ պատերազմին ։

(Շար.)

գեղարուեստական բաժինը որ այնքան ճոխ էր ու այլազան: Երգող, արտասանող, եւ նուագողներ, բոլորն ալ Նոր Սեւնդական, խլեցին ջերմ ծափեր ներկայ հասարակութենէն: Օրուան բանախօսն էր ընկ. Սահակ Տէր Թովմասեան, որ խօսեցաւ խանդավառ ճառ մը, ջերմ ծափերու մէջ: Ընկերը այս առթիւ շեշտեց.— Ինչպէս միշտ, այսուհետեւ ալ Դաշնակցութիւնն է որ արթուն աչքերով կը հետապնդէ Հայկ. Դատը: Ներկայացուեցաւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը, միշտ Նոր Սեւնդականներու կողմէ: Ծալապատիկ նստած բազմաթիւ մանուկներն ալ կը զուարճանային դիտելով խաղը: Նոր Սերունդի աղջիկներու կողմէ կողով մը պտուղ, եռագոյն դրօշով, աճուրդի դրուեցաւ եւ գոյացաւ 11.000ի չափ գումար մը: Թաղին մեր ընկերներէն եւ համակիրներէն եղած էին նուէրներ: Գեղարուեստական բաժինէն վերջ սկսան պարերը տեւելով մինչեւ գիշերը ուշ ատեն:

Յովհ. Տէօքմէճեան

ւինած է խորհրդարանի մեծամասնութեան, որ համաձայն է բանակցութեանց եզքին մպասելու: Հականգլիական տրամադրութիւնը չէ դադրած. սակայն մթնոլորտը աւելի նպաստաւոր կ'երեւայ քան յունիսին:

× Նախագահ Թրումըն շնորհաւորելով բանակցութեանց վերսկսումը, յոյս յայտնեց թէ վէճը պիտի լուծուի տեւական կարգադրութեամբ մը, գոհացնելով երկու կողմերը:

Մաքրագործումներ վերսկսա՞ն

Գ. Մոշէ Փիժատ, Եուկոսլաւիոյ հինգ ականաւոր վարիչներէն մէկը, հետեւեալ ծանրակշիռ յայտարարութիւններն ըրաւ օգոստ. 5ին, բուռն ճառ մը խօսելով Խ. Միութեան դէմ:

— «Խիստ պայքար մը կը մղուի «քաղքենի ազգայնականութեան» դէմ, Ուկրայնայի, Ազրբէջանի, Ուզբեկիստանի եւ Խազախստանի մէջ: Այս վերջին հանրապետութեան ամբողջ Կեդր. Կոմիտէն բանտարկուած է: Կը նշանակէ թէ ամբողջ Խ. Միութեան մէջ լայն մաքրագործումներ կը կատարուին, ինչպէս 1935–38ին»:

Բանախօսը յետոյ իր սլաքներն ուղղելով Ստալինի դէմ, — ինչպէս ըրած էր Թիթօ, տասը օր առաջ — ըսաւ թէ՝ ան փորձեց «իր արիւնոտ ձեռքը» երկարել Եուկոսլաւիոյ վրայ, սակայն ձախողեցաւ: «Ռուսաստանի վարիչները իրենց բանակին զօրութեան ապաւինելով, կը յուսան գլուխ հանել ինչ որ չկրցաւ ընել Հիթլէր, — տիրել ամբողջ աշխարհի: Ես չեմ հաւատար թէ իրենց խելքը այնքան կորսնցուցած են որ Երրորդ Աշխարհամարտ մը պայթեցնեն: Բայց միայն խելքը եւ դատողութիւնը չեն որ կը վարեն իրենց գործերը. կա՛յ նաեւ յուսահատութիւնը: Մարդ չի կրնար գիտնալ թէ ինչե՛ր կրնան ընել յուսահատ մարդիկ»:

Գ. Փիժատ, որ 61 տարեկան է, համայնավարութիւն կը սորվեցնէր Թիթոյի, երբ երկուքը միեւնոյն բանտն էին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԳԻՆԵՐՈՒ յաւելումը գործադրուեցաւ երէկուընէ սկսեալ, հակառակ պաշտօնական եւ ժողովրդական բողոքներուն:

ՀԻՒՍ. ՔՈՐԷԱՅԻ ներկայացուցիչները պատասխանեցին թէ պատրաստ են վերսկսելու զինադադարի բանակցութիւնները, որոնք ընդհատուած էին միջադէպի մը հետեւանքով: Ազգաժողովին հրամանատարութիւնը մերժած էր իր պատուիրակները ղրկել, տեսնելով որ կարմիր զինուորներ երեւցած են չէզոք շրջանին մէջ, շաբաթ օր: Փեքինի անթելը մասնաւոր յայտարարութեամբ մը ճշդեց թէ չէզոքութեան բռնաբարումը հետեւանք է զիպուածի մը եւ թէ հիւս. Քորէայի վարչապետը եւ չինացի հրամանատարը կ'ընդունին զօր. Րիճուէյի պայմանները:

ՉՈՐՍ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ կատարուեցան Փարիզի մէջ, շաբաթ գիշեր, համայնավարական հաստատութեանց դէմ, երեքը՝ գրատուներու, մէկն ալ թերթերու առաքման գրասենեակի մը վրայ: Առաջին ժամը 1.35ին պայթիւն մը տեղի կ'ունենար այս վերջին գրասենեակին մէջ (Շըմէն Վէռ), ծանր վնասներ պատճառելով: Անցորդի մը պատմութեան համաձայն, ռումբը նետած էր ինքնաշարժ նստած մարդ մը: Ժամը 1,50ին ուրիշ ռումբ մը խորտակեց Ռասին փողոցի թիւ 24 գրատան ցուցափեղկը, նոյնպէս ծանր վնասներ պատճառելով, 50 մեթր տարածութեան մը վրայ: Ֆլամարիոն գրատան ցուցափեղկերն ալ խորտակուեցան: Թերթերը կ'ըսեն թէ յարձակողները երկու հոգի էին, նոյնպէս ինքնաշարժ նստած: Ժամը 2ին երրորդ ռումբ մը կը խորտակէր France-U.R.S.S. գրատան ցուցափեղկը (Ռիւ Վալէթ, 21): Եւ վերջապէս ժամը 3.10ին անծանօթներ երկու հրձիգ ռումբեր կը ձգէին Գուլվառ Տիւրոյի C.D.L.P., գրատան բակը: Ռումբերէն մէկը չպայթեցաւ. միւսէն հրդեհ մը ծագեցաւ, բայց գիշերապահը յաջողեցաւ մարել: Յարձակման պարագաները նկատի առնելով, թերթերը

Մեծ դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ
54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանիս բոլոր Դաշնակցական խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի:

12 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը, Վալպարի գեղատեսիլ եւ ծառախիտ անտառին մէջ, (Կարտանի եւ Էքսի մէջտեղ):

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Կափամարտի եւ ՊՈՒԼԻ մեծ մրցում:

Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է

Հանդիսավայրը երթալու համար՝ այժմէն արձանագրուիլ շրջանիս մարմիններու մօտ, իսկ՝ հակառակ պարագային՝ առնել Էքս տանող թրոլէյպիւսը եւ իջնել Լիւն եւ քալելով հասնիլ հանդիսավայրը:

Ընտանեկան Դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Կոմիտէին, չորեքշաբթի, 15 օգոստոս Աստուածածնի օրը, առաւօտէ մինչեւ իրիկուն ծանօթ գեղատեսիլ պուրակին մէջ, պաղ աղբիւրի ափին Café Marguet եաեւը):

Բանախօսութիւնք պար, գեղարուեստական բաժին ու անակնկալներ: Ճոխ պիւֆէ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Անձրեւի պարագային՝ նոյն օրը ինչոյք Հ. Յ. Դ. տան մէջ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթկ. այս կիրակի Ecoueni անտառին մէջ. 'Clairière du jeu de Paume): Համեղի ժամանց Մառշիլի պիւֆէ:

Կը հրաւիրուին շրջաններու մեր հայրենակիցները:

Օթոքառները կը մեկնին առտուն ժամը ճիշդ 8,30ին: Հաւաքատեղի՝ Place de la Mairie, Boulevard Carnot եւ Petit Pont.

Հաղորդ. միջոց.— Հանրակառք՝ Porte de la Chapelleէն իջնել Carrefour de l'Espérance կամ Gare du Nordէն շոգեկառք առնել եւ իջնել Ecouen.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, le Raincy, երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը:

Հաղորդ. միջոց. — Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Raincy - Pavillons: Հեռաձայն Լը Րէնսի 172:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով որեւէ ընկերութեամբ եւ միեւնոյն գիներով, Ֆրանսայէն Ամերիկա կամ Ամերիկայէն Ֆրանսա եւ Արեւելք:

Քանատա:

Վճարումը հոս կամ Ամերիկա, տեղերը կ'ապահովենք:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՅԷՆ ՉԳՆԷՔ ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԳՆՈՎ

Դիմել ԺԱՆ Ե. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

(30 տարուան փորձառութիւն)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ճարտարագործական կամ ընտանեկան ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԳՆԵԼՈՒ, ԾԱԽԵԼՈՒ, ՓՈԽԵԼՈՒ ԿԱՄ ՆՈՐՈԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ամենայն վստահութեամբ կրնաք դիմել Հայերու շատ ծանօթ մասնագէտի մը

E. DONAT

Mécanicien, 16 rue d'Aubervilliers, Paris (19)
Tél. Bot. 59-57

AMERICAN LLOYD

48 rue de la République Tél. Co. 4722 Marseille
7, Rue Auber, Paris

ԿԵԴՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղերէն կը խնդրուի երրորդ կարաւանին հետ, 1 Սեպտ. 1951ին օդափոխութեան կայան մեկնելիք իրենց որոշած պզտիկներուն անուններու ցուցակը մանրամասնօրէն գրուած, անմիջապէս ղրկել հետեւեալ հասցէին, Madame Ayvazian, 194 rue Vendôme, Լիոն:

կ'եզրակացնեն թէ միեւնոյն անհատներն են հեղինակները: Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն պաշտօնական յայտարարութեամբ մը ուղղակի կ'ամբաստանէ զօր. տը Կոլի կուսակցութիւնը (R. P. F.), մեղադրելով նաեւ պետական իշխանութիւնները:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի պարահանդէսը հոկտ. 7ին Cercle Militaire.

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Տէր Եղիշէ քհյ. Մխիթարեան Ֆիլատելֆիայէն փոխադրուած է Ֆրեզնօ:

Հասցէն.— Rev. H. Y. Mekgitarian
Holy Trinity Armenian
Apostolic Church 2226 Ventura Ave.
Fresno Californie (U. S. A.).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

Ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— (Թիւ 125 – 126, Մայիս – Յունիս).— Մերկութիւն եւ ամօթ (Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ).— Ինչո՞ւ կը թրջէ անկողինը (ՏՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ).— Խլիրդ (ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ). — Ի՞նչպէս դրգռել ախորժակը (ՏՈՔԹ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ).— Կիներուն կօշիկները (ՏՈՔԹ. ԼՈՔՄԱՆ).— Փողացաւ (ՏՈՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ).— Արգանդի վազուք (ՏՈՔԹ. ՔՈԼԷ).— Աշխարհի բնակչութիւնը (ՏՈՔԹ. ԽԱԶԵՐԵԱՆ).— Հոգեմարմնական բժշկութիւն (Ս. ԿԷՕՔՃԵԱՆ). — Սատանայի եղունգ (Քաղհան) — Ժահրային թոքատապ (ՏՈՔԹ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ).— Հարցարան:

Տարեկան բաժնեգինը 750 ֆրանք Ֆրանսա, 900 ֆրանք արտասահման:

Դիմել Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, 17 rue Damesme, Paris (13):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Այրի Տիկին Շուշան Սիմոնեան (ծնեալ Ամիրեան, Սղերդցի): Կը փնտռէ քրոջը Թագուհիին տղան Յակոբ Աւետիսեանը: Յակոբ, որ կը գտնուէր Պէյրութ 15 տարիէ ի վեր իրմէն նամակ ստացած չէ: Տեղեկացնել Շ. Սիմոնեանի, 107 rue Etienne Dolet, Alfortville, (Seine), France:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մօնթէ – Քարլօ բնակող հայ ընտանիքի մը համար որոշ կրթութիւն ունեցող հայ կին մը որ հայերէն սորվեցնէ պատանիի մը եւ օգնէ տնական գործերուն:

Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գրասենեակի մէջ աշխատելու համար հայ Օրիորդ մը սղագիր – մեքենագիր (sténo-dactylo) որ լաւ հայերէն եւ ֆրանսերէն գիտնայ:

Դիմել Installation Electro - Mécanique, 14 rue Rochambeau, Paris, métro Cadet:

Fourrures GARA

5, Rue Bourdalone, Paris (9) (Carrefour Châteaudun)
Réparations . Lustrage , Garde
Manteaux sur mesure, Transformations
R. M. 152.726 Tél. Tru. 64-81

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄՈՒՇՏԱԿԸ կ'ուզէ՞ք ունենալ, աշխատանքով, արուեստով, ձեւով ու գինով մէկ հատիկ: Գացէք վերոգրեալ հասցէին:

10 % բացառիկ զեղչ ամառուան եղանակին ընթացքին:

ՔԱՖԷ ԱՐԹԻՒՐ

Քաշուած, բարակ ու մաքուր
Ընտի՛ր, համո՛վ... անուն տո՛ւր,
Առանց վախի ա՛ռ, կուլ տուր,
Վաճառանիշը՝ մեր ԱՐԹԻՒՐ
Ո՛վ հաստատէ խառնուրդ կայ,
Յիսուն հազար նուէր կայ,
Հարիւր պարապ տուփակին
Շի՛շ մը օղի նուէր կայ:
Հասցէն ահա՛, առ պահէ
Շուտով գրէ՛, թող ղրկէ՛
ԱՐԹԻՒՐԸ սուրճին մարքն է
Սուրճն ալ ԱՐԹԻՒՐին փառքն է:

Հասցէ.— Boyadjian, 12 Place de la Pierre, Valance (Drôme):

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վերամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գինե 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mercredi 8 AOUT 1951 Չորեքշաբթի 8 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6528-Նոր շրջան թիւ 1939

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՍՆԻԿՆԵՐ ԵՆ ՈՐ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Ըսինք թէ ամբողջ պատկեր մը կը ներկայացնէ մեր գաղութը, հակառակ իր համբաւին։

Ի զուր կազմակերպական կապեր պիտի փնտռէք Փարիզէն Մարսէյլ, կամ Լիոնէն Վալանս, բացի անցողիկ փոխանակութենէ կամ բանկալի հաշիւներէ։

Ոչ մէկ հիմնական ծրագիր, գաղութին բարօրութեան եւ անմիջական հոգերու կարգադրութեան համար։

Ոչ մէկ մտահոգութիւն, ի նախատեսութիւն ապագայ անակնկալներու։ Բարենշան ըլլան, թէ չարաշուք։

Քիչ մըն ալ, եւ Հայկական Փարիզը պարպուած պիտի ըլլայ իր բովանդակութենէն, իբրեւ կեդրոնաձիգ ուժ։

Իւրաքանչիւր հայաշատ թաղ ինքն իր գլխուն ձգուած ըլլալով, կը վարէ «տեղական քաղաքականութիւն մը»։

Այսպէս, երկու գլխաւոր կեդրոնները, Փարիզ եւ Մարսէյլ, բոլորովին տարբեր աշխարհներ են։

Առաջինը տակաւին կը պահէ ազնուապետական հով մը, յաճախ ամբրայական շարժումներ փորձելով։ Բայց մնալով սահմանափակ եւ ամուլ։

Իր եկեղեցին եւ յարակից գործերը վարող տարրերը իբրեւ հորիզոն ունեցան բանկալը, իր «ընկալեալ սովորութիւններով»։

Կրթական կոչուած գործունէութիւնն անգամ քանի մը դասընթացքներէ անդին չանցաւ։

Տակաւին կրնայինք ըսել թէ եկեղեցին անգամ դարձաւ կեդրոնախոյս ազդակ մը, շնորհիւ իր շրջապատին։

Մարսէյլը աւելի ժողովրդական է, իր ազգ. կեդր. վարչութեամբ եւ թեմական կազմակերպութեամբ։

Եւ սակայն, աւելի փայլուն վիճակ մը չի ներկայացներ։

Թերեւս նիւթական անձկութիւնը թոյլ չի տար լայն եւ կենդանի շարժում ստեղծելու։ Եւ կամ կը պակսին տրամադրելի ուժեր։

Ամէն պարագայի մէջ, կը կարծենք թէ Մարսէյլը կրնար նոյն իսկ օրինակ հանդիսանալ Փարիզի, եթէ նոր ճիգ մը փորձէր։

Մանաւանդ որ, այդ հայաշատ ոստանը շրջապատուած է թաղային կազմակերպութեանց լայն ցանցով մը։ Բոլորն ալ պատրաստ՝ ամէն զոհողութեան։

Չենք ուզեր մանրամասնութեանց մէջ իյնել, քննելով միւս հայաշատ կեդրոններուն վիճակը։

Գիտենք որ Ազգ. Միութիւններ ունին Լիոնը, Վալանսը, Կրընոպլը, Սէնթ Էթիէնը եւ ուրիշ քանի մը վայրեր։ Տեսակ մը «տեղական ինքնավարութիւններ», որոնք իրենց իւղովը կը տապկուին։

Կրնաք վստահ ըլլալ թէ շատերը իրենց մարդահամարն ալ չեն գիտեր։

Քանի մը տարի առաջ մանրամասն վիճակագրութիւն մը պատրաստուած էր Վալանսի քահանան։

Այս տարի Լիոնի Ազգ. Վարչութիւնը կարգ մը թուանշաններ հաղորդեց, քաղաքի եւ շրջանի հայութեան մասին։

Փարիզ մարդահամարի ձեռնարկած էր երկու տարի առաջ, բայց կը կարծենք թէ կէս ճամբան մնացին։

Այսպէս, ընդհանուր եւ սերտ, գործօն կապի մը բացակայութիւնը, սահմանափակ հոգեբանութիւն մը եւ ուրիշ պատճառներ այս բազմահայ գաղութը վերածեր են անշարժ կալուածի մը, ազգային գործունէութեան տեսակէտով։ Գլուխն ըլլալով Փարիզը։

Չենք ուրանար գործունէութեան ուրիշ պարագաներ, — մշակոյթ, կուսակցական եւ մարդասիրական ձեռնարկներ։ Հայրենասիրական եւ հայրենակցական զոհողութիւններ։

Բայց կեդրոնաձիգ ուղեցո՞յցը։ Մասնիկներ են որ կը գործեն, տեղական մտահոգութիւններով։

Արդարեւ, Փարիզը հորիզոն չունի տակաւին, եթէ նկատի չառնենք զանազան երոյթներ։ Եւ մանաւանդ կարգ մը ճամբորդութիւններ որոնց մասին պիտի խօսինք առանձին։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹԵՐԹԵՐՆ ԱԼ ԻՐԵՆՑ ԿԱՐԳԻՆ..

Ու մանաւանդ առաջին առթիւ։

Ամէն մարդ կ'ըմբռնէ տնտեսական տագնապի մը ծանրութիւնը։ Ապրուստի յարաճուն սղութիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէ իշխանութիւններու, մանաւանդ տան-տիկիններուն։

Բայց հոս ալ հաւասարութիւնը թուղթի վրայ է։ Իւրաքանչիւր գործ իրեն յատուկ դժուարութիւններն ունի, եւ առոնցմէ շատը վիճակուած է թերթերուն։

Ահա մեծ կուսակցութեան մը պաշտօնաթերթը կը կրճատէ իր ծաւալը։ Ուրիշ մը բոլորովին կը փակուի։ Կ'ենթադրենք թէ կան շատ ուրիշներ, որոնք հազիւ իրենց գլուխը կը պահեն, մեծ ճիգերով։

Երկար պիտի ըլլար թուել պատճառները։ Տեղն ալ չէ այս փոքր առմսին համար։ Կը բաւէ յիշել մէկ-երկուքը։

950 յունիսին լրագրի թուղթին քիլօն 43 ֆրանք էր։ Այսօր, մէկ տարի վերջ 95 ֆրանք է։ Անշուշտ բաժնեչափով։ Միւսը (սեւ) կրնաք գտնել 125–135 ֆրանքով։

Ամէն գործատէր որ քանի մը բանուոր ունի, թող ինք հաշուէ թէ ի՛նչ կը վճարէ իբրեւ ընկերային ապահովութեան տուրք։ Բազմապատկեցէք միւս ծախքերը ու պիտի տեսնէք որ անելի մը առջեւ են բոլորը։

Այսքանը՝ իբրեւ ընդհանուր պատկեր։

Իսկ հայ թերթերուն վիճա՞կը։

Գիտէք որ այդ ալ կախում ունի ընթերցողներու բարեխղճութենէն եւ հասկացողութենէն։

Նախ, շատ մը բաժանորդներ իրենց թերթը կուտան հարեւանին, բարեկամին։ Երբեմն ալ կը ղրկեն հեռաւոր ազգականի մը։

Միւս կողմէ ապառիկ առնալու սովորութիւնը այնքան է ընդհանրացած որ, այլեւս աւելորդ են կոչերը, խնդրանքները։

— Ինչո՞ւ չէք դադրեցներ, ֆրանսական թերթերուն պէս, կ'ըսեն մեզի։

— Պարզապէս ապահովելու համար դիզուած պահանջներու գանձումը։

Եւ յետոյ, գիտենք որ բաժանորդները մեծ մասով կը ճանչնան իրենց պարտքը, եւ կը վճարեն ուշ-կանուխ։

ՍՕՍԻ

Անգլեւ-Իրանեան Բանակցութիւնները

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ բանակցութիւնները սկսան շատ նպաստաւոր մթնոլորտի մը մէջ, իրանեան պարտէզի մը խորը, ուռիներու շուքին տակ։

Բրիտանական պատուիրակութիւնը Շահին ամառնային պալատը առաջնորդուեցաւ գլխաւորութեամբ նախարար Սթոքսի, որ ջերմօրէն սեղմեց Իրանի ելմտական նախարարին ձեռքը եւ ներկայացուց իր պաշտօնակիցները։ Յետոյ պատուիրակները շատրուանի մը եւ ոսկեգոյն ձուկերով լեցուած աւազանի մը առջեւէն անցնելով, նըստան ծառերուն տակ, թէյ խմելու համար։ Խօսակցութիւնը տեւեց մէկուկէս ժամ։ Իրանի պատուիրակները կը ժպտէին, բարեկամական գտնելով մթնոլորտը։

Երկու պատուիրակութեանց պետերը ընդհանուր յայտարարութիւններ կարդացին, մաղթելով որ բարւոքին երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները եւ լուծուի քարիւղի խնդիրը։

Պ. Սթոքս Ապատան մեկնեցաւ, կացութիւնը քննելու համար։ Բանակցութիւնները պիտի վերսկսին այսօր, չորեքշաբթի։

× Աննպաստ լուրեր ալ պակաս չեն։ Այսպէս, հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ազգայնացման թունդ ախոյեանը Հուսէյն Մաքի, մերժած է Թէհրան վերադառնալ Ապատանէն, հակառակ վարչապետին յորդորներուն։ «Պիտի մնամ որպէսզի Անգլիացիները նորէն ձեռք չանցընեն նաւթահորերը»։

Ազգայնական մամուլը կը շարունակէ պայքար մղել որպէսզի զիջումներ չկատարուին։ Տոքթ. Մոսատեղ ծանր կացութեան մը մատնուած է. մանաւանդ որ մեծ կրօնապետը՝ Էյաթոլլահ Քաշանի, սպառնական դիրք մը բռնած է։ Իր արբանեակները կը սպառնան սպաննել «դաւաճանները»։

Մոսկուայի Նոր Ձեռնարկը

ԿԱՌԱՋԱՐԿԷ ԹՐՈՒՄԸՆԻ ՀԻՆԳ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ԴԱՇԻՆՔ ՄԸ ԿՆՔԵԼ Ի ԽՆԴԻՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի նախագահը, Նիկոլա Շվէրնիկ, օգոստ. 6ին գիր մը ուղղելով Պ. Թրումընի, կ'առաջարկէ, յանուն խորհրդային կառավարութեան, որ հինգ մեծ պետութիւնները դաշինք մը կնքեն, ամրապնդելու համար խաղաղութիւնը։

Այս գիրը պատասխանն է Նախագահ Թրումընի նամակին, որով Մ. Նահանգներու խորհրդարանին մէկ բանաձեւը կը հաղորդէր անցեալ յուլիսին։ Շվէրնիկի նամակին կցուած է Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին քուէարկած բանաձեւը, որ նմանապէս կը պահանջէ խաղաղութեան դաշինք մը կնքել հինգ մեծ պետութեանց միջեւ։

Շվէրնիկ իր նամակով կը յայտարարէ թէ այդպիսի դաշինքի մը կնքումը բացառիկ նշանակութիւն պիտի ունենայ Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու յարաբերութեանց բարւոքման եւ խաղաղութեան ամրապնդումին համար։

— «Այդպիսի դաշինք մը վստահութիւն պիտի ներշնչէ բոլոր ժողովուրդներուն՝ խաղաղութեան պահպանման մասին։ Անոր շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ սահմանափակել սպառազինութիւնները, թեթեւցնել զինուորական ծախքերու բեռը որ այնքան ծանր կը կշռէ ժողովուրդի ուսերուն վրայ, եւ արգիլել հիւլէական զէնքերը։

«Տարակոյս չկայ թէ ժողովուրդներու բարեկամութիւնը, որու մասին կը խօսիք ձեր նամակին մէջ, կը տրամադրէ քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային յարաբերութեանց զարգացում ժողովուրդներու միջեւ, հաւասարութեան հիման վրայ։ Նմանապէս, տարակոյս չկայ թէ այս ճամբուն վրայ կարեւոր հանգրուան մը պէտք է կազմուի, ամերիկեան իշխանութեանց կողմէ մէկդի դրուելով որ եւ է խտրութիւն Խ. Միութեան հանդէպ։ Խորհրդային ժողովուրդը որ եւ է պատճառ չունի կասկածելու որ ամերիկեան ժողովուրդը պատերազմ չուզեր»։

Մոսկուայի Գերագոյն Խորհուրդին (Սովետ) բանաձեւը Խ. Միութեան ժողովուրդներուն անկեղծ բարեկամութեան զգացումները կը յայտնէ աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն, մասնաւորապէս շեշտելով թէ խորհրդային ժողովուրդները միացեալ ճակատ կազմած են, տեւական խաղաղութիւն մը հաստատելու եւ նոր պատերազմի մը սպառնալիքը վանելու համար։ Պ. Շվէրնիկ կը խնդրէ որ իր նամակը հաղորդուի ամերիկեան ժողովուրդին։

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հեռագիրները դիտել կուտան թէ նամակը մեծ տպաւորութիւն չէ գործած Ուաշինկթընի մէջ. ոչ ալ անակնկալ մը կը համարուէր։ Ատենէ մը ի վեր կը սպասէին այսպիսի ձեռնարկի մը, հետեւեալ պատճառներով.— Սեպտեմբերի սկիզբէն իսկ, արեւմտեան պետութիւնները կարգ մը վճռական ձեռնարկներ պիտի կատարեն։ Նախ պիտի ստորագրուի Ճափոնի հաշտութեան դաշնագիրը Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ։ Յետոյ համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի Խաղաղականի պաշտպանութեան համար։ Անմիջապէս վերջը, Մ. Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ արտաքին նախարարները ժողով պիտի գումարեն Ուաշինկթընի մէջ։ Քանի մը օր վերջ, պիտի քննուին Ատլանտեան զինակցութեան քաղաքական եւ վարչապետին խնդիրները։

Վերջապէս, հոկտեմբերին Հռոմի մէջ պիտի քննուին Ատլանտեանի զինակցութեան մասնագիտական եւ ռազմագիտական խնդիրները։ Կ'ենթադրուի թէ այս առթիւ պիտի կարգադրուին Գերմանիոյ վերազինման, Սպանիոյ խոստացուած օգնութեան, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան խնդիրները։ Ուրեմն, հոկտեմբերին, Ատլանտեանի դաշինքը պիտի դառնայ կատարեալ ամբողջութիւն մը, եւ իր անդամները պիտի կրնան աւելի վստահութեամբ նայիլ ապագային։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Մոսկուայի նոր ձեռնարկը ուղղուած է Ատլանտեանի դաշինքին դէմ։ Ուստի կասկածա-

(Լուրերու շարունակութիւնը երրորդ էջ)

Երկուշաբթի օր 3000 հոգի բողոքի ցոյց մը կատարեցին Թէհրանի մէջ, «ամերիկեան աշխարհակալութեան դէմ»։ Նշանաստախտակներուն վրայ Նախագահ Թրումընի խորհրդականը՝ Հէրիմէն կ'երեւար իբրեւ պատերազմի հրձիգ։ Ոստիկանութիւնը եւ զօրքը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած էին, հրասայլերով եւ գնդացիրներով։ Ցուցարարները կ'աղաղակէին.— «Մենք հրասայլ եւ թնդանօթ չենք ուզեր. աշխատանք եւ հաց կ'ուզենք»։

Սահմանադրութեան 46րդ տարեդարձին առթիւ, Շահը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, գործակցութեան եւ հանդարտութեան կոչեր ուղղեց ժողովուրդին։

ՀԱԼԱԾԱՆՔԸ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԷՄ

Մեր անցեալ երեք թիւերուն մէջ հրատարակեցինք Ա. Խոնդկարեանի ուշագրաւ յօդուածաշարքը (*) որ կը ներկայացնէր Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի արձակած վճիռը արեւմտահայ լեզուի մասին: Կենտկոմի քարտուղարը, մինիստրների նախագահը (վարչապետ) եւ դեռ ուրիշ իշխանաւոր անձինք մասնաւոր «ելոյթ»ներ ունենալով պայքար յայտարարած են Զոհրապի, Զարդարեանի եւ Վարուժանի լեզուին դէմ, զայն համարելով ոչ թէ լեզու, այլ «Կոստանդինուպոլսոյ Հայերի դիալեկտը»:

Չենք մտներ մանրամասնութիւններու մէջ: Խոնդկարեանի յօդուածաշարքը հանգամանօրէն կը պարզէր հարցի բոլոր երեսները: Դիտաւորութիւն ալ չունինք արեւմտահայերէնի առաւելութիւնները պաշտպանելու ընդդէմ արեւելահայերէնի: Լեզուաբանական այս վէճը յաճախ արծարծուած է մեր գրականութեան եւ մամուլին մէջ:

Տեղին է շեշտել սակայն թէ Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմը հարցը հանած է իր հունէն եւ դարձուցած քաղաքական ընթացիկ վէճ, ըստ ընկալեալ սովորութեան:

Եթէ լեզուական երեւոյթներու մասին արտայայտուելու իրաւասութիւն ունեցողներ կան, բոլորէն առաջ պիտի ըլլան Աճառեանի եւ Ղափանցեանի պէս հեղինակաւոր լեզուաբաններ: Եւ սակայն անոնք լռած են եւ բարձրաձայն կը բարբառին կուսակցութեան ղեկավար դէմքերը, անճիշդ եւ անվաւեր դատաստաններ կտրելով: Ասոնց դատումները բնականաբար պարտադիր են խորհրդային սահմաններէն ներս ամէնուն համար: Գիտնականները առարկելու իրաւունք չունին: Ոչ ալ ոեւէ մէկը կը համարձակի հակառակ տեսակէտ մը պաշտպանել: Արուեստ, լեզու, գիտութիւն, երաժշտութիւն՝ հլու հպատակներն են ամենազօր Կոմկուսին:

Ասիկա պատճառ մը չէ, որ ճշմարտութիւնը ուրացուի նաեւ արտասահմանի ազատ երկինքներուն տակ: Ու ճշմարտութիւնը կ'ըսէ —

Լեզուի մը ճակատագիրը անհատները չեն որոշեր, այլ կեանքը: Լեզուն ընկերային երեւոյթ մըն է եւ կը ծնի ու կը զարգանայ կեանքի հրամայական պահանջով:

Ասկէ մօտ հարիւր տարիներ առաջ սկսաւ արեւմտահայերէնի գրականացումը, նոյն ժամանակամիջոցին եւ պայմաններուն մէջ, ուր կը ծաղկէր արեւելահայերէնը:

Մեր աշխարհաբարի այս զոյգ ճիւղերը ստորադասութեան եւ գերադասութեան հանգամանք մը չեն ներկայացներ իրարու հանդէպ: Երկուքն ալ եղած են «դիալեկտ», այսինքն բարբառ, անմշակ եւ նախնական, որոնք հետզհետէ ղտուեցան, կոկուեցան եւ զարգացան՝ Նոր գրողներու գրչին տակ: Արեւմտահայերէնը ծնաւ Պոլսոյ հայութեան բարբառէն, որ կը պատկանէր կիլիկեան բարբառներու ընտանիքին, իսկ արեւելահայերէնին ծնունդ տուաւ Երեւանի բարբառը՝ Քանաքեռցի Խ. Աբովեանի հայրութեամբ:

Գրաբարի մահացումը անհրաժեշտ դարձուց աշխարհիկ նոր լեզուն: Եթէ մէկի փոխարէն ունեցանք երկու աշխարհաբար, պատճառը մեր երկրի քաղաքական վիճակն էր, բաժնուած Թուրք եւ ռուս կայսրութեանց տիրապետութեան ներքեւ:

Մեծագոյն սխալն ու անարդարութիւնն է արեւմտահայերէնը «բարբառ» հռչակել, իսկ արեւելահայերէնը՝ լեզու: Չկայ արդէն լեզու մը, որ նախապէս որոշ շրջանի մը յատուկ «դիալեկտ»ը եղած չըլլայ: Արդի իտալերէնն ալ սահմանափակ գաւառաբարբառ մըն է, երբ Տանթէ փորձեց զայն գրականութեան բարձրացնել՝ ստեղծագործելով իր նշանաւոր «Աստուածային Կատակերգութիւնը»: Հետեւաբար, արեւմտահայերէնը «դիալեկտ»ի որակումով արժեզրկելու պոլշեւիկեան մեթոտը ծիծաղելի է պարզապէս:

Արեւմտահայերէն եւ արեւելահայերէն մեր զոյգ լեզուները ունին իրենց առանձնայատկութիւնները, առաւելութիւններով եւ թերութիւններով: Որքան ատեն արեւմտահայութիւն գոյութիւն ունի, իր ինքնուրոյն կեանքով եւ համախմբումով, պիտի խօսուի և գրուի անոր լեզուն: Արեւելահայերէնի ամբողջական տիրապետութեան տեսակէտը իրականանայ թերեւս այն ատեն միայն, երբ ամբողջ հայ ժողովուրդը հաստատուի Հայաստանի հողին վրայ, պետական մէկ մականի ներքեւ:

Ինչո՞ւ ուրեմն վաղաժամ այս հալածանքը արեւմտահայերէնի դէմ՝ Երեւանի կողմէ չլթայազերծուած: Ըսինք արդէն թէ պատճառը զուտ կուսակցական եւ քաղաքական է: Կոմկուսի հայ վարիչները չեն քաշուիր յայտարարել թէ արեւմտահայերէնը կապուած է արեւմտեան մշակոյթին, «յետադիմական» աշխարհի աւանդութիւններուն եւ գաղափարներուն եւ ատոր համար ալ՝ պէտք է մահուան դատապարտել զայն:

Երեւան արեւմտահայերէն լեզու ըսելով՝ սկսած է հասկնալ «նացիոնալիստական տենդենցներ», «պուրժուա եւ ռէակցիոն» զգացումներ եւ անխուսափելի Դաշնակցութիւնը:

Ի՛նչ օրերու հասանք, կ'ուզէ ըսէր մեր գիւղացի ժողովուրդը: Լեզուներն անգամ մեղաւոր կը հռչակուին:

Երեւանի վարիչները չե՞ն գիտեր արդեօք թէ լեզուները յաճախ շատ աւելի հզօր եւ անխորտակելի են քան կայսրութիւնները:

(ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ԱԶԴԱԿ»Ի)

(*) ԽՄԲ.— Արտատպուած «Ցառաջ»էն:

Հազարումէկ Հուէրու Պատմութիւն մը

ԽՄԲ.— Անցեալ շաբթու պատմեր էինք թէ Անգլիացիները ի՛նչպէս տիրացան Իրանի քարիւղին: Մեր աշխատակցին այս գրութիւնը, որուն կարեւոր մասերը քաղուած են «Փունտայ տէ Քոմպաթանց»էն, աւելի մանրամասնօրէն կը լուսաբանէ հարցը.—

Այն պահուն ուր աշխարհի բոլոր դահլիճները (եւ սակարանները շատ աւելի) մտահոգ են Իրանի քարիւղին հարցով, թերեւս հետաքրքրական թուի պատմել թէ ի՞նչպէս «քարի իւղը» (փէթրոլ) գտնուեցաւ Ասիոյ այդ մասին մէջ:

Պատմութիւնը, (թէեւ ճշմարիտ), այնքան տարօրինակ է որ, կը յիշեցնէ հազարումէկ գիշերներու հէքեաթ մը:

Ժամանակին նախկին փաստաբան մը կար որ իր թղթածրարները թողած էր, Աւստրալիոյ մէջ ոսկի փնտռելու համար, եւ հսկայ հարստութիւն մը դիզած էր հոն: Ուիլիըմ տ'Արսի տարօրինակ մարդ մըն էր: Եթէ հարստացած էր, իր ուզելովը չէր: Ոսկին չէր որ զինքը կը հրապուրէր, այլ անոր փնտռտուքը: Իր միակ հաճոյքը երկրաբանութիւնն էր, եւ այդ գիտութեան մէջ համաշխարհային համբաւ մը տիրացած էր:

Ոսկիի պատկառելի թիւով միլիոններու տէր դառնալէ ետք, հաստատուած էր Լոնտոն: Անցողակի ըսենք որ ընիկ Քանատացի էր:

1891ին Ուիլեըմ տ'Արսի անսպասելի այցելութիւն մը ընդունեց: Պարսիկ զօրավար մըն էր այցելուն, թաւ պեխերով եւ ոսկեճամուկ համազգեստով: Զօրավար Պիթաճի իրեն ըսաւ վերիվերոյ.

— Իմ հայրենիքս, Պարսկաստան, խորասուզուած է զարհուրելի թշուառութեան մէջ: Այսուհանդերձ մեր երկիրը հարուստ է եւ իր բնակիչները աշխատասէր են: Բայց չարաչար շահագործուած: Կան սակաւաթիւ Պարսիկներ որոնք դաստիարակուած են արեւմտեան գաղափարներով եւ կ'ուզեն Պարսկաստանի տալ իր հին փառքը: Գիտենք որ մեր ենթահողը շատ հարուստ է: Կ'ուզէ՞ք մեր երկիրը գալ եւ քննել անոր ընդերքը: Աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ այնտեղ կան ածուխ, ոսկի եւ քարիւղ:

Ուիլեըմ տ'Արսի նախ մերժեց: Յոգնած էր եւ չէր ուզեր աւելի մեծ հարստութիւն մը: Այդ շրջանին քարիւղը կը ծառայէր միայն մազերը բուսցնելու եւ կանթեղները վառելու:

Բայց զօր. Քիթաճի պնդեց եւ գտաւ միակ փաստարկութիւնը որ կրնար Ուիլեըմ տ'Արսիի սիրտին խօսիլ:

— Արտածելով այդ հանքային իւղը, Պարսկաստան ձեռք կրնայ բերել բաւականաչափ դրամագլուխ հիմնելու համար դպրոցներ, հիւանդանոցներ, թեթեւցնել ընդհանուր թշուառութիւնը:

Ասոր վրայ Աւստրալիոյ նախկին հետախոյզը տեղի տուաւ: Որովհետեւ անկեղծօրէն բարեպաշտ էր եւ իր նմաններուն երջանկութիւնը կ'ուզէր:

Մարդը Պարսկաստանի մէջ տասը տարի քարիւղ փնտռեց եւ չգտաւ: Վրայ տուաւ իր ամբողջ հարստութիւնը:

Վերադարձաւ Անգլիա, ոչ թէ որովհետեւ ձեռնթափ եղած էր, այլ որովհետեւ այլեւս դրամ չէր մնացած: Փոխ դրամ փնտռեց ու գտաւ, ահագին տոկոսներով եւ ենթարկուելով Սիթիի դրամատէրներուն նուաստացման:

Պարսկաստան վերադարձին քարիւղի որոնումը մէկ կողմ թողուց եւ ձեռնարկեց երկաթուղիի մը կառուցման որ Թէհրանը կը կապէր արգաւանդ երկրամասի մը:

Այս ձեռնարկով իր կորսուած հարստութիւնը վերագտաւ եւ նոյն իսկ վերադարձուց փոխ առած գումարները: Շուտով Շահին բարեկամութիւնը վաստկեցաւ: Տ'Արսի այն հազուագիւտ Եւրոպացիներէն էր որ կրնար միապետին հետ խօսիլ առանց թարգմանի: Ասկէ օգտուեցաւ թագաւորին թելադրելու համար բարենորոգումներ որոնք կրնային ամոքել անոր դժբախտ հպատակներուն ճակատագիրը:

Նասր-էտ-Տին ափ ի բերան մնաց: Ճիշտ է որ կը սիրէր առաքինութիւնը, բայց ուրիշներուն մօտ: Ցոյց տալու համար այս «Ռումի»ին, թէ «ուրիշներուն չէր նմաներ», թէ որքան բարձրօրէն կը գնահատէր զինքը, ուզեց նուէր մը տալ անոր, այնպիսի նուէր մը որ իրեն սուղի չնստէր: Քանի որ այս տարօրինակ մարդը տարիներով փնտռած էր իւղ մը որ կը վառէր երկրին մակերեսին վրայ, ինչո՞ւ չփայփայել այս անվնաս փափաքը: Շահ Նասր-էտ- Տին յանձնեց ուրեմն իր նոր բարեկամին հրովարտակ մը, ֆէրման մը, որուն ճըշգրիտ թարգմանութիւնն է հետեւեալը.

— « Մենք, Նասր-էտ-Տին, Շահն Շահ, տէր եւ վեհապետ շնորհիւն Ալլահի, սկսեալ լուսնէն մինչեւ ջուրերուն յատակը, ներկայիւս, որ հաստատուած է մեր անձնական կնիքով, կու տանք Պ. Ուիլեըմ տ'Արսիի, որուն ձեռքը կը գտնուի այս ֆէրմանը, ինչպէս նաեւ անոր ժառանգորդներուն, կամ ի հարկին ամէն այն անձերուն որոնք տէր պիտի դառնան անոր, բացարձակ իրաւունքը մինչեւ հարիւր տարի շահագործելու քարիւղի բոլոր հանքերը որոնք կը գտնուին մեր տէրութեան մէջ »:

Հրովարտակին յանձնումէն հազիւ շաբաթ մը վերջը, Պարսից ծոցէն եկած բանագնաց մը եկաւ պատմեց թէ Մոհամերա-Ապատանի շրջանին մէջ քարիւղի հանք գտնուած էր, բոլորովին դիպուածով: Տ'Արսի գնաց Ապատան: Հանքը այն ատեն ճանչցուածներուն մէջ ամէնէն կարեւորն էր:

Այս դէպքը տեղի կ'ունենար 1903ին, երբ քիչ մը աւելի ճիշդ գաղափար կը կազմուէր քարիւղի համաշխարհային կարեւորութեան վրայ: Մազութը ածուխին տե՞ղը պիտի բռնէր մարտանաւերուն համար: Անգլիական ծովակալութիւնը այդպէս կը կարծէր: Պէտք էր ուրեմն որ Իրանի քարիւղը անցնէր անգլիական տիրապետութեան տակ: Բայց Ուիլեըմ տ'Արսի, որուն դիմում կատարուած էր, խօսք մտիկ ընել չուզեր: Այդ քարիւղը ո՛չ անգլիական պիտի ըլլայ, ո՛չ ալ ուրիշ բան: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ բարեպաշտ Քանատացին նկատած էր որ քարիւղի հանքերը միշտ շրջապատուած են դեղխութեամբ եւ ոճիրներով: Ամէն տեղ ուր կը ծաւալի քարիւղի ճարտարարուեստը, մարդիկ կը կորսնցնեն իրենց հոգին: Տ'Արսի կը դադրեցնէ ամէն արդիւնաբերութիւն եւ, կռթնելով իր ֆէրմանին վրայ, կ'արգիլէ որ ուրիշ հորեր բացուին: Ի զուր իրեն կ'առաջարկեն 200 միլիոն ոսկեդրամ: Կը մերժէ արհամարհանքով...

«Անհամ սուրճ» մը, որմէ հազիւ կը յաջողէր ազատիլ, իրեն կը հասկցնէ թէ խոհեմութիւն է Իրանը ձգել: Ուստի խոյս կու տայ, եւ ֆէրմանը գաղտնի գրպանի մը մէջ, կ'երթայ հաստատուիլ Եգիպտոս: Հոն իր հետքը կը գտնեն: Բախտախնդիր կին մը կը փորձէ ձեռք ձգել թանկագին վաւերագիրը: Քանատացին սատանային մատը կը տեսնէ այս միջադէպին մէջ եւ աւելի կ'ամրացնէ իր մերժումի որոշումը: Կը մտադրէ ձգել Ափրիկէն եւ կը պատրաստուի Միացեալ Նահանգները հաստատուիլ կեղծ անունի մը տակ:

Չինքը Նիւ Եորք տանող շոգենաւին մէջ կ'առանձնանայ անյողդողդ: Նաւուն վրայ կղերական մը կայ, իրեն պէս մենամոլ: Իրենց փոխադարձ վերապահութիւնը զիրենք իրարու կը մօտեցնէ: Քիչ առ քիչ, կը ծանօթանան իրարու: Ինչպէս այնքան առանձին ապրած տարեց մարդիկ, տ'Արսի յակարծ կը բանայ սիրտը: Կը պատմէ իր կեանքը անգլիացի միսիոնարին: Սկիզբները, այս վերջինը քիչ կը հետաքրքրուի տ'Արսիի պատմութիւններով: Քաղաքավարօրէն մտիկ կ'ընէ միայն, բայց ոչ աւելի: Ազատութեան արձանին երեւցած պահուն միայն գաղափար մը, կամ ներշնչում մը, կը ծագի միսիոնարին մտքին մէջ: Ինչո՞ւ չշահիլ Երկնից շնորհը այս ամբարիշտ հարստութեամբ: Ինչո՞ւ այդ թանկագին ֆէրմանը չզործածել ի նպաստ աստուածահաճոյ գործի մը: Այդքան դրամով Պարսկաստանի մէջ իսկ կարելի է առաքելութիւններ կազմել:

Այս գաղափարը — որ սրբէն-ձորէն խօսակցութեամբ մը նետուած է առանց մեծ կարեւորութիւն տրուելու — կը խանդավառէ Քանատացին: Ահա եղական առիթ մը իր հոգին փրկելու:

— Կ'ուզէ՞ք այս մագաղաթի կտորը: Ահաւասիկ, քանի որ պիտի ծառայէ մեր սուրբ հաւատքին, առէք:

Ապշութիւն կեղծելով, միսիոնարը գրպանը կը դնէ ֆէրմանը, առանց սանթիմ վճարելու:

Իրարմէ կը բաժնուին երբ աշխարհի լաւագոյն բարեկամները: Յաջորդ օրը պիտի տեսնեն իրար: Այլեւս չեն տեսներ իրար:

Կեղծ միսիոնարը ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ անգլիացի ամէնէն ճարպիկ լրտեսը, հռչակաւոր Սիտնէյ Րէյլին:

Այդ օրէն ի վեր, Ուիլեըմ տ'Արսիի մենաշնորհը անգլիական սեփականութիւն է:

Քանատացին շատ չանցած մեռաւ վիշտէն:

Հ. Մ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Վենետիկի Աբբահօր ձեռնարկները

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Աբբահայրը՝ Գեր. Սրապիոն վրդ. Ուլուհոճեան, որ Ամերիկայէն վերադարձին Փարիզ հանդիպած էր, շաբաթ օր վերադարձաւ, աւելի քան տասը օր մնալէ վերջ:

Գերապայծառը լաւ տպաւորութեամբ կը վերադառնայ Միացեալ Նահանգներէն, ուր մնաց ութ ամիս: Հոն գտած է ոչ միայն ընտանեկան գոհունակութիւն, այլ եւ խանդավառութիւն, հայկական ոգի, ջերմ ընդունելութիւն բոլոր քաղաքներու մէջ, գրեթէ անխտիր: Պիտի նախընտրէինք զանց առնել այս «գրեթէ»ն, որ կրնայ տեղի տալ թիւրիմացութեանց: Ըսենք, պարզապէս, որ Ամերիկահայերու ծանօթ պառակտումը երբեմն ազդած է ընդհանուր ոգեւորութեան վրայ:

Աբբահայրը յաջողած է հաւաքել աւելի քան յիսուն հազար տոլար, որ ինչպէս ինքն ալ կ'ըսէ, իր սպասածէն աւելի էր:

Ինչպէս կ'երեւայ, բոլոր քաղաքներուն մէջ ալ ամէնէն աւելի Հ. Օ. Մ.ը (Կ. Խաչ) եւ Հ. Յ. Դ. կազմակերպութիւնները նախաձեռնութիւն ըստանձնելով ընծայած են ամէն բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւն: Աբբահայրը մեծ գովեստով կը խօսի Հ. Օ. Մ.ի գործունէութեան մասին, հաստատելով թէ ամբողջ Ամերիկայի մէջ «մեծ կենտրոնակութիւն ցոյց կուտայ իր աքանչելի կազմակերպութեամբ»:

Գերապայծառը եղած է Տիթրոյթ, Շիքակօ, Փրովիտէնս, Նիւ Եորք, Քալիֆորնիոյ զանազան քաղաքները: Անշուշտ ամէն տեղ դժնդակ տպաւորութիւն կը ձգէ եկեղեցիներու բաժանումը: Իր կարծիքով, մամուլը կրնայ մեծ դեր կատարել, մթնոլորտը պայծառացնելու համար, աւելի լայնամտօրէն քննելով խնդիրները:

Անշուշտ ամէնէն առաջ ժողովուրդը կը շահի, եթէ անամէջ վէճեր կամ դաւանական խնդիրներ չյարուցուին, մանաւանդ Մխիթարեան վանքերու մասին, որոնք արդիւնաւոր վառարաններ են հայկ. մշակոյթին համար արտասահմանի մէջ, իրենց կրթարաններով եւ ճոխ հրատարակութիւններով, Փարիզէն եւ Վենետիկէն մինչեւ Մոտաւոր եւ Միջին Արեւելք:

Վենետիկի Միաբանութիւնը կը խորհի երկրորդական վարժարան մը բանալ Ամերիկայի մէջ: Ոմանք կը կարծեն թէ այն ծնողները որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակները հայկական բարձրագոյն վարժարան մը դնել, կրնան ղրկել Վենետիկ, Փարիզ կամ Պէյրութի Փալանճեան ճեմարանը: Բայց, ինչպէս իրաւամբ դիտել կուտայ Գերապայծառը, քիչեր կրնան օգտուիլ այդ պատեհութենէն եւ ինչպէս անհրաժեշտ է երկրորդական վարժարան մը Ամերիկայի մէջ, նոյնիսկ Նախակրթարան մը, որպէսզի նոր սերունդը վարժուի հայերէն խօսելու, գրել-կարդալու: Ատոր համար բաւարար չեն եղած դասընթացքները:

Ուրախութեամբ կ'իմանամ թէ վարժարանի մը հաստատման համար կարեւոր նիւթական յանձնառութիւն մը ստանձնած է Հ. Օ. Մ.ը, միեւնոյն ատեն խոստանալով ամէն բարոյական աջակցութիւն: Ամէն պարագայի մէջ, լրջօրէն կ'ուսումնասիրուի խնդիրը:

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, Ս. Ղազարի կղզին կ'ընդարձակուի, շնորհիւ Վենետիկի քաղաքապետութեան աջակցութեան, առանց որու անկարելի էր մօտ մէկ միլիառ լիր տրամադրել: Վանքը պիտի կրնայ օգտուիլ աբբահօր հաւաքած գումարին մէկ մասէն, կառուցանելու համար ամբարտակներ: Այս ընդարձակումով վանքին տարածութիւնը հասած է 26.000 քառ. մեթրի (նախապէս 14.000):

Աբբահայրը՝ միշտ խանդավառ իր ճամբորդութենէն, կը յիշէ թէ ազատութեան եւ արդարութեան երկիր մըն է Ամերիկան ուր հայ ժողովուրդն ալ ունի բարեկեցիկ դիրք: Նոյն իսկ նոր հասած տարագիրներէն շատեր կառքով կը պտըտին: Հայ ժողովուրդը պահած է իր հին աւանդութիւնները, եւ ազգային ոգին: Եւ կը մաղթէ որ երկար տեւէ այդ ոգին, վասնզի եթէ Ամերիկայի հայութիւնը ուծանայ, չի կրնար օգտակար ըլլալ միւս գաղութներուն:

× Գերապայծառին հետ Վենետիկ մեկնեցաւ Հ. Սահակ վրդ. Տէր Մովսէսեան:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹՐՔԱԳԱՏՈՒՄ

ԽՄԲ.— Գրած էինք թէ վերջերս ծանր դէպքեր պատահած են Իսքէնտէրունի մէջ: Պոլսոյ վերջին թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ատանա 30 Յուլիս.— Իսքէնտէրունի դէպքին 53 պարագլուխները այսօր ապահովութեան խիստ շղթայի մը ներքեւ կառախումբով Կեսարիա ղրկուեցան: Ձերբակալեալներուն միջեւ կը գտնուին վեց յիսնապետներ, որոնք դէպքէն վերջ Իսկէնտէրունի Նաւահանգստին Ալէվի բանուորները գործադուլ ընելու մղած էին: Կառախումբը մեկնած ատեն ոեւէ միջադէպ չծագեցաւ:

Դէպքին վայրը գացին զօր. Շահապ Կիւրլէր, ոստիկան զօրքի ընդհ. հրամանատար զօր. Եաշըն Գըլըճ եւ երեք քաղաքային քննիչներ:

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, աղջիկան մը առեւանգումէն վերջ գործուած ոճիրը յետայային ապստամբութեան մը հանդամանք ստացած է դժբախտաբար: Վերջին ցոյցին ընթացքին, բարձրաստիճան սպայի մը համազգեստին կոճակները փրցուած են: Երբ ուրիշ բարձրաստիճան սպայ մը ցուցարարները ի կարգ հրաւիրած է, այս վերջինները Սուրիոյ ի նպաստ երգեր ըրած են աղաղակելով.

— «Մենք Թուրքերը չենք ուզեր»:

Նոյնիսկ այն պահուն երբ արտասուաբեր ռումբեր կը գործածուէին՝ ցուցարարները ցրուելու համար, Ալէվի զինուոր մը Ալէվիները հրաւիրած է շարունակել իրենց վնասակար գործունէութիւնը, ըսելով.— «Մի վախնաք, այս ռումբերը չեն սպաններ, այլ միայն արտասուաբեր են, մի ցրուիք»: Զինուորը յետոյ խոյս է տուած երբ սպայ մը ուզած է ձերբակալել զայն, եւ ոստիկան մը ատրճանակ գործածելով վիրաւոր վիճակի մէջ ձեռք անցուցած է այդ զինուորը:

Նմանապէս ստուգուած է որ Իսմայիլ Ալթընտիչի տանը վրայ յարձակում գործուելէ վերջ ցուցարարները կրակի տուած են յիշեալին միջակ զաւկին մօթօսիքլէթը, ապա թալանի տրուած գոյքերուն մէջէն թրքական դրօշ մը եւ Աթաթիւրքի կիսանդրիներն ու լուսանկարները բոցավառ այրած են:

Խնդրոյն տգեղ ու ցաւալի կողմերէն մին ալ այն է որ աղջիկը դատարանի որոշումով հօրը վերադարձուած ատեն, այսինքն այս ապստամբութենէն օրեր առաջ, հազարի մօտ Ալէվիներ ի նշան բողոքի դատական պաշտօնատան շրջակայքը ցոյց ըրած են աղաղակելով. «Դատարանը իրաւունք չունի աղջիկը հօրը վերադարձնելու»:

Դէպքէն վերջ երբ Ալթընտիչի ընտանեկան անդամները ոստիկան զօրքի եւ ոստիկաններուն պաշտպանութեան տակ Իսքէնտէրունէ կը հեռանային, կարգ մը անծանօթներ ուզած են քաղաքէն դուրս կեցնել ինքնաշարժերը: Բայց ոստիկ. ուժերը արգելք հանդիսացած են: Ալէվի նախայարձակները այնուհետեւ Ատանայի մէջ փնտռած են Ալթընտիչի ամուսնացած երկու աղջիկներուն տուները եւ այս վերջիններուն ամուսինները, բայց չեն յաջողած գտնել:

Ներկայիս ապահովութեան խիստ շղթայի մը տակ կը գտնուին Իսմայիլ Ալթընտիչի Իսքէնտէրունի վաճառատուները, պանդոկը, տունը եւ Սօղուքօլուքի վիլլան: Ապահովութեան իշխանութիւնները ստուգած են նաեւ որ Ալէվիները կը հետապնդեն Ալթընտիչը, ոճրագործ Սէյֆին եւ ընտանեկան կարգ մը անդամները՝ զանոնք սպաննելու համար: Այս պարագան նկատի առնելով ձերբակալեալները խիստ պաշտպանութեան մը ներքեւ Կեսարիա ղրկուեցան, դատուելու համար: Անհիմն է ան զրոյցը թէ առեւանգուած աղջիկը սպաննուած է հօրը կողմէ:

Ստուգուած է որ Սուրիա փախած ցուցարարները ներկայիս պաշտպանութիւնը կը վայելեն «Իսքէնտէրուն Սանճաքի Իրաւանց Պաշտպան» անուն հակաթուրք կոմիտէին:

ԱՐԻՆԵՐՈՒ (ՍԿԱՈՒՏ) ՃԱՄԲԱՐԻՆ բացման առթիւ, աւելի քան 5.000 երիտասարդներ կիրակի օր հանդիսաւոր երդում ըրին Պատ Իշլի մէջ (Աւստրիա), յանուն խաղաղութեան: Բողոքականները եւ կաթոլիկները կրօնական արարողութիւններ կատարեցին համաձայն իրենց դաւանանքին, իսլամները առտուն կանուխ ելան երկրպագելու համար Ալլահին: Հրեաները կարճ աղօթքներ ըրին, իսկ Ծայր. Արեւելքի երիտասարդները աղօթեցին Պուտտային: Վեց հազար կաթոլիկ արիներու համար բացօթեայ պատարագ մատոյց Վիէննայի արքեպիսկոպոսը: Կը սպասուէին 35 քահանաներ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ բոլոր թերթերը, մինչեւ անգամ կառավարական օրկանները լոյս չտեսան կիրակի օր, իբրեւ բողոք մամուլի նոր օրէնքին դէմ: Կառավարութիւնը ետ առած է օրինագիծը:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտադրութիւնը 104 % իրագործուած է 1951ի Բ. եռամսեայի ընթացքին; համաձայն պաշտօնական տեղեկութեանց:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (115)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Է.

Սուլթանը ամենամեծ վարձատրութիւններ խոստացած էր այն զինուորին որ ամէնէն առաջ պիտի կրնար պարիսպին գագաթը բարձրանալ: Զականօս փաշայի զինուորներէն Ենիչէրի մը, Հասան անունով Պրուսայի Լոբատիոն քաղաքէն, այդ փառքը ստացաւ: Անիկա հսկայական հասակ մը ունէր, ձախ ձեռքովը վահանը գլխուն վերեւը բռնած ու աջով սուրը սեղմած, առաջին անգամ ինք յաջողեցաւ կործանած պատնէշին գագաթը հասնիլ, երեսուն ուրիշ Ենիչէրիներ ետեւէն ձգած: Յոյները տակաւին կատաղութեամբ կը դիմադրէին ու նետերով եւ ժայռի խոշոր կտորներով կը հարուածէին յարձակողները:

Այս գերագոյն դիրկընխառն կռիւին մէջ տասնեւութ հոգի սպաննեցին, բայց Հասան յաջողեցաւ բաւական երկար ատեն, դիմանալ պատնէշին վրայ եւ թոյլ տալ ողջ մնացողներուն իր քովը գալու եւ պատնէշէն անցնելու: Ասկէ առաջ եկաւ բուռն կռիւ մը այս այնքան անհաւասար թիւով կռուողներուն միջեւ: Հասան, քարէ մը ծանրապէս վիրաւորուած, դետին սահեցաւ, ինկաւ, ուրիշ շատ մը քարի հարուածներ ալ ստացաւ, ու ծունկի վրայ երկար ատեն յուսահատօրէն պաշտպանեց ինքզինքը, մինչեւ որ վէրքերով ծածկուած ու Յոյներու մեծ բազմութենէն վերջապէս յաղթահարուած, հազար նետերով ծակծկուած հոգին տուաւ:

Սակայն կռիւը խիստ անհաւասար էր: Թուրքերը հաղիւ տէր դարձած պարիսպին, Նորաշէն պատին մնացած մասերուն վրայէն ալ անցան եւ յանկարծակի մեծ բազմութեամբ երեւցան ներսի կողմը: Վախճանն էր այս, գերագոյն վախճանը: Յարձակողներու անհուն բանակը վերջապէս տաբեր էր յաղթանակը եւ աւերիչ մակընթացութեան ալիքի մը նման սկսեր էր տարածուիլ անհուն քաղաքին մէջ:

Վէրքերով ծածկուած, յոգնութենէ ընկճուած ու ժամերով տեւող այս սոսկալի կռիւէն, անօթութենէ ու ծարաւէ մեռնելու աստիճանին հասած վերջին պաշտպանները ի զուր խօլ քաջութեամբ տակաւին կը կռուէին: Գրեթէ վայրկենապէս ճզմուեցան ամէն կողմերէ իրարու ետեւէ անդադար հասնող յարձակողներու բազմութեան տակ:

«Մեծ աղաղակներ արձակելով ու իրար հրելով, կ'ըսէ Կրիտոպուլոս, Թուրքերը, Սուլթանին ետեւէն, անցան պատնէշը եւ հոնկէ վանեցին Յոյները, որոնք մեծ պարիսպին եւ նորաշէն պատին միջեւ խորունկ փոսը ապաստանեցան եւ որովհետեւ փախչելու միջոց չկար, չկրցան դուրս ելլել անկէ ու ամէնքն ալ սպաննուեցան այդ տեղ: Շատերն ալ վազելով հասան մինչեւ ծառապատնէշը, որուն Թուրքերը պաշարման սկիզբէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով տիրացեր էին ու հոն ջարդուեցան»:

Հոգեվարքներու ողբերը, մորթուողներու ոռնումները կը խառնուէին Ենիչէրիներու յաղթութեան աղաղակներուն եւ սարսափելի այս պատերազմին հազար տեսակ աղմուկներուն: Տասնադարեան կայսրութիւնը կը տապալէր արեան ծովի ու նախճիրի մէջ, ճշմարտապէս դժոխային տեսարան մը պարզելով:

Ը.

Քանի մը Թուրք զինուորներ մեծ պարիսպն ի վեր խոյացան փախուստի ինկած վերջին պաշտպաններուն ետեւէն ու քարերով ծածկեցին զանոնք:

Հոս ալ կարճ ու սաստիկ կռիւ մը սկսաւ եւ շարունակուեցաւ Լիկոսի հովտին ափյափոյ շինուած պատնէշին, թերեւս Մէզոթէյխոնի ամբողջ պատին երկայնութեամբը: Յանկարծ, պատերազմին այս վերջին վայրկեանին՝ պատնէշին առջեւէն, ու ետեւէ միանգամայն, ամբողջ քաղաքին մէջ, մինչեւ Ոսկեղջիւրի ուղղութեամբ ահռելի աղմուկ մը հնչեց, կարծես սարսափահար ժողովուրդին հուսկ օրհասի հռնդիւնը ըլլար, ու վայրկենապէս տարածուեցաւ ամէն կողմերէն.

«Առնուեցաւ քաղաքը, կորանք»ի զարհուրելի ճիչը կը բարձրանար, որ մահուան զանգակի ղօղանջի նման արձագանգ կուտար ամէն մէկ քաղաքացիի սրտին մէջ:

«Քաղաքը առնուեցաւ, կ'ոռնային փախչողները, Թուրք դրօշակները աշտարակներու վրայ ծածանիլ սկսան»:

(Շար.)

մասնութեամբ կ'ընդունին Ուաշինկթընի եւ ուրիշ դաշնակից մայրաքաղաքներու մէջ:

╳ Ազգային Ժողովին տնտեսական եւ ընկերային յանձնախումբին լեհական պատուիրակը «աղետալի» գտնելով արեւմտեան պետութեանց քաղաքական ուղղութիւնը, թելադրեց գործակցութիւն հաստատել Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ: «Երկու դրութեանց, ընկերվարութեան եւ դրամատիրութեան համակեցութիւնը ոչ միայն կարելի է, այլ եւ անհրաժեշտ՝ սրբագրելու համար մահաբեր դրամատիրութեան աղետալի հետեւանքները մարդկութեան վրայ»:

Եգիպտոս կը բաժնուի Անգլիայէն

ՈՐՈՇԱԾ ԵՆ ԽԶԵԼ 1936Ի ԴԱՇԻՆՔԸ

Եգիպտոսի արտաքին նախարարը, Սալահէտտին պէյ, երկուշաբթի օր յայտարարեց խորհրդարանին մէջ թէ վճռած են չեղեալ համարել 1936ի անգլօ-եգիպտական դաշնագիրը, մօտաւոր ժամանակի մը մէջ: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ երեսփոխանները խելայեղ ծափերով ողջունեցին այս յայտարարութիւնը:

Սալահէտտին պէյ բացատրեց թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Գ. Մորիսըն, փակած է համաձայնութեան ամէն դուռ, իր վերջին առաջարկներով եւ յայտարարութիւններով եւ խորացուցած է ճեղքերը երեք հիմնական խնդիրներու մասին — պարպում բրիտանական զօրքի (Սուէզի շրջանէն), Սուտանի եւ Գաղեստինի հարց:

Այս առթիւ ըսաւ թէ երրորդ աշխարհամարտի մը պարագային, Եգիպտոս պիտի մերժէ օգնել Անգլիոյ եւ թոյլ պիտի չտայ որ անգլիական զօրք երեւայ Եգիպտոսի հողին վրայ:

— « Եգիպտոսի անկախութիւնը եւ Սուտանի միացումը այնքան թանկագին բաներ են մեզի համար որ, անգլօ-եգիպտական դաշնագիր մը չի կրնար խոչընդոտ հանդիսանալ: Եթէ Պարսկաստան կրնայ ազգայնացնել քարիւղը, հակառակ Անգլիոյ հետ կնքուած համաձայնութեանց, Եգիպտոս ալ կրնայ գլուխ հանել իր ազգային նպատակները: Խորհրդարանին այս նստաշրջանը չփակուած, պիտի գիտնաք թէ ինչ միջոցներ ձեռք պիտի առնենք, ջնջելու համար 1936ի դաշնագիրը »:

Պատասխանելով Անգլիոյ այն առարկութեան թէ Եգիպտոս չի կրնար դաշնագիրը ջնջել, միակողմանի որոշումով, արտաքին նախարարը յիշեցուց Ազգաժողովին Ապահովութեան Խորհուրդին 1946ի բանաձեւը, որուն համաձայն դաշնագիր մը անվաւեր է երկու երկիրներու միջեւ, երբ անոնց մէկուն զինուորները գրաւած են միւսին հողը: Եւ կրկնեց թէ 1936ի դաշնագիրը կնքուած էր գրաւման զօրքի ճնշումին տակ եւ հակառակ ՄԱԿի դաշինքին: « Մեծն Բրիտանիա յանցաւոր է որ միջազգային սադրանքներ սարքեց որոնք Իսրայէլը ստեղծեցին արաբական աշխարհի մէջ: Եգիպտոս կը վախնայ որ նոր սադրանքներ սարքուին յառաջիկային, Իսրայէլի տարածութիւնը ընդարձակելու համար ի վնաս Արաբներու: Անգլիա զանազան պատրուակներով կը ջանայ պահել իր զօրքը: Հիմակ ալ կ'ըսէ թէ գրաւումը անհրաժեշտ է, Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան համար: Մենք կը մերժենք գրաւումը եւ կը պահանջենք անմիջապէս պարպում: Կը մերժենք բրիտանական այն նորութիւնը թէ Անգլիան պատասխանատուութիւններ ունի Միջին Արեւելքի մէջ: Անգլիան պատասխանատուութիւններ չունի Միջին Արեւելքի մէջ, ցորչափ արաբական պետութիւնները իրենք չեն ընդունիր զանոնք »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Գ. ՓԼԵՎԷՆ յաջողած է հարթել զանազան դժուարութիւններ, վարչապետութիւնը ստանձնելու համար: Երէկ կը սպասէր արմատականներու վերջնական պատասխանին, որպէսզի Ազգ. Ժողովին ներկայանայ:

ՔՈՐԷԱՅԻ զինադադարի բանակցութիւնները դեռ չեն վերսկսած: Զօր. Րիճուէյ յանկարծ Թոքիօ կանչեց զինադադարի պատուիրակութիւնը, չփոթութեան մատնելով թշնամի ճակատը: Կարմիրներու անթելը նորէն խնդրեց անյապաղ վերսկսիլ բանակցութիւնները: Կը կարծուի թէ Ամերիկացի հրամանատարը ձգձգում մը կը փորձէ:

ՍՈՒՐԻՈՅ դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Հասան Հաքիմ պէյի, (Դամասկոսի երեսփոխան եւ նախկին վարչապետ): Երկու հարիւր հազար պետական պաշտօնեաներ, որոնք գործադուլ յայտարարած էին մէկ շաբաթ առաջ, որոշեցին վերսկսիլ աշխատանքը: — Գնդ. Չիչաքլի, Սուրիոյ սպարապետը, Սէուտի Արաբիա գնաց: Այդ երկրին թագաւորը խոստացած է վճարել փոխառութեան երկրորդ մասնավճարը 8 միլիոն տոլար:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ նախկին վարչապետներէն Նիքոլա Մուշանով, 78 տարեկան, մեռած է բանտին մէջ, համաձայն Զուիցերիա հասած տեղեկութեանց:

ԹՈՐԷԶԻ առողջական վիճակի մասին լաւատես յայտարարութիւններ ըրաւ Գ. Ժաք Տիւքլօ, կովկաս գացած էր, տեսնելու համար հիւանդը: Ըսաւ թէ Ֆրանսա պիտի վերադառնայ քանի մը ամիսէն:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐԼԻՆԼԻ Երիտասարդական փառատօնը բացուեցաւ կիրակի օր, դղրդագին ցոյցերով: Կը մասնակցին 16.000 պատգամաւորներ 66 երկիրներէ: Մոսկուայի ներշնչած այս ձեռնարկն ալ կազմակերպուած է յանուն խաղաղութեան: Երբ թափօրը կ'անցնէր, մասնաւոր ցոյցերու արժանացան 150 Քորէացիներ, որոնք ծաղկեփունջեր ստացան 100 Հունգարուհիներէ: Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, հրաւիրեց երիտասարդութիւնը՝ չմասնակցիլ այս ցոյցին, «որ համայնավարական ռազմախաղ մըն է, ձեզ ըմբոստացնելու համար արեւմտեան Գերմանիոյ իշխանութեանց դէմ »:

ՅԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

ԱՆԹԻԳ 6 Օգոստ.— Ընկեր Խաչիկ Ավդալեան (Տրակինեան) դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր զաւակը, Անդրանիկ, 23 տարեկան:

Դժբախտ երիտասարդը զոհ գնաց Արժան գետի ալիքներուն, յուլիս 29ին: Ֆրանսացի զինուորի մը հետ կ'երթան գետը լողալու. հակառակ Ֆրանսացի զինուորի ջանքերուն, անկարելի կ'ըլլայ խեղճ տղան ազատել յորձանքէն:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ յուլիս 31ին: Խուռն բազմութիւն մը կը հետեւէր մինչեւ Տրակինեանի գերեզմանատունը: Ֆրանսացի քահանայ մը կատարեց թաղման արարողութիւնը:

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆրանք կը նուիրեմ Կապոյտ Խաչին:

Գ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Լոնտոնէն Յովհ. Զալըքեան նոնզալէս իր խորին ցաւակցութիւնը յայտնելով Սուրէն Շամլեանի մահուան առթիւ, 3000 Ֆր. կը նուիրէ Այնճարի Յառաջ վարժարանին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆր. կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Շաքէ Սանդրեանի եւ պարագաներուն, իրենց մօր եւ ազգականին՝ ՏԻԿ. ՍԱԹԵՆԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

Մեծ դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանիս բոլոր Դաշնակցական խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի:

12 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի գեղատեսիլ եւ ծառախիտ անտառին մէջ, (Կարտանի եւ էքսի մէջտեղ):

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՉ ՏԱՄԱՏԵՍԵԱՆ [ՏԱՆԱԳԵՏԵԱՆ]

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Կոփամարտի եւ ՊՈՒԼի մեծ մրցում:

Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է

Հանդիսավայրը երթալու համար՝ այժմէն արձանագրուիլ շրջանիս մարմիններու մօտ, իսկ՝ հակառակ պարագային՝ առնել Էքս տանող թրոլէյպիւսը եւ իջնել Լիւն եւ քալելով հասնիլ հանդիսավայրը:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Տոմսակներ ստանալու համար դիմեցէք հետեւեալ հասցէներուն.—

Ա. Քէօսէեան (Photo Rex), Place d'Aix.

Ա. Գեորգեան (մսավաճառ), 20 Rue des Petites Maries.

Գ. Ծերիկեան (գրավաճառ), 13, Rue des Dominicaines.

Ա. Դաւիթեան (մսավաճառ), 15, Rue des Dominicaines.

(Օթօպիւսները պիտի մեկնին կիրակի առաւօտուն ճիշդ ժամը 7ին Place d'Aixէն: Կը խնդրուի ժամը 6.30ին հոն ըլլալ):

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթկ. այս կիրակի Ecouenի անտառին մէջ. 'Clairière du jeu de Paume): Հաճելի ժամանց Մատչելի պիւֆէ:

Կը հրաւիրուին շրջաններու մեր հայրենակիցները:

Օթոքարները կը մեկնին առտուն ժամը ճիշդ 8,30ին: Հաւաքատեղի՝ Place de la Mairie, Boulevard Carnot եւ Petit Pont.

Հաղորդ. միջոց.— Հանրակառք՝ Porte de la Chapelleէն իջնել Carrefour de l'Espérance կամ Gare du Nordէն շոգեկառք առնել եւ իջնել Ecouen.

Imprimerie DER AGOPIAN . 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի պարահանդէսը հոկտ. 7ին Cercle Militaire.

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Տէր Եղիշէ քհյ. Մխիթարեան Ֆիլատելֆիայէն փոխադրուած է Ֆրեզնօ:

Հասցէն.— Rev. H. Y. Mekhitarian
Holy Trinity Armenian
Apostolic Church 2226 Ventura Ave.
Fresno Californie (U. S. A.).

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, le Raincy, երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը:

Հաղորդ. միջոց. — Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Raincy - Pavillons: Հեռաձայն Լը Րէնսի 172:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀՈՅ-ԲՈՅԺ

Ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— (Թիւ 125 – 126, Մայիս – Յունիս).— Մերկութիւն եւ ամօթ (Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ).— Ինչո՞ւ կը թրջէ անկողինը (ՏՈՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ).— Խլիրդ (ՏՈՔԹ. Շ. ԱՑՎԱԶԵԱՆ). — Ի՞նչպէս գրգռել ախորժակը (ՏՈՔԹ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ).— Կիներուն կօշիկները (ՏՈՔԹ. ԼՈՔՄԱՆ).— Փողացաւ (ՏՈՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ).— Արգանդի վազուք (ՏՈՔԹ. ՔՈԼԷ).— Աշխարհի բնակչութիւնը (ՏՈՔԹ. ԽԱՉԵՐԵԱՆ).— Հոգեմարմնական բժշկութիւն (Ս. ԿԷՕՔՃԵԱՆ). — Սատանայի եղունգ (Քաղհան).— Ժահրային թոքատապ (ՏՈՔԹ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ).— Հարցարան:

Տարեկան բաժնեգինը 750 Ֆրանք Ֆրանսա, 900 Ֆրանք արտասահման:

Դիմել Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, 17 rue Damesme, Paris (13):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մօնթէ - Քարլօ բնակող հայ ընտանիքի մը համար որոշ կրթութիւն ունեցող հայ կին մը որ հայերէն սորվեցնէ պատանիի մը եւ օգնէ տնական գործերուն:

Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գրասենեակի մէջ աշխատելու համար հայ Օրիորդ մը սղագիր - մեքենագիր (sténo-dactylo) որ լաւ հայերէն եւ ֆրանսերէն գիտնայ:

Դիմել Installation Electro - Mécanique, 14 rue Rochambeau, Paris, métro Cadet :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 9 AOUT 1951 Հինգշաբթի 9 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6529-Նոր շրջան թիւ 1940

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐ ՏՈՒՆԸ ԻՐ ԴՐԱՑԻՆԵՐՈՎ

Տեսանք, ուրեմն. մեր տունը — Ֆրանսահայ գաղութ — չունի կազմակերպական անհրաժեշտ կապերը՝ ինքն իր մէջ:

Առանձին գլուխներ կամ թեւեր են Փարիզն ու Մարսէյլը, ինչպէս Միջին Ֆրանսան: Իւրաքանչիւրը իր պատեանին մէջ ամփոփուած: Միայն ընթացիկ հոգերով զբաղած:

Նոյն տժգոյն պատկերը դրացիներուն հետ՝ յարաբերութեանց տեսակէտով:

Եօթը, տասը, քսան ժամ անդին — օդանաւով՝ քանի մը ժամ — ունինք ցիրուցան գաղութներ, նոյնպէս իրենք իրենց գլխուն մնացած:

Անուններն ալ գոց գիտէք, — Անգլիա (Լոնտոն եւ Մանչէսթըր): Պելժիա (Պրիւքսէլ եւ Անվէրս): Զուիցերիա (Ժընեւ, Լոզան եւայլն): Իտալիա (Միլանօ, Վենետիկ, Թորինօ, Հռոմ ելն.):

Ցիշէ՞նք Հոլանտան ալ (70-80 հոգի) եւ ուրիշ աննշան համրանքներ:

Դիտմամբ զանց կ'առնենք Աւստրիան եւ Գերմանիան, որոնք բացառիկ վիճակ մը կը ներկայացնեն:

Երբեմն արձագանգներ կ'իմանանք մէկէնմիւսէն, տօնական օրերու կամ պատահական այցելութեանց առթիւ:

Բայց, չատոնց է որ ամէնէն աչխոյժն ալ թմրութեան ախտանշաններ կը մատնէ:

Այսպէս, պելժիական գաղութը կայ ու չկայ:

Բրիտանականը ելոյթներ կը փորձէ հանդիսաւոր առիթներու մէջ, անխախտ պահելով իր աւանդութիւնները:

Զուիցերիոյ հայկական համրանքը նոյնպէս: Իտալականը՝ քիչ մը աւելի յուսալից:

Իւրաքանչիւրն ունի կազմակերպական կորիզներ, Գաղթային, Ազգային կամ Համայնական Միութիւն: Ամէնքն ալ սահմանափակ ծրագիր-կանոնագրով: Անշուշտ ամէնէն առաջ տեղական հոգերու նուիրուած:

Փոխաբերաբար, կրնայինք ըսել թէ բոլորն ալ միս կապած, փոր չինած են:

Ուրիշ խօսքով, դանդաղ կը շարժին: Թէ՛ տեղին վրայ եւ թէ պատուհանէն դուրս նայած ատեն:

Ցաճախ դժուար կ'ըլլայ զանազանել թէ ո՛ր տարրերն են որ տուն կուտան առօրեայ գործունէութեան. տարէցնե՞րը թէ երիտասարդները:

Ամէն պարագայի մէջ, թուլութիւնը ակներեւ է երիտասարդական ճակատին վրայ:

Շո՛ւնչն է որ կը պակսի:

Ատոր համար ալ, իրական, չօշափելի շարժումներու, աշխատանքի փոխարէն, կը տեսնենք սովորական, չափու վրայ կատարուած գործեր:

Ինչո՞ւ կը յիշենք այս մանրամասնութիւնները:

Ցանգելու համար միեւնոյն եզրակացութեան,— Նախ մեր տունէն սկսինք, եթէ կը հաւատանք թէ կարելի է կեդրոնական իշխանութիւն մը հաստատել Հայկական Արտասահմանի համար:

Նախ թեւ ու ձեւ տանք իւրաքանչիւր գաղութի ներքին կեանքին:

Թօթվել տանք սովորամոլութեան, թմրութեան եւ ծուլութեան փոշիները:

Ամուր կապեր հաստատենք մէկ համրանքէն միւսը, իւրաքանչիւր երկրամասի վրայ:

Մշակենք ամբողջական ծրագիր մը՝ դիւրացնելու համար փոխադարձ յարաբերութեանց ամրապնդումը:

Այսպիսի առաջադրութեամբ մը, եթէ արեւմտեան Եւրոպայի հայկական զանգուածը կարենայ հաւաքական ճակատ մը կազմել, կրնայ ձեռք երկարել միւս երկու գլխաւոր ճակատներուն, — Միջին Արեւելք և Ամերիկա (հիւսիսային եւ հարաւային):

Եւ այն ատեն մեքենաբար կը հաստատուի միութեան գիծ մը՝ հիմնական հարցերու մասին:

Կը կարծենք թէ ժամանակը հասունցած է, այս ուղղութեամբ խորհելու համար:

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք թէ մեր խելքէն եւ կամքէն կախում ունի տարագիր եւ ցիրուցան բազմութեանց փրկութիւնը: Համրանքի պահպանում՝ Ֆիզիքական թէ բարոյական իմաստով:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԵԶԻ՞ ՄՆԱՑ…

«Ցառաջ»ի յօդուածագիրներէն Գ. Լաչինեան վէրք մը մատնանշած էր, վէրք մը որ կը կրծէ մեր ժողովուրդին սիրտը, մանաւորաբար գաղթականութեան այս տաժանելի տարիներուն:

Ինչո՞ւ հայ հարուստը իր ժառանգութիւնը կը նախընտրէ բաժնել օտարներուն, երբ այնքան բացեր ունի մեր ազգային կեանքը:

Ի՞նչ պիտի ըսեն Անգլիացին ու Ամերիկացին մեր սթերլինները ու տոլարները, երբ իրենք առատօրէն կը բաժնեն աջ-ձախ, եւ պետութիւններու ելեւմուտքը հաւասարակշռելն իսկ իրենց համար սովորական խաղեր են:

Ու մենք, մինուճար ժողովուրդ, մեծամտօրէն մեր քրտինքով կամ բախտի բերումով շահած միլիոնները կը նետենք, կաթիլ մը ջուրի նման, հսկայ ովկիանոսներու մէջ, առանց անդրադառնալու մեր բազմազան պահանջներուն:

Ունեցանք հիներէն սրտի, եւ մանաւանդ խելքի տէր հարուստներ, որոնց կտակներով կը մատակարարենք այսօր ալ, կարգ մը կրթական եւ բարեգործական հաստատութիւններ:

Մնացեալը մեր անմահ, աշխատաւոր ժողովուրդն է որ կուտայ, հինգով տասնով, առանց երկար բարակ հաշուելու:

Այդ փոքրիկ գումարներն են որ միանալով ասուներ ու գետակներ են կազմեր տարիներու ընթացքին ու պահեր են հիւանդանոցներ, դըպրոցներ, ծերանոցներ, բուժարաններ:

Անոնց շնորհիւ է դարձեալ որ օգնութեան կը հասնինք ուսումնատենչ տաղանդաւոր երիտասարդներու, կազմելու համար մտաւորական ու գաղափարական տարրեր, այնքան անհրաժեշտ այս ժողովուրդին մշակութային վերելքին համար:

Առաջարկէ ս եւ է մեծահարուստի տր ի կենդանութեան, իր ձեռքով բաժին հանէ իր ժողովուրդին: Պատասխանը պատրաստ է.

— «Կտակս ըրած եմ, պիտի տեսնէք թէ բան չեմ մոռցած»:

Ու օրին մէկը այդ կտակը իրապէս բաց աչքերով կը տեսնենք: Ցաճախ իր օտար կնոջ ձըգուած է ամէն բան. նոյն իսկ իր «վերջին փափաքները իրականացնելու» կամքը:

Կարելի՞ է չվրդովուիլ: Երբ հնդկահայ Կրեստի մը, հանգուցեալ Նահապետին հսկայ շէնքերուն առջեւէն կ'անցնիս, խոր դառնութեամբ լեցուած ակամայ կը մրմնջես.

— Մարդ Աստուծոյ, քեզի՞ մնացեր էր հաւըրտացնել «Աշխարհի սեղանաւորները»:

ՍՕՍԻ

Լեւոն Շանթի

ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

«Ցուսաբեր»ի օգոստոս 1 թուակիր թերթը ցաւով կ'արտատպէ հետեւեալ տեղեկութիւնը.—

26 յուլիս թուակիր նամակէ մը, գրուած Պէյրութէն, խոր ցաւով կը տեղեկանանք, թէ մեր մեծանուն ընկերոջ՝ Լեւոն Շանթի առողջական վիճակը յանկարծ սկսած է մտահոգիչ դառնալ: Բժիշկները լաւատեսութեան յոյս չեն տար: Մեր մեծ ընկերը երկու օրէ ի վեր շատ ընկճուած վիճակ մը ունի եւ խօսելու կարողութենէն գրեթէ զրկուած է:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԼԵՒՈՆ ՇԻՐԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ երեքշաբթի առաւօտ մեռած է Լեւոն Շիրեան, վաղեմի ուսուցիչ եւ մտաւորական:

Շիրեան իր ուսումը ստացած է Գոնիայի Ճէնանեան քոլէճը, յետոյ ուսուցչութիւն ըրած Պոլսոյ մէջ (Պէզազեան վարժարան), իբրեւ դասախօս անգլիերէնի եւ թուրքերէնի:

Փարիզ գալով, նուիրուած էր առեւտուրի, առանց երբեք հրաժարելու մտաւորական կեանքէն: Ունէր հարուստ մատենադարան մը, մասնաւորաբար կը զբաղէր պատմական ուսումնասիրութիւններով, տարիներէ ի վեր կը պատրաստէր քննական աշխատութիւն մը Մեծն Տիգրանի կեանքի մասին:

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանեկան պարագաներուն:

Նոր Վարչապետը

Ազգ. Ժողովին առջեւ

Վարչապետութեան նոր թեկնածուն, Գ. Փլեվէն, նախնական համաձայնութեան մը յանգած ըլլալով պահպանողականներուն, ժողովրդականներուն եւ ընկերվարականներուն հետ, վերջնապէս հաւանութիւն յայտնեց հանրապետութեան նախագահին: Եւ երէկ, չորեքշաբթի, ներկայացաւ Ազգ. Ժողովին, իր տեսակէտները պարզելու եւ վստահութեան քուէ պահանջելու համար:

Այդ քուէն ապահովուած կը համարուէր, շնորհիւ կատարուած բանակցութեանց: Բայց տակաւին ջուր կը վերցնէ նոր դահլիճին կազմութիւնը: (Ճիշդ մէկ ամիս է որ կը տեւէ տագնապը):

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Փլեվէն կը խորհի առ առաւելն 16.000 միլիոն ֆրանքի գումար մը տրամադրել կաթոլիկ դըպրոցներուն, պայմանաւ որ նոր կրթարաններ չբացուին: Մնացեալը կը ձգէ ապագայ կառավարութեան:

Դարձեալ նոյն աղբիւրին համաձայն, ընկերվարականները աջակցութիւն խոստանալով հանդերձ, տրամադիր չեն մասնակցելու դահլիճին: Ընկերվարականները եւ ժողովրդականները (M. R. P.) տեսակ մը կեդրոնի խմբակցութիւն կը կազմեն համայնավարներուն եւ տը Կոլի կուսակիցներուն միջեւ: Առանց մէկուն կամ միւսին մասնակցութեան կարելի չէ 314ի օրինական մեծամասնութիւն մը գոյացնել, վաւերացնելու համար վարչապետութեան թեկնածուին ընտրութիւնը:

Նոր վարչապետը վարիչն է Դիմադրութեան ժողովրդավար եւ ընկերվարական խմբակցութեան (U.D.S.R.), որ սակաւաթիւ անդամներ ունի եւ ընկերվարականներուն աջ կողմը կը գտնուի: Անցեալ տարի իբրեւ վարչապետ մշակեց եւրոպական բանակի մը ծրագիրը, անոր մէջ առնելու համար արեւմտեան Գերմանիոյ ծրագրեալ զօրամասերը:

Արմատականներէն վերջ, անկախներն ալ վերջին պահուն հաւանութիւն յայտնած էին Գ. Փլեվէնի թեկնածութեան: Գ. Փլեվէն տակաւին կը յուսայ ընկերվարականներն ալ առնել դահլիճին մէջ:

Ժխտական դիրք Մոսկուայի նոր ձեռնարկին առթիւ

Մ. Նահանգները եւ առ հասարակ արեւմտեան Եւրոպայի գլխաւոր երկիրները ժխտական դիրք մը բռնած են Մոսկուայի նոր ձեռնարկին հանդէպ:

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի նախագահը, Գ. Շվերնիկ, նամակ մը ուղղելով Նախագահ Թրումընի, կ'առաջարկէ դաշինք մը կնքել հինգ մեծ պետութեանց միջեւ, խաղաղութիւնը ամրապնդելու համար:

Մ. Նահանգներու արտաքին Նախարարութեան բանբերը անմիջապէս յայտարարեց թէ որ եւ է նորութիւն չկայ եղած առաջարկին մէջ, որ պատասխանն է Գ. Թրումընի յուլիս 7 թուակիր նամակին: Նոյն բանբերը «քարոզչական թակարդ մը» համարելով Գ. Շվերնիկի նամակը, բացատրեց թէ աշխարհ կորսնցուցած է իր վստահութիւնը Ռուսաստանի վրայ, որ չի յարգեր կնքուած դաշնագիրները: «Խ. Միութիւնը չի կըրնար նոր յանձնառութիւններ ստանձնել, առանց վերահաստատելու աշխարհի վստահութիւնը, ապահովելով թէ պիտի յարգէ կնքուած դաշնագիրները»:

Ուաշինկթընի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ դիտել կուտան թէ տարտամ են Մոսկուայի առաջարկները՝ հնգանդամ դաշինքի մը մասին: Կը բացատրեն թէ Ազգաժողովին (ՄԱԿ) բոլոր անդամները յանձն առած են խաղաղութեամբ կարգադրել իրենց վէճերը, եւ խուսափիլ բռնի ուժի գործածութենէն կամ սպառնալիքէն: Արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց.— «Եթէ այդ յանձնառութիւնները յարգուին բոլոր անդամներուն կողմէ, մէջն ըլլալով Խ. Միութիւնը, իրական խաղաղութիւնը կ'ապահովուի»:

Ազգաժողովի շրջանակներուն մէջ ալ կը կար–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԾԱՆՕԹ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ Գ. Ժոռժ Սինանեան, երկար եւ յաջող շրջան մը կատարելէ վերջ մինչեւ Պոլիս եւ Միջին Արեւելք, Փարիզ եկած է, Ամերիկա վերադառնալու համար:

ՊՈՒՏՈՑԻ թերթերը ջերմապէս կը գովեն երիտասարդ եւ արժէքաւոր դաշնակահարուհի մը, Օր. Քրիստինէ Քէնտիրեան, (աշակերտուհի Տիկին Լապառէի) որ հրաւիրուած էր Aéro-Club տարեկան հանդէսին, օգոստ. 7ին, կտորներ նուագելու համար Մոցարթէն եւ Հայտընէն:

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԵՒ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐ

Այս սիւնակներուն մէջ, Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան յօդուածաշարքով մը քննեց ուսումնական խնդիրներ որոնք ուղղակի կապ ունին ազգապահպանումի յաւոտ խնդրին հետ: Այդ յօդուածաշարքը կարգ մը խորհրդածութիւններ կը թելադրէ ընթերցողին:

Նախ ըսեմ թէ հասարակ տեղիք մը եղած է «աւազի վրայ հիմ դնել» խօսքը: Չեմ գիտեր թէ ով է հնարած այս միտքը: Երանի թէ կարելի ըլլար ամէն շէնք աւազի վրայ հիմնել: Աւազը լաւագոյն հիմ դնելու հողերէն մին է: Հին միտքերէ պէտք է ազատինք, ներկայ դարուն հետ կարենալ քալելու համար:

Ազգապահպանումի հարցը բազմակողմանի խնդիր մըն է, որ երկար ուսումնասիրութիւն կը պահանջէ: Այսօրուան հայ գաղութներու ներկայացուցած ներքին վիճակներէն դատելով, կարելի չէ դիւրաւ գտնել անոր լուծումը:

Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան շատ յարմար օրինակներ գտած է հայ գաղութներու ուծացումը մատնանշելու համար, բայց չուզեր խնդրին խորը թափանցել, կարծելով թէ միայն դաստիարակութիւնն է յանցաւորը:

Յօդուածաշարքին մէջ յիշատակուած Հնդկահայութիւնը նիւթական լայն միջոցներ, դըպրոցներ, եկեղեցիներ ունենալով հանդերձ ձուլուելու վրայ է այժմ: Բայց՝ ինչպէս յարգելի յօդուածագիրը կ՚ըսէ, այդ Հայերը պահեցին իրենց հայութիւնը քանի միայն Հնդիկներու հետ էր իրենց գործը: Անգլիացիներուն գալովը, Հայերը ունեցան ստորակայութեան զգացում մը (complexe d'infériorité) եւ իրենց ամբողջ ոգիովը ջանացին Անգլիացիները կապկել եւ ա՛լ իրենց ազգութենէն երես դարձնել:

Յօդուածագիրը իրաւամբ կը քննադատէ Հայոց օտարասիրութիւնը, առանց ըսելու թէ ուրկէ յառաջ կու գայ: Իմ կարծիքով, պարզապէս ստորակայութեան զգացումէն յառաջ կու գայ, հետեւանք դարերու ստրկութեան:

Կը թուի թէ հայ անհատը չի կրնար ապրիլ երկրիս վրայ իբրեւ Հայ: Ան անպատճառ օտար ազգութեան մը վերարկուն առած պէտք է ըլլայ իր վրայ, ապրելու համար: Ան որպէսզի իրաւունք ունենայ նոյն իսկ չոր հաց մը ուտելու, պէտք է ըլլայ Լիբանանցի, Սուրիացի, Եգիպտացի, Ֆրանսացի, Ամերիկացի եւայլն: Իրականին մէջ, ըստ միջազգային օրէնքի՝ ան Հայ չէ, այլ իր անցագիրին ցոյց տրուած ազգութեան կը պատկանի:

Հայ անհատը՝ օտար ազգութեան մը վերարկուին տակ կ՚ապրի: Ո՞ւր:

Կ՚ապրի օտար երկիր մը, իր հայրենիքէն հազարաւոր մղոններ հեռու:

Հայ անհատը՝ օտար ազգութեան մը վերարկուին տակ, օտար երկրի մը մէջ կ՚ապրի որո՞ւն տուած աշխատանքովը:

Կ՚ապրի օտարին տուած աշխատանքովը եւ կ՚ուտէ օտարին հացը: Քանի՞ Հայ կայ որ կ՚ապրի Հայուն միջոցաւ, անոր շնորհիւ:

Հայ անհատը՝ օտար ազգութեան մը վերարկուին տակ, օտար երկրի մը մէջ, օտարին տուած աշխատութեամբը ապրելով, իր բարձրագոյն ուսումը, իր հոգիին զարգացումը ձեռք կը բերէ ուրկէ՞:

Ան՝ իր հոգիին և միտքին պաշարը և սնունդը կ՚առնէ օտարին համալսարանէն, օտարին աղբիւրէն, օտարին պատշաճ դաստիարակութենէ մը: Ան՝ ուզէ չուզէ այլեւս կը մտածէ օտարին պէս, կ՚ունենայ օտարին մտայնութիւնը եւ կը տրամաբանէ օտարին պէս:

Այս զանազան ազդակները վերջ ի վերջոյ կը կազմեն մէկու մը կեանքը: Անոնց հակազդելու համար ի՞նչ կը բերէ հայ հաւաքականութիւնը հայ անհատին:

Կը բերէ միայն Հայ ըլլալու տառապանքը:

Ազդեցութեան եւ հակազդեցութեան օրէնքը աշխարհս վարող գլխաւոր կանոններէն մէկն է: Աշխարհիս վրայ չկայ բան մը որ կատարուի ձրի: Ամէն արարք ունի իր հակազդեցութիւնը: Հայ անհատն ալ, ինքն իր գլխուն ձգուած, իր հաւաքականութենէն բարիք չգտնելով, բնականաբար կը հեռանայ անկէ, մանաւանդ որ վերը յիշուած ազդակները իր մէջ գոյացուցած են ստորակայութեան զգացում մը, որ վիճքը կը մղէ օտարասիրութեան, քանի որ իր նիւթական եւ բարոյական կեանքը կու գայ օտարէն:

Ասոնք տարրական իրողութիւններ են որոնք անըմբռնելի կը մնան շատերու համար: Այս վերջինները ազգապահպանումի հարցին կը մօտենան հինցած՝ ռոմանթիկ ըմբռնումներով: Մինչդեռ այսօր կեանքը գերազանցապէս նիւթապաշտ է եւ անոր պէտք է մօտենալ գործնական հայեցողութեամբ: Վարդանի զոհաբերութիւնը, Նարեկացիի միսթիքականութիւնը, որ աշխարհի հիացում կը պատճառէ, չեն կրնար միս-մինակ, առօրեայ ծանր հոգերով տապլտկող հայ անհատին տալ նիւթական լուծումը իր կեանքին:

Գիտեմ, պիտի ըսեն թէ «ազգը շուկայ չէ»: Բայց ազգը կազմող անհատն ալ Հայ ըլլալէ առաջ, մարդ է եւ իբրեւ մարդ կ՚ուզէ ապրիլ:

Որ եւ է ազգի անհատ մը, կը զգայ թէ իր ետին ունի հաւաքականութեան պաշտպանութիւնը, անոր տուած նախապատուութիւնը: Իսկ այս զգացումը, իրական թէ խաբուսիկ, բարոյական մեծ ոյժ մըն է անհատին համար: Ան կը ներշնչէ ինքնավստահութիւն, անհետացնելով ստորակայութեան զգացումը:

Հայ ժողովուրդը այդպիսի ոյժ մը, այդպիսի վստահութիւն մը, նոյն իսկ խաբուսիկ, կը ներշնչէ՞ իր անհատին: Ո՛չ. ապա ուրեմն ի՞նչպէս կ՚ուզէք ազգը պահել: Հաւաքականութիւն մը միշտ փոխադարձ պարտականութիւններ կը պարտադրէ: Մէկը ամէնուն, ամէնքը մէկուն համար:

Կը պահանջենք հայ անհատէն ազգասիրական բոլոր պարտականութիւնները, մինչ ազգը՝ հաւաքականութիւնը կը խուսափի իր պարտքէն:

Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան կը քննադատէ Հայուն օտարամոլութիւնը, սակայն ինքն ալ նոյն մեղքին մէջ կ՚իյնայ քննադատելով Հայուն «ասիացիութիւնը»: Ինչո՞ւ հպարտ չըլլայ Հայը իր ասիացիութեամբը: Եւրոպացին որ 16 դարէ ի վեր կը մնայ բարբարոս, հակառակ օսլայուած օձիքին, սիլէնտր գլխարկին, օթօին եւ ռատիօին, իբրեւ «մարդ» ինչո՞վ աւելի գերազանց կ՚ըլլայ Ասիացիէն: Երանի թէ Հայը աւելի Ասիացի մնար չլուծուելու համար:

Յարգելի յօդուածագիրը յիշեց երկու անգամ Զուիցերիան իբրեւ մանկավարժութեան օրրան մը: Ան՝ տակաւին հին համբաւի մը հմայքին տակ է: Բայց ժամանակները շատոնց փոխուած են եւ ծառը իր պտուղէն կը դատեն: Ես իբրեւ դրացի ունիմ զուիցերիացի մանկավարժ մը եւ գիտեմ իր մանկավարժութիւնը:

Հին ասացուածք մըն է նաեւ «ազգը իրեն արեւ տուած է»ն: Ազգը ոչ մէկ դեր խաղացած է տղուն արեւ տեսնելուն մէջ: Ան հօրը եւ մօրը գիտնալիք բանն է, մանաւանդ որ անոր «տեսած արեւը» Փարիզի, Նիւ Եորքի կամ Ալժերիոյ արեւն է եւ ոչ թէ Հայաստանինը:

Ինչպէս ըսի, ազգապահպանումի խնդիրը բազմակողմանի է եւ մէկ կամ երկու միջոցներով չի լուծուիր:

Ազգապահպանումի առաջին պայմանն է զօրեղ ազգային իշխանութիւն մը, վերին մարմին մը իբրեւ առաջնորդ եւ պաշտպան գաղութներու, իր միջոցներուն կարելիութեան սահմանին մէջ: Այդ մարմինը պիտի դասաւորէ եւ օգտագործէ բոլոր բարի կամեցողութիւնները, բոլոր կարելի միջոցները, նախ հպարտութիւն մը եւ ապահովութեան զգացում մը ներշնչելով հայ անհատին: Տեսակ մը պետական կազմ, առանց պետութեան: Այդ վերին մարմինը, ազգային իշխանութիւնը պիտի զբաղի հայ անհատին կեանքովը, անոր տալով իր ձեռքէն եկած բոլոր աջակցութիւնները: որպէսզի այդ անհատը զգայ թէ ինքն ալ հաւաքականութեան մը մասը կը կազմէ: Այդ վերին իշխանութիւնն է որ պիտի զբաղի ազգապահպանման խնդրով, իւրաքանչիւր երկրի պայմաններուն եւ միջավայրին համապատասխան միջոցներ խորհելով եւ գործադրելով: Ան է որ պիտի առաջնորդէ նորահաս սերունդը խօսքով թէ գործով անոր տալով ինքնավստահութիւն մը:

Այժմ՝ օրինակի համար ո՞վ, մեր մէջ, կը զբաղի apprentissageը լրացնող հայ պատանիին ապագայովը եւ կամ համալսարանը լրացնող նորահաս հայ մտաւորականին հոգերովը:

Ազգային այս վերին մարմինը ցոյց պիտի տայ նորահաս սերունդին որ եթէ իր դրացի տեղացի երիտասարդը նեցուկ մը կը գտնէ իր կառավարութեան եւ ազգին մէջ, հայ ազգն ալ իր կարողութեանը սահմանին մէջ նեցուկ մըն է իրեն համար:

Այս իշխանութիւնն է որ պիտի որոշէ թէ Ամերիկայի մէջ պատարագը անգլերէ՞ն պէտք է ըսել, թէ վաւերապետանոց մը Վեննետի՞կ թէ Անթիլիաս պէտք է բանալ, թէ Արժանթինի ամուրի օրիորդներուն հարցը ի՞նչպէս պէտք է լուծել...:

Պէտք է ընդունիլ որ Մեծ Աղէտէն 40 տարի վերջը, տակաւին մեր վարիչ դասը կը խարխափի եւ ամուլ պայքարներով կը վատնէ իր ոյժերը:

Այնպէս ինչպէս որ ազգային գործերը կ՚ընթանան այժմ, անկազմակերպ, առանց գիտնալու թէ ո՞վ է գաղթահայութեան գլուխը, խօսիլ եւ ծրագիրներ որոճալը աւելորդ ժամավաճառութիւն է: Այս պայմաններուն մէջ, ձուլումը՝ ուշ կամ կանուխ պիտի կատարուի անվրէպ:

ԳԵՐԾ

ԽՄԲ.— Գիտի անդրադառնանք այս հարցերուն:

Էջ մը Արիւնոտ Թուականէն

Որքան ուզեմ մոխիրներու տակ թաղել սրտիս կրակը, հայաջինջ սարսափներուն ամէն ճեղք մը կը բանայ ու կը մխայ:

Բնութիւնը կը վերածնի ապրիլեան բոյրով: Այգիներն ու պարտէզները հագած իրենց կանանչ պարեգօտովը զարդարուած՝ երկինքը իր սեւ շըղարշը կը նետէ, չէն քաղաքին վրայ:

Ընդհանուր տեղահանութեան ահազանգը կը հնչէ: Ամէն Հայ պէտք է աքսորուի առանց դասակարգի խտրութեան: Նախ կուսակցականները եւ այրերը շղթայակապ կ՚աքսորուին, գիշեր ատեն. կը մնայ անվնաս տարրը որուն կ՚առաջարկուի թրքանալ: Բայց ո՞ր Հայն է որ պիտի ուրանայ իր ազգութիւնը եւ թշնամիին յանձնէ իր պատիւը: Մանաւանդ հայ կինը ի՞նչ պիտի թողէր իր յետագայ սերունդին իբրեւ աւանդ: Կը նախընտրեն գիտակցօրէն մեռնիլ:

Եզան կառքերը յամրօրէն կը թաւալին ու կը տանին առաւօտեան արշալոյսին հետ ծաղկող մանուկներ ու երիտասարդներ, եւ դողդոջուն ծերեր որոնք վերջալոյսին հետ կը հալին:

Արիւնախում դահիճները հագած իրենց ոճիրներէն գինովցած, ահա երկրորդ տեղահանութիւն մը կը սկսի ամիսներ վերջ: Բոլորն ալ կիներ եւ մանուկներ, որոնք կրցած էին պահուիլ: Անոնց մէջ կը գտնուի, իր փոքրիկ աղջկան հետ, կուսակցական կին մը որ կը հետապնդուի Թուրք ոստիկանութեան կողմէ եւ տունը կը պաշարուի:

Կէս գիշեր է. աղջնակը իր ընկերուհիին հետ մութին մէջ, կը սպրդի ոստիկանական ցանցէն, երթալ խնդրելու հայ մատնիչէն, որպէսզի իր մէկ հատիկ մայրը չաքսորեն գիշեր ժամանակ:

Կը մտնէ ապարանքէն ներս, կը տեսնէ հայ մատնիչը որ բազմած է անկիւն մը իր ճիւաղային խորհուրդներուն հետ առանձին: Փոքրիկ աղջիկը լալով կը պատմէ թէ ոստիկանները պաշարած են իրենց բնակարանը:

Պատասխա՞նը.— Կը կարգադրեմ, եւ մենախօսելով կ՚ըսէ.— Թող չփճացնէք տունամիթներն ու զէնքերը իր Դաշնակցական եղբայրներուն հետ: Պէտք էր գանոնք Թուրք ոստիկանութեան յանձնէր, իր պատիժը կախաղանն է:

Պզտիկ աղջկան մայրը մատնուած է Հայու մը կողմէ: Իբրեւ կարգադրութիւն, ոստիկանապետը կը ղրկէ, որպէսզի խարազանելով տունէն դուրս հանեն: Հրամանը կը կատարուի:

Արեւածագին մայրը կը բռնէ աքսորի արիւնոտ ճամբան, քանի մը հայ կրօնաւորուհիներու եւ փախստական ընտանիքներու կարաւանի միանալով:

Կը բաժնուի իր մէկ հատիկ սրտի հատորէն, յանձնելով զայն ազնիւ եւ վեհանձն հայ ընտանիքի մը գուրգուրանքներուն: Բաժանումէն առաջ իր բազուկներուն մէջ կ՚առնէ ձագուկը ու կը խրատէ.

— Եղի՛ր վեհանձն ու առաքինի, չար ընկերներէ հեռու կեցիր, չմոռնաս հայերէն լեզուդ ու հայ անունդ եւ մանաւանդ աղօթարանը երբ բացուի պիտի չմոռնաս մեր առաւօտեան աղօթքը երգել ցած ձայնով (Իմ հայրենիք գիս կը կանչէ, հեռու իմ Հայաստանէն): Համբոյրներու եւ արցունքի մէջ թողելով կը հեռանայ:

Ճամբան կառապանէն կը խնդրէ որպէսզի կառքը քշէ մատնիչին վաճառատան առջեւէն եւ կը պոռայ.

— Ա... դուրս եկուր, ես կ՚երթամ այս արիւնոտ ճամբէն, բայց պիտի վերադառնամ ու աքսորականի տրեխներուս կապերը քու տանդ մէջ պիտի քակեմ:

Եզան կառքը դանդաղօրէն կը շարունակէ իր ճամբան: Առաջին հանգրուանը կ՚ըլլայ Ս. Աստուածամայր վանքը որ բարտիներու շուքին տակ սգաւոր կանգնած, հեռուէն կու տայ իր օրհնութիւնը իր երէկուան ուխտաւորներուն: Կինը վար կ՚իջնէ վանքին դրան առջեւ, Ս. Աստուածածնայ աղբիւրին վճիտ ջուրէն կը խմէ, ճակատը կը զովացնէ իբրեւ միւռոն եւ իր Սուրբին՝ Գ. Նարեկացիին «Որդի Աստուծոյն» շրթներուն կը շարունակէ իր ճամբան, մինչեւ մահու սահմանները:

Տարիներ վերջ, բազմաչարչար մօր երազները կ՚իրականանան: Ան կը վերադառնայ իր քաղաքը եւ իբրեւ առաջին կայան կ՚ընտրէ մատնիչին բընակարանը: Ոչ ոք կը գտնէ, բացի ծեր մօրմէն որ ամօթով կ՚ընդունի իր հիւրը: Պահ մը կը հանգստանայ, տրեխներուն փոշին կը թօթվէ իր ուխտին համաձայն եւ ճամբայ կ՚ելլէ դէպի իր տունը: Յուզումը զսպելով՝ դուռը կը զարնէ: Տանտիրուհին կը դիմաւորէ աքսորական հիւրը: Ուրախութեան արցունքներ կը գլորին բոլորին աչքերէն վար: Հայրենասէր ամուսինը որ շատ մը պատանիներ ազատած ու պահած էր իր քով, երիկունը տուն վերադարձին ասպետօրէն կ՚ընդունի եւ հայկական սովորութեան համաձայն, մատաղցու կը մորթէ դրան սեմին առջեւ:

Ամիսներ վերջ, կինը կը գտնէ նաեւ իր հա-

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«ՀԱԼՔ»Ի ԱՒԱՐՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովը օրինագիծ մը պատրաստած է, ետ պահանջելու համար «Հալք» (Ժողովուրդ) կուսակցութեան իւրացուցած շէնքերը, որոնց թիւը 1200ի կը հասնի:

Պոլսոյ թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, այս գայթակղութեան մասին.—

Կառավարութիւնը Ազգ. Ժողովին յղեց կարեւոր օրինագիծ մը, որով Հալք կուսակցութեան ձեռքէն պիտի առնուին հարիւրաւոր կալուածներ եւ ազգային սեփականութիւն պիտի նկատուին: Արդէն իսկ պատրաստուած է Հալքէվիներու օրինագիծը, որ նոր կարգադրութիւններ կը նախատեսէ այդ հաստատութեանց համար:

Օրինագիծերը վիճաբանութեան պիտի դրուին քանի մը օրէն Ազգ. Ժողովին մէջ, եւ անշուշտ առիթ պիտի տան փոթորկալից հակաճառութիւններու: Հալքեան օրկանները կրակ կը ժայթքեն այս առթիւ Ատնան Մէնտէրէսի, ինչպէս նաեւ Համտուլլահ Սուպհի Թանրըվէրտիի դէմ, որ Թիւրք Օճագներու խնդիրը յուզած էր: Ուլուս «Մէնտէրէսի խաղը» խորագրին տակ կը գրէ թէ Հալքէվիները Դեմոկրատ կուսակցութեան օճագները պիտի պիտի ըլլան, Համտուլլահ Սուպհի առաջուց համաձայնած է Ատնան Մէնտէրէսի հետ եւ Հալքէվիներն ալ քաղաքական քարոզութեան բոյներու պիտի վերածուին:

Համտուլլահ Սուպհի այս մասին յայտարարած է.— Ամբողջովին անճիշդ են այդ տեղեկութիւնները, ոչ մէկ գաղտնի համաձայնութիւն կնքած եմ Մէնտէրէսի հետ, Թիւրք Օճագները դեմոկրատ իշխանութեան փոխանցելու համար: Ցիպախ սուտ մըն է աս. երբեք խորհած չեմ այդպիսի բան մը: Բացարձակ յերիւրանք է նաեւ այն վերագրումը թէ Զանգալայի մէջ, օղիի սեղանի մը առջեւ, որոշեր ենք եղեր Թիւրք Օճագները Հալք կուսակցութեան փոխանցել »:

Միւս կողմէ «Զաֆէր» թերթը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տայ Հալք կուսակցութեան իւրացումներուն մասին.— Հալքեան իշխանութիւնը մինչեւ վերջին տարիներս անհագին հարստութիւն դիզած է պետական գանձէն, նահանգային, քաղաքապետական, վագըֆներու պիւտճէներէն, Թիւրք Օճագներէն, գիւղական յատկացումներէն, թափուր գետիններէ, եւայլն: 1200 կտոր կալուած ունի ի ձեռին, այսօրուան դրամով 150–200 միլիոն ոսկի: Իբրեւ օրինակ կրնամ յիշել հետեւեալ պարագան.— Անգարայի Հալքէվին 320 հազար ոսկի արժողութեամբ ցոյց տրուած է Հալք կուսակցութեան արձանագրութեանց մէջ: Մինչդեռ այս շէնքը այսօրուան արժեքինով առնուազն 2 միլիոն ոսկի է:

«Հաքիմիյէթի Միլլիյէ»ի տպարանը իր յարակից մասերով Աթաթիւրքի կողմէ քաղաքապետութեան նուիրուած էր եւ յետագային փոխանցուած պետական գանձին:

Այս հիմնարկութիւնը 7 մարտ 1949ին արձանագրուած է Հալք կուսակցութեան անունին, 229.020 ոսկիի փոխարէն: Դարձեալ «Ուլուս»ի մօտակայքը, Ազգ. Ժողովի հաշուակալական Դիւանի եւ Հալք կուսակցութեան կեդրոնը պարփակող տարածութիւնը Աթաթիւրքի կողմէ Հալք կուսակցութեան անունին փոխանցուած է:

Իսթանպուլ, Մեծ Կղզիի մէջ, քազինօ մը, երկու բնակարան եւ երկու մթերանոց ձրիաբար փոխանցուած են Հալքի: Պէյքօզի մէջ նոյնպէս ձրի գետիններ առնուած են եւ անոնց վրայ կուսակցութեան շէնք մը եւ Հալքէվի մը շինուած են: Գատըգիւղ, Պահարիյէ Ճատտէսի, 13.500 ոսկիի փոխարէն գնուած են սինեմա մը եւ թատրոն մը, Բիւսթէմփաշայի մէջ նոյնպէս Հալքէվի մը՝ 2488 ոսկիի փոխարէն:

Իզմիրի մէջ, պետական գանձէն եւ Թիւրք Օճագներէ Հալքին փոխանցուած են յաջորդաբար 15 կտոր տուն, խանութ, գետին, քազինօ, սրճարան, եւայլն, ընդամէնը 70 հազար ոսկիի փոխարէն: Նոյնպէս Չէշմէի, Տիքիլիի, Քէմալփաշայի, Մենեմէնի, Սէֆէրիհիսարի, Թիրէի մէջ ալ Հալքէվիի շէնքեր, խանութներ, քազինոներ, թափուր գետիններ Հալքին փոխանցուած են:

Տարօրինակ պարագայ մըն ալ կայ: Էրզրումի մէջ 76 հազար ոսկիի փոխարէն գնուած է Հալքէվիի շէնքը, որ 150 հազար ոսկիի արժէք ունի: Ոչ ոք հարցուցած է թէ գիներու այսքան կարեւոր տարբերութիւն մը ինչով կրնար արդարանալ:

Եւ դեռ անհամար կալուածներ երկրին բազմաթիւ կեդրոններուն եւ անկիւններուն մէջ, բոլորն ալ այս կամ այն ձեւով փոխանցուած Հալք կուսակցութեան:

Այս միլիոններն են որ հիմա ետ կ'ուզուին դեմոկրատ իշխանութեան կողմէ, որուն դէմ կը ծառանան ընդդիմադիրները, սպառնալով ի հարկին հաւաքաբար հեռանալ Ազգ. Ժողովէն:

բաղամները:

Օր մը պատահարար կը հանդիպի զինք մատնող [illegible]ածանին, պահ մը իրարու աչքերու մէջ կը նային: Մատնիչը դիմացինին աչքերուն մէջ կը կարդայ իր մեղքին ծանրութիւնը, կը մտաբերէ իր զոհերը զոր յանձնած էր Թուրք ոստիկանութեան, եւ դէմքին մկանները կը կծկուին. ալ չի կրնար սպասել ու հոգեկան գալարումով մը կը փախչի.— « Անմահ են անոնք որ զոհեցին իրենց կեանքը հայրենիքին ազատագրութեան համար: » Հիմա ինքն է որ կը հետապնդուի Համաձայնականներու կողմէ: Իսկ վերապրող կինը կը լսէ որ Հայաստան ազատագրուած է: Բազմիցս կը տօնէ Մայիս 28ի յուսաւոր Թուականը, բայց չի կրնար երթալ իր ցանկացած սրբազան հայրենիքը ու կարօտը սրտին, կը փակէ աչքերը Փարիզի արուարձաններէն մէկուն մէջ, շրջապատուած սիրելիներով եւ հայրենակիցներով: Մահուընէն ժամեր առաջ հայրենասէր կինը դարձեալ կ'երգէր.

« Տուր աշխարհիս խաղաղութիւն եւ հայ ազգիս ազատութիւն »:

ԱԶԳԱՆՈՅՇ

ԺՊԻՏ

Ա.— Այս տարի խաղողնիդ շատ է. գոնէ խրտուիլակ մը դրի՞ք որթատունկին վրայ:

Բ.— Հարկ չկայ. կինս գրեթէ միշտ տանիքն է....

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆ, 5 Օգոստ.— *Յուլիս 29ի կիրակի օրը Վարանդեան կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, խանդավառութեամբ ու հոծ բազմութեամբ տօնուեցաւ Խանասորի արշաւանքի 54րդ պանծալի տարեդարձը, Փոն տը Շէրիւիի մէջ:*

Լիոնէն մեկնող օթօքարին կը հետեւէին բազմաթիւ անձնական ինքնաշարժեր, փոխադրելով հայրենասէր եւ հաւատաւոր բազմութիւնը դէպի դաշտ.

Դաշտի մուտքին վրայ կը ծածանէր մեր տարագիր եռագոյնը, Ֆրանսականին հետ:

Բարձրախօսը հայկական երգերը կը տարածէր ամէն կողմ: Նիւթապէս թէ բարոյապէս անսպասելի յաջողութիւն ունեցաւ դաշտահանդէսը:

Մեր մէջն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի գործիչը, ընկ. Արամ Սահակեան, որ դարձաւ օրուան բանախօսը: Ներկայ էին նաեւ Ամերիկայէն ընկ. ընկ. Գ. Տօնապետեան եւ Զարլի Սահակեան:

Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերին Տէր եւ Տիկին Հրաչ Վարդանեան, Օր. Սօնա Պօղոսեան (Տէսին), Տիկին Փափազեան (Տէսին), փոքրիկն Նորոյեան եւ ուրիշներ:

Օրուան նախագահը, ընկ. Այվազեան բանալով հանդէսը, պանծացուց Խանասորի հերոսներուն յիշատակը: Ընկ. Ա. Սահակեան խանդավառ ճառով մը մեր բոլորիս ուշադրութիւնը ուղղեց դէպի այն վայրը ուր ասկէ 54 տարի առաջ հայ քաջեր ճակատեցան արիւնարբու ցեղախումբի մը դէմ: Ընկերը պատմեց նաեւ իր տպաւորութիւնները Ամերիկայէն, գովեստով խօսեցաւ մեր ընկերներու մասին: «Դաշնակցականը երբեք ինքզինքը օտար չզգար Ամերիկայի մէջ, որովհետեւ մեր ընկերները այնքան գուրգուրանքով կը մօտենան մեզի»:

Խօսեցան նաեւ ընկեր Գ. Տօնապետեան եւ ընկ. Մ. Միրզէ:

Սէն–Մորիսէն եկած Տիգրանակերտցիներ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին իրենց պարերով. իսկ իրենց հայրենակից ընկ. Տօնապետեան այդ առթիւ պարողներուն ճակատը փակցնելով կոմիտէին նուիրեց 2600 Ֆրանք: Մեր ջերմ շնորհակալութիւնը:

Գիւֆէն պարպուած ըլլալով, ստիպուեցանք նոր ապսպրանքներ ընել:

Իրիկունը ուշ ատեն, երբ ամէն ինչ վերջանալու վրայ էր, դրօշները վար առնուեցան երկիւղածօրէն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ա.— Դատարանին մէջ ամբողջ ճշմարտութիւնը խոստովանեցա՞ր:

Բ.— Այո՛:

Ա.— Ուրեմն ի՞նչպէս եղաւ որ անպարտ արձակեցին քեզ:

Բ.— Ես բոլոր ճշմարտութիւնը փաստաբանիս խոստովանեցայ, եւ ան էր որ՝ իմ տեղս ճարտարօրէն ստեց...:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ք.

Ինչպէս գիտենք, այս աղաղակներուն պատճառը «Քէրքօբօրթա»յէն ներս խոյացող Ենիչէրիներն էին, որոնք պարիսպին մեծ աշտարակներու մէկ քանիին վրայ կայսերական դրօշը վար նետեր ու անոր տեղ ալ յաղթականին դրօշը տնկեր էին: Ու հիմա կայսերական պալատին ու այս մեծ քաղաքին վրայ իսլամին մահիկը կը ծածանէր: Ամէն կողմերէ, նաւատորմին նաւերէն ու բոլոր պատերու որմածակերէն, պաշարող ու պաշարեալ, այս անլուր տեսարանը կը դիտէին:

«Անմիջապէս, կը շարունակէ Փարպարօ, Ենիչէրիները, բանակին մնացած մասը ետեւէն, հեղեղի նման քաղաքին մէջ խոյացան, մէկ քանին Ճիւսթինիանիի բանալ տուած պզտիկ դուռնէն, ոմանք ալ Մեծ Պարիսպին պատռուածէն: Իրարու վրայ ելլելով, իրար հրմշտկելով քաղաքմատ եւ յաղթական տարածուեցան ամէն կողմ: Սուլթանը, լուսաճաճանչ դէմքով, ոտքի վրայ կեցած, այն պատնէշին առջեւ, որուն վրայ իր մեծ դրօշակը տնկուած էր, այս տեսարանը կը դիտէր, որովհետեւ առաւօտը ճաճանչազեղ ծագեր էր:

Յարձակող բանակը չանթահարիչ արագութեամբ ներս մտաւ քաղաքէն, որովհետեւ ամէն մէկ զինուոր կը վազէր կողոպուտի յոյսով մոլեգնած: Սա ալ ստոյգ է որ շրջապատին շատ մը կէտերուն վրայէն եւ յաղթականներուն հետզհետէ բացած դուռներէն միանգամայն ներս խուժեցին: Քրիստոնեայ փախստականները խելակորոյս ուժգնութեամբ մը կը խոյանային Ճիւսթինիանիի բացած դուռնէն ներս, շատերը ոտքի տակ կ'երթային եւ Թուրքերը անոնց ետեւէն ինկած, ոչ մէկուն կը խնայէին, ու կտոր կտոր կ'ընէին զանոնք:

«Որովհետեւ, կ'ըսէ Կրիտոփուլոս, Թուրք զինուորները, նախ երկար պաշարման տառապանքներէն, եւ յետոյ պաշարման ատեն, քանի մը յոյն զինուորներու որմածակերուն բարձունքէն արձակած ծաղրերէն ու նախատինքներէն չափազանց զայրացած –ու փրփրած կը յառաջանային».:

Ճիշդ այդ պահուն Կայսրը, որ Լիկոսի հովիտին հիւսիսային ծայրը խոյացեր էր, մէկ քանի պատնէշներու բարձունքը յանկարծ Թուրք դրօշակներ ծածանելուն պատճառը հասկնալու եւ մանաւանդ՝ «Քէրքօբօրթա»յէն ներս խուժող թըշնամի գունդերուն դէմ դնելու համար, տեսնուեցաւ որ նորէն ետ կը դառնար իր արաբական նըժոյգը հեծած: Ամիջապէս ափյափոյ շինուած պատին, ուր իրարու ետեւէ Թուրքերը մեծ բազմութեամբ կը հասնէին, տակի պատնէշին վրայ ցատկեց եւ վերջին անգամ մըն ալ աշխատեցաւ իր շուրջը հաւաքել աւաղ, խիստ ցանցառ պաշտպանները: Ու տեսնելով որ ալ լմնցեր է ամէն բան, իր հաւատարիմներուն պոռաց որ հետեւին իրեն, եւ ձիէն վար ցատկելով հանեց իր կայսերական զգեստները, միմիայն իր ոսկեզօծ երկգլխանի արծուենշան կարմիր կօշիկները պահելով, սուրը քաշեց եւ վահանովը ծածկուած, խոյացաւ կռիւին ամէնէն տաք տեղը, վերջին անգամ մըն ալ հոյակապ ուժով ետ մղել ջանալով անհամար թշնամիները:

Ահաւասիկ Ֆրանցէսի սրտաշարժ նկարագրութիւնը.

«Երբ իմ սիրեցեալ վեհապետս այս տեսարանը տեսաւ պաղատեցաւ Աստուծոյ եւ իրենները յորդորեց եռանդով պատերազմելու:

Աւաղ, յաղթելու ոեւէ յոյս չկար եւ ոչ իսկ օգնութեան: Պարզ ձիաւոր զինուորի զգեստով, Սամսոնի նման, Կոստանդիանոս, ամէնուն սքանչացումը շարժող հոյակապ քաջութեամբ խոյացաւ թշամիին վրայ փրփրացող առիւծի մը պէս եւ սուրը ձեռքը, բազմաթիւ թշնամիներ սպաննեց: Արիւնը կը լճանար ոտքերուն տակ: Աջ կողմէ Ֆրանսուա Թոլէտոցի, Աքիլլէսէ աւելի քաջութեամբ, ճիրաններովն ու մագիլներովը միանգամայն մաքառող արծիւի պէս կը կռուէր: Ձախ կողմը Թէոփիլոս Բալէոլոկ, իր կայսեր այնչափ խիզախօրէն կռուիլը տեսնելով, այս վսեմ տեսարանէն խելայեղ, արտասուալից ու մեծաձայն գոչեց որ ինքն ալ մեռնիլը նախապատիւ կը համարէ եւ խոյացաւ Թուրքերուն վրայ, առջեւը հանդիպածը սպաննելով»:

«Յովհաննէս Դալմատացի նոյնպէս անմահ փառքով պսակուեցաւ, նահատակ ինկաւ այդտեղ:

«Իր Թուրք գարիի պէս կը հնձէր թշնամին, կ'ըսէ Ֆրանցէս, Կոստանդիանոսի սուրը կոտրեր էր»:

(Շար.)

ծեն թէ Մոսկուայի նոր ձեռնարկը կապ ունի Սթօքհոլմի խաղաղութեան կոչին հետ եւ կը ձգտի կասեցնել արեւմտեան պետութեանց պաշտպանութեան ճիգերը։ Ականաւոր դիւանագէտ մը դիտել տուաւ թէ որ եւ է դաշինք հինգ մեծ պետութեանց միջեւ՝ պիտի տկարացնէ Ազգաժողովի անդամներուն համերաշխութիւնը։

Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ ալ թերահաւատ են Մոսկուայի անկեղծութեան մասին։ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ հինգ պետութեանց դաշինքի ծրագիրը մաս կը կազմէ համայնավարական քարոզութեան։ Իսկ Փարիզի մէջ պատասխանատու պաշտօնատար մը դիտել տուաւ թէ աւելորդ է այդպիսի դաշինք մը, քանի որ արդէն կը գտնուի ՄԱԿի ուխտին մէջ։

Մէկ խօսքով, ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Մոսկուա կ՚ուզէ շփոթութիւն ստեղծել։

╳ Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Պ. Թրումըն պիտի չպատասխանէ Պ. Շվերնիկի նամակին, եւ պիտի գոհանայ Ծերակոյտի յանձնելով զայն։

╳ Մոսկուայի անթենը օգոստոս 7ին իր ռուսերէն բաժնին մէջ հաղորդեց նախագահ Թրումընի նամակը (7 յուլիս), որ կը պարունակէր Մ. Նահանգներու խորհրդարանին բանաձեւը, — ամերիկեան ժողովուրդին բարեկամութիւնը ռուս մեծ ժողովուրդին հանդէպ։ Հաղորդեց նաեւ Պ. Շվերնիկի պատասխանը, յանուն Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին։

Անգլօ-իրանեան վէճը

Անգլիական կառավարութեան ներկայացուցիչը, Պ. Սթոքս եւ նախագահ Թրումընի խորհրդականը, Պ. Հէրիմըն, Գչ. օր Ապատան գացին օդանաւով, քննութիւն կատարելու համար։ Այդ պատճառով մէկ օր յետաձգուեցան բանակցութիւնները։ Երկուքն ալ տեղեկութիւններ քաղեցին թէ՛ Անգլիացիներէն եւ թէ Պարսիկներէն։ Հուսէյն Մաքի, քարիւղի ազգայնացման թունդ ախոյեանը, բացատրեց թէ պարսիկ ժողովուրդին վերջին քսան տարիներու թշուառութիւնը եւ տառապանքը հետեւանք են Անգլօ-իրանեան ընկերութեան խաղերուն։ Իսկ Անգլիացիները յայտնեցին թէ անտանելի դարձած է իրենց վիճակը Ապատանի մէջ։

Թերթերը դիտել կու տան թէ Պ. Պ. Սթոքս եւ Հէրիմըն ճամբորդեցին առանձին օդանաւերով, երեւոյթները փրկելու համար։ Հակառակ սարսափելի տաքին (150 Ֆարենհայթ), Պ. Մաքի հիւրերը պտտցուց փողոցները, ցոյց տալով աղտոտ վրաններ եւ հողաշէն խրճիթները, ինչ որ սրտնեղութիւն պատճառեց անգլիացի նախարարին։

╳ Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ բրիտանական տեսակէտը պիտի պարզէ պատուիրակութեան անդամներէն Ֆէրկըսըն, Անգլիոյ վառելանիւթի նախարարութեան խորհրդականը, որ մասնագէտ մըն է քարիւղի գործերու։ Կը կարծուի թէ իր տեսակէտները տհաճութիւն պիտի պատճառեն Պարսիկներուն։ Անգլիացիները կը պահանջեն հարիւրին հարիւր ղեկավարութիւն քարիւղի ճարտարարուեստի։

Պ. Սթոքս Ապատան գտնուած ատեն, հազարաւոր գիւղացիներ կ՚աղաղակէին.— «Ազգայնացում այժմ եւ միշտ»։ Ուրիշներ կը պոռային.— «Անգլիացիները դո՛ւրս»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՐԷԱՅԻ դաշնակից ուժերուն ընդհ. հրամանատարը, զօր. Րիճուէյ, սպառնաց բոլորովին խզել զինադադարի բանակցութիւնները, եթէ հիւսիս. Քորէացիները անգամ մը եւս խախտեն չէզոք հռչակուած գօտին։ Այս առթիւ յայտնեց չինացի հրամանատարին թէ չի՛ կրնար վերսկսիլ բանակցութիւնները, մինչեւ որ զօրաւոր երաշխիքներ չստանայ։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորին սպանութեան առթիւ, իբրեւ դատաւոր պիտի դատուի նաեւ հռոմէական քահանայ մը, էլ Խուրի Էյատ, կը գրէ Գահիրէի «Զաման» լրագիրը։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, քահանան հարցաքննուած ատեն ըսեր է թէ Ապտուլլահ թագաւորը խոչընդոտ մըն էր Երուսաղէմի միջազգայնացման համար։ Իր կարծիքով, այժմ կարելի է միջազգայնացնել քաղաքը, քանի որ թագաւորը սպաննուեցաւ։ Զինուորական ատեանը պիտի դատէ նաեւ երկու գլխաւոր ամբաստանեալներ, Տոքթ. Մուսա էլ Հիւսէյնի, Երուսաղէմի նախորդ միւֆթիին ազգականը, եւ Պաղեստինցի վաճառական մը, Արաֆէթ էլ Պիթթար։

18 ԿԷՍԷՆ 26 ՏԱՐԵԿԱՆ բոլոր Ամերիկացիները զինուորութեան պիտի կանչուին, Եւրոպայի մէջ ալ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ արտաքին նախարարը յայտարարած էր թէ պիտի խզեն 1936ի անգլօ-եգիպտական դաշինքը, ինչպէս գրեցինք երէկ։ Անգլիոյ մէջ շատ հաւատք չեն ընծայեր այս սպառնալիքին, եւ կը կարծեն թէ դուռը միշտ բաց է, բանակցելու

Մեծ դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ
54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանիս բոլոր Դաշնակցական խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ եւ Կապոյտ Խաչի ։

12 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը, Վալպարի գեղատեսիլ եւ ծառախիտ անտառին մէջ, (Կարտանի եւ Էքսի միջեւ) ։

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՉ ՏԱՆԱՊԵՏԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին ։ Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Կափամարտի եւ ՊՈՒԼի մեծ մրցում ։

Ճոխ պիւֆէ։ Մուտքը ազատ է

Հանդիսավայրը երթալու համար՝ այժմէն արձանագրուիլ շրջանիս մարմիններու մօտ, իսկ՝ հակառակ պարագային՝ առնել Էքս տանող թրոլէյպիւսը եւ իջնել Լիւն եւ քալելով հասնիլ հանդիսավայրը ։

ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Տոմսակներ ստանալու համար դիմեցէք հետեւեալ հասցէներուն.—

Ա. Քէօսէեան (Photo Rex), Place d'Aix.

Ա. Պետրոսեան (մսավաճառ), 20 Rue des Petites Maries.

Գ. Ծերիկեան (գրավաճառ), 13, Rue des Dominicaines.

Ա. Դաւիթեան (մսավաճառ), 15, Rue des Dominicaines.

(Օթօպիւսները պիտի մեկնին կիրակի առաւօտուն ճիշտ ժամը 7ին Place d'Aixէն։ Կը խնդրուի ժամը 6·30ին հոն ըլլալ)։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթկ. այս կիրակի Ecouenի անտառին մէջ. 'Clairière du jeu de Paume)։ Հաճելի ժամանց Մատչելի պիւֆէ։

Կը հրաւիրուին շրջաններու մեր հայրենակիցները։

Օթոքարները կը մեկնին առտուն ժամը ճիշդ 8,30ին։ Հաւաքատեղի՝ Place de la Mairie, Boulevard Carnot եւ Petit Pont.

Հաղորդ. միջոց.— Հանրակառք՝ Porte de la Chapelleէն իջնել Carrefour de l'Espérance կամ Gare du Nordէն շոգեկառք առնել եւ իջնել Ecouen.

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ Անտօք Ենթակոմիտէն եւ Նոր Սեբաստիան, շնորհակալութեամբ ստացած են ընկերուհի Անահիտ Խ. Մկրտիչեանէն հազարական Ֆրք. իր այցելութեան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Տիկին Արաքսի Մեծգլուխեան փոխան ծաղկեպսակի 1000 Ֆրք. կը նուիրէ Պէյրութի Փալանճեան Ճեմարանին, ողբացեալ Պ. ԼԵՒՈՆ ՇԻՐԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

Նոյնպէս Պ. Ղեւոնդ Թօփալեան կը նուիրէ 1000 Ֆրք. Andillyի հանգստեան տան։

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տանտիկեան եւ իրենց որդին, Այրի Տիկին Ալեանաքեան եւ իր զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մամասեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Աստուրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Եարտըմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մենէմշէկիւլ, ինչպէս եւ բոլոր ազգականները խորին ցաւով կը ծանուցանեն

ԼԵՒՈՆ ՇԻՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ օգոստոս 7ին, 57 տարեկան հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի ուրբաթ, ժամը 10·45ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փէր Լաշէզ, ամփոփուելով ընտանեկան դամբարանին մէջ։

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՕՐ ՏՕՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, հանդիսաւոր արարողութիւններով պիտի կատարուի խաղողի եւ մատաղի աւանդական օրհնութիւնը։ Ազգ. Միութիւնը կը հրաւիրէ ժողովուրդը մասնակցիլ սրտաբուխ նուէրներով, իբրեւ մատաղագին։

եւ համաձայնութեան մը յանգելու համար։ Ամէն պարագայի մէջ, Անգլիացիները միտք չունին քաշուելու Սուէզի շրջանէն։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ապահովութեան տեսչութիւնը հինգ համայնավար գործիչներ եւս ձերբակալեց, ամբաստանելով թէ դաւեր կը սարքէին։ Ցարդ 34ի հասած է կալանաւորներուն թիւը։

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ, այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնը։

Հայրապետական պատուիրակ Գեր. Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ։

Բչ. օր Ս. պատարագ Մեռելոցի։ Սրբազանը կը նախագահէ արարողութեանց։

Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ։

Դիւան Հոգաբարձութեան

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին։ Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, le Raincy, երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը ։

Հաղորդ. միջոց. — Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Raincy - Pavillons։ Հեռաձայն Լը Րէնսի 172:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Մօնթէ - Քարլօ բնակող հայ ընտանիքի մը համար որոշ կրթութիւն ունեցող հայ կին մը որ հայերէն սորվեցնէ պատանիի մը եւ օգնէ տնական գործերուն։

Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան ։

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Գրասենեակի մէջ աշխատելու համար հայ Օրիորդ մը սղագիր - մեքենագիր (sténo-dactylo) որ լաւ հայերէն եւ ֆրանսերէն գիտնայ։

Դիմել Installation Electro - Mécanique, 14 rue Rochambeau, Paris, métro Cadet :

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ ԳՐՉԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Գառ. Ա. Ա. Պետիկեանի 720 էջնոց մէկ չքեղ հատորը կը կենդանացնէ ամէնուն սիրելի այս պատմական հայ գիւղը եւ պէտք է բոլոր գիրքերու քով ըլլայ բոլոր Պարտիզակցիներուն եւ գիտէրներուն։

Գինն է 1500 ֆրանք եւ կը գտնուի միայն Տէր Յակոբեան տպարանը, 17, rue Dameame, Paris (13)։

Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Dameame (13)

Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 10 AOUT 1951 Չորեքշաբթի 10 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6530-Նոր շրջանի թիւ 1941

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՐՊԷՍԶԻ ԿԱՐԵՆԱՆՔ ԳԻՄԱՆԱԼ

Կարելի՞ է գոնէ Արեւմտեան Եւրոպայի հայկական համրանքները համախմբել, հաւաքական ճակատ մը վերածել, յանուն ինքնապաշտպանութեան։

Կարելի՞ է Ֆրանսահայ գաղութը դարձնել կեդրոնաձիգ ուժ մը, իբրեւ փարոս ունենալով Փարիզը՝ հարեւան գաղութներուն համար։

Եթէ միայն այս հարցումներուն պատասխանը գտնենք, բաւական ճամբայ կտրած կ'ըլլանք։

Ամէն պարագայի մէջ, զօրացուցած կ'ըլլանք դիրքերը։ Գոնէ այս ճակատին վրայ։

Խորթ ձայներ, խալոտ կանչեր միշտ ալ պիտի լսենք։ Ինչպէս ամէն տեղ։

Բայց եթէ պարկեշտ եւ պիտանի, գործօն տարրերը համաձայնութեան մը յանգին հիմնական հարցերու մասին, այդ կանչերը կը դառնան սովորական ոռնոցներ։

Բացարձակ միաձայնութիւնը ցնորք է համբային կեանքի մէջ։ Ո եւ է ժողովուրդի համար։

Ինչպէս ամէն տեղ, այս ափերուն վրայ եւս մեր ամբողջ հոգը պիտի ըլլայ զօրացնել կազմակերպական ցանցերը։

Ոչ միայն աւելի երկար դիմանալու, այլեւ աճելու, ծաղկելու, ստեղծագործելու համար։

Պիտի դիմանանք, յարաճուն եւ շարժուն ուժի մը պիտի վերածենք տարագիր բազմութիւնները, նա՛եւ Հայկական Դատ վարելու համար։

Ցնորք է արեւմտեան Հայաստանի ազատագրում, ազատ եւ ամբողջական հայրենիք և ուրիշ արտաասուլ բանաձեւեր հոլովել, առանց ամուր ճակատ մը կազմելու օտարութեան մէջ։

Գիտենք, անմիջապէս պիտի վերսկսին գարշահոտ փսփսուքները,— Կ'ուզեն ճակատ կազմել մեր սիրելի Սով. Հայրենիքին դէմ։ Դաւաճանութի՜ւն...

Նոյն իսկ հայրենիքին հիմնական շահերը կը թելադրեն արհամարհել այդ քսութիւնները, որոնք չափազանց երկար տեւեցին։

Երեւանը եթէ ձայն ունենար, իբրեւ մէկ ամբողջութիւն, ազատ եւ անվախ, ամէնէն առաջ այդ մուլտուքները կը խափանէր։

Իր բռնած դիրքն իսկ ամբողջ խորհուրդ մըն է, եթէ ուզեն հասկնալ։

Վերակազմելով, ամրապնդելով իր ինքնապաշտպանութեան ցանցերը, ո եւ է գաղութ հրաժարած չըլլար ոչ իր հայրենասիրական պարտականութիւններէն, ոչ ալ իր տեսակէտներէն։

Քաղաքական հոսանքներն անգամ կրնան պահել իրենց դաւանանքը, կը բաւէ որ իրար լրացնեն։ Միեւնոյն ծրագիրը հետապնդել՝ տարբեր ճամբաներով։ Բայց պարկեշտօրէն։ Առողջ եւ պայծառ տրամաբանութեամբ։

Դաշնակցութիւնը պայքար կը մղէ լայն ճակատի մը վրայ, հիմնական խնդիրներ արծարծելով։ Երբեմն բուռն, յաճախ քրիստոնէական համբերութեամբ։ Բայց մնալով միշտ հետեւողական։

Անխնայ կը ձաղկէ բոլշեւիկեան կարգուսարքին բռնութիւնները, անիրաւութիւնները եւ դաւերը, հիմնուելով իրական փաստերու վրայ։

Իր պատճառաբանուած քննադատութիւնները շատ աւելի հայրենասիրական են, քան գոյնզգոյն մունետիկներու սնամէջ շռայլաբանութիւնները։

Ուրիշ հոսանքներ նոյն շարիքները գիտնալով, տեսնելով հանդերձ, կը նախընտրեն մունջ-հարս ձեւանալ, որպէս զի «թագաւորը չբարկանայ»։

Գործ բազմութիւն մը այս կենսական հարցին մէջ ալ կը ծփայ։ Տեքծեքուն շարժուձեւեր կը փորձէ մէկ աջ, մէկ ձախ։

Իսկ նենգամիտ եւ մոլեռանդ աղանդ մը — գանցառելի քանակութիւն — ոչ միայն օրն ի բուն սադմոս կ'երգէ, այլեւ առեւտուրի, սեւ շուկայի վերածեր է հայրենասիրութիւնը։

Ան չէ՞ր որ լըրճեց, թունաւորեց մթնոլորտը, երկու պիղծ բառերով,— «Հայաստանեան» եւ «Հակահայաստանեան»։

Ընտրեցէք ձեր ճամբան, միշտ հետապնդելով միեւնոյն նպատակը, — ինքնապաշտպանութիւն եւ Հայկական Դատ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱԲԵԼՈՆԵԱՆ ԱՇՏԱՐԱԿ

Ո՞ր բանէն եա կը մնան մեր հարեւանները։

Շատոնց դարձած ըլլալով արեւմտեան պետութիւններու աչքին լոյսը, այժմ ալ անձկութեամբ կը սպասեն, մտնելու համար Ատլանտեանի զինակցութեան մէջ։

Եւ տակաւին ի՜նչ երեւելի եւ աներեւոյթ յատկութիւններով օժտուած են եւ կամ կ'օժտեն զիրենք աս ու ան։

Անշուշտ այս բոլորը կը պարտին եթէ մէկ մասով իրենց խորամանկ դիւանագիտութեան, երեք չորրորդով ալ երկրին աշխարհագրական դիրքին։

Այդ «աշխարհագրական դիրքը» պատուհաս դարձաւ հայ ժողովուրդին գլխուն, մասնաւորաբար «արեւելեան կողմն աշխարհի», որ սահմանակից է մեր մխունճար հայրենիքին։

Այս անգամ ալ Արեւելագէտներու համագումարն է որ տեղի կ'ունենայ Պոլսոյ մէջ

Աշխարհի բոլոր մասերէն համախմբուած են երբեմնի մայրաքաղաքը։ Քաղաքակիրթ ժողովուրդներու յատուկ ելոյթ մը, ճիշդ այն միջոցին, երբ փաթթոցը հրապարակ կ'իջնէ եւ մոլեռանդ ամբոխը կը քանդէ Մ. Քէմալի արձանները, նոր «Շերիաթ իսթերուք» մը սպասելով։

Կ'երեւի Պոլսոյ բնական գեղեցկութիւնները յափշտակած են մեր գիտնական ժողովականները։ Կամ կը յուսան Քլոտ Ֆառերի եւ Փիէռ Լոթիի նման իրենց երազներուն ձեւ ու մարմին տալ, հրապուրիչ տեսիլքներ հետապնդելով Կէօք սույուի ափերը։

Մինչդեռ, քօղն ու «եաշմաք»ը շատոնց պատմութեան անցած են, մերկացնելով այդ հուրիփերիները իրենց խորհրդաւոր հրապոյրներէն։

Այդ յուսախաբութեանց եթէ յաջորդեն «ճէնթըլմէն»ներու ալի-լեղի ելոյթները, պատկերը կատարեալ կ'ըլլայ։

Բայց յիշատակ մը կը մնայ, պիտի ըսէք Վոսփորի հմայքներէն, եթէ նոյն իսկ համագումարը դառնայ լեզուներու Բաբելոն մը։

ՍՕՍԻ

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ ԵՒ ԱՑԼՈՒՐ

Անգլեւսաքսոն գործակալութիւնները կը հաստատեն թէ ընդարձակ մաքրագործումներ տեղի կ'ունենան համալսարաններու եւ մտաւորական շրջանակներու մէջ, Պալթեան երկիրներէն մինչեւ Կովկաս եւ Կեդր. Ասիա։

Մաքրագործումներուն նպատակն է վանել «քաղքենի ազգայնական» ազդեցութիւնը որ վառ կը մնայ տակաւին։ Այս անգամ սլաքները մասնաւորապէս ուղղուած են սովետական պատմութեան եւ գիտութեան դէմ։ Միեւնոյն ատեն լայն հետապնդումներ կը կատարուին ոչ-ռուս մտաւորականներու, գրագէտներու եւ արուեստագէտներու դէմ, «գաղափարական շեղումներ» վերագրելով։

Ադրբէջանի մէջ, ուսուցչապետներ Ա. Դեմիրճիզադէ եւ Մ. Ռաֆիլի, գրագէտ Կ. Արսալի վերջերս քննադատուեցան տեղական մամուլին մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ՝ պատերազմէն քանի մը տարի առաջ խրախուսած եւ ժողովրդականացուցած են ազգային դիւցազներգութիւն մը, «Տէտէ Քորքուտ», որ կը ներկայացնէ Ադրբէջանի կեանքը՝ ԺԱ. դարուն։

Քննադատները այս դիւցազներգութիւնը կը նկատեն «տարածում համաթրքական գաղափարներու, փառաբանում հայրենամոլութեան եւ ատելութեան, հիմնուած՝ կրօնական նախապաշարումներու վրայ»։

Ադրբէջանի կրթական նախարարութիւնը, Գիտութեանց Ակադեմիան եւ Գրականութեան Կաճառը աղդարարութիւններ ստացան կուսակցական կազմակերպութիւններէն, Մոսկուայի «Փրավտա» պաշտօնաթերթէն եւ «Գրական Թերթ»էն, այն ամբաստանութեամբ թէ «քաղաքական ծանր սխալներ գործած են»։ (ԽՄԲ.— Ուրիշ մանրամասնութիւններ յաջորդով)։

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ կը վախցուի զինուորական դիկտատուրայէ մը։

Վարչապետը վստահութիւն շահեցաւ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑԻԼ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ

Պ. Ռընէ Փլեվէն չորեքշաբթի օր Ազգ. Ժողովին առջեւ պարզելով իր ծրագիրը, վստահութեան քուէ շահեցաւ 102ի դէմ 391 ձայնով, ուրեմն 77 ձայն աւելի՝ օրինական մեծամասնութենէն (314)։ Իրեն դէմ քուէարկեցին համայնավարները, իսկ զօր. տը Կոլի կուսակիցները ձեռնպահ մնացին։

Լաւատեսներ կը կարծեն թէ երեսուն օրուան տագնապը վերջ պիտի գտնէ նոր դահլիճին կազմութեամբ։ Սակայն քուէարկութենէն մէկ ժամ վերջ, Ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը յայտնեց թէ պիտի չմասնակցին նոր կառավարութեան։ Այնպէս որ, Պ. Փլեվէն մեծ դժուարութեանց պիտի մատնուի, առաջին օրէն իսկ։ Ընկերվարականներուն վերապահութեան վրայ, արմատականներն ալ անորոշ դիրք մը բռնած են։ Երէկ ժողով պիտի գումարէին, իրենց վերջնական դիրքը ճշդելու համար։

Իրազեկներու կարծիքով, եթէ Պ. Փլեվէն ալ — վարչապետութեան չորրորդ թեկնածուն — ձախողի, հանրապետութեան նախագահը նորէն պիտի դիմէ ծերունի Քէօյին, որպէս զի ելք մը գտնէ։ Չար լեզուներ կ'ըսեն թէ արմատականները սկիզբէն ի վեր կը սպասեն որ իրենց կուսակցութեան մէկ անդամը կազմէ նոր դահլիճը։

Թերթերը կը գրեն թէ ընկերվարականներուն ընդդիմութիւնը նախատեսուած էր. բայց Պ. Փլեվէն պիտի փորձէ անոնց սերտ գործակցութիւնը ապահովել մասնաւոր յանձնախումբի մը միջոցաւ։ Ծրագրեալ յանձնախումբը պիտի աջակցի նոր կառավարութեան, այն բոլոր վիճելի հարցերուն մէջ որ կրնան պառակտել կեդրոնի մեծամասնութիւնը։

Չափաւոր արմատականները, կաթոլիկ ժողովրդականները եւ անկախները կը կազմեն այն խմբակցութիւնը ուրկէ Պ. Փլեվէն պիտի առնէ նոր նախարարները։ Իր խմբակցութիւնը կը բաղկանայ սակաւաթիւ անդամներէ։

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պ. Փլեվէն իր ծրագիրը պարզեց կարդալով 17 էջերէ բաղկացած յայտարարութիւն մը, որ կը պարունակէ հետեւեալ առաջադրութիւնները.—

Յառաջիկայ սեպտեմբերէն իսկ պիտի վերաքննուի նուազագոյն աշխատավարձի խնդիրը, որպէս զի աշխատաւորները կարենան վերստանալ գնելու այն կարողութիւնը զոր ունէին անցեալ մարտ 15ին։ Միեւնոյն ատեն, կառավարութիւնը խիստ պայքար մը պիտի մղէ գիներու բարձրացման դէմ։

Կառավարութիւնը պիտի խնդրէ յատուկ յանձնաժողովէն, որ փութացնէ իր աշխատանքները, որպէս զի կարենայ իր յանձնարարութիւնները ներկայացնել մինչեւ դեկտ 1։ Ուրեմն անհրաժեշտ է սպասել մինչեւ այդ օրը։ Կառավարութիւնը պիտի աւելցնէ ազգային դաստիարակութեան համար տրամադրուած վարկերը։

Պիտի քննուին երկրագործական գիները։ Զարկ պիտի տրուի ճարտարագործական արտադրութեանց։ Վարչական եւ սահմանադրական բարենորոգումներ պիտի կատարուին եւլն.։

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ, Ֆրանսա սրտանց պիտի մասնակցի Ատլանտեանի դաշինքին գործադրութեան. բայց միեւնոյն ատեն կը յուսայ թէ վերազինման ճիգերը պիտի յանգին բանակցութեանց, մեղմացնելու համար միջազգային կացութիւնը։ Եւրոպական ճակատին վրայ, կառավարութիւնը պիտի շարունակէ նախորդ դահլիճին քաղաքականութիւնը, փութացնելու համար Շումանի ծրագրին գործադրութիւնը եւ եւրոպական բանակի մը կազմութիւնը, «որ միակ միջոցն է Գերմանիոյ զինուորական աջակցութիւնը ապահովելու համար, միեւնոյն ատեն Եւրոպան պաշտպանելով գերման զինապաշտութեան դէմ։ Ֆրանսա կարեւոր որոշումներ պիտի տայ, Յունաստանը եւ Թուրքիան Ատլանտեանի դաշինքին մէջ առնելու, Միջերկրականի եւ Միջին Արեւելքի հրամանատարութիւնները կազմակերպելու համար։ Ֆրանսա պէտք է իր օրինաւոր տեղը գրաւէ այդ շրջանին մէջ»։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն, լրագրական ասուլիսի մը առթիւ, խօսելով Մոսկուայի նոր ձեռնարկին վրայ, դիտել տուաւ թէ «Խ. Միութիւնը կրնայ իր խաղաղասիրութիւնը ապացուցանել ոչ թէ խօսքով, այլ գործքով, առանց վերապահութեան գործադրելով Ազգաժողովին բանաձեւերը որոնք ցոյց կուտան խաղաղութեան ճամբան։ Նախագահ Տրումէնի նամակով յիշուած խաղաղասիրական բոլոր նպատակները կրնան իրագործուիլ ՄԱԿին միջոցաւ»։ Նախարարը՝ այս առթիւ առաջարկեց որ Կրեմլին հրատարակէ Ազգաժողովին քուէարկած երեք բանաձեւերը՝ ի խնդիր խաղաղութեան, 1949ին եւ 1950ին։

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Միջին Արեւելքի հայերէն թերթերէն կ'ամփոփենք հետեւեալ տեղեկութիւնները հայկ. դպրոցներու մասին.—

ՊԱՂՏԱՏ.— Այս տարի հայկ. դպրոցը ունեցած է 777 աշակերտ—աշակերտուհի, որոնց 154 մանկապարտէզի, 593 նախակրթարանի, եւ 30ը միջնակարգի մէջ: Մանկապարտէզը ունեցած է երկու դասարան, զոյգ բաժանումներով, նախակրթարանը՝ 7 կարգ (մէկը նախապատրաստական) 16 բաժանումներով, իսկ միջնակարգը՝ 3 կարգ: Ընդամէնը 23 դասարան, որոնց 18 տեղաւորուած են դպրոցին նորակառոյց շէնքին մէջ, իսկ նախակրթարանէն երկու, ու մանկապարտէզէն երեք բաժիններ տեղաւորուած էին նախկին Սվաճեան շէնքերուն մէջ: Հակառակ պահանջին, այս տարի ալ կարելի չէ եղած շինել մանկապարտէզի շէնքը: Անկէ զատ կը կարօտին ընդհ. սրահի մը:

Դպրոցը չունի գրադարան, ինչպէս եւ յարմարութիւններ գիտական եւ փորձառական դասերու համար: Դպրոցը ինքնաբաւ չէ, եւ կը ծանրանայ եկեղեցական եկամուտներուն վրայ: Ի. Հ. Կ. Խնամակալութեան (Կապոյտ Խաչ) Կեդր. Վարչութիւնը ինչպէս եւ Պաղտատի եւ Քէյլանի մասնաճիւղերու վարչութիւնները տրամադրած են 284 տինար, որդեգրելով 100ի մօտ աշակերտ—աշակերտուհիներ: Դպրոցին տարեկան ելեւմուտքն է 5000 տինար:

ԹՐԻՓՈԼԻ (Լիբանան).— Տարեվերջի դպրոցական հանդէսները հայկական հաւաքոյթներու գեղեցիկ առիթներ են: Քաղաքին երկու ազգ. վարժարաններու աշակերտութեան թիւն է 300, որոնք կը դաստիարակուին անջատ թաղերու մէջ, բայց նոյն տնօրէնութեամբ: Պաշտօնէութեան ընդհ. թիւն է եղած 16, 5ը ուսուցիչ 11ը ուսուցչուհի: Լիբանանի կառավարութիւնը տրամադրած է երեք պաշտօնեայ, իսկ Հ. Բ. Ը. Մ.ը՝ երկու: Վարժարանները ունեցած են վեց դասարաններ եւ դասաւանդուած են գիտական եւ կրօնական դասերուն հետ չորս լեզուներ: Թաղ. Խորհուրդը կրցած է հաւասարակշռել ելեւմտացոյցը և կրցած է գոցել նախորդ տարուան բացը, 2380 լիբ. ոսկի:

ԱՑՆՃԱՐԻ «Ցառաջ» վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է յունիս 23ին ի ներկայութեան խուռն բազմութեան մը: Այս տարի մանկապարտէզը տուած է 11 շրջանաւարտներ, իսկ նախակրթարանի վեցամեայ շրջանը աւարտած են եօթը աշակերտներ: Այս տարի Լիբանանի կրթ. Նախարարութիւնը տրամադրած է արաբերէնի երկու ուսուցիչ: Իսկ Հաւըրտ Գարակէօզեանի հաստատութեան կողմէ ձրիաբար տրամադրուած է անգլիերէնի ուսուցիչ մը:

ԱԶԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԽՈՒԼ ՈՒ ՀԱՄՐՆԵՐՈՒ վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Պուրճ Համուտի (Պէյրութ) Կուտանայի հաստատութեան ժողովասրահին մէջ: Երկսեռ երգչախումբը երգած է «Ո՛վ մեծաքանչ դու լեզու»ն ներկայացուած է «Խնձորներու գողը» փոքրիկ թատերախաղը: Նախակրթարանի շրջանաւարտուհի մը գեղեցիկ արտասանութիւն մը ըրած է անգլիերէն: Դպրոցին տէր եւ տնօրէն են Տէր եւ Տիկին Մայըր, իսկ հաստատութիւնը ձեռնարկն է հայասէր Զուիցերիացի բարեկամներու: Երկու աշակերտուհիներ ստացած են վկայական: Դպրոցը պէտք ունենալով սանարանի մը, հանգանակութեամբ պիտի լրացուի այդ պակասը:

ՔԱՐԱՆԹԻՆԱՅԻ (Պէյրութ) Ազգ. Մեսրոպեան վարժարանը իր երեսնամեայ կեանքով Պէյրութահայ վարժարաններու նախակարապետներէն է: Վարժարանին ելեւմուտքը կը ճարուին զանազան բարեսիրական եւ հայրենակցական միութիւններէ, Հայ Օգն. Միութեան որդեգրած սաներէն, Հ. Բ. Ը. Միութեան նպաստէն եւ աշակերտներէ գոյացած թոշակներէ: Մանկապարտէզը աւարտեցին այս տարի 42 փոքրիկներ: Նախակրթարանի տնօրէնն է Պ. Ղ. Տէր Պետրոսեան: Նախակրթարանը այս տարի աւարտեցին 23 տղաք եւ աղջիկներ:

ՆՈՐ ՍԻՍԻ (Պէյրութ) Լուսինեան վարժարանը, որուն տնօրէնն է ընկեր Շ. Մակարեան, շեշտած է թէ այս տարի մեծ խնամք տարուած է հայերէն լեզուի ուսուցման: Դպրոցը ունի շատ պակասներ: Դասարանները խճողուած են եւ դրասեղանները մաշած: Այս տարի մանկապարտէզը միասին ունեցած են 417 աշակերտ, մանչերու գերակշիռ թիւով մը: 15 պարման-պարմանուհիներ ստացած են վկայական:

ՉԱՒԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ (Հալէպ) ամավերջի տեղեկագրին համաձայն, աշակերտներու ընդհ. թիւը եղած է 514 (239 նախակրթարանի 9 դասարաններու, իսկ 275ը մանկապարտէզ): 20 ուսուցիչ—ուսուցչուհի պաշտօնավարած են: Ընդհանուր ելեւմուտքը եղած է 29.971 ս. ոսկի, որուն 17.537ը աշակերտներու թոշակներէն, 1953 ոսկին Ա. Ա. Միութենէն, 1600 ոսկին պետական նպաստէն եւ մնացեալը ալ զանազան ձեռարկներէ: Դպրոցին գրադարանը ունի 1000 հատոր գիրք:

ԱԶԳ. ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ վարժարանը (Հալէպ), այս տարի ունեցած է 700 աշակերտ—աշակերտուհիներ: Նախակրթարանը՝ 408, մանկապարտէզը՝ 277– Աշակերտներու 318ը աղջիկներ են, իսկ 367ը մանչեր: Վարժարանը երեք բաժանումներով ունեցած է 9 զուգընթաց դասարաններ, իսկ նախակրթարանը 14: Այս շրջանին վարժարանը տուած է 88 շրջանաւարտ մանկապարտէզէն: Նախակրթարանէն վկայուած են 44 աշակերտներ, 21 աղջիկ, 23 մանչ: Դպրոցը ունեցած է 31 ուսուցիչ, 8 այր եւ 23 կին, որոնց երկուքը կրթական տեսչութենէն: Այս տարի շնորհիւ Ազգ. իշխանութեան, ունեցած է սեփական շէնք որ յատկացուած է մանչերու բաժնին: Այս տարի դպրոցը ունեցած է իր սեփական ինքնաշարժը, հեռու բնակող աշակերտները փոխադրելու:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ (Եգիպտոս) Գալուստեան Ազգ. վարժարանը այս տարի ունեցած է 666 աշակերտ: 44 ուսուցիչ, 33ը մնայուն եւ 11ը այցելու (18 այր, 26 կին, 11ը մանկապարտէզի): Դպրոցին ելեւմտացոյցը եղած է աւելի քան 12.000 եգ. ոսկի: Նիւթական ծանր բեռը թեթեւցնելու համար զանազան կրթասէր կազմակերպութիւններ եւ անհատներ կը ստանձնեն աշակերտներու դպրոցական ծախքերը:

180 աշակերտներ վայելած են տիկնանց խնամակալութեան հոգածութիւնը: Ամենօրեայ տաք ճաշ, գոգնոց, կօշիկ եւ զգեստեղէն: 40 տկարակազմներ ստացած են տաք սնունդ: 50 տկարակազմ աշակերտներ կը վայելեն տարիներէ ի վեր Կապոյտ Խաչի կազդուրման կայանի բարիքները արձակուրդի շրջանին:

Այս տարի եւս դպրոցին բարձրագոյն դասարանի աշակերտները առաջնորդուած են թանգարանները, Լուքսոր եւ Ասուան հինգ օր տեւողութեամբ, ծանօթանալով Փարաւոնեան հնամեայ քաղաքակրթութեան: Դպրոցը ունի ճոխ մատենադարան մը:

Այս տարի առաջին անգամ ըլլալով Կրթ. Նախարարութիւնը պաշտօնապէս միջամտած է, պահանջելով որ եգիպտահպատակ ծնողներու զաւակները իրենց քննիչներուն կողմէ պատրաստուած հարցումներուն վրայ անցընեն ամավերջի քննութիւնները, իրենց կողմէ ղրկուած ուսուցիչներու հսկողութեան տակ: Ներկայացող 88 աշակերտներու վրայ 72ը յաջողութեամբ անցուցած են քննութիւնները: Արաբերէնի մէջ ձախողածները աղջիկներ են եղած:

Աւարտած են 44 աշակերտներ որոնց ութը բարձրագոյն նախակրթարանի Ը. կարգի մէջ, 36ը նախակրթարանի Ե. կարգերուն մէջ:

ԹԵՀՐԱՆԻ «Դանայ»ի դպրոցը որ ութ տարիէ ի վեր գոյութիւն ունի, չքաւոր դասի դպրոցն է: Ունեցած է 590 աշակերտ—աշակերտուհիներ (233 աղջիկ եւ 357 տղայ): Անցեալ տարի դպրոցը ամառնային արձակուրդի շրջանին ունէր դասընթացքներ վերաքննելի աշակերտներուն համար որոնց 95 առ հարիւրը յաջողած են: Դպրոցը ունի նաեւ երեկոյեան դասընթացքներ՝ անհամապատասխան տարիք ունեցող տղոց համար: Դպրոցը ունի 15 դասարան: Ուսուցչական կազմը բաղկացած է 20 հոգիէ: Թէեւ պայմանագրութեան համաձայն պիտի դասաւանդեն 28 ժամ, սակայն նըկատի առնելով դպրոցի տնտեսական անախանձելի վիճակը, շատեր 34 ժամ դաս կ'աւանդեն, ինչպէս եւ գրասենեակի եւ վերակեցութեան աշխատանքներ կը կատարեն, որպէսզի հոգաբարձութիւնը խուսափի նոր ծախքերէ:

Դասարանները ծայրայեղօրէն խճողուած են: Կան որ մինչեւ 45 աշակերտներ ունին: Աշակերտներու առողջական վիճակը գոհացուցիչ է: Ամբողջ աշակերտները պատուաստուած են:

«Հայ Կին» Միութիւնը երրորդ տարին է որ բացած է երեկոյեան դասընթացք անգրագէտ Հայուհիներու համար:

Չորս տարիէ ի վեր դպրոցը ունի նաեւ գրադարան 600է աւելի գիրքերով: Դպրոցի ելեւմուտքը եղած է 590 ռիալ:

Դպրոցը ունի 180 ձրիավարժ աշակերտ, որոնց 100ը կը հոգայ խնամակալութիւնը: 80ը զանազան միութիւններ, ծխական տուրքով, եւն.: Իւրաքանչիւր աշակերտ ունի 95 ռիալ ծախք ամիսը: Թոշակի միջին գումարն է 55 ռիալ:

Պատի՛ւ Հայ Կնոջ

(ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԿԱԶԴՈՒՐՄԱՆ ԿԱՅԱՆԷՆ)

Ֆր. Հ. Կապոյտ Խաչի մնայուն ձեռնարկներէն մէկն է օդափոխութեան կայանը՝ որ 16 տարիներու կեանք ունի արդէն:

Կեդրոնական վարչութիւնը, որպէսզի հնարաւորութիւն ունենայ աւելի լայն չափով դոհացում տալ իրեն եղած դիմումներուն, ու միեւնոյն ատեն ստեղծելու համար ամէն յարմարութիւններով օժտուած կայան մը՝ երկար փնտռտուքէ վերջ վարձեց ընդարձակ դղեակ մը Կրընոպլի շրջանը, Ալպեան լեռներու ստորոտը, 16 օդասուն սենեակներով:

Շէնքին մաքրութեան, կահաւորման հոգը ստանձնած է Կրընոպլի մասնաճիւղը: Տղոց ժամանումէն առաջ, պարզ հրաւէրի մը վրայ՝ ընկեր, ընկերուհի, սանուհի եւ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի երիտասարդներ, մէկ խօսքով դաշնակցական ընտանիքի բոլոր ներկայացուցիչները, թիւով 40 հոգի, մասնաւոր օթօքարով կը բարձրանան, կայանի շէնքը մաքրելու: Մաքրութիւն, բայց ի՜նչ մաքրութիւն... Այդ հնադարեան շէնքը՝ ապահովաբար իր փարթամ օրերէն ասդին, չէր տեսած այդպէս մաքրութիւն:

Իրապէս յուզիչ, խանդավառ բան է տեսնել 40 հոգի սրտովին լծուած հաւաքական աշխատանքի: Կ'աշխատին առաւօտէն մինչեւ ուշ գիշեր, առանց դադարի: Սիրով, նոյնիսկ խաղ ու խնդումով կ'ընեն, ամէնէն ծանր, աղտոտ աշխատանքը: Իւրաքանչիւրը կը ջանայ իր մասնագիտութենէն, կարողութենէն առաւելագոյնը բերել այդ հաւաքական աշխատանքին, որպէսզի նուազագոյն ծախքով կարելի ըլլայ մէջտեղ բերել հիմնական փոփոխութիւններ, ստեղծել նոր յարմարութիւններ՝ տղոց հանգիստին համար:

Ու պատի՛ւ իրենց. պատի՛ւ Հայու զոհաբերութեան ոգիին, եւ դժուարութիւններու առջեւ ընկրկիլ չգիտցող յամա՛ռ կամքին. կը յաջողին լիովին: Շնորհակալութի՞ւն, բայց ո՞ր մէկին: Անիրաւութիւն պիտի ըլլար մէկը միւսէն զանազանել...

Վերադարձի ընթացքին՝ իրենց խաղ ու պարով, երբ անոնք ոչ թէ ծանր աշխատանքէ՝ այլ խրախճանքէ վերադարձողի տպաւորութիւնը կը ձգեն, մենք կը մտածենք թէ, իւրաքանչիւրը, առանց գինիի, գինովցած էր այդ օր՝ ազգօգուտ ձեռնարկի մը իրենց բերած նպաստով...:

Մաքրուելէ, ամէն բան կարգի դրուելէ վերջ, ընդհանուր ակնարկ մը շէնքին՝ իր առջեւ գտնուած բակին (որուն եզրճներն իսկ մանգաղով կը հնձուին) իբրեւ խաղատուն, միշտ հոսուն ջուրով աւազանին, մանաւանդ կարծուածէն շատ աւելի ընդարձակ, շրջապատուած ցանկապատով գեղեցիկ մարգագետնին, եւ կ'ունենանք տիպար, ամէն յարմարութիւններով օժտուած կայան մը՝ որ կրնայ նախանձը շարժել շատ աւելի բախտաւոր ազգերու դրօշին տակ գործող հարուստ միութիւններու:

Եւ մենք, իբրեւ Հայ, մանաւանդ իբրեւ հայ կին, ուրախ ենք եւ հպարտ՝ որ բազմաչարչար, տարագիր ժողովուրդի մը զաւակներու յամառ կամքի՝ հայ կնոջ անհուն զոհողութիւններու գնով ստեղծուած, մէջտեղ եկած գործ մըն է այդ՝ ուր ամէն տարի 180–200 մանչեր եւ աղջիկներ, հայ մայրերու հոգածութեան տակ պիտի գան առողջութիւն եւ հայ շունչ ամբարելու...

Առաջին խումբը կը հասնի Փարիզէն: Քիչ մը գունատ են եւ թախծոտ: Ճամբու յոգնութիւնը, միջավայրի փոփոխութիւնը, մանաւանդ ծնողքէ բաժանումի թախիծը կայ իրենց նայուածքին մէջ: Զգայուն են մեր գգուանքներուն, շոյանքներուն հանդէպ... Փոքրերը մանաւանդ կը փորձեն ծուարիլ մեր կրծքին... Բացորոշ է որ իրենց մօրմէն բաներ կ'ուզեն գտնել: Կը հասկընանք իրենց մանկական ապրումները... եւ կը յիշեմ մանկութեան ընկերուհի մը, որ կը պատմէր թէ՝ աքսորին 5–6 տարեկան էր, երբ կը կորսնցնէր իր ծնողքը: Որբանոցին մէջ ամէն երեկոյ կ'երթար մեծ քոյրիկի մը մօտ՝ գլուխը կը դնէր ծունկին, որպէսզի մազերը շոյէ, որովհետեւ իր մայրը զինքը այդպէս կը քնացնէ եղեր...:

Երկար չի տեւեր սակայն. շուտով կը վարժուին իրարու եւ իրենց նոր միջավայրին: Կը դառնան խաղընկերներ: Օրն ի բուն ազատօրէն կը վազվզեն, կը ցատկոտեն եւ արեւ կը շնչեն... Հետզհետէ իրենց այտերը կը լեցուին (երեք շաբթէն երեք քիլօ աւելցող կայ) կը դառնան աւելի կայտառ եւ կրակոտ:

Մեր յաճախակի այցելութիւններով մասնակից կ'ըլլանք իրենց առօրեայ կեանքին: Ամէն ինչ նախատեսուած է տղոց հանգիստին համար: Մաքուր, տանտիկին խոհարարուհի օգնական եւ ընդհանուր կառավարիչ՝ մայրական գուրգուրանք ունին տղոց հանդէպ: Հինգ «մոնիթրիսներ», եռանդուն աղջիկներ տղոց համար խաղընկեր են եւ մեծ քոյր: Սնունդը մաքուր է եւ ա–

ռառ: Օդի փոփոխութիւնը, տարիքի անման չըրջանը, զիրենք կը դարձնէ անյագ: Հայրենակիցներ եւ բարեկամներ, իրենց այցելութիւններու ընթացքին, կ'ապշին տղոց ախորժակէն, եւ վախ կը յայտնեն անմարսողութեան: Մինչդեռ ճաշերէ հազիւ երկու ժամ վերջ, անօթի են չարաճճիներն, եւ ուտելիք կը պահանջեն:

Օդափոխութեան կայանը, ոչ միայն տեղական Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, այլ դաշնակցական ընկերներու եւ սրտցաւ հայրենակիցներու հոգածութեան առարկան է: Անոնք իրենց յաճախակի այցելութիւններով տղոց կը բերեն շաքարեղէն, պաղպաղակ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ եւայլն: Նուիրատուներու համեստութիւնը չվիրաւորելու փափկանկատութեամբ, զանց կ'առնեմ անունները:

Ներկայ կ'ըլլանք կայանը տրուած երկու հանդէսներու: Մէկը՝ Կրընոպլի Կ. Խաչի դպրոցի աշակերտներու այցելութեան առթիւ, ուր երկու շրջաններու աշակերտներ, իրենց հայերէն երգերով, պարերով եւ արտասանութիւններով մըրցումի կ'ելլեն իրարու հետ: Իրենց մրցումի թափին մէջ՝ բացայայտ է Հայու ուժեղ արժանապատուութեան գիծը... Երկրորդ հանդէսը կը տրուի իրենց «մօնիթրիս»ներէն, Օր. Ե.Սարգիսեանի տարեդարձին առիթով: Խնամուած, մանաւոր գեղարուեստական բաժին են պատրաստած, որուն համար կ'արժէ ջերմօրէն շնորհաւորել Օր. Շաքէ Պէնկեանը: Հանդէսը տեղի կ'ունենայ բացօթեայ, ի ներկայութեան Ֆրանսացի եւ հայ հիւրերու: Երախաներուն կը բաժնուի պաղպաղակ. խոհարարուհին պատրաստած է Իզմիրցիներու նշանաւոր «լոզման»ը:

Մեկնումի շաբաթն է. ոչ ոք կ'ուզէ մեկնիլ: Չարաճճիներ կան, որ մնալու համար կը դիմեն մանկական խորամանկութիւններու...: Կը ցաւինք սակայն որ կարելի չէ գոհացնել զիրենք, որովհետեւ Մարսէյլի տղաքը կը սպասեն իրենց հերթին:

Կ'ունենանք հանդիսաւոր մեկնում: Մասնաւոր օթօքար մը զիրենք կը բերէ Կրընոպլ: Կայարան բարձրանալէ առաջ, շրջան կ'ընեն քաղաքին մէջ: Ընկերներ, ընկերուհիներ ողջերթի եկած են. կ'օգնեն որ տղաքը իրենց տեղերը գրաւեն: Տեղական Կապոյտ Խաչը տղոց կը բաժնէ քաղցրեղէն: Մեկնումի ժամը կը մօտենայ, ու յանկարծ ընդհանուր ժխորին մէջ, Օր. Մ. Մուրատեանի զոռ եւ հնճելի ձայնն է որ կը տիրապետէ ամբողջ կայարանին մէջ: Ճամբորդներ հետաքրքրութեամբ եւ լռութեամբ մօտիկ կ'ըլլան, աւաղին բազմութիւն կը հաւաքուի մեր շուրջ: Հիացած հարց կուտան թէ՝ ի՞նչ լեզուով են երգուած այս գեղեցիկ երգերը, եւ կ'աւելցնեն.— «Անշուշտ ռուսերէն ըլլալու է»:

Ուշ գիշերին կը վերադառնանք տուն յոգնած, բայց անհունօրէն գոհ, եւ տղոց չարաճճի ձայները երկար ատեն մեր ականջին...

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

Ա.— Դեռ միշտ տունդ կուգայ եւ գլուխդ կ'արդուկէ՞:

Բ.— Ոչ, անցեալ օր իրեն մէկ ոսկի տուի եւ ըսի որ յաջորդ գալուն՝ ոսկին ետ բերէ. եւ անկէ ի վեր չերեւցաւ...

Գաղութէ Գաղութ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՃՈՐՃ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ վերադարձած են Ֆրէզնօ (Քալիֆորնիա) յուլիս 12ին, իրենց աշխարհաշուրջ ճանապարհորդութենէն: «Հոն ուր հանդիպեցայ, մեր համայնքները գտայ սպասուածէն աւելի բարձր հոգեկան կորովի մէջ: Հայկական հոգին կարծես աւելի օքանչելի կը դառնայ դժուարութեանց դէմ մղուած պայքարին մէջ: Մեր գաղութներուն մէջ ես տեսայ կամք եւ եռանդ, եւ աշխատասիրութիւն, ազգային բարեբար մթնոլորտ, ցեղային բազմարովանդակ առօրեայ, մարդկան օքանչելի խումբեր, սկաուտական փայլուն տողանցքներ, տեսայ բոլոր ներկայացուցիչները մեր ցեղին եւ սիրտս վերապրեցաւ Հայրենիքի անպարփակ կարօտով և հոգիս երիտասարդական աւիւն ստացաւ, բոլորանուէր ծառայելու մեր ժողովուրդին:

«Մեր գաղութները փոքրիկ կղզիներու նման օտար հողերու վրայ, նոյն բարեկեցիկ վիճակը չունին ինչպէս ունինք Ամերիկահայերս: Պէտք է օգնենք, ոչ թէ ողորմութեամբ, այլ իբրեւ բարոյական եղբայրական պարտք:

«Կատարուածը դեռ քիչ է, ԱՆչա՛Ն պէտք է գործէ եւ իր նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնը ստանայ Միաց. Ազգ. Ժողովի կողմէ: ԱՆչա՛Ն Հ.Օ.Մ.ի եւ ուրիշ կազմակերպութեանց հետ պէտք է չօչափելի օգնութիւն կազմակերպէ Յունաստանի, Պաղեստինի, Լիբանանի, Հալէպի եւ Սուրիոյ գաղութներուն:

Մինչեւ այս տարուան վերջը, Եւրոպայի մեր հիւանդ տարագիրները պիտի տեղափոխուին համապատասխան հիւրընկալ երկիրներ, որուն համար ձեռք բերուած է համաձայնութիւն եւ եղած են կարգադրութիւններ: Կարգ մը մերժուած տարագիրներ պիտի փոխադրուին Հարաւային Ամերիկա եւ Աւստրալիա: Իսկ անոնք որ ամուսնացած են Գերմանուհիներու հետ, անոնց տեղափոխութիւնը դեռ կը մնայ առկախ»:

Ճորճ Մարտիկեան գացած է նաեւ Քորէա, ուր հանդիպումներ ունեցած է ՄԱԿի զինուորներու հրամանատարութեան հետ: Զօր. Ճէյմս Օ'Վէն Ֆլիթ շնորհակալութիւն յայտնած է այս առթիւ: Անոր ղրկած է պատուագիր մը 8րդ բանակի բոլոր զինուորներու եւ հրամանատարական պաշտօնէութեան կողմէ: Այս պատուագիրը զարդարուած ունի, (Ամերիկեան զինանշան, Հարաւային Քորէական բանակի զինանշանը, ՄԱԿի եւ զօրավարին ստորագրութեան մօտ 8րդ բանակի չորեքթեւեան զինանշանը): Արձանագրութիւնը կ'ըսէ.—

«Ի նշան ձեր գոհարերութեան եւ անձնազոհութեան Միաց. Ազգ. բանակներուն Յունիսէն մինչեւ Յուլիս ցոյց տուած օգնութեան, Ընդհ. Հրամանատարութիւնը գլխաւոր բանակատեղի կողմէ կը շնորհէ Ձեզ այս պատուագիրը»: Զօր. Ճէյմս Օ'Վէնո Ֆլիթ:

Պ. Մարտիկեան Թօքիոյի մէջ ընդունուած է նաեւ սպարապետ Րիճուէյի կողմէ, մեծ պատիւներով:

ՌԱՏԻՕ-ԵՐԵՒԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԿԱՃԱՌԻ 208 շրջանաւարտներուն ի պատիւ կազմակերպուած հանդէսին մէջ առողջապահական նախարարութեան տեղակալ՝ Գեղամ Սիմոնեան շեշտած է թէ այս տարուան 208 աւարտողներէն շատեր հայրենադարձներ են: Շրջանաւարտներէն 98ը այժմ աշխատութեան պիտի սկսին Ղազախստան, Ուկրանիա, իսկ մնացեալները բաղձանք յայտնած են համայնավարութիւնը աւետող մեծ կառուցումներուն բերել իրենց մասնակցութիւնը:

ԴԵՐԱՍԱՆ ԱԲԷԼԵԱՆԻ նուիրուած յուշի երեկոյ մը տեղի ունեցած է Երեւանի թատերական կաճառին մէջ: Ներկայ եղած են արուեստի եւ գրականութեան ականաւոր գործիչներ, եւ բանուորներ: Խօսած են թատերական կաճառի նախագահ Շամիրխանեան ինչպէս եւ Մելքիսէթեան, Դերենիկ Դեմիրճեան, դերասան Վաղարշ Վաղարշեան: Դերասան Աբէլեան կէս դարու իր թատերական ասպարէզին մէջ կատարած է 1200 դերեր: 1921ին ստացած է վաստակաւոր դերասանի կոչում:

ՄԱՑՐ ՀԵՐՈՍԻ կոչումի շնորհումի հրամանագիրէն ի վեր (1946) մինչեւ այժմ Ս. Հայաստանի մէջ 46.000 մայրեր ստացած են բարձր կոչումը, ինչպէս եւ 291.176.000 րուպլի պետական նպաստ: Վերջերս ալ 622 բազմազաւակ մայրեր պարգեւատրուած են «Փառք մայրութեան» շքանշանով: Ներկայիս քաղաքներու եւ գիւղերու մանկամսուրներու եւ մանկապարտէզներու թիւը բարձրացած է 45 առ հարիւր:

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 6 Օգոստ.— Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ընտրութիւնը լրացաւ յունիս 6ին:

Նորընտիր Ազգ. Վարչութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալ 11 անդամներէ.—

Պ. Պ. Ա. Կիւլպէնկեան, Յ. Վարժապետեան, Գ. Սողոմոնեան, Ճ. Պահատուրեան, Հ. Թադէոսեան, Խ. Քիթապճեան, Ա. Մանուկեան, Մ. Էժտահարեան, Մ. Մնայեան, Գ. Քիլարճեան, Մ. Մարգարեան:

Ընտրութեանց օրինաւորութիւնը ճշդող տեղեկագիրը ներկայացուելէ վերջ առ որ անկ է, Նորընտիր վարչութիւնը ստացած ըլլալով իր վաւերացումը Ազգ. եկեղեցական եւ պետական վերին իշխանութեանց կողմէ, յունիս 18ին գումարեց իր անդրանիկ լիակատար վարչական ժողովը եւ կազմեց իր դիւանը գաղտնի քուէարկութեամբ.

Ա. Ատենապետ՝ Պ. Ա. Կիւլպէնկեան, Բ. Ատենապետ՝ Պ. Խ. Քիթապճեան, Ա. Ատենադպիր՝ Պ. Յ. Վարժապետեան, Բ. Ատենադպիր Պ. Գ. Քիլարճեան, Գանձապետ՝ Պ. Հ. Թադէոսեան, Գոյքապահ՝ Պ. Ա. Մանուկեան:

Այս առթիւ կոչ կ'ընէ մեր պատուական Լիոնահայ ժողովուրդին աջակցիլ վարչութեան ազգօգուտ ձեռնարկներուն անվերապահօրէն:

(ԿՆԻՔ)

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ. (117)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ը.

Քանի մը վայրկեան տակաւին, չորս հերոսները Թուրքերու յառաջխաղացումը կեցուցին, շատերը սպաննեցին եւ մինչեւ պատին ստորոտը յառաջացան ուր յարձակողներու ալիքը հետզհետէ կը մեծնար: Աւաղ շուտով ընկճեցան բազմութեան տակ եւ կայսեր ընկերները զինքը աչքէ կորսնցուցին խառնուրդին մէջ, ու իր քաղաքին գրաւման վրայ հանեց ծիրանի հագուստը, անընդհանօրէն ինկաւ, եւ իրեններէն ոչ մին տեսաւ իր վախճանը: Բոլոր զինքը շրջապատողները սպաննուեցան հետը միասին, մինչ անհամար Թուրքերը, հակայ պատռուածէն ու կռնակի վրայ քերը, հակայ պատռուածէն ու կռնակի վրայ բացուած դռներէն ներս կը խուժէին: Այս կերպով յաղթականօրէն մեռաւ պարզ զինուորի մը նման կռուած ատեն, Սէն Բոմէնի դրան խիստ մօտիկը, տասնըչորրորդ Կոստանդիանոս Տրակամօզէս, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի կայսրը, 1453 մայիս 23ի առաւօտուն, պաշարման յիսունեւհինգերորդ օրը:

«Նահատակուած ատեն քառասունեւինը տարուան, երեք ամսուան եւ քսան օրուան էր, կ'ըսէ Ֆրանցէս: Իր մահը իր հաւատարիմ զինուորներուն գլուխը անցած, անոնց հետ կռուող ու անոնց հետը մեռնող հերոսի մը մահը եղաւ: Այս հրապուրիչ իշխանին հայրենասիրական վիշտը ամէնէն անտարբերին իսկ աչքէն արցունքներ պիտի խլէր»:

Իսկ Դուկաս եւ Լէոնար արքեպիսկոպոս կ'ըսեն թէ երբ իր սիրելի քաղաքը Թուրքերուն ձեռքը տեսաւ, այս գերագոյն կուիւին մէջ կը պոռար.

«Պիտի չգտնուի՞ քրիստոնեայ մը, որ թուրովը սպաննէ զիս»:

Ամէնքն ալ կը գովեն իր հոյակապ քաջութիւնը:

Իր մահուան վերջին պարագաներուն վրայ ժամանակակից վկայութիւնները իրարմէ խիստ կը տարբերին, որովհետեւ անոնցմէ ոչ մէկը ականատես վկայ եղած է այդ տեսմին: Հաւատարիմ Ֆրանցէս, որ մինչեւ կէս գիշերէն անդին իր տիրոջը քով կը գտնուէր եւ անոր հետ միասին պատնէշին ամբողջ երկայնութեամբը կատարած էր այն ողբերգական պտոյտը, որուն այնքան արտայոյզ նկարագրութիւնը թողած է մեզի, որոշակի կ'ըսէ թէ այդ ժամէն յետոյ ալ տեսած չէ իր սիրեցեալ վեհապետը, որովհետեւ պաշտպանութեան գծէն բաւական հեռու, մէկ ուրիշ կէտը քննելու էր գացած պաշտօնով:

Կրիտոփուլոս, կ'ըսէ թէ կայսրը զարնուեցաւ Ճիւսթինիանիի անցած Ջրամբարին մօտը: Լէոնար Քիոսցի կ'ըսէ թէ Ենիչէրիէ մը զարնուեցաւ, ոտքի ելաւ, ու նորէն այս անգամ մահացու կերպով զարնուեցաւ ինկաւ: Իսկ Մոնթալտօ երկու տարաձայնութիւններ կը յիշատակէ. մին՝ թէ կայսրը փախչողներու ոտքին տակ մնաց, միւսը թէ Թուրք մը կտրեց անոր գլուխը: Բիլէյֆ կը պատմէ թէ կայսրը խոյացաւ թշնամիներու բազմութեան մէջ եւ աջ ու ձախ հարուածելով վերջապէս ինքն ալ զարնուեցաւ մեռաւ:

Բուսկուլոս կ'ըսէ թէ Ենիչէրիներուն հետ կռուելով երեք հոգի սպաննեց յետոյ ինքն ալ սպաննուեցաւ սուրի հարուածով մը: Զինքը ճանչցող Թուրք զինուոր մը գլուխը կտրեց եւ Սուլթանին տանելով ստացաւ խոստացուած վարձատրութիւնը: Դուկաս կ'ըսէ թէ երկու Թուրք զինուորներ իրարմէ կը խլէին կայսեր գլուխը, Սուլթանին տանելու համար:

Իր հաւատարիմներէն շատեր, ընդ որս մեծ դուքս Նօթարաս, ճանչցան զայն: Թուրքերը Օկիւսթէյիօնի մէջ մարմարէ սիւնի մը վրայ ցուցադրեցին այդ գլուխը եւ յետոյ Սուլթանին հրամանով գմռսելով ղրկեցին Պարսկաստան, Արաբիա եւ Փոքր-Ասիա, որպէսզի հրապարակաւ ըլտրտցուի: Մօնթալտօ կ'աւելցնէ նոյն իսկ որ այս թափառական գլուխը Բաբելոնի փաշային ղըրկուած ատեն անոր իբր դերի կ'ընկերանային քառասուն պատանիներ եւ քառասուն մանկամարդ կոյսեր, տարօրինակ թափօր, որ Մէհմէտի ֆերմանով դիտմամբ ղրկուեցաւ ամբողջ Ասիոյ մէջ տարածելու համար Մահիկի յաղթանակին աւետիսը:

Վերջապէս ահա «Բոլոնեացի Ենիչէրի»ի պատմութիւնը.

«Կոստանդիանոս քաջաբար կռուեցաւ եւ Ենիչէրիէ մը զարնուելով ինկաւ, որ անոր գլուխը կտրեց եւ տարաւ Սուլթանին ոտքերուն առջեւ նետեց: «Բարեբախտ արքայ, ահաւասիկ ամենատարափելի թշնամիիդ գլուխը» գոչելով: Սուլթանը Անտրէ անուն բարձրաստիճան բանտարկեալի մը դառնալով հարցուց որ գիտէ՞ր թէ որու գլուխն էր ատիկա:

(Շար.)

Անգլիա եւ Միջին Արեւելք

ՓՈՐՁԵՐ՝ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ ՍԻՐԱՇԱՀԵԼՈՒ ԵՒ ՀԱՄԱԽՄԲԵԼՈՒ

Անգլիոյ արտաքին նախարարը՝ Պ. Մորիսըն, Դշ. օր մէկ ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Միջին Արեւելքի կացութեան մասին, Էմիր Ֆէյզալի հետ, որ զաւակն է՝ Սէուտի Արաբիոյ եւ անոր արտաքին նախարարը:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ դեռ ուրիշ տեսակցութիւններ ալ տեղի պիտի ունենան, վասն զի ծանրակշիռ խնդիրներ կան սեղանի վրայ: Յորդանանի Թագաւորին սպանութիւնը նոր հոգեր կը պատճառէ Անգլիոյ, Միջին Արեւելքի մէջ, ուր Պարսկաստան եւ Եգիպտոս արդէն դըլուխ բարձրացուցած են բրիտանական տիրապետութեան դէմ: Միւս կողմէ, կը շարունակուի յարաբերութեանց լարումը արաբական երկիրներու եւ Իսրայէլի միջեւ:

Էմիր Ֆէյզալ առաջին արաբ վարիչն է որ Լոնտոն կ'այցելէ անգլեւիրանեան վէճէն ի վեր: Այս առթիւ դիտել կը տրուի որ պիտի չքննուի Սէուտի Արաբիոյ նաւթահորերու խնդիրը, քանի որ անոնք Ամերիկացիներուն կը պատկանին:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Էմիր Ֆէյզալ եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչները պիտի քննեն երկու երկիրներուն վերաբերեալ բոլոր խնդիրները,— առեւտուր, պաշտպանութիւն՝ Միջերկրականեան շրջանի, փոխադարձ յարաբերութիւններ եւլն.: Կը կարծուի թէ տեսակցութեանց մէկ արդիւնքը պիտի ըլլայ աւելի սերտ գործակցութիւն Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ, Միջին Արեւելքի մէջ: Իրազեկներու կարծիքով, արաբական երկիրները, մէջն ըլլալով Սէուտի Արաբիան, հետզհետէ աւելի կը հակին դէպի Ամերիկա: Էմիր Ֆէյզալ Ուաշինկթըն պիտի երթայ Լոնտոնի տեսակցութիւններէն վերջ: Եթէ այս տեսակցութիւնները յաջող ելքի մը յանգին, Անգլիա նոր ձեռնարկներ պիտի կատարէ, ամրապնդելու համար յարաբերութիւնները Միջին Արեւելքի միւս ազգերուն հետ:

Ինչպէս Եգիպտոսի բռնած դիրքը, նոյնպէս Յորդանանի կացութիւնը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Անգլիոյ: Սայիտ Փաշա Միւֆթի, Յորդանանի փոխ-վարչապետը եւ ներքին նախարարը, Ժընեւ հասաւ անցի օր, տեսակցելու համար Ապտուլլահ Թագաւորի անդրանիկ զաւկին՝ Էմիր Թալալի հետ, որ կը դարմանուի բուժարանի մը մէջ: Էմիրը գահաժառանգն է, բայց հիւանդ ըլլալով, կրտսեր եղբայրը խնամակալ նշանակուեցաւ:

× Անգլեւեգիպտական վէճը աւելի սաստկացաւ անցի օր, երբ եգիպտական պատուիրակը հաղորդեց Ազգաժողովին թէ քանի մը շաբաթէն չեղեալ պիտի հռչակեն 1936ի դաշնագիրը: Այս յայտարարութիւնը տեղի ունեցաւ ՄԱԿի ընկերային եւ տնտեսական յանձնաժողովին առջեւ (Ժընեւ), երբ Եգիպտոսի ներկայացուցիչը, Մահմուտ պէյ բուռն յարձակում կը գործէր Անգլիոյ վրայ: Նախագահը երկու անգամ միջամտեց, դիտել տալով թէ նիւթէն կը շեղի: Խօսորէն քննադատելով Անգլիոյ քաղաքականութիւնը Եգիպտոսի եւ Սուտանի մէջ, Մահմուտ պէյ յայտարարեց թէ «շաբաթներու խնդիր է դաշնագրի խզումը: Սպառած է Եգիպտոսի համբերութիւնը, բրիտանական զօրքը պարպելու 70 խոստումներէ վերջ: Որոշած ենք վերջ տալ բրիտանական նենգութեան»:

Եգիպտոսի արտաքին նախարարն ալ յայտարարեց թէ դաշնագրին խզումը պիտի ծանուցուի մասնաւոր յայտարարութեամբ մը, յաջորդ գահաճառէն առաջ: (Գահաճառը, որ խորհրդարանի նոր նստաշրջանին բացումը կը նշանակէ, ամէնէն ուշը պիտի կատարուի նոյեմբերի երրորդ շաբթուն):

Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակները կը յայտնեն թէ Մեծն Բրիտանիա պիտի շարունակէ գործադրել 1936ի դաշնագիրը, մինչեւ պայմանաժամին լրանալը (1956), եթէ Եգիպտոս խզէ զայն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋՐՀԵՂԵՂԱՅԻՆ ԱՆՁՐԵՒՆԵՐ տեղացին չորեքշաբթի, կէսօրէն վերջ, Փարիզի, ամբողջ Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի զանազան մասերուն մէջ, մեծ վնասներ պատճառելով: Իտալեւզուիցերիական սահմանագլուխին վրայ հեղեղը քշեց տարաւ օթոքար մը եւ երկու ինքնաշարժներ: Երկու հոգի մեռան: Փոթորիկը եւ անձրեւները ահագին վնասներ պատճառեցին Զուիցերիոյ մէջ, կամուրջներ քանդելով եւ ճամբաները խափանելով:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, անգլեւիրանեան բանակցութիւնները կը շարունակուին նպաստաւոր մթնոլորտի մը մէջ: Անգլիացի նախարարը լաւատես կ'երեւայ: —Իրանեան կառավարութիւնը պահանջեց ետ կանչել Ապատանի բրիտանական հիւպատոսը, որ աննպաստ խօսքեր արտասանած էր:

Մեծ դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանիս բոլոր Դաշնակցական խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի :

12 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը, Վալասպրի գեղատեսիլ եւ ծառախիտ անտառին մէջ, (Կարտանի եւ Էքսի մէջտեղ) :

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին : Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Կոփամարտի եւ ՊՈՒԼի մեծ մրցում :

Ճոխ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է

Հանդիսավայրը երթալու համար՝ այժմէն արձանագրուիլ շրջանիս մարմիններու մօտ, իսկ՝ հակառակ պարագային՝ առնել Էքս տանող թրոլէյպիւսը եւ իջնել Լիւն եւ քալելով հասնիլ հանդիսավայրը :

ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Տոմսակներ առնելու համար դիմեցէք հետեւեալ հասցէներուն.—

Ա. Քէօսէեան (Photo Rex), Place d'Aix.

Ա. Պետրոսեան (մսավաճառ), 20 Rue des Petites Maries.

Գ. Ծերիկեան (գրավաճառ), 13, Rue des Dominicaines.

Ա. Դաւիթեան (մսավաճառ), 15, Rue des Dominicaines.

(Օթօպիւսները պիտի մեկնին կիրակի առաւօտուն ճիշտ ժամը 7ին Place d'Aixէն: Կը խնդրուի ժամը 6·30ին հոն ըլլալ):

Ընտանեկան Դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ.

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէօյինի Կոմիտէին, չորեքշաբթի, 15 օգոստոս Աստուածածնի օրը, առաւօտէ մինչեւ իրիկուն ծանօթ գեղատեսիլ պուրակին մէջ, պաղ աղբիւրի ափին Café Marguet Լուսը):

Բանախօսութիւն պար, գեղարուեստական բաժին ու անակնկալներ: Ճոխ պիւֆէ:

Կը խօսի ընկ. Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

Անձրեւի պարագային տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ նոյն օրը Հ. Յ. Դ. տան մէջ ընտանեկան խնջոյքով:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթկ. այս կիրակի Ecouenի անտառին մէջ. 'Clairière du jeu de Paume): Հաճելի ժամանց Մատչելի պիւֆէ:

Կը հրաւիրուին շրջաններու մեր հայրենակիցները:

Օթօքառները կը մեկնին առաւօտուն ժամը ճիշդ 8,30ին: Հաւաքատեղի՝ Place de la Mairie, Boulevard Carnot եւ Petit Pont.

Հաղորդ. միջոց.— Հանրակառք՝ Porte de la Chapelleէն իջնել Carrefour de l'Espérance կամ Gare du Nordէն շոգեկառք առնել եւ իջնել Ecouen.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՏՕՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, հանդիսաւոր արարողութիւններով պիտի կատարուի խաղողի եւ մատաղի աւանդական օրհնութիւնը: Ազգ. Միութիւնը կը հրաւիրէ ժողովուրդը մասնակցիլ սրտաբուխ նուէրներով, իբրեւ մատաղագին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Գուլվառ Օտտօէն ընկեր Գաղուստ Սագըրեան հրապարակաւ իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթկ.ի ընկերներուն, Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի վարչութեանց ինչպէս նաեւ ընկերներ Հմայեակ Երէցեանի, Խորէն Տէր Նազարէթեանին, Վահան Մարգարեանին, Նշան Տէրտէրեանին եւ բոլոր անոնց որոնք իր բժշկական գործողութեան եւ դարմանումի ընթացքին եղբայրական հոգածութիւն ցոյց տուին իրեն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ալֆորվիլէն Պ. Յովսէփ Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Սանդուրեան, Տէր եւ Տիկին Փիլիպպոս Անդրանիկեան, Տէր եւ Տիկին Միսաք Տէրտէրեան եւ ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր, զոքանչին եւ ազգականին՝ ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ՍԱԹԵՆԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

350 ՄԵԹՐ ԽՈՐՈՒԹԵԱՄԲ անդունդ մը պիտի իջնեն քանի մասնագէտներ, Ֆրանքեսպանիական սահմանագլուխին վրայ: Աննախընթաց յանդգնութիւն մըն է որ կը փորձուի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Օգոստոսի ընթացքին պէտք է վճարուին բոլոր յետնեալ պարտքերը:

Այն բոլոր բաժանորդները որոնք մանտաչէքի ֆառդերով իրենց հաշիւը տուած են եւ չեն փակած, այլեւս թերթ չեն ստանար, Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ:

Արձակուրդի առթիւ երբ հասցէի փոփոխութիւն կը կատարուի, կը խնդրենք չմոռնալ հին հասցէն եւ օրինական վճարումը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ, այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնը:

Հայրապետական պատուիրակ Գեր. Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ:

Բշ. օր Ս. պատարագ Մեռելոցի: Սրբազանը կը նախագահէ արարողութեանց:

Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ: Դիւան Հոգաբարձութեան

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան՝, 1 Bld. du Nord, le Raincy, երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը :

Հաղորդ. միջոց. — Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Raincy - Pavillons: Հեռաձայն Լը Րէնսի 172:

Imprimerie DER AGOPIAN . 17. rue Damesme (13)

Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.
Tél. GOB. 15–70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678–63

Samedi 11 AOUT 1951 Շաբաթ 11 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6531-Նոր շրջան թիւ 1942

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲՈՒՆ ՉԱՐԻՔԸ ԱՅԴ ՉԷ

Հինգշաբթի օր գրութիւն մը երեւցաւ երկրորդ էջին վրայ,— «Օրուան հոգերը եւ Տեսակէտներ»:

Անոնք որ կարդացին, պիտի յիշեն ծննեւ ուսանողին յօդուածը: Նոյն թիւրիմացութիւնները: Նոյն եզրակացութիւնը:

Բացատրելով Հայուն օտարասիրութիւնը, յօդուածագիրը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ.—

1. Հայ անհատը չի կրնար ապրիլ երկրիս վրայ իբրեւ Հայ: Անպատեհ օտար ազգութեան մը վերարկուն առած պէտք է ըլլայ իր վրայ, ապրելու համար:

2. Հայ անհատը ապրելով իր հայրենիքէն հազարաւոր մղոն հեռու, օտար երկրի մէջ, կ՚ապրի օտարին տուած աշխատանքովը:

3. Հայ անհատը իր բարձրագոյն ուսումը եւ միտքին պաշարը կը ստանայ օտարին աղբիւրէն:

Այս հարեւանցի վերլուծումէն վերջ, յօդուածագիրը կը հարցնէ, պատասխանն ալ ինք տալով.

— Այս զանազան ազդակներուն խափանելու համար ի՞նչ կը բերէ հայ հաւաքականութիւնը հայ անհատին:

Կը բերէ միայն Հայ ըլլալու տառապանքը:

Ուրեմն, Հայը օտարասէր կը դառնայ կամ կ՚օտարանայ, չգտնելով հաւաքականութեան պաշտպանութիւնը: Կը վարակուի ստորակայութեան կամ ստորադասութեան զգացումով: Եւ հետզհետէ կ՚ուծանայ:

Հայ ժողովուրդը ինքնավստահութեան ուժ չի ներշնչեր հայ անհատին, ըլլայ իսկ խաբուսիկ:

— Ապա ուրեմն ի՞նչպէս կ՚ուզէք ազգը պահել: Հաւաքականութիւն մը միշտ փոխադարձ պարտականութիւններ կը պարտադրէ: Մէկը ամէնուն, ամէնքը մէկուն համար:

Ամփոփուած խորհրդածութեանց առթիւ, կ՚ուզէինք անգամ մը եւս յիշեցնել թէ՝ յօդուածագիրը ի զուր կը յաւակնի գործնական կեանքի դասեր տալ, առանց գտնելու չարիքին հիմնական պատճառները:

Դարերու պատմութիւն ունի Հայուն օտարասիրութիւնը, որ յաճախ տարած է մինչեւ օտարացում:

Այդ ախտէն վարակուած էին ամբողջ բազմութիւններ նոյն իսկ այն օրերուն, երբ հայրենի հողերու վրայ եւ հարեւան ոստաններու մէջ կ՚ապրէինք:

Օտարը միշտ մասնաւոր հմայք մը ունեցած է, երբ Հայը իր քրտինքովը կ՚ապրէր: Երբ կրնար հարիւր հազարաւոր օտարազգիներ ալ կշտացնել: Ինչպէս այսօր, օտար ափերու վրայ:

Եւ այս՝ ոչ միայն Թիֆլիսի, Պոլսոյ կամ Իզմիրի, այլեւ Բարձր Հայքի, Վասպուրականի կամ Տարօնի մէջ:

Կովկասի մէջ կը տիրապետէր բարձր մշակոյթ մը, ռուսականը: Իսկ Թուրքիոյ մէ՞ջ:

Ինչո՞ւ Պոլսեցի, Վանեցի, Մշեցի, Կարնեցի կամ Սեբաստացի ընտանիքներ կը նախընտրէին «Մէօռ»երու եւ «Ֆրէռ»ներու դպրոցները, կամ անգլիական կրթարաններ ղրկել իրենց զաւակները:

Այսօր իսկ նոյն ախտանշանները չե՞նք տեսներ Միջին Արեւելքի մէջ, ուր տեղական մշակոյթը աւելի բարձր չէ եւ ունինք դպրոցական ընդարձակ ցանցեր, տարրական թէ բարձրագոյն:

Տգիտութի՞ւն: Ստորադասութեան զգացո՞ւմ: Ծնողական անապարծութի՞ւն: Օր առաջ դիրքեր գրաւելու մարմա՞ջ:

Կոչեցէք ինչպէս որ կ՚ուզէք:

Եւ ուրիշ առեն մը հարցնէք թէ այսօր, օտարութեան մէջ, «քանի՞ Հայ կ՚ապրի Հայուն միջոցաւ, անոր շնորհիւ»:

Պատահական անցորդ մը անգամ կրնայ տալ պատասխանը,— Անհամար բազմութիւններ: Ոչ միայն Հայեր, այլ եւ հազարաւոր օտարներ կ՚ապրին Հայուն միջոցաւ: Առաջին օրինակ՝ մեր ապրած երկիրը:

Հաւաքական անպարտաճանաչութեան կամ յետամնացութեան շատ փաստեր կան: Բայց բոլորովին տարբեր հարց է այդ: Պիտի քննենք առանձին:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Ա՜Խ, ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ ՍԵՒՈՎ ԱՆՑԱՒ...»

Գ. Նախարարը սրտնեղած է, երբ, հրաշէկ արեւի մը տակ, ցոյց են տուած իրեն համատարած թշուառութիւնը խրճիթներու եւ վրաններու տակ բնակող հազարաւոր բանուորներու:

Անշուշտ անոր համար որ պարոնը չէ վարժուած այդպիսի տեսարաններու իր երկրին մէջ, ուր հոյակապ դղեակներու շքեղութիւնը ստուեր կը ձգէ հանքագործներու սեւցած դէմքերուն եւ տաժանելի կենցաղին վրայ:

Հոն քարիւղը, հոս ածուխը եթէ ոսկի կը հոսեցնեն իրենց պետական կամ անհատական գանձերուն մէջ, մեծ բան չեն փոխեր բանուորին թշուառութենէն:

Արեւելքը իր հարստութեանց անսպառ աղբիւրներով դարձեր է կթան կով մեծ պետութեանց համար:

Անոնց առաջնորդները, անճար ու աղքատ, ստիպուեր են պայմանագիրներ կապել իրենց ժողովուրդներու գլխուն վրայէն: Բայց այդ բազմութիւնները հետզհետէ կ՚ըմբոստանան, չուզելով մնալ յաւիտենական փարիաներ «շահագործող ցեցեր»ու ձեռքը:

Արեւելքի քարիւղի բանուորները կրնայ ըլլալ որ քիչ մը աւելի լաւ կ՚ապրին քան իրենց ազգակից միւս աշխատաւորները: Բայց իրենց եղունգներով պեղած հողին բաժնետէրերը որոնք օրն ի բուն ձիարշաւներու մէջ կը վատնեն ինչ որ իրենք երկրին ընդերքէն դուրս կը քաշեն, չեն ալ գիտեր թէ ի՛նչպէս կ՚ապրին այն միւսները, ծուխին ու մուրին մէջ:

Ի՞նչու զարմանալ, երբ զոհերն ալ կը փորձեն մարդավայել ապրիլ, պարբերական պոռթկումներով: Մանաւանդ երբ կը լսեն որ այսինչ մեծամեծին կնոջ հագուստին վրայ աւելի քան քսան միլիոնի ադամանդներ կը շողային, կամ անոր եռապատիկը կը ծախսուի «ամէնէն պրոլետար» ժողովուրդին Առաջնորդին աղջիկը ամուսնացնելու համար:

Դեռ աւելին: Կրօնապետ մը կը դնեն կշիռին մէջ, իսկ նժարին միւս կողմը ամբողջ սովալլուկ ժողովուրդի մը կեանքին գինովը հաւաքուած ոսկի, ադամանդ կամ արծաթ...

ՍՕՍԻ

ՆՈՐ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, խմբական մաքրագործումները վերսկսած են Խ. Միութեան մէջ, պալթեան երկիրներէն մինչեւ Կովկաս եւ Կեդր. Ասիա:

Ադրբէջանի մասը գիտէք արդէն: Խազախստանի մէջ (Կեդր. Ասիա) տեղական մամուլը խստօրէն կը քննադատէ Գիտութեանց Ակադեմիային նախագահը, Կ. Սատպայեւ, ամբաստանելով թէ պաշտպանած է իր կարգ մը պաշտօնակիցները, որոնք վարակուած են «քաղքենի ազգայնականութեամբ»: Սատպայեւ կը մեղադրուի նաեւ թէ «թոյլ տուած է որ խազախական համալսարանին մէջ պաշտօնավարէ «քաղքենի ազգայնական» դասախօս մը, Բեկմախանով»:

Տաճկաստանի մէջ (դարձեալ Կեդր. Ասիա) «Տաճիկ Կոմունիստ» լրագիրը պայքար մը բացած է հանրապետութեան երկու ականաւոր երաժըշտագէտ-երգահաններուն՝ Զ. Շահիտիի եւ Ա. Ս. Լենսկիի դէմ, «գաղափարական տեսակէտէն սնամէջ» գտնելով անոնց երաժշտութիւնը: Թերթը կը յարձակի նաեւ Տաճկաստանի արուեստի վարչութեան վրայ, տկար գտնելով անոր երաժշտական քարոզութեան մակարդակը:

Էսթոնիոյ Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը, Կեբին, յօդուած մը հրատարակելով «Փրավտա» թերթին մէջ, թոյլ կը գտնէ կուսակցական մարմիններու աշխատանքը համալսարաններու մէջ: Եւ կը յիշեցնէ թէ կուսակցութեան գլխաւոր գործը պէտք է ըլլայ ուսումնական աշխատաւորներու քաղաքական դաստիարակութիւնը ամբողջ հանրապետութեան մէջ: Յետոյ կը քննադատէ Գրողներու Միութեան թերթը, մեղադրելով թէ չէ կրցած հակազդել «վնասակար ազդեցութեանց եւ օտարոտի գաղափարներու որոնք տակաւին կը սողոսկին Էսթոնիոյ գրականութեան եւ արուեստին մէջ, քաղքենի ազգայնականներու միջոցաւ»:

Նոյնիմաստ քննադատութիւններ եղած են Լվովի (Լեմպէրկ) մէջ, որ համալսարանական քաղաք մըն է: Այս առթիւ դումարուած ժողովը «գաղափարական ամենածանր շեղումներ» երեւան հաներ է տեղացի գրողներուն եւ մտաւորականներուն մէջ, որոնք հետեւած են բանաստեղծի մը՝ Սոսիուրայի: Կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ «Փրավտա», վերջերս դատապարտեց այս բանաստեղծը, «ոչ-ջատական ձգտումներ վերագրելով»:

Ազդանշանը կեդրոնէն տրուած ըլլալով, անշուշտ Երեւանի մէջ ալ վերսկսած են մեղադրանքները եւ մեղայականները:

Նոր Դահլիճին կազմութիւնը

Գ. Փլեվէն, երէկ ձեռնարկեց նոր դահլիճին կազմութեան: Վերջին պահուն արմատականներն ալ հաւանած էին մասնակցիլ: Ուրեմն դահլիճը պիտի բաղկանայ միջին հոսանքներէ,— ձախակողմեան հանրապետականներ, ժողովրդականներ եւ չափաւորներ: Նախարարներուն թիւը կրնայ հասնիլ 24ի, ութական ներկայացուցիչներ առնելով երեք գլխաւոր խմբակցութիւններէն:

Թերթերը կը գրեն թէ արմատականները հաւանութիւն յայտնած են որոշ վերապահումներով՝ դպրոցական հարցին առթիւ: Անոնք չեն ուզեր եւ մնալ ընկերվարականներէն, աշխարհականութեան ճամբուն վրայ: Ժողովրդականներն ալ (M. R. P.) յայտնած են թէ պիտի քաշուին դահլիճէն, եթէ անհամաձայնութիւն ծագի դպրոցական հարցին առթիւ:

Ինչպէս գրած էինք երէկ, մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմուած է, միջին ճամբայ մը գտնելու եւ կրօնական դպրոցներուն ալ նպաստ մը յատկացնելու համար: Այս ձեւին համաձայն են ժողովրդականները (կաթոլիկ): Արմատականները կ՚ուզեն որ կառավարութիւնը չէզոքութիւն պահէ, իսկ ընկերվարականները բոլորովին հակառակ են որ եւ է զիջումի:

Նոր կառավարութեան դիրքը կրնայ զօրանալ կամ տկարանալ Նահանգային խորհուրդներու ընտրութեանց առեն, որոնք տեղի պիտի ունենան սեպտեմբերի վերջերը կամ հոկտեմբերի սկիզբը:

× Նոր դահլիճին մէջ ալ նախարար է Գ. Ռոպէր Շուման: Ուրիշ խօսքով, անփոփոխ կը մնայ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը: Ազգ. Ժողովին արտաքին գործերու յանձնախումբը անցի օր բանաձեւ մը քուէարկեց, որով հաւանութիւն կը յայտնէ մեծ պետութեանց խորհրդաժողովի մը, առանց տկարացնելու Միացեալ Ազգերու հեղինակութիւնը: Բանաձեւը պիտի քննուի Ազգ. Ժողովին մէջ:

Միջին Արեւելքի ճակատ

Անգլեւսաքսոն աղբիւրէ կը հաղորդեն՝ թէ Մեծն Բրիտանիա յաջողած է ապահովել Մ. Նահանգներուն եւ Ֆրանսայի հաւանութիւնը, պաշտպանողական ցանց մը կազմելու համար Միջին Արեւելքի մէջ, իբրեւ լրացուցիչ մասը Ատլանտեանի զինակցութեան:

Այս նոր ճակատը պիտի գտնուի Անգլիոյ ղեկավարութեան տակ: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, ընդհ. վարչութեան պիտի մասնակցին Մ. Նահանգները, Ֆրանսա, Թուրքիա եւ թերեւս Յունաստան: Միջին Արեւելքի միւս բոլոր հակաբոլշեւիկ ազգերն ալ ազատ են մասնակցելու: Ցամաքային միացեալ ուժերու հրամանատարութիւնը պիտի յանձնուի Թուրք զօրավարի մը:

Պաշտպանողական այս ցանցին մաս պիտի կազմեն Եգիպտոս, Թուրքիա, Իրաք, Իրան, Սուրիա, Լիբանան, Յորդանան, Իսրայէլ, Սէուտի Արաբիա, Եէմէն, ինչպէս եւ Պարսկական Ծոցի կարգ մը իշխանապետութիւնները.— Քովէյթ, Պահրէյն, Քաթար, Մուսքաթ եւլն.: Այս շրջանին մէջ Անգլիա այժմ ունի 40.000 զինուոր, ինչպէս եւ զինակցութիւններ՝ վերոյիշեալ երկիրներէն ոմանց հետ: Այդ զինակցութեան մէկ մասին ժամանակը անցած է եւ վերաքննութիւն պիտի կատարուի: Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ նոր ծրագրին շնորհիւ, Եգիպտոս եւ Իրաք այսուհետեւ աւելի յօժարութեամբ պիտի մասնակցին պաշտպանութեան ճակատին:

Անգլիոյ արտաքին նախարարը այս ծրագիրը պիտի ներկայացնէ Ատլանտեանի խորհուրդին, որ պիտի գումարուի սեպտ. 15ին, Օթավայի մէջ (Քանատա): Նոյն ժողովին մէջ զինակից պետութեանց արտաքին նախարարները պիտի քննեն Յունաստանի եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան խնդիրը: Մասնագէտներու կարծիքով, Միջին Արեւելքի այս միացեալ եւ ամուր ճակատը պիտի պաշտպանէ Ատլանտեանի բանակներուն հարաւային թեւը՝ Եւրոպայի մէջ:

× Միջին Արեւելքի տրամադրուած օգնութիւնը պիտի շարունակուի, յայտարարեց ամերիկեան պատուիրակը, Ազգաժողովի Ընկերային եւ Տընտեսական Խորհուրդին մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՖԵՏԱՅԻՆ...

(ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Հոն՝ ընդարձակ չարտախը, դէպի Մասսաու նայող ցուիքին վրայ, ամէն օր, եւ օրը քանի մը անգամ Սառա-Քուրօն կանգնած՝ նայած, լացած ու աղօթած էր իր «ղարիպ ղուրպէթ» որդւոյն համար, անոր առողջութեան, անոր բարի վերադարձին համար...

Քանի՞ տարի կ'ընէր որ իր «սրտին կտոր»ը հեռացած էր հայրենի տունէն: Համրա՞նք ունէին այդ տարիները... Ծանր, ճնշիչ, անհամ ու երկար տարիներ եղած էին այդ տարիները Սառա-Քուրոյին համար:

Սառա-Քուրօն այսքանը գիտէր միայն որ, երբ իր «պեմուրազ»ը ձեռքէն առին՝ դեռ իր մազերը ածուխի պէս սեւ էին, իր դէմքին վրայ խորշոմներ չկային, իր աչքերը աստղերու պէս փայլուն՝ եւ լոյս արեւի պէս պայծառ էին... Հիմա, Սառա-Քուրոյին մէջքը կքած էր: Ձիւնը առատօրէն նստած էր իր գլխուն վրայ: Ձեռքին մատները չափազանց նիհարցած, երկարած էին ու աչքերուն լոյսը օր աւուր զգալապէս կը նուազէր:

Պիտի տեսնէ՞ր, Աստուած իմ, դեռ աչքերուն ճրագը լիովին չխափանուած, պիտի տեսնէ՞ր իր սրտին կէսը...

Կը յիշէր, լաւ կը յիշէր: Այդ օրուան ամէն պարզ երեւոյթ այնքան խորապէս դրոշմուած էր իր հոգւոյն մէջ որ, կրնային դարեր անցնիլ բայց, ոչի՛նչ, ոչի՛նչ մոռցուիլ:

Իրիկուն մը, երկնքի պաստառին վրայ մութ-մութ ամպեր կախուած իրիկուն մը իր մարդը ներս մտած էր ժամանակէն առաջ՝ արտասովոր երեւոյթով մը:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ ունիս մարդս, հարցուցած էր Սառա-Քուրօն կարեկցաբար:

Իր մարդը, ծանր, լուռ, դուրսը եթերին մէջ կախուած մութ ամպերուն պէս խորհրդաւոր... Սառա-Քուրօն երկրորդած երրորդած էր իր հարցումները:

Յանկարծ Սառա-Քուրոյին մարդը փղձկած էր...

— «Կնի՛կ, տունէրնիս փլաւ... պէտք է էս տղան հեռացնենք էս տեղուանքէն... »

— Ո՞ր տղան, հարցուցած էր Սառա-Քուրօն զարմացած:

— Ո՞ր տղան... Քանի՞ տղայ ունիս: Մեր տղան, Մինասը...

Սառա-Քուրոյին «ինչո՞ւ»ներուն կարգ չէր մնացեր: Հայր ու մայր աճապարանքով պատրաստեր էին փոքրիկ խուրջին մը, իրենց ունեցածովը վարձեր էին ջորի մը ու իրենց «մէկ հատիկը» ղրկեր էին Ստամպօլ: Այն օրէն ասդին — տասնեակ տարիներ — Սառա-Քուրոյին համար երկինք չկար, գետին չկար, աշխարհի վրայ գովելի կամ հրապուրիչ բան չկար:

Աղբրապխին՝ Թուրք լաճերը փորձած էին ծեծել Մինասը որ քաջութեան համբաւ հանած էր գիւղին մէջ: Քաջ պատանին մէկուն լաւ դաս մը տալու համար, վեր բարձրացուցած էր իր մասան՝ եւ անոր լապութայովը ուժգին հարուած մը իջեցուցած էր լաճի գլխուն: Հարուածը եղած էր հաստ, արդիւնքը՝ վաւերական: Մինասին կը մնար հեռանալ գիւղէն...

Անկէ ի վեր, — տասնեակ տարիներ — Սառա-Քուրօն մղկտած, լացած, աղօթեց ու սպասեց սպասեց որ օր մը յայտնուի իր սրտին հատորը, իր յոյսը...: Ի՛նչ ուխտեր չըրաւ անոր վերադարձին համար: Ի՛նչ ծոմեր չպահեց, ի՛նչ մոմեր չվառեց Տիրամօր առջեւ, աղերսելով որ ողջ առողջ տուն վերադարձնէ իր սիրասուն զաւակը: Բայց ի զո՛ւր, Մինասը չեկաւ: Սառա-Քուրոյին բաղձանքը անկատար, աչքը դէպի Մասսաու երկարող ճամբուն մնաց...

Ո՞ւր էր, ի՞նչ եղած էր Մինասը... Կ'ըսէին թէ մեծցած՝ պեխ ու մօրուքով Ֆետայի դարձած է: Կ'ըսէին թէ ունի մօսին հրացան, շա՛տ ու շա՛տ փամփուշտներ, կը թափառի լեռներու վրայ ձորերու մէջ: Կ'ըսէին նոյնիսկ թէ յաճախ գիշերանց գաղտագողի կը մտնէ գիւղը եւ կը տեսնէ գիւղին մեծերը: Կ'ըսէին, վերջապէս, թէ ճամբաներու վրայ Թուրքերու, Քիւրտերու յաճախադէպ սպանութիւններր իր եւ ընկերներուն գործերն էին:

Կը պատմէին տակաւին շատ բաներ Ֆետայի Մինասի մասին

×

Այդ տարին, Սառա-Քուրոյին աչքերուն լոյսը բոլորովին չքացաւ: Անվերջ, անհատնում ողբն ու լացը փութացուցին իր շիջումը: Եղա՛ւ կոյր, ապրեցա՛ւ կոյր, աղօթե՛ց կոյր... «Ո՜վ Տէր, եթէ արժանի չհամարեցար լոյս աչքերով տեսնելու զաւակս, գոնէ զայն շօշափելու մեծ բախտին արժանացուր... »: Այս էր Սառա-Քուրոյին հանապազօրեայ աղօթքը: Իր մարդը — ուստա Սարգիսը չդիմացաւ տղուն բաժանումին:

Անոր մեկնելէն գրեթէ մէկ տարի վերջ, մղկտած ու կարօտը սրտին աչքերը փակեց: Սառա-Քուրոյին ցաւը կրկնապատկուած էր այն օրէն ասդին:

Օր մը, ուշ երեկոյին, անծանօթ մը յայտնուեցաւ Սառա-Քուրոյին սեմին առջեւ: Ոտքերն ունէր երկայնավիզ կօշիկներ, գլուխը՝ նոր ձեւաւոր փափախ մը, մէջքը՝ լայն գօտի, դաշոյն եւ ատրճանակ:

— « Տղուդ քովէն կուգամ, մայրիկ, բաւ համարձակ. շատ բարեւներ եւ համբոյրներ բերած եմ: «Կ'երթաս մայրս կը տեսնես, իմ կողմէ ձեռքերը կուշտ մը կը համբուրես, թող ան ալ ալ իմ տեղս քեզ կուշտ կուշտ համբուրէ...»:

Ու, նորեկը կարօտով, երկիւղած համբուրեց Ֆետայի մօրը ձեռքերը: Սառա-Քուրօն իր հարազատ զաւկին պէս գրկեց անոր գլուխը, սեղմեց իր ոսկրացած կուրծքին ու խորհառաչանքներով, կուշտ-կուշտ համբուրեց անոր դէմքը, մազերը, ճակատը, այտերը: Յետոյ, հարցումներ, հազար ու մէկ տեսակ հարցումներ: «Ինքը ինչո՞ւ չի գար...»: «Ինչո՞ւ չեկաւ»: «Ի՞նչ կ'ընէ»: «Հասակը ո՞րչափ է»: «Պեխ-մօրուք ունի՞»...

— Ախ, տղաս, հոտդ անոր հոտն է, շունչդ անոր շունչն է:Ձայնդ անոր ձայնին կը նմանի,կ'ըսես հըմը հըմը Մինասն է: Հըպը ինչո՞ւ ինքը չեկաւ... Ձի՞ լսեր որ մայրը լալէն, ողբալէն կուրցած է...Ձի՞ լսեր որ հայրը ցաւէն գնաց...»

Ու կրկին գրկին մէջ կը սեղմէ անծանօթը եւ կը համբուրէ:

Սառա-Քուրոյին տունը կամաց կամաց կը լեցուի: Իրարու ետեւէ կուգան գիւղին մեծերը, քահանան, կը բոլորուին նորեկին եւ Սառա-Քուրոյին չուրջը:

Յանկարծ Սառա-Քուրօն ոտքի կը կանգնի: Իր դէմքը կը խոժոռնայ, ամբողջ մարմինը կը ժաժայ.

— « Ի՞նչ... Անօրէններ: Թէ ո՛չ վիս կը խաբէք, թէ ոչ Մինասը մեռած է եւ դուք սրտարցունքի եկած էք... Ըսէք, շուտ ըսէք ճշմարտութիւնը... »:

— Մեղա՛յ, մեղա՛յ կը ձայնեն ներկաները: Նորեկը երդում կ'ընէ իր գաղափարին վրայ: Սառա-Քուրօն կը հանդարտի:

Լուսածագէն առաջ Սառա-Քուրոյին «հիւր»ը կը հեռանայ: Կը մեկնին նաեւ գիւղացիները: Կը մնան քահանան եւ Սառա-Քուրօն: — «Ըսէ՛ Տէր պապա, ըսէ՛: Այս ի՞նչ խաղ էր որ գլխուս խաղացի՞ք այս գիշեր, չնաակը իմ խելքս չհասաւ:

— Աստուծոյ խաղը, օրհնած... Աստուած ձայնդ լսեց եւ քեզ բախտաւորեց...

— Ի՞նչ... ի՞նչ... ին... ին... ի՞նչ...

— Այո՛... Այն որ գրկելու եւ համբուրելու շնորհը, բախտը ունեցար՝ տղադ էր, Մինասդ, հարազատ եւ Ֆետայի Մինասդ...

— Հապա՛, հապա՛ ինչո՞ւ...

— Ա՜, կտրեց իր խօսքը քահանան — ա՜, Ֆետայիները միայն Աստուծոյ եւ իրենց սուրբ գաղափարին հաշիւ տալու սովորութիւն ունին...:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ

Դաշնակցական Մամուլը

Պատերազմէն անմիջապէս վերջը, հինգ տարի առաջ, Հալէպի մէջ սկսաւ լոյս տեսնել Դաշնակցական «Արեւելք» օրաթերթը: Մեր անազնիւ հակառակորդները ի՛նչ աղտոտ պատմութիւններ յօրինեցին անոր հրատարակութեան առթիւ: Իրողութիւնը, սակայն, այն էր, որ «Արեւելք» ծնունդ առած էր բացառաբար ընկերներու զոհողութեամբ: «Որպէս «խմբագրատուն»՝ քառակուսի փոքրիկ տարածութիւն մը: Որպէս գրաշարատուն՝ համեստ խցիկ մը ունէինք միայն: Օտար էր մամուլը... Ամբողջ գիշերներ լուացուցած ենք անոր վրայ, անքուն գիշերներ անցուցած ենք խմբագրատան մէջ, հարկ ծագած է կուրծք տալ թէ՛ նիւթական, թէ բարոյական անյաղթահարելի դժուարութեանց եւ խոչընդոտներու» («Արեւելք», 15 Ապրիլ):

Այս աւելի քան համեստ պայմաններու մէջ ծնունդ առած է Հալէպի Դաշնակցական թերթը: Իսկ հինգ տարի անցած ահա — «Ունինք այսօր մեր ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԸ, մեր առեւտրական բաժինը, ՄԱՄՈՒԼԸ, մեր ՍԵՓԱԿԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ: Եւ կը փարինք գործի ունենալու համար նաեւ մեր «ՍԵՓԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ»: Եւ «Արեւելք» դարձած է Սուրիոյ հայութեան ղեկավար մեծ օրաթերթը:

Ի՞նչպէս տեղի ունեցաւ այս հրաշալի վերելքը: Պատասխանը պարզ է.— Ընկերներու եւ համակիրներու զոհաբերութեամբ եւ «անվերապահ սրտակցութեամբ, որովհետեւ «մեր կողքին է կանգնած մեր ժողովուրդը»: Եւ աւելցնենք նաեւ որովհետեւ մեր ժողովուրդի կողքին ենք կանգնած մենք:

Երեք ամիս առաջ ալ, Ապրիլին, Հարաւային Ամերիկայի մեր ընկերներն ու համակիրները ցնծութեամբ տօնեցին իրենց շրջանի թերթը՝ «Արմենիա»յի քսանամեակը: «Արմենիա»ն ալ ծնունդ առաւ համանման պայմաններու մէջ, կարելի է ըսել՝ յոչինչէ, միայն ընկերներու եւ համակիրներու զոհաբերութեամբ՝ նոյնպէս խղճուկ խմբագրատան մը մէջ, համեստ գրաշարանոցով, իբրեւ զէնք ունենալով միայն հիմնադիրներու անսահման հաւատքն ու նուիրումը: Եւ այսօր արդէն «Արմենիա»ն ունի իր սեփական տպարանը՝ տողաշար մեքենայով եւ — սեփական տունը: Ու դարձած է Հարաւային Ամերիկայի հայրենատենչ հայութեան ապրումներու եւ իղձերու թարգման համաժողովրդական թերթը:

Նոյն ձեւով եւ համանման պայմաններու մէջ աշխարհ եկած են նաեւ միւս Դաշնակցական թերթերը: Համեստ ծագում, յարաճուն վերելք եւ լայն ժողովրդականութիւն հայութեան բոլոր խաւերուն մէջ: Ինչպէս, օրինակ, Գահիրէի «Յուսաբեր»ը — խաւար ու խոնարհ նկուղէն մինչեւ նորակառոյց պալատը:

Գետական զանձի օժանդակութիւն չկայ Դաշնակցական մամուլի ետեւը, ոչ ալ արտաքին ուեւէ նպաստ: Ան կ'ապրի ու կը զարգանայ բացառաբար հայ աշխատաւոր ժողովրդի աջակցութեամբ եւ իր աշխատակիցներու անձնազոհութեամբ:

Եւ բնաւ տարօրինակ չէ այս երեւոյթը: Որովհետեւ դաշնակցական մամուլը ոչ անհատական կամ խմբական՝ շահերու կը ծառայէ, ոչ նիւթական կամ նեղ կուսակցական նպատակներ կը հետապնդէ եւ ոչ ալ շահու աղբիւր է սեփականատէրերու համար: Դաշնակցական մամուլը ժողովուրդի, հայութեան համար կ'ապրի: Հայութեան շահը իր շահն է: Ունի որոշ եւ յստակ գաղափարներ՝ հարազատ հայ ժողովուրդի սրտին եւ յամառօրէն, անդաւաճան սիրով փարած է հայութեան ու Հայաստանի դատին: Դատ մը, որով տոգորուած է ազատատենչ հայութիւնը: Դաշնակցական մամուլը կը պայքարի հայ հայրենիքի ազատութեան եւ անկախութեան համար, որ նոյնպէս հայ ժողովուրդի նուիրական գաղափարն է: Կը ձգտի հայութեան ազգային հիմնարկութիւններ ու գործերը դնել ժողովրդապետական, ազգային պահանջներուն եւ դարուս յառաջադէմ կարգերուն համապատասխան վիճակի մը մէջ, որ զարձեալ հայ ժողովուրդի հոգիին կը խօսի: Հայութեան գաղափարներն ու ոգին են Դաշնակցական մամուլի առաջնորդող սկզբունքը — ժողովուրդի հետ, ժողովրդի համար եւ ժողովրդի միջոցով: Եւ բնականաբար, ժողովուրդն ալ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողքին է եւ իր ազատագրական յոյսերը կապած է Դաշնակցութեան հետ, իբրեւ հարազատ զաւակի՝ ոսկը յուսկրէ եւ արիւն յարիւնէ:

Եւ տարօրինակ չէ նաեւ հակառակորդներու փոքրաբերան Պատազութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Դաշնակցական մամուլին դէմ: Գաղափարներու եւ հոգեբանութեան անանցանելի վիհ կայ Դաշնակցութեան եւ հակառակորդներու միջեւ: Եթէ վերջինները, սակայն կենային գաղափարական գետնի վրայ, որպէս սկզբունքով հակառակորդներ նպատակներու եւ գործելակերպներու, պայքարը կ'ըլլար առողջ եւ շինարար հայութեան համար: Բայց մեր հակառակորդները ոչինչ ունին հակադրելիք Դաշնակցութեան խօսքին ու գործին — ո՛չ ժողովրդի սրտին խօսող գաղափարներ, ո՛չ մտաւոր առաւելութիւններ, ո՛չ բարոյական բարձր նկարագիր: Այդ պատճառով իրենց հակառակութիւնը դարձած է աննկարագիր եւ անբարոյական հակառակութիւն, որ կը ծառայէ միայն հայութեան քայքայման եւ բարոյալքման: Եւ, վերջին հաշուով, աւելի եւս կը բարձրացնէ Դաշնակցական մամուլի կշիռը հայ ժողովրդի աչքին:

Հալէպի «Արեւելք»ի վերելքը խօսուն օրինակ մըն է, թէ գաղափարական մաքուր եւ անկաշառ մամուլը ինչպէ՛ս կրնայ ըլլալ եւ ի՛նչ գուրգուրանքի արժանանալ ժողովրդի կողմէ: Եւ միաժամանակ խրատական դաս անոնց համար, որոնք անբարոյական զէնքերով կը կռուին գաղափարներու դէմ:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը պաշտօնական ղեկոյցով մը կը հաստատէ թէ վերջացած է նախկին վարիչ դասերուն մաքրագործումը, որ սկսած էր մայիս 21ին: Մայրաքաղաքէն աքսորուած են 4081 հոգի, որոնց մէջ կը գտնուին ծովակալ Հորթիի դահլիճին 21 նախարարները, 190 զօրավարներ, հարիւրաւոր ոստիկանական եւ պետական պաշտօնեաներ, սեղանաւորներ, գործարանատէրներ եւ կալուածատէրներ: Պաշտօնաթերթը կ'ըսէ թէ աքսորուած են դասակարգային թշնամիները, յանուն քաղաքական ինքնապաշտպանութեան: Իրազեկներ կը պնդեն թէ 45.000ի կը հասնի աքսորականներուն թիւը:

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՆ ԱԼ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԴԷՄ

Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդը, որ կը գումարուի Զուիցերիոյ մէջ, օգոստ 6ին մասնաւոր բանաձեւ մը քուէարկեց պատերազմի եւ խաղաղութեան մասին: Խորհուրդին կը մասնակցին բոլոր գլխաւոր եկեղեցիները, բացի Հռոմէականներէն: Ահաւասիկ բանաձեւը.—

1. Իբրեւ քրիստոնեաներ, մենք ոչ նուազ կ'ատենք պատերազմը եւ մեր կարելին պիտի ընենք, որպէսզի ներկայ լարուած կացութիւնը եւ սահմանափակ վէճերը երրորդ աշխարհամարտի մը չյանգին: Եւ սակայն մենք խաղաղութիւնը պիտի չգտնենք ոչ բռնակալութեան գնով, ոչ ալ, յանուն արդարութեան, պատերազմը պիտի նկատենք միջոց մը արդարութեամբ կամ իբրեւ ապաւէն մը յոյսի:

2. Մենք հակառակ ենք ամէն տեսակ բռնութեան որ կը կատարուի խաղաղասիրական քարոզութեան դիմակի մը տակ: Մենք հաւասարապէս կը դատապարտենք կանխարգել պատերազմի մը առաջարկը կամ հիւլէական զէնքերու գործածութիւնը յարձակողական նպատակներով:

3. Մենք չենք հաւատար թէ խաղաղութիւնը կրնայ հաստատուիլ պարզապէս նոր դաշինքով կամ զինաթափութեամբ: Նախ անհրաժեշտ է բաւարար փոխադարձ վստահութիւն եւ ուղղամտութիւն ազգերու միջեւ, ապահովելու համար թէ համաձայնութիւնները պիտի յարգուին: Խաղաղութիւնը եւ զինաթափութիւնը պիտի ծնին փոխադարձ վստահութենէն: Անոնք չեն կրնար վստահութիւն ստեղծել մեքենաբար:

4. Աշխարհի ներկայ պայմաններուն մէջ, խաղաղութիւնը եւ արդարութիւնը կը պահանջեն օրէնքի եւ բարեկարգութեան միջազգային օրկաններ: Հետեւաբար մենք պիտի աջակցինք գործակցութեան բոլոր ձեւերուն՝ ազգերու միջեւ. ուրեմն Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան:

5. Սրտպղաբար կը խնդրենք որ հարուստ ազգերը առատաձեռն օգնութիւն ընծայեն յետամնաց ժողովուրդներուն եւ միլիոնաւոր տարագիրներու:

6. Մենք կը հաւատանք թէ բոլոր կառավարութեանց եւ Միացեալ Ազգերու պարտականութիւնն է ճանչնալ մարդուն արժանիքը իբրեւ զաւակը Աստուծոյ եւ պաշտպանել անհատին իրաւունքը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ Աթաթիւրք կոտակը ջնջել տալու համար օրինագիծ մը պիտի յանձնուի Ազգ. Ժողովին: Բողոքարկուները կ'ըսեն թէ կտակագիրը պատրաստած պահուն Աթաթիւրք ալեր չէր իր բանականութեան, հետեւաբար անվաւեր պէտք է նկատել իր կտակագիրը եւ բեկել զայն:

Յայտնի է որ Աթաթիւրք իր կտակագիրը անձամբ ստորագրած եւ յանձնած էր նոտարին:

Քեռնհաս շրջանակները կը պնդեն եւ կ'ըսեն թէ կտակը պատրաստած պահուն, Աթաթիւրք ամբողջովին տէրն էր իր գիտակցութեան:

Ժողովին հարցադիր տուած է երեսփոխան Սուրէյեա Էնտիք, որ կը պահանջէ այս խնդիրներուն լուսաբանութիւնը եւ կ'ուզէ գիտնալ թէ կտակը գրած պահուն Աթաթիւրք ենթակա՞յ էր իր հիւանդութեան ազդեցութեան:

Գաղութէ Գաղութ

ՀԱՅ ՕԳՆ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 31րդ ընդհ. պատգամ. ժողովը տեղի ունեցած է Պոսթընի մէջ: Անցեալ տարուան տեղեկագրէն պարզուած է որ Հ.Օ.Մ.ի նպաստը կ'երթայ Միջին եւ Մերձ. Արեւելքի հիւանդանոցներուն, 'ապաստարաններուն եւ դպրոցական մանուկներուն, բաւարար սնունդէ պակաս դպրոցական մանուկներու համար հաստատուած «Պնակ մը կերակուր»ի ֆոնտին: Հ. Օ. Մ.ը իր նիւթական միջոցներու ամէնէն մեծ մասը կը գործածէ Յունաստանի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, որոնց մէջ բացառիկ տեղ կը գրաւէ Պէյրութի Փալանճեան Ճեմարանը: Միութիւնը ազգային դաստիարակութեան գործ կը կատարէ Ամերիկայի մէջ: Հոն երկրորդական վարժարան մը բանալու ծրագիրը հետզհետէ ձեւ եւ կերպարանք կ'առնէ:

ԹՐԻՓՈԼԻԻ ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ.— Հ.Մ.Ը.Մ.ը յաջող տարի մը բոլորած է: Ձեռնարկուած է դրադարանի մը կազմութեան եւ աթլէթիք խաղերու կազմակերպութեան: Հայ Օգն. Միութիւնը ձեռնարկած է դարմանատան մը հաստատման որու համար յատկացուցած է կոկիկ գումար մը: Ազգ. վարժարաններուն մէջ պահած են 15 սան-սանուհիներ յատկացնելով 600 լիր. ոսկի, իսկ իրենց սաներուն տրամադրած են գիրք եւ գրենական պիտոյքներ: Արծուիկներու համար ստեղծուած է ձեռապիտութեան դասընթացք մը, ինչպէս եւ արտասանութեան մրցում մը:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ աշակերտներու ցուցահանդէսը անցած է շատ յաջող: Փոքրիկներու բաժինը ցուցադրած է գոյնզգոյն կաւէ, խաւաքարտէ եւ խցանէ ու չաղանակներէ շինուած մանրաձեւ պուպրիկներ եւ առարկաներ, իսկ պատանիներու բաժինը ցուցադրած է աղօթակերտ փայտի գործեր: Աչքառու գործ եղած են. — Լիբանանի դաճէ գունաւոր քարտէսը, նոյնպէս արդիական քաղաքամասի մը 8 մեթր երկարութեամբ եւ 2 մեթր խորութեամբ մանրանկար համայնապատկեր մը, լուսաւոր շէնքերու շարքերով եւ յարակից օդակայանի եւ նաւահանգիստի կառուցումներով, մանրակերտ շոգենաւեր, նորակառոյց ամառանոցը:

ՔԱՐԻՒՂԻ ՀԱՆՔԵՐ գտնուած են Բամանի շրջակաները: Թուրք թերթերը կ'ըսեն թէ Կարաղանի եւ Քէնթալանի մէջ կատարուած հետազօտութիւններէ ալ նոյն որակով քարիւղ գտնուեցաւ: Մասնագէտները կը յայտնեն թէ Իրանի քարիւղներուն յար եւ նման են: Հաշուի եղած է որ օրական 1000 թօնօ քարիւղ կարելի պիտի ըլլայ ձեռք բերել այստեղի հորերէն:

Մարշըլ ծրագրին մասնագէտներէն մէկն ալ քննութիւններ կատարած եւ այն համոզման եկած է որ այս գօտին խիստ հարուստ է քարիւղով:

Ներկայիս թէ' ասոր եւ թէ ուրիշ մասնագէտներու տեղեկագիրները կը քննուին պատկան նախարարութեան մասնաւոր յանձնաժողովին կողմէ: Կը քննուին նաեւ շարք մը քարիւղի ընկերութեանց առաջարկները:

ՑԻՇԱՏԱԿՆ ԱՆԹԱՌԱՄ

ՎԻԼՖՐԱՆՇ (Սոն).— Անցեալ տարի օգոստոս 8ին Աթէնքի մէջ սեւ հողին յանձնեցին վաստակաւոր ուսուցիչ մը Սեդրակ Գասպարեան, որ 1920ին Պրուսայի Ազգ. դպրոցին տնօրէնն էր: Վարած էր նաեւ 1921-1922ին Մաղնիսայի դպրոցին տնօրէնութիւնը: Վերջին տարիները խմբագիրն էր Աթէնքի «Ազատ Օր» թերթին: Յունահայ գաղութը մեծ կորուստ մը ունեցաւ իր մա՛հով:

Անմիւ ուսուցիչս, եկած եմ պտղունց մը խունկ ծխելու գերեզմանիդ վրայ: Քու արտասանած խօսքերդ դաշնաւոր, դեռ կը հնչեն ականջներուս: Երբ կ'ըսէիր,— Սիրելի զաւակներս, լաւ աշխատեցէք, որպէսզի վերաշահիք ինչ որ կորսնցուցիք տարագրութեան տարիներուն: Անագորոյն թշնամին ջանաց մեզ բնաջնջել ազգովին. բայց կէս ճամբան մնաց. մենք կոչուած ենք ապրելու եւ պիտի ապրինք:

Իր մականունին պէս գոհար մըն էր Սեդրակը, անխռով, անտրտունջ: Քալելու տեղ կը վազէր իր ճկուն մարզուած մարմնովը, անձնականէն առաջ էին ազգային գործերը: Սիրուած էր բոլոր խաւերէն: Շունչ մըն էր որ թռաւ, սուգի մատնելով ամբողջ սերունդ մը:

ՋԱՏԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼՃԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Հակառակ աննպաստ օդին, կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր Լիճէյի Հայր. Միութեան դաշտահանդէսին, որ տեղի ունեցաւ օգոստ. 5ին, պաղ աղբիւրին մօտ, հովասուն ծառերուն տակ: Յանձնախումբի անդամները մեծ եռանդով կը կատարէին հիւրասիրութիւնը, գոյացնելու համար կոկիկ գումար մը ի նպաստ Միութեան: Ախորժահամ էր մատաղը, որ բաժնուեցաւ բոլորին անխտիր: Ամերիկայէն նոր եկած ընկեր Գ. Տօնապետեանի ներկայութիւնը մեծ խրախուսանք մը եղաւ, մանաւանդ իր առատաձեռն օժանդակութիւնը:

Ընկ. Ա. Թաթուլեան խօսելով գնահատեց Հայր. Միութեան աշխատանքները եւ շնորհակալութիւն յայտնեց Տէր եւ Տիկին Գ. Տօնապետեանի, իրենց ներկայութեան համար:

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր, երգերով, պարերով եւ արտասանութիւններով: Ազգային յեղափոխական երգերը՝ ուռեւս կ'ողեւորէին ներկաները:

Յ. Մ. ՊԻՋԱՔՃԵԱՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— «Յառաջ»ի աշխատակիցներէն Գ. Վաղարշակ Մելիքեան դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր քոյրը, Տիկին Սրբուհի Ժախեան, Պրիւքէլի մէջ: Մեր ցաւակցութիւնները:

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՋԻՆԱՍՏԱՆԻ 109.600.000 ըաթերլինի նոր վարկ մը բանալու առաջարկ ներկայացուած է Մ. Նահանգներու խորհրդարանին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ը.

«Մեր տէրոջ, կայսեր» պատասխանեց Յոյնը հեծկլտալով: Ատոր վրայ Սուլթանը վարձատրեց Ենիչէրին, որ Սաֆալէր կը կոչուէր եւ Այտընի կառավարութիւնը շնորհեց անոր»:

Իսկ ամէնէն հաւանականն է այն որ յաղթութենէն անմիջապէս յետոյ Սուլթանը հարցուց փնտռեց թէ ի՞նչ եղած էր կայսրը եւ երկար փնտռտուքներէ յետոյ կօշիկներուն վրայ բանուած ոսկի արծիւներէն գտաւ անոր դիակը: Մէհմէտ անոր գլուխը կարել ու լուալ տալէ յետոյ ներկայացուց դեբեններուն, որոնք ամենայն յուզումով ճանչցան զայն:

Թշնամին շրջապատին մէջ մտածին պէս գետին գտնուող վերջին պաշտպանները որպէս ակնատի մէջ կալանաւոր բռնուեցան: Քաղաք մըտնելու իրենց միակ բաց ճամբան Ծիուաթինիանի անցած ջրհորն էր, որովհետեւ Սէն Րօմէնի մեծ դուռը, այսինքն յարձակման դուռը, դեռ գոց էր: Յոյն եւ Իտալացի դիակներու ահագին շեղջակոյտ մը սերտօրէն դիզուած էր անոր առջեւ եւ անկարելի կը դարձնէր որեւէ փախուստ: Լէոնար կրօնաւորը կ'ըսէ որ գրեթէ ութ հարիւր հոգի, Յոյն կամ Լատին, սպաննուեցան այդ կէտին վրայ:

Քաջարի խումբին այս վերջնամնացներուն յետին ջարդը տուաւ ափյափոյ շինուած պատին վրայէն քաղաքորմին մէջ խուժող Ենիչէրիներու խումբ մը: Ասոնք՝ փաղանգաման խմբուած աւլեցին սրբեցին ինչ որ գտան իրենց առջեւը. շնորհիւ իրենց թուական անհուն առաւելութեան, իրենց ուզածին պէս ջարդեցին բոլոր տակաւին քաղաք մտնել չկրցողները: Մեծ Պարիսպը, մասամբ կործանած, ու իր պաշտպաններէն լքուած, ալ արգելք մը չէր: Ի վերջոյ Սէն Րօմէնի դուռն ալ խորտակուեցաւ ու կռնակի վրայ բացուեցաւ: Քաղաք մտնելու ալ որ եւ է արգելք չկար: Խումբ մը վաղեց անմիջապէս Խարիսիոսի դուռն ալ, նաւահանգիստ ու Ներսէն բացաւ: Այդ վայրկեանէն վերջնականապէս Պոլիս ինկաւ Թուրքերու ձեռքը:

Մինչ արեւելքի յատուկ Մայիս ամսուան ճաճանչաւէտ մէկ օրուան շողշողուն արեւը կը բարձրանար այս անհուն, մեծաշուք եւ գերեզմանական տեսարանին վրայ, Սուլթան Մէհմէտ յանկարծ զգաց թէ հանճարեղ պատանեկութեան հըսկայական ճիգը, իր վարձատրութիւնը գտեր էր: Ինչ որ ամբողջ դարեր շարունակ աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն կատարած քանի պաշարումները չէին կրցեր յաջողիլ, ինք շնորհիւ իր կորովին, իր յարատեւութեան, իր զինուորներու հոյակապ եռանդին եւ մանաւանդ իր հրաշալի հրետանիին, կրցեր էր գլուխ հանել: Հիմա իր ոտքերուն տակ կը ճզմէր այս հպարտ քաղաքը, Արեւելքի քրիստոնեայ քաղաքներուն այս թագուհին, որ սկիզբէն ի վեր Մարգարէին անհամար զաւակներուն անխոնջ տենչանքը եւ ոչինչ կը գրէր:

Ի՞նչ բառերով կարելի է նկարագրել այն խորունկ ուրախութիւնը, որ սա պահուն այս փառահեղ միապետին, այս հազիւ քսաներկու տարեկան վեհապետին սիրտը կը սեղմէր, որ սոյն շրջանի ամէնէն հզօր բանակին միահեծան տէրն էր, եւ որ իր նմանը չունեցող պաշարումով մը վերջապէս գրաւեր էր իր կէսին հասած տասնեւհինգերորդ դարու ամէնէն մեծ ու ամէնն հարուստ այս քաղաքը:

Իր խոշոր դրօշին տակ, շրջապատուած պատուոյ նշաններն, Մէհմէտ, ձի հեծած, երկարօրէն եւ համեստ հպարտութեամբ դիտեց իր փառաւոր ու նկարագեղ զինուորներուն քաղաք մտնելը, որոնք բոլոր պատռուածներէն ու բոլոր դռներէն անսպառ հեղեղի նման պարտեալ քաղաքին մէջ կը հոսէին:

Թուրք հօճա Սաատէտտին, իր «Թաճ իւլ Թէվարիխ»ի., այսինքն «Պատմութեան Պսակը» գիրքին մէջ կը պատմէ թէ Սուլթանին գունդերը պարիսպին Խարիսիոսի Թօփդաբը երկարող մասին պատռուածներէ քաղաք մտնելու ճամբայ մը բանալէ յետոյ, պատնէշի դուրսի երեսին հետեւեցան ու անմիջապէս ներսէն բացին բոլոր դռներն ալ, Ադրիանուպոլսոյ դռնէն սկսելով: Այն ատեն յաղթական Թուրք բանակը, կատարեալ կարգապահութեամբ, զօրաբաժին առ զօրաբաժին, գրաւեալ քաղաքին մէջ մուտ գործեց:

Մինչ գլխաւոր յարձակումը Սուլթանին աչքերուն առջեւ իսկ առաջ կը տարուէր Լիկոսի մէջ, միանգամայն ուրիշ կողմերէ ալ ուրիշ յարձակումներ կը գործուէին քաղաքին վրայ:

(Շար.)

տնտական յանձնախումբին մէջ (Ժընեւ)։ Այս առթիւ խորհրդային պատուիրակը, Պ. Կ. Արկադիյեւ (նախապէս Հ. Յարութիւնեան) մեղադրեց Մ. Նահանգները թէ դրամագլուխով կ'ողողեն Միջին Արեւելքը։ Ամերիկեան պատուիրակը պատասխանելով, բացատրեց թէ «աշխարհի այդ մասը ուղղակի ենթարկուած է համայնավարական ճնշումի, ինչպէս կ'ապացուցանեն հինգ տարուան փաստերը։ Քաղաքային պատերազմ Յունաստանի մէջ։ Ճնշում՝ զիջումներ ստանալու համար Տաճկաստանի մէջ, ապստամբութեան արծարծում Իրանի մէջ, խլրտումներ արաբական պետութեանց մէջ, — այս բոլորը կ'ապացուցանեն թէ Խ. Միութիւնը կը ձգնի տիրապետել այդ կենսական տարածութեան վրայ»։ Եւ շեշտեց թէ բարելաւելով Միջին Արեւելքի ժողովուրդներուն կենցաղը, ուղղակի նպաստած պիտի ըլլան աշխարհի ապահովութեան։

Նոր ապառնալիքներ Իրանի մէջ

Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ քարիւղի ազգայնացման Թունդ ախոյեանը, Հուսէյն Մաքի Ապատանէն մայրաքաղաք վերադառնալով, բուռն յայտարարութիւն մը հրատարակեց Անգլիացիներուն դէմ։ Իր նպատակն է ձախողեցնել անգլեւիրանեան բանակցութիւնները, որոնք դեռ նոր սկսան։

Հուսէյն Մաքի կը սպառնայ գործադուլներ եւ ցոյցեր սարքել, եթէ արձակուի քարիւղի ազգայնացման օրէնքին գործադրիչի պաշտօնէն։ Այս առթիւ կ'ազդարարէ.— «Եթէ Անգլիացիները կը կարծեն թէ կրնան իրաւախոհութեան մը յանգիլ, դեր կատարելով Իրանի քարիւղի ճարտարագործութեան մէջ, շատ կը սխալին»։

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Պ. Մաքի սպառնալիքները վարչապետին հաղորդեց հեռաձայնով։ Իսկ լրագրական ասուլիսի մը մէջ շեշտեց թէ պէտք չէ տեղի տալ Անգլիացիներուն, այլ արմատախիլ ընել Անգլեւիրանեան վարչութեան ամէն հետք։ Այս առթիւ ըսաւ թէ անգլիացի դրամատէրներն են որ խռովութիւններ կը սարքեն կարմիր դրօշի տակ։ Եւ աւելցուց.

— «Եթէ այս խռովութիւնները յաջողին եւ ներկայ կառավարութիւնը իյնայ եւ անոր տեղ հաստատուի աջակողմեան զօրաւոր իշխանութիւն մը, այդ իշխանութիւնը հազիւ քանի մը ամիս պիտի տեւէ եւ իրեն պիտի յաջորդէ կարմիր կառավարութիւն մը։ Եւ այն ատեն պիտի վտանգուի ոչ միայն Իրանը, այլեւ Միջին Արեւելքի միւս պետութիւնները։ Եթէ Մօտաւոր Արեւելքը բռնկի, աշխարհն ալ պիտի բռնկի, հուրի եւ սուրի մատնելով ամբողջ մարդկութիւնը»։

Հուսէյն Մաքի բողոքեց նաեւ Ռուսերուն դէմ, որոնք ըսեր էին թէ Իրան չի կրնար յաջողիլ առանց Մոսկուայի օգնութեան։ «Եթէ Իրան Ռուսիոյ ապաւինի, կորսուած է»։

× Իրանի Խորհրդարանին Եշ. օրուան նիստին մէջ, վարչապետին կուսակիցներէն մէկը յայտարարեց թէ բանագնացները արտօնուած են միայն Անգլեւիրանեան ընկերութեան վճարելի հատուցման եւ քարիւղի վաճառման մասին խօսելու։ «Ուրիշ որ եւ է խնդիր չեղեալ պիտի համարուի եւ պիտի մերժուի ժողովուրդին կողմէ»։

Վերջին լուրերու համաձայն, բանակցութիւնները կը շարունակուին։ Յանձնախումբ մը կազմուած է անգլիացի նաւապետներէն պահանջուած ընկալագիրներու խնդիրը քննելու համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԸ սկսաւ դատել Կերհարտ Ուեթիքալ անուն ամբաստանեալ մը, որ գրաւման ատեն կը վարէր գեղարուեստական առարկաներու սպասարկութեան Ֆրանսական ճիւղը։ Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ այս աւարը սարքած էին Կէօրինկ եւ Ռոզէնպէրկ, որոնք մահուան դատապարտուեցան։ Նախապէս Փարիզի ճիւղին վարիչն եղած էր Կէօրկ Էպէրթ (1940-41) որ մէկ տարի բանտարկութեան դատապարտուած եւ յետոյ արձակուած էր։ Դատարանին Նախագահը յայտարարեց թէ 1941 մարտէն մինչեւ 1944 յունուար 4174 սնտուկ լեցուն գեղարուեստական առարկաներ Ֆրանսայէն Գերմանիա փոխադրուած էին, 137 վակոններով։

ՎԵՐՋԻՆ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ հետեւանքով, 31 հոգի մեռան Իտալիոյ մէջ։ Երկու հարիւր հոգի ալ անհետացած են, առանց հաշուելու վիրաւորները։ Ամբողջ երկաթուղիներ եւ ճամբաներ աւերուեցան, թումբեր եւ կամուրջներ քանդուեցան։ Նոյնպէս Զուիցերիոյ մէջ։ Փարիզի մէջ 14 ժամուան մէջ այնքան անձրեւ տեղաց որքան մէկ ամսուան ընթացքին։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ վարչութենէն վերջ, ընտանեկան նպաստներու պաշտօնատունն ալ յայտնեց թէ մէկ միլիառ 700 միլիոն ֆրանք բաց ունի. որով պիտի չկրնայ շարունակել վճարումները։

ՍԻՊԵՐԻՈՅ մէջ նոր երկաթուղի մը կը շինուի Խ. Միութեան կողմէ, ռազմագիտական նկատումներով։ Երկայնութիւնը պիտի ըլլայ 3000 քիլոմեթր, տեղ-տեղ զուգընթաց՝ գլխաւոր գծին։

Մեծ դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանիս բոլոր Դաշնակցական խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի ։

12 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը, Վալպարի գեղատեսիլ եւ ծառախիտ անտառին մէջ, (Կարտանի եւ Էքսի միջեւ) ։

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։ Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Կոփամարտի եւ ՊՈՒԼի մեծ մրցում ։

Ճոխ պիւֆէ։ Մուտքը ազատ է

Հանդիսավայրը երթալու համար՝ այժմէն արձանագրուիլ շրջանիս մարմիններու մօտ, իսկ՝ հակառակ պարագային՝ առնել Էքս տանող թրոլէյպիւսը եւ իջնել Լիւն եւ քալելով հասնիլ հանդիսավայրը ։

ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Տոմսակներ ստանալու համար դիմեցէք հետեւեալ հասցէներուն.—

Ա. Քէօսէեան (Photo Rex), Place d'Aix.

Ա. Պետրոսեան (մսավաճառ), 20 Rue des Petites Maries.

Գ. Ծերիկեան (գրավաճառ), 13, Rue des Dominicaines.

Ա. Դաւիթեան (մսավաճառ), 15, Rue des Dominicaines.

(Օթօպիւսները պիտի մեկնին կիրակի առաւօտուն ճիշդ ժամը 7ին Place d'Aixէն։ Կը խնդրուի ժամը 6.30ին հոն ըլլալ)։

Հ. Յ. Դ. Գոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէն կը հրաւիրէ ընկերները եւ հասարակութիւնը արձանագրուիլ օթոքարի համար, դիմելով, Գոմոնի մէջ՝ ընկերներ Ժ. Տէր Վարդանեանի, Յ. Տօլպաշեանի։ Լա Ռօզիէր՝ Յ. Գարաքէհեանի եւ Ե. Տէր Մեսրոպեանի։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

Ընտանեկան Դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Կոմիտէին, չորեքշաբթի, 15 օգոստոս Աստուածածնի օրը, առտուընէ մինչեւ իրիկուն ծանօթ գեղատեսիլ պուրակին մէջ, պաղ աղբիւրի ափին Café Marguet Լուսէր)։

Բանախօսութիւնք պար, գեղարուեստական բաժին ու անակնկալներ։ Ճոխ պիւֆէ։

Կը խօսի ընկ. Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

Անձրեւի պարագային տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ նոյն օրը Հ. Յ. Դ. տան մէջ ընտանեկան խնջոյքով։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթկ. այս կիրակի Ecouenի անտառին մէջ. 'Clairière du jeu de Paume)։ Համեղի ժամանց Մատչելի պիւֆէ։

Կը հրաւիրուին շրջաններու մեր հայրենակիցները։

Օթոքառները կը մեկնին առտուն ժամը ճիշդ 8,30ին։ Հաւաքատեղի՝ Place de la Mairie, Boulevard Carnot եւ Petit Pont.

Հաղորդ. միջոց.— Հանրակառք՝ Porte de la Chapelleէն իջնել Carrefour de l'Espérance կամ Gare du Nordէն շոգեկառք առնել եւ իջնել Ecouen.

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԷՆ սակաւաթիւ օրինակներ կան Յառաջի խմբագրատունը.— 3 օրինակ միայն Հեթանոս Երգեր, գինը 2000 ֆրանք, 6 օրինակ Հացին Երգը գինը 500 Ֆր.։ 4 օրինակ Concubine (Հարճը) գինը 250 Ֆր.։ 2 օրինակ Արեան Յնդքանակ (ձայնագրուած) գինը 250 Ֆր.։

Դիմել վարչութեան։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՏՕՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, հանդիսաւոր արարողութիւններով պիտի կատարուի խաղողի եւ մատաղի աւանդական օրհնութիւնը։ Ազգ. Միութիւնը կը հրաւիրէ ժողովուրդը մասնակցիլ սրտաբուխ նուէրներով, իբրեւ մատաղագին։

ԻՍԻԻ ԽՐԻՄԵԱՆ ԴՊՐՈՑԸ կը վերաբացուի Հոկտ. 4ին։ Արձանագրութեան համար, դիմել Հոգաբարձութեան, ամէն կիրակի ժամը 14էն 15.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Վիլֆրանշ. Զ. Ե. ստացանք ձեր ղրկած գումարը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Օգոստոսի ընթացքին պէտք է վճարուին բոլոր յետնեալ պարտքերը։

Այն բոլոր բաժանորդները որոնք մանտաչէֆի ճամբով իրենց հաշիւը ստացած են եւ չեն փակած, այլեւս թերթ չեն ստանար, Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ։

Արձակուրդի առթիւ երբ հասցէի փոփոխութիւն կը կատարուի, կը խնդրենք չմոռնալ հին հասցէն եւ օրինական վճարումը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս երեքշաբթի ժամը 20.30ին Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Ս. Տէր Թովմասեան։

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ, այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնը։

Հայրապետական պատուիրակ Գեր. Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ։

Բշ. օր Ս. պատարագ Մեռելոցի։ Սրբազանը կը նախագահէ արարողութեանց։

Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ։ Դիւան Հոգաբարձութեան

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին։ Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, le Raincy, երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը ։

Հաղորդ. միջոց. — Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Raincy - Pavillons։ Հեռաձայն Լը Ռէնսի 172։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սեվրի Մուրատեան վարժարանի նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները բացուած են 1951—1952 տարեշրջանին համար մինչեւ Հոկտեմբեր մէկ ։ Արձանագրութեան գրասենեակը բաց է շաբաթ եւ կիրակի ամբողջ օրերը ։

Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13).

Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 12 AOUT 1951 Կիրակի 12 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6532-Նոր շրջան թիւ 1943

Խմբագիր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՀԱՅ ԱՊՐԵԼՈՒ ՏԱՌԱՊԱՆՔԸ»

Այս բացատրութիւնը կը գործածէր մեր ծանօթ կանուն յօդուածագիրը, օրուան հոգերը քննած ատեն։

— « Կը թուի թէ հայ անհատը չի կրնար ապրիլ երկրիս վրայ իբրեւ Հայ։ Ան անպատճառ օտար ազգութեան մը վերարկուն առած պէտք է ըլլայ իր վրայ, ապրելու համար։

... Իրականին մէջ, ըստ միջազգային օրէնքի, ան Հայ չէ. այլ իր անցագրին ցոյց տուած ազգութեան կը պատկանի »։

Այսպէս «ինքն իր գլխուն ձգուած, իր հաւաքականութենէն բարիք չգտնելով, բնականաբար կը հեռանայ անկէ»։ Մանաւանդ որ վարակուած է ստորադասութեան զգացումէն։

Իրականութեան չի համապատասխաներ այս «հարցադրումը», ինչպէս կ'ըսեն Կովկասի մէջ։

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ զանցառելի քանակութիւն մը կը կազմէին թախտաւորները, երբ այս ժողովուրդը ծովէրէ ծով նետուեցաւ։

Շատ չանցած, այս ցիրուցան բազմութիւնները ամբողջ գիւղեր եւ արուարձաններ շինեցին, ի սփիւռս աշխարհի։ Անապատներ ծաղկաստանի վերածեցին։ Անկախ, սեփական գործեր, ճարտարարուեստներ ստեղծեցին։

Տասնեակ հազարաւորներ թօթուելով գործարաններու ծուխն ու մուրը, բանուկ արհեստանոցներ բացին։

Իրենց առեւտրական ձեռներէցութեան, բանուորական չարքաշութեան հետ, գիտական, գեղարուեստական, արհեստագիտական ընդունակութիւններն ալ զարգացան ամէն տեղ։ Զարմանք, երբեմն ալ նախանձ պատճառելով բնիկներուն եւ աւելի զօրաւորներուն։

Ի՞նչպէս յաջողեցան։ Օտարին ողորմութեա՞մբ։

Եւ կրնայի՞ն յաջողիլ, եթէ անհատը աջակցութիւն չգտնէր հաւաքականութենէն։ Եթէ ան ապաւինած ըլլար միայն իր անցագրին վրայ արձանագրուած ազգութեան։

Փոխադարձ օգնութեան ոգին դեր չունի՞ այս աննախընթաց յաջողութեան մէջ։

Ամբողջութիւնը, ժողովուրդը ինք չէ՞ր որ վստահութիւն ներշնչեց մասնիկին՝ անհատին, որպէսզի ոտքի կանգնի։ Որպէս զի կարենայ աշխատանք ճարել կամ նոր գործ մը հիմնել։ Միշտ միեւնոյն մտահոգութեամբ,— ազգապահպանում։

Անշուշտ ձախողածներ, անբախտներ ալ ունեցանք, ամէն տեղ։ Մանաւանդ ուսումնական կոչուած դասուն մէջ։ (Առանձին պիտի քննենք այս խնդիրը)։

Ո՞ր ժողովուրդը չունեցաւ կամ չունի այդ կարգի դժբախտներու բազմութիւն մը, սկսելով մեր բնակած երկրէն։

Արդա՞ր է ընդհանուր հետեւութիւններ հանել անհատական յուսախաբութիւններէ։

Շատ մը պարագաներու մէջ, անհատը ինքն է անճրկած, մոլորած կամ խաբած, վայելելով հանդերձ համայնքի մը, Միութեան մը կամ ունեւորի մը պաշտպանութիւնը։ Ոչ միայն բարոյական, այլ եւ նիւթական աջակցութիւնը։ Եւ այս՝ տարիներով։

Փոքր Ասիոյ աղէտէն վերջ (1921-22) Թուրքեր ալ արտասահման ապաստանեցան։ Եւ սրճարանէ սրճարան կը թափառէին, հայ բարեկամներ փնտռելով, ի խնդիր տաք սուրճի մը կամ պատառ մը հացի։

Անոնք ապշութեամբ կը դիտէին հազարաւոր վառվռուն, ինքնապահ, մաքուր հագուած հայ երիտասարդներ — երէկուան որբերը...

Մինչդեռ, ահա տարիներէ ի վեր ամէնէն դժկամակ իշխանութիւնն ալ չի կրնար հայ մուրացկան գտնել իր փողոցներուն մէջ։

Եթէ « հինցած, ռոմանթիկ ըմբռնումներէ » առաջնորդուած ըլլային մեր տարագիր բազմութիւնները կամ անոնց վարիչները, շատոնց փոշիացած էինք։ Այս ափերէն մինչեւ Միջին Արեւելքի գաղթակայանները։

Անշուշտ ամէն բան կարգին չէ։

Օտարացման չարիքը, մանաւանդ նոր սերունդին ուծացումը ունի շատ աւելի խոր պատճառներ, արժանի լուրջ քննութեան։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒԹՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Պատկերազարդ ցուցահանդէս մը Թրքաբանութեանց, քաղուած՝ զանազան թերթերէ (Փարիզ, Պոլիս, Միջին Արեւելք, Ամերիկա)։

— Անգարայի մէջ երէշային ոճիր մը. (*Հրէշային ոճիր մը Անգարայի մէջ*)։

— Միջին Արեւելքի մէջ ծանր խռովութիւններէ կը վախցուի. (*Ծանր խռովութիւններէ կը վախցուի Միջին Արեւելքի մէջ*)։

— Ցուցահանդէսին մէջ երէկ մէկը խորթ աղջիկը եւ քենին դաշունահարեց. (*Երէկ մէկը դաշունահարեց իր խորթ աղջիկը եւ քենին, ցուցահանդէսին մէջ*)։

— Հանրապետութեան նախագահը Վանայ բնակչութեան կողմէ ջերմապէս ընդունուեցաւ (*Հանրապետութեան նախագահը ջերմապէս ընդունուեցաւ Վանայ բնակչութեան կողմէ*)։

— Անցեալ փետրուարին հիմնարկէքը կատարուած Միլանի Ս. Քառասնից Մանկանց Հայ. Առաքելական Ս. եկեղեցւոյ շինութիւնը առ այժմ դադրած է։

Այս ալ դուք հայերէնի վերածեցէք։

Կրնայի ամբողջ սիւնակը լեցնել, աւելի խատուտիկ օրինակներով։ Բայց կը բաւէ, այսօրուան համար։

×

Նոյն իսկ ծանօթ գրողներու համար սովորութիւն դարձեր է գրել կամ ճառախօսել, կովկասեան քերականութեամբ.—

Նստիր, գրիր, խօսիր, լսիր *եւլն.։*

Արեւմտահայ աշխարհաբարով կ'ըսենք, — Նստէ՛, գրէ՛, խօսէ՛, լսէ՛ *եւլն.։*

×

Բոլորովին աւելորդ է «մանաւանդ»ին «նաւ»ն — նամանաւանդ։

Տարբեր բաներ են վիճակը *եւ* գոյավիճակը (statu quo).

Գրական թերթի մը մէջ կարդացի,— տագնապայոյզ գոյավիճակի մը մէջ։

Թղթակիցներ կան որ կը գրեն — Մեր գաղութին գոյավիճակը *(ըսել կ'ուզեն կացութիւնը, վիճակը)։*

×

Դեռ ունինք «եղող»ներու ծաղկեփունջ մը.—

Հեղինակին վերջին մատենաշարը եղող... Ողբացեալին հեղինակութիւնն եղող... (*Գրէ՝ վերջին մատենաշարը՝ — Հեղինակութիւնը՝ (բուն եւ գրքին անունը)։*

Պոլսոյ կուսակալը եղող, *Ֆրանսայի վարչապետը* եղող...

Բարեհաճեցէք Աստուածածնի պտուղը եղող *խաղող ուտել, մինչեւ նոր ցուցահանդէս։*

ՎԱՀԷ

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ՎԱՆԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (օգոստ. 4 եւ 5).—

Հանրապետութեան նախագահը, Ճէլալ Պայար, օգոստ. 3ին Վան հասաւ, ընկերակցութեամբ կրթական նախարարին, երեսփոխաններու եւ 12 դասախօսներու։ Քաղաքէն եւ շրջականներէն մեծ բազմութիւն մը եկած էր օդակայանը, որ քաղաքէն 9 քիլոմեթր հեռու է։ Վանի 14.000 բնակչութիւնը մեծ մասով չուկան լեցուած էր։ Տուներու պատուհաններն անգամ կը յորդէին։

Աթաթիւրք 1937ին խօսած ճառին մէջ կ'ըսէր.

— Հիմակուընէ պէտք է գործի ձեռնարկել, նախակրթարան մը եւ համալսարան մը հիմնելու համար Վանայ լճին եզերքը։

Ճէլալ Պայար քննեց համալսարանի եւ ելեկտրական կայանի մը հաստատման վայրերը։

Այս տարի 50.000 ոսկի յատկացուած է համալսարանին համար։ Շինութեան պիտի ձեռնարկուի 1952ին, նոր վարկերով։

Հանրապետութեան նախագահը այցելեց Գաւաշ, որ համալսարանի յարմարագոյն վայրերէն մին կը համարուի։

Վանի մէջ սարքուած ճաշին առթիւ Ճէլալ Պայար ճառ մը խօսելով, յայտարարեց.

— Մեծ Աթաթիւրքը այնքան մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէր արեւելքի յառաջդիմութեան որ, հոս համալսարան մը շինելու գաղափարը արծարծեց։ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը իր ծրագրին մէջ դրած է այս գեղեցիկ նահանգներուն վերելքը։ Ծրագրուած համալսարանը արեւելեան շրջանի բարձրացման հիմնաքարը պիտի դառնայ։ Ցարգելի Վանեցիներ, դուք ձեր հողին և անցեալին կապուած էք. ապագան ձերն է։

Դաշինքին կազմութիւնը

Գ. Փլեվէն իր դահլիճը կազմած պիտի ըլլար շաբաթ առաւօտ, բայց վերջին պահուն նոր դժուարութիւններ ծագեցան։ Դպրոցական հարցին առթիւ, նորէն ընդհարեցան արմատականները եւ ժողովրդականները (կաթոլիկ)։ Երկուքն ալ համաձայն չէին կառավարութեան բռնելիք դիրքի մասին։

Ազգ. Ժողովին ներկայացած ատեն, նոր վարչապետը կը յայտարարէր թէ «կառավարութիւնը պիտի չընդդիմանայ խորհրդարանին յանձնարարութեանց»։ Արմատականները այս յայտարարութենէն կը հետեւցնեն թէ վարչապետը յանձն կ'առնէ հրաւիրել բոլոր նախարարները որ ձեռնպահ մնան, եթէ անհամաձայնութիւն ծագի դպրոցական հարցի մասին։ Ժողովրդականները անընդունելի կը գտնեն արմատականներուն այս վերապահումը։

Ազգ. Ժողովին ժողովրդական խմբակցութիւնը նիստ գումարելով, անգամ մը եւս որոշեց մասնակցիլ կառավարութեան եւ ազատ ձգել նախարարները՝ դպրոցական հարցին մէջ։

Վերջին պահուն դահլիճը կազմուեցաւ մասնակցութեամբ ժողովրդական, արմատական, անկախ եւ չափաւոր տարրերու։

Անպաշտօն նախարարներէն մէկն է Գ. Քէօյ (արմատական)։ Ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը յանձնուած է նախկին վարչապետ Ժոռժ Պիտոյի (ժողովրդական)։ Ներքին գործերու նախարարութիւնը՝ Գուինի (արմատական) եւլն.։

Ինչպէս յայտնի է, դահլիճէն դուրս ձգուած են երկու ստուարաթիւ խմբակցութիւններ, համայնավարները եւ զօր. տը Կոլի կուսակիցները։ Իսկ ընկերվարականները իրենք որոշեցին չմասնակցիլ։

Թերթերը նորութիւն մը կը հաղորդեն.— նախարարութիւն մը՝ գինամթերքի արտադրութեան զարկ տալու եւ գայն Ատլանտեանի դաշինքին պահանջներուն յարմարցնելու համար։

× Իւմանիթէ, *համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, կ'ազդարարէ խոշոր խորագիրներով.— « Նախարարութենէ մը աւելի, Փլեվէն կ'ուզէ կազմել պատերազմի եռապետութիւն մը, Պիտոյի եւ Ռընէ Մայէրի հետ »։ Եւ կը հարցնէ.— « Յիշեցնե՞նք թէ Փլեվէն Ատլանտեանի դաշինքին ամէնէն կրօտ պաշտպաններէն մէկն է, ինչպէս կ'ըսէր Ն. Ե. Հէրըլտ։ Յիշեցնե՞նք թէ ան երկար ատեն եղաւ «մտերիմը» Նոր-Փաշական տը Կոլի եւ 1948ին թելադրեց ազգային միութիւն կազմել անոր շուրջը »։*

Քորէայի զինադադարն ալ անկի մատնուած

Ազգաժողովին եւ հիւս. Քորէայի պատուիրակները տարօրինակ նիստ մը գումարեցին ուրբաթ օր։ Դէմ դիմաց նստան լման 131 վայրկեան — երկու ժամ եւ 11 վայրկեան, առանց բառ մը փոխանակելու։

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ դեր-ծովակալ Ճոյ, Ազգաժողովի պատուիրակութեան նախագահը, եւ զօր. Նամ Իլ, հիւս. Քորէայի ներկայացուցիչը, նորէն չկրցան համաձայնիլ զինադադարի սահմանագծի մասին։ Եւ երկուքն ալ չխօսեցան ժամը 2.44էն մինչեւ 4.55։ Իրենց ետին, կը լռէին պատահական փսփսուքներ թարգմաններուն միջեւ եւ ժամացոյցին զարկը։ Զօր. Նամ Իլ անդադար կը ծխէր, թուղթեր կը խառնշտկէր, յաճախ մատները կը զարնէր սեղանին։ Երբեմն թուղթեր կը փոխանակուէին իրեն եւ հետեւորդ սպաներուն միջեւ։

Ծովակալ Ճոյ հանդարտ նստած նիշեր կ'արձանագրէր։ Համբերատար կ'երեւար, բայց նեղսիրտ։ Երկու երկար ժամեր անցան առանց բառ մը արտասանուելու։ Ծովակալը կը շարունակէր գրել։

Ժամը 4.55ին ծովակալը խզեց լռութիւնը։

— Կ'առաջարկենք սահմանագիծ մը հաստատել մօտաւորապէս ներկայ ռազմագծի շրջանին մէջ (հոն ուր հասած են դաշնակից զինուորները)։ Անելի մը մատնուած ենք օրակարգի Բ. կէտի մասին։ Ունի՞ք որ եւ է առաջարկ, ելք մը գտնելու համար։

Հիւս. Քորէայի հրամանատարը ժամացոյցը նայելով պատասխանեց.— Ելքը այն է որ 38րդ զուգահեռականը դառնայ սահմանագիծ զինադադարի։

Ամերիկացի ծովակալը առաջարկեց յետաձգել այս խնդիրը եւ քննել օրակարգի Գ. կէտը։ Զօր. Նամ նորէն մերժեց։ Ասոր վրայ ծովակալը թուղթերը ժողվելով հեռացաւ։ Երէկ պիտի վեր-

(Լուրերու շարունակութիւնը երրորդ Դ. էջ)

Ի՞ՆՉ Է ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

ԽՄԲ.— Ողբացեալ գրագէտին այս անտիպ արձակը, որ առաջին անգամ լոյս տեսաւ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ, գրուած է 1932ին, Փարիզ, Մշակոյթի տօնին առթիւ.—

Ազատ ազգերը չունին այդ տօնը: Իր հայրենի հողին վրայ արմատ ձգած, զարգացած, ազատ, անկախ ժողովուրդը, որ անկաշկանդօրէն ամէն օր եւ հազար ձեւերով փռում է արեւի տակ իր հոգեւոր կեանքի, իր ցեղային հանճարի արտայայտութիւնները — այդ ժողովուրդի համար ինքնին ամենօրեայ տօն է մշակոյթը:

Մեզ նման հայրենազուրկ ու հայրենակարօտ եւ «ի գետս Բաբելացւոց» նստած մղկտացող ժողովուրդի համար ազգային մշակոյթի փառաբանութիւնը իր ուրոյն ու խորունկ խորհուրդն ունի:

Նախ դա մեր հայրենի կարօտի գերագոյն սփոփանքն է օտարութեան մէջ: Աստղերը նոյնն են, որոնք մեր մանկութեանը թարթեցին, բայց այժմ մի կրակ դարձած վառում են մեր հոգիները, վասնզի հո՜ղը, հո՜ղը նոյնը չէ: Հայրենի անդաստաններից, հայրենի գետերի ափերից մենք, արմատախիլ եղէգներ, յոգնած ենք օտար հովերի սոյլերից ու կարօտ ենք մեր մշակների հորովէլին, մեր աղջիկների լէլէներին, մեր հազար ու մի խաղ ու տաղին, կարօտ ենք մեր դութանի ճռինչներին եւ մեր հովիւների սրինգին կարօտ ենք մեր գետերի կատաղի յորձանքներին եւ մեր աղբիւրների կարկաչին, մեր հինաւուրց տաճարների սրբութեանն ենք կարօտ եւ լուսաբացի զանգակների աղօթաբոյր ղօղանջներին. կարօտ ենք Հայոց Աշխարհին...

Մշակոյթի փառաբանութիւնը մի սրտապատառ աղաղակ է, մի ճիչ, մի կանչ կողկողագին, աղերս ու պաղատանք, որպէսզի նրա մայրական անոյշ պատկերը զարթնի մեր հոգում, որպէսզի նրա շրթունքները մեր շրթունքներին, նրա հոգին մեր հոգուն, նրա սիրտը մեր սրտին խօսի, ինչպէս օրօրոցի երգ, ինչպէս մայրական մեղեդի:

Ո՛վ անոյշ, շքե՛ղ հայրենիք, ո՞ւր մնացիր. ահա մենք, քո զաւակներդ, ծնրադիր քեզ ենք փառաբանում քո երգով, քո հրաշունչ խօսքով, քո արուեստով, քո փառքով, քո հանճարով, վասնզի քո կրակին ու քո սիրուն ենք կարօտ օտար հորիզոնների այս անգութ ցրտութեանը տոկալու համար:

×

Եւ յետոյ՝ մշակոյթի վերյուշը աստանդական, բռնաւեր դարձած ու հայրենիք երազող ժողովուրդի բնազդական ճիգն է, ապրելու եւ յարատեւելու հզօրագոյն իղձը, երբ նա՝ հողից կտրուած՝ կապւում է իր ցեղային հոգուն, իր հայրերի, իր պապերի ստեղծագործ զօրութեանը մէջ կենսական աւիշներ փնտռելով:

Ես մի հայ գաղթական զանգուած գիտեմ, որ, իր ցեղային նկարագիրը, իր հաւատը, իր լեզուն, իր աւանդութիւնները, իր հոգին անաղարտ պահպանելու համար, եւ հակառակ իր պարտութեան, տակաւին մինչեւ այսօր իր ջղաձիգ տանջանքների ցնցումներն ունի. խօսքս Լեհաստանի հայ գաղթականութեան մասին է, որ՝ ԺԲ. դարից սկսեալ հայրենի հորիզոններից դուրս նետուելով եւ Լեհաստան ապաստանելով՝ միայն ԺԷ. դարի վերջերին սկսեց ուծանալ:

Զորս դարերի պայքարը նա տարաւ անօրինակ յամառութեամբ, վասնզի իր հայրենիքից բերել էր իր հետ կուռ, հզօր ազգային աւանդութիւններ եւ մի շքեղ մշակոյթ որին յեցած՝ ուժգնօրէն մարտնչեց իր ցեղային նկարագրի պահպանումին համար:

Ժողովուրդների հոգին մի անսպառ շտեմարան է հազար ու մի քնած ուժերի, որոնք սպառնացող կայծակների պէս ակօսում են մռայլ երկինքը:

Հայրենական արժէքների սրտապնդիչ գիտակցութիւնը, ցեղային կորովն ու կուռ խառնուածքը, լեզուն ու բարձր բարոյականը հայրենազուրկ ժողովրդի համար անխոցելի զրահներ են այնքան ժամանակ, որ հեռաւոր հայրենիքը կայ, որ կանչում է իր ցաք ու ցրիւ զաւակներին:

×

Ազգային մշակոյթի այս պաշտամունքը անհրաժեշտ է նախ իրեն՝ հայ ժողովուրդին համար:

Հողից կտրուած եւ օտար ափերին կծկուած մի ժողովուրդ գոյամարտի անողորմ խառնուրդի մէջ պէտք ունի մանաւանդ իր հայրենական արժէքների կուռ, անսասան գիտակցութեան:

Եւ դրա համար անհրաժեշտ է, որ նա նախ ինքզինքը ճանաչի, այլապէս նա երբեք չի կարող օտարին յարգանք պարտադրել:

Մեր զանգուածների անսահման խեղճութիւնը, ստրկամտութիւնը ծագում է սեփական ազգային արժէքների, պատմութեան, մշակոյթի քաղաքակրթութեան թշուառ անգիտութիւնից:

Հայ ստորացուցիչ եւ ըմբոստացուցիչ օտարամոլութիւնը արդիւնք է ցեղային արժանիքների անգիտութեան: Տարիներ առաջ ահագին փոթորկումն էր Թիֆլիսի եւ Բագուի ռուս ոգով սնուած եւ ռուսերէն խօսող հայ մտաւորականների եւ Հայուհիների շրջանում, երբ մի ռուս բանաստեղծ՝ Վալերիյ Բրիւսով՝ Մոսկուայից յանկարծ յայտնուեց եւ ռուսերէն մի քանի բանախօսութիւններով վեր հանեց հայ բանաստեղծական գրականութեան արժանիքը Միջին Դարերից մինչեւ մեր օրերը:

Շուարած էր ռուսախօս հայութիւնը եւ իրար էին զառնում.

— Մի՞թէ այս մենք ենք...

Ռուս Վալերիյ Բրիւսով հրաշք գործեց:

Արտասահմանի հայութիւնն այսօր երկու պարտք ունի:

Նախ ինքզինքը ճանաչել, ըստ արժանւոյն գնահատելու համար իր հայրենի արժէքներն ու բարձր մշակոյթը:

Երկրորդ՝ երբեք չմոռանալ, որ օտարութիւնը վերջ ի վերջոյ սլլտի լափի իրեն, եթէ հեռաւոր հայրենիքը չզօրանայ ու չբարգաւաճի:

Պահպանել իր ցեղային նկարագիրը եւ զօրացնել, անխոցելի դարձնելու աստիճան զօրացնել հեռաւոր հայրենիքը:

Եւ ամէն ինչ որ կատարւում է արտասահմանում, պիտի կատարուի հայրենիքի սիրուն եւ հայրենիքի համար:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Գրիգոր Նարեկացիի Աղբիւրը

(ԱՒԱՆԴԱՎԷՊ)

Գարնանային հաճելի կիրակի: Երկինքէն՝ արեւին հետ նոր օր, նոր կեանք կը կաթի: Արեւը ոսկի կը թափէ Նարեկ գիւղին եւ անոր վանքին վրայ, քաղցրացնելո՛ւ, համովցնելո՛ւ համար ապրումը տուներուն եւ դաշտին:

Վանքին դուռը բացուեցաւ: Անկէ դուրս խուժեցին վանքին բուրումը, նոր աւարտած պատարագին եւ յուզումնալից աղօթքներու ծա՛նր խորհուրդը... եւ տեղը՝ իւղոտած գիրքերու, հնամաշ հագուստներու եւ վառած մոմերու կծուն, ամէնէն վերջը՝ հայ հաւատքին իմաստութիւնը արեւելքի պերճաշուք տարազովը:

Դրան ճռնչոցին հետ՝ արեւը դիմաւորեց վանական մը: Փոքր մարմնակազմ ունէր անիկա. տժգոյն էր դէմքը, հա՛լած ու մաշած, բայց աշխոյժ էր, աչքերը ճրկլլտուն էին, եւ նայուածքը՝ իմաստուն: Ճակատին ակօսներու մէջէն կը յորդէր բանաստեղծի մը փոթորկոտ խռովքը: Գիրք մը կար ձեռքը, եւ շրթներուն վրայ՝ հեւքը յետամնաց աղօթքի մը:

Քալեց դանդաղ, ծա՛նր մտածումներ ունեցող մարդու մը պէս: Անցաւ գիւղին փողոցներէն: Լուռ էր: Նայուածքը սառած, կարծես անհոգի մարդ մը կը քալէր:

×

Վանականը մտաւ դաշտը. հիմա կը քալէր արտերու մէջէն: Մինակ էր ու չէր խօսեր, վասնզի ուղեղին մէջ՝ կը բորբոքէր ու կ'եռար մտածում մը: Հրդե՜հ: Գաղափարը կը բռնկէր...: Անոր ծուխը մտեր էր վանականին ներաշխարհը, ծեփեր էր անոր հոգիին պատերը ու բիբերէն դուրս կ'ելլէր...: Ցարդանո՜ց մը: Աննիւթական բաներու յարդանո՞ց մը կը վառէր արդեօք անոր հոգիին մէջ...:

Գիրքը ձեռքին մէջ, եւ հոգին յագեցած խորհուրդով՝ կը քալէր վանականը: Արեւ կար եւ հաճելի էր օդը: Արտերու մէջ՝ ծիլ ու կանաչ: Լերան վրայ՝ թռչուններու երգն ու ցնծութիւնը: Արագիլները կը կափկափէին գիւղէն: Տիծեռնակները՝ իրենց թեւերովը կը քսուէին ճամբու փոշիին եւ արտերու ծիլերուն:

Վանականը մոռցած էր ինքզինքը: Գոցեր էր աչքերուն փեղկերը՝ չտեսնելու համար արտաքին աշխարհի խաղերը: Կը քալէր լուրջ եւ պատկառոտ: Փայտեղէն մա՞րդ մըն էր արդեօք որ կը քալէր չփոթ մտքի մը ծովէն:

Վանականը բարձրացաւ կանաչ բլուրի մը կողէն: Քալեց կածանէ մը: Կանաչութիւնը թարմ էր: Բարակ հով մը կը խաղար ծիլերու հետ: Նոր ծաղիկ բացած կակաչները արեւ կը խմէին: Թաւարծիլներն ու կանճրակները կ'երերային հովէն, եւ անոնց ճղիկներու, կամ ոստերու վրայ թառած որդան կարմիրները կը ճօճէին համաչափ կարծես դիւցի մանտրտիկ աղջիկներ ըլլային, նստեր են կախօրրոցը, թեւ կուզան օդին մէջ:

Տակաւ առ տակաւ վանականի այտերու վրայէն կը սրբուէր խորունկ մտածումին քայքայիչ մշուշը, կը թեթեւնար սիրտը եւ կ'արեւնար անոր ներաշխարհը: Վերջապէս՝ աչքերուն շփոթը կը փարատէր, կարծես թէ անձրեւոտ երկինքի մը տագնապէն վերջ՝ կուգար պայծառութիւնը յուսալից ապրումին: Անխօս ու տանջուած մարդը հոգի առաւ. բացաւ աչքերը:

Օ՛, այդ աչքե՛րը: Բարի էին անոնք. դրախտի վրայ բացուած զոյգ մը պատուհաններուն պէս հրապուրիչ էին: Անոնց մէջէն երբեք չէր անցած մեղքին նետը:

Նայեցաւ շուրջը: Երկինքն ու երկիրը դիտեց. քա՜ղցր էր համայնապատկերին ապաւորութիւնը: Հորիզոնը՝ կապոյտ ծո՜վ էր, իսկ երկիրը՝ անսահման կանաչութիւն..., ու հողը՝ կը տքար, կը բեղնաւորուէ՛ր, կը ստեղծագործէր նոյնիսկ կիրակի օրով: Վանականը շնչեց.

— Փա՛ռք քեզ Տէր, յաղագս ամենայնի...

×

Ոսկեջրուած մշուշին մէջէն կը նշմարուէին Նարեկ գիւղը եւ իր վանքը: Եղերովի լեռնաշղթան կը նմանէր արքայական կարաւանի մը՝ որ կը փոխադրէր ոսկի ու արծաթ, մարգարիտ ու սաստափ, բայց մանաւանդ՝ անցեալ ու պատմութիւն:

Մոխրաբերդ գիւղի աւերակները իրենց անցեալի փառքը կը պատմէին կրիաներուն: Աղթամարը՝ հին օրերու վերաքաղը կ'ընէր: Արագիլները՝ ծիլ ու ծղօտ կը կրէին իրենց բոյները կարկըտելու համար: Ագռաւները՝ իջեր են Մարկոսենց դեռ նոր ցանուած արտը, կտուցներովը կը քրքրեն փուխր հողը. սերմերը կը հաւաքեն:

Ա՛խ, նո՛րէն մեր արեւը: Հայոց աշխարհի անզուգական արեւը..., անոր մէջ միշտ կայ եւ հայ հարսերուն անարատ կաթին հոտը: Վանականը ուրախացաւ, օդն ու արեւը ծծեց ագահութեամբ եւ հաճոյքով...:

Բլուրէն քիչ մը հեռուն Ջրաղաց մը կար. կը տեսնուէր անոր առուն՝ որ կը գալարուէր, կը հոսէր արծաթի գոյնով: Ջախջախներու ձայնը կը լսուէր: Մերթ ընդ մերթ՝ դարձող անիւներու թաց աղմուկին մէջէն կ'առնէր ջաղացպանին ալրաթաթախ երգին կանչը:

Ջրաղացին տանիքը հարթ էր ու ճերմակ. Մարգարեաց Սահակ ապօր հերաթափ գլխուն կը նմանէր: Սրուան ամէն մէկ ժամուն՝ ջրաղացին մէջ ու դուրսը խրախճանք ու ձայներ կային: Ալիւրի եւ հացի հոտ: Վանականը մտաւ ջրաղաց:

— Բարի յաջողո՜ւմ, վարպետ Սրգօ՛:

— Աստծու կամքո՜վ, բարի եկար, Հա՛յր Սուրբ:

Ջաղացպանը դուրս ելաւ մութէն, իր հիւրին հետ նստեցաւ առուեզր: Զովութիւն եւ ջուրի երգ: Կը սլլան ուռենիները, եւ բարտիները՝ կը խաղցնեն իրենց տերեւներուն ծնծղաները: Ցող - Նարեկ գոմէշ մը, իր կողը ցորեն-սայլին կռթնցուցած՝ կ'որոճայ, եւ երբեմն ալ կը պոչահարէ զլինքը անհանգիստ ընող ճանճերը: Ջրաղացի դէբ կտուրն ցատկեր է վարպետ Սրգոյի գիրկը: Վանականը խօսեցաւ:

— Սրգօ՛ վարպետ, կը ճանչնա՞ս Գոգօրը:

— Այո՛, վարդապե՛տ, այս մօտի հնլեղատէն կը սկսի անոր կալուածը եւ կը վերջանայ Եղերով լերան տակ: Հարուստ է, ծովուն մէջ՝ աւազ, անոր մօտ՝ ոսկի. բայց անոր աչքը դեռ չէ կշտացած, ո՛չ գիշեր ունի, ո՛չ ալ ցերեկ. ո՛չ լուր օր, ոչ ալ կիրակի, կ'աշխատի ու կ'աշխատցնէ, մշակներուն հոգին կը հանէ, անոնց արիւնը կը քամէ:

— Գիտե՜մ, վարպե՛տ, գիտե՜մ, անոր մշակները քանի մը անգամ ինծի եկան, դառն գանգատ ըրին, լացին ու ողբացին, ինձմէ օգնութիւն ուզեցին. ես՝ հիմա հոս եկած եմ Գոգօրի հետ տեսնուելու եւ անոր ըսելու որ՝ իր ըրածները Աստուծոյ եւ մարդոց կողմէ ընդունելի չեն: Կալուածատէրը իրաւունք չունի մշակին արիւնն ու քրտինքը ծծելու անոր ցերեկն ու գիշերը իրարու հետ խառնելու:

— Մինչեւ Գոգօրի գիւղը երթալու պէտք չկայ, արդէն շատ յոգնած ես, ես մարդ կը ղրկեմ, հոս կանչել կուտամ, զո՛վ է Ջրաղացս եւ անոր համայնապատկերը հաճելի, այստեղ կը խօսիք իրարու հետ...:

Վարդապետը համաձայնեցաւ:

Ջաղացպանն ու վանականը մանկութեան ընկերներ էին. միասին դպրոցին մէջ: Զիրար շատ կը սիրէին. բայց դժբախտ դէպք մը վերջ տուաւ երկու ընկերներու բարեկամութեան: Սրգոյի հայրը մեռաւ, տղան ստիպուեցաւ ձգել դպրոցը, հեռանալ գիւղէն, աշխատիլ Ջրաղացին մէջ, հօրը տեղը բռնել, վերջապէս դառնալ ջաղացպան. իսկ վանականը՝ շարունակեց դպրոց յաճախել, հետեւեցաւ կրօնագիտութեան, սորվեցաւ աստուածաբանութիւնը, եղաւ սարկաւագ եւ դպիր. վերջապէս վարժապետ, աղօթագիր ու բանաստեղծ. դարձաւ Ոչտունեաց գաւառի պարծանքը, կոչուեցաւ Գրիգոր Նարեկացի:

Եկաւ Գոգօրը: Փորեղ մարդ մը, գերանի հաստութեամբ անդամներով, իրանը՝ կաղնեծառի բունին չափ, դդումի չափ գլուխ մը՝ նստած հաբուստ վզի մը վրայ: Երեսը՝ խոշոր, աչքերը՝ ծիծեռնակի բոյն: Եկաւ օրօրուելով, նստեցաւ Նարեկացիին քովը՝ «Աստուած օգնական» բառերը մրմնջելով:

— Օրհնեա՛լ է Աստուած, պատասխանեց վանականը:

Առուի ջուրը Փշրտալով կ'իյնար ջրատունին յատակը, կը դարձնէր անիւը, կը դայրացնէր, կը գրգռէր անոր փառերը, ապա՝ շառաչումով ու

փրփրալից դուրս կը խուժէր։

— Սիրելի Գոգոր։

— Հրամայեցէ՛ք, Հայր Սուրբ։

— Գիտես որ Աստուած ստեղծեց երկինքն ու երկիրը, անոնց մէջ եւ վրայ գտնուած բոլոր բաները, ստեղծեց նաեւ մարդը։

— Այո՛, Ադամն ու Եւան, ու երբ զանոնք դրախտէն վռնտեց ըսաւ.— «Ձեր ճակտին քրտինքովը ճարեցէք ձեր հացը»։

— Ճի՛շդ է, սիրելիս, առանց քրտինքի հաց չկայ, ամէն մարդ՝ իր քրտինքին հացը պիտի ուտէ. եւ ի՛նչ անուշ է սեփական քրտինքով շահուած հացը։ Դուն այդպէս կ'ընե՞ս։

— Այո՛, Հա՛յր Սուրբ, քրտինքովս կը թրեմ հացս....։

— Բայց ես՝ ըսածիդ հակառակը լսեր եմ, դուն մշակներուն հոգին կը հանես, գիշեր ու ցերեկ կ'աշխատցնես, անոնք կը հալին ու կը մաշին, իսկ դուն՝ ոսկի կը դիզես։

— Ես, Հա՛յր Սուրբ, արդար եմ բոլոր արդարներու նման, որովհետեւ գթասիրտ եմ ու բարերար, որբ եւ որբեւայրի կը նայիմ, անօթիին հաց կուտամ, հագուստ չունեցողին՝ հագուստ, ծարաւին՝ ջուր կուտամ, մեռելատուներու մէջ ամէնէն շատ լացողը ե՛ս եմ, տարին անգամ մը մատաղ կ'ընեմ, ամէն տարի ուխտի կ'երթամ վանքերը, մոմ ու խունկ նուէր կը տանիմ, ամէնէն առաջ եկեղեցի կ'երթամ աղօթելու համար, ու ամէնէն ուշ դուրս կ'ելլեմ անկէ։

— Մեռելատան մէջ լալը, վանքերուն խունկ ու մոմ նուէր տանիլը քեզ չեն արդարացներ. դուն լուր օր եւ կիրակի չունիս, օրը տասնըվեց ժամ կ'աշխատցնես մշակներդ եւ հազիւ պատառ մը հաց կուտաս անոնց, լաւ չե՛ս ըներ, անիրաւութիւնդ՝ օր մը, լերան պէս վրադ պիտի փլի եւ քեզ պիտի թաղէ։

Հարուածը ծանր էր, զայրացաւ Գոգորը։ Ոտքի ելաւ ընդոստ, խօսքը ուղղելով Նարեկացիին, ըսաւ.

— Ինծի նայէ՛, Վարդապետ, ես ընելիքս գիտեմ. Աստուած արդար դատաւոր է, Ան ինծի թո՛ղ հարցնէ, ու ես պատրաստ եմ պատասխանելու, դուն ինծի ի՞նչ տուած ես ու ինձմէ ի՞նչ կը պահանջես....։

Ըսաւ ու հեռացաւ։ Հեռուէն կը լսուէին Գոգորի սպառնալիքն ու հայհոյանքները...։

×

Զպզպպանը՝ ջաղացքարը դարձուցած մուրճով կը զարնէր, քարը կը ճնշտէր, ակռաները կը հանէր։ Նարեկացին՝ առուին եզերքը, բարտիներու շուքին տակ նստած, գլուխը կախած, աչքերը փակ՝ կ'աղօթէր։

Գոգորի հայհոյանքները տակաւին կը լսուէին։

Ջրաղացին չունը տանիք ելաւ, կեցաւ առապարին ծայրը, դէմքը ուղղեց հեռացող Գոգորին, սկսաւ հաչել, կարծես ըսել կ'ուզէր, — «Անարդա՛ր Գոգոր, չուտով հեռացի՛ր մեր անմեղ ջրաղացի արդար սահմաններէն, որ չըլլայ թէ քու մեղքերուդ պատճառով մենք ալ պատժուինք»։

Նարեկացին անիծեց Գոգորը։ Հինգ օր վերջ՝ Գոգորը մեռաւ։ Գիւղին դատաւորը իմացաւ եղելութիւնը, դատի կանչեց Վարդապետը եւ չըրթայակապ բանտարկեց։ Գիշեր մը, բանտին մէջ, բանտարկեալը «ի խորոց սրտից» աղօթեց. անոր աղօթքին տաքութենէն շղթաները հալեցան։ Ինքը ազատուեցաւ կապանքէն, իսկ իր աչքէն քանի մը արցունքի կաթիլներ վար ինկան, վերածուեցան կարկաչահոս աղբիւրի մը։

Հիմա՝ չկայ Գոգորի գիւղը։ Կայծակ մը զարկաւ զայն, հողի ու փոշիի վերածեց։ Անոր կալուածները դարձան քարքարուտ ու խոպան, որոնց մէջ միայն եղինձներ ու տատասկներ կը բուսնին։ Առանց յիշատակի ու հետքի՝ անհետացաւ Գոգորի սերունդը։

Փլած ու ոչնչացած է նաեւ բանտը, միայն կը մնայ աղբիւրը, որ անկէ ետքը Գրիգոր Նարեկացիի անունով ճանչցուեցաւ, աղբիւր մը՝ իր յաւիտենական երգովը եւ ջուրերուն քա՛ղցր օրհնութեամբը։

Այժմ՝ տակաւին կայ այդ աղբիւրը եւ մարմնական եօթը տեսակ ցաւի ու վէրքի բուժման կարողութիւն ունի։

ՍՕՍ–ՎԱՆԻ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՂԲԻՒՐԻ

Անցո՛րդ, լեցո՛ւր սափորդ ինձմէ չհեռացած.
Վերջին ակն եմ մինչեւ սահմանը շափիւղայ,
Եւ չմոռնաս դարձիդ բերել իբրեւ ընծայ
Խեփոր մը ջինջ՝ ուր ծովին սիրտն է օրօրուած։

ՆԱՒԵՐԸ

Մեկնող նաւերն որ կը սուլեն, գուցէ կը զգան
Որ իրենց կողը կ'արիւնի վերջալոյսով
Դաշունահար, զերդ եսկաներ ցրնօրական
Որ կը տեսնեն մահուան ժպիտն իրենց յոյսով։

ԱՆՁՐԵՒ

Անձրեւ։ Փախած թիթեռնիկները պարտէզին,
Բիւր ծաղիկներ անոնց գոյները կ'երազեն,
Մինչդեռ խորունկ հաղորդութեան մէջ կ'օրօրուի
Լացող ջուրին տակ լացող սօսը մ'ուռենիի։

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ի՞ՆՉ ՏԱՄ ՔԵԶ ՅԻՇԱՏԱԿ

Աշխարհի մէջ թափառ կեանքի ցուպն առած՝
Գնում ես դու հեռու աշխարհ, հեռու հող,
Ա՜խ, ի՞նչ տամ քեզ, ի՛նչ յիշատակ հմայող,
Որ քո սրտում մնամ անմա՛ր, անմոռաց։

Ասեղնագործ թաշկինա՞կ տամ քեզ նուէր,
Բայց, ո՞վ գիտէ, գուցէ երկար քո ճամբին,
Երբ ջուր խմես աղբիւրներից զովարեր,
Յիշատակս դու մոռանաս զետափին։

Հրաժեշտի համբո՞յր թողնեմ քո ճակտին,
Բայց հողերում, ճամբաներում աներիզ
Զով հովերը, զեփիւռները ցնծագին
Շո՛ւտ կը տանեն հետքը կարօտ համբոյրիս...

Լուռ հայեա՞ցքս տանես քեզ հետ, բայց ափսո՛ս,
Գուցէ երկրում, աշխարհներում այն անլոյր,
Ուրիշ խնդուն աչքերի մէջ ժպտաշաղ
Դու մոռանա՛ս լացող աչքերս տխուր։

Թող երկի՛նքը, մով երկինքը աստղատառ,
Քեզ բոյայ՝ իմ ձեռքով հիւսած *սուվենիր*,
Որ երբ նայես՝ ուր էլ լինես, ուր գնաս
Դու ինձ յիշես, իմ հեռաւո՛ր տարագիր...

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ՄԻՑԱՂ

Արևան խնուրիւն

Փարիզի մօտիկ արուարձան մը։ Լեցուն՝ բազմազումար Հայերով։

Սինեմայի սրահ մը այդ թաղին մէջ՝ կը ցուցադրէ պատկեր մը թրքական կեանքէն։ Իսկ յաճախորդնե՞րը...

— Անպայման Թուրքեր կամ ոչ–Հայեր։ Այդչափ բան գուշակելու չափ կարողութիւն ունինք։

— Օ՜ հա՜ հա՛։ Ամբողջութեամբ Հայոցներն են սրահին յաճախորդները։

— Վա՜յ, վայ։ Լո՞ւրջ թէ կատակ կը զրցես։

— Եւ մեծ մասը բաժանորդ գրուած են այդ ֆիլմին համար։ Կան որ տարեկան վճարած են...

— Այդքան վատասերած Հայե՞ր։ Սխալ լսած էք։ Կարելի չէ հաւատալ։

— Լսե՞լ։ Աչքովս կը տեսնեմ ամէն շաբաթ։

— Պէտք է այդ մարդոց արիւնը քննել տալ։ Վստահ եմ որ...

— Օ՜, հայութիւնը ուրիշին չեն տար։

— Այդ մարդիկը Ապրիլեան Սգատօնին կը մասնակցի՞ն։

— Ձեւի համար, մէկ ոտքով սկսան մասնակցիլ...

— Մենք, նոր սերունդը փրկելէ առաջ, կարծեմ այս ասճկցածներուն ետեւէն իյնալու ենք։

— Այս բանին դէմ բողոքող չկա՞յ։

— Բողոքեցին՝ բուռն կերպով։

— Ապրի՛ն թող, այդ բողոքողները։

— Կ'ապրին կոր, աղբեր ջան... Սրահին տէրը, այս բողոքին վրայ կրկին ետ եկաւ իր նախկին տեղը՝ դոհ ձգելու համար իր հայ յաճախորդները։

— Համմէ՞։ Բան չհասկցայ։ Կարծեմ թելը փրթաւ գործին...

— Սրահին տէրը, աւելի հեռու տեղ մը փոխադրած էր իր գործը։ «Մերիններուն» դժուար եկաւ այդքան հեռուն երթալը, ուրեմն, բողոքի ելոյթով մը, մարդը կրկին ետ բերին իր նախկին տեղը...

— Իրապէս Հա՞յ են այդ մարդիկը։ Լուրջ քննութեան մը կը կարօտի այս կէտը։

— Անունով–մականունով Հայ են եւ հայ գիւղացիներ Ք. գիւղէն։

— Ըսէ՛, խնդրեմ, մեծ մասով ո՞ր տեղացի են այս հայակերպները։

— Կոնա՞կդ կը քերուի...

— Գոնէ հայերէնվար կը խօսի՞ն։

— Տէրտէրներուն դաս կըսան տալ...

— Ո՛չ, աղբարիկ, ոչ։ Ես այդ մարդոց վրայ կը կասկածիմ։ Այս մարդիկը խիղճ չունի՞ն։

— Իրենց գոյքերուն հետ իրենց գիւղը ձգած են՝ արտաղաղթի ատեն...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

× Արդարութիւնը դոհ կը ձգէ ե՛ւ մարդիկը ե՛ւ Արարիչը։ (Հնդկական առած)։

× Ջիու եւկնօջ ընտրութիւններուն մէջ, միշտ ազնուութիւնը փնտռէ։ (Անգլիական)

× Վտանգաւոր է դտնուիլ ձիուն ետեւը, կնոջ առջեւը, կառքին քովը, քահանային մօտը։ (Գերմանական)

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (119)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ը.

Իրաւ է որ ասոնք աննշան կարեւորութիւն մը ունին գլխաւոր յարձակումին բաղդատմամբ, բայց կ'արժէ որ քանի մը խօսք ընենք անոնց մասին։

Այս յարձակումներու երկու ամենակարեւորներէն մին կը վարէր Զականոս փաշա, յատկապէս ասոր համար շինուած եւ Ոսկեղջիւրի արեւմրտեան ծայրը, պատնէշին կարելի եղածին չափ մօտիկը զետեղուած մէկ կամ աւելի խոշոր նաւակամուրջներու օգնութեամբ, իսկ միւս յարձակումն ալ կը վարէր Խարաճա փաշա, որ իր գունդերով կը տարածուէր Էտիրնէգաբըէն մինչեւ Թէքֆուր-Սարայ, պատնէշին այն երեք կէտերէն մէկուն դիմաց, ուր Մէհմէտ իր թնդանօթներով ճամբայ բացած էր քաղաք մտնելու համար։ Այս երկու յարձակումներն ալ բոլորովին ձախողեցան։ Զականոս իր բոլոր խումբերը Այվանսարայի փութանակի շինուած կամուրջին վրայէն դիմաց անցուցեր էր, եւ առտուան առաջին ժամերուն, իր զինուորները ծովուն եւ պատնէշին միջեւ գտնուող ցամաքի նեղ մասին վրայ դիրք բռնած, առանց վայրկեան մը կենալու, յարձակեր էին պաշտպաններուն վրայ, մինչ իր աղեղնաձիգները նաւակամուրջին վրայէն առանց կենալու կը յարձակէին անոնց վրայ։ Սակէ զատ, այս ճիգերուն ուժ կուտային նաեւ ժամանակով Բերայի բլուրէն Ոսկեղջիւր բերուած եօթանասուն նաւերու նաւազները։ Այդ նաւերը իրարմէ հաւասար հեռաւորութիւններով իրենց ցռուկէն ու խելակո՛ղմէն իրարու կապուած կը կենային, հիմա, ծոցին մէջ նաւակամուրջներուն եւ Ֆէնէրի միջեւ։

Գարպարօ սա վերջին մանրամասնութիւնը կ'աւելցնէ հոս. «Նաւահանգիստը գտնուող եօթանասուն նաւերը, կ'ըսէ, որոնք Բերայի բլուրին վրայէն փոխադրուած էին, եւ որոնց պետը Զականոս փաշան էր ամէնքը միասին Ֆէնէրի վրայ յարձակեցան. իսկ պատնէշին այս մասը պաշտպանող քրիստոնեաները քաջաբար դիմադրեցին եւ շուտով փախցուցին զանոնք յունական հուրի հեղեղներ թափելով վրանին»։ Վերջապէս Խարաճա փաշայի գունդերուն բոլոր յարձակումները քաջաբար եւ հզօրապէս ետ մղուեցան Վենետիկցի Գաբրիէլ Թրէվիզանի կողմէ, որ Ոսկեղջիւրի վրայ մինչեւ Ֆէնէր պարիսպը կը պաշտպանէր։

Տօլֆապաղչէ խարսխած Թուրք նաւատորմին յարձակումնալ աւելի յաջողութիւն չունեցաւ։ «Արեւը ծագելէն ժամ մը առաջ, Սիւները կոչուած տեղը խարսխած Թուրք տորմիղը խարիսխը վերցուց ու եկաւ ներկայացաւ նաւահանգիստի Շղթային առջեւ յարձակելու համար մեր վրայ։ Բայց անոնց հրամանատարը տեսաւ թէ լաւ պահպանուած էր մեր նաւահանգիստը, ինչպէս նաեւ մեր նաւերն ու յածանաւերը, մանաւանդ Շղթային ետին, ուր քով քովի շարուած էին իւրաքանչիւրը ութը հարիւր եւ աւելի թօնօնոց տասը խոշոր նաւեր։ Եւ, Թուրք ծովակալը մեր տորմիղէն վախնալով, առանց կռուելու թողուց կռիւի վայրը ու գնաց Հրէական թաղին կողմի պարիսպին դէմ կռուիլ։ Հոն Ճիուտէզգայի ծովեզրին վրայ ցամաք հանեց իր նաւազներուն մէկ մասը։

Ուրիշ աղբիւրներէ գիտենք թէ, պատնէշին այս ծովային բաժնին պաշտպանները, քիչուոր բայց քաջասիրտ, եւ որոնց մէջ բազմաթիւ կրօնաւորներ ու աբեղաներ կը գտնուէին, երկար ատեն Թուրք նաւազներու բոլոր ջանքերը ջլատեցին եւ յաղթականօրէն ետ մղեցին անոնց ամէն յարձակումները։ Միայն, երբ Սէն–Րոմէնի դըռնէն Մարմարա իջնող առաջին յաղթական գունդերը իրենց ետեւէն յարձակեցան վրանին, հասկցան թէ իրենց խիզախ դիմադրութիւնը անօգուտ էր։ Ու միայն իրենց կեանքը գոնէ ազատելու յոյսով անձնատուր եղան։

Թ.

Կռուին վերջին միջադէպերը... Թուրք բանակը Պոլսոյ մէջ... Թալան եւ ջարդ... Թուրքերը Այա-Սոֆիայի մէջ... Սուլթանին մուտքը քաղաքին եւ Այա-Սոֆիայի մէջ... Բազմաթիւ քրիստոնեաներու փախուստը...

Թրքական անհամար բանակը հիմա ամէն դռներէն պարտեալ քաղաքին վրայ կը թափէր։

Անհուն պարիսպին ամբողջ երկայնքին վրայ՝ վերջին պաշտպանները, այս սարսափելի լուրէն եւ այս զարհուրելի տեսարանէն ընկճուած, ալ միայն փախչիլ կը խորհէին ջարդէն ազատելու համար, խումբով կը ձգէին, կը հեռանային պատնէշէն ու գրեթէ ամէնքը միասին դէպի նաւահանգիստ կը վազէին, արդէն իսկ իրենց պարանոցին վրայ զգալով յաղթականներուն սուրը։

(Շար.)

ակսէին խօսակցութիւնները (21րդ նիստ):

ՄԱԿի պաշտօնական գեկոյցը «պատմական եւ աննախընթաց» կը համարէ այդ օրուան լուրերը: Պատուիրակները ժողով չէին գումարած վեց օրէ ի վեր, եւ փոխադարձ մեղադրանքներ կ'ուղղէին իրարու դէմ: Իրազեկներու կարծիքով, քանի որ համայնավարները կը պնդեն 38րդ զուգահեռականին վրայ, կը նշանակէ թէ նոր հրահանգներ չեն ստացած: Ազգաժողովին պատուիրակներն ալ անդրդուելի կը մնան: Շատեր կը կարծեն թէ բանակցութիւնները պիտի խզուին: Երկու կողմի ներկայացուցիչները ուրախ-զուարթ էին, երբ խօսակցութիւններն սկսան, բայց ոչ մէկ ժպիտ կ'երեւար իրենց դէմքերուն վրայ, այս պատմական նիստին մէջ:

× Հոնկ Քոնկի դաշնակից սպաները ծանր մտահոգութեան մատնուած են, տեսնելով որ կարմիր Չինաստանը շարունակ զինամթերք եւ ուրիշ ռազմական նիւթեր կը ստանայ աշխարհի բոլոր մասերէն, հակառակ հաստատուած արգելքին:

Անգլօ-իրանեան վէճը

Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ մթնոլորտը զգալապէս մեղմացած է եւ քարիւղի հոսումը շուտով պիտի վերսկսի Աբադանի մէջ, նոյն իսկ միւս գլխաւոր խնդիրներու կարգադրութենէն առաջ: Բանակցութիւնները կը շարունակուին բրիտանական կառավարութեան եւ իրանեան պատուիրակներուն միջեւ:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Անգլիացիները գոհ են որ յաջողած է իրենց գլխաւոր նպատակներէն մէկը.— Հակաբրիտանական պայքարին մեղմացումը:

Անգլ. պատուիրակութեան նախագահը, Գ. Սթոքս (նախարար վառելանիւթի) ուրբաթ օր մէկ ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Շահին հետ, Սաատապատի պալատին մէջ. բայց որ եւ է բանակցութիւն չկատարուեցաւ, խլամական տօն ըլլալով: Նախագահ Թրումընի խորհրդականը, Հէրիմըն, այս դադարէն օգտուեցաւ, Ատրպատականի մայրաքաղաքը՝ Թաւրիզ այցելելու համար: Ատրպատականի դաղտնի անթելը, (հաւանաբար ռուսեւիրանեան սահմանին վրայ) անդադար պայքար կը մղէ ամերիկեան միջնորդին դէմ, «պատերազմի հրձիգ» անուանելով զայն:

ՏՈՔԹ. ՄՈՍԱՏԷՂ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՄԱՐԻ

Հոսէյլ Մաքի, անդամ ազգ. ճակատի եւ Թունդ ախոյեան քարիւղի ազգայնացման, Ապատանէն Թէհրան հասնելով, ողջունուեցաւ խելայեղ ցոյցերով: Ամբոխը անընդհատ կը ծափահարէր, ուսերու վրայ կ'առնէր զինքը, իբրեւ ազգային հերոս: Կառավարութեան ներկայացուցիչները եւ երեսփոխանները հազիւ կրցան դիմաւորել: Անանցանելի դարձած էր ճամբան, օդակայանէն մինչեւ քաղաքը: Հարիւրաւոր կառքեր կը խափանէին անցուդարձը:

Հոսէյն Մաքի յայտարարեց թէ Թէհրան վերադարձած է առողջական պատճառներով. բայց պաշտօնապէս հաստատուեցաւ թէ կառավարութիւնը կանչած է զինքը, միտքերը հանդարտեցնելու համար:

Շատ յուզիչ եղաւ իր հանդիպումը վարչապետին հետ, որ հիւանդ ըլլալով, յուզումէն մարեցաւ: Հարկ եղաւ ներարկումներ կատարել: Տոքթ. Հասիպի, ծերակուտական եւ անդամ ազգայնացման յանձնաժողովին, յայտարարեց այս առթիւ.

— Պիտի պայքարինք մինչեւ մեր վերջին շունչը, ամբողջովին գործադրելու համար քարիւղի ազգայնացման օրէնքը:

Իրանի նախարարական խորհուրդը որոշեց հրահանգներ տալ իր պատուիրակութեան, որպէսզի դիտնան թէ մինչեւ ուր պիտի կրնան զիջումներ կատարել:

ՄԻՋԻՆ-ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԽՆԴԻՐԸ

Միջին Արեւելքի ճակատին պաշտպանութեան անգլիական ծրագիրը, զոր պարզած էինք երէկ, որոշ տհաճութիւն պատճառած է Փարիզի մէջ, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը: Ֆրանսայի պաշտօնական շրջանակները երկար ատենէ ի վեր կը քննադատեն բրիտանական քաղաքականութիւնը, անոր վերագրելով իրենց նախապատերազմեան դիրքին կորուստը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ: Այնուհետեւ ուրիշ անհամաձայնութիւններ ալ ծագեցան: Ֆրանսա չհրաւիրուեցաւ Մալթայի անգլեւամերիկեան խորհրդաժողովին, այս տարուան սկիզբը. այնպէս որ Փարիզի մէջ կը կասկածին թէ Լոնտոն կ'ուզէ Ֆրանսան հեռու պահել Միջին Արեւելքէն:

Ֆրանսա դժգոհ է նաեւ արեւմտեան Միջերկրականի հրամանատարութեանց մէջ իրեն վերապահուած բաժինէն: Փարիզի մէջ դիտել կուտան թէ Ֆրանսա պէտք է ուղղակի հրամանատարն ըլլայ ծովային այն շրջանին որ մայր երկիրը կը կապէ Հիւս. Ափրիկէի Ֆրանսական ստացուածքներուն հետ:

Կը թուի թէ Ֆրանսա գոհացում պիտի պահանջէ այս հարցերուն մէջ, որպէսզի կարենայ աջակցիլ Միջին Արեւելքի բրիտանական ծրագրին:

× Ատլանտեանի խորհուրդին ներկայացու-

Մեծ դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ

54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանիս բոլոր Դաշնակցական խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի:

12 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը, Վալպարի գեղատեսիլ եւ ծառախիտ անտառին մէջ, (Կարտանի եւ էքսի մէջտեղ):

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Կուփամարտի եւ ՊՈՒԼի մեծ մրցում:

Ծոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է

ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Տոմսակներ առնելու համար դիմեցէք հետեւեալ հասցէներուն.—

Ա. Քէօսէեան (Photo Rex), Place d'Aix.

Ա. Պետրոսեան (մսավաճառ), 20 Rue des Petites Maries.

Գ. Ծերիկեան (գրավաճառ), 13, Rue des Dominicaines.

Ա. Դաւիթեան (մսավաճառ), 15, Rue des Dominicaines.

(Օթօպիւսները պիտի մեկնին կիրակի առաւօտուն ճիշդ ժամը 7ին Place d'Aixէն: Կը խնդրուի ժամը 6·30ին հոն ըլլալ):

Հ. Յ. Դ. Գօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէն կը հրաւիրէ ընկերները եւ հասարակութիւնը արձանագրուիլ օթոքարի համար, դիմելով, Գօմոնի մէջ՝ ընկերներ Ժ. Տէր Վարդանեանի, Յ. Տօլպաշեանի: Լա Ռօզիէր՝ Յ. Գարաքեհեանի եւ Ե. Տէր Մեսրոպեանի: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

Ընտանեկան Դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Կոմիտէին, չորեքշաբթի, 15 օգոստոս Աստուածածնի օրը, առտուընէ մինչեւ իրիկուն ծանօթ գեղատեսիլ պուրակին մէջ, պաղ աղբիւրի ափին Café Marguef եւ տեսը):

Բանախօսութիւնք պար, գեղարուեստական բաժին ու անակնկալներ: Ծոխ պիւֆէ:

Կը խօսի ընկ. Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

Անձրեւի պարագային տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ նոյն օրը Հ. Յ. Դ. տան մէջ ընտանեկան խնջոյքով:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 54րդ տարեդարձին առթիւ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբին, օգոստոս 19, կիրակի օր ամբողջ օրը, Le Col sur Loupի գեղեցիկ ծառախիտ անտառներուն մէջ:

Կը հրաւիրուին Նիսի մեր հայրենակիցները անխտիր:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթկ. այս կիրակի Ecouenի անտառին մէջ. 'Clairière du jeu de Paume): Համեղի ժամանց Մատչելի պիւֆէ:

Կը հրաւիրուին շրջաններու մեր հայրենակիցները:

Օթոքարները կը մեկնին առաւօտ ժամը ճիշդ 8,30ին: Հաւաքատեղի՝ Place de la Mairie, Boulevard Carnot եւ Petit Pont.

Հաղորդ. միջոց.— Հանրակառք՝ Porte de la Chapelleէն իջնել Carrefour de l'Espérance կամ Gare du Nordէն շոգեկառք առնել եւ իջնել Ecouen.

ցիչները օգոստ. 20ին ժողով պիտի գումարեն Լոնտոնի մէջ, վերջնապէս լուծելու համար Յունաստանի եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան խնդիրը: Կարծողներ կան թէ այս հարցը կարգադրուած պիտի ըլլայ ժողովէն առաջ: Մեծն Բրիտանիա վերջնապէս հաւանած է որ երկու պետութիւններն ընդունուին Ատլանտեանի զինակցութեան մէջ. բայց փոքր զինակիցները կ'ընդդիմանան: Եթէ Յունաստան եւ Թուրքիա ընդունուին, իրենց արտաքին նախարարները պիտի մասնակցին Ատլանտեանի Խորհուրդի նիստին, Հռոմի մէջ, հոկտեմբեր 29ին:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը լրագրական ասուլիսի մը մէջ յայտարարեց թէ պիտի շարունակէ թղթակցիլ Խ. Միութեան գլխաւոր վարիչներուն հետ, կացութիւնը մեղմացնելու եւ խաղաղութեան նպաստելու համար: Սակայն դիտել տուաւ թէ անհրաժեշտ է որ Խ. Միութիւնը փարատէ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ տիրող կասկածները, վերահաստատէ երթեւեկի ազատութիւնը, թոյլ տայ որ Խ. Միութեան ժողովուրդները կարենան կարդալ արտաքին աշխարհի հրատարակութիւնները եւլն.:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Օգոստոսի ընթացքին պէտք է վճարուին բոլոր յետնեալ պարտքերը:

Այն բոլոր բաժանորդները որոնք մանուաչէքի fառդերով իրենց հաշիւը ստացած են եւ չեն փակած, այլեւս թերթ չեն ստանար, Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ:

Արձակուրդի առթիւ երբ հասցէի փոփոխութիւն կը կատարուի, կը խնդրենք չմոռնալ հին հասցէն եւ օրինական վճարումը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՑԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս երեքշաբթի ժամը 20.30ին Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Ս. Տէր Թովմասեան:

ՎՐԻՊԱԿ.— Երէկուան «Յառաջ»ի մէջ, Գ. էջ վերջին սիւնակին գլուխը, ուսուցիչ Սեդրաք Գասպարեան — պիտի ըլլայ Գոհարունի:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, le Raincy, երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը:

Հաղորդ. միջոց. — Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Raincy - Pavillons: Հեռաձայն Լը Րէնսի 172:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սեվրի Մուրատեան վարժարանի նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները բացուած են 1951—1952 տարեշրջանին համար՝ մինչեւ Հոկտեմբեր մէկ: Արձանագրութեան գրասենեակը բաց է շաբաթ եւ կիրակի ամբողջ օրերը:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 14 AOUT 1951 Երեքշաբթի 14 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No.6533-Նոր շրջան թիւ 1944

Խմբագիր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐԷՆ «ԻՄ ԱՆՈՒՇ ՎԱՆ»

Անշուշտ կարդացիք «զգայացունց» լուրը,— Համալսարան Վանի մէջ:

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահը օգոստ. 3ին Վան հասեր է ընկերակցութեամբ կըրթական նախարարին, երեսփոխաններու եւ 12 դասախօսներու:

— « Վանի 14.000 բնակչութիւնը մեծ մասով շուկան լեցուած էր: Տուներու պատուհաններն անգամ կը յորդէին »:

Ինչո՞ւ այս արտակարգ իրարանցումը:

— *Որոշեր են համալսարան մը հիմնել Վանայ լիճին եզերքը, համաձայն Մ. Քէմալի հրահանգին* (1937):

Ցիսուն հազար ոսկի տրամադրած են այս տարուան ելմտացոյցէն, եւ գացեր են տեղ փնտըռելու, քաղաքին կամ Գաւաշի մէջ:

Խանդավառ՝ սարքուած ընդունելութենէն, Ճէլալ Պայար կը յայտարարէ իր ճառին մէջ.

— « Ծրագրուած համալսարանը արեւելեան շրջանի բարգաւաճման հիմնաքարը պիտի դառնայ: Ցարգելի վանեցիներ, դուք ձեր հողին եւ անցեալին կապուած էք: Ապագան ձերն է »:

Ջար լեզուներ կ'ըսեն թէ ամէնէն առաջ Վանի մէջ մնացած տակաւաթիւ Թուրքերը քերեցին իրենց գլուխը, լսելով այս աւետաբեր խօսքերը:

Ուրեմն բոլոր ամպերը փարատած են: Արեւելեան ճակատը փրկուած է: Կը մնայ միայն համալսարանի մը շինութիւնը...

Դեռ քանի՞ ամիս առաջ էր որ Թուրք հրապարակագիր մը, Եաշար Քէմալ, ողբ ու կոծ կ'արձակէր, նկարագրելով երբեմնի շէն Վասպուրականի այսօրուան վիճակը:

— « Ո՜ւր Վանը, ո՜ւր շինարարութիւնը: Քարուքանդ եղեր է եւ չեն վերաշիներ: Այս ընթացքով դժուար թէ վերաշինուի:

... Այս պատճառով է որ Վանը Վան պիտի չըլլայ այլեւս: Դժբա՜խտ քաղաք:

Մեղքցայ սա անուշիկ Վանին. սիրտս այրեցաւ Վանի համար »: (*Ճումհուրիէթ, 8 Յունիս*):

Նոյն յօդուածագիրը կը նկարագրէ «Գիւղ մը Վանայ մէջ» (22 Յուլիս): Կը կարդանք վաղը, իր պատկերազարդ մանրամասնութիւններով.

— Գիւղ մտանք: Անթապրամեէս աւելի «պէտ-թէր» (գէշ, վատթար) եղեր գիւղը: Տուները խակալէս գետնին տակն էին. պատերը հազիւ մէկ մեթր բարձր գետնէն: Հորերու պէս փորեր են հողը, ցեխէ շինանիւթ պատրաստեր են, քարեր դիզեր են իրարու վրայ, խառւեր են ծառերու կոճղեր, վրան լեցուցեր են հողը...

Յօդուածագիրը գիւղին մէջ կը տեսնէ «խումբ մը մօրէ մերկ տղաք»:

Համատարած թշուառութեան, անտիրութեան պատկեր մը եւս.

— « Այս գիւղացիները մօրէ մերկ անկողին կը մտնեն, այնպէս կը պառկին: Տղայ, երախայ, աղջիկ, կնիկ, էրիկ, բոլորը մէկ անկողնի մէջ, ադամական մերկութեամբ, որպէս զի... լաթերը չմաշին »:

Երբ Թուրք հրապարակագիրը այսքանը կը խոստովանի, եւ թերթն ալ կը տպէ, կրնաք պատկերացնել մնացեալը: Անողոք իրականութիւնը՝ իր ամբողջ մերկութեամբ:

«Անուշիկ Վան»ի Թուրք բնակչութեան խեղճութիւնն անգամ — 14.000 — կենդանի վկայութիւն մը կը կազմէ:

Մեզի համար այս համրանքն ալ վիճելի է:

Իրենց իսկ վիճակագրութիւնները կը հաստատեն թէ չեն կրցած գաղթականներ տեղաւորել այդ շրջանին մէջ: Ինչ որ մնացած է այնտեղ, մեծ մասով Քիւրտերէ կը բաղկանայ:

Համալսարանի մը շինութեան ձեռնարկել այս պայմաններուն մէջ՝ կը նշանակէ օրօր կարդալ «արեւելեան նահանգներուն» Թուրք եւ Քիւրտ բնակչութեան գլխուն:

Կը թուի թէ այս առաջադրութիւնն ալ մաս կը կազմէ Քիւրտերը Թրքացնելու ծրագրին, որուն կառչած է Անգարա, 1925ի Քրտական ապստամբութենէն ի վեր:

Վասպուրականի հազարաւոր գաւակները, այսօր ցիրուցան, եւ ամբողջ տարագիր բազմութիւնները գիտեն թէ ապագան որո՛ւ կը պատկանի:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Երկու Պոլսեցի գրագիտուհիներ ունինք որոնք յամառօրէն կը շարունակեն անճոռնի ռամկաբանութիւն մը,— ըլլուելիք, չըլլուելիք:

Գոնէ ըլլալիք–չըլլալիք *ձեւի մը վերածէին:*

× *Կը խօսին ու կը գրեն.—*

Տաճկցիօրէն, անպայմանօրէն, փաստացիօրէն, անուղղակիօրէն, հարեւանցիօրէն, ուղղակիօրէն, որոշակիօրէն *եւլն.:*

Այս բառերը, տառացի, անպայման են. կրնան ծառայել երկու տիրոջ, գործածուիլ թէ' իբրեւ ածական եւ թէ իբրեւ մակբայ:

(Շատեր «որոշակի»ն կը շփոթեն «որոշ»ին, «բացորոշ»ին, «ակներեւ»ին հետ):

× *Սխալ է գրել* հետաքրքիր *հանդէս,* հետաքրքիր *պատկեր, երեկոյթ կամ երեւոյթ:*

Գրել՝ հետաքրքրական, *աւելի կարճ՝* շահեկան (intéressant).

Հետաքրքիր (curieux) *կ'ըլլայ մարդ մը, որ կը հետաքրքրուի, կ'ուզէ բաներ իմանալ:*

× *Գրական հանդէսի մը մէջ կը կարդամ.—* Հասարակական *հաշուետուութիւն: Ըսել կ'ուզէ՝* հրապարակային:

Կովկասի մէջ հասարակականը *կը նշանակէ* ընկերային, հանրային, հրապարակային: *Ուրեմն մենք ունինք երեք տարբեր բառեր, աւելի ճշգրիտ իմաստներով: Դեռ կայ չորրորդ մըն ալ —* հանրօգուտ:

× *Տակաւին գրիչներ կան որ կը գրեն —* ի զուր տեղը:

Ի զուր *արդէն կը նշանակէ պարապ տեղը: Եւ կամ պիտի գրեն՝* զուր տեղը:

× *Մոռցէք սա ֆրանսաբանութիւնը, —* հակառակ որ (malgré que):

Ճիշդը՝ հակառակ անոր որ: *Ցաճախ «թէեւ»ի անոր տեղը կը բռնէ, —* «թէեւ (*հակառակ որ !*) *վիճակը ծանր էր, անտարբեր կ'երեւար»:*

× Գուցէ (*մի գուցէ*) *կը նշանակէ գէշ բան մը նախատեսել.—* Գուցէ *փոթորիկ ծագի: Մնացեալ պարագաներուն մէջ գործածել* թերեւս: — *Արամը այսօր կուգա՞յ, — Թերեւս:*

× *Ուրիշ նմոյշներ «եղող»ներու խառնիճաղանճէն,—* Ներկայ եղող հասարակութիւնը, *Ներկայ* եղողները: *Հոս* եղողները *(Անոնք որ հոս են): Գրէ՝* ներկայ հասարակութիւնը, ներկաները, *եւլն.:*

ՎԱՀԷ

ՆԱԽԱՐԱՐ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ ԻՐ ԿՆՈՋ ԿՈՂՄԷ

Դահլիճին կազմութենէն 24 ժամ վերջը, անդամներէն Պ. Փիէռ Շըվալիէ, Օրլէանի երեսփոխան-քաղաքապետը, սպաննուեցաւ իր կնոջ կողմէ, հինգ գնդակներով:

Սպանեալը 42 տարեկան էր, Դիմադրական ճակատի անդամներէն: Շաբաթ օր տուն վերադարձած էր Փարիզէն, ուր կը գտնուէր նախարարական տագնապին հետեւանքով, իբրեւ վարիչը Փլեվէնի խմբակցութեան: Տիկինը, 38 տարեկան, ինք հաղորդեց Օրլէանի ոստիկանութեան թէ սպաննած է ամուսինը:

Ոստիկանական տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ Տիկին Իվօն Շըվալիէ ջղային բնաւորութիւն մը ունէր, եւ միշտ կը գանգատէր ամուսնին երկարատեւ բացակայութենէն: Անցեալ շաբթու շարունակ հարցումներ կ'ուղղէր հեռաձայնով: Շաբաթ օր, երբ Պ. Շըվալիէ նախարարական պաշտօն մը կը ստանար, դարձեալ հեռաձայնին գլուխն անցնելով պահանջեց որ վերադառնայ:

Պ. Շըվալիէ Փարիզէն մեկնեցաւ շաբաթ առտու կանուխ, նախարարական կառքով մը: Շաթիյեօն-սիւռ-Լուառ կ'երթար, կամուրջի մը բացումը կատարելու համար: Օրլէան հասաւ ժամը 9.15ին, եւ տուն հանդիպեցաւ, զգեստները փոխելու համար, պատուիրելով շարժավարին որ սպասէ քանի մը վայրկեան:

Հազիւ ներս մտած, կռիւ մը ծագեցաւ այր եւ կնոջ միջեւ, ննջարանին մէջ, որուն յարակից սենեակին մէջ կը գտնուէին երկու զաւակները, չորս եւ ութ տարեկան: Տիկինը կը պահանջէր որ ամուսինը աւելի երկար մնայ տունին մէջ: Այդ պահուն Պ. Շըվալիէ ըսած կ'ըլլայ,— Ամուսնալուծուի՛նք:

Ասոր վրայ, Տիկինը նոր գնուած ատրճանակ մը հանելով դարակէն, գնդակներ կը տեղացնէ իրարու ետեւ: Երեք գնդակներ մտած էին կուրծքը, երկու հատ ալ գլուխը: Մահը վայրկենական եղաւ:

Ոճիրը գործելէ վերջ, Տիկինը հեռաձայնին գլուխը անցնելով, կը խնդրէ ոստիկանական տեսուչէն՝ տուն հանդիպիլ.— « Տոքթ. Շըվալիէ կ'ուզէ տեսնել ձեզ. կարեւոր ըսելիքներ ունի »:

Ոստիկանապետին օգնականը տուն հասնելով, կը տեսնէ որ տիկինը աղի արցունքներ կը թափէ: Իր առաջին բառերը կ'ըլլան.— «Ամուսինս սպաննեցի»:

Երկար հարցաքննութենէ մը վերջ, մարդասպան կինը առաջնորդուեցաւ բանտ: Ներքին նախարարը եւ ուրիշ պաշտօնատար մը անմիջապէս Օրլէան գացին, ստուգելու համար ոճիրին բուն պատճառները:

Պ. Շըվալիէ բժիշկ էր, երբ երկրորդ մեծ պատերազմը ծագեցաւ: Անմիջապէս Դիմադրական ճակատին միանալով, մեծ դեր կատարեց: Կնոջ ծանօթացած էր Օրլէանի հիւանդանոցին մէջ եւ ամուսնացած էին 1939ին: Ստացած էր Պատերազմական Խաչ եւ Պատուոյ Լեգէոնի ասպետութեան աստիճան: Երկու անգամ ընտրուած էր անդամ Սահմանադիր Ժողովի:

Նոր Դահլիճը վստահութիւն շահեցաւ

Ինչպէս գրած էինք, Պ. Փլեվէն վերջապէս յաջողեցաւ լուծել 32 օրուան նախարարական տագնապը, կազմելով իր երկրորդ կառավարութիւնը, որ կը բաղկանայ չափաւոր տարրերէ:

Նոր դահլիճը Ազգ. Ժողովին ներկայացաւ շաբաթ օր, եւ վստահութիւն շահեցաւ 222ի դէմ 390 ձայնով: Պ. Վարչապետը վարպետօրէն խուսափեցաւ համայնավարներու եւ կոլեաններու միացեալ բանաձեւէն, որ կը պահանջէր ընդհանուր վիճաբանութիւն մը կատարել դահլիճին ապագայ քաղաքականութեան մասին: Այս մերժումին վրայ, Ազգ. Ժողովը իր նիստերը յետաձգեց մինչեւ օգոստոս 21: Երեսփոխանները յետոյ պիտի վերադառնան տասը օրուան համար, եւ այնուհետեւ երկար արձակուրդ մը պիտի ստանան մինչեւ հոկտեմբեր 23:

Շատեր կը կարծեն թէ երկար պիտի չկրնայ տեւել նոր կառավարութիւնը: Բազմաթիւ ատեկախ հարցերու հետ, կարգադրուած չէ դպրոցական խնդիրը (պետական եւ կաթոլիկ), որուն հետեւանքով երկիրը առանց կառավարութեան մնաց աւելի քան 1 ամիս: Ապրուստի սղութեան, աշխատավարձքի յաւելման եւ պետական ելեւմուտքի հաւասարակշռութեան խնդիրներն ալ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն, ինչպէս եւ ցորենի գինը, որմէ կախում ունի հացին գինը: Միւս կողմէ կը վախցուի որ պողպատի արտադրութիւնը կրճատուի, իբրեւ հետեւանք ածուխի անբաւականութեան: Այդ պարագային վերազինման թափն ալ պիտի տկարանայ: Մասնագէտներ դիտել կուտան թէ կարելի է հանքածուխ ներածել Մ. Նահանգներէն. բայց շատ սուղի պիտի նստի, նկատի առնելով փոխադրութեան ծախքերը: Պ. Փլեվէն կը յուսայ համաձայնութեան մը յանգիլ, որպէս զի Ֆրանսա կարենայ հանքածուխ ստանալ իր ներքին շուկային գիներով:

× *Պ. Փլեվէնի կազմած նոր դահլիճը, որ կը բաղկանայ 24 նախարարներէ եւ 13 խորհրդականներէ, 15րդ կառավարութիւնն է, ազատագրութենէն ի վեր, տասներորդը՝ Դ. Հանրապետութեան, եւ առաջինը՝ երկրորդ Ազգ. Ժողովին:*

Դահլիճին կը մասնակցին հինգ չափաւոր կուսակցութիւններ (նախորդին մէջ՝ եօթը): Դիմադրութեան ճակատի ժողովրդավար խմբակը ունի երեք նախարար, արմատական կուսակցութիւնը՝ 11, Ժողովրդական Շարժումը՝ (կաթոլիկ) 10, անկախները՝ 9, գիւղացիական խմբակցութիւնը՝ 4: Նիւն չկայ նոր կառավարութեան մէջ, որուն անդամներուն երեքը ծերակուտականներ են, մնացեալները երեսփոխաններ: Դահլիճին 37 անդամներէն 19ը կը պատկանին նախորդ կառավարութեան:

Նախարարներէն 9ը պետական պաշտօնատարներ են. եօթը՝ փաստաբան, հինգը՝ գործարանատէր, երեքը՝ ուսուցչապետ (մէկը՝ Ժոռժ Պիտօ), երկուքը՝ նօտար, երկուքը՝ ճարտարագէտ, երկուքը՝ հողագործ, երկուքը՝ հրապարակագիր, մէկը՝ թերթի տնօրէն, մէկը՝ բժիշկ (Քէօյ), մէկը՝ անասնաբոյժ, մէկն ալ հաշուակալ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ սարքուած փառահանդէսը իր գագաթնակէտին հասաւ կիրակի օր, երբ 750.000 երիտասարդներ շքերթ մը կազմեցին, որ տեւեց ութ ժամ: Այս առթիւ հազարաւոր աղաւնիներ թռցուցին յանուն խաղաղութեան, կարդացուեցաւ Ստալինի ուղղուած նամակ մը: Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետը բուռն ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ նոր բանակի մը կազմութիւնը արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ՝ պատերազմ կը նշանակէ:

(Լուրերու շարունակութիւնը երրորդ էջ)

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Քսանեւութ տարեկան է մեր գաղութը: Քանի մը ամիսէն, քսանեւութը պիտի լրացնէ եւ պիտի մտնէ 29էն ներս:

Նախապատերազմեան տարիներուն ունէր մօտ 40 հազար համրանք, տասնէ աւելի հայաշատ կեդրոններ, տասնեակ մը վարժարաններ, երեք հազար երկսեռ աշակերտութիւնով. եկեղեցիներ, բազմաթիւ ազգային մարմիններ եւ անհաշիւ միութիւններ:

Այս բոլորէն մնացած է միայն Աթէնքը եւ մասամբ Թեսաղոնիկէն, իբր չոր մխիթարութիւն:

Այս երկու կեդրոններէն դուրս, ցանուցիր բեկորներ կան զանազան քաղաքներու մէջ: Կլոր թիւով, 40 հազարէն իջանք տաս հազարի:

Արտասահմանը նիւթապէս օգնեց մեր գաղութին: Բարեգործական, Կ. Խաչ, Հայրենակցական Միութիւններ, Գարակէօզեան հաստատութիւն, Հայասիրական կազմակերպութիւններ, գաղութին ամէնէն տագնապալի շրջաններուն ձեռք երկարեցին վարժարաններուն, հիւանդներուն, կարօտեալներուն եւ անչափահասներուն օգնելու համար: Եթէ 28 տարուան ընթացքին ղրկուած օգնութեան գումարները սիւնակի մը վրայ շարուին, գլխու պտոյտ պատճառող թիւ մը կ'ունենանք:

Օգնութիւնը շօշափելի արդիւնք չտուաւ, հիմնական ծրագրի եւ կազմակերպութեան պակասի պատճառով:

Ձենք ըսեր թէ գումարները փողոց նետուեցան:

Բայց, կարելի էր հրաշք գործել, ամրապնդել գաղութին հիմերը, բարելաւել անոր տնտեսական վիճակը եւ ազատել ժողովուրդը գաղթականներու տխուր միջավայրէն:

Արտասահմանը մտածեց միայն օգնութեան մասին, բայց ոչ ծրագրեալ ու կազմակերպեալ օգնութեան մասին:

Մենք ալ կազմակերպութիւն չունէինք: Ոչ ալ հիմնական ծրագիր ու նպատակ:

Ու երբ պատերազմը մեր վրայէն անցաւ, տեսանք թէ խեղճ էինք ամէն կերպով, անզօր եւ անկազմակերպ:

Այս գաղութը տակաւին կը շնչէ, կ'ուզէ տեւել եւ ապրիլ: Զարգանալ ու աճիլ:

Հայկական ոգին անվթար մնացած է հոս: Կենսունակ ու խանդավառ երիտասարդութիւն մը կայ, որ առաջին տեղը կը բռնէ գաղութներուն մէջ, իր դիտակցութեամբ, հաւատքով եւ աշխատունակութեամբ: Ունինք վարժարաններ՝ աշակերտներու մեծ թիւով:

Այս գաղութը կրնայ վերածուիլ օրինակելի ծաղկոցի կամ մեղուանոցի, եթէ բոլոր կազմակերպութիւնները ձեռք ձեռքի տուած մտածեն անոր ապագայի մասին:

Ի՛նչ կարելի է ընել գաղութը պահելու, անոր տնտեսական ու ֆիզիքական պայմանները բարելաւելու եւ անոր ազգային ոգին աւելի զօրացնելու համար:

Այս հարցումի մասին կարծիքներու փոխանակութիւն տեղի ունեցաւ Պ. Ճորճ Մարտիկեանին հետ: Մեր ամերիկաբնակ ազգայինը երբ շփում ունեցաւ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն հետ, անոնց մէջ տեսաւ ազգային առողջ ոգին եւ քանի մը օր ապրեցաւ «փոքր Հայաստան»ին մէջ (բառերը իրն են) եւ խորհեցաւ՝ թէ ընելիք գործ մը կար հոս, թերեւս աւելի կարեւոր քան Գերմանիոյ երեք հազար տարագիր Հայերուն փոխադրութիւնը:

Այս գործին հետ կապ չունին անոնք, որ ծրարները կապած առիթի կը սպասեն գաղթելու համար: Ամէն մէկը ազատ է իր ճամբան ընտրելու: Բարոյական ոչ մէկ ճնշում, ուղղակի կամ անուղղակի, անոնց վրայ, որոնք կ'ուզեն մեկնիլ: 1947էն ի վեր արդէն 2900 Յունահայեր մեկնած են ու եթէ ընդունինք թէ յառաջիկայ քանի մը տարիներուն նոյնքան ալ պիտի մեկնին, դարձեալ հոս կ'ունենանք 7000ի մօտ գաղութ մը, որ տեղ փոխելու կամ բախտ փորձելու մասին չի մտածեր, գոնէ առ այժմ:

Հետեւաբար, պարտականութիւն ունինք մտածելու այս համրանքի ապագայի մասին: Ձենք կրնար ու պէտք չէ զայն ձգենք իր ճակատագրին: Ազգին համար այստեղի եօթ հազարը աւելի արժէք է, քան Արժանթինի երեսուն հազարը, որ առ առաւելն յիսուն տարուան կեանք կրնայ ունենայ լաւագոյն պայմաններու մէջ:

Այստեղի եօթ հազարը կրնայ աճիլ, բազմանալ եւ իր գոյութիւնը պահել քանի մը հարիւր տարի:

Կ'արժէ ուրեմն միտք յոգնեցնել, նիւթական միջոցներ ստեղծել եւ ծրագիր մշակել այս համրանքին բարօրութեան եւ տեւականացման համար:

Պ. Ճորճ Մարտիկեան խանդավառուեցաւ այս հեռանկարով: Մտածումը գտաւ գործնական: Կարծիքներ հաւաքեց, խորհրդակցութիւններ ունեցաւ եւ խոստացաւ Ամերիկա վերադարձին խնդիրը հանգամօրէն ուսումնասիրել:

Ձենք ուզեր մանրամասնութիւններու մէջ մխրճուիլ, ոչ ալ լաւատեսութիւն ներշնչել ժողովուրդին: Ծրագիրը կրնայ իրագործուիլ կամ ոչ: Անշուշտ դժուարութիւնները մեծ են եւ պարզ փափաքով չեն հարթուիր: Բայց վստահօրէն կրնանք ըսել՝ թէ Պ. Ճորճ Մարտիկեան լաւագոյն տրամադրութիւններ ունի գաղութիս հանդէպ եւ պիտի զբաղի յունահայութեան վիճակով: Պիտի զբաղի յառաջիկայ վեց ամիսներուն և կարծիքներու բիւրեղացումէն յետոյ, հրապարակ պիտի նետէ հիմնական ծրագիր մը, նպատակ ունենալով գաղութին պահպանումը եւ զարգացումը, տնտեսական ու բարոյական լաւագոյն պայմաններու տակ:

Իր աղնիւ խօսքը մուրհակ է: Ինչպէս հոս նաեւ Եգիպտոսի, Լիբանանի եւ Երուսաղէմի մէջ հրապարակային բանախօսութիւններուն ընթացքին հիացումով խօսած է յունահայութեան ազգային արժէքի եւ անոր օգնելու կարելիութիւններու մասին:

Ան՝ որ կրցաւ Անչան կազմակերպել եւ բազմաթիւ խոչընդոտներու եւ դժուարութիւններու դէմ ճակատելով, երեք հազար տարագիր Հայեր Մ. Նահանգները փոխադրել, վստահ ենք թէ իր նոր առաքելութեան մէջ, աւելի դիւրութեամբ պիտի կրնայ հասնիլ նպատակին:

Ամերիկահայութիւնը, որ մինչեւ այսօր մեծ զոհողութիւններ ըրած է մեր գաղութին համար, կասկած չունինք թէ միակամօրէն պիտի բոլորուի Պ. Ճորճ Մարտիկեանին շուրջ, ազգաշէն գործ մը կատարելու համար:

Ժամանակն է օգտուելու հնարաւորութիւններէն, տունի եւ գործի կապելու այս գաղութը:

Ամերիկահայութեան նիւթական կարելիութեան սահմանին մէջ է մեր գաղութին վերակազմութեան ձեռնարկին յաջողութիւնը:

(ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ԱԶԱՏ ՕՐ»Ի)
ԱԹԷՆՔ

Վարժարան մը Հայկական

Տարի մը անցաւ արդէն: Հազիւ կարճ տարեշրջան մը Վենետիկի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանի վերաբացումէն ի վեր: Այն առեն ալ առաջիններէն եղանք ողջունելու եւ քաջալերելու համար այդ վարժարանին նոր կեանքը, անոր գործունէութիւնը անհրաժեշտ գտնելով նոր սերունդին փրկութեան, ազգապահպանման համար:

Աւելորդ չէ անգամ մը եւս յիշեցնել այդ կրթարանին պատմական դերը: Ան իր յարատեւութեամբ եւ ազգանուէր գործունէութեամբ առպարէզ նետած է գրագէտներ, հրապարակագիրներ, մտաւորական փայլուն սերունդ մը ազգային բոլոր խաւերուն մէջ, ներշնչելով հայ տղուն իրաւ հայրենասիրութեան զգացումը, սէրը գեղեցիկին եւ ճշմարիտին: Վկայ՝ Թ. Թէրզեաններ, Սրապիոն Հէքիմեաններ, Յակոբ Ոսկաններ, Բարսեղ Շահպազներ, Դանիէլ Վարուժաններ, Էտկար Շահիններ, Գ. Ալէմշահներ եւլն.:

Վարժարանին յայտագիրը կը պարունակէ օտար բոլոր վարժարաններու դասաւանդութիւնները, եւրոպական կրթութիւն: Շրջանաւարտները իրենց ստացած լիկէոնական վկայականին շնորհիւ կրնան մտնել Եւրոպայի բոլոր համալսարանները:

Դեռ աւելի կարեւոր պարագայ մը: Վենետիկի գեղարուեստական մթնոլորտին մէջ, Ս. Ղազարի շունչին տակ, Մխիթարեան վարժարանի կրթութիւնը հայ տղուն կը ներշնչէ ազգային հպարտութիւն մը, որուն այնքան պէտք ունի օտարութեան մէջ ծնած ու մեծցած տղան: Նոր սերունդը որպէսզի գիտակցութիւնն ունենայ իր ազգային արժէքներուն, պէտք է զգայ անոնց մեծութիւնը: Եւ ո՞ւր կրնայ աւելի լաւ զգալ քան հայկական բարձրագոյն վարժարանի մը մէջ, ուր ամէն յիշատակ, ամէն գիրք, պատմութեան ամէն էջ կը բերեն իրեն երկիւղածութեան խոր զգացում մը հանդէպ իր նախնիքներուն, իր ազգին, իր մշակոյթին:

Վենետիկէ Աբբահօր վերադարձին առթիւ, Յառաջ գրեց թէ Միաբանութիւնը կը խորհի վարժարան մը բանալ Ամերիկայի մէջ:

Ծիշդ է որ ներկայ պայմաններուն մէջ դըժուար թէ ծնողք մը Ամերիկաներէն մինչեւ Վենետիկ կամ Արեւելք ղրկէ իր զաւակը հայեցի ուսումի համար: Սակայն Միջին Արեւելքի կամ Վենետիկի մէջ տղան կրնայ աւելի խորապէս ազդուիլ հայկական կրթութենէ մը: Մինչեւ ամերիկահայ վարժարանի մը ծրագրին գործադրութիւնը, Ամերիկա հաստատուած հայ ծնողքը կրնայ առժամապէս բաժնուիլ իր զաւկէն յօգուտ անոր, յօգուտ նոյնիսկ իրեն: Երբ հայկական մամուլը, եւ մանաւանդ Յառաջը այնքան կը զբաղի եւ լուծում կը փնտռէ նոր սերունդի փրկութեան համար, միշտ կը յիշեցնէ թէ առաջին քայլն է հայեցի ուսում տալ անոր: Այս պարտականութենէն խուսափելու իրաւունք չունին մանաւանդ անոնք որ նիւթական միջոցներ ունին:

Այսօր արտասահմանի բոլոր երկիրներուն մէջ Հայերն ալ ունին գրագէտներ, երաժիշտներ, բեմադիրներ, դասախօսներ, գիտնականներ: Եթէ անոնք հպարտանք մըն են մեզի համար, նոյնքան եւ աւելի մեծ պարծանք մը պիտի դառնան՝ ծառայելով մայրենի լեզուին: Ֆրանսական գրականութիւնը միշտ կը մնայ, առանց Ատուեթներու կամ Troyatներու. բայց հայ միտքը պէտք ունի նոր Ալիշաններու, նոր Վարուժաններու: Անգլեւսաքսոն գրականութիւնը ճոխացնելու համար անհրաժեշտ չեն Սարոյեաններ կամ Մայքըլ Արլէններ, բայց հայկ. մշակոյթին զարգացման համար անհրաժեշտ են ապադայ Լ. Շանթեր, Նարդունիներ, Աղբալեաններ, Սարաֆեաններ:

Եթէ այս պահանջները կ'ըմբռնենք, պէտք է ամէն բան ընենք, զանոնք լրացնելու համար, ուժ տալով բոլոր հայկ. դպրոցներուն: Պէտք է թեւ թիկունք հանդիսանանք այն ուսուցիչներուն ու դաստիարակներուն որոնք արհամարհելով ապրելու դիւրին միջոցները, կ'աշխատին Հայ մը աւելի փրկել օտար ափերու վրայ, ի գին ամէն զոհողութեանց:

Պիտի մաղթէինք որ բոլոր հայկ. վարժարանները տեղ չունենան եւ քիչ գան աշակերտներուն համար:

Պիտի ուզէինք որ Վենետիկի Մուրատ-Ռափայէլեանը չկարենար գոհացում տալ եղած դիմումներու:

Եւ վերջապէս, պիտի փափաքէինք որ Մեծն Մխիթարը եւ բոլոր միւսները որ իրենց կեանքը նուիրեցին իրենց մեծ ժողովուրդին, յաւիտենականութեան մէջ ալ հպարտանային իրենց զաւակներով:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HISTOIRE DE L'ARMENIE
(ՀՐԱՆՏ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆԻ)

Մեր ողբացեալ ընկերոջ Արմէն Գարոյի զաւկին՝ Հրանտ Փաստրմաճեանի «Histoire de l'Arménie»ին հրատարակութեան առթիւ Վահէ «Յառաջ»ի մէջ քանի մը խանդավառ տողերով շեշտած էր գրքին կարեւորութիւնը եւ փափաք յայտնած՝ որ ձեռնհաս մասնագէտ մը յանձն առնէ զայն ներկայացնել ընդարձակ եւ պատշաճ գրախօսականով մը:

Ցարդ չեմ տեսած այդ գրախօսականը: Վերջերս կարդացած ըլլալով գիրքը, պարտականութիւն կը համարեմ երկրորդել Վահէի բաղձանքը:

Մինչ այդ, առանց գրախօսական փորձելու յաւակնութեան, կ'ուզեմ իմ համեստ կարծիքս յայտնել այս երկին մասին:

Ձկայ մարդ մը որ անզգայ գտնուի իր պատկանած ցեղին վերագրուած լաւ կամ յոռի յատկութիւններուն հանդէպ եւ հպարտութիւն չզգայ անոր ունեցած արժանիքներուն առթիւ:

Արդ, իւրաքանչիւր Հայու, մանաւանդ մեր ֆրանսախօս նոր սերունդին համար, Հրանտ Փաստրմաճեանի այս երկը, առանց չափազանցութեան, անհրաժեշտ գիրք մըն է:

Հր. Փաստրմաճեան, որ ներկայիս կը դասախօսէ Ժընեւի համալսարանին մէջ, ո՛չ մէկ ջանք խնայած է բազմակողմանի եւ իրապաշտ ոգիով ուսումնասիրելու համար մեր պատմութիւնը: Մեծ բծախնդրութեամբ եւ գիտնականի խղճմտութեամբ պրպտած է բազմաթիւ վաւերաթուղթեր, կարդացած է եւրոպական գրեթէ բոլոր լեզուներով հրատարակուած գրքեր՝ որոնք մօտէն կամ հեռուէն շօշափած են մեր պատմութիւնը: Այդ բոլոր հեղինակութիւններէն կարեւոր մէջբերումներ եւ քաղուածքներ կատարած է: Ձէ անտեսած նաեւ ժամանակակից պետական վարիչներու, քաղաքական, դիւանագիտական եւ այլ նշանաւոր անձնաւորութեանց թեր ու դէմ կարծիքները Հայոց մասին: Այնպէս որ, կարելի է համարել զայն մեր պատմութեան համար կատարեալ վաւերաթուղթերու ճոխ աղբիւր մը:

Գրքին վերջաւորութեան հրատարակուած մատենագիտական բաժինը կարելի մանրամասնութեամբ կուտայ ցանկը այն գրքերուն՝ որոնք կը վերաբերին Հայոց պատմութեան:

Բայց ամէնէն յատկանշականը այս երկին՝ այն է որ, հեղինակը գովելի գաղափարն ունեցած է քալեցնելու մեր պատմութիւնը ընդհ. պատմութեան հետ զուգահեռ, որպէսզի, անհմուտ ընթերցողն ալ կարենայ դիւրաւ ըմբռնել մեր պատմութեան գրաւած տեղերը ընդհանուր պատմութեան մէջ:

Զօրաւոր պրիսմակէ մը անցուցած է մեր պատմութեան բոլոր շրջաններու զանազան փուլերը, զատ զատ գլուխներու մէջ ներկայացնելով իւրաքանչիւր շրջանի աշխարհագրական, քաղաքական, զինուորական, տնտեսական, ընկերային

"Հայ Մայրերու Օր"ը

Ժամանակին Լիոնի մէջ հայ տիկիններ գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էին կազմելու «Հայ «Մայրերու Օր»ը, տօնելու համար ամէն տարի Մեծ Մօր օրին, այսինքն՝ Աստուածամօր Վերափոխման օրը։

Շատ լաւ, բարի եւ գաղափարական յղացում մըն էր. չեմ գիտեր թէ ինչո՛ւ կիսատ մնաց։

Ինչ որ ալ եղած ըլլայ պատճառը, կ՚արժէ որ անդրադառնանք անգամ մը եւս եւ վերակազմուի, վերակոչուի այդ Օրը որ պիտի ըլլայ պատիւն ու պարծանքը հայ կիներու, մանաւանդ առիթ մը մեր յարգանքի տուրքը տալու հայ մայրերուն։

Թող ըլլայ նորէն ու հաստատուի այդ Օրը, ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ ամբողջ գաղթաշխարհի մէջ, որպէսզի քաջալերուի եւ մխիթարուի հայ մայրը որ հայրենիքի կարօտն արդէն իր սրտին՝ չունի ուրիշ որեւէ բաղձանք, բայց եթէ տեսնել իր զաւակը հայ մեծցած ու զարգացած, իրենց ճամբուն մէջ մտած։

Ինքն է որ անոր պիտի տայ եւ պէտք է տայ այն կրթութիւնն ու զգացումը որ պիտի ծառայէ միայն իր երկրին եւ ժողովուրդին։

Երբ «Մանուկներու Օր»ը կը տօնենք, մտածենք ուրեմն «Մայրերու Օր»ը որ գերադաս է անկէ եւ իր յատուկ տեղը ունի ազգի պահպանման, ցեղի կենսունակութեան գործին մէջ, մանաւանդ մեզի նման ցանուցրիւ ժողովուրդի համար։

Այսպէս հայ մայրերուն պէտք է տանք յարգ ու պատիւ եւ իրենց մեծ տեղն ու անկիւնը ընտանիքի կազմութեան մէջ, Հայու շունչով, Հայու սրտով ու ջանքերով։

Անշուշտ ընտանիքի հայրն ալ իր կարեւոր տեղն ունի այդ մանուկներուն, զաւակներուն ազգային դաստիարակութեան գործին մէջ։

Կապոյտ Խաչը չի՞ կրնար ստանձնել այս նախաձեռնութիւնը, ի շահ ժողովուրդի եւ ի քաջալերութիւն հայ մայրերու ազգասիրական ճիգերուն։

ՄԻՆ-ՍԷ

ներն. վիճակները։ Եթէ Նարդունին ներէ՝ պիտի ըսեմ որ «ամբողջական» պատմագրութիւն մըն է։

Հակառակ հինգ հարիւր մեծադիր էջերէ բաղկացած հատոր մը ըլլալուն, այս հոյակապ գիրքը չէր կրնար անշուշտ պարփակել մեր պատմութիւնը իր բոլոր մանրամասնութիւններով։ Հեղինակը գրած է շատ հասկնալի լեզուով մը եւ տուած է պատմութեան բոլոր հիւթեղ մասերը՝ սկսած հայ ցեղի ծագումէն մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը, ուր մեծապէս հարուածն ստացաւ Հայկական Դատը։

Գիրքը կը կարդացուի մեծ հաճոյքով եւ անընդհատ հետաքրքրութեամբ, գրուած ըլլալով շատ յստակ եւ սահուն ոճով, նաեւ խանդավառ շունչով, վասնզի հեղինակը — ինչպէս նախաբանին մէջ կը գրէ — ուզած է իր հօր եւ իր ազգին հանդէպ կատարել երկիցս նուիրական պարտականութիւն մը։

Բայց աւելի լաւ է, լրիւ գաղափար մը կազմելու համար, կարդալ գի՛րքն իսկ։ Վստահ եմ որ զայն կարդացող ամէն Հայ հպարտ պիտի զգայ ինքզինքը

Ս. Հ. ՆԱԽԱՎԱՐԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԱՐԾԻՒ»Ի ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յապաղած) — Հ. Ե. «Արծիւ» Միութեան տարեկան դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Յուլիս 29ին, կիրակի ամբողջ օրը, Պ. Նաճարեանի ընդարձակ եւ զովասուն պարտէզին մէջ։ Այս տարի եւս ժողովուրդը եկած էր խուռներամ։

Մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն պահելէ վերջ, հանդէսը սկսաւ մարզիկներու կողմէ երգուած՝ «Յառաջ Նահատակ»ով։

Օրուան նախագահը՝ ընկեր Ա. Յակոբեան, համառօտակի պարզեց նորակազմ «Արծիւ»ին երկու տարիներու գործունէութիւնը։ «Մեր մարզիկները պիտի աշխատին աւելին ընել՝ յաջորդ տարին դարձեալ կարգ փոխել»։

Գեղարուեստական բաժինէն վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Խ. Մխիթարեան, որ ջերմապէս գնահատեց «Արծիւ» Միութեան յառաջդիմութիւնը։ «Այսօր ան նախանձելի դիրքի մը հասած է եւ մեր մարզիկները արժանի են գնահատանքի։ Բայց այս յաջողութիւնները մասամբ ձեզի կը պարտին։ Շնորհիւ ձեր ներկայութեան եւ քաջալերութեան է որ անոնք սիրտ կ՚առնեն եւ ձեր բարոյական եւ նիւթական աջակցութեամբ է որ «Արծիւ»ը կանգուն կը մնայ»։

Վիճակախաղէն վերջ ներկայացուեցաւ թատերախաղ մը, «Երկու ծայրայեղները»։ Յաջող էին դերակատարները։ Այնուհետեւ մինչեւ շատ ուշ, տեղի ունեցան եւրոպական եւ հայկական պարեր։ Ժողովուրդը շատ գոհ մնաց։ Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որ օգնեցին ձեռնարկին յաջողութեան. եւ մասնաւորապէս պարտէզին տիրոջ։

X Յուլիս 14ին ի պատիւ «Արծիւ»ի խաղացողներուն Պ. Ա. Թէճիրեան սիրայօժար տրամադրած էր իր օդասուն պարտէզը՝ Վալապրի մօտ, ուր տեղի ունեցան զանազան խաղեր։

Ա. ԱՐԾԻՒ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Մ. Նահանգներու Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդը մասնաւոր նիստի մը մէջ որոշեց որ Թուրքիա դերծ կացուցուի Սովիէթ արբանեակ երկիրներուն հետ առեւտուր ընելու արգելքէն։

Ինչպէս յայտնի է, օրէնքի մը համաձայն, Ամերիկա ոեւէ օժանդակութիւն պիտի չընէ խորհրդային ճակատին բարեկամ պետութեանց։

Արդ, Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդը այս բացառութիւնը ըրաւ այն նիստին մէջ, որուն կը նախագահէր նոյնինքն նախագահ Թրումըն եւ այս մասին զեկոյց մը հրատարակուեցաւ։ Ազգ. Խորհուրդը այս որոշման յանգեցաւ իր բարեկամ պետութեան առեւտրական կացութիւնը քննելէ վերջ։ Մասնագէտներ կ՚ըսեն թէ ռազմագիտական կարեւորութիւն ունեցող այս երկիրը արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներուն հետ սերտ յարաբերութիւններ կը մշակէ. այս պատճառաւ վերոյիշեալ արգելքէն զերծ պէտք է մնայ։ Մնաց որ Թուրքիա նուազագոյն աստիճանի հասցուցած է խորհրդային ճակատի հետ ունեցած առեւտուրը։ Ամերիկեան շահերուն կը համապատասխանէ այս արգելքին բարձումը, համաձայն նոյն աղբիւրներուն։

ԵՐԿՈՒ ՅԱՆԴՈՒԳՆ ԼԵՌՆԱԳՆԱՑՆԵՐ

Հէմքէր եւ Քէօլէնպէրկէ, երկու գերմանացի լեռնագնացները որոնք փորձեցին Ալպեաններու ամէնէն զարհուրելի գագաթը բարձրանալ, վերջապէս փրկուեցան, մինչ կը կարծուէր թէ անհետ կորսուած են։ Հակառակ իրենց յոգնութեան կը. ժպտէին։

Երկուքն ալ անմիջապէս փոխադրուեցան հիւանդանոց։ Լեռնագնացներէն մէկուն ձեռքերը եւ ոտքերը թեթեւօրէն սառած են, իսկ Քէօլէնպէրկէի վիճակը աւելի ծանր էր։

Հէմքէր կը պատմէ թէ վեցերորդ անգամն ըլլալով բարձրացան Ժօռասի հիւսիսային ճակատը եւ յաջողեցան։ Ժայռը ծածկուած էր սառով, ինչ որ տաժանելի դարձուց վերելքը։ «Երբ 1937ին կը փորձէի, կը կարծէի թէ այլեւս երբեք պիտի չփորձէի այդքան դժուարին վերելք մը։ Ոչ միայն վերելքը տաժանելի էր, այլեւ կորսնցուցինք մեր մուրճը եւ ստիպուեցանք բրիչին բերանը իբրեւ մուրճ գործածել։ Միւս կողմէ փոթորիկը կը խանգարէր մեր վերելքը։ Սակայն յաղթելու կամքը այնքան զօրաւոր էր որ երբեք մեր մտքէն չանցուցինք ընկրկել։ Շատ դժուար էր նեցուկի մը հանդիպիլ։ Երբ սառի կտոր մը բռնեցի, յանկարծ կոտրեցաւ, եւ 30 մեթր վար ինկայ։ Բարեբախտաբար Քէօլէնպէրկէ կը հսկէր եւ պարանը կը դիմանար»։

ՆՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ զինեալ միջադէպերը յաճախադէպ դարձած են վերջին շաբթուան ընթացքին, իր սահմաններուն վրայ։ Իր յայտարարութեան համաձայն, Պուլկարիա, Ռումանիա, Հունգարիա եւ Ալպանիա շարունակ նոր դէպքեր կը յարուցանեն, այն տպաւորութիւնը ձգելով թէ խռովութիւններ կը տիրեն Նուկոսլաւիոյ մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ. Ժղովին արտաքին գործերու յանձնախումբը բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կը զանգատի թէ Մ. Նահանգները Ֆրանսան դուրս ձգած են Ճափոնի հաշտութեան դաշնագրի եւ Խաղաղականի պաշտպանութեան վերաբերեալ բանակցութիւններէն, հակառակ այս երկրին ահագին զոհողութեանց։

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ նոր դատ մը բացուած է ութ ամբաստանեաներու դէմ։ Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամբաստանեալները «խոստովանած են» թէ լրտեսութիւն կը կատարէին ի հաշիւ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներուն։ Ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց ամբաստանեալներուն համար, որոնք մատնեցին իրենց մեղսակիցները։ Գլխաւոր ամբաստանեալն է Ռումանիոյ օդանաւային հրամանատարը, զօր. Միհալ Ռոմանէսքու, որ ձերբակալուեցաւ մէկ տարի առաջ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՓԱՔԻՍՏԱՆ կը շարունակեն ծանուցագիրներ փոխանակել, յանուն խաղաղութեան։ Հնդկաստանի վարչապետը, Նեհրու, հաւաստեց թէ պիտի չյարձակին Փաքիստանի վրայ, Քաշմիրի վէճին առթիւ։ Հնդկաստան կը գանգատի թէ անգլիացի սպաներ երեւցած են Փաքիստանի մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Թ.

Զարհուրելի տեսարան մըն էր աս, պատմութեան է՛ն սարսափելիներէն մէկը։ Այն ատեն, երբ վերջին պատերազմիկները պարիսպէն հեռանալով ու վազելով քաղաքի կեդրոնին կը մօտենային, իրենք ալ կը խառնուէին այն անհուն բնակչութեան որ խենթերու պէս դէպի Ոսկեղջիւր կը վազէր. Թուրքերուն մուտքին զարհուրելի լուրը ամէնէն հեռաւոր թաղերուն մէջ ալ մեծ խուճապ ու սարսափ կ՚արթնցնէր։ Ամէն կողմ, խղճալի փախստականներ կային միայն, ամէն սեռէ, ամէն տարիքէ, ամէն աստիճանէ։ Մարդկային հեղեղ մը խելակորոյս դէպի նաւահանգիստ կը վազէր ամէն փողոցներէն, ամէն հրապարակներէն։ Այս շուարած ամբոխէն յուսահատ անհուն աղաղակ մը կը բարձրանար անդադրում։

Թրքական նաւերէն ցամաք ելլող առաջին յարձակողներուն մէջ պէտք է հաւանաբար դնել անոնք, որ Ճիուտէքայի ծովեզրը ելան (Պոլսոյ հրեայ թաղը) անմիջապէս որ այդ կէտին վրայ պաշտպանէչին վերջին պաշտպանները ձգեցին փախան, հոն ուր այսօր Պոլսոյ մաքսատան շէնքը կառուցուած է, Վալիտէ Սուլթանի ծանօթ մզկիթէն ոչ հեռու։

Լէոնառ Արքեպիսկոպոս եւ Ֆրանցէս կը յիշեն քաջարի պաշտպանութիւնը Բօլ, Անթուան եւ Թրոյիլօ Պօքիարտի եղբայրներուն, այն քաջարի Իտալացիները, որոնք Ա. Պոլսոյ դրան մօտի պատնէշի պաշտպանութիւնը քիչ մը ատեն ալ շարունակեցին, մինչեւ որ նշմարեցին թէ Թուրքերը խուռներամ կը մտնէին քաղաքին մէջ իրենց ձախ կողմը։ Ձիերուն վրայ նստած, իրենց զինուորներուն գլուխը անցած, կատաղօրէն պաշտպանուեր էին, բազմաթիւ յարձակողներ ջարդելով։

Վերջապէս տեսնելով որ ալ անօգուտ է կռիւը երկարել, որոշեցին իրենց կեանքը ազատել. դէպի նաւահանգիստ քշեցին ձիերը, ջանալով նաւերուն հասնիլ։ Ճամբան պաշարուեցան Թուրք զինուորներէ, բայց վէրքերով ծածկուած, յաջողեցան ճամբայ մը բանալ յաղթականներու մէջէն ու Կալաթա ապաստանեցան։

Երրորդ խումբը յարձակմամբ գրաւուեցաւ Սուլթանին Թիկնապահ ալպանացի պետի մը, Էլիաս պէյի կողմէ, որ վերջէն Սուլթան Պայազիտ Բ.ի ախոռապետը կամ «Իմրախոր»ը եղաւ. Սուլթանը ի վարձ իր ծառայութեանց, իրեն նուիրեց Սամաթիոյ թաղին մէջ գտնուող Սուրբ Յովհաննէս համբաւաւոր վանքին հսկայ շէնքերը, որոնք յետոյ իր անունով կոչուեցան «Իմրախոր ճամիսի»։

Ալ հիմա, անհուն պարիսպին ամէն մէկ կէտին վրայ, կայսեր դրօշներուն տեղ կը ծածանէին Սուլթանին հսկայական դրօշակները։ Յորները ալ փախեր էին։ Իսկ Թուրք նաւազները դրօշակներուն այս փոփոխութիւնը տեսնելով, ուրախութենէ եւ թալանի ծարաւէ գինովցած, պատերն ի վեր կը մագլցէին քաղաք մտնելու համար։ Թրքական նաւատորմը ամբողջովին պարպուեցաւ իր նաւազներէն, որոնք թալանի կը վազէին։ Քաղաքին բնակիչներէն ով որ չէր կրցած ճենովական նաւերը մտնել, խուժեր էր Այա-Սօֆիայի եկեղեցին, որ խեղդուելու չափ լեցուեցաւ։ Դրան մօտ եղողները ներսէն նիգերով դոցեցին դուռը։ Ուրիշներ ալ քաղաքին մէջ աստին անդին կը վազէին, առանց գիտնալու թէ ուր պէտք է երթան։ Հազարաւոր կիներ ու տղաքներ, ինկան փողոցները, որպէս թէ երկրաշարժ մը զիրենք դուրս նետած ըլլար։ Իրենց սարսափելի աղաղակները, խառնուելով Թուրքերու յաղթական աղաղակներուն, մինչեւ երկինք կը բարձրանային։

Սուրբ Թէոդորոսի եկեղեցին այդ գիշեր Հըռկում կար ու լեփ լեցուն էր երկու սեռէ եւ ամէն տարիքէ հաւատացեալներով։ Արշալոյսին հանդիսաւոր թափօրով մը, մոմերը ձեռքերնին եւ արտասուալից, ելան եկեղեցիէն. յանկարծ, հաւանաբար այսօրուան Վէֆայի հրապարակը հասած ատեննին, առաջին անգամ քաղաքը մտնող Թուրքերու խումբ մը դէմերնին ելաւ. դժոխային տեսարան մը պարզուեցաւ հոդ, բոլորն ալ ծեր, կին, տղայ, վայրկենապէս խողխողուեցան. շատ հաւանաբար ասոնք առաջին զոհերը եղան քաղաքի առումին յաջորդող ջարդին։ Դիւրին է երեւակայել այդ սարսափի տեսարանը։ Եկեղեցին, օրուան տօնին առթիւ վարդերով զարդարուած էր. ատոր համար ալ անկէ ի վեր կոչուած է «Կիւլ ճամիսի»։

(Շար.)

Անգլեւիրանեան վէճը

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ բանակցութիւնները մտած են վճռական շրջանի մը մէջ: Բրիտանական գլխաւոր պատուիրակը, Պ. Սթոքս (նախարար), երկու կարեւոր ծրագիրներ մշակած է, Պարսիկներուն ներկայացնելու համար: Բանակցութիւնները 24 ժամ յետաձգուեցան, կարգ մը մանրամասնութիւններ ճշդելու համար: Այս յետաձգումը տեղի ունեցաւ փոխադարձ համաձայնութեամբ, ինչպէս կ'ըսէ պաշտօնական զեկոյցը:

Մինչ այս մինչ այն, կողմնակի գործունէութիւն մը կը տիրէ: Պ. Սթոքս այցելեց կրօնապետ Էյաթոլլահ Քաշանիի, ջերմ կուսակից՝ Տոքթ. Մոսատեղի կառավարութեան: Բրիտանական պատուիրակը ամէն միջոց կը փորձէ, համոզելու համար Պարսիկները թէ փոխադարձ գործակցութիւնը օգտակար է երկու երկիրներուն համար: Մասնագէտներ կ'ըսեն թէ իրանեան լեզուն չունի «գործակցութիւն» բառին համազօրը, ուստի բաւական ժամանակ անցաւ, բառը թարգմանելու եւ բացատրելու համար թէ ինչ ըսել կ'ուզեն:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն բրիտանական ծրագիրը ճանչնալով Անգլեւիրանեան ընկերութեան ազգայնացումը, կ'առաջարկէ Անգլիացիներուն յանձնել հարաւ. շրջանի նաւթահորերուն եւ զտարաններուն ղեկավարութիւնը: Այս առաջադրութեամբ, նոր ընկերութիւն մը պիտի կազմուի, գոհացում տալու համար Պարսիկներուն:

Վերջին լուրերու համաձայն, մթնոլորտը նպաստաւոր կ'երեւայ, սակայն ծայրայեղները կը շարունակեն ճնշել վարչապետին վրայ, որպէսզի տեղի չտայ: Իրենց պաշտօնաթերթը, «Շահէտ» կ'ազդարարէ թէ պէտք է վճռապէս մերժել որ եւ է առաջարկ որ կը տրամադրէ Անգլիացիներուն յանձնել Աբատանի նաւթահորերուն վարչութիւնը: «Այն ատեն կը մնայ մէկ ելք,—Անգլիացիները բռնի ուժ պիտի գործածեն: Մենք ալ ուժին կը պատասխանենք ուժով»:

Ուրիշ թերթ մը, «Աթէշ», կը թելադրէ Տոքթ. Մոսատեղի հրաժարիլ անյապաղ, եթէ դժուարութեանց հանդիպի: Եւ կ'աւելցնէ.

— «Եթէ Իրան անկարող է իրականացնելու իր իտէալները, կը նախընտրենք կարմիր յեղափոխութիւնը, փոխան բրիտանական սեւ աշխարհակալութեան»:

× Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Իրանի գանձը երկու միլիոն սթերլինի բաց մը կը ցուցնէ ամէն ամիս: Պետական պաշտօնեաներէն ոչ մէկը լրիւ թոշակ ստացած է չորս ամիսէ ի վեր:

Եւրոպան ապահո՞վ է

Մ. Նահանգներու ծերակոյտին արտաքին յարաբերութեան յանձնաժողովը մամուլին հաղորդեց զօր. Այզընհաուըրի մէկ յայտարարութիւնը, որուն համաձայն «ազատ աշխարհին նիւթական միջոցները այնքան ջախջախիչ են որ, ծիծաղելի է անուսարապով եւ ջղագարութեամբ արտայայտուիլ»:

Միեւնոյն ատեն, հրատարակուեցաւ այն տեղեկագիրը, զոր պատրաստած էին ինը ծերակուտականներ, քննական պտոյտ մը կատարելով Եւրոպայի մէջ:

Այս պտոյտը տեղի ունեցաւ անցեալ յուլիսին, տեւելով 14 օր: Իրենց տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ զօր. Այզընհաուըր վերոյիշեալ յայտարարութիւնն ընելով հանդերձ, դիտել տուած է թէ երկաթեայ վարագոյրէն անդին եղած երկիրները կազմած են միութիւն մը որ կը պակսի Ատլանտեանի զինակիցներուն: Սակայն եւ այնպէս աւելցուցեր է թէ այդ միութիւնը «գլուխ հանուած է հրացանով եւ սուրով»:

Տեղեկագիրը կ'ըսէ — «Ոչ մէկը կ'առարկէ թէ Սպանիան օգտակար զինակից մը պիտի ըլլայ, եթէ համայնավարական յարձակում մը կատարուի Եւրոպայի դէմ»: Բայց, շատեր կը վախնան թէ ամերիկեան աջակցութիւնը պիտի զօրացնէ զօր. Ֆրանքոյի դիրքը: Տեղեկագիրը կը թելադրէ միջոցներ գտնել, Սպանիան եւ Եուկոսլաւիան ալ կապելու համար արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան ցանցին:

Նոյն տեղեկագրին համաձայն, Մ. Նահանգներուն կողմէ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ տրամադրուած օգնութիւնը «մեծ մասով լաւ գործածուած է»: Եւ բարձր գնահատելով երկու երկիրներուն բարոյական կորովը, կ'առաջարկէ երկուքն ալ ընդունիլ Ատլանտեանի դաշինքին մէջ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորին սպանութեան առթիւ, ձերբակալուած են ութ ամբաստանեալներ: Ուրիշ երկու կասկածելիներ ալ կը փնտռուին: Մինչ վարչապետը այս տեղեկութիւնը կը հաղորդէր, արաբական Երուսաղէմի նախկին կառավարիչներէն գնդ. Ապտուլլահ էլ Թէլ «դաւաճանութեան, խարդախութեան եւ անուսարապի» մեղադրանքներ կ'ուղղէր: Իր յայտարարութեան համաձայն, սպանութեան բուն դրդիչն է վարչապետը, իր երեք նախարարներուն հետ. (վերապահութեամբ):

Ընտանեկան Դաշտահանդէս

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Խատիսեան խումբին եւ Ֆ. Կ. Խաչի, այս կիրակի ամբողջ օրը Սէնթ Անտրէի հանրածանօթ պարտէզին մէջ:

Կը նախագահէ ԸՆԿԵՐ Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Գեղ. խնամուած բաժին. երգ պար, արտասանութիւն: Նոր Սերունդին կողմէ պիտի ներկայացուի քրքջալիր գաւեշտ մը: Պիտի նուագէ Պուլվար Օտտոյի նուագախումբը հայկական եւ եւրոպական պարեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ԾԱՆՕԹ.— Դաշտավայրը երթալու համար փլասս տ'էքսէն առնել 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջին կայարանը:

Ընտանեկան Դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Կոմիտէին, չորեքշաբթի, 15 օգոստոս Աստուածածնի օրը, առտուընէ մինչեւ իրիկուն ծանօթ գեղատեսիլ պուրակին մէջ, պաղ աղբիւրի ափին Café Marguet եւուլը):

Բանախօսութիւնք պար, գեղարուեստական բաժին ու անակնկալներ: Ճոխ պիւֆէ:

Կը խօսի ընկ. Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

Անձրեւի պարագային տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ նոյն օրը Հ. Յ. Դ. տան մէջ ընտանեկան խնջոյքով:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 54րդ տարեդարձին առթիւ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբին, օգոստոս 19, կիրակի օր ամբողջ օրը, Le Col sur Loupի գետեզերքի ծառախիտ անտառներուն մէջ:

Կը հրաւիրուին Նիսի մեր հայրենակիցները անխտիր:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Համայնագիտական եւ Հայագիտական

ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

Ընդարձակ եւ պատկերազարդ բառարանի

Ա. հատորը (Ա.— Ասորիք)

Դատաստանններ

«... Ու դատելով գործին լրջութիւնը հրատարակուած սկզբնական պրակներէն, մտքիս մէջ տարակոյս չի ձգեր՝ թէ երբ ամբողջանայ պիտի ըլլայ կոթողային, փառքի մնայուն պսակ մըն ալ աւելցնելով Ձեր ճակտին»:

Նիւ Եորք — Վեր. Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

× «... Արդարեւ շատ հսկայ գործ է, մեծ աշխատութիւն կը պահանջէ, բայց գնահատելի եւ անմոռանալի ծառայութիւն մը պիտի ըլլայ ան մեր եկեղեցական գրականութեան համար, վասն զի չունինք Ս. Գրոց ընդարձակ համայնագիտարան մը, հայագիտական բաժինով մը ճոխացած»:

Ֆրէզնօ — Գ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Գին 12 տոլար

Ստանալու համար դիմել հեղինակին՝

Mgr. Artavazd Surméyan, 15, Rue Jean Goujon, Paris.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ հասած տեղեկութեանց համաձայն, պիտի արտաքսուին Հրեաները, աւելի քան 120.000 հոգի:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ յայտարարեցին Մոնթէ Քարլոյի եւ Նիսի մեծ պանդոկներու սպասաւորները:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ «Նոր-Տէսթուր» կուսակցութեան վարիչը, Հապիպ Պուրկիպա, Լոնտոն հասնելով, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ մամուլին.— «Եթէ Ֆրանսա մերժէ ընդունիլ մեր պահանջները, գործադուլներ եւ ցոյցեր պիտի կազմակերպենք: Ի հարկին պիտի կռուինք»,

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԷՆ վերջ, հրդեհներ ծագեցան Իտալիոյ մէջ: Անձրեւները կը շարունակուին: Բազմաթիւ վիրաւորներ կան: Հունձքերը ծանր վնասներ կրած են: Ամբողջ այգիներ, ձիթաստաններ, մրգաստաններ եւ անտառներ ոչնչացած են: Գարիի մօտ ռազմանիւթի գործարան մը հրաշքով փրկուեցաւ, երբ հովը յանկարծ փոխեց ուղղութիւնը: Եւրոպայի բոլոր մասերէն հասած լուրեր կը հաստատեն թէ վերջին օրերու տեղատարափները եւ փոթորիկները ահագին աւերներ գործած են ամէն տեղ:

ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ կախուած է Սողոմոն Մերունեան անուն Հայ մը, որ ոստիկան մը սպաննած էր Նոր Գիւղի մէջ: Իրեն հետ կախուած է նաեւ Արաբ մը որ սպաննած էր իր եղբայրը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Օգոստոսի ընթացքին պէտք է վճարուին բոլոր յետնեալ պարտքերը:

Այն բոլոր բաժանորդները որոնք մանտաչէֆի քառդերով իրենց հաշիւը ստացած են եւ չեն փակած, այլեւս թերթ չեն ստանար, Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ:

Արձակուրդի առթիւ երբ հասցէի փոփոխութիւն կը կատարուի, կը խնդրենք չմոռնալ հին հասցէն եւ օրինական վճարումը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆ. Կ. Խաչի Պ.-Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 ֆրանք Տիկին Վարդուհի Շիրինեանէ եւ 1000 ֆրանք Օր. Ռ. Տակոեանէ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս երեքշաբթի ժամը 20.30ին Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Ս. Տէր Թովմասեան:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, le Raincy, երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը:

Հաղորդ. միջոց. — Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Raincy - Pavillons: Հեռաձայն Լը Րէնսի 172:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 15 AOUT 1951 Չորեքշաբթի 15 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6534-Նոր շրջան թիւ 1945

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՀԱ ԹԷ ՈՒՐ ՀԱՍԱՆՔ

Տարենէ մը ի վեր, Թուրք թերթերը թղթակիցներ կը ղրկեն հայաշատ շրջաններ, — դէպի Սուրիա-Լիբանան, պտոյտներ եւ պրպտումներ կատարելու համար:

Եւ կը հրատարակեն թղթակցութիւններ՝ մեղրածորա՜ն գովեստներով: Մանաւանդ եթէ հիւրասիրութիւններ ալ վայելած են: Կամ Թուրքերէն խօսակցութիւնը լսած՝ հայկական բերաններէ: (Ո՞ւր չեն լսած...):

Վերջերս առիթ ունեցանք նմոյշներ հրատարակելու:

Քիչ անդին պիտի կարդաք ուրիշ մը, յաւելեալ մանրամասնութիւններով:

Կը թուի թէ մարդիկը կարօտցա՜ծ են մեր տարագիր բազմութիւնները: Ծրագով կը փնտռեն երբեմնի «վաթանտաշ»ները: Հրապարակաւ կը տարփողեն անոնց արժանիքները, շինարար ոգին եւ յարատեւ աշխատանքը:

Միեւնոյն ատեն, կ'ուզեն մոռնալ, մոռցնե՜լ անցեալ դէպքերը, «որոնց պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ հին սերունդներուն որոշ մէկ խմբակցութեան վրայ»:

Թողո՛ւնք այս արիւնազանգ պատմութիւնը, որ շատ հեռուները պիտի տանէր մեզ, եւ ամփոփուինք Թուրք թղթակցին մատնանշած երեւոյթին վրայ.

— « Շատ լաւ ժամանակ անցուցինք Հայերու հետ եւ ամէնէն վերջ սա եզրակացութեան յանգեցանք թէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ Հայերն են որ կ'ապրեցնեն թուրքերէնը »:

Անշուշտ կը չափազանցէ «Ազշամ»ի թղթակիցը, թեւ տալով իր երեւակայութեան:

Եւ սակայն, առաջին վկան չէ ինք, հաստատելու համար թէ Թրքախօսութիւնը տարածուած է այդ երկու բազմահայ գաղութներուն մէջ:

Հայկական գրիչներ ալ արձանագրած են եւ կ'արձանագրեն այս պարագան:

Տարիներ առաջ, բուռն պայքար բացուած եւ տուգանք հաստատուած էր Թրքախօսութեան դէմ:

Կարելի՞ է պարտկել այս վէրքը, որ միայն Սուրիա-Լիբանանի յատուկ չէ:

Թերեւս այլասերածներ են այն երիտասարդները որ Թուրքերէն երգեր, խօսեր եւ ընտանեկան պատմութիւններ պատմեր են:

Ո՞ւր չկան այլասերածներ:

Բայց, այս ափերէն մինչեւ Ամերիկա, եթէ «շարգի»ներն ու Թրքախօսութիւնը տակաւին կը պահեն իրենց հմայքը, միայն այլասերածներուն վրա՞յ կ'իյնայ մեղքը:

Պատասխանատու չէ՞, այսպէս կոչուած «արդոյ» հասարակութիւնը, իր երկդիմի դիրքով, քաջալերութեամբ կամ ապիկարութեամբ:

Պատասխանատու չե՞ն ծնողները, որ թոյլ կուտան Թուրքերէն խօսիլ իրենց տուներուն մէջ:

Պատասխանատու չե՞ն այն երիտասարդները, որոնք Թուրքերէն կը խօսին կամ լսեն սրճարաններու, հանդիսավայրերու, խանութներու կամ փողոցներու մէջ: Կը խօսին ու կը լսեն առանց կարմրելու: Առանց հակազդելու: Առանց ազգային արժանապատուութեան խնդիր յարուցանելու:

Մինչեւ ե՞րբ հայկական բերաններ պիտի պատմեն հանդիպած Թուրքին.

— Մեր տունին մէջ բոլորը Թուրքերէն կը խօսին: Մենք ալ կը սորվինք, լսելով, խօսելով...

Պիտի չպատահի՞ որ յետին անհատը պարծենայ ամէն տեղ, ճակատաբաց եւ բարձրաձայն.

— Մեր տունին մէջ միայն հայերէն կը խօսին:

Եթէ մեր ազգային դիմագծին եւ ինքնուրոյն գոյութեան հիմնական տարրը՝ լեզուն ալ պիտի կորսնցնենք, ի՞նչ կ'արժեն մեր քաղաքական յաւակնութիւնները:

Եթէ երեսուն տարի վերջն ալ Հայերն են որ կ'ապրեցնեն Թուրքերէնը՝ ազատ երկիրներու մէջ, ալ ինչո՞վ կը տարբերինք երէկուան « բաջա »ներէն:

Վերջերս, Պոլսոյ մէջ, Թուրքիոյ կրթական գործավարը նորէն կը յիշեցնէր տարիներ առաջ արձակուած ազդանշան մը, — «Հայրենակից, Թուրքերէն խօսէ»:

Ահաւասիկ «նախկին հայրենակիցները» ինքնաբերաբար կը կատարեն այդ պատուէրը, ազատ ափերու վրայ...

Շ.

Կարդացէք եւ... կարմրեցէք

«ՀԱՅԵՐՆ ԵՆ ՈՐ Կ'ԱՊՐԵՑՆԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ «Ազշամ» թերթին թղթակիցը, Հըֆզը Թոփուզ, որ Սուրիա եւ Լիբանան այցելած էր վերջերս, կը պատմէ Դամասկոսէն Պէյրութ գացած ատեն (Մարմարա, 7 օգոստոս).

Դամասկոսէ ճամբայ ելլելէ վերջ, միջոց մը անձայն անշշուկ մնացինք: Շուտով թօթափեցինք այս թմրութիւնը եւ լսեցինք արեւելեան եղանակներ, որոնք մեր կառքին մէջ կը հնչէին: Եւ ի՜նչ շարգիներ.— Չանագգալէ իչինտէ վուրտուլար պէնի — Իսկիւտարա կիտէրքէն ալտըտա պիր եաղմուր. — Գըշլամըն էօնիւնտէ բէտիֆ սէսի վար »:

Ընկերոջս ըսի.— Կ'երեւի ուղեւորներէն շատեր Թուրք են, մեր սիրտը պիտի չնեղուի:

Անդրադարձանք որ երգին մասնակցողները 18-20 տարու դեռատի տղաք են: Երբ օթօպիւսը կանգ առաւ պէնզինի կայանի մը առջեւ, բարեկամացանք այդ տղոց հետ:

Բոլորն ալ Հայ են եղեր: Ամբողջ ճամբու տեւողութեան, հայերէն միակ բառ մը չխօսեցան: Իրենց միջեւ միշտ Թուրքերէն կամ արաբերէն կը խօսէին:

- Այս երգերը ուրկէ՞ սորվեցաք, հարցուցինք:

— Մեր տուներուն մէջ յաճախ կը հաւաքուէինք, խրախճանքներ կը սարքէինք, պատասխանեցին: Միայն երգեր կ'երգէինք, ռատիօ մտիկ կ'ընէինք:

Այս Հայերէն ոչ մէկը Թուրքիան տեսած է: Հակառակ ատոր շատ մաքուր Թուրքերէն կը խօսին, Անատոլուի հնչումով: Մէկը ըսաւ.

— Իմ մեծ մայրս բնաւ հայերէն չի գիտեր: Այս պատճառով տունը միշտ Թուրքերէն կը խօսինք:

Բոլորն ալ շատ մը բաներ հարցուցին Թուրքիոյ մասին: Մանաւանդ հետաքրքրուեցան Իսթանպուլով, Կեսարիայով, Այնթէպով, արտակարգ շահագրգռութիւն մը ցոյց տալով այս քաղաքներուն հանդէպ:

Հայերու հետ մեր մտերմութիւնը շարունակուեցաւ ճամբու ամբողջ տեւողութեան: Պէյրութ կարգ մը տեղեր պիտի հանդիպէինք: Երբ իջանք օթօպիւսէն, մեր հայ բարեկամները մեզի պանդոկ ալ գտան. Նոյնիսկ յաջորդ օր փափկանկատութիւնը ունեցան մինչեւ պանդոկ գալու եւ մեզ առաջնորդելու:

Անոնց միջոցաւ կապ հաստատեցինք նաեւ տարբեր Հայերու հետ: Բոլոր տարիքոտ Հայերը կը փափաքին անգամ մը եւս տեսնել Թուրքիան, իրենցմէ ոմանք կը փափաքին նոյն իսկ Թուրքիա հաստատուիլ: Կը ցաւին որ մեր այսօրուան օրինական տրամադրութեանց համաձայն, չեն կրնար իրագործել իրենց այդ փափաքը:

Շատ լաւ ժամանակ անցուցինք Հայերու հետ, եւ ամէնէն վերջ սա եզրակացութեան յանգեցանք թէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ Հայերն են որ կ'ապրեցնեն թուրքերէնը: Այդ մարդիկը մոռցած են այլեւս անցեալի դառն յիշատակները:

Այդ ողբերգութեանց պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ հին սերունդներուն որոշ մէկ խմբակցութեան վրայ: Այսօրուան սերունդները ոչ մէկ պատասխանատուութեան բաժին ունին հին պայքարներուն մէջ եւ ոչ մէկ շահ կը տեսնեն հին քէնիւր շարունակելով:

Թուրք եւ հայ ազգերու միջեւ մշակութային խորունկ կապեր ալ կան: Հայերը այսպէս կը խորհին հիմա եւ այս պատճառով է որ տաք վերաբերում ցոյց տուին մեզի:

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ դպրեվանքին վերատեսուչը, Դերենիկ եպիսկ. Փոլատեան, որ Պոլիս կը գտնուի տարենէ մը ի վեր, անցեալ շաբթու այցելած է կուսակալին եւ Ապահովութեան Տեսուչին: Կ'ուղէ Կեսարիա եւս հանդիպիլ: Քանի մը թերթեր գրած էին թէ օտարահպատակ կրօնաւորներուն արգիլուած է արարողութիւններ կատարել Թուրքիոյ մէջ. բայց յետոյ ճշդուեցաւ որ այդ արգելքը չի վերաբերիր հայ եկեղեցականներուն:

ՓԱՐԻԶԻ դրամատուները գոց են մինչեւ հինգշաբթի առաւօտ:

Դաշնիճին առաջին գործերը

Նոր դահլիճը գործի ձեռնարկած է արդէն, քննելու համար կարգ մը խնդիրներ, որոնք անմիջական լուծում կը պահանջեն:

Նախարարական առաջին խորհուրդը պիտի գումարուի ուրբաթ կամ շաբաթ, Էլիզէի պալատին մէջ: Օրակարգին վրայ կան հետեւեալ սնտեսական խնդիրները, — ցորենի, միսի եւ բուրդի գիները, ածուխի խնդիրը, ընկերային ապահովութեան սնտուկներուն բացը:

Թերթերը կը գրեն թէ ամէնէն հրատապ խնդիրներն են ցորենին գինը եւ Ընկերային Ապահովութեան վարչութեան բացը: Կառավարութիւնը կ'ուզէ 3200 ֆրանք սահմանել ցորենին գինը (մէկ կենդինարը), որպէսզի չստիպուի բարձրացնել հացին գինը: 1950ի հունձքին ատեն, գինը 2600 ֆրանք էր: Հողագործական սէնտիքաները եւ արտադրիչները կը պահանջեն 3800 ֆրանք: Նախորդ կառավարութիւնը առաջարկած էր 3300: Եթէ արտադրիչներուն գոհացում տան, այն ատեն պիտի հարկադրուին որոշ նպաստ մը տրամադրել, որպէսզի հացին գինը չբարձրանայ:

Գալով Ընկերային ապահովութեան տագնապին, բացը 37 միլիառ ֆրանքի հասած էր 1950ին: Այս տարի, առաջին վեցամսեային, 22 միլիառ ֆրանքի բաց մը կ'երեւայ: Կազմակերպութեան ամսական միջին ծախքն է 25 միլիառ ֆրանք: Արդ, յունիս 30ին տրամադրելի գումարը իջած էր 13 միլիառի: Եւ կազմակերպութիւնը հարկադրուած է օգնութիւն խնդրել պետական գանձէն: Կառավարութիւնը հարկադրուած է միեւնոյն ատեն վերաքննել այս կազմակերպութեան կանոնագիրը:

Անգլիա եւ Իրան կը հաշտուի՞ն

Թեհրանէն կը հեռագրեն օգոստոս 13 թուականով.— Բրիտանական պատուիրակը, Գ. Սթոքս, այս գիշեր Իրանի կառավարութեան յանձնեց իր ծրագիրը, որ կը բովանդակէ չորս կէտեր: Եթէ այս ծրագիրն ընդունուի, Անգլօ-Իրանեան ընկերութիւնը պիտի դադրեցնէ իր գործունէութիւնը Իրանի մէջ: Բանակցութիւնները վերջնականապէս յաջող եզրակացութեան մը յանգեցան, երկու պատուիրակութեանց խօսակցութիւններէն վերջ որ տեւեց 80 վայրկեան:

Բրիտանական ծրագրին համաձայն, Անգլօ-Իրանեան ընկերութեան ստացուածքները պիտի փոխանցուին Իրանի, որ հատուցում պիտի վճարէ ընկերութեան: Մանրամասնութիւնները պիտի ճշդուին յառաջիկային: Անգլիացիները 360 միլիոն սթերլին կը հաշուեն այդ ստացուածքներուն արժէքը. իսկ Պարսիկները Լոնտոնի սակարանին տարեգիրքը թղթատելով, տեսեր են որ բրիտանական դրամագլուխը 33 միլիոն սթերլինը չանցնիր:

Ահաւասիկ բրիտանական ծրագրին չորս կէտերը.—

1. Բրիտանական կառավարութիւնը եւ Անգլօ-Իրանեան ընկերութիւնը կ'ընդունին քարիւղի ազգայնացման սկզբունքը, համաձայն երկու կառավարութեանց միջեւ փոխանակուած թղթակցութեանց:

2. Բոլորս ալ կ'ընդունինք թէ անհրաժեշտ է անկեղծ գործակցութիւն երկու երկիրներուն միջեւ, քարիւղի արդիւնաւոր արտադրութեան եւ վաճառման համար: Այս գործակցութեամբ, իրանեան պետութիւնը իրաւունք պիտի ունենայ հսկելու քարիւղի արտադրութիւնը եւ շահագործումը, համաձայն մարտ 20ի օրէնքին:

3. Բրիտանական պատուիրակութիւնը թէեւ մէկ վայրկեան իսկ չընդունիր թէ որ եւ է քաղաքական միջամտութիւն կատարած է անցեալին մէջ, բայց միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, ծանուցագիրներու փոխանակութեամբ, որպէսզի որ եւէ միջամտութիւն չկատարուի Պարսկաստանի ներքին կամ քաղաքական գործերուն մէջ, ծրագրուած նոր կազմակերպութեանց միջոցաւ:

Չորրորդ կէտը (իրականին մէջ՝ առաջինը) յիշած ենք վերը,— դադարում Անգլօ-Իրանեան ընկերութեան եւ փոխանցում ստացուածքներու:

Իրազեկներու կարծիքով, եթէ այս ծրագիրն ընդունուի և քարիւղի ճարտարարուեստը ամբողջովին վերակազմուի, Անգլիա եւ Իրան կէս առ կէս պիտի բաժնեն վաճառման շահը:

Անգլօ-Իրաքեան բանակցութիւնները ալ յաջողած կը համարուին: Իրաք կէս առ կէս շահաբաժին պիտի ստանայ քարիւղի արտադրութենէն:

---

356 ՄԵԹՐ ԽՈՐՈՒԹԵԱՄԲ քարայր մը իջան, Բշ. օր., չորս յանդուգն երկրախոյզներ, Պիրենեան լեռներուն մէջ, Փիէռ Սէն Մառթէն: Մէկուկէս ժամ տեւեց առաջինին վայրէջքը: Կայան մը կազմակերպուած է անդունդին մէջ, խուզարկութեան համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ԿՌՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ “ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ„

«Ցառաջ»ի ընթերցողները ծանօթ են լեզուաբանական այն կատակերգութեան, որ տեղի ունեցած է Հայաստանի մէջ պոլշեւիկեան կեդրոնական կոմիտէի պաշտօնական քննութեամբ, ուր վարչական սատրապները մարդիկ փնդակահարելու պէս դիւրին գտած են դատելու հայերէն լեզուն եւ արեւմտահայերէնը գնդակահարելու, յայտարարելով թէ Արեւմտահայերէնը լեզու չէ, այլ տիալեկտ, — բարբառ:

Երեսուն տարուան տիրապետութենէն վերջ, համալսարան, գիտական, լեզուաբանական եւ գրական հաստատութիւններ ունենալէ վերջ, վաւերական գիտուններու շարք մը իրենց ստեղծագործութիւնները տալէ վերջ, ահա անսպասելիօրէն այս նոր հասկերէ կ'աճին մարդիկ որ կապ չունին գիտութեան եւ մանաւանդ լեզուաբանութեան հետ:

Անշուշտ այսպիսի կատակերգութիւն մը քաղաքական ծալքեր պիտի ունենար եւ մանաւանդ արտօնուած ու հրամայուած պիտի ըլլար Սթալինէն, այլապէս տեղւ չէր կրնար շարժիլ ամբողջ Ռուսաստանի մէջ:

Միջազգային չափանիշերով մեծ է կատակերգութիւնը, որուն առաջին դերակատարը եղաւ Սթալին, անկէ տարի մը առաջ, Ն. Մառի լեզուաբանական տեսութիւնը հակամարքսեան հռչակելով: Սթալինը համեստութիւն ունեցած էր ընդգծելու թէ ինքը լեզուաբանական հարցերուն մէջ հեղինակութիւն մը չէ, բայց մարքսեան տեսակէտը կ'ուզէ ձեւակերպել այդ խնդրի մասին: Ու ահա խորշակ մը կը փչէր Ռուսաստանի լայնածաւալ սահմաններուն վրայ, «ընկ. Սթալինի հանճարեղ ուսմունքի լոյսով» բացատրելու լեզուաբանական, գեղագիտական, դրական եւ երաժշտական հարցերը, տապալումներ և մաքրագործումներ կատարելով մշակութային բոլոր ճակատներուն վրայ, միշտ ու յաւիտեան՝ քաղաքական հալածանքի վերածելով անմեղ տեսութեանց հեղինակներն ու հետեւորդները:

Ցմարդի եւ վրդովիչ երեւոյթներու ականատես ըլլալու վարժուած էինք: Բռնակալութիւնը Փիզիքապէս եւ հոգեպէս կը խորտակէ իրեն ենթակայ մարդկութիւնը, բայց գիտութեան եւ արուեստի բաները հանդիսացող ու այդ ճամբով մտաւորական դասակարգը անհրաժեշտութեան ենթարկելը աւելի վրդովիչ է քան աքսորը, գնդակահարութիւնները եւ զանգուածային կոտորածները:

Երեւակայել որ հարիւր հազարաւոր գիտնականներ, գրագէտներ, մէկ օրէն միւսը, անոնց անտուններու վերածուին եւ կապիկի պէս շարք ու դիրք փոխեն «հանճարեղ Սթալին»ի անմիջական ու նախնական խօսքով: Երեւոյթը վիրաւորանք մըն է ամբողջ մարդկային մտքին, անհանդուրժելի կատակերգութիւն մը: Միլիոնաւոր զանգուածները տարուէ դարձնելէ վերջ, հիմա կը ձգտին մտաւորական խաւն ալ հոգիէ ու արժանապատուութենէ զրկել, մնացորդ վերջին կայծն ալ մարելու համար, մինչեւ որ պոլշեւիզմի կողմնակից մտաւորականութիւնն ալ շուարած ոչխարի պէս, ապակէ աչքերը յառէ ռուսական անդրպետներուն, միշտ «առաջնորդ»ը փնտռելով:

Այս ազդանշանէն առաջնորդուած՝ խորհըրդային մեծ ու փոքր երկիրներուն մէջ ամէն մէկն իր հաշիւը մաքրելու ելաւ, եւ այս գործողութիւնը դեռ կը շարունակուի: Ժտանովեան քաղաքականութիւնը (ղեկավարուած գրականութիւն), Սթալինեան խողովակէն կ'անցնէր, դառնալու վերջնական ու անվերաքննելի, ինչպէս ժամանակին Տրոցկին աքսորելէ վերջ, Սթալին անոր տնտեսական առաջարկները կիրարկեց ինքնայատուկ կոպտութեամբ եւ անխնայ փորձարկութեամբ:

Հայաստանը չէր կրնար չմասնակցիլ լեզուական կատակերգութեան, մանաւանդ որ կատակին տակ թաքնուած էր քաղաքական ողբերգութիւն մը, այլապէս քաղաքական աշխարհն իսկ փոթորկող գաղտնիքի մը ծալքերն ալ բանալով հայերէն լեզուի քննութեամբ:

«Արեւմտահայերէնը լեզու չէ. այլ տիալեկտ է»: Իսկ անոնք որ այդ տիալեկտը ինքնուրոյն լեզու կը հռչակեն «յայտնապէս կը հետապնդեն քաղաքական վնասակար նպատակ — ՍՏԵՂԾԵԼ ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»:

Հայաստանի կոմ. կուսակցութեան 15րդ համագումարի ցուցադրած լեզուական կատակերգութեան էութիւնը խտացած է «Երկու Հայաստան» ստեղծելու երեւակայական դաւադրութեան մէջ, երեւակայութիւն մը որ սակայն իր գործնական հետեւանքները կ'ունենայ մեր երկրի եւ ժողովուրդի վրայ, կազմալուծելով հայ ժողովուրդի ազգային ամբողջականութիւնը եւ Հայաստանի հողային ամբողջացումը:

Թունաւոր սլաքը ուղղուած է ճիշդ սիրտին: Բայց սլաքը զարդարուած է լեզուական, լեզուաբանական եւ «գիտական» ցուցանակներով, Արեւելահայ եւ Արեւմտահայ երկու գրական լեզուներու քննութեամբ, որպէսզի մշակութային կարեւոր երեւոյթը լուծում գտնէ եւ տրամաբանական նկատուի մէկ հայերէն լեզուի գոյութիւնը: Քաղաքական բուն նպատակը յայտնուած է ի միջի այլոց, բացատրական յօդուածներով:

Մոլորանքի ծամօն մը, երկրի եւ մանաւանդ Սփիւռքի մտածումները խաչաձեւելու համար: Հակասութիւններու քաոս մը ստեղծելու յարմար նիւթ մըն է հայերէն լեզուի շուրջ վիճաբանութիւններ ստեղծել Սփիւռքի մէջ, ինչպէս ժամանակին եղաւ ուղղագրութեան շուրջ, ինչպէս երբեմն եղաւ եւ դեռ կը շարունակուի հայ եկեղեցական կարգադրութիւններու մասին: Առնուազն պառակտման նոր գետին մըն է եւ կրնան շատ հեռուներն երթալ, կիրքերուն լայնօրէն ընթացք տալով:

Մինչդեռ, ինչպէս ըսինք, լեզուական այս կատակերգութեան բեմադրութիւնը քաղաքական ծալքեր ունի, եւ այդ՝ Երկու Հայաստան ստեղծելու մտալլկումն է, որ պոլշեւիկները ինչ ինչ քաղաքական երեւոյթներէն կ'ուզեն եզրակացնել:

Լեզուաբանական ծամօնը, որպէս անքննելի նիւթ, վիճաբանութիւններէն դուրս պէտք է նետուի: Որովհետեւ բուն նպատակը քաղաքական է եւ միայն արտաքին աստառը լեզուաբանական: Արդ՝ Սթալին կը խոստովանի թէ ինք անձեռնհաս է լեզուաբանական խնդիրներու մէջ. իսկ Հայաստանի պոլշեւիկեան կեդր. կոմիտէն եւ իր քարտուղարը բոլորովին անձեռնհաս են նման խնդիրներուն մէջ: Հայաստանը ունի գիտուններ, լեզուաբաններ, հայ գրականութեան եւ բանասիրութեան վաւերական դէմքեր, որոնք ոչ մէկ դեր ունին լեզուաբանական այս կատակերգութեան մէջ եւ անցած երեսուն տարիներուն՝ ոչ մէկը յանդգնութիւնն ունեցած է յայտարարելու թէ՝ Արեւմտահայերէնը լեզու չէ, այլ «տիալեկտ» մըն է միայն Պոլսոյ Հայոց:

Մոլորանք մը պիտի ըլլայ եթէ Սփիւռքի մամուլը զբաղէր Արեւելահայ եւ Արեւմտահայ լեզուներու առաւելութիւններով ու թերութիւններով, անոնց նոր եւ հին կազմաւորութեան, քերականութեան եւ բառարաններու հարստութեան քննութեամբ, անոնց գրական ստեղծագործութիւններու կարեւորութիւնը վեր հանելով: Այս կարգի խնդիրները կը պատկանին լեզուաբաններուն եւ գրագէտներուն, գրական միութիւններուն կամ հայկական ակադեմիի մը:

Բոլշեւիկեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարի ճառը իրենց քաղաքական մտահոգութիւններուն վրայ լրիւ կերպով լոյս կը սփռէ: Կարդանք այդ հատուածը ուշադրութեամբ.

— «Պոլսոյ բարբառի արհեստական կերպով հռչակումը իբրև ինքնուրոյն լեզու ոչ միայն զուրկ է ոռ եւ է գիտական հիմքից, այլեւ յայտնապէս հետապնդում է քաղաքական վնասակար նպատակ — ստեղծել երկու Հայաստաններ, երկու լեզուներ. հակադրել արեւմտեան Հայերը արեւելեան Հայերին, հակադրել Հայոց ժողովուրդի ռուսական օրիէնդասիոնին... եւ կապել այն բուրժուական արեւմուտքի յետադիմական մշակոյթի հետ»:

Այս տեսութիւնը գործնական քաղաքականութեան վերածելու եւ անոր խրական բնոյթը չեզոքելու համար, ամենագէտ քարտուղարը՝ Ց. Գրիգորեան կը շարունակէ մերկացնել իրենց մըտածումները.

— «Հայ ժողովուրդի ոխերիմ թշնամիները, Դաշնակները, օգտագործում են ներկայիս իբրեւ զէնք քաղաքական այդ վնասակար հակաժողովրդական ըմբռնումը (արեւմտահայերէն լեզուն) իրենց պայքարի համար ընդդէմ Սովետական Հայաստանի, ընդդէմ ծաղկած սովետահայ մշակոյթի: Ահա թէ ինչուբոլոր նրանք ովքեր կառչած են կ. Պոլսոյ բարբառը իբրեւ ինքնուրոյն հայ լեզու ճանաչելու դիրքերում, հայ լեզուն արհեստական կերպով երկու ինքնուրոյն լեզուի բաժանելու դիրքերում, առարկայօրէն, գիտակցելով թէ առանց գիտակցելու, տուրք են տալիս բուրժուական նացիօնալիզմին» (ազգայնականութիւն):

Այս հիմնական պատճառաբանութիւնը արդէն բաւական է վիճաբանութենէն դուրս հանելու լեզուի եւ «տիալեկտ»ի խնդիրը, երկու լեզուի գոյութեան ժխտումը, կամ քերականական եւ բառարանային հարցերը: Հոս ըսուած է պարզ հայերէնով թէ Դաշնակցութիւնը որ կը գործէ Սփիւռքի մէջ՝ հակասովետ է, իսկ Սփիւռքի ամբողջ հայութիւնը իր դպրոցներով, մամուլով եւ հրատարակութիւններով արեւմտահայերէնը կը գործածէ, ինչպէս իր նախնիքները հարիւր եւ յիսուն տարիներէ ի վեր գործածած են եւ զայն առած են միջնադարեան աշխարհաբարէն, որ 6-700 տարուան պատմութիւն ունի: Ու քանի որ այժմ Դաշնակները այդ լեզուն կը շարունակեն գործածել, ան կը դառնայ հակասովետ վտանգաւոր զէնք մը, բարբառ մը:

Աւելին կայ: Եթէ Դաշնակները արեւմտահայերէնը կը պաշտպանեն, կը նշանակէ թէ անոնք ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ կ'ուզեն ստեղծել եւ քանի որ արեւմտեան մշակոյթի օրիէնտասիոնը կը տեսնուի արեւմտահայերէնը որպէս ինքնուրոյն լեզու գործածելուն մէջ, կը նշանակէ թէ արեւմտեան մեծ պետութիւնները կը քաջալերեն այս ինքնուրոյն լեզուի զարգացումը, որպէսզի երկու լեզուով գրականութիւն մշակող հայ ժողովուրդը ունենայ նաեւ ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ:

Այս չքնաղ եզրակացութեան գալու համար Երեւան նստած պոլշեւիկ ղեկավարները քաղաքական եւ դիւանագիտական շատ գաղտնի եւ շատ լուրջ պատճառներ ունենալու են, որմէ մենք զուրկ ենք: Ինչ որ մենք գիտենք պարզ է եւ ամէն օր հրապարակաւ կ'արտայայտենք: Մենք կը պահանջենք Հայկական Դատի արդար լուծումը, որ է Միացեալ Հայաստանը. կ'ուզենք որ մեր հայրենիքը ըլլայ ազատ եւ անկախ: Կը պահանջենք ե՛ւ Ռուսէն ե՛ւ Թուրքէն: Իսկ թէ ներկայ քաղաքական զարգացումները նոր վախ մը ներշնչած են Երեւանի վարիչներուն, թէ կրնայ ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ստեղծուիլ, այդ կը թողունք երեւակայական հիւանդներուն:

Սակայն եթէ Դաշնակները արեւելահայերէնը գործածեն եւ շարունակեն իրենց պայքարը պոլշեւիկներու հանդէպ, արդեօք ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ Հայաստանի պոլշեւիկեան կուսակցութիւնը: Այդ պարագային ամբողջովին պիտի չհրաժարի՞ արեւելահայերէնէն ալ, եւ որդեգրէ ռուսերէնը, իբրեւ միակ լեզուն որ հարազատօրէն կ'արտայայտէ Լենինի եւ Սթալինի վարդապետութիւնը:

Ծիծաղինք, բայց մտածենք:

Այս ամբողջ ցուցադրութիւնը թէ՛ լեզուական եւ թէ քաղաքական տեսակէտներէն կատակերգութիւն մըն է, բայց խորհրդային կարգերուն մէջ ամէն կատակերգութիւն կը վերջանայ ողբերգութեամբ:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

“Խալլա՛„ Պէյրութ

Պէյրութէն Դամասկոս երկու ժամ է ինքնաշարժով, բայց ընդհանրապէս աւելի ժամանակ կը բռնէ կառավարական հարցաքննութիւններով: Դամասկոս հասայ Յունիս 2ին, շաբաթ կէսօրէ վերջ: Օդը շատ տաք էր: «Ճէմմ Արապիէ» պանդոկին մօտերը զանազան մարդիկ որոնք կառք կը բանեցնեն Սուրիայէն Լիբանան՝ «Խալլա՛ Պէյրութ, Խալլա՛ Պէյրութ», կ'ըսէին կ'երթային ժողովուրդը հրաւիրելով:

Այս արաբական երկիրներուն մէջ չափէն աւելի մուրացկաններ կան եւ կը պնդեն որ իրենց բան մը տաք: Ձեր ձեռքերէն քաշելով, կիները իրենց փէրաճէներուն մէջէն նորածին մանուկներ ցուցնելով, «Գոնէ կէս ֆրանք տուէք», կ'ըսեն: Այս երկիրներուն մէջ ֆրանքը 5 դրուշ կ'արժէ:

Ամէնէն կարեւոր կէտը ուտելիքն է Արաբներուն համար: Հացագործներուն խանութները միշտ լեցուն են եւ առատ փիտէ կը ծախեն: Խորոված միսը պակաս չէ այս կամ այն ճաշարանէն: Խումմուսը, ծեծուած սիսեռը վրան ձէթով եւ ազատքեղով, թաղաւոր է ինչպէս նաեւ ուրիշ համեմ մը՝ զարնուած սմբուկը թահինով որ սքանչելի կ'ըլլայ: Կան պարտէզներ ուր ժողովուրդը կ'երթայ օդիարանութիւն ընելու եւ այն առեն այս ուտելիքները եւ ուրիշներ կը բերեն իբրեւ ադանդեր: Պաղպաղակը շատ ընտիր եւ զարմանալի կերպով պատրաստուած է Դամասկոսի մէջ: Մեծ ամանները սառով շրջապատուած աւելի մեծ ամաններու մէջ: Երբ պատրաստուելիք պաղպաղակին բաղադրութիւնը մէջի մեծ ամանին մէջ կը դրուի, հուժկու մարդիկ այդ բանին մէջ կը դրուի, հուժկու մարդիկ այդ բաղադրութիւնը ժամերով կը ծեծեն փայտէ հաստ կեկ գաւազաններով եւ հիանալի կ'ըլլայ այս կերպով պատրաստուած frappée պաղպաղակը:

Մանաւանդ կաթով շինուածը այնքան թանձր կ'ըլլայ որ կ'ըսուի թէ՝ Դամասկոսէն Պէյրութ տարած են Հայերը իրենց ազգակիցներուն եւ դեռ «չէր հալած» ինքնաշարժին մէջ, որ ոչ սառնարան ունէր, ոչ ալ սառ: Ամէն պարագայի մէջ, երբ պաղպաղակ ուտելու կ'երթայ օտար մը որ արաբերէն չի գիտեր, պէտք է գոնէ քանի մը ոճերու տեղեակ ըլլայ: Եթէ բան մը չըսէ, պարզապէս ճերմակ կաթով շինուած պաղպաղակ կը բերեն, վրան պիստակի կտրուածքներով իբրեւ զարդ: Եթէ պաղպաղակը զանազան պտուղներով պատրաստուած կը փափաքի, պէտք է ըսել մշմշ. իսկ եթէ փայտէ դգալ կ'ուզէ որպէս զի առատ ըլլայ մաքրութեան, պէտք է «մահալէ խաշապ» ըսել, ինչպէս նաեւ մաքուր գաւաթի մը համար, պէտք է ըսել «քիսալընտիֆ»:

Հայ եկեղեցին երթալու համար պէտք է Պապ Թումա երթալ: Հանրակառք մը կ'անցնի գոց շուկային մէջէն որ կը գտնուի մեծ «Սուք»ին, այսինքն՝ շուկային քով: Պապ Թումա Դամասկոսի ամէնէն հին թաղերէն մին է:

Եթէ հարցնէք թէ Հայերու հանդիպեցա՞յ...

պիտի պատասխանեմ — ո՛չ: Այսինքն Հայեր տեսայ, բայց չպատահեցաւ որ Հայերու հանդիպիմ, ինչպէս Պոլսոյ, Հալէպի եւ Պէյրութի մէջ: Դամասկոսի հայութիւնը 4000ը չանցնիր: Կ'ըսեն թէ երբեմն աւելի եղած է, բայց շատեր հեռացած են կամ Հայաստան գացած 1945-46 թուականներուն:

Հայութիւնը գրականութեամբ եւ գեղարուեստով կը զբաղի՞ Դամասկոսի մէջ: Այո՛, եթէ ուզեն: Օր մը Նիւ Եորքի մէջ ինծի հարցուցին թէ ի՞նչ է տարբերութիւնը Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի հայութեան: Պատասխանեցի թէ տարբերութիւն չկայ: Ֆրանսայի մէջ ֆրանսերէն, իսկ Ամերիկայի մէջ անգլերէն կը խօսին: Դամասկոսի մէջ ալ Հայերը գեղարուեստով կը զբաղին ինչպէս ուրիշներ կը զբաղին: Եթէ ձեռնարկ մը կազմակերպուած է որոշ ուժերէ, այն ատեն համակիրներ (ուժերուն, ոչ թէ ձեռնարկին) տոմսակներ կ'առնեն եւ ձեռնարկը կը յաջողցնեն: Իսկ թերթե՞րը... Այդ ուրիշ խնդիր է: Թերթերը աւելի «արուեստը արուեստ»ով, բայց մէկ ծաղիկով գարուն չի գար:

Դամասկոսի մօտ, այսինքն չորս քիլոմեթր դուրսը «Ռապօէ» ըսուած տեղ մը կայ բարձր լեռներուն ստորոտը: Հոն սրճարաններ կան եւ յաճախ գացի «Ռապօէ» լեռները դիտելու եւ բազմաթիւ ջրվէժներու ձայնը մտիկ ընելու համար: Աւելի զով էր օրուան ոեւէ ատենը «Ռապօէ»ն եւ հոն սկսայ եւ վերջացուցի քանի մը անգամէն sonatine մը ջութակի եւ դաշնակի համար, մէկ մասէ բաղկացած, իբրեւ յիշատակ ձօնելով Bela Bartok, հունգարացի մեծ երգահանին, որ մեռաւ 1945ին:

Դամասկոսի մէջ ճանչցայ քանի մը օտար երաժիշտներ: Ընդհանրապէս ամէն ոք կ'աշխատի երաժշտութեան ասպարէզին մէջ, որովհետեւ դուրսէն պայմանագրով կանչուած են ոեւէ զբօսավայրի կամ պանդոկի մէջ նուագելու համար: Օդակայանին համար կէս ժամ անթելի վրայ նուագեցի օտար եւ հայկական կտորներ: Անկէ վերջն էր որ քանի մը բարեկամներ խորհեցան թէ պէտք չէ որ Դամասկոսէն հեռանամ առանց նուագելու եւ յուլիս 2ի գիշերը Տէր եւ Տիկին Ա. Տագէսեանի տունը concert privé մը տուի: Շատ լաւ գնաց եւ մեծկակ սրահը լեփ-լեցուն էր: Այս բարեացակամութիւնը կը պարտիմ Պ. Գրիգոր Պօյաճեանին որ խօսեցաւ այս առթիւ Տագէսեաններուն որոնք ազնուօրէն ընդունեցան եւ 6-7 օրուան մէջ կազմակերպուեցաւ այդ տաք իրիկունը: Անձայն հովահարներ ունէի երկու կողմերս, որպէս զի քիչ մը զովութեան մէջ ըլլամ մինչ կը նուագեմ: Մէկ շաբաթ ետքը, յուլիս 2ին, յայտագիրը նոյնութեամբ կրկնեցի Պապ Թումայի St. Vincent de Paul սրահին մէջ եւ երկու անգամներուն ալ շատ հաճելի էր վայելել երաժըշտասէր եւ բարեացակամ անձերու գնահատանքը: Նուագեցի իբրեւ յայտագրի վերջին թիւ, վեց հայկական կտորներ:

Ամէնէն խանդավառ օրս Դամասկոսի մէջ (քաղաքի մասին) առաջին օրը չէր (2 յունիս): Անկէ առաջ, 18 մայիսին էր երբ Հալէպէն Պէյրութ պիտի վերադառնայի, տոմսակս առած էի, բայց վերջին պահուն շարժավարը (շոֆէօր) տղայ մը կոխոտած ըլլալով, բանտարկուած էր: Կառքի ընկերութենէն ըսին թէ նոյն օրը Պէյրութ չեմ կրնար երթալ, որովհետեւ ուրիշ կառավար չունի. Պնդումիս վրայ, առաջարկեցին Հալէպէն Դամասկոս երթալ եւ հոնկէ ալ Պէյրութ անցնիլ: Քիչ մը վարանեցայ, բայց ստիպուած էի համակերպիլ, ժամանակս շատ կարճ ըլլալով, Պէյրութի 27 մայիսի նուագահանդէսիս պատճառաւ: Եւ ուշ ատեն երբ Դամասկոս հասայ, պարապ taxiի մը քով մարդ մը արդէն «Եալլա՛ Պէյրութ» կը հոլովէր: Չերկարեմ, նոյն օրը ժամը 23.45ին Պէյրութ հասայ եւ պատրաստ էի 19 մայիսին առտուն ասն տեսնել Պէյրութի նուագահանդէսիս կարգադրութեան համար:

ԺՈՌԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆ

Գիւղ մը Վանի մէջ

ԹՇՈՒԱՌ ԵՆ, ՄԵՐԿ ԵՒ ԱՆՕԹԻ...

ԽՄԲ. — Վերջերս արտատպած էինք թուրք հրապարակագրի մը՝ Եաշար Քէմալի նկարագրութիւնները Տիգրանակերտի եւ Վանի մասին: Յօդուածագիրը այս անգամ կը նկարագրէ գիւղ մը Վանի մէջ (*Մարմարա*, 22 յուլիս, թարգմ. «Ճիւմհուրիէթ»էն) —

Ահա Էրնիս գիւղը, Վանայ ծովուն եզերքն է՝ վրան՝ Խարիւք լեռը: Գիւղը սեղմուեր է լերան եւ ծովակին միջեւ:

Իջանք Էրնիսի նաւամատոյցէն, տեսանք քանի մը կանաչ կաղամախիներ, լերան փէշերուն: Քովի մարդս ըսաւ.— Ահաւասիկ, գիւղը այս է, ծառերուն տակ. — Տուն չկա՞յ, հարցուցի, ընաւ տուն չեմ տեսներ:

Շուարեր էի, ինծի կ'ըսէին, բայց չէի խորհեր թէ այսպիսի տեսարանի մը հետ դէմ առ դէմ պիտի գամ: Տեսանք գիւղեր, որոնք փլատակ էին, խոտէ, եղէգէ, վրաններէ շինուած տուներ, բայց այստեղ... ինչ եւ է, երբ Էրնիսի մօտեցայ, կըրցայ քանի մը տուն տեսնել: — Այսքան քի՞չ են տուները, հարցուցի: Ես մեծ գիւղ մը կը կարծէի այս գիւղը: Տուները շատ են, բայց գետնին տակն են, պատասխանեց խօսակիցս:

Գիւղ մտանք ենթադրածէս աւելի «պէթէր» ելաւ գիւղը: Տուները իսկապէս գետնին տակն էին, պատերը հազիւ մէկ մեթր բարձր գետնէն: Հորերու պէս փորեր են հողը, ցեխէ շինանիւթ պատրաստեր են, քարեր դիզեր են իրարու վրայ, հաւաքեր են ծառերու կոճղեր, վրան լեցուցեր են հողը: Ահա ստորերկրեայ տուներու շինութիւնը:

Մտայ այդպիսի տնէ մը ներս, մութ-մութ էր: Տղայութեանս, երբ գոյլ մը իյնար ջրհորին մէջ, մէջքիս չուան մը կը կապէին եւ հորէն վար կ'իջեցնէին: Մինչեւ որ ելլէի հորէն հոգիս բերանս կուգար. միայն թէ ամէն անգամ որ իյնար գոյլը, անպատճառ զիս կ'իջեցնէին, ես ալ չէի առարկեր:

Ահա թէ ի՛նչ կը զգայի հորին խորը, եւ տարիներ վերջ, միեւնոյն սոսկումը զգացի սա տուներուն մէջ: Այնքան ստորերկրեայ, այնքան խոնաւ տեղոր, առանց պատուհանի: Միայն տանիքին մէջտեղը, ձեռքի մը մեծութեամբ ծակ մը բացեր են, այդ ծերպէն է որ քիչ մը լոյս կը թափանցէ: Հարցուցի.— Երբ անձրեւ, ձիւն գայ, ի՞նչ կ'ընէք այս ծակը, ներս չ'գա՞ր: — Բերանը քար մը կը դնենք, պատասխանեց կին մը: — Շատ մութ կ'ըլլայ, աչք աչքի չէք տեսներ: — Ճիշդ է բան մը չենք տեսներ:

Քարայր մը աւելի շատ լաւ է, երանի՛ թէ քարայրներու մէջ ապրէին սա մարդիկը: Գոնէ երկրին վրայ կ'ապրէին եւ գէթ դուռ մը կ'ունենային, լոյսին անց տալու համար:

Ո՞վ հնարեր է այս ստորերկրեայ տուները, նզովեալ ըլլայ:

Ուրիշ պարագայ մըն ալ: Վանայ այս գիւղին տուները քիչ մը շնորհք ունին գոնէ: Կան այսպիսի գիւղեր, ուր տուները պատ ալ չունին, ամէն ինչ տանիքին վրայ է:

Տուներուն առջեւ, երկու մարդու հասակով, թրիքի դէզեր կուտակեր են, վրան ալ դուռ մը բացեր: Ձմեռը այս դռնէն կ'առնեն թրիքի կոյտերը եւ կը վառեն տաքնալու համար: Անգամ մը որ հով մը փչէ, գիւղը թրիքով կը ծփայ: Մարդուն քիթը բերանը կը մտնէ:

Օր մ կը պտտէի այս գիւղը, երբ տեսայ խումբ մը մօրէ մերկ տղաք: Գիւղ ըսի եւ միտքս ինկաւ: Չես կրնար հանգիստ պտտիլ այս գիւղը, որովհետեւ հսկայ շուներով լեցուն է: Ամէն մէկ շուն իշու մը չափ խոշոր, Աստուած մի արասցէ...

Մարդ մը կ'անցնէր, հարցուցի.— Այս գիւղին տղաքը մե՞ս-մե՞րկ են այսպէս: — Ո՛չ, պէյս, ձեռք մը լաթ ունին, մայրերնին հանուեցուցեր է է զիրենք, որպէս զի երթան ծովը լուան հագուստները: — Ձե՞ռք մը հագուստ ունին միայն: — Հապա քանի՞ հատ պիտի ըլլար:

Էրնիսի մէջ օճառի ալ պէտք չկայ: Վանայ ծովը սոտա ունի, լաթերը կարելի է լուալ այդ ջուրով: Մեզի որ աղի ջուրը շուտ կը մաշեցնէ լաթերը:

Այս գիւղացիները ուրիշ սովորութիւն մըն ալ ունին: Մօրէ մերկ անկողին կը մտնեն, այնպէս կը պառկին: Տղայ, երախայ, աղջիկ, կնիկ, էրիկ բոլորը մէկ անկողնի մէջ ադամական մերկութեամբ: Եւ գիտէ՞ք ի՛նչ է պատճառը: Չըլլա՛յ թէ անկողինին մէջ լաթերը մաշին, խնայողութիւն պէտք է: Մարդուն խելքը չի հասնիր այս բաներուն, շիտակը:

Անկողին, վերմակ, բարձ եւլն. չէք կրնար գտնել շատերու տունը: Քէչէն կը փռեն եւ կը պառկին, չուլ մըն ալ քաշելով իրենց վրայ, եւ հանդիստը կատարեալ է:

Իմ գտնուած օրերուս, ամէն գիւղացի, հարուստ թէ աղքատ, գարիի հաց կ'ուտէր: Բայց ճշդեցի թէ երբ մարտ ամիսը գայ, անօթութիւնը կը սկսի:

Բժիշկը ինչ է, չեն գիտեր, եթէ գիտնան իսկ դրամ չունին որ տան բժիշկին: Երբ ծանր, մեռնելու մօտ հիւանդ մը ըլլայ, ոչխարի մը տաք մորթին մէջ կը փաթթեն զայն եւ կը թողուն իր բախտին: Ամէն տէրտին այս է դարմանը:

Էրնիսի մէջ շատ մը աղբիւրներ կան, ջուրերը լաւ են: Ի՜նչ փոյթ թէ աղբիւրներուն մէջ թրէքի կտորներ կը լողան:

Ճեմիչ ըսաւ մի՛ փնտռէք, ոչ մէկ տուն արտաքնոց ունի: Բաղնիք ալ մի փնտռէք, արդէն լուացուող չկայ: Ամէնուն ճիտին վրայ մատ մը աղտոտութիւն կը տեսնես, եթէ չհաշուես գիւղին մուխթարը եւ քանի մը հարուստներ:

Արեւելքը կարօտ է վերականգնումի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Թ.

Այդ պահուն, մեծ քաղաքի բոլոր թաղերուն մէջ պատահած զարհուրանքը անկարելի է երեւակայել կամ նկարագրել. անհուն քաղաքին բնակչութիւնը ջարդուեցաւ և կամ գերի դարձաւ: Ամէնէն կատաղիները ջարդի եւ թալանի մէջ Թրքական նաւատորմին նաւաստիներն էին, որոնք հրէական թաղէն ներս մտեր էին քաղաքին մէջ: Բարեբախտաբար բոլորն ալ թալանի մասին խորհեր էին, ինչ որ մանաւանդ քաղաքին շատ մը բնակիչներուն եւ մանաւանդ շատ մը Իտալացիներու կեանքը ազատեց, քանի որ կրցան այդպէսով նաւերը մտնել:

Ի՞նչպէս նկարագրել այդ զարհուրելի սարսափը բովանդակ քաղաքին, սարսափելի դարթնումը այդ քրիստոնեայ ամբոխին որ տակաւին երէկ կ'օրօրուէր խենդ յոյսերով եւ այնքան գեղեցիկ, հարուստ, վայելչագեղ եւ երբեմն ալ նըշանաւոր կիներու սարսափը, որոնք յանկարծ դէմ դէմի կը գտնուէին այդ յարձակող խուժանին հետ որ միայն բռնաբարելու, ջարդելու եւ գերի տանելու մասին կը խորհէր: Ամէն թաղ, ամէն փողոց սարսափի եւ հոգեվարքի տեսարաններու թատր կը հանդիսանար: Պաշտպաններուն մէջ ալ գրեթէ կռուելու կարող մարդ չէր մնացեր: Անշուշտ անձնական դիմադրութիւններ եղան քիչ շատ, նոյն իսկ ծերեր ու կիներ՝ գիտնալով այն ահռելի վիճակը որուն պիտի ենթարկուէին՝ ուզեցին իրենց կեանքը սուղ ծախել գոնէ: Բայց քաղաքին փողոցներուն մէջ ոչ մէկ վայրկեան կազմակերպուած կռիւ տեղի ունեցաւ:

Թուրքերը հաւանաբար աւելի մեծ դիմադրութեան մը կը սպասէին, չէին կրնար համոզուիլ թէ այնքան երկար ատեն դիմադրող քաջերը այդ քանի մը մարդիկն էին միայն: Նոյն իսկ իրենց անձնասիրութիւնը վիրաւորուած կը զգային ատկէ: Համոզուած ըլլալով որ քաղաքին մէջ ալ ահարկու ընդդիմութիւն մը պիտի ըլլայ իրենց՝ ներս մտած ատեն սկսան իրենց դէմը ելլողը ջարդել:

Դուկաս կ'ըսէ թէ գրեթէ երկուհազար հոգի ջարդեցին այնպէս աւելի վերջն էր որ քիչ մը աւելի ընտրութեամբ սկսան գործ տեսնել եւ բնակչութեան ծաղիկ հատուածը գերութեան համար պահեցին: Բայց առջի բերան ջարդը սարսափելի եղաւ: Այդ անհամար զինուորները յաղթութենէ գինովցած, երկար պաշարման եւ մանաւանդ այդ վերջին գիշերուան սարսափելի յոգնութիւններէն կատղած, նաեւ այն ծաղրերէն ու նախատական խօսքերէն զորս պաշարեալները չէին դադրած իրենց ուղղելէ ամբողջ պաշարման միջոցին՝ ա՛լ ոչ էրիկ մարդու կը խնայէին ոչ կնոջ, ոչ ծերի, ոչ տղու, ոչ ազնուական տիկնոջ, ոչ քահանայի, ոչ վանականի: Ընդհանուր բնաջնջում մըն էր պարզապէս: Առաւօտեան կանուխ բանակին մուտքէն սկսեալ մինչեւ կէսօր տեւեց այսպէս:

Յետոյ ջարդը դադրեցաւ. շահու աչքը յաղթանակեց ամէն զգացումի: Ամէնէն գեղեցիկ աղջիկներն ու երիտասարդները մանաւանդ ազնուական ընտանիքներուն պատկանողները խնամքով զատուեցան եւ պահուեցան իբրեւ վաճառելի ապրանք:

Թուրք պատմիչ մը Սաատէտտին կ'ըսէ. — «Թուրք պատերազմիկները, թալանի արտօնութիւն ստացած ըլլալով, ուրախ զուարթ քաղաքին մէջ խոյացան եւ հոն անոնց ինչքերուն եւ ընտանիքներուն բռնի տիրանալով խեղճ անհաւատները իրենց վիշտէն լացուցին, ըստ հրամանին թէ «Ծերերը սպաննեցէք, բայց երիտասարդները գերի վարեցէք»:

Ռիքքէրնօ կ'ըսէ թէ յաղթականները ամէն տեղ իրարու հետ կը կռուէին ամէնէն գեղեցիկ երիտասարդները ու աղջիկները իրարու ձեռքէ խլելու համար:

Փարպարօ կը պատմէ թէ բոլոր կրօնաւորուհիները նաւատորմին վրայ փոխադրուեցան հոն պղծուելու եւ յետոյ աճուրդով ծախուելու համար, նոյնպէս քաղաքին բոլոր աղջիկները: Սակայն շատեր նախընտրեցին խեղդուիլ հորը նետուելով քան թէ թշնամիին ձեռքը իյնալ: Նմանապէս ամուսնացած կիներ անձնասպան եղան: Ամբողջ թրքական նաւատորմը լեցուեցաւ գերիներով եւ ինչքերով: Սովորութիւն էր որ քանի մը Թուրքեր կողոպուտի համար տուն մը մտած ատեն անմիջապէս հոն իրենց դրօշը կը տնկէին եւ ուրիշ Թուրքեր այդ դրօշը տեսնելով ա՛լ այդ տունէն ներս չէին մտներ, այլ ուրիշ տուն մը կը փնտռէին հոն տնկելու համար դրօշը: Բոլոր եկեղեցիներուն եւ բոլոր վանքերուն վրայ ալ այդ դրօշներէն տնկեցին:

(Շար.)

ՅԱՌԱՋի յաջորդ խմբագրութիւնը լոյս կը տեսնէ ուրբաթ, Աստուածածնի տօնակատարութեան առթիւ։ Տեղական թերթերն ալ չեն հրատարակուիր այսօր, չորեքշաբթի, մասամբ թուղթ խնայելու համար։

Մոսկուա եւ Ճափոնի դաշնագիրը

Խ. Միութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ պիտի մասնակցի Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին, ուր հրաւիրուած են 50 պետութիւններ, քննելու համար Ճափոնի հաշտութեան դաշնագիրը։

Խորհրդային պատուիրակութիւնը պիտի բաղկանայ չորս անդամներէ, նախագահութեամբ Գ. Կրոմիքոյի, որ արտաքին նախարարի փոխանորդներէն մէկն է, եւ երկար ատեն Փարիզ մնաց, Չորս Մեծերու ժողովին օրակարգը պատրաստելու համար։ Պատուիրակութեան միւս անդամներն են Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի խորհրդային դեսպանները եւ արտաքին նախարարութեան բարձր պաշտօնատարներէն Գ. Կոլիմաքի։

Ժողովը պիտի գումարուի Սեպտ. 4-8։ Խ. Միութեան մասնակցութեան լուրը մեծ տպաւորութիւն գործեց քաղաքական շրջանակներու մէջ։ Տարակոյս չկայ թէ բուռն վիճաբանութիւններ պիտի ծագին, ինչպէս կ'ըլլայ բոլոր միջազգային հարցերու քննութեան ատեն։ Իրազեկներու կարծիքով, Կրեմլին պիտի օգտուի այս առիթէն, մէջտեղ դնելու համար ամբողջ Ծայր. Արեւելքի խնդիրը։

Բուռն վիճաբանութիւններ կը սպասուին նաեւ անոր համար որ Ճափոնի հաշտութեան դաշնագիրը գլխաւորապէս խմբագրուած է Մ. Նահանգներուն կողմէ եւ իր ներկայ ձեւին մէջ կը վայելէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հաւանութիւնը։ Բայց կը վախցուի որ Հնդկաստան քաշուելու Խ. Միութեան մասնակցութենէն, սատարելու համար իր ընդդիմութիւնը։ Հնդկաստան շատ մը առարկութիւններ կ'ընէ, մասնաւորապէս դիտել տալով թէ համայնավար Չինաստանի կարծիքը առած չեն։ Ֆրանսան ալ որոշ վերապահումներ ունի, եւ կը պահանջէ որ Հնդկաչին եւս հրաւիրուի ժողովին։

Մ. Նահանգներու պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը կասկածին թէ Խ. Միութիւնը մասնակցելով ժողովին, պիտի փորձէ ձախողեցնել զայն, եւ կամ իրար ձգել դաշնակիցները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՐԷԱՅԻ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ բանակցութիւնները նորէն զործնական ելքի մը չյանգեցան երկուշաբթի օր։ Ժողովը տեւեց 78 վայրկեան։ Ազգայնական զօրքերու… Ազգաժողովին զեկոյցը կ'ըսէ թէ ժողովը արդիւնաւոր չեղաւ։ Հիւս. Քորէայի անթելն ալ յայտարարեց թէ կարելի չէ քայլ մը յառաջ երթալ, եթէ Ազգաժողովին պատուիրակները չփոխեն իրենց ընթացքը։ Կարմիր հրամանատարը նորէն մերժեց յետաձգել օրակարգի Բ. խնդիրը, պնդելով որ զինադադարի սահմանագիծ ընդունուի 38րդ զուգահեռականը։ «Ֆիկարօ» կը գրէ թէ բանակցութիւնները սկսելէն ի վեր շաբաթը միջին հաշուով 800 հոգի կը մեռնի դաշնակիցներէն, 2000 հոգի՝ միւսներէն, ինչ որ կը նշանակէ 11.200 զոհ մէկ ամսուան մէջ...

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ, Պուքրէշի զինուորական ատեանին կողմէ, չորս ամբաստանեալներ — զօր. Միհայ Ռոմանէսքու, 52 տարեկան, Ռումանիոյ օդանաւային առաջին սպաներէն. Ալեքսանդր Լիքլու, 67 տարեկան, նախկին նախագահ Պուքրէշի Վերաքննիչ ատեանին. Կէորգ Միցունեստի, 50 տարեկան, նախկին իրաւագիտական խորհրդական, Միհալ Պոզօանքա, 48 տարեկան, գնդապետ։ Ուրիշ չորս ամբաստանեալներ ալ դատապարտուեցան 12–25 տարի. խցարգելութեան։ Բոլորն ալ այն ամբաստանութեամբ թէ լրտեսութիւն կը կատարէին ի հաշիւ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ ալ ինը սպաներ դատուեցան իբրեւ հայրենադաւ։ Չորս զօրավարներ դատապարտուեցան ցկեանս թիապարտութեան, երեք գնդապետներ՝ 15 տարուան, հազարապետ մը՝ 12 տարուան, տեղակալ մը՝ տասը տարուան։ Բոլորն ալ կը կորսնցնեն իրենց ստացուածքը եւ քաղաքացիական իրաւունքները։ Դատավարութիւնը տեւեց 14 օր։

ԿԵՐԵՆՍԿԻ, ռուսական առաջին յեղափոխութեան վարչապետը (1917), Նիւ Եորքէն Ֆրանքֆորթ գացած է՝ օդանաւով։ Թերթերը կը գրեն թէ Միւնիխ պիտի հանդիպի, մասնակցելու համար համագումարի մը, որուն նպատակն է «յեղափոխական գործունէութեան կեդրոն մը կազմակերպել ընդդէմ Խ. Միութեան»։ Իր յայտարարութեան համաձայն, անխուսափելի է ըմբոստութիւն մը սովետական իշխանութեան դէմ։

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ նետուեցան Չեխոսլովաքիոյ վրայ, երկու հազար օդապարիկ։

Ընտանեկան Դաշտահանդէս

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Խատիսեան խումբին եւ Ֆ. Կ. Խաչի, այս կիրակի ամբողջ օրը Սէնթ Անտրէի հանրածանօթ պարտէզին մէջ։

Կը նախագահէ ԸՆԿԵՐ Տ. ԹԱԴՈՑԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Հ. ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ

Գեղ. խնամուած բաժին. երգ, պար, արտասանութիւն։ Նոր Սերունդին կողմէ պիտի ներկայացուի քրքջալից զաւեշտ մը։ Պիտի նուագէ Պուլվար Օտտոյի նուագախումբը հայկական եւ եւրոպական պարեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է։

ԾԱՆՕԹ.— Դաշտավայրը երթալու համար փլաս տ'էքսէն առնել 25 թիւ ինքնակառքը եւ իջնել վերջին կայարանը։

Ընտանեկան Դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻւ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Կոմիտէին, չորեքշաբթի, 15 օգոստոս Աստուածածնի օրը, առաւօտէ մինչեւ իրիկուն ծանօթ գեղատեսիլ պուրակին մէջ, պաղ աղբիւրի ափին Café Marguef եւ(ե)ւը):

Բանախօսութիւն պար, գեղարուեստական բաժին ու անակնկալներ։ Ճոխ պիւֆէ։

Կը խօսի ընկ. Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

Անձրեւի պարագային տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ նոյն օրը Հ. Յ. Դ. տան մէջ ընտանեկան խնջոյքով։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 54րդ տարեդարձին առթիւ։ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբին, օգոստոս 19, կիրակի օր ամբողջ օրը, Le Col sur Loupի գետեզերքի ծառախիտ անտառներուն մէջ։

Կը հրաւիրուին Նիսի մեր հայրենակիցները անխտիր։

ներու միջոցաւ, ազատ աշխարհի պատգամը հաղորդելու եւ յոյս ներշնչելու համար կարմիր բռնապետութեան ենթարկուած ժողովուրդներուն։

Կ. ՊՈԼՍՈՑ ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ պայմանագիրը (Մոնթրէօ) հինգ տարի եւս երկարաձգուեցաւ, առանց փոփոխութեան, վերաքննութիւն պահանջուած չըլլալով որ եւէ պետութեան կողմէ։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ եւ Իսրայէլի վէճերը կարգադրելու համար, խորհրդաժողով մը պիտի գումարուի Փարիզի մէջ, սեպտ. 10ին։

ՆՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ դիկտատորը, մարեշալ Թիթօ, խնդրեց արեւմտեան պետութիւններէն՝ փութացնել զինամթերքի առաքումը։ Մարեշալը երկու ժամուան տեսակցութեան մը ընթացքին, ըսած է ամերիկացի ծերակուտականի մը թէ «յառաջիկայ տարին ամէնէն վտանգաւոր ժամանակաշրջանը պիտի ըլլայ աշխարհի խաղաղութեան համար»։

ԾԱՆՕԹ ԴԵՐԱՍԱՆ Տրդատ Նշանեան կը խնդրէ ծանուցանել թէ Պոլիս կը մեկնի այսօր, չորեքշաբթի, իր տիկնոջ հետ, շարք մը ներկայացումներ տալու համար։ Պիտի մնան չորս ամիս։

ՑԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

ԱՆԻԷՌ (Յառաջ).— Օգոստ. 8ին երկու հայ երիտասարդներ, Սահակ Գալայճեան (Մեծ Նոր Գիւղցի) եւ Յակոբ Թաչճեան (Մալաթիացի), երկուքն ալ ճերմակեղէնի շրջուն վաճառորդ, իրենց մօթօսիկլէթով Փարիզէն վերադարձին, Լըվալուայի կայարանին մօտ, հակառակ ուղղութեամբ եկող բեռնակառքի մը զարնուելով, կը տապալին։ Յակոբին գանկը ջախջախուած ըլլալով, հիւանդանոց կը փոխադրուի ուր 24 ժամ վերջ հոգին կ'աւանդէ առանց բառ մը արտասանելու։ Ընկերը, Սահակ, բարեբախտաբար կ'ազատի այս ծանր արկածէն։

Արկածամահ երիտասարդը, 22 տարեկան, իր այրի մօր միակ նեցուկն էր եւ սիրուած թաղեցիներէն իր հեզահամբոյր բնաւորութեամբ։

Յ. Ա.

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, իրենց այցելութեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ա. Գէորգեանէ (Ապատանէն) 3000 ֆրանք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Օգոստոսի ընթացքին պէտք է վճարուին բոլոր յետնեալ պարտքերը։

Այն բոլոր բաժանորդները որոնք մանտաչէֆի քառդերով իրենց հաշիւը ստացած են եւ չեն փակած, այլեւս թերթ չեն ստանար, Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ։

Արձակուրդի առթիւ երբ հասցէի փոփոխութիւն կը կատարուի, կը խնդրենք չմոռնալ հին հասցէն եւ օրինական վճարումը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վենետիկի Մ. Ռափայէլեան վարժարանի
1951 — 1952 Տարեշրջանին

Վարժարանը կը վերսկսի իր բովանդակ կազմակերպութեան ուսումնական եւ կրթ. գործը։

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.— 1) Կ'ընդունի 11—14 տարեկան հայ տղաքներ։ 2) Ամսաթոշակն է 13 սթերլին։ Ֆրանսայի համար 12.000 ֆրանք եւ Իտալիոյ համար 20.000 լիրէթ։ Ամերիկայի համար 35 տոլար։ 3) Այս ամսաթոշակին մէջ չեն մտներ տղուն անհատական եւ դպրոցական դասագրքերու ծախսերը եւ համազգեստը։ 4) Ուսումնական տարեշրջանը կը սկսի Հոկտ. 1ին եւ կը վերջանայ Յուլիսին։

Այն բոլոր ծնողները որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, փութալու են համաձայնիլ Տեսչութեան հետ, հաղորդելով իրենց զաւկին տարիքը եւ ուսումնական վիճակը։

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ Direction du Collège arménien «Moorat - Raphaël», Ai Carmini, Venise (Italie)։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 17 AOUT 1951 Ուրբաթ 17 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6535-Նոր շրջան թիւ 1946

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՆՕԹՆ ՈՒ ԱՆԾԱՆՕԹԸ

Անմիջապէս ըսենք որ կ'ակնարկենք միջազգային կացութեան:

Օր մը արեւ, օր մը անձրեւ: Ինչպէս այս տարուան ամառը:

Առտու մը անտանելի տաք: Կէսօրին՝ աշնանային քամի: Իրիկուան դէմ՝ խարուսիկ շոգեր: Ապա նորէն «ամպ ու զամպ»: Գիշերը՝ շանթ եւ փոթորիկ:

Ջերմաչափի ելեւէջներ՝ օրուան բոլոր ժամերուն:

Իրար կը լրացնեն բնութիւն եւ քաղաքականութիւն, խորապէս ազդելով ջիղերու վրայ:

Չկայ ճակատ մը որ մտահոգութիւն չպատճառէ, ամենօրեայ փոփոխութիւններով:

Նոյն աւերածութիւնը Ատլանտեանէն Խաղաղական, երեւութական անդորրութեան մը տակ:

Նոյն կասկածելի, վրդովիչ նայուածքները աշխարհամասէ աշխարհամաս: Մէկ խմբակցութենէ միւսը: Սահմանին այս ափէն այն ափը: Ձախէն աջ: Հիւսիսէն հարաւ:

Մէկ խօսքով՝ համատարած անստուգութիւն, որ կը թանձրանայ օրէ օր:

Միայն աշխարհը չէ որ երկու մասի բաժնուած է:

Ժողովուրդները իրենք ալ դասերու բաժնուած, կը քրթմնջեն, կը մռնչեն, կը սպառնան փոխադարձաբար: Կը սպասեն իրենց կարգին:

Արեւմտեան Եւրոպան դերագոյն ճիգեր կը թափէ, միացեալ ճակատ կազմելու համար:

Արեւելեանը կը տքայ ահաւոր լուծի մը տակ, եւ հրաշքի մը կը սպասէ, իր բաշերը ցցելու համար, յանուն ազատութեան:

Ասիան, չատոնց արթնցած, ասպարէզ կը կարդայ երբեմնի ամենազօր աշխարհակալներուն, յանուն ինքնորոշման եւ կատարեալ անկախութեան:

Ո՛րքան դիրքեր խորտակուեցան Միջերկրականի ափերէն մինչեւ Ծայր. Արեւելք: Եւ դեռ պիտի խորտակուին:

«Թխաւորակուռ» Ափրիկէն անգամ փրփուր կը տեղայ, հետզհետէ վճռական, սպառնալից դիրք մը բռնելով երբեմնի հովանաւորներուն կամ գինակիցներուն դէմ:

Իսկ «Մեծերը» — չորս կամ հինգ — ամէնէն աւելի մտահոգութիւն կը պատճառեն իրենց ներքին պառակտումներով եւ փոխադարձ սպառնալիքներով:

Այս բոլորը «ծանօթ» են: Իսկ ո՞վ պիտի կրնար մօտաւորապէս պարզել, պատկերացնել «անծանօթ»ը, այս կամ այն ճակատին վրայ:

Ահաւասիկ նորագոյն անծանօթը, — խորհրդաւոր շարժումներ Միջին Արեւելքի մէջ:

Օրը օրին հրատարակուած տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ նորէն ազդեցութեան պայքար մը կը մղուի այդ շրջանին մէջ, երէկուան Դաշնակիցներուն միջեւ:

Այսպէս, Մեծն Բրիտանիա նոր ծրագիրներ կ'որոճանայ, ամրապնդելու կամ վերագրաւելու համար իր դիրքերը:

Վերջերս առիթ ունեցանք պարզելու այդ ծրագիրներուն գլխաւորը, — Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան ցանց մը կազմել, իբրեւ լրացուցիչ մասը Ատլանտեանի դաշինքին:

Այդ ծրագրին համաձայն, առաջադրուած կազմակերպութեան պիտի մասնակցին գլխաւորապէս Մ. Նահանգները, Ֆրանսա, Թուրքիա, եւ հաւանաբար Յունաստան:

Կրնան մասնակցիլ նաեւ Միջին Արեւելքի բոլոր այն ազգերը որ պայքար կը մղեն համայնավարութեան դէմ (Եգիպտոս, Իրաք, Իրան, Սուրիա, Լիբանան, Յորդանան, Իսրայէլ, Սէուտի Արաբիա, Եէմէն եւլն.):

Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, երբ ծրագիրը գործադրուի եւ Յունաստանն ու Թուրքիան ալ ընդունուին իբրեւ անդամ Ատլանտեանի դինակցութեան, Միջին Արեւելքի ցամաքային միացեալ ուժերուն հրամանատարութիւնը պիտի յանձնուի Թուրք զօրավարի:

Արդ, ծրագրին հրապարակումէն անմիջապէս վերջը, Փարիզի կիսապաշտօնական օրկանը, Le Monde, խմբագրական մը հրատարակեց բրիտանական քաղաքականութեան դէմ:

Կ'արժէ քիչ մը մանրամասնել անցուդարձը:

Շ.

Համալսարա՞ն Վանի մէջ...

ՁԱԿՍԱԾ ՅԱՏԱՁԳԵՑԻՆ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (10 օգոստ).—

Ինչպէս յայտնի է, անցեալ շաբթու հանրապետութեան նախագահ Ճէլալ Պայար, ընկերակցութեամբ կրթական նախարարին եւ Իսթանպուլի ու Անգարայի համալսարաններու դասախօսներուն, այցելած էր արեւելեան նահանգները, Արեւելեան Համալսարանին յարմար վայրը ճշդելու համար:

Նախագահը մայրաքաղաք վերադառնալէ վերջ, պատուիրակութիւնը շարունակեց իր քննութիւնները Ախլաթի, Դատուանի, Տիարպագըրի, Էլազիգի եւ Էրզրումի ու Էրզնճանի մէջ: Յետոյ փրոֆեսէօրները իրենց քննութեանց արդիւնքը ամփոփեցին տեղեկագրի մը մէջ, զոր յանձնած են կրթական նախարարին: Օգոստոս 20ին, դասախօսները, Համիտ Օնկունսուի նախագահութեամբ նիստ մը պիտի գումարեն եւ Արեւելեան Համալսարանին հանգամանքին, վայրին ու հիմնադրութեան թուականին մասին որոշումներ պիտի տան:

Դասախօսները երէկ վերադարձան Պոլիս եւ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրին.

— Օր առաջ արեւելեան նահանգները վերականգնելու է: Սակայն այս մեծ դատը կարելի չէ գլուխ հանել համալսարան մը միայն հիմնելով: Այսօր շատ մը պակասներ ունինք, զոր ամէն բանէ առաջ պէտք է լրացնել: Ժամանակի կը կարօտի համալսարան հիմնելը: Իսկ որպէսզի այս համալսարանն ալ արդիւնք տայ, անհրաժեշտ է որ կանխաւ այդ նահանգները զարգանան: Ամէն բանէ առաջ համալսարանին կորիզը պէտք է կազմել, այսինքն Հետազօտութեանց Կաճառ մը պէտք է հիմնել, նախ այս հաստատութիւնը պէտք է գործի սկսի:

Փրոֆ. Համիտ Օնկունսու եւս յայտարարեց.

— Գտնեցանք եւ տեսանք եւ բաժնեցինք այն ցանկութիւնն ու յուզումը որ բազմաթիւ քաղաքներ ունեցան համալսարանի հիմնադրութեան համար: Շատ բան մտիկ ըրինք. հակառակ ատոր ի վիճակի չենք որոշում մը տալու: Անհրաժեշտ է նախ հասկնալ թէ կարգ մը նախարարութիւններ ի՛նչ կը խորհին արեւելեան զանազան նահանգներու մասին:

Մէկ խօսքով կ'ուզենք գիտնալ թէ մինչեւ հիմա արեւելեան նահանգներուն ընկերային ու տնտեսական հարցերը ի՞նչ չափով ձեռք առնուած են եւ այս ուղղութեամբ ալ ի՛նչ ծրագիրներ մշակուած են: Աս ալ աւելցնենք թէ կառավարութիւնը խորհած է համալսարան մը հիմնել, սակայն բնաւ չէ ճշդած թէ ո՞ւր, ի՞նչ ձեւով եւ որքա՞ն ատենուան մէջ կարելի է գլուխ հանել. այս գործն ալ մեզի յանձնուած էր:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Քանի մը օրէ ի վեր Փարիզ կը գտնուի ընկեր Հրաչ Փափազեան, նախկին անդամ Սուրիոյ Երեսփոխանական Ժողովի, որ վերջերս Լոնտոն գացած էր խումբ մը սուրիացի լրագրողներու հետ, ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար:

Ընկերը կազդուրիչ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի ազգային եւ կրթական գործունէութեան մասին: Պիտի անդրադառնանք առանձին:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԵՐԲԵՄՆԻ ԱՔՍՈՐԱՎԱՅՐԻՆ ՉԱՆԿԸՐԻԻ ՄԷՋ

Անգարայէն կը հեռագրեն օգոստ. 15 թուականով.— Երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալու գիշեր երկրաշարժի բուռն ցնցումներ զգացուեցան Չանկըրըի գաւառին մէջ: Մինչեւ հիմա երեւան հանուած են հարիւր գիակներ, բայց տակաւին ուրիշներ ալ կան փլատակներուն տակ, հինգ գիւղերու մէջ որոնք ամբողջովին քանդուած են: Բազմաթիւ արջառներ ոչնչացած են: Գասթէմունիի շրջանն ալ մեծ վնասներ կրած է: Երկրաշարժը տեւեց տասը երկվայրկեան:

Հարիւրաւոր տուներ քանդուած են: Խուճապահար բնակիչները փողոց թափած էին: Կառավարութիւնը փութայ օգնութիւն հասցնել: Անպատսպար ժողովուրդը կը բնակի վրաններու տակ:

Իրան մերժեց անգլ. ծրագիրը

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՑՈՒԵՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ նորէն անելի մը մատնուեցան անգլեւիրանեան բանակցութիւնները, հակառակ բոլոր լաւատեսութեանց:

Փոխ-վարչապետ Հուսէյն Ֆաթիմի, յայտարարեց թէ անընդունելի են բրիտանական պատուիրակին՝ Պ. Սթոքսի առաջարկած պայմանները: Այս մերժումը, որ կը յայտարարուէր բրիտանական ծրագրին հրապարակումէն երկու ժամ վերջը, ծանր անակնկալ մը եղաւ Պ. Սթոքսի համար: Իր յայտարարութեան համաձայն, վարչապետը, Տոքթ. Մոսատեղ հաւաստած էր թէ որոշում պիտի չտրուի, մինչեւ որ ինք առիթ ունենայ մանրամասնօրէն պարզելու բրիտանական ծրագիրը: Չորեքշաբթի առտու, մինչ Պ. Սթոքս իր ծրագիրը կը բացատրէր Պարսիկներուն, Թէհրանէն 13 մղոն հեռու, ադին Հուսէյն Ֆաթիմի լրագրական ասուլիս մը սարքելով, կը յայտարարէր թէ անընդունելի են բրիտանական առաջարկները: Իր յայտարարութեան համաձայն, Տոքթ. Մոսատեղ ըսեր է Պ. Սթոքսի թէ բրիտանական առաջարկները չեն համապատասխաներ այն բանաձեւին զոր Իրան առաջարկած էր Պ. Հէրիմընի միջոցաւ: Այդ բանաձեւով, պիտի քննէին միայն երեք խնդիրներ.— 1. Իրանեան քարիւղի գնումը՝ Անգլիոյ կողմէ, — 2. Անգլեւիրանեան ընկերութեան պահանջները Իրանի կառավարութենէն եւ փոխադարձաբար, — 3. Օգտագործում բրիտանացի մասնագէտներու:

Բրիտանական պատուիրակը դիտել կուտայ թէ Հուսէյն Ֆաթիմի ներկայ չէր խօսակցութեան. հետեւաբար չի կրնար գիտնալ թէ ի՛նչ անցած դարձած էր: Ինք վարչապետէն բաժնուած էր այն տպաւորութեամբ թէ «ոչինչ մերժուած եւ ոչինչ ընդունուած է», քանի որ ծրագրին մանրամասնութիւնները բացատրուած չէին:

× Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ կացութիւնը այնքան ծանրացած է որ անակնկալներ կրնան պատահիլ 48 ժամուան մէջ:

Ինչպէս կ'երեւայ, ծայրայեղները գլուխ վերցուցած են, առաջնորդութեամբ Հուսէյն Մաքիի, եւ ծերունի վարչապետը երկու սուրի մէջ մնացած է: Մինչեւ անգամ կը վախցուի որ մահափորձ մը կամ պետական հարուած մը սարքուի:

Բրիտանական ծրագրով, նոր ընկերութիւն մը պիտի կազմուէր, նաւթահորերը շահագործելու՝ համար: Այս ընկերութեան տնօրէններէն երեքը Անգլիացի, երկուքը Պարսիկ պիտի ըլլային: Պարսիկները, մասնաւորապէս ծայրայեղները կը պահանջեն որ վարիչ մարմինը ամբողջովին Իրանցիներէ բաղկանայ, իսկ Անգլիացիները գործածուին պարզապէս իբրեւ մասնագէտներ, վարձուած՝ բրիտանական կառավարութեան կողմէ:

× Եթէ բանակցութիւնները բոլորովին խզուին, անմիջապէս այլուր պիտի փոխադրուին մեկուսացեալ նաւթաշրջանի մը 300 Անգլիացիները: Այն ատեն Աբադանի մէջ մնացած պիտի ըլլան 600 Անգլիացիներ: Ութ բրիտանական մարտանաւեր կը գտնուին Աբադանի շրջականները:

× Իրանի մերժումը անմիջապէս հաղորդուեցաւ Անգլիոյ վարչապետին: Լոնտոնի թերթերը կ'ըսեն թէ կառավարութիւնը չի կրնար որ եւէ նոր զիջում կատարել, մանաւանդ որ նախագահ Թրումընի խորհրդականն ալ ամբողջովին համաձայն էր անոր:

ՃԱՓՈՆԻ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ դաշնագիրը վերջնապէս խմբագրուեցաւ Մ. Նահանգներուն եւ Մեծն Բրիտանիոյ կողմէ: Այս առթիւ կարգ մը բարեփոխումներ կատարուած ըլլալով, նախագահ Թրումընի խորհրդականը յայտարարեց թէ՝ որ եւէ փոփոխութիւն չի կրնար կատարուիլ Սան Ֆրանչիսկոյի համագումարին մէջ, որ պիտի զբաղի անոր քննութեամբ եւ ստորագրութեամբ: Ժողովը պիտի գումարուի սեպտ. 4ին: Հրաւիրուած 50 ազգերէն 34ը հաւանութիւն յայտնած են արդէն: Մասնաւոր յօդուած մը 340.000 ճափոնցի գերիներու արձակումը կը պահանջէ Խ. Միութենէն: Դաշնագրի ոգին հաշտարար է եւ կը ձգտի վերահաստատել Ճափոնի բոլոր վեհապետական իրաւունքները:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԵՂԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ վարիչներէն Ուիլեըմ Հիրսթ մեռաւ 88 տարեկան հասակին մէջ, 200 միլիոն տոլարի հարստութիւն մը ձգելով:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏԽՐՈՒՆԻ.—Ցաւով կ'իմանանք թէ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէէն (Պանեէօ-Քաշան) կորսնցուցած է եռանդուն ընկեր մը, Աւետիս Եափուճեան, Կարնեցի, 55 տարեկան:

× Թէհրանի «Ալիք»ը (26 յուլիս) ցաւով կը ծանուցանէ թէ յուլիս 10ին Թղթատար օդանաւի մը արկածին զոհ գացած է Աբադանի հաւատաւոր ընկերներէն Հայրիկ Մելիքեանը: Ողբացեալ երիտասարդը ծնած էր 1920ին:

ԲՈՒՌՆ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ
Անգարայի Ազգ. Ժողովին մէջ

« ԵԹԷ ՆԵՐՄԱՆ ՕՐԷՆՔԸ ՉԸԼԼԱՐ, ԽՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻՒԻ ՏԵՂԸ ԱՅՍՕՐ ԲԱՆՏՆ ԷՐ. — ՔԱՌԱՍՈՒՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ — «ՍԱՏԱՆԱՅԻՆ ԽԵԼՔՆ ԱՆԳԱՄ ՉԻ ՀԱՍՆԻՐ « ՀԱԼՔ »Ի ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ. —

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները. (օգոստ. 7 եւ 8).—

Օգոստ. 6ին Ազգ. Ժողովը Թատր հանդիսացաւ բուռն վիճաբանութիւններու որոնք ինը ժամ տեւեցին, ջղագրգռելով Հալքեան եւ Դեմոկրատ երեսփոխանները:

Հալքէվիներու վերաբերեալ օրինագիծը վիճաբանութեան դրուեցաւ եւ Հալքեան խօսնակներ խստիւ բողոքեցին անոր դէմ, զայն նկատելով հակասահմանադրական եւ բռնատիրական ոգիով պատրաստուած օրէնք մը: Դեմոկրատները նոյնքան խստութեամբ փոխադարձեցին եւ օրինական տուեալներով ջրեցին ընդդիմադիրներու առարկութիւնները:

Կարելի է ըսել թէ կառավարական կուսակցութիւնը եւ Հալքը ժողովուրդին եւ պատմութեան առջեւ տեսակ մը քննութիւն անցուցին: Հալքը իր անցեալին մասին հաշուետուութիւն մը ըրաւ, իսկ Դեմոկրատ իշխանութիւնը ըսել ուզեց թէ այս օրէնքով քաղաքական կուսակցութիւնները պիտի չկրնան այսուհետեւ մենատիրաբար գործել եւ ազդեցութիւն բանեցնել: Երբ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ընդդիմադիրի դիրքին մէջն էր, ամէն առթիւ կը բողոքէր Հալքէվիներու կացութեան դէմ եւ այս խնդրին կարգադրումը կը պահանջէր: Հալքեանները վերջին անգամ պահանջեցին որ դատարանի միջոցաւ կարգադրուի այս գործը եւ օրինագիծը նկատեցին ծանր ոտնձգութիւն մը Սահմանադրութեան դէմ:

Ժողովին այսօրուան նիստին նախ խօսք առաւ Ֆէթիհ Չէլիքպաշ եւ մատնանշելով անցեալի մըտումները, պահանջեց որ սրբագրուին անոնք:

Ցանուն ընդդիմադիրներուն խօսք առաւ Հալք կուսակցութեան ընդհ. նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ, որ պարզելով Հալքէվիներու կացութիւնը, հետեւեալ դիտողութիւնները ըրաւ պատրաստուած օրէնքի մասին.

— Կը մերժենք Աթաթիւրքի վերագրուած այն ըմպարտութիւնը թէ բռնի ուժով ազգասպանական կալուածներ գրաւուած են: Հալքէվիները անցեալին մէջ անհրաժեշտութիւն մըն էին, այսօր ալ նոյնքան անհրաժեշտ են: Կառավարական կուսակցութիւնը այս նոր օրէնքով կ'ուզէ իր ափին մէջ կեդրոնացնել նաեւ այս հաստատութիւնները: Մրցակից կուսակցութեան նպատակն է մեզ զրկել արդարութեան երաշխիքէն եւ սահմանադրական կանոններու պաշտպանութենէն: Հիմնական կազմակերպութեան օրէնքն է որ բռնաբարուած է այս գործին մէջ:

Ինէօնիւէ վերջ խօսեցաւ պիւտճէի յանձնաժողովի տեղեկաբեր Պէհզատ Պիլկին եւ երկար բարակ պատասխանեց քննադատութիւններուն: Ըսաւ թէ Հալք կուսակցութիւնը 48 միլիոն ոսկիի յատկացում ստացած է Հալքէվիներու անունով: Անոնք բարոյական անձնաւորութիւններ չեն, հետեւաբար տրուած դրամը անարդար է:

Ցաջորդաբար քառասուն երեսփոխաններ խօսք առին, իւրաքանչիւրը իր կարծիքը յայտնելով: Հալքեաններու խօսնակներէն Ֆաիգ Ահմէտ Պարութճու կանոնական դիտողութիւններ ըրաւ եւ ըսաւ մանաւորաբար.

— Ամէն բանէ առաջ չնչելի մթնոլորտ մը կ'ուզենք տեսնել այս ժողովին մէջ: Ձեմ կրնար ձեր վճիռները փոխել, բայց կրնամ թափանցել ձեր խղճմտանքէն ներս: Հալքէվիներու անունով տրուած գումարները առաւելապէս նուիրատուութեան մը հանգամանքը ունին: Չէք կրնար վերագրաւել կալուած մը, որ ուրիշի սեփականութիւնը դարձած է: Այս գործին համար սահմանադրական երաշխիք տրուած է»: Պարութճուի խօսքերը քանիցս ընդմիջուեցան եւ նախագահը ստիպուեցաւ ի կարգ հրաւիրել ընդմիջողները: Ֆաիգ Ահմէտ Պարութճուի ալ ազդարարեց որ խնդրէն չշեղի:

Նախագահը տասը վայրկեան դադրեցուց նիստը: Երկրորդ նիստին, Հալքեան երեսփոխանները չմասնակցեցան ժողովին, ի նշան բողոքի:

Ցետոյ խօսք առին Դեմոկրատ խօսնակները, Զիւհտիւ Վէլիպէշէ, Սըտգը Եըրճալը, որոնք մանրամասն բացատրութիւններ տուին Հալքէվիներու մատակարարութեան մասին: Ըսին թէ այս օրէնքը վերջ պիտի տայ վնասակար անկանոնութիւններու եւ կարեւոր պակաս մը պիտի լրացնէ:

Կարգը եկած էր Թիւրք Օճաղներու հիմնադիր Համտուլլահ Սուպհիի, որ նախ պատասխանեց իրեն դէմ եղած յարձակումներուն, յետոյ նիւթը ընդարձակեց եւ խօսեցաւ դիկտատորներու մասին, ակնարկելով Աթաթիւրքի: Պատմեց Թիւրք Օճաղներու լուծման մանրամասնութիւնները եւ ըսաւ թէ ստիպման տակ ինք ալ ստորագրած էր այդ որոշմնագիրը:

Ժողովին գիշերային նիստը բացուեցաւ ժամը 22.20ին: Նախ խօսք առաւ Րէֆիք Շէվքէթ Ինճէ, որ անդրադառնալով Ինէօնիւի յայտարարութիւններուն, ըսաւ.

— Ինէօնիւն ինծի հարցուցէք: Եթէ անցեալը մոռնալու օրէնքը հանած չըլլայինք (ընդհ. ներում), Ինէօնիւ հիմա բանտերը պիտի ըլլար, եւ ոչ թէ այս բեմին վրայ: Գիտենք թէ կուսակցութիւնները պէտք չէ դրամին վաճառականութեամբ: Մինչդեռ Հալք կուսակցութիւնը ձիթապտուղ կը ծախէ, փռապան է, գործարանատէր է, սինեմաճի է, նոյնիսկ գրօսարան կը բանեցնէ:

Օգոստ. 7ին շարունակուեցան բուռն վիճաբանութիւնները Հալքէվիներու օրինագծի մասին: Այս անգամ երեսփոխաններէն շատեր ծանր յարձակումներ գործեցին Հալք կուսակցութեան եւ մասնաւորաբար Ինէօնիւի դէմ, որ մինչեւ հիմա այսպիսի համարարկի մը ենթարկուած չէր:

Նախ խօսք առաւ Օսման Շէվքի Չիչէքտաղ որ նկատելով Հալքեան երեսփոխաններու բացակայութիւնը, ըսաւ.— Ո՛րքան կը փափաքէինք որ անոնք ալ ներկայ ըլլային եւ պայքարէին մեզի դէմ: Այս է մեր ցաւը: Եթէ ոչ մենք այս գործին մէջ ոչ մէկ հաշիւ ունինք իրենց տալիք: Ընդդիմադիր խօսնակները կ'երեւի դեռ չեն գնահատած 14 մայիսի արժէքը: Մենք չենք ջնջեր Հալքէվիները, այլ զանոնք սեփականութիւն կը նկատենք թուրք ազգին:

Ճէլալ Եարտըմճը.— Սահմանադրութիւնը գողերուն, բռնաբարիչներուն, «տէրէպէյի»ներուն ապաւէնը չէ: Ան չի պաշտպաներ գողօնը, յափշտակուած կալուածը, անիրաւութիւնը եւ բռնագրաւումները:

Ֆահրի Աղաօղլու.— Հալք կուսակցութեան բոլոր ստացուածքները կը պատկանին պետութեան, քաղաքապետութեանց եւ գիւղերու: Մենք շատ ներողամիտ ոգիով շարժեցանք: Ընդհ. ներումէն վերջ, Հալքեանները սկսան կացինահարել երկրին բարձրագոյն շահերը, հազարումէկ խեղաթիւրում, անհիմն տարաձայնութիւններով, գրգռութիւններով եւ զրպարտութիւններով: Հիմա մեզի բացէ ի բաց կ'ըսեն.— Եթէ դարձեալ իշխանութեան գլուխ գանք, ձեր անձնապատկան գոյքերն ալ աւարի պիտի տանք: Ինչպէս որ Հանրապետութիւն հիմնուեցաւ եւ Փատիշահներու հարստութիւնները վերադարձուեցան ազգին, այնպէս ալ ժողովրդապետութեան միջոցաւ Հալք կուսակցութեան բոլոր ինչքերը պէտք է վերադարձնենք ազգին: 14 մայիսի յաղթանակը իր գործնական առաջին արդիւնքը տուած է այսօր:

Հիւսէյին Ֆըրաթ պատմեց թէ ինչպէս Մերսինի կուսակալին մէկ նամակով քաղաքին երեք միլիոննոց Հալքէվին փոխանցուած էր Հալք կուսակցութեան:

Պահատըր Տիւլկէր.— Ինէօնիւ անմեղ գաղափարապաշտի կերպարանքով ներկայացաւ մեզի: Սահմանադրութեան մեղքերը իր շալակին վրայ կը կրէ, եւ այնպէս մը կը խօսի որ կարծես թէ ինք չըլլար ազգին կամքը արհամարհողը, սահմանադրական կանոնները բռնաբարողը: Ինքն է որ իր կռնակին վրայ կը կրէ 1946ի ընտրութեանց բեռը, ինքն է որ ընտրական կեղծ տեղեկագրով մը նստաւ այստեղ, բռնի ուժով բազմեցաւ իր աթոռին վրայ.

« 68 տարու եղեր է Ինէօնիւ, եւ իր կեանքին եւ ամբողջ քաղաքական գործունէութեան ընթացքին ազգին դէմ ելեր է. այսպիսի մարդ մը ի՞նչ համարձակութեամբ կը յանդգնի սահմանադրական սկզբունքներէ ճառել: Կարծես թէ իր կատարած գործերուն հաշիւը տուեր է ճակատաբաց, եւ կարծես թէ մենք Աթաթիւրքի դէմ ամբաստանութիւններ ունինք, ելեր է Աթաթիւրքի պաշտպանը կանգնիլ, մեզ բոլորս զրպարտել: Ինէօնիւ այն մարդն է որ Աթաթիւրքի անունն ու նկարները ջնջել տուաւ դրամներու, դրոշմաթուղթերու վրայէն: Եթէ առիթ գտնէր, պատմութենէն ալ սրբել պիտի տար Աթաթիւրքի անունը: Ինէօնիւի այս ընթացքը ամենափայլուն մէկ ապացոյցն է քաղաքական անբարոյութեան, փոփոխամտութեան եւ կեղծաւորութեան: Ազգին բեմէն պէտք կը զգամ յայտարարելու այս պարագան:

Պահատըր Տիւլկէր շարունակելով ըսաւ թէ Հալք կուսակցութիւնը առեւտրական ընկերութիւն մըն է պարզապէս, որ կորսնելով իր քաղաքական ազդեցութեան, հարստութիւն կը դիզէ միայն: Իբր վկայութիւն կրնամ յիշել Ճէլալ Նուրիի, Սաֆվէթ Արըգանի խօսքերը:

Խօսք առաւ նաեւ Հալիլ Էօզեօրիւք, որ ոչ թէ իբր նախարար, այլ իբր անհատ խօսեցաւ եւ Հալքէվիներու եւ ուրիշ գործերու գայթակղութիւնը պարզելով, ըսաւ թէ սատանային խելքն անգամ չի հասնիր այս գործերուն:

Նիւթական նախարար Հասան Փոլաթքան մանրամասն թուանշաններով բացատրեց Հալքեան իշխանութեան օրով գործուած մսխումները: Ճշդեց թէ Հալքը ի ձեռին ունի 871 անշարժ կալուած եւ 363 թափուր գետին:

Դեմոկրատ կուսակցութեան ընդհ. նախագահ Ատնան Մէնտէրէս հեզ պատճառաբանեալ ճառով մը պատասխանեց Ինէօնիւի, որուն վերագրումները մի առ մի ջրեց եւ իրեն վերադարձուց ամբողջութեամբ: Բաղդատութիւններ ըրաւ Հալքեան եւ Դեմոկրատ իշխանութեանց միջեւ, թուեց ազգին քսակէն Հալքի կոկորդը անցած գումարները, եւ զարմանք յայտնեց որ Ինէօնիւ ի՛նչ համարձակութեամբ Աթաթիւրքի պաշտպան կը կանգնի:

Հալքէվիներու օրինագիծը, որ 14 յօդուածէ կը բաղկանայ, այս փոթորկալից մթնոլորտին մէջ վիճաբանութեան դրուեցաւ եւ առաջին եօթը յօդուածները ընդունուեցան:

Պարտք մը
օտար հայասէրներու հանդէպ

Հայ ժողովուրդին համար պատիւ մըն է որ հինէն ի վեր ունեցած է բազմաթիւ բարեկամներ, մանաւորապէս մեծ եւ փոքր երկիրներու ընտիր մտաւորականներէն, որոնք չեն վարանած պարզել հայ ժողովուրդին արժանիքները եւ ստեղծագործ արժէքները: Բազմաթիւ հատորներ կը լեցնեն այդ կարգի հայասէրներու յայտարարութիւնները: Մեծապէս շահեկան աշխատութիւն մը պիտի ըլլար հաւաքել այդ բոլոր անունները եւ գրքի մը մէջ, նոյնիսկ զանազան լեզուներով ներկայացնել անոնց կարծիքները եւ գործերը Հայոց մասին եւ Հայոց ի նպաստ:

Խնդիր չէ թէ քաղաքական բարդութիւններ կամ դաւեր չէզոքացուցած են անոնց աշխատանքները: Հայերը, երախտագէտ ժողովուրդ, չեն կրնար մոռնալ այդ ազնիւ հոգիներու անունները եւ փափաքելի պիտի ըլլար երբեմն անոնց մասին հաւաքական դասախօսութիւններ կազմակերպել, որպէսզի նոր սերունդն ալ գիտնար թէ՝ որքան մեծարժէք բարեկամներ ունեցած է Հայը: Իմ կարծիքով, անհրաժեշտ է որ նշանակուի տարեկան հոգեհանգիստի օր մը, զանազան երկիրներու օտար եկեղեցիներու մէջ հայածէս պատարագ մը մատուցանելով, յիշատակելով այն բոլոր դէմքերը որոնք ուզած են որ եւ է կերպով սատարել հայ ժողովուրդին ճանաչման եւ անոր նուիրական իրաւունքներու պաշտպանութեան:

Այդ հայածէս պատարագին մէջ, հայկ. քաղցրահունչ երգեցողութեամբ, Հայուն սրտին օրհներգութիւնը պիտի վայելէին Վոլթէռ եւ Ռուսօ, նոյն իսկ անաստուած նկատուած այդ հսկայ իմաստասէրները, հայ մտքին հանդէպ ունեցած իրենց հիացումով: Անոնց հետ պիտի յիշատակուէին Քօռնէյլ ու Ռասինը որոնց առաջինը՝ «Պօլիէկտոս»ով, Հայուն մէջ պատկերացուցած է քրիստոնէական ոգիին դիմադրական գերազանց ուժը, իսկ երկրորդը քանի տեղեր ներկայացուցած է Հայը իբրեւ ազնուութեան տիպար: Անոնց հետ պիտի գային Լամարթին, Վիքթոր Հիւկօ, Մարքիզ տը Նօայլ, Փուէսանսէ, Փիէռ Քիյառ, Փօլ Քամպօն, Տընի Քօշէն, Ժօռէս, Քլէմանսօ, Անաթօլ Ֆրանս, Ռօնի երէց, Անրի Պաթայլ, Անրի Պառպիւս, Փօլ Տէ-Պօռտօ, Մօռիս Պառէս, Անրի Պառպիւս, Փօլ Տէ- ... Մարշանէլ, Փէնլըվէ, Վիքթոռ Պէռառ, Մէյէ, Մարլէռ եւ դեռ ուրիշ բարձր մտաւորականներ որոնք կրցած են գնահատել Հայուն բարձր յատկութիւնները եւ ստեղծագործական ու շինարար ոգին:

Անոնց կարգին պիտի լսուէին Պայրըն, Կլատսթըն դուքը, Լինչ, Կլատըսթըն, դերկոմս Ճէյմս Պրայս, Պըքըսթըն եղբայրները եւ ուրիշ բազմաթիւ Անգլիացիներ: Հոն պիտի լսուէին Հարքհաուզըններ, Հիւպշմաններ, Շուէօտէռներ, Ռէօտլինկներ, Շուլցեր, Լեփսիուսներ, Մառքուարտներ գերման ազգէն, որոնց հետ Տանըմարքացիներ, Շուէտացիներ, Նորվեկիացիներ, մինչեւ փոքր Զուիցերիայէն Լէօփոլտ Ֆաւրներ, Քրաֆթ Պօնարներ, Ռումանիայէն՝ Թաքէ Եօնէս, քուներ, Եօրկաներ, Յունաստանէն՝ Վէնիզելոսներ, Փոլիթիսներ, Ռուսիայէն՝ Բրիւսովներ, Վասիլեւսքիներ, Կորքիներ. Ամերիկայէն՝ Ալէններ, Ճէրըրտներ, Քէնըններ, Ալիս Սթոններ, Ֆինկեր. հրեայ տարրէն՝ Նորտաուներ, Ցանկվիլներ, Ցվայկներ, Ֆինօներ, Վայզեր, Մօռկընթաուներ, Վեռֆէլներ եւլն.: (Իտալացիներու մասին պիտի խօսիմ առանձին):

Հայերու կողմէ կազմակերպուած այդ հայածէս պատարագով, հոգեհանգիստը պիտի դառնար Միջազգային Տօն մը բոլոր երկիրներու մէջ եւ պիտի ունենար այն նշանակութիւնը որ՝ միջազգային միտքը կապուէր Հայուն եւ Հայը՝ անոր, փոխադարձաբար՝ ինչպէս նաեւ այդ պաշտօնական յիշատակի հանդիսութիւնը առնչութիւն ունենալով հայ Նահատակներու մարտիրոսութեան հետ, պիտի կրնար տալ միջազգային հանգամանք՝ Հայ Սգատօնին:

Պիտի ըսեն.— Ի՞նչ արդիւնք տուած է այդքան հայասէրներու գործունէութիւնը: Չէ՞ որ Փիէռ Լոթի մը կամ Քլոտ Ֆառէր մը տասնձիմ աւելի արդիւնաւէտ գործ կատարած են ի նպաստ ջարդարար պետութեան մը, որ այսօր կը գովաբանուի շատ մը պաշտօնական շրջանակներէ, մինչ Հայը՝ նոխազը, արեւմտեան բարձրագոյն մտքին պաշտպանեալը արմատախիլ ըլլալէ վերջ, թափառական կը դեգերի երկրէ երկիր...: Կարելի է պատասխանել թէ՝ Արդարութիւնը տարիներու եւ դարերու կապուած պատահական երեւոյթ մը չէ: Կուգայ ժամանակը, երբ իր անփոխարինելի պատգամը կը լսուի եւ կ'իրականանայ:

Միայն պէտք է հաւատք ունենալ եւ անսասան մնալ այդ հաւատքին վրայ, եւ գործել անայլայլ: Անկախութեան կառչած ժողովուրդ մը ուշ կանուխ կը հասնի իր նպատակին:

Եւ այն ատեն է որ Հայերու անկեղծ բարեկամներ պիտի հրճուին Հայերու հետ հաւասարապէս:

Թ. ԳԱՌՆԻԿ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Օգոստ. 5ին կիրակի օր, տեղի ունեցաւ Սէն Ժեռոմի Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը, նուիրուած հերոսներու յիշատակին: Հակառակ թաղէն շատ մը ընտանիքներու բացակայութեան (արձակուրդ) եւ հարսնիքի մը, լեցուած էր հանդիսավայրը: Մինչեւ հանդէսի պաշտօնական բացումը բարձրախօսը անընդհատ կը հնչեցնէր ազգային եւ ժողովրդական երգեր: Միշտ կենսուրախ ընկեր Սահակը չձգեց որ ժողովուրդը բերնի համով ճաշ մը ընէ, անդադար կը հրաւիրէր երգել եւ պարել:

Սիրելի «Յառաջ», այսպիսի առիթներով թո՛յլ տուէք ինձ ըսել որ, հակառակ միջին տարիք մը ունենալուս՝ քիչ մը «աշմօտ» մարդ եմ: Կ'անգիտանամ թէ 20րդ դարու մէջ եմ եւ Եւրոպայի սրտին վրայ: Կ'անտեսեմ բոլոր «նորութիւնները» եւ կը խանդավառուիմ անցեալի յուշերով: Հոգիս կուտամ այն ծաղիկ երիտասարդութեան որ հասակ նետած է այս խորթ եւ օտար ափերու վրայ (ո՛րքան բազմացած են անոնք). բայց Հայու հոգեկան պահանջս նախապատուութիւն կուտայ մեր ալեզարդ հայրերուն եւ տառապանքէն ազնուացած մայրերուն որոնք համն ու հոտն են մեր հանդէսներուն: Դուք եւս, ընկեր Շ. քանիցս գնահատած էք թէ աւելի շատ կը խանդավառուիք Վանեցիին, Կարինեցիին, Խարբերդցիին, Զարսանճաքցիին յատուկ տոհմիկ պարերով, քան թէ թանկօ եւ սամպայով: Եւ լաւ է որ այդպէս է, եւ լաւ է որ մեր նոր սերունդն ալ հասկցած է եւ նախապատուութիւնը հայկ. պարերուն կուտայ:

Սէն Ժեռոմի հանդէսը զուտ հայկական էր: Ժամը 4ին ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեանի ժամանումով սկսաւ հանդէսի պաշտօնական բաժինը: Օրուան նախագահին՝ ընկ. Յ. Դաւիթեանի բացման խօսքէն վերջ, յոտնկայս երգուեցան Մարսէյէզը եւ «Մշակ բանուոր»ը: Առաջին խօսքը կը պատկանէր Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչ ընկեր Թադոյեանի, որ պարզեց օրուան հոգերը: «Փոթորկուած է հայկական կեանքը, վերիվայր շըրջուած են մեր բարոյական ըմբռնումները: Հայ մարդը դաշնակցելով թշնամիներու հետ, կորսնցուցած խիղճ ու նկարագիր, խաչակրութիւն մը տարքած է հայ ժողովուրդի ամենամեծ կազմակերպութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, զզուելի միջոցներով եւ ստերով: Փոխ առնելով մեր ողբացեալ ընկեր Շահրիկեանի խօսքը, հարց կուտանք.— Այս մարդիկը երէ՞կ կը ստէին թէ այսօր: Կը պատասխանենք.— Կը ստէին երէկ, կը ստեն այսօր եւ պիտի ստեն վաղը: Դաշնակցութիւնը այս ժողովուրդին արիւնէն եւ միսէն ծնաւ եւ տառը համար ալ իրեն հետ է: Ան կ'ուզէ որ այս ժողովուրդը ըլլայ խիզախ եւ ազատ, ինչպէս Հայկ Նահապետներ եւ Տիգրան Երուանդեաններ: Մէկը Բելի, միւսը Կիւրոսի բռնակալութեան դէմ»:

Երգեց Նոր Սերունդէն Աւիկեան խանդավառելով ներկաները: Այս համակրելի երիտասարդը օժտուած է երգելու շնորհով եւ սոյն հանդէսին զարդը կը կազմէր: Այս առթիւ ներկաներէն Գ. Գեւորգ Զինիճեան ի պատիւ այս երիտասարդին նուիրեց 3000 ֆրանք Սէն Ժեռոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէին: Ընկեր Սահակ Յարութիւնեան ի պատիւ իր բացակայ տղուն (զինուոր) և աղջկան, երգեց քանի մը երգեր, զուարճացնելով ներկայ հասարակութիւնը:

Օրուան բանախօսը ընկեր Ս. Տէր Թովմասեան, նկատելով որ հանդէսը նուիրուած է մեր հերոսներու յիշատակին, ըսաւ.

— «Մենք Պանթէոն չունինք ուր արձանագրուած ըլլան բոլոր անոնք որոնք կազմեցին Սուրբերու շարքը մեր նորագոյն պատմութեան մէջ: Չունեցանք անոնց գերեզմանը բուռ մը խունկ ծխելու, քանի մը աղօթք արտասանելու: Տարին անգամ մը հաւաքուելով մեր նպատակն է մեր յարգանքի տուրքը տալ եւ անոնց ոգին ներշնչել նոր սերունդին: Հերոսներ շատ ենք ունեցած, մեծութիւններ շատ ենք տեսած բոլոր մարզերու մէջ. բայց ունեցանք ողբերգութեան եւ անկումի շրջաններ: Ստրկութիւնը զոր ապրեցանք վեց դար, կործանեց մեր մէջ շատ մը առաքինութիւններ: Մոռցանք եր մենք անցեալ մը ունեցած ենք: Մոռցանք ինքնապաշտպանութեան տարրական զգացումը: Այս պայմաններու մէջ էր որ ծնաւ ազատագրական շարժումը, նախապէս տարտամ եւ անորոշ: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եկաւ իբրեւ մոգական ցուպ յեղաշրջել հայ կեանքը: Վաթսուն տարուան իր բարոյական, ֆիզիքական եւ նիւթական զոհաբերութեան գնով ըստեղծեց այն միջավայրը ուր մարդիկ կրնային հերոսանալ եւ աստուածանալ»:

Այս առթիւ ընդհանուր ակնարկ մը նետելով, անդրադարձաւ ներկայ իրականութեան եւ յայտարարեց.— «Մեր պայքարը չէ վերջացած, հայութեան թշնամիները ամէն միջոց կը գործադրեն մոռցնել տալու մեր հերոսները: Այն բռնակալ ուժը որ երեսուն տարիէ ի վեր կը տիրապետէ մեր հայրենիքին մէջ, կ'աշխատի հոն թէ հոս մոռնել տալ մեր հերոսները, պարտադրել մեզի Իվաններ եւ Իլիչներ, խորտակել մեր դիմադրական կորովը, մոռցնել տալ մեր անցեալը: Այդ պատճառով ալ ամէն ատեն եւ ամէն առթիւ տօնելով մեր հերոսներու օրը, կ'ուխտենք հաւատարիմ մնալ անոնց յիշատակին: Ազգապահպանումը մեր դե-յութեան գերագոյն պայքարն է: Հայ մը փրկել գերագոյն հերոսութիւնն է: Պէտք է փրկել այս սերունդը ներշնչելով անոնց ազգային մեծութեան հպարտանքը»:

Արտասանեց փոքրիկն Ռոպերթ Սիրունեան: Ընկեր Յ. Դաւիթեանի զուարճախօսութիւնները կուռ ու կուշտ խնդացուցին ներկաները: Խորոված հաւ մը եւ շիշ մը գինի աճուրդի դրուելով գոյացաւ 10.000 ֆրանքի մօտ գումար մը: Հանդէսին պաշտօնական մասը լրացաւ ժամը 8ին, յետոյ սկսան բուն խրախճանութիւնները եւ պարերը, տեւելով մինչեւ գիշերը ուշ ատեն:

Յաջորդով՝ Պօմոնի դաշտահանդէսը:

ՅՈՎՀ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

×

ՁԵՐ ՀԵՏ ՏԱՐԷՔ ԻՄ ՏՂԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. (Յապաղած).— Ազատագրութեան պայքարի օրերուն հերոսներու նուիրուած երգերէն մէկուն մէջ Մշեցի հայ մայրը կ'երգէր բանաստեղծին բերնով.—

Ա՜խ, ֆետայիներ, ճան ֆետայիներ,
Ձեր մայրերը ձեզ ղուրպան,
Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետ
Լինի ձեզի օգնական:

Կամ աւելի պարզ.— Ձեզ հետ տարէք իմ տղէն:

Վերջերս Սէն Լուի ծնողքները ապրեցան նուիրական երեկոյ մը, նման Մշեցի մօր, երբ 14 երիտասարդներ իրենց երդումը կը կատարէին, ի ներկայութեան ընկ. Մ. Թորլաքեանի եւ իր ընկերոջ (Շթութկարտէն), ընկերներ Յ. Պապիկեանի եւ Կ. Ճանիկեանի:

Ճառեր խօսուեցան տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ: Նորագիրներու կողմէ Ա. Փամպուքեանի ուղերձը կ'ըսէր.— «Մենք այս երեկոյ չէ որ կը գիտակցինք մեր կատարելիք պարտականութեան, այլ տարիներու ընթացքին է որ որոշեցինք մեր փշոտ, բայց նուիրական ճամբան»:

Օրուան նախագահին հրաւէրով նորագիրները շարուեցան սեղանին առջեւ: Բոլորս յոտնկայս հետեւեցանք արարողութեան, զոր կատարեց ընկեր Ս. Տէր Թովմասեան: Իր քովը կանգնած է ողբացեալ ընկեր Քոթիրէքեանի այրին՝ Տիկին Զապէլ: Երբ երդումը կը կատարուէր, շատերուն աչքերը թրջած էին:

Նորընծայ ընկեր-ընկերուհիներուն նուիրուեցաւ Հ. Յ. Դ. խորհրդանշանը, մինչ նուագախումբը կը հնչեցնէր «Մշակ բանուոր»ը: Մթնոլորտը ելեկտրականացած էր: Երգերը, ճառերը, արտասանութիւնները իրարու կը յաջորդէին:

Պատի՛ւ Սէն Լուցիներուն: Մէկ տարի առաջ էր որ 17 երիտասարդներ նոյնպէս իրենց երդումը կատարեցին: Շնորհիւ տարիներու աշխատանքին, այսօր երիտասարդ ենթակոմիտէ մը ունինք, իսկ այս հպարտանքին ամէնէն մեծ բաժինը կ'իյնայ հայ կնոջ: Եթէ երէկ, մեր սեփական հողին վրայ, բռնակալին հարկադրանքին տակ, հայ մայրը իր միակ որդին կը նուիրէր յեղափոխութեան նուիրական գործին, այսօր նոյն դերը կը կատարէ ճերմակ ջարդին դէմ: Այդ երեկոյ հայ մայրը՝ Սէն Լուցի մայրը, արցունքը աչքերուն, եկած էր, իր զաւակը յանձնելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան, նման Մշեցի կնոջ:

Գ. ՓԻԼԻԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Թ.

Դժուար է երեւակայութեամբ պատկերացնել այս տեսակ սպանութեան տեսարան մը այսքան լայն միջոցի մը վրայ: Ամէն տարիքէ ու սեռէ այդ բոլոր դժբախտները փողոցներուն մէջ տարածուած կը վազէին, կուլային, կը պոռային, կ'ոռնային, կը հալածուէին Թուրքերէն եւ կը ջանային լեռը փախչիլ կամ նաւահանգիստը ապաստանիլ: Թուրքերը զանոնք երկար չուաններով իրար կը կապէին շարան շարան եւ առանց զանազանութեան, քահանան՝ ազնուական տիկնոջ քով, պատրիկը՝ ժողովուրդի աղջկան կամ կրօնաւորուհիին քով: Փախստականներէն շատեր խեղդուեցան երբ կը փորձէին լողալով հասնիլ նաւերուն, որոնք ոգի ի բռին կը պատրաստուէին մեկնելու: Թէտալտի կը պատմէ թէ Ռոմանիոյ եւ Տրապիզոնի վենետկեան նաւերը մինչեւ կէսօր նաւահանգիստ մնացին կարելի եղածին չափ աւելի մարդ ազատելու համար: Չորս հարիւրի մօտ մարդիկ ազատեցին որոնց մէջ Թէտալտի ինք ալ, որ պարիսպին պաշտպանութեան մասնակցած էր: Կ'ըսէ թէ հազիւ իմացած էր Թուրքերուն մուտքը, ծովեզերք վազեց եւ հագուստները հանեց, լողալով գնաց նաւ մտաւ, որ զինք ողջ առողջ Վենետիկ հասուց ուրիշ ութ Վենետիկցիներու հետ:

— «Խղճալի բան էր, կ'ըսէ Դուկաս, թէ ինչպէս ծովեզերքը, պարիսպին առջեւը, ծածկուած էր կիներու, կրօնաւորուհիներու բազմութեամբ, որոնք իրենց կուրծքը ծեծելով մեծաձայն կը պաղատէին նաւուն մարդոց որ զիրենք ալ առնեն: Թուրքերը կողոպտելու կը նայէին: Բոլոր այս գերագրգռուած վայրագ զունդերը ամէն ուղղութեամբ քաղաքին մէջ կը տարածուէին, կը սպաննէին ով որ կը դիմադրէր եւ գերի կը տանէին, առանց նկատի առնելու անոնց աստիճանը, — տէրտէր, տղայ, օրէնքի մարդ եւլն.:

Կրիտոփուլոս աւելի մութ գոյներով կը նկարագրէ: «Մանկամարդ ու ազնուական բարձր ընտանիքներու պատկանող կիներ որոնք իրենց տունին սեմէն դուրս ոտք կոխած չունէին, հրապուրիչ, ազուոր և փայլուն կոյսեր, որոնց վրայ մինչեւ այդ օր ոեւէ էրիկ մարդու ակնարկ ինկած չէր տակաւին, վայրագօրէն դուրս խլուեցան իրենց բնակարաններէն, բրտօրէն պղծուեցան, բռնաբարուեցան դուռներու եւ ճանապարհներու վրայ, ամէնէն զարհուրելի ձեւերով: Եւ կը շարունակէ տակաւին:

Եւ սկսաւ անհուն, տիեզերական թալանը Թագուհի քաղաքին: Ակնթարթի մը մէջ ամբողջ քաղաքին վրայ տարածուեցաւ այս երկու հարիւր հազար թալանողներու վայրագ հրոսը: Եւ սակայն նախ կանոնաւոր զինուորները քիչ շատ կը զըսպէին իրենք զիրենք, վախնալով հոգեվարք քաղաքին յուսահատ բնակիչներուն մէկ գերագոյն դիմադրութենէն. բայց ի՞նչպէս կարելի էր կեցնել անկանոն զինուորներու անհամար խումբերուն հեղեղը: Անոնք միայն թալանի տենչով եւ յոյսով կը հետեւէին բանակին:

Առտուընէ, Քերքոփորթոյէն ներս մտած առաջին յարձակողներէն ոմանք անմիջապէս իմացեր էին Ս. Կոյսի համբաւաւոր մենաստանի թալանը: Այս մենաստանին հմայիչ փոքր եկեղեցին, իր հրաշալի խճանկարներով կ'ապացուցանէ թէ ի՛նչ չքնաղաշուք բան էր այն ատեն: Ղուկաս Աւետարանիչին վերագրուած հռչակաւոր նկարը կտոր կտոր եղաւ: Այս անողորմ քանդիչներէն ոմանք խուժեցին Փեթրիոնի թաղին եկեղեցիները քանդելու: Կէսօրէն վերջն էր միայն որ բոլոր դուռներէն քաղաք թափած անհամար հրոսները ճըշմարիտ կազմակերպութեամբ մը աւարի սկսան: Նախ՝ կանոնաւոր կերպով իրարու մէջ բաժնեցին քաղաքին զանազան մասերը, որպէս զի կարենան բոլորը գերիվարել եւ թանկագին առարկաները ձեռք անցընել: Ու տեղ մը հաւաքեցին բոլոր գանձերը եւ անթիւ գերիները: Երկար շարքերով իրարու կապեցին վայրագօրէն, որպէս զի իւրաքանչիւրին ունեցածը յայտնի ըլլայ, ծեր ու տղայ, մանկամարդ աղջիկ եւ նորահաս պատանի, ինչ որ գտան: Ամէն տարիքէ, ամէն աստիճանէ վաթսուն հազարէ աւելի անձեր, ինչպէս կ'ըսեն ժամանակակից քրոնիկագիրները, այսպէս կապուեցան իրարու եւ սպասեցին բաժանումի մեծ գործին:

(Շար.)

Գերմանիոյ ամերիկեան ուժերը կը վերակազմուին

ՇԱՏ ՄԸ ԿԱՅԵՐՈՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱ ՓՈԽԱԴՐՈՒԵՑԱՆ

Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ Եւրոպայի ամերիկեան ուժերուն հրամանատարութիւնը ամբողջովին վերակազմած է պարենաւորման վարչութիւնը, որպէս զի ամբողջ Ֆրանսան դառնայ «հաղորդակցութեանց գօտի», իբրեւ կեդրոն ունենալով Օրլէանը։

Այս որոշման համաձայն, դէպի արեւմուտք պիտի փոխադրուին Գերմանիոյ մէջ հաստատուած հիւանդանոցները, թնդանօթի պահեստները եւ ուրիշ կազմակերպութիւններ։ Թորհրդային յարձակման մը պարագային, Գերմանիոյ մէջ պիտի մնան միայն ռազմիկ զօրամասեր, դաշտային հիւանդանոցներ, ինքնաշարժի կայաններ եւ նորոգութեան յատուկ արհեստանոցներ որոնք դիւրաւ կը տեղափոխուին։

Արդէն գործի ձեռնարկուած է եւ նոր կազմակերպութիւնը պիտի փորձուի յառաջիկայ ռազմափորձերու առեն։

Հաղորդակցութեանց նոր գօտին, որ համառօտագրուելով կը կոչուի Eucom Comz, առաջին անգամ ըլլալով ռազմանիւթ, ուտեստ եւ դեղ պիտի ճարէ եւ պիտի ապահովէ անոնց փոխադրութիւնը Ատլանտեանի նաւահանգիստներէն մինչեւ «ճակատ»։ Օրլէանի կեդրոնէն զատ, Փուատոյի շրջանն ալ պիտի ծառայէ իբրեւ մթերանոց Ամերիկայէն հասած ռազմանիւթի եւ վառելանիւթի։ Մթերանոցները հաստատուած են Փուատոյի հարաւակողմը, եւ խճուղիներով ու երկաթուղիներով կապուած Մէցի եւ Վէրտէօնի յառաջացեալ խարիսխներուն հետ։

✕ Լոնտոնի «Տէյլի Մէյլ»ը այս տեղեկութիւնները հաղորդած առեն, դիտել կուտայ թէ ներկայ զինուորական թնճուկը աղետալի պիտի ըլլար Եւրոպայի համար, պատերազմի մը պարագային։ «Ներկայ դրութեամբ, մինչ ամերիկեան զինեալ ուժերը փռուած են Հռենոսի երկայնքը, որ լաւագոյն բնական պատուարը կը համարուի արեւելքէն գալիք յարձակման մը դէմ, պարենաւորման կազմակերպութիւնները տարածուած են մինչեւ 200 մղոն դէպի արեւելք։ Այս կացութեան մէջ, եթէ Ռուսերը յարձակում գործէին, գրեթէ դիմադրութեան պիտի չհանդիպէին Գերմանիոյ մէջ տարածուած զօրամասերէն որոնք մեծ մասով կը բաղկանան պարենաւորման եւ սպասարկութեան ջոկատներէ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ ձերբակալուած է Գողգուրթ անուն Թուրք մը այն ամբաստանութեամբ թէ Անգարա ղրկուած էր համայնավարներու կողմէ, սպաննելու համար կրթական նախարարը եւ երեսփոխան մը, Շէվքէթ Մոճան։

ՔՈՐԷԱՅԻ զինադադարի բանակցութիւնները վերսկսելու համար, Ազգաժողովի պատուիրակութեան նախագահը առաջարկեց յանձնախումբ մը կազմել եւ առանձին քննել սահմանագծի խնդիրը։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ յաճախադէպ դարձած են տարինէ մը ի վեր եւ ամէն օր տասնըքան հոգի զոհ կ'երթան։ Նահանգային իշխանութեանց հրաման տրուեցաւ եւ առնելու անխոհեմ կառավարներու արտօնագիրը։ Շաբաթ օր, երգչուհի Էտիթ Փիաֆի կառքը Լա Սիօթա գացած առեն, երկաթեայ ձողի մը զարնուելով գլորեցաւ 300 մեթր խորութեամբ փոսի մը մէջ։ Երգչուհին և ուրիշ երգիչ մը ծանրապէս վիրաւորուած էին եւ հիւանդանոց փոխադրուեցան։ Իրենց հետ էր նաեւ հայ երգահան մը, Ազնաւուր։ — Ազգ. Ժողովին նախագահը, Պ. Էռիօ եւս արկած մը ունեցաւ, Լիոն գացած առեն։ — Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, անցեալ տարի 3175 հոգի մեռած, 33.993 հոգի վիրաւորուած են ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, կառքի արկածներու հետեւանքով։

ՆՈՐԷՆ ՌՈՒՄԲ ՄԸ նետուեցաւ France-U.R.S.S. գրատան մը վրայ, Փոն Լուի-Ֆիլիփ փողոցին մէջ։ Ցուցափեղկը քանդուեցաւ եւ շրջակայ տուներէն ալ ապակիներ խորտակուեցան։ Ոստիկանութիւնը կը կասկածի թէ հեղինակները այն միեւնոյն մարդիկն են որ յարձակում գործեցին օգոստ 4ին, ուրիշ գրատուներու վրայ։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԻՍՐԱՅԵԼԻ միջեւ վերջնական հաշտութիւն կնքելու համար, ժողով մը պիտի գումարուի Փարիզի մէջ, սեպտ. 10ին։ Արաբական պետութիւնները պայման դրած են որ իրենց ներկայացուցիչները միեւնոյն սեղանին առջեւ չնստին, Իսրայէլի պատուիրակներուն հետ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ խաղաղութեան փառատօնին առթիւ, 8-10.000 կապոյտ շապիկաւորներ (կարմիրներ) քաղաքին արեւմտեան շրջանը խուժեցին զանազան հնարքներով։ Խռովութիւններ ծագեցան երեք տարբեր կէտերու վրայ, հինգ ոստիկաններ վիրաւորուեցան, 200 համայնավար երիտասարդներ ձերբակալուեցան։

Ընտանեկան Դաշտահանդէս

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Գուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Խատիսեան խումբին եւ Ֆ. Կ. Խաչի, այս կիրակի ամբողջ օրը Սէնթ Անտրէի հանրածանօթ պարտէզին մէջ։

Կը նախագահէ ԸՆԿԵՐ Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Գեղ. խնամուած բաժին. երգ, պար, արտասանութիւն։ Նոր Սերունդին կողմէ պիտի ներկայացուի քրքջալիք զաւեշտ մը։ Պիտի նուագէ Գուլվար Օտտոյի նուագախումբը հայկական եւ եւրոպական պարեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է։

ԾԱՆՕԹ.— Դաշտավայրը երթալու համար փլաս տ'Էքսէն առնել 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջին կայարանը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 54րդ տարեդարձին առթիւ։ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Զաւուշ խումբին, օգոստոս 26, կիրակի օր ամբողջ օրը, Le Col sur Loupի գեղեցիկ ծառախիտ անտառներուն մէջ։

Կը հրաւիրուին Նիսի մեր հայրենակիցները անխտիր։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ընկեր Գարեգին Տօնապետեան (Providence) Մ. Նահանգներ, իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Սէն Մօրիսի, Լիոնի, Փօն տը Շէռիւի, Տեսինի, Կարտանի եւ Փարիզի ազգականներուն, հայրենակիցներուն, ընկերներուն եւ բարեկամներուն այն սիրալիր ընդունելութեան համար զոր ընծայեցին իրեն և ընտանիքին, իր այցելութեան առթիւ։ Ընկերը, որ Պէյրութ մեկնեցաւ, իր կնոջ հետ, լաւագոյն յիշատակներ կը պահէ բոլորէն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ալեքսանեան իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն իրենց հօրեղբօր՝ որդւոյն Մովսէս Մելքոնեանի (Պէյրութ) եւ իր հինգ զաւակներուն, իրենց կնոջ եւ մօր Հայկանոյշ Մելքոնեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 1000 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի տարածման համար։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

Ժող. ամսաթերթ բժշկութեան

խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՏԱՍՆԸՄԷԿԵՐՈՐԴ տարի, թիւ 127-128, Յուլիս-Օգոստոս։ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Պահածոյ եբաժշտութիւն (Շ. Նարդունի). — Քաղցկեղ (Տոքթ. Կէտիկեան). — Խրատներ հայ մայրերուն (Տոքթ. Գասպարեան). — Արեւը կ'այրէ (Տոքթ. Սերոբեան). — Մեր մորթին պաշտօնը (Տոքթ. Գալուստեան). — Տառեխի մասին (Ղ. Ներկարարեան). — Հայաստան նախ քան Հայաստան (Փրոֆ. Հրոզնի). — Գողարուժութիւն (Տոքթ. Լոքման5. — Բժշկութիւնը Եգեսիոյ մէջ (Յ. Հիսայեան). — Ամուսնութիւն ազգականներու միջեւ (Տոքթ. Խաչերեան). — Համբոյրի ձեւեր (Քաղհան). — Հարցարան։

Բաժանորդագրութիւնը տարեկան 750 ֆրանք Ֆրանսա, 900 ֆրանք ուրիշ երկիրներ։

Դիմել Շ. Նարդունիի 17, Rue Damesme, Paris.

Այրի Տիկին Անգլին Եափուճեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Եափուճեան (Տեսին), Տէր եւ Տիկին Մինաս Եափուճեան (Լիոն), Տէր և Տիկին Ժօզէֆ Եափուճեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Եղիշէ Եափուճեան (Պոսթըն), Պ. Հայկ Եափուճեան (Պոսթըն), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մինասեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Եափուճեան (Թէհրան), Տէր եւ Տիկին Միհրան Ցակոբեան (Քալիֆորնիա), Տէր եւ Տիկին Խսրով Ցակոբեան (Քալիֆորնիա), Տէր եւ Տիկին Արամ Բարիկեան (Քալիֆորնիա), Տէր եւ Տիկին Արշակ Ցակոբեան (Տեսին), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կիւմրիւեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Սուրէն Կարախանեան (Նիս), ինչպէս եւ բոլոր ազգականները եւ հայրենակիցները խորին ցաւով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը։

ԱՒԵՏԻՍ ԵԱՓՈՒՃԵԱՆԻ (Կարնեցի),

55 տարեկան հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, ուրբաթ, ժամը 3ին, հանգուցեալի բնակարանին մէջ, 23 Rue Haïk Tbirian (Բոժէ), Bagneux ուրկէ մարմինը պիտի ամփոփուի Թաղին գերեզմանատունը։

Կը խնդրուի մահազդ չստացողներէն իբր այդ նկատել ներկայս։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Օգոստոսի ընթացքին պէտք է վճարուին բոլոր յետնեալ պարտքերը։

Այն բոլոր բաժանորդները որոնք մանտաչէֆի բառդերով իրենց հաշիւը ստացած են եւ չեն փակած, այլեւս թերթ չեն ստանար, Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ։

Արձակուրդի առթիւ երբ հասցէի փոփոխութիւն կը կատարուի, կը խնդրենք չմոռնալ հին հասցէն եւ օրինական վճարումը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԲՈՒՇԱՏԵՍԻ

ՌՕՄԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Անդրանիկ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Արամ Մանուկեանի ակումբին մէջ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչներ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Տեսին Վ. Հ.— Ձեր ուզած հասցէն՝ B. P. 989, Casablanca (Maroc).

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ ԳՐՉԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Պատ. Ա. Ա. Պետիկեանի 720 էջնոց մէկ շքեղ հատորը կը կենդանացնէ ամէնուն սիրելի այս պատմական հայ գիւղը եւ պէտք է բարձր գնահատեն բոլոր Պարտիզակցիներուն եւ դրացիներուն։

Գինն է 1500 ֆրանք եւ կը գտնուի միայն Տէր Յակոբեան տպարանը, 17, rue Damesme, Paris (13)։

Imprimerie DER AGOPIAN . 17, rue Damesme (13)

Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 18 AOUT 1951 Շաբաթ 18 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6536-Նոր շրջան թիւ 1947

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

Երբ հրատարակուեցաւ բրիտանական ծրագիրը՝ Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան մասին, թերթերը գրեցին թէ Ֆրանսան ալ հաւանութիւն յայտնած է։

Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը անմիջապէս հերքեց այս տեղեկութիւնը։

Այս առթիւ, իր կիսապաշտօնական բերանը, Le Monde, աղի-լեղի խօսքեր սահեցուց, մասնաւոր խմբագրականով մը (14 օգոստոս)։

Թերթը զառնօրէն կը գանգատէր թէ Մեծն Բրիտանիոյ քաղաքականութիւնը կը ձգտի Ֆրանսան հեռացնել Միջին Արեւելքէն։ Եւ օրինակներ ալ կը յիշէր։

Իր կարծիքով, «եթէ կայ դաշնագիր մը որ խրապէս մեռեալ տառ մնացած է, այդ ալ անգլեւ-ֆրանսական դաշինքն է, կնքուած՝ 1946ին, Տէօնքէրքի մէջ»։

—«Դաշնագիրը կը տրամադրէր ներդաշնակել երկու երկիրներուն քաղաքականութիւնը Մօտաւոր Արեւելքի եւ Ափրիկէի մէջ։ Կը թուի թէ այդ օրէն ի վեր գումարուած պարբերական խորհրդաժողովները այսօր որ եւէ գործնական արդիւնք չեն տուած, գոնէ Ֆրանսայի համար»։

Առաջին գանգատը չէ այս։

«Լը Մոնտ»ը եւ ուրիշ թերթեր տրտունջներ կը հրատարակեն պարբերաբար։ Երբեմն ուղղակի եւ կծու։ Երբեմն անուղղակի եւ փափկանկատ։

Բոլորն ալ մասնաւորապէս դժգոհ են անոր համար որ, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները յաճախ գլուխ գլխի կուտան Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի վերաբերեալ խնդիրներ կարգադրելու համար, առանց նկատի առնելու Ֆրանսան։

Այսպէս, անցեալ մարտին խորհրդաժողով մը գումարեցին Մալթայի մէջ, Միջերկրականի պաշտպանութեան մասին. եւ Ֆրանսան բացակայ էր։

Իրանի քարիւղի հարցին մէջ ալ Անգլօսաքսոնները առանձին կը գործեն։

Տակաւին ուրիշ պարագայ մը որ յայտնապէս տհաճութիւն կը պատճառէ Ֆրանսայի։

Փարիզի կիսապաշտօնական օրկանը եւ ուրիշ թերթեր դիտել կուտան թէ Լոնտոն կը քաջալերէ Հիւս. Ափրիկէի ազգայնական եւ անջատողական տարրերը, զանազան դիւրութիւններ ընծայելով։

Եւ վերջապէս, ապատագրութենէն ի վեր Փարիզի մէջ այն համոզումը գոյացած է թէ Անգլիան էր որ խախտեց Ֆրանսայի դիրքը, զայն հեռացնելով Սուրիայէն եւ Լիբանանէն։

Զարմանալի չէ որ այս գանգատներէն հետեւցնել թէ երկու վաղեմի դաշնակիցները դէմ դիմաց ելած են, Միջին Արեւելքի մէջ։

Եւ սակայն, բացորոշ է եւ անվիճելի՝ հետեւեալ իրողութիւնը, — Մեծն Բրիտանիա կը ջանայ գերակշիռ դիրք մը գրաւել արեւելեան Միջերկրականի եւ Միջին Արեւելքի մէջ։ Ճիշդ ինչպէս Մ. Նահանգները գրաւած են արեւմտ. Եւրոպայի մէջ։

Մնաց որ, երկու անգլօսաքսոն պետութիւնները իրենք իրենց մէջ ալ վէճեր ունին, գերակշռութեան այս պայքարին առթիւ։

Լոնտոն միշտ ալ կը տրտնջայ թէ Ամերիկացիները կ՚ուզեն Միջերկրականի եւ Ատլանտեանի մէջ ալ տիրապետել, իրենց վերապահելով գերագոյն հրամանատարութիւնը։

Թող՛ընք այս « ընտանեկան վէճերը », ամփոփուելով մեր նիւթին վրայ, — բրիտանական գործունէութեան աշխուժացումը Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ։

Այս աշխուժացումը տեղի կ՚ունենայ այնպիսի ատեն մը, երբ ծանր փորձի մը ենթարկուած է բրիտանական աշխարհակալութեան հմայքը։

Եգիպտոս չատոնց սպառնալից դիրք մը բռնած է, Սուէզի շրջանը պարպել տալու եւ Սուտանը կցելու համար։

Իրանի անցուդարձը կը կարդաք ամէն օր։

Մտահոգութեան պատճառներ պակաս չեն Իրաքի, Յորդանանի եւ ուրիշ արաբական երկիրներու մէջ։

Թերեւս ասոր համար է որ Լոնտոն իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է Թուրքիոյ վրայ, եւ կը խորհի Թուրք զօրավարի մը յանձնել արեւելեան ճակատի ցամաքային ուժերուն հրամանատարութիւնը։

Այդ մասին ալ կը խօսինք։

Շ.

ՄԻՐ ՕՐԻՆ

«ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀ»

Վանեցի մեր հայրենակիցները, թէեւ հեռու իրենց պատմական ծննդավայրէս, անշուշտ հեգնութեամբ կարդացին թուրք թերթերու հաղորդած մեծ լուրը, — «համալսարան Վանի մէջ»։

Միայն Վանեցի ըլլալու պէտք չկայ, այդ «զգայացուցիչ» լուրը բերնէ բերան տարածելու համար։

Ոչ մէկ հայ անտարբեր կրնայ մնալ, երբ «Արեւելեան Նահանգներու» հայկական երկինքը կը մթնէ կամ կը պայծառանայ օրուան փուրշ ամպերով, կամ ծաղկելիք արեւով։

Այդ հայերուն ամէնէն ձեռնհասը եւ ամէնէն լաւ իր երկիրը ճանչցողը Վանեցին ինքն է որ իր պապերուն քրտինքով ծաղկազարդած է հայրենի հողը, եւ իր հազարաւոր անմեղ զոհերու արիւնով ողողած է լեռ ու ձոր։

Փորձուեցայ հարցնել վաստակաւոր բարեկամի մը, որ Վասպուրական աշխարհը կը ճանչնայ իր ձեռքի հինգ մատներուն վրայ.

— Ի՞նչպէս եւ ո՞ւր կարելի է հիմնել համալսարան մը Շամիրամի մայրաքաղաքին մէջ։

Թերահաւատ արտայայտութեամբ մը երեսս նայեցաւ.

— Տասնեւչորս հազար բնակիչ եւ համալսարան... Տարօրինակ չէ՞ք գտներ. ան ալ մեր երբեմնի չէն եւ այսօրուան աւերակ Վասպուրականին մէջ, ուր բռնի տեղաւորուած «մուհաճիր»ներ չեն կրնար տուն տեղ ըլլալ եւ իրենց հացը շահիլ։

«Բայց մանրամասնութիւն մը գրաւեց ուշադրութիւնս այդ լուրին մէջ։ Թերեւս ձեր աչքին չէ զարկած։ Համալսարանը պիտի բացուի եղեր Գաւաշի մէջ։ Գիտէք ի՞նչու։ Որովհետեւ միայն հոն կայ համալսարան ըլլալու յարմար շէնք մը, եւ ան ալ մեր ողբացեալ Իշխանին շինած դպրոցն է... »։

Մեր խօսակցութենէն քանի մը ժամ վերջը, «Ցառաջ» կը հաղորդէր թէ յետաձգեր են համալսարանին շինութիւնը։ Անշուշտ պատճառը այն է որ Իշխանի շինած դպրոցէն ալ հետք չէ մնացեր։

Որո՞ւն հոգը հատեր է համալսարանի շէնք շինել, երբ իրենց բնակարաններն անգամ չեն վերաշիներ, ինչպէս կը վկայէր Եաշար Քէմալ։

ՍՕՍԻ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ առողջական վիճակը չէ բարւոքած, համաձայն վերջին լուրերու։ Այժմէն կը մտածեն աթոռակից մը ընտրել, որպէս զի կաթողիկոսական աթոռը թափուր չմնայ։ Պոլսոյ «Ժամանակ»ին թղթակիցը իբրեւ հաւանական թեկնածուներ կը նկատէ Գարեգին պատրիարքը, Դիւրենիկ եպիսկոպոսը, Արտաւազդ արք.ը եւ Տիրան եպիսկ. Ներսոյեանը (Ամերիկա)։ Տարակոյս չկայ թէ Էջմիածին այս անգամ ալ պիտի փորձէ «բարեյոյս» թեկնածու մը ներկայացնել։

ՉԱՆԿԸՐԻԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ՝ ամբողջութեամբ փլած քաղաքի մը երեւոյթը ունի Չանկըրիի շրջանը — Պոլսոյ հայ մտաւորականներուն առաջին աքսորավայրը — իբրեւ հետեւանք երկուշաբթի գիշերուան երկրաշարժին։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, հազարաւոր բնակիչներ մեռած պիտի ըլլային, եթէ երկրաշարժը մէկ ժամ վերջը պատահած ըլլար։ Երբ երկիրը սարսիլ սկսաւ, գիւղացիները տակաւին քնացած չէին եւ կը հանգստանային իրենց տուներուն առջեւ։

✕ Պաշտօնական տեղեկագիր մը կ՚ըսէ թէ 47 հոգի մեռած, 86 հոգի վիրաւորուած են։ Չորս հարիւր տուներ քանդուած, ուրիշ հինգ հարիւր տուներ ալ վնասուած են։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ «պատերազմի տենդագին պատրաստութիւններ կը տեսնուին եւ Խ. Միութիւնը կը ջանայ սորուկներու գաղութի մը վերածել երկիրը», համաձայն 12 փախստական նաւազներու յայտարարութեանց։ Այս Լեհերը, որոնք Շուէտ ապաստանեցան վերջերս, կ՚ըսեն թէ իրենց պէս շատեր կան երկրին մէջ։ «Մենք չենք ուզեր կռուիլ Արեւմուտքի դէմ»։

Կարդալ եւ ստորագրել

ԱՅՍ ՊԱՅՄԱՆԸ ԴՐԱԾ Է ԱՄԵՐԻԿԱ, ՃԱՓՈՆԻ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղելով Խ. Միութեան, յայտնեց թէ բոլոր պետութիւնները ժողովի հրաւիրուած են սեպտ. 4ին, Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ, Ճափոնի հաշտութեան դաշնագիրը քննելու եւ ստորագրելու համար։

Ուաշինկթըն հարկ դատած է ճշդել այս պարագան, վասն զի Խ. Միութիւնը հրաւէրն ընդունած ատեն, ըսած էր թէ առաջարկներ պիտի ներկայացնէ։ Ուրեմն, կ՚ուզէ կանխել որ եւէ թիւրիմացութիւն։

Ծանուցագիրը կ՚ըսէ.— « Սան Ֆրանչիսքոյի համագումարը սահմանուած չէ վերաբանալու վիճաբանութիւնները հաշտութեան պայմաններու մասին։ Դաշնագրի նախագծին պայմանները ճշդուած են բազմակողմանի բանակցութիւններէ վերջ, ինչ որ իրականին մէջ 11 ամսուան խորհրդաժողով մը կը ներկայացնէ։ Խ. Միութիւնը մասնակցած է այդ բազմակողմանի խօսակցութեանց, թէ բերանացի յայտարարութիւններով եւ թէ տասը զեկուցումներով կամ յուշագիրներով։ Խ. Միութիւնը, նոյն համգամանքով ինչպէս միւս պետութիւնները, կրցած է աջակցիլ զանազան փոփոխութեանց եւ վերաքննութեանց, որոնք արձանագրուած են վերջնական բնագրին մէջ»։

Ամերիկեան կառավարութիւնը պատրաստակամութիւն կը ցուցնէ մանրամասնօրէն բացատրելու դաշնագրին էութիւնը։ Համագումարին մասնակցող ազգերն ալ կրնան յայտնել իրենց տեսակէտները։ Այս առթիւ գոհունակութիւն կը յայտնէ որ Խ. Միութիւնը որոշած է մասնակցիլ համագումարին։

Այս ծանուցագիրը հրատարակուեցաւ Թրումընի մէկ յայտարարութենէն քիչ վերջը։ Նախագահը կ՚ըսէր թէ չի կարծեր որ եղած կարգադրութիւնները կրնան վերիվայր շրջուիլ ոեւէ մէկուն կողմէ։ Ուրիշ հարցումի մը պատասխանելով, Պ. Թրումըն ըսաւ թէ ուրախութեամբ պիտի ընդունի Պ. Կրոմիքօն, երբ Ուաշինկթընէն անցնի, Սան Ֆրանչիսքօ երթալու համար։

✕ Թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսա առաջին երկիրներէն մէկը պիտի ըլլայ, դաշնագիրը ստորագրելու համար։ Ճափոնի մէջ բուռն ընդդիմութիւն կը տիրէ դաշնագրին զանազան տրամադրութեանց դէմ։ Անամի Օշիմա կղզիին 200.000 բնակիչները կամաւոր ծոմ կը պահեն, բացի մանուկներէն եւ հիւանդներէն, ետ պահանջելով իրենց կղզին որ խնամակալութեան տակ դրուած է։

ՍԷՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻՈՅ արտաքին նախարարը, էմիր Ֆէյսալ, կը շարունակէ բանակցութիւններ վարել բրիտանական կառավարութեան հետ, Լոնտոնի մէջ։ Գլխաւոր խնդիրներէն մէկն է քարիւղաբեր հողերու շահագործումը։

ՌՈՒՍԵՐԸ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲ մը ունին որ շատ աւելի զօրաւոր է քան Հիրոշիմայի վրայ նետուած ամերիկեան ռումբը, համաձայն Մ. Նահանգներու քաղաքային պաշտպանութեան տնօրէնին յայտարարութեանց։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՏՆԷՇԻՆ ՎՐԱՑ ՄԵՌԱՒ Ֆրանսացի առաջնակարգ արուեստագէտ մը, Լուի Ժուվէ, դերասան եւ բեմադրիչ, որու մասին յաճախ գրած ենք այս էջերուն մէջ։ Երեքշաբթի ժամը 5ին «Ուժը եւ Փառքը» թատերախաղին փորձերը կը վարէր Աթէնէ թատրոնին, երբ տկարութիւն մը զգալով, ըսաւ թէ կ՚ուզէ գրասենեակ երթալ եւ հանգստանալ։ Հազիւ փոխադրուած, նուաղեցաւ։ Անմիջապէս օգնութեան կանչուեցան հինգ մասնագէտ բժիշկներ, որոնք վտանգաւոր գտնելով տեղափոխութիւնը, ամէն խնամք շռայլեցին այնտեղ։ Բոլոր դարմանները ապարդիւն մնացին։ Հիւանդը հազիւ քանի մը վայրկեան սթափեցաւ, մէկ-երկու բառ արտասանելով։ Դժբախտ արուեստագէտը, որ 63 տարեկան էր, մեռաւ հինգշաբթի գիշեր։ Հոգեվարքը տեւած էր 27 ժամ։

ՄԱՆՇԸ ԼՈՂԱԼՈՎ անցնելու մրցումը շահեցաւ Եգիպտացի մը, Հասան Համատ, որ պիտի ստանայ հազար սթերլինի պարգեւը։ Գործողութիւնը տեւած էր 12 ժամ 12 վայրկեան։ Երկրորդ հանդիսացաւ Ֆրանսացի մը, Ռոժէ լը Մորվան, որ մէկ վայրկեան ուշ մնացած էր, եւ կը շահի 500 սթերլին։ Այս երկուքը 47րդ եւ 48րդ լողորդներն են որ կը յաջողին անցնիլ Մանշը։ Կին մրցորդներէն առաջին հանդիսացաւ Անգլուհի մը, Օր. Պրենտա Ֆիշըր (12 ժամ 43 վայրկեան), որ նոյնպէս կը շահի հազար սթերլին։ Անցեալ տարի ալ մրցումը շահած էր Եգիպտացի մը, Հասան Ապտէլ Ռահիմ (10 ժամ 49 վայրկեան)։

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՍՈՒՏՆ ՈՒ ԿԵՂԾԻՔԸ

Վերջին մի քանի ամիսների ընթացքին Երեւանի ձայնասփիւռը ըստ էութեան չափաւորութեան եւ մասամբ էլ զգաստութեան նշաններ էր ցոյց տալիս դէպի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Մերթ ընդ մերթ յիշատակում էր հակասովետական շըրջանի Հայաստանի իշխանաւորներին, այսինքն Դաշնակցականներին, եւ բաւականանում էր, առանց շատ վիրաւորական արտայայտութեանց, բոլշեւիկեան օրհնածիր բանադրանքներ թափելով միայն:

Լենին–ստալինեան ուղղափառ գծին հետեւող վարիչները բոլշեւիկեան զգաստութեամբ հետեւում են Դաշնակցութեան խօսքին եւ գործին, գրականութեան եւ մանաւանդ մամուլին: Իրազեկ են այն լուրջ եւ գաղափարական քննադատութիւններին, որ տալիս են դաշնակցական գրիչները թէ՛ Հայկ. Դատի եւ թէ Սփիւռքի նկատմամբ:

Այս բոլորին ամենայն ուշադրութեամբ հետեւում են Երեւանի հայ մարզպանները, նրանց վարիչ վերնախաւը: Վստահելի համայնավար կուսակցականների սեղմ շրջանակը իրազեկ է նաեւ Դաշնակցութեան գործունէութեան եւ վայելած համակրանքին:

Ինչ խօսք որ այս ամէնը բիրտ խստութեամբ ծածկում են Հայաստանի ժողովրդից, արիւն քրտինք թափող բանուորներից, գիւղացիներից եւ մտաւորական դասից: Միայն վարիչների մէկ չնչին մասն է, որ հաղորդակից է Սփիւռքի մամուլին, գրական ստեղծագործութեանց, մշակութային կեանքին: Նրանք միայն արտասահմանի հայ ընթերցողների չափ գիտեն, թէ ինչ է անցնում դառնում Սփիւռքում:

Նրանք մոլեգնած կատաղութեամբ լցւում են, երբ տեսնում են Դաշնակցութեան չեչտուած դերը, նրա յարաճուն նուաճումները ժողովրդական զանգուածների եւ մանաւանդ երիտասարդ նորահաս սերունդի մէջ: Հիւրընկալ երկիրների մէջ հայկական այս կենսունակ կազմակերպութիւնը չէզոքացնում է համայնավարութեան խակ մարզանքները

Պայքարի այս ճակատում Երեւանցիք անընդունակ կ'երեւին գաղափարական ազնիւ միջոցներով չափուելու Դաշնակցութեան հետ: Թէեւ նրանք իրենց ձեռքին ունեն բոլոր միջոցները, չողչողուն խայծեր, ապա նաեւ Ս. Միութեան ընդհանուր ուժն ու ազդեցութիւնը:

Այս բոլորով մէկտեղ, շատ ցաւալիօրէն նըրանք տառապում են մեծամասնականի վէս ամբարտաւանութեամբ, սին մեծամտութեամբ, յատկապէս տկարամիտ քինախնդրութեամբ: Նըրանց սիրած միջոցներն են քարոզչական սուտեր, կեղծիքներ եւ մանաւանդ խեղաթիւրումներ...

Այպանելի այս միջոցառումների մէջ նրանք գերազանցապէս անմրցելի են: Ինչպէս նաեւ առաջին մրցանիշը պահում են ստահակի յատուկ լուտանքներ թափելու հակառակորդի գլխին:

Երեւանի ձայնասփիւռի կայանը, իբրեւ նրանց բանաւոր քարոզչութեան առաջնակարգ մէկ օրգանը, ընթանում է շատ յաճախ այս ուղիով:

«Երեւանն է խօսում»ը Սփիւռքին յատկացուած իր ամենօրեայ ժամերին երբեմն տալիս է յօդուածներ, լի եղբայրատելութեան թոյնով, փոխանակ համերաշխութեան, համագործակցութեան ոգու:

Մի առժամանակեայ դադարից յետոյ, Երեւանի խօսնակը Յուլիս 21ի երեկոյեան հաղորդեց մի յօդուած հետեւեալ խորագրով.— «Պատերազմի հրձիգների ողորմելի սպասարկուները»: Խորհրդային քարոզչական բառարանում պատերազմի հրձիգներն են արեւմտեան բոլոր ազատ ազգերը, գլխաւորութեամբ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի:

Այս հետեւողութեամբ էլ Երեւանում յօդուած շարադրողների աչքում Դաշնակցականներն են ողորմելի սպասարկուների դերի մէջ: Այլ կերպ չի կարող լինել խորհրդային կնիք ունեցող ուղեղի տէր մարդկանց համար:

Այս յօդուածը նոյնութեամբ կրկնուեց յաջորդ օրը, Յուլիս 22ի երեկոյեան: Այս կրկնութիւնը նորութիւն էր, որ մինչեւ այժմ տեղի ունեցած չէր:

Ձայնասփիւռով փոխանցուած վերոյիշեալ յօդուածը իբրեւ նախաբան ունէր այն արարքը, որ «1950 թ. Յունիսի 25ին պատերազմի հրձիգ իմպերիալիստ Միացեալ Նահանգները յատուկ ծրագրով Հարաւային Կորէայի խրտուիլակ կառավարութեան զինական ուժերին մղեցին յարձակման ժողովրդական իրաւակարգ ունեցող Հիւսիսային Կորէայի դէմ, դա՛ն վերածելու համար խաղաղ խաղաղ պատերազմի համար, ընդդէմ սովետական երկրին եւ Չինաստանի»:

Հայ խօսնակը Սովետների քարոզչութեան յատուկ այս խեղաթիւրումը ճգնում էր կլլել տալ ազատ աշխարհի մէջ ապրող իր ունկնդիրներին, իբրեւ կատարուած փաստ:

Խօսնակը շարունակելով՝ յայտնում է.

— «Կորէայում բռնկուած պատերազմական գործողութիւնների ծաւալման եւ խորացման հետ մեծ աշխուժութիւն է երեւան գալիս Դաշնակցականների մէջ, որոնք անվարան լծւում են իմպերիալիստ պետութիւնների սպասարկման գործին, իրենց քարոզչութեամբ, գրաւոր յօդուածներով»:

Դաշնակցական մամուլից մէկ առ մէկ յիշատակում է «Ասպարէզ», «Հայրենիք», «Յառաջ», «Յուսաբեր», «Ազդակ» եւ «Ալիք» թերթերը, որոնք իրենց զանազան թիւերի մէջ հիւրընկալում են յօդուածներ ի նպաստ Թրումընի քաղաքականութեան, պաշտպանում են Էթլիի աշխատաւորական կառավարութեան, քաջալերում են ՄԱԿի ուժերի ընդհանուր հրամանատար Մէք Արթըրի զինուորական միջոցառումները Կորէայի ռազմաճակատում, կամ խորհուրդ տալիս Թրումընի չվարանել գործածելու հիւլէական զէնքը իբրեւ ազդու միջոց...

Դաշնակցականները յատուկ յօդուածներով դէմ են գնում համաշխարհային խաղաղութեան Ստոքհոլմի խաղաղութեան կոչին եւ արգելք հանդիսանում ստորագրութիւնների հաւաքման գործին բլոր երկիրներում: Առանձնապէս ուշադրութիւնն են հրաւիրում Միացեալ Նահանգների կառավարութեան, որ քաղաքացիութեան իրաւունքից զրկէ այն մի երկու հայ ներկայացուցիչպատգամաւորներին, որոնք Միացեալ Նահանգներից գնացել էին Վարշաւա՝ մասնակցելու այնտեղ գումարուած խաղաղութեան կողմնակիցների խորհրդաժողովին: Ըստ խօսնակի, «Հայրենիք»ը իր 1951 փետր. 11 թիւով, մի գրութեան մէջ պահանջել է արգելել այդ Հայերի մուտքը Միացեալ Նահանգները... եւլն., եւլն.:

Ու այսպիսի բազմահնար սովետական քարոզչական հատընտիր մարզանքներ սփռեց Երեւանի ձայնասփիւռը՝ Սփիւռքի հայութեան համբերատար ունկնդիրներին:

Ի վերջոյ յիշատակուած յօդուածի անծանօթ հեղինակը յայտնում է, թէ դաշնակցական մամուլը իր այս ծառայութեան համար «լիառատ օժանդակութիւն» է ստանում իմպերիալիստ պետութեանց հետախուզական բաժանմունքներից, առանձնապէս ամերիկեան դոլարներով...

Ահա պարբերաբար այսպիսի ոգով Սփիւռքի հայութեան հետ խօսող Երեւանը որոմից բացի ոչ մէկ օգտակար աշխատանք չի սերմանում հայ հաւաքականութեանց մէջ:

Սփիւռքը այս չէ, որ սպասում է մեր անդամահատուած հայրենիքի մաս կազմող երեւանեան աշխարհից:

Երեւանը, իր այսօրուան իշխանաւորներով, որոնք կոչւում են հայկ. կառավարութիւն սովետական ծիրանիով, երեք տասնեակ տարի է, վարել է եւ այժմ էլ վարում է ո՛չ թէ պետական գործ, այլ զուտ կուսակցական պառակտիչ քարոզչութիւն միայն, կանգ չառնելով սուտի, կեղծիքի եւ խեղաթիւրման առջեւ, ստեղծելով զանազան հիւրընկալ երկիրներում հայ բեկորների մէջ միմեանց հանդէպ թշնամութիւն, եղբայրատեցութիւն, մինչեւ որ մի դժբախտ օր էլ հայ մարդու ձեռքով իր արիւնակցին տրորելու սեւ գործը դառնայ իրականութիւն, մի բան, որին ականատեսները եղանք 1945 թ. Ֆրանսիայում, Յունաստանում, Բալքաններում եւ ուրիշ վայրերում, յանուն համաշխարհային համայնավար տիրակալութեան իտէալին...

(Յուաքեր) Հ. ՕՐԻՈՆ

ԹՐՔԱԳԱՅՈՒՄ

ԽՄԲ.— Ուրբաթ օր հրատարակած էինք Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին օգոստ. 6ի եւ 7ի նիստերուն վիճաբանութիւնները «Հայք»ի կողոպտաներու մասին:

Օրինագծին վիճաբանութիւնը շարունակուեցաւ օգոստ. 8ին, եւ նորէն բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան: Ահաւասիկ մանրամասնութիւնները.—

Օրէնքին իւրաքանչիւր յօդուածին շուրջ բազմաթիւ ժողովականներ խօսք առին ու դիտողութիւններ ու թելադրութիւններ ըրին:

Երբ կարգը եկաւ տասներորդ յօդուածին, վիճաբանութիւնները սաստկացան: Հալք կուսակցութեան ձեռքը գտնուած կալուածներու պարպումին համար երեք ամիս առաջարկուած էր: Ժողովականներէն շատեր այս պայմանաժամը երկար գտան եւ պահանջեցին մէկ ամսուան իջեցնել: Մեծամասնութիւնը այս տեսակէտը պաշտպանեց եւ Ահմէտ Վէզիրօղլու ըսաւ.— Հալք կուսակցութիւնը միլիոններ ունի, մէկ ամիսը բաւական է, եւ, որ ուզէ կրնայ յարմարագոյն չէնք գտնել:

Սիւրէյեա Էնտիք.— Այդ կալուածները մեր հօրենական ինչքերը չեն, Թուրք ազգին սեփականութիւնն են: Լսենք ազգին ձայնը, որ զանոնք ետ կը պահանջէ:

Աֆիֆ Սարըօղլու.— 14 ամիսէ ի վեր անհուն ներողութեամբ վարուեցանք իրենց հետ: Ինչ ալ ընենք իրենց, նորէն չեն կրնար հրաժարիլ գըրպարտութենէն եւ խեղաթիւրումէն:

Ի վերջոյ որոշուեցաւ մէկ ամիս պայմանաժամ տալ, խնդրոյ առարկայ կալուածները պարպելու համար: Ժողովը կը պատրաստուէր քուէի դնել օրինագծին ամբողջութիւնը, երբ երբեմնի Հալքեան գործիչներէն Ֆէրիտուն Ֆիքրի Տիւշիւնսէլ, — այսօր դեմոկրատ, — բեմ բարձրացաւ օրէնքին ի նպաստ խօսելու համար: Սինան Թէքէլիօղլու եւս խօսք ուզած էր, օրէնքին դէմ արտայայտուելու համար: Ֆէրիտուն Ֆիքրի ըսաւ թէ արդարութեան դատին ծառայել կ'ուզէ եւ կարգ մը յայտնութիւններ պիտի ընէ, թէ օրէնքը չի բովանդակեր սահմանադրութիւնը, որ ուրիշ առիթներով իսկապէս ոտնակոխուած էր: Ֆէրիտուն Ֆիքրի անցեալէն յիշատակներ, դրուագներ պատմեց, պաշտպանեց օրինագիծը, բայց իր խօսքերը զարմանք արթնցուցին, որովհետեւ նախկին Հալքեան գործիչ մըն էր որ այդքան խստութեամբ կը քննադատէր կուսակցութիւն մը՝ որուն մէկ գործօն անդամն էր մինչեւ երէկ:

Սինան Թէքէլիօղլու ըսաւ թէ օրէնքը պակասաւոր է, քանի որ պատիժ չ'իմնորիներ անցեալին մէջ ազգին դրամը եւ գոյքերը իւրացնողներուն:

Օրինագիծը քուէարկուեցաւ երեքի դէմ 365 ձայնով:

«ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ԱՌԱՍՊԵԼԸ ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻՒԻ ԳՈՐԾՆ Է»

Սէյհանի երեսփոխան Սինան Թէքէլիօղլու հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ Աթաթիւրքի (Մ. Քէմալ) կոտակին եւ Իզմիրի մահափորձի մասին (9 Մայիս).—

«Կատարելապէս համոզուած ենք որ Աթաթիւրքի կտակը եղծուած է. միւս ընկերներուս հետ պիտի ապացուցանենք այս պարագան: Ամէն ոք գիտէ թէ Աթաթիւրք, կտակը գրելէն շատ առաջ, Իսմէթ Ինէօնիւն վտարած էր թէ՛ կուսակցութեան ղեկավարութենէն եւ թէ կառավարութենէն:

— «Ուշադրութիւն ըրէք. իր կտակին մէջ, Իսմէթ Ինէօնիւի տղոց ուսման համար գումար մը յատկացուցած է: Աթաթիւրք շատ լաւ գիտէր թէ Իսմէթ Ինէօնիւ միլիոնատէր եւ ուզածին պէս կրնայ իր տղոց ուսում տալ: Այն ատեն ինչո՞ւ այս յատկացումը:

«Մեզի կը տեղեկացնեն թէ Աթաթիւրքը համոզած էին որ Իսմէթ Ինէօնիւ մեռած է եւ ի վիճակի չէ եղած բան մը ձգելու իր զաւակներուն: Այդ շրջանին Հալքի ընդհ. նախագահը անփոփոխելի էր, իսկ փոխ–նախագահներն ալ կ'ընտրուէին ընդհ. նախագահին կողմէ:

«Աթաթիւրք իբրեւ փոխ նախագահ ընտրեց Ճէլալ Պայարը եւ դրամները Հալք կուսակցութեան թողուց: Սակայն Աթաթիւրք իր մահէն 10 տարի առաջ, երեսփոխաններուն ընտրութիւնը թողած էր Իսմէթ Ինէօնիւին, այնպէս որ երբ մեռաւ, Ազգ. Մեծ Ժողովը կազմուած էր արդէն Ինէօնիւի մարդոցմէն:

«Այս պատճառաւ ալ հանրապետութեան նախագահութեան կոչուեցաւ ոչ թէ Ճէլալ Պայար, այլ Ինէօնիւ: Մինչդեռ Աթաթիւրք դրամը կտակած էր կուսակցութեան այն պայմանաւ որ Ճէլալ Պայար նախագահ ընտրուի: Այն օրէն ի վեր որ մէկէ աւելի կուսակցութիւններ սկսան կազմուիլ երկրին մէջ, այլեւս այդ հարստութիւնը անհրաժեշտօրէն կ'անցնի պետական գանձուն»:

Սինան Թէքէլիօղլու յետոյ անդրադարձաւ Իզմիրի մահափորձին եւ ըսաւ.

— Իզմիրի մահափորձին ատեն կախուողները անմեղ էին: Այդ մահափորձին հէքեաթն ու խաղը Իսմէթ Ինէօնիւն մէջտեղ հանեց: Այս մահափորձը կազմակերպելով Ինէօնիւ կախել տուաւ Աթաթիւրքին վերջին ատրճան կապուած մարդիկը, մէջտեղէն վերցուց բոլոր անոնք որ յետագային կրնային իրեն մրցակից ըլլալ: Այս խնդրին լաւատեղեակ է նաեւ Ազգ. Մեծ Ժողովի նախորդ նախագահ զօր. Ալի Ֆուատ Ճէպէսօյ:

ՎՃԱՐՈՎԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ազգ. Ժողովը օգոստ. 9ին ստիպողաբար քուէարկեց այն օրինագիծը որ կը տրամադրէ պաշտօնական ու շաբաթական արձակուրդի օրերուն կէս օրական տալ բանուորներուն: Աշխատանքի գործավար Նուրի Էօզսան խօսք առնելով ըսաւ.

— 14 մայիսի յեղաշրջութեամբ, անցեալին մէջ թաղուած նախկին յոռի վարչաձեւը տնտեսապէս յետամնաց թողուց Թուրքիան, բոլոր եկմտական աղբիւրները ցամքեցնելով սարսափազդու թշուառութեան մը ծնունդ տուաւ: Իշխանութեանս սպասող գործերու կարգին կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն լուծել ընկերային այս դատե

ՀԱՅ ՏՂԱՔԸ ԱՌԱՋԻՆ ԳԾԻ ՎՐԱՅ

ՎԻԷՆՆԱ, 5 օգոստ. (Յառաջ) — Երէկ (4 օգոստ.) հանդիսական բացումը տեղի ունեցաւ Պատ Իշլի մէջ, խօթննորդ համաշխարհային ճամբարին: Գաւառոյ հիւրերուն մէջ կը նշմարուէին ամերիկեան գրաւման բանակի հրամանատարը, Walter J. Donnelly, Նախարար Տօքթ. Հուրտէս Տիկին Պէյտըն–Փաուլ, սկաուտներու հիմնադրին այրին եւ ուրիշներ: Ճոն Ուիլսըն, համաշխարհային սկաուտութեան Լոնտոնի պետը, իր բացման ճառին մէջ խօսքը 18.000 գայլիկներու ուղղելով ըսաւ.— «Իրար ճանչցէ՛ք եւ յոռի ազդեցութիւններու մի՛ ենթարկուիք. ա՛յս է լաւագոյն ուղին համաշխարհային իրարհասկացողութեան»:

Յետոյ տեղի ունեցաւ շքերթ մը որ տեւեց երկու ժամ եւ որուն մասնակցեցան 47 տարբեր երկիրներէ եկած սկաուտներ: Առաջին գծի վրայ երեւցան Հայաստանը ներկայացնող մեր սիրելի տղաքը, որոնց յաջորդեցին Պելժերը եւ Գերմանացիները: Ամերիկեան գայլիկներու մաս կազմող Հնդիկներու խմբակ մը մեծ հետաքրքրութեան արժանացաւ իր գունագեղ տարազովը: Հաճելի էին նաեւ բրիտանացի սկաուտները իրենց տկճորներովը: Ասոնց կը հետեւէին Աւստրալիացիներ, Սէյլանցիներ, Փաքիստանցիներ, Նոր–Զէլանտացիք, եւլն.: Իրանէն ու Իրաքէն ալ ներկայացուցիչներ կային: Ճափոնէն երկու սկաուտ ներկայ էր, իսկ Հարաւային Ամերիկայէն խմբակներ եկած էին: Նոյն իսկ Հունգարիայէն եկած էին քանի մը գայլիկներ:

Սիրուն էր իրիկուան «շուրջ կրակի» տեսարանը, ուր ամէն խմբակ իր մասնայատուկ խաղերը կը ներկայացնէր՝ մեծ եռուզեռ ստեղծելով:

Իշլի շուրջ, լեռներու գագաթներու վրայ վառած հսկայ կրակներով, տեղացի ժողովուրդը կ'ողջունէր իր փոքրիկ հիւրերը:

Ճամբարին փակումը տեղի ունեցաւ օգոստոս 12 կիրակի օր, մասնակցութեամբ 20.000 արիներու (սկաուտ): Ներկայ էին 40.000 հանդիսականներ: Քսանեւհինգ յոյն սկաուտներ մակեդոնական պարեր պարեցին վերջին խարոյկին շուրջը: Յետոյ դաշտ ելան Լիբանանի արիները: Զուիցերիական խումբ մըն ալ սքանչելի մարզանքներ կատարեց եւլն.:

Կրօնական արարողութեանց պահուն վաթսուն հրեայ սկաուտներ աղօթքներ արտասանեցին նացիական արդելարաններու վեց միլիոն հրեայ զոհերուն համար:

ՊԵՀՍԱՐ

րը եւ երկիրը բարձրացնել քաղաքակիրթ ազգերու մակարդակին:

Գործավարը դիտել տուաւ նաեւ թէ այս օրինագիծը պետութեան ելեւմուտքին վրայ միլիոնաւոր ոսկիներու ազդեցութիւն մը պիտի գործէ, հետեւաբար այժմ կէս օրական միայն տալ հնարաւոր պիտի ըլլայ, յառաջիկային հնարաւորութեանց սահմանին ներքեւ լման օրական պիտի տրուի:

Ի վերջոյ ընդունուեցաւ օրինագիծը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժեռոմէն վերջ անցանք Գոմոն ուր եւս դաշտահանդէս մը սարքուած էր, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէին:

Նոյն պատկերը եւ խանդավառութիւնը: Դադարի պահուն բարձրախօսը կը հնչեցնէր հայերէն երգեր որոնց կը յաջորդէր նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Սարգիս Ջէօրէքճեանի: Պակասը կը լրացնէին Տէր եւ Տիկին Ցակոբեաններ իրենց կովկասեան պարերով: Ժամը 9էն վերջ նոր բազմութիւն մը կը հոսէր պարտէզէն ներս: Օրուան նախագահը, ընկեր Վահրամ Միսթիկ քանի մը կարճ եւ ազդու բառերով բացատրեց հանդէսին նպատակը որ, պատիւ Դաշնակցութեան, կը ստեղծէ հաւաքական մթնոլորտ մը իրարմով ուրախանալու եւ իրարմով ապրելու: «Այս կուսակցութիւնը ամէնէն տագնապալի օրերուն եղած է եւ միշտ ալ պիտի մնայ ժողովուրդին հետ»: Ծափերու տակ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Ս. Տէր Թովմասեան:

«Կը ցաւիմ որ ձեր ուրախութիւնը ընդմիջեցի, պէտք է զուարճանալ: Անոնք միայն կրնան ապրիլ, որ զուարճանալ գիտեն, ոչ թէ անոնք որ միայն լալ ու ողբալ: Քանի մը ժամ առաջ ուրիշ տեղ մը հանդէս ունէինք, նուիրուած՝ հայ հերոսներու յիշատակին: Այստեղ ալ դուք հաւաքուած էք Դաշնակցութեան հովանիին տակ, նոյն նպատակով: Արդարեւ կը հպարտանանք մեր անցեալով. գիտենք թէ անցեալի այդ զոհաբերութեան գնով է որ կ'ապրինք, եւ անով է որ պիտի յաղթենք: Այսօր պայմանները փոխուած են. մենք ականատես ենք ճերմակ ջարդին. բոլորին պարտականութիւնն է ձուլումէ փրկել այս սերունդը որ շրջապատած է մեզ: Պաշտպանեցէք ձեր զաւակները: Այս անհաւասար պայքարին մէջ ալ Դաշնակցութիւնը կեցած է ձեր կողքին: Զմեռանք երէկ, պիտի չմեռնինք վաղը, հակառակ բոլոր սեւ ու կարմիր բռնակալութեանց: Բոլորս ձեռք ձեռքի փրկելու մէկ հայ աւելի, որպէս զի երբ հաւաքուինք մեր երկրին մէջ կարենանք ըսել. — Մենք ալ կատարեցինք հերոսական գործեր»:

Փարիզի Նոր Սերունդէն Օր. Սոնիա Խզարեան երգեց քանի մը ժողովրդային երգեր. երգեց նաեւ Օր. Պօղոսեան, Սէնթ Անթուանէն: Պ. Վաղարշակ Ունանեանի զուարճախօսութիւնները արժանացան ջերմ ծափերու: Յետոյ սկսան պարերը մինչեւ գիշերուան ժամը մէկը: Լաւ կ'ըլլայ որ իրարու շատ մօտ արուարձաններու մեր մարմինները չխաչաձեւեն իրար:

ՅՈՎՀ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

— Փորձառութիւնը գիտութեան մայրն է:

— Յիմար բարեկամներ աւելի վնասակար են քան յայտնի թշնամիներ:

— Կրակն ու ջուրը լաւ ծառաներ են, սակայն գէշ տէրեր:

— Կրակը փչելով չի մարիր:

— Յիմարները խնջոյքներ կը պատրաստեն, իսկ իմաստունները կ'ուտեն:

— Երբ փուշեր կը հաւաքես, գիտցիր որ պիտի կճուի ձեռքդ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ՏԵՍԻՆ.— Կ. Խաչի դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ օգոստ. 5ին, կիրակի, հովասուն պաղ աղբիւրին մօտ:

Կանուխէն տաքուկ մթնոլորտ մը ստեղծուած էր,— երգ, նուագ, պար: Ժամը 3ին խանդավառութիւնը գագաթնակէտին հասած էր: Խաչուհի մը երկու խօսքով յայտնեց թէ դաշտահանդէս ըլլալուն գեղարուեստական բաժին չեն պատրաստած: Մինչ երիտասարդուհիները կը պարէին, մէջին զասակարգը փափաք կը յայտնէ որ իրենց ընկերներէն Փիլ. Սարգիսեան երգէ: Ընկերը նախընտրեց երկու խօսք ընել.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան քոյր միութիւնն է Կ. Խաչը, որ այսօր կը ներկայացնէ 10-12 հազարնոց բազմութիւն մը, տարածուած Ամերիկայէն մինչեւ Պարսկաստան, Իրաք, Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս, Յունաստան եւ Ֆրանսա: Անոնց գլխաւոր մտահոգութիւնն է պայքարիլ ճերմակ ջարդին դէմ: Կը տեսնէք թէ ան հիմնած է դպրոցներ կամ դասընթացքներ: Ունի նաեւ բուժարաններ, օգնելու համար նիւթապէս անկարողներու: Կապոյտ Խաչը, պատիւ կը բերէ հայութեան, եւ կեցցէ՛ Դաշնակցութիւնը որ կը հովանորէ զայն»: Բուռն ծափերէ վերջ, ներկաներու պնդումին վրայ, ընկերը ստիպուեցաւ երգել: Գեղարուեստական բաժինը ինքնին կազմուեցաւ: Յաջորդաբար երգեցին Օր. Վ. Այթունեան, Օր. Պ. Աստուրեան, Օր. Սոնա Պօղոսեան եւ ապա փոքրիկն Անժէլ Կարապետեան: Բոլորն ալ յաջող էին: Վիճակախաղէ մը վերջ, երգելու հրաւիրուեցան տիկինները: Առաջին անգամ կը լսէինք Տիկին Արշալոյս Տէմիրճեանը, որ փափաք յայտնեց մեր Միութեան անդամակցելու: Ապա Լիոնէն Տիկին Վարժապետեան, հակառակ անհանգիստ ըլլալուն եւ վերջապէս ընկերուհի Մ. Կարապետեան:

Փարիզի հիւրերէն ընկեր Եղիազար, ներկաներու պահանջին վրայ խօսք առնելով, ջերմապէս գովեց Կապոյտ Խաչի անձնուէր գործունէութիւնը: Ընկեր Ա. Հարելեան եւս փառաբանեց հայ իգական սեռին յարատեւ աշխատանքը եւ մաղթեց որ այրերը մղեն իրենց կիները այս պատուական Միութեան շուրջ համախմբուելու: Ճառերէն վերջ, երգելու հրաւիրուեցան Տարօնի սոխակը, Ռ. Կէնճոյեան, ապա Մ. Տէմիրճեան, Պապայեան: Նոր Սերունդէն Տէր Ղազարեան (Փօն տը Շէրիւ), ուղերձ մը պատրաստած էր եւ կտոր մըն ալ արտասանեց Լամառթինէն: Փափաքելի է որ ուրիշներ ալ իր օրինակին հետեւին: Տեսինի Նոր Սերունդէն ընկեր Ղազարեան, որ ժընեւ կը գտնուի, հեռագրով կը մաղթէր յաջող գործունէութիւն: Խաչուհիները սպառած էին իրենց վիճակախաղի տոմսերը, 118 հատ՝ տասը վայրկեանի մէջ, ապահովելով կոկիկ գումար մը, 11.800 Ֆրանք: Կեցցեն մեր խանութպանները եւ մանրավաճառները, որոնք նուիրած էին լաւագոյն առարկաներ: Շնորհակալութիւն բոլորին:

ԽԱՉՈՒՀԻ ՄԸ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը կը խորհի Ուաշինկթըն երթալ եւ անձամբ տեսակցիլ նախագահ Թրումընի հետ, գերմանական խնդիրներու կարգադրութեան համար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Թ.

Մէկէն միւսին ծախուելով, բոլոր այս թըշուառները իրենց դժբախտ օրերը գացին վերջացնել մահմետական աշխարհին ամէն կողմերը, եւ բոլոր ծովեզերքներուն վրայ:

Ահաւասիկ Կրիտոփուլոսի իր սովորական ուռուցիկ ոճով ըրած նկարագրութիւնը այս կողոպուտին մասին «Անպատուեցին, քարուքանդ ըրին ու կողոպտեցին տաճարները: Ի՞նչպէս պատմեմ այս աղէտները, Նուիրական առարկաները արհամարհանքով գետին նետեցին, սրբապղծեցին սուրբ պատկերները եւ սուրբ անօթները: Քահանայական զարդեղէնները կը խլէին, կը վառէին, կտոր կտոր կ'ընէին կամ փողոց կը նետէին պարզապէս: Բրտօրէն կը բանային սրբոց մասունքներու տուփերը, մասունքները կ'առնէին ու փողոց կը նետէին: Պատարագի սկիհները ու ըմպանակները իրենց գինարբուքներուն կը գործածէին կամ կը կոտրտէին, կը հալեցնէին ու կը ծախէին: Քահանաներու ոսկիով, մարգարիտով ու թանկագին քարերով բանուած զգեստները ամէնէն բարձր գին տուողին կը ծախէին կամ կրակը կը նետէին ոսկին հալեցնելու համար:

«Սուրբ թէ աշխարհական գիրքերը անհուն քանակութեամբ մէկ մասը վառեցին, մէկ մասն ալ պատռեցին կամ իրենց ոտքերուն տակ կոխկըռտեցին: Մեծ մասը սակայն ծախեցին, ոչ թէ շահու համար, այլ ծիծաղելի գիներով, քանի մը փարայի փոխարէն: Սուրբերու խորանները, իրենց հիմերէն քանդելով կործանեցին: Բոլոր Սուրբ թաքստոցները բռնաբարեցին, կոտրտեցին կամ լաւ մը խուզարկեցին իրենց պարունակած նուիրական գանձերը հանելու համար մէջէն:

Այս անհուն տակնուվրայութեան մէջ հսկայական կողոպուտը բաժնելու գործը սակայն իրբեւ ամենածանր խնդիր, խնամքով ու կարգապահութեամբ յառաջ կը տարուէր: Ինչպէս ըսինք, ամէն տունի վրայ պզտիկ դրօշներ տնկած էին որոնք կը ցուցնէին թէ այդ տուներուն կողոպուտը առաջին անգամ քաղաք մտնողներուն կը պատկանէր: Այդ անհամար նշանները ամէն կողմ կը ծածանէին, կ'ըսէ Պարպարօ, եւ ամէն մէկ տան վրայ յաճախ տասը հատ կար անոնցմէ: Տասնադարեան քաղաքակրթութեան մը ամենասքանչելի արտադրութիւնները կորան այս անօրակելի քանդումին մէջ:

Տոամին սկզբնաւորութենէն իսկ սոսկումէ օրհասական դարձած ամբոխներ եկեղեցիները ապաստանած էին, ոմանք սա տարտամ յոյսով թէ Թուրքերը պիտի յարգէին տեղւոյն սրբութիւնը, ոմանք ալ աստուածային օգնութեան մը յոյսով: Անհուն բազմութիւն մը, մոռնալով թէ Միութեան վէճերուն առթիւ ամիսներէ ի վեր ոտք չէր կոխած Այա–Սօֆիայի եկեղեցին անոր վրայ խոյացան այն հռչակաւոր մարգարէութեան ապաւինելով որ կ'ըսէր թէ «Թուրքերը քաղաք պիտի մտնէին եւ ամէնքն ալ պիտի ջարդէին մինչեւ Կոստանդիանոսի Սիւնին քով. բայց հոդ Աստուած սուրը ձեռքին պիտի իջնէր, երկինքէն եւ քաղաքը եւ անոր կառավարութիւնը պիտի յանձնէր իր ընտրած մէկ մարդուն եւ պաշտօն պիտի տար անոր Աստուծոյ ժողովուրդին վրէժը լուծելու: «Այս է պատճառը, կ'ըսէ Դուկաս, որ Թուրքերուն Պոլիս մտնելէն հազիւ ժամ մը վերջ, յանկարծ անհուն ու խելայեղ բազմութիւն մը լեցուց մեծ եկեղեցին, էրիկ մարդ, կին ու տղայ որոնք հոն ապահով կը զգային ա՛լ իրենք զիրենք: Թշուառները ատով իրենց ջարդարարներուն գործը դիւրացնելէ ուրիշ ոչինչ ըրած էին:

Շատ մը Ենիչէրիներ իրենք ալ կողոպուտը սկսելուն պէս խուժեր էին դէպի Այա Սօֆիա, անոնք արդէն գիտնալով թէ հազարաւոր հարուստ փախստականներ հոն ապաստանած էին, իսկ միւսները հրապուրուած այդ հռչակաւոր եկեղեցին մէջ հաւաքուած անհուն հարստութիւններու մասին [illegible] Արեւելքի մէջ դարերէ ի վեր տարածուած [illegible]րոյցներէն:

Երբ այս ողորմելի եւ յուսահատօրէն լացող ու ողբացող բազմութեամբ լեցուն եկեղեցին, գոցեցին պրոնզէ հսկայ դուռները եւ այս թշուառները, անձկութենէ հեւալով, յաղթականներու գալուստին սպասեցին, մինչդեռ հարիւրաւոր քահանաներ, իրենց տօնական զգեստները հագած, վերջին պատարագը կը մատուցանէին:

(Շար.)

Անգլիրանեան վէճը

Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ վախ կայ որ բանակցութիւնները խզուին, թէեւ բրիտանական եւ իրանեան պատուիրակութիւնները ժողովի հրաւիրուած են այսօր, շաբաթ, Պ. Հէրիմընի միջամտութեամբ։ Անգլիական պատուիրակու-թիւնը կը սպասէ որ Իրան վերջնապէս մերժէ իր առաջարկները, որպէս զի անոր համեմատ ճշդեն իրենց դիրքը։ Պատուիրակութեան անդամներէն մէկը յայտարարեց.— «Մենք առեւտրական ծրագիր մը ներկայացուցինք բաց սրտով, հիմ-նուելով քարիւղի ճարտարարուեստին իրական պահանջներուն վրայ։ Կարելի չէ ուրիշ առա-ջարկներ ներկայացնել»։

Բրիտանական պատուիրակութեան Նախա-գահը, Պ. Սթոքս, երկար տեսակցութիւն մը ու-նեցաւ պարսիկ ծերակուտականներու հետ, բա-ցատրելու համար իր ծրագիրը։ Իրանի փոխ-վարչապետը, Քեազիմ Զաթիմի, յայտարարեց թէ պատրաստ են Անգլիոյ ծախելու իրեն ան-հրաժեշտ քարիւղը. բայց չեն կրնար հաւանիլ որ Անգլիա քարիւղ ստանայ, շահով ծախելու համար։

Նախագահ Թրումընի խորհրդականը, Հէրի-մըն, կը շարունակէ ամէն միջոց փորձել, որպէս զի բանակցութիւնները շարունակուին։ Այս ա-ռաջադրութեամբ, Շահին ալ ներկայացաւ, որ-պէս զի միջամտէ, չափաւորելու համար կառա-վարութեան պահանջները։ Տեսակցեցաւ նաեւ վարչապետին հետ, թելադրելով նորէն քննել բրիտանական առաջարկը։ Իր կարծիքով, բրիտանական ծրագիրը շատ նպաստաւոր է Պար-սիկներուն համար։ Ուստի կը պնդէ որ մոռցուին հին վէճերը եւ ձեռք ձեռքի տան, տագնապը լու-ծելու համար։ «Մեծն Բրիտանիա պէտք ունի Պարսկաստանի քարիւղին, Պարսկաստան չի կըր-նար քարիւղը ծախել առանց բրիտանական գոր-ծակցութեան»։

Իրազեկներ կը հաւատան թէ Իրանի չափա-ւոր տարրերը համաձայն են որ հեէ համաձայնու-թեան յանգելու։

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ Ապահովութեան Խորհուրդը բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կը մեղադրէ Ե-գիպտոսը, «թշնամական եւ յարձակողական» համարելով Սուէզի ջրանցքին փակումը։ Բանա-ձեւը ներկայացուցած էին Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները։ (Եգիպտոս չուզեր որ քարիւ-ղատար եւ ուրիշ բեռնաբարձ նաւեր անցնին ջր-անցքէն, ապրանք փոխադրելով Իսրայէլի համար)։

ՔՍԱՆ ՀԱԶԱՐ կարմիր գործակալներ կը գտնուին արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, համաձայն հիթլերական իշխանութեան զոհերու Միութեան վերջին տեղեկագրին։ Ուրիշ տասը հազար հոգի ալ կը մարզուին։ — Արեւելեան Պերլինի երիտա-սարդական փառատօնին մասնակցող երիտասարդ-ները նոր փորձ մը կատարեցին, դէպի Ֆրանսա-կան եւ ամերիկեան թաղամասերը խուժելու համար. բայց կէս ճամբան մնացին։

ՔՈՐԷԱՅԻ ԹՈՒՐՔ ԶՕՐԱԳՈՒՆԴԻՆ 1700 հո-գի Պոլիս վերադառնալով, դղրդագին ցոյցերու արժանացան։ Հռատվիր կ'ըսէ թէ հարիւր հա-զար հոգի խռնուած էին Թաքսիմի հրապարակին վրայ։ Ուրախութեան կանչերուն վրայ կը տիրա-պետէր ողբուկոծը, քանի որ 6000 զինուորնե-րուն 21 %ը թաղուած են Քորէայի մէջ։

ՀԻՆԳ ՕԴԱՆԱՒԵՐ կործանեցան, Մալթայի բացերը կատարուած ռազմափորձերու ընթացքին։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Երեսփ. ժողովի արտա-քին յարաբերութեանց յանձնախումբը վաւերա-ցուց արտասահմանի օգնութեան համար պահան-ջուած վարկը, 8500 միլիոնէն 7.848.750.000 տոլա-րի զեղչելով գումարը։ — Երեսփ. ժողովը բա-նաձեւ մը քուէարկեց (մէկի դէմ 231), պահան-ջելով խզել առեւտրական յարաբերութիւնները Չեխոսլովաքիոյ հետ։

ԱՅՆՃԱՐԻ «ՅԱՌԱՋ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Տասնեւերկու ամիսներ մեքենաներուն ժխո-րին յոգնութենէն, պահիկ մը հանգստանալու համար, տասնեւերկու օրուան վճարովի արձա-կուրդիս մէկ օրը հաճութեամբ զոհելով հազար ֆրանք կը նուիրեմ Այնճարի մեր սիրելի «Յա-ռաջ» դպրոցին, յառաջիկայ վերամուտին առթիւ, ի նպաստ իր անձնուէր կրթական մշակներուն։ Անշուշտ ուրիշներ ալ պիտի շարունակեն իրենց աջակցութիւնը։

Գ. ՀԱՏԸՄԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ վարչութիւնը կը խնդրէ ծա-նուցանել թէ օդափոխութեան երկրորդ խումբը կը մեկնի այս երկուշաբթի առտու ժամը 8.30ին, Հայոց եկեղեցիէն։ Առաջին խումբը կը վերադառ-նայ նոյն օրը, նոյն տեղը, կէսօրէ վերջ։

Ընտանեկան Դաշտահանդէս

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Խատիսեան խումբին եւ Ֆ. Կ. Խաչի, այս կիրակի ամբողջ օրը Սէնթ Անտրէի հանրածանօթ պարտէզին մէջ։

Կը նախագահէ ԸՆԿԵՐ Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Գեղ. խնամուած բաժին. երգ, պար, արտասանութիւն։ Նոր Սերունդին կողմէ պիտի ներկայացուի քրքջալից զաւեշտ մը։ Պիտի նուագէ Պուլվար Օտտոյի նուագախումբը հայկական եւ եւրոպական պարեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է։

ԾԱՆՕԹ.— Դաշտավայրը երթալու համար փլաս տ'էֆուէն առնել 25 թիւ համրակառքը եւ իջնել վերջին կայարանը։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

Այրի Տիկին Ս. Գ. Ճերահեան, զաւակը Ստեփան, կը հաղորդեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր

Ա. ՃԵՐԱՀԵԱՆԻ

(Պրուսայի Կիւրլէ գիւղէն)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 4 օգոստոսին, 59 տարեկանին, սրտի տագնապի մը հետեւանքով, Լա-Հէյ (Հոլանտա), ուր Ճերահեան ընտանիքը հաստատուած է 1928էն ի վեր։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմի պատրիարքական նուիրակ ՍԵ-ՐՈՎԲԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ որ երկու տարիէ ի վեր Միացեալ Նահանգները կը գտնուէր, Փարիզ հասած ըլլալով, պիտի պատարագէ կիրակի առաւօտ Հայոց եկեղեցին, 15, Rue Jean Goujon.

Imprimerie DER AGOPIAN . 17. rue Damesme (13)

Le Gérant : A. NERCESSIAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Օգոստոսի ընթացքին պէտք է վճարուին բոլոր յետնեալ պարտքերը։

Այն բոլոր բաժանորդները որոնք մանտաչէֆի քառդերով իրենց հաշիւը ստացած են եւ չեն փակած, այլեւս թերթ չեն ստանար, Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ։

Արձակուրդի առթիւ երբ հասցէի փոփոխութիւն կը կատարուի, կը խնդրենք չմոռնալ հին հասցէն եւ օրինական վճարումը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՌՕՄԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Անդրանիկ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Արամ Մանուկեանի ակումբին մէջ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչներ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ Վալանսի մէջ, 26 օգոստոսին։ Մանրամասնութիւնը շուտով։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 19 AOUT 1951 Կիրակի 19 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6537-Նոր շրջան թիւ 1948

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՅԳԻՆ ԱՆՏԷՐ ՊԻՏԻ ՄՆԱՅ

Հետզհետէ մղձաւանջի մը տպաւորութիւնը կը գործէ մտաւոր ուժերու պակասը։

Ասպարէզին համար պատրաստուած նուիրեալներ, նփուն ուսումնականներ կը փնտռեն ամէն կողմ։

Նախ եւ առաջ՝ ուսուցիչներ։

Ոչ միայն Եւրոպայի եւ Ամերիկայի լքուած պողոտաներուն վրայ, այլեւ Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ։ Պոլսէն մինչեւ Պաղտատ։ Պէյրութէն Հալէպ եւ Գահիրէ։

Տեղ մը դիրքերը պարպուած են վրդովիչ համեմատութեամբ։ Այլուր մտահոգութիւն կը տիրէ վաղուան համար։

Այն աստիճան որ, ուսուցիչ կը մուրան գաղութէ գաղութ։

Վերջերս Միջին Արեւելքէն մինչեւ Փարիզ եւ Պոլիս դիմեր էին, հայերէնի եւ դրականութեան ուսուցիչ մը ճարելու համար։

Օգոստոս 10ին վիճակագրական տեղեկութիւններ հաղորդած էինք Միջին Արեւելքի դպրոցներու մասին։

Այնտեղ մեր ուշադրութիւնը գրաւեց պարագայ մը,—

Հալէպի Հայկազեան վարժարանը ունեցած է ութ ուսուցիչ եւ քսանհինգ ուսուցչուհի, 700 աշակերտի համար։

Պատմական Տրիպոլիսը (Թրիփոլի, Լիբանան) հինգ ուսուցիչ, տասնհինգ ուսուցչուհի։

Ալեքսանդրիոյ Պօղոսեան ազգ. վարժարանը՝ 18 ուսուցիչ, 26 ուսուցչուհի (11ը մանկապարտէզի համար)։

Ո՞ր եւ է մեկնութեան կը կարօտի՞ն այս թուանշանները։

Ուրեմն, այրերը կը լքեն ասպարէզը եւ կիներն են որ կը տիրապետեն։

Անշուշտ անոր համար որ, այրերը վհատելով, հետզհետէ կը թօթափեն «վարժապետ»ի լուծը։ Եւ աւելի շահաբեր գործեր կը փնտռեն։

Գաղտնիք չէ ուսուցիչներուն սահմանուած վճարումը։

Ուրեմն, կրնաք հաշուել թէ ի՛նչ «շահաւէտ» պայմաններով կը վարձուին ուսուցչուհիները։

Պիտի չզարմանանք, եթէ, քանի մը տարի վերջը, այս կամ այն դպրոցը հազիւ հինգ ուսուցիչ ունենայ, քսան վարժուհիներու դիմաց։

Մենք այստեղ կանոնաւոր դպրոցներ չունենալով, դժուար կ'ըմբռնենք տագնապին խորութիւնը։ Իսկ Արեւելքի մէջ անընդհատ կը հընչեցնեն ահազանգը։ Միեւնոյնատեն դարմաններ ալ առաջարկելով։

Տագնապը միայն կրթական-ուսուցչական չէ։

Հետզհետէ կ'ամայանայ մշակոյթի ճակատը, բառին ամենալայն առումով։

Ահաւասիկ ուրիշ ասպարէզ մը, — մամուլը։

Այստեղ ալ մատի վրայ կը համրուին ձեռնհասներն ու նուիրեալները։

Այստեղ ալ մեծ մասով պատահական մարդիկ են որ թուղթ կը մրոտեն, իբրեւ խմբագիր, թարգմանիչ կամ սրբագրիչ։

Անոնք որ ուշադրութեամբ կը հետեւին մեր անհամար թերթերուն, գիտեն թէ ո՛րքան դեղնած է խմբագրութեան արուեստը, բաղդատելով նախապատերազմեան շրջաններու հետ։

Ծեղծութիւն տարրական գիտելիքներու, լեզուի եւ ճաշակի։ «Ասանկ ալ կ'ըլլայ, անանկ ալ»։

Դեռ չենք խօսիր հմտութեան, բարոյական մակարդակի եւ դաւանանքի մասին։

Կարելի էր աւելի ընդլայնել այս քննական՝ ակնարկը, հասնելով մինչեւ ժամուն դուռը։

Ե՞րբ այսքան տժգոյն պատկեր մը ներկայացուցած էր մեր հանրային կեանքը, իբրեւ հետեւանք տրամադրելի ուժերու նօսրացման։

Վերջին տասը տարիներու մէջ, առ նուազն երկու հարիւր դէմքեր անհետացան բնական մահով։ Ուրիշներ հեռացան դառնութեամբ կամ դասալքութեամբ։ Իսկ նորերը խուսափելով կը խուսափին։

Ունի՞նք միջոցներ, այս ահաւոր բացը գոցելու համար։

Հիմնական ծրագիր մը, որպէս զի այգին անտէր չմնայ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կ'ԸՍԵՆՔ ՈՒ Կ'ԱՆՑՆԻՆՔ...

«Հայերէնի դասընթացք» կ'ըսենք ու կ'անցնինք։

Պէտք է հարցնել սակայն այն հոգաբարձու թաղեցիներուն որոնք ստանձնած են այդ շաբաթական դասընթացքներու նիւթական պատասխանատուութիւնը։

Փարիզի մօտակայ արուարձաններէն բանուորական թաղի մը մեր հայրենակիցները կը պահեն հայերէնի դասընթացք մը, որուն տարեկան ելեւմուտքն է 156 հազար ֆրանք, 96 հազարը ուսուցչին, մնացեալ 60 հազարը զանազան ծախքերու (շէնքի վարձք, ջերմութիւն, մաքրութիւն եւն.)

Այս գումարը կը ճարուի 70 աշակերտի վրայ, 60 վճարովի տղոց թոշակներէն (60 հազար), իսկ 25 հազարը կուտայ Ֆր. Կ. Խաչի կեդր. վարչութիւնը, ուրեմն 85 հազար։

Բացը՝ 70 հազար ֆրանք, պէտք է ճարէ հոգաբարձութիւնը՝ նուէրներով կամ հանդէսներով։

Մեզի ցոյց տուին վերջին շրջանի հաշուեկշիռը ուր 25 հազարի հասոյթներու առաւելութիւն մը կը տեսնուէր։ Ուրեմն հաւաքած են 95 հազար ֆրանք իրենց ձեռնարկներէն. ոչ միայն բացը փակելով, այլ եւ 25 հազարի ալ պատրաստ դրամ ունենալով, նոր շրջանին համար։

Ահա գնահատելի աշխատանք մը, համեստ բանուորական թաղի մը հայորդիներուն կողմէ, իրենց զաւակներուն հայերէն սորվեցնելու մտահոգութեամբ։

Ծիշդ է որ այդ յաւելեալ 95.000ն ալ տուողը նոյն ծնողքներն են գրեթէ։ Բայց եթէ իրենց առաջարկուի ամիսը 100ի տեղ 150 տալ եւ պատահականութեան չձգել դպրոցին ելեւմուտքը, պիտի առարկեն — «Ձեն կրնար»։

Այսպէս է որ հարաւային Ֆրանսայի մէջ, 45 ընտանիք ունեցող փոքր գաղութ մը ամսական 1000 ֆրանքի ուսուցչի ծախք մը կը սպասէ Բարեգործականէն։ Մինչդեռ, եթէ 15 աշակերտ ունենան դպրոց դրկելիք, կրնան ամսական 100 ֆրք. թոշակով 1500 ֆրանք ճարել առանց դժուարութեան։

Ինչո՞ւ այն տպաւորութիւնը ձգել թէ «շնորհ» կ'ընեն ազգին, իրենց զաւակներուն հայերէն սորվեցնելով, հետեւաբար «Ազգը» պէտք է հոգայ վարժապետին ամսականը ու մնացեալը։

ՍՕՍԻ

ԱՂԵՏԱԼԻ ՀՐԴԵՀ ԳՈՒՄԳԱՓՈՒԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ օգոստ. 12ի գիշերը աղետալի հրդեհ մը ծագած է Գումգափու, Ազգ. Պատրիարքարանի շրջակաները, Մոլաթաշի փողոց, ուր կը բնակէին տեղացի եւ գաղթական հայ ընտանիքներ։

Հրշէջ խումբերը հազիւ առտուան ժամը 6ին կրցեր են կանխել հրդեհին ծաւալումը։ Մոխիր դարձած են բազմաթիւ աղքատական կալուածներ։ Անպատսպար կը մնան հարիւրաւոր հայ ընտանիքներ։ Հրդեհը ծագած է Պէզճեան Սանուց Միութեան Ակումբէն։ Ազգ. պատրիարքարանը եւ Պէզճեան վարժարանը մազապուրծ փրկուած են։ Վնասը կը հաշուեն 60-70.000 ոսկի։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Դահլիճին առաջին գործը

ՄԻՋԻՆ ՃԱՄԲԱՅ ՄԸ, ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԼՈՒԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Փլեվէնի դահլիճը իր առաջին նիստը գումարեց Ռամպույյէի նախագահական ամառանոցին մէջ, լուծելով կարգ մը ստիպողական խնդիրներ։

Որոշուեցաւ 850 միլիոն ֆրանքի յաւելուածական վարկ մը պահանջել Ազգ. Ժողովէն, երկրորդական դպրոցներու համար, գոհացում տալով կրօնական դպրոցներու։

Խորհրդարանը արդէն քուէարկած է 1.765.000.000 ֆրանքի վարկ մը իբրեւ պետական թոշակ բարձրագոյն ՛ վարժարաններու։ Պահանջուած նոր վարկը եթէ քուէարկուի, ոչ-պետական դպրոցներն ալ պիտի կրնան օգտուիլ այս թոշակներէն։ Կառավարութեան ծրագրով, թոշակաւորը ինք պիտի որոշէ թէ ո՛ր երկրորդական վարժարանը երթալ կ'ուզէ, պետակա՞նը թէ կրօնականը։

Կրթական նախարարին մէկ տեղեկագրին համաձայն, պետական երկրորդական վարժարանները հոկտեմբերին պիտի վերաբացուին 340.000 աշակերտներով. իսկ անհատական դպրոցները, որոնք մեծ մասով կաթոլիկներու կը պատկանին, կը յուսան 203.000 ուսանող ունենալ։ Ուրեմն միջին ճամբայ մը գտնուած է դպրոցական հարցին լուծման համար. խնդիր մը որ այնքան դժուարացուց նոր դահլիճին կազմութիւնը։

Միեւնոյն նիստին մէջ, նախարարական խորհուրդը որոշեց.— Նահանգային խորհուրդներու ընտրութիւնը կատարել հոկտ. 7ին եւ 14ին. — Նիստի հրաւիրել հաւաքական պայմանագիրներու յանձնաժողովը՝ օգոստ. 31ին. — 15-20 միլիառ ֆրանքի վարկ մը բանալ ընկերային ապահովութեան կազմակերպութեանց, միեւնոյն ատեն բարենորոգումներու ծրագիր մը պատրաստելով։

Իրան վճռապէս մերժեց Անգլիոյ առաջարկները

ԲՈՒՌՆ ՅՈՅՑԵՐ ԵՒ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐ ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

Թէհրանէն կը հեռագրեն Լոնտոնի թերթերուն.— Իրանի կառավարութիւնը այսօր վճռապէս մերժեց բրիտանական վերջին ծրագիրը՝ քարիւղի վէճին կարգադրութեան համար։ Այս որոշումը հաղորդեց Թէհրանի անթենը, խօսքն ուղղելով Անգլիացիներուն.

— « Անընդունելի են Պ. Սթոքսի առաջարկները. վասն զի մակերեսային քննութիւն մը անգամ կը ցուցնէ թէ բրիտանացի դրամատէրները չեն ճանչնար Իրանի տենչը — թօթափել աշխարհակալութեան լուծը։ Եղած առաջարկները պիտի մշտնջենաւորեն այն վիճակը որ կը տիրէ յիսուն տարիէ ի վեր, մեր երկրին մէջ։ Ճանչնալով հանդերձ ազգայնացման սկզբունքը, բրիտանական առաջարկները կը ձգտին ապահովել նախկին Անգլեւիրանեան քարիւղի ընկերութեան գոյութիւնը, բրիտանացի աշխարհակալներու քմահաճոյքին ենթարկել Իրանի քարիւղի ճարտարարուեստը, Իրանեան Ազգ. Ընկերութիւնը, Իրանի տնտեսութիւնը, քաղաքականութիւնը, անոր ազգային եւ ընկերային կեանքը։ Բրիտանական ծրագրով, քարիւղի արտադրութիւնը, շահագործումը եւ արտածումը, որոնք մինչեւ հիմա կը կատարուէին նախկին Անգլեւիրանեան ընկերութեան կողմէ, փոքր միաւորներու պիտի բաժնուին, վերակացութեամբ նոյն ընկերութեան։ Սթոքսի առաջարկները կը հակասեն ազգայնացման օրէնքին բանաձեւման եւ Իրանի ժողովուրդին բաղձանքներուն։ Պ. Սթոքս կը կարծէ թէ իրանեան ազգը քարիւղի վաճառման մենաշնորհը պիտի յանձնէր նախկին Ընկերութեան որ կէս դարէ ի վեր քաղաքական եւ տնտեսական գերիներու վերածած է Իրանի ժողովուրդը։ Սթոքսի առաջարկներուն եզրակացութիւնը այն է թէ բրիտանացի պաշտօնեաները չեն ուզեր աշխատիլ Իրանցիներուն համար։ Անգլիացիները կ'ուզեն պահել իրենց ղեկավարութիւնը եւ գերակշռութիւնը, ափրիկեան բնիկներու տեղ դնելով Իրանցիները»։

Այս յայտարարութիւնը կատարուեցաւ անգլերէն։

ՀՐԱՍԱՅԼԵՐ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԵՆ

Ուրբաթ գիշեր նոր ցոյցեր սարքուած էին Թէհրանի մէջ, Անգլիացիներուն դէմ։ Հրասայլեր եւ զինուորներ կանուխէն գրաւած էին կարեւոր դիրքերը, եւ հարիւրաւոր ոստիկաններ շարժման մէջ դրուած էին։ Ամբոխը, բիրերով զինուած, փորձեց Շահին մզկիթը մտնել, ընդոզի ժողով մը գումարելու համար։

Ծանօթ աղանդը, Ֆետայանը Իսլամ, ծանուցած էր թէ ժողովը պիտի գումարուի մզկիթին մէջ, բայց ոստիկանութիւնը հրամայեց քաղաքէն դուրս հաւաքուիլ։ Ֆեդայանը որոշեց անտեսել այս հրամանը, եւ բարձրախօսով մզկիթ հրաւիրուեցաւ ժողովուրդը։

Կռիւը սկսաւ երբ ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ բազմութեան մը վրայ որ կը փորձէր մզկիթ մտնել։ Իսլամ ահաբեկիչներ նետելով իրենց դրօշները, դանակները քաշեցին եւ յարձակեցան։ Վեց ոստիկաններ վիրաւորուեցան։ Տասներկու ցուցարարներ ձերբակալուեցան։

Ֆետայանը Իսլամ յայտարարութիւն մը ցրուեց, որով կ'աղդարարէ թէ «դահլիճին գլուխները պիտի կորսուին», եթէ Անգլեւիրանեան ընկերութիւնը իր ստացուածքներէն չզրկուի հինգ օրուան մէջ։

× Բրիտանական պատուիրակութեան նախագահը, Սթոքս, յայտարարութիւն մը ուղղելով մամուլին, կ'ըսէ թէ իր ծրագիրը ամէնէն նպաստաւոր կարգադրութիւնն էր Պարսկաստանի համար, քանի որ կ'ընդունի շահերը կէս առ կէս բաժնելու սկզբունքը։ «Եթէ Իրան չընդունի մեր առաջարկած պայմանները, գնորդները ուրիշ տեղ պիտի դիմեն։ Քաղաքականութիւն չէ այս, այլ թուաբանութիւն»։

× Վերջին լուրերու համաձայն, Նախագահ Թրումընի խորհրդականը կը ջանայ ելք մը գտնել։ Եթէ բանակցութիւնները վերջնապէս խզուին, Պ. Սթոքս Լոնտոն պիտի վերադառնայ, Ապատան այցելելով եւ փութացնելով պաշտօնէութեան ամբողջական պարպումը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՆՔ ՄԵՐ ԹԵՒԵՐՈՎ

ԽՄԲ. — Պուէնոս Այրէսի մեր պաշտօնակիցը, «Արմենիա», վերջերս բոլորեց իր հնգամեակը: Այս գրութիւնը ձօնուած է այդ հնգամեակին.—

Ի՞նչ կ'ուզէք որ գրեմ, ընկեր խմբագիր:

Ցո՞ւլ, — հեգնութիւն չէ՞ այս աշխարհաւեր գրգոռ, խառնաձայն ժխորին մէջ:

Պատմուա՞ծք, բանաստեղծութի՞ւն, — անձնուէր կամաւորներ չեն պակսիր, երկուքին համար ալ:

Հայ մամուլին դերը պանծացնող գրութի՞ւն մը: — Արդէն ունինք մօտ հարիւր թերթ: Չէ՞ք վախնար որ յիսուն հատ եւս բուսնին, քաջալերուելով պանծացումէն: (Ո՞վ դասի պէտք ունեցեր է, թերթ հրատարակելու համար):

Ուրեմն ցիրուցան գրոյց մը, գլուխ գլխի:

×

Պիտի քալենք, ընկեր խմբագիր: Պիտի քալենք ջլապինդ ու անվկանդ: Քամելով մեր աչքերուն լոյսը եւ մեր երակներուն կրակը: Հեւալով, տառապելով, մաքառելով:

Միշտ պատնէշին վրայ, պիտի քաշենք շնատամները տգիտութեան եւ անբարոյականութեան: Պիտի փշրենք ստրկացման եւ բռնութեան կնճիթները:

Միշտ ճակատ ճակատի, պիտի ըլլանք անխնայ՝ ընդդէմ ուրացման եւ դասալքութեան: Հայկական Դատի թէ Մշակոյթի մէջ:

Մեր միտքն ու սիրտը պիտի դառնան ողջակէզ՝ ի խնդիր ազատութեան եւ ազատ ստեղծագործութեան:

Միշտ ներկայ՝ բոլոր դիրքերուն վրայ, պիտի խօսինք շատ աւելի բաց եւ բարձր, քան մինչեւ այսօր:

Պիտի ըլլանք արթուն եւ դաժան, երբ յայտնի կամ գաղտնի փորձեր կը կատարուին, ստորադասելու, նուաստացնելու, կանխահաս մահուան դատապարտելու համար Հայկական Արտասահմանի երկու՛քն ու վաստակը:

Մեր ձայնը պիտի հնչէ Արարատէն ալ անդին, ըսելու համար թէ իրենք ամէն բան չեն:

Կուգա՛յ օրը, կը փշրուին շղթաները եւ այն ատեն ամբողջ աշխարհ մը կը բացուի Երեւանի առջեւ ալ, — անսպառ պանծարան գիտութեան եւ արուեստի, ստեղծագործութեան եւ ուսումնասիրութեան:

Եւ այն ատեն, — հաւատացէ՛ք — Երեւանցիները բաւական քանակութեամբ սեւ մուր պիտի չգտնեն, կնքելու համար գոյնզգոյն մունետիկներու, կեղծարարներու եւ դասալիքներու ճակատը:

×

Պիտի ըլլանք անխնայ նա՛եւ մենք մեզի համար, ընկեր խմբագիր:

Միշտ յօտոց մը մեր ձեռքը, պիտի՛ ջանանք յօտել, նետել ինչ որ փտած է կամ գօսացած:

Նոր աւիշ, թարմութիւն եւ պայքար՝ ամէն ուղղութեամբ:

Այն օրը որ եղածով գոհանանք, երանաւէտ ինքնահաճութեամբ, մեր դերն ալ վերջացած կ'ըլլայ, իբրեւ մղիչ ոյժ եւ ազդակ երիտասարդացման:

Սէնի ափերէն մինչեւ Լա Փլաթա, թոյլ պիտի չտանք որ նոր սերունդը դեռնայ մակաբոյծ բոյս մը Ֆրանսական կամ սպանիական, ամերիկեան անդաստաններու մէջ:

Դեռ աւելի յառաջ երթալով, պատասխանատու պիտի բռնենք հայրն ու մայրը կամ խնամակալը, եթէ հայ մանուկը յամառի թոթովել.

— Ես Հայ չեմ, Հայու զաւակ եմ...

Եւ պիտի ըլլանք շատ աւելի խիստ, եթէ հայրն ու մայրը Դաշնակցական են կամ «բոլորտիքեան»:

×

Իբրեւ Դաշնակցականներ, մենք վարժուած ենք մեր թեւերով թռչելու, լոյսին թէ խաւարին մէջ: Վարժուած ենք լողալու ալեկոծ ափերու վրայ:

Վա՛յ մեզի, եթէ որ եւէ տատանում թուլցնէ մեր թեւերը, քաղաքական թէ մտաւոր պայքարին մէջ:

Ինչպէս երէկ, ազատագրութեան փոթորիկներուն ատեն, անթացուպեր կամ վարձու բեռնաններ չունեցանք մենք: Զարկինք մեր բազուկներով:

Պիտի պահենք ու զարգացնենք այս գիծը, օտարութեան սահմաններուն մէջ եւ բոլոր օտարոտի մարզանքներուն դէմ:

Որ եւէ ընկրկում՝ չարախինդ քրքիջներ արձակել պիտի տար խոտաճարակ խլուրդներուն, կրծելու համար Հայկական Արտասահմանի ժառանգութեան եւ ստեղծագործութեան արմատները:

×

Ողջո՛յն, երիցս տարագիր Արմենիա (հաշուեցէք լեռներն ու ծովերը, օրերն ու ճամբաները՝ հայրենիքէն այստեղ եւ այս ափերէն մինչեւ Խաղաղական...):

Ողջո՛յն քսանամեայ վաստակիդ, այնքան տաժանելի եւ խորթ պայմաններու մէջ:

Ողջո՛յն այն երիտասարդութեան որ հազիւ օրուան հացը ապահոված, կանգներ է բոլորտիքդ, ոյժ տալու համար թեւերուդ, իր կարգին թեւ առնելով Հ. Յ. Դաշնակցութենէն:

... Քսան տարեկան տղայ մը չափահաս կը համարուի, դահ ժառանգելու կամ պսակուելու համար:

Կը կարծեմ թէ ժամանակն է որ դուն ալ, սիրելի Արմենիա, «պսակուիս», երկօրեայ դառնալով բանեցնելով շաբաթը վեց օր:

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

Նեսոյի Քարաբաղնիքը

Կիրակոսը մրսել էր, անկողին էր ընկել, տանջւում էր տաքութեան մէջ: Հարեւանները հիւանդի չուրջը հաւաքուած օդէն լիքը զրոյց էին անում, չիբուխ քաշում:

— Տղէք, սա որ քրտնի ոչ, բան չի դառնալ, եկէք սրան մի քարաբաղնիս անենք, — ծխի միջից առաջարկեց Նեսօ բիձէն:

— Հա՛, էդ խելքս կտրեց, — հաւանութիւն տուեց մի ուրիշը:

— Դրան է՛լ ուրիշ ճար չկայ, — ձէն տուին էս ու էն կողմից:

— Կիրակո՛ս... — Հը:

— Ասում ենք քարաբաղնիս անենք, ի՞նչ ես ասում:

— Վախենում եմ... չդիմանամ...

— Տօ՛, կը դիմանաս, երեխայ հօ չե՛ս:

— Դէ... դուք գիտէք... ձեզ մատա՛ղ:

— Աղջի՛, պղինձը ջուր լցրէք բերէք, մի փէշ էլ քար բերէք կրակն ածենք տաքանան:

Պղինձը դրին կրակին, քարերն ածին կրակին մէջ ու նստեցուցին: Նեսօ բիձէն սկսեց պատմել, թէ քանի հոգի են ազատուել քարաբաղնիսով. — Մատսանց Դանէլը, Մաթոսանց Մինասը, Տատուրանց Ստեփանը, Մաշկավորանց Միկօն — մինչեւ որ ջուրն եփ եկաւ, քարերն էլ կարմրեցին:

— Դէ ժամանակն ա, վե՛ր կացէք:

— Տղէ՛ք, վախում եմ... կանչեց հիւանդը:

— Դու սուս կաց: Աղջի՛, մի երկու հաստ լէհէփ բերէք, մի չորս ու հինգ ուժեղ տղէք էլ եկէք էստեղ:

Շորերով փաթաթուած եռման ջրով լիքը պղինձն ու հիւանդին դրին իրար հետ, կարմրած քարերը լցրին ջրի մէջ. քարերը թշշացին, ամպի նման գոլորշին սկսեց բարձրանալ, շտապով վերմակները ծածկեցին ու չորս կողմից վրէն նստոտեցին:

— Վա՛յ, խեղդուեցի՛, խուլ գոռում էր հիւանդը:

— Խեղդուել չես... տղէք պինդ նստեցրէք: Գլուխ ու ոտները ամուր պահեցէք:

Հիւանդն աղաղակում էր, օրհասական ջանքեր էր անում շարժուելու, բայց հինգ վեց ամդահա տղամարդ վրէն նստած չէին թողնում:

— Ո՞ւր ես գնում, կանչում էին էս ու էն կողմից, վերեւից սեղմում ու հռհռում:

— Հիմի թէ չքրտնի՛:

Ու Նէսօ բիձէն, հիւանդի վրէն նստած, չիբուխը բերանին շարունակում էր իր պատմութիւնը:

— Մի տարի էս մեր Աբգարն էլ էսպէս մրսել էր: Ղանթափու ծաղիկ բերին, չայ շինեցին խմարին, պրաշոկ բերին, ջուր արին, տուին իրան, քացախ քսեցին, բան չի դառաւ:

«Ասի տղէք, բերէք ես դրան մի քարաբաղնիս անեմ: Թէ՝ դէ՛ դու գիտես: Բերի մի թեժ կրակ արի, Գարան տատի պռունդը կոտրած պղինձը ջուր լցրի վրէն դրի, քար հաւաքեցի ածեցի չեղջը: Ջուրն եփ եկաւ, քարը կարմրեց: Սա թէ՝ վախում եմ: Ախր նա էլ սրա նման մի լեղապատառ օքմին ա»:

— Աղա, ընչի՞ ես ասում, Աբգարը հօ սըրտոտ մարդ ա:

— Վա՛յ է՛ նրա սրտոտը ո՞րն ա: Մի աշունք ես մի արջի բուն գտայ: Եկայ ասի՝ Աբգար, արջի բուն եմ գտել, արի գնանք արջին բնիցը հանենք: Գնացինք: Ես մի ձող վեր կալայ էս արջի բունը, խըրխըրթորեցի: Մին էլ յանկարծ էն անտէր արջը դուրս եկաւ ու ինձ կալաւ: Աբգար, քոմագ հա քոմագ: Ո՞վ կտայ Աբգար — մին էլ տեսնեմ հրէն փախած գնում ա: Արջի ձեռիցը մի կերպով պրծայ եկայ տուն: Ասում եմ, աղա, դու էս ի՞նչ արիր: Թէ՝ եկայ տուն, որ թվանք բերեմ: Սուտ: Վախիցը փախաւ:

— Էն էի ասում — հիմա սա կանգնել ա, թէ Նեսօ ջան վախենում եմ ինձ քարաբաղնիս մի՛ անիլ:

Ականջ չդրինք, բերինք կէծացած քարերը եփման ջուրը լցրինք ու հէնց էնպէս բուղը վեր ըլելով սրա հետ կռիւեցինք տեղի տակը. — Վա՛յ մեռայ հա, մեռայ: Լսողն ո՞վ ա: Վրէն նստոտեցինք: Ես եմ, էս մեր Ղուկասն ա, Փիլօն ա, Գարօն ա, Արութն ա: Հիմի ու տակիցը գոռում ա, ո՞նց ա գոռում... էնքան գոռաց մինչեւ դինջացաւ: Բաց արինք, տեսանք ջուր ա կտրել: Էն էր ու էն, լուսացաւ, տեղիցը վեր կանգնեց ողջ առողջ մարդ:

Նեսօ բիձու պատմութիւնը որ վերջացաւ, վեր կացան, վերմակները ետ քաշեցին: Գոլորշին օդէն բռնեց: Բայց Կիրակոսը...

— Կի՛րակոս...

Պատասխան չի տալի:

— Կիրակո՛ս, — ձէն տուին շարժեցին, քաշքշեցին, Կիրակոս չկայ:

— Ա՛յ տղայ, էս ո՞նց էլաւ, մոլորուած արտասանեց Նեսօն: Միւսները լուռ էին:

— Վա՛յ, տունս քանդուե՛ց... ծղրտաց Կիրակոսի կինը: Իրար հրհրելով տղէքը դուրս եկան կտուրը: Ու մինչդեռ ներքեւ Կիրակոսի կինը սուգ էր անում, կտերը արեւում նստոտած տղէքը պատմում էին, թէ քանի քանի հոգի են խեղդուել քարաբաղնիսի. Հանրսանց Հարօնը, Մելքոնանց Վանեսը, Հախվերդոնց Աղէն, Շիմալանց Շամիրը... ո՞ր մինն ասես:

— Տօ՛ դէ ճակատի գիր ա, նրան էլ Նեսօն չի խեղդել:

Նեսօն լուռ, գլուխը կախ արած լսում էր ու չիբուխ էր քաշում:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ԳԱՏԿԱՄՏԱՑՆԻ ԶՐՎԷԺԸ

Խորտակելով ժայռերուն ամբարտակները բոլոր
Դուրս կը նետուիս նախամարտ զօրագունդի՛ մը նըման,
Կ'երգես անվերջ փրփրահեղձ գահավիժման շունչով լայն,
Խորտակելով ժայռերուն ամբարտակները բոլոր:

Կը լսուի երգըդ խըրոխտ ազատութեա՛ն փողին պէս,
Երբ դըրօշները կ'անցնին փողոցներէն ողեշունչ,
Լեռնաբընակ ամէն տան սեմին առջեւ հունչ առ հունչ
Կը լսուի երգըդ խըրոխտ ազատութեա՛ն փողին պէս:

Լերկ ափունքներըդ չունին գեղապաճոյճ ո՛չ մէկ կայք,
Ապերասան ես հանդոյն բընութեան խէթ տարրերուն,
Ետիդ ձըգած ղոմերուն փշրած ես ոյժն ու աւիւն,
Լերկ ափո՛ւնքներըդ չունին գեղապաճոյճ ո՛չ մէկ կայք:

Պիտ՝ ցանկայի քեզ նըման ըլլալ ազա՛տ եւ հըզօր,
Երբ հողմին մէջ կը ձայնես աւելի բարձրը ու վէս,
Երբ զերդ նըժոյգ գեղարաշ կ'անցնիս դուն իմ առջեւէս,
Պիտ՝ ցանկայի քեզ նըման ըլլալ ազա՛տ եւ հըզօր:

Ըլլալ քեզ պէս խուլթէ խուլթ աըինըլըա՛յ, բայց անսա՛նձ,
Ներշնչմանս մէջ սիրտն իմ միշտ յորձանքներուդ պէս փրփրուն,
Նետուի՛լ յառաջ, ու երգել բարձրաղաղակ օրն ի բուն,
Ըլլալ քեզ պէս խուլթէ խուլթ աըինըլըայ, բայց անսա՛նձ:

Վայլել քեզ պէս բընութեան շըքեղութիւնն համօրէն,
Այս վիթխարի ժայռերուն ամայութիւնը մըռայլ,
Արեւուն մէջ, լուսնին տակ ես իմ երգով արբենալ,
Վայլել քեզ պէս բընութեան շըքեղութիւնն համօրէն:

Երգէ՛ անվերջ, ու թող երգդ լեցնէ անտառ եւ հովիտ,
Լեռներէ լեռ թող ոգիդ շըջի ազատ եւ արի,
Ամէն սրտի մէջ ձայնիդ թող արձագանգը լսուի,
Երգէ՛ անվերջ, ու թող երգդ լեցնէ անտառ եւ հովիտ:

Աւստրիա — ԱՐԱՄԱՅԻՍ ԱՐԱՊԵԱՆ

Ա. ՓԱՍՏԱԲԱՆ. — *Կը շնորհաւորեմ ձեր հոյակապ ճառը, որով յաջողեցաք գող-աւազակը դատավարութենէ ազատել:*

Բ. ՓԱՍՏԱԲԱՆ. — *Ամէն գնով պէտք էր ազատ արձակուէր, որովհետեւ այս պայմանաւ միայն իմ իրաւունքս պիտի վճարէր...:*

×

ՏՂԱՆ (տոմսակը բաշխելով առպառնագին). — *Եթէ ինծի դրամ չտաս...*

ՀԱՅՐԸ (սարսափած) — *Ի՞նչ պիտի ընես:*

ՏՂԱՆ. — *Հինգ ոսկիի պիտի ծախեմ...:*

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Աղ ու պղպեղ աշխարհի

Ամուրի՞ մնալ թէ ամուսին պիտակուիլ: Հարո՞ւստ ըլլալ թէ աղքատ ապրիլ — այս վերջին պիտակին՝ Անտոն Ճգնաւորն իսկ դէմքը պիտի թթուեցնէր. — Տէրտէ՞ր ըլլալ թէ տիրացու:

Վերջապէս, այս բոլորը, մենք մեզի կրնանք որոշել եւ գործադրել:

Եւ սակայն, շատ դժուարին, նրբին, անլուծելի եւ անորոշելի է ազգովին Հայ մնալու կամ օտար ազգի մը տարրակը թխմուելու խնդիրը...

Ահագին իրարանցում կայ այս միջոցիս՝ հայկ. մամուլին եւ լսարան-խօսարաններու մէջ՝ Հայուն ճակատագիրը, դիրքը որոշելու տեսակէտով:

Ինչպէ՞ս պահել Հայն ու հայերէնը: Լու-ծողին՝ Երազահան մը նուէր...

Անպարագրելի ու անպարփակելի ժողովուրդ մը՝ Հայը: Անկառչելի ոեւէ տեղ: «Մշտաշարժ-ինքնաշարժ: Ինքնագոյ-ինքնիշխան...» կ'երգուի՝ Զոգեգալստեան տօնին:

Կրնանք ըսել թէ այս շարժկանը կը յարմարի Հայերուս՝ չափի վրայ հագուստի պէս...

Հայը յարաշարժ է: Ամէն ազգի պատուհանէն դուրս կը հանէ իր գլուխը:

Աշխարհի չորս ծագերուն չիւղ-իւղ նետած է:

— Վա՜յ Մելքոն, դուն հո՞ս: Եղբայրներդ միասի՞ն են: Քոյրիկդ կարգեցի՞ր...

— Մեծ աղբարս Արժանթինա է: Փոքրը՝ անցած տարի Հավանա գնաց: Քոյրս, Իտալացիի մը հետ կարգուեցաւ, Ծինինօ կը գտնուի:

— Դուն ի՞նչ ջուրի ես հոս: Կարգուեցար:

— Մօտ օրէն Եգիպտոս կը մեկնիմ ամուսնանալու: Նշանածս Պոլսէն հոն պիտի գայ ու միասին պիտի մեկնինք Ամերիկա:

— Ատ ի՛նչ կնճռոտ բան: Հոս հայ աղջի՞կ կը պակսի: Ո՞վ ունիս Ամերիկա:

— Նշանածիս հօրեղբօրը փեսան Նիւ Եորք կը գտնուի: Բաւական մը ճոխպրպան է եղեր! Հոս քանի մը հայ աղջիկի թեւ-ճիվ կոմթեցի՝ կարեւորութիւն չտուին ինծի, է՜հ...

X

Ոչ միայն ամէն երկրի մէջ իր գոյութիւնը կ'ապացուցանէ Հայը՝ այլեւ օտար լեզուներու մէջ ալ ցոյց կուտայ իր գրչին ծայրը:

«Մեր գրականութիւնը աղքատ է: Մեր լեզուն կարդացող չկայ... Օտար գրողներու շարքին մէջ, փառք եւ սատակ՝ իրար գրկած են, բարեկա՜մ...»

— «Այս կերպով մենք՝ հայութիւնն ալ կը ծանօթացնենք օտարներուն...»:

— Ինչո՞ւ չէ: Ամէն ազգ եւ երկիր գրկաբաց մեզի կը սպասէ ! Բոլորն ալ մրցումի ելած են մեզ հիւրասիրելու եւ մեր գրական տաղանդէն օգտուելով՝ իրենց ժողովուրդները լուսաւորելու համար:

— Լեզուն ի՞նչ արժէք ունի: Երբ ոգին հայկական է, կը բաւէ...

Հայ գրականութիւնն ու լեզուն՝ կրնանք ծալլել դնել հնեղէններու տոպրակը: Օր մը պէտք

Ճամբուս վրայ

ՆԻՍ 15 Օգոստ.— Նիսի սքանչելի ծովափէն միայն երեք քիլոմեթր հեռու, դալարազարդ բարձունքի մը վրայ կը գտնուի Մատլէն գիւղը, ուր 45 հայ ընտանիքներ, թիւով 200 հոգի, կ'ապրին համախումբ:

Նման Ֆրանսահայ միւս ոստաններուն, այս հայնոցը եւս, ծնունդ է առած ընդհանուր արտագաղթի ժամանակ, այսինքն, 1923ին: Մատլէնի պարծանքն է իր գեղակերտ եկեղեցին, որ կառուցուած է 1928ին Գ. Տիգրան Զամքէրթէնի բարերարութեամբ: Քաղաքին հոգեւոր հովիւ Վարդան քհնյ. Ժամկոչեան, հաճութեամբ կուտայ ինձ կարգ մը մանրամասնութիւններ հայկ. կեանքի մասին:

Մատլէնի հայութիւնը կը բաղկանայ մեծ մասով Զէնկիլէրցիներէ, Մեծ Նոր Գիւղցիներէ, Օրթագիւղցիներէ: Կան նաեւ Պարտիզակցի, Արսլանպէկցի, Տիգրանակերտցի եւլն. քանի մը ընտանիքներ: Իրենց գլխաւոր զբաղումն է կանանչեղէնի ու միրգի վաճառում. նաեւ այր ու կնոջ պատրաստ զգեստեղէնի շինութիւն: Կան տասնի մօտ դերձակներ, հինգ կօշկակար, մէկ նպարատուն, մէկ մսավաճառ, ձայնասփիւռի գործիքներու մասնագէտ վաճառորդ մը, մէկ լուսանկարիչ: Այստեղ ալ պանդուխտ հայրենակիցներ, շնորհիւ իրենց աքնաջան աշխատութեան, շինած են սեփական շատ սիրուն տուներ:

Մատլէնի մէջ կը գործէ Ազգ. Միութեան եւ Հոգաբարձութեան մարմին մը, որ կը հովանաւորէ եկեղեցական եւ դպրոցական խնդիրները: Դպրոցի օրահը կը գտնուի եկեղեցւոյ գետնայարկը ուր ամէն հինգշաբթի հինգէն տասնեւհինգ տարեկան մանչեր եւ աղջիկներ կը սորվին իրենց մայրենի լեզուն ու պատմութիւնը: Անոնց թիւը ատեն մը բարձրացած է մինչեւ յիսունի, այժմ քսանեւհինգ միայն: Կայ նաեւ Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Զավուշ» խումբը, Հայ Կարմիր Խաչ եւ Հայ Մարզական Միութիւնը որ իր քսանամեակը թեւակոխեց անցեալ տարի եւ որ շարունակական փայլուն յաղթանակներ կ'արձանագրէ տեղական գնդակախաղի մրցումներու մէջ: Երիցուհի Տիկին Ժամկոչեանը անձնուիրաբար կ'աշխատի տղոց հայեցի դաստիարակութեան համար: Նոյն ատեն անգլիերէնի մասնաւոր դասեր աւանդած է բազմաթիւ մանչերու եւ աղջիկներու, որոնցմէ հինգ հոգի այս տարի առաջնութեան վկայական ստացած են իրենց յաճախած վարժարաններուն մէջ:

Նիս քաղաքի հայութիւնը կը հաշուէ երկու հարիւրէ աւելի ընտանիքներ, թիւով շուրջ հազար հոգի: Ինչպէս առ հասարակ մեծ քաղաքներու մէջ, հոս եւս Հայերը կ'ապրին ցրուած այս կամ այն կողմը: Նիսի մէջ կը գործէ կարող հայ բժիշկ մը, Տոքթ. Նաֆիլեան: Կան շատ փորձառու երեք հիւանդապահուհիներ, քսանէ աւելի դերձակներ, տասնի չափ կօշկակարներ: Շատերը անձնական արհեստանոցներ կամ վաճառատուներ ունին քաղաքին կարեւոր հրապարակներուն վրայ: Կնոջական հագուստի երկու առաջնակարգ կարուհիներ, իրենց աշխատանոցներով: Կան չորս սափրիչներ, երեք լուսանկարիչներ, մէկ նպարատուն, մէկ մսավաճառ, երկու ծաղարար, երկու ճաշարան-սրճարաններ, նաեւ քանի մը օրմնադիրներ, կահագործներ եւ ատաղձագործներ:

Թէեւ Նիսի մէջ պակաս չեն բարեհաճ եւ հայրենասէր ազգակիցներ, սակայն, գրեթէ գոյութիւն չունի ազգային կեանք, չկան ոչ հայրենակցական, ոչ մշակութային եւ ոչ ալ ընկերային կազմակերպութիւններ:

Նիսի անմիջական շրջակայքէն մինչեւ 90 քիլոմեթր սահմանի մը վրայ, յենակէտ ունենալով Տրակինեանը, գոյութիւն ունին դարձեալ երկու հարիւրէ աւելի ընտանիքներ: Նիսի ամենամօտ գաղութը՝ Քան եւ Լա Պօքա կը համրէ քառասունէ աւելի հայ ընտանիքներ որոնց մէջ կա՛ն մէկ բժիշկ, մէկ ատամնաբոյժ, երկու լուսանկարիչ (մէկը՝ Փարիզի ծանօթ Ֆէպիւսը), երկու նպարավաճառ եւ նաեւ զանազան արհեստաւորներ:

Քանի մօտ, Ժուան-լէ-Փէն, այդ հռչակաւոր ծովափը, ունի վեց հայ ընտանիքներ, հայկական պանդոկ-ճաշարան մը, մէկ լուսանկարիչ եւ թըղթավաճառ, երկու փերեզակ եւ մէկ գորգավաճառ:

Տրակինեանի մէջ, Վառի նահանգ, կ'ապրին երեսուն հայ ընտանիքներ: Անուանի է այր մարդու հագուստեղէնի «Հաճ» գործարանը (Հաճեան), որուն հարիւրաւոր աշխատաւորներու մեծագոյն մասը Հայեր են: Միւս ընտանիքները ցրուած են մերձաւոր զանազան գիւղերուն մէջ:

Այս կարգ մը տեղեկութիւններու հետ, կ'ուզէի քանի մը տողով նկարագրել այն սրտառուչ արարողութիւնը որ տեղի ունեցաւ Մատլէնի եկեղեցւոյ մէջ անցեալ կիրակի Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ: Փարիզէն, Լիոնէն եւ ուրիշ քաղաքներէ ալ մեծ թիւով հայրենակիցներ այս

կուգայ թերեւս:

Գործնական ըլլանք: Տեսէք Եբրայեցիները, որոնք աշխարհիս դրամարկղներուն բանալիները, իրենց գրպանիկն են դրեր: Իսրայէլի դեսպաններն ալ, ՄԱԿի սրահում բազկաթոռներու մէջ ընկողմանած՝ hաւանա կը ծխեն...

Մենք, տաղանդաւոր ժողովուրդ ենք: Տե՛ս, այսօր ամբողջ աշխարհը ողողած ենք: Մեզի պէս բազմապիտոյ եւ բազմածին ժողովուրդի մը համար երկիրը նեղ կուգար:

Ազգերը պէտք ունէին մեր տաղանդին եւ մեր քաղաքակրթութեան՝ ճոխացնելու համար իրենցը:

Եւ սակայն մենք դժբախտ ազգ ենք: Գաղթի միջոցին, մեր նիւթական հարստութիւնը կողոպտեցին, իսկ մեր քաղաքակրթական, գրական եւ առեւտրական յատկութիւններն ալ մոռցած ենք միասին բերել մեր գաղթած վայրերը...

Ուրեմն, մենք մեր գաղթած վայրերուն դիրգրոցը զարդարանք-յարդարանքը բանի մը նմանցնելով կը ծախենք:

Մեր սուրճն ու մածունը: Մեր ապուխտն ու ձաւարը (պլղուր), հրապարակի միջազգային ապրանք են այսօր, հայ ազգ. պատիւը կ'ամրացնեն:

Քրիստոս ըսած է իր առաքեալներուն.— «Դուք երկրի աղն էք»:

Կ'երեւայ, մենք Հայերս ալ, համեմն ու պղպեղն ենք աշխարհի...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Թ.

Աւա՜ղ շատ չսպասեցին: Խումբ մը Ենիչէրիներ իրենց զոհերու արիւններով ներկուած, շուտով եկան դղրդացուցին դուռները եւ խորտակեցին: Այն ատեն ամէնէն վայրագ տեսարաններէն մին տեղի ունեցաւ, որուն վրայ երկարօրէն կը ծանրանան ժամանակակից վկաները: Զարդ չըրին, ալ յագեցած էին, բայց ատոր տեղ կողոպուտի ի՛նչ տեսարաններ:

«Աստուծոյ պաղատող կիներու, էրիկ մարդերու եւ տղաքներու այս մեծ բազմութիւնը բռնուեցաւ՝ որպէս ուռկանի մէջ, կ'ըսէ Կրիտոփուլոս. ամէնքն ալ զարհուրած, առանց դիմադրութեան անձնատուր եղան: Ահռելի բան մը եղաւ ատիկա: Քանի մը վայրկեանի մէջ, Թուրքերը խուժեցին սոսկումէ ոռնացող ու զինաթափ ամբոխին վրայ: Բոլոր անոնք որ երիտասարդ ու աղուոր էին, կողոպտեցին ու կապեցին անմիջապէս: Իսկ միւսները դուրս վռնտեցին կամ սպաննեցին: Ու երկար շարքերով, ամուր մը իրարու կապած առին տարին այդ դժբախտները: Կը կապէին որչափ որ կրնային, իրենց քօղերովը, գօտիներովը, թաշկինակներովը, քահանաներուն ուրարներովը, վրաններու չուաններով, ձիերու, էշերու կամ ուղտերու կապերով: Իրարու ձեռքէ կը յափշտակէին ամէնէն աղուոր կիները ու կը պատահէր որ կռուի միջոցին քաշէին հանէին նաեւ անոնց հագուստները:

Երկար շարքերով իրարու կապեցին զանոնք, տէրը ծառային հետ, եկեղեցւոյ ամէնէն բարձր պաշտօնեան ամէնէն համեստ արհեստաւորին հետ, ծերը նորատի աղջկան քով, վանքի մէջ ապրած միանձնուհին փողոցի մարդուն հետ: Նոր տէրերը աճապարանքով իրենց առջեւ կը ձգէին գիրենք, նոր աւարի վազելու տենչանքով: Գերիներուն մեծ մասը մերկ էր, հագուստները խլըռեած ըլլալով: Բոլոր այս ողորմելիներուն անհուն ողբերը եւ անձկութեան աղաղակները մինչեւ երկինք կը բարձրանային: Ցետոյ մինչ դաժանային աճապարանքով կարգ կարգ կը շարէին՝ նաւերը կամ գերեվաճառութեան շուկաները տանելու համար, ուր յաղթականները իրենց ծանրութեամբ ոսկի վճարելով իրարմէ կը խլէին զանոնք, աւերի նոր տեսարան մը սկսելու:

Թուրք պատերազմիկները համբաւաւոր եկեղեցին թալանել սկսեր էին, Մեծ Եկեղեցին որ դարերէ ի վեր իրարու յաջորդող սերունդներու բարեպաշտութեամբը դիզուած գանձերով կը յղփանար ու դեռ վայրկեան մը առաջ ոսկիով ու արծաթով կը փայլէր:

Անլուր տեսարան մըն էր այս: Քանի մը վայրկեանի մէջ խորտակեցին, ջախջախեցին ու կողոպտեցին բոլոր հրաշալիքները, ոսկիէ ու արծաթէ չքեղ անօթներ զարմանալի ճոխութեամբ քահանայական զգեստներ, մասունքի տուփեր, Սուրբ պատկերներ, ջահեր, հարիւրներով, հազարներով թերեւս, ամէնքն ալ ոսկիէ կամ արծաթէ, մարգարիտներով ու թանկագին քարերով ընդելուզուած:

Յաղթականները քահանաներու զգեստները կը հագնէին ծաղրանքի համար, խաչերն ու սկիհները այլպանելու համար փաթթոց անցուած խաչեր կը պտտցնէին: Մանաւանդ այս բարեպաշտներու մէջ բարեպաշտ ժողովուրդին աչքին զարհուրելի զարշագործութիւն, այս անգութ գինուորները, ոսկիէ ու արծաթէ ընդունարանները քաշել հանելէ վերջ հոս ու հոն կը նետէին հազարաւոր մասունքները, անգին մասունքները տասնադարեան բարեպաշտութեան մը ժառանգութիւնը ամէնէն նշանաւոր մարտիրոսներու, օրթոտոքս եկեղեցիին ամէնէն փառալից ախոյեաններուն այս մարմինները: Ամենասուրբ Բանայիային ամէնէն համբաւաւոր Ս. պատկերները այս այնքան յարգուած, քաղաքին օգոստափառ պաշտպան այս պատկերները որոնք հասարակաց անձկութեան ժամերուն հազարաւոր անգամներ պաշտպաներ էին զայն, հիմա կը պղծուէին ու դիակներու շեղջերուն մէջ թափառական շուներուն կը նետուէին:

Մեծաշուք կամարներուն տակ երկար տեւեց այս դժոխային տեսարանը, անպատում համապատկեր այս հրաշալի շէնքին ու այս զարհուրելի տեսարաններուն: Զոհերու հեծկլտանքները զահիճներու հայհոյութիւններուն խառնուած կամարները կը դղրդէին: Բոլոր ժամանակագիրները մասնաւոր ու կսկծեցուցիչ ցաւով կանգ կ'առնեն Սուրբ տեղերու այս անլուր պղծութեան սքանչելի կրօնական տաճարներու այս դիւային կործանումին վրայ:

(Շար.)

տարի եւս իրենց արձակուրդի վայր ընտրած են Նիսը, որուն ծովեզերեայ մեծագոյն պողոտային՝ Անգլիական ճեմելիքին ամբողջ երկայնքին կը լսուի հայերէն խօսակցութիւնը։ Անսովոր բազմութիւն մը ներսով ու դուրսով լեցուցած էր Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ուր բացի խաղողի օրհնութենէն, տեղի ունեցաւ նաեւ մատաղի օրհնութիւնը։ Ս. պատարագը տեղի ունեցաւ առանց քառաձայնի, պարզունակ, բայց հարազատ եւ ատով իսկ աւելի քաղցր ու սրտայոյզ։ Ինչո՞ւ դպիրներ կամ դպրապետներ կ'այլափոխեն յաճախ Փարիզի եկեղեցւոյ պատարագի եւ կարգ մը շարականներու հարազատ եղանակը։ Արդեօք «եւրոպականութեա՞ն» սիրոյն։ Պատարագիչը՝ Վարդան քահանայ աւուր պատշաճի քարոզով մը թելադրեց որ Ս. Աստուածածնի այդ օրը յատկացնենք նաեւ «Հայ Մայրերու Օր»ուան, նկատի առնելով անոնց անգին զոհողութիւնները աքսորի շրջանին։ Անցնելով նոր սերունդին, յորդորեց սրտանց փարիլ հայկական առաքինութիւններու եւ աւանդութիւններու։ Ազգապահպանման առաջին ազդակները նկատեց ոչ միայն սերտել հայկ. պատմութիւնն ու լեզուն, այլեւ կնքել միմիայն հայկական ամուսնութիւններ, անաղարտ պահելու համար հայ մեծ ընտանիքի շառաւիղը։

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՐԷԱՅԻ զինադադարի բանակցութիւնները նորէն յուսալից հանգամանք մը ստացած են, համաձայն վերջին լուրերու։ Հիւս. Քորէայի եւ Չինաստանի ներկայացուցիչները տրամադիր կ'երեւան տեղի տալու զինադադարի սահմանագծի հարցին մէջ։ Հեռագիրը կ'ըսէ թէ պատուիրակները կը ժպտէին այս անգամ...

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորին սպանութեան առթիւ, շաբաթ օր դատարան հանուեցան ութ ամբաստանեալներ։ Գահիրէ ապաստանած են ուրիշ երկու ամբաստանեալներ, Ապտուլլահ էլ Թէլ եւ Մուսա Էյուպի։

Խ.ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ 100 ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲ ունի, ամէնէն մահացու տեսակէն, համաձայն Մ. Նահանգներու պաշտօնի աղբիւրներու, որոնք հրապարակ հանուեցան քաղաքային պաշտպանութեան վարիչին կողմէ, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ։ Այս առթիւ գումարուած ժողովի մը մէջ, ծերակոյտին հիւլէական ուժի յանձնաժողովին նախագահը յայտարարեց թէ «հիւլէական զէնքերու արտադրութիւնը առաջին նախապատուութիւնը կը վայելէ Խ. Միութեան մէջ»։

ԹԻԹՕՅԻ ԴԷՄ սարքուած մահափորձ մը ձախողեր է, համաձայն Թրիէսթէ հասած փախըստականներու։

ԿԵՐԵՆՍԿԻ, 1917ի ռուսական առաջին յեղափոխութեան վարչապետը, որ Ամերիկա կը բնակի տարիներէ ի վեր, ուրբաթ օր գաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցաւ Գերմանիոյ տարագիրներուն հետ, ինչպէս կը հեռագրեն Միւնիխէն։ Ռուսական աղբիւրներու համաձայն, տեսակցած է հակաբոլշեւիկ ազգերու խմբակութեան ներկայացուցիչներուն հետ, միացեալ ճակատ ստեղծելու համար։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան մարզպանը, Մըք Քլոյ, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով Պերլինի արեւելեան շրջանէն ամերիկեան շրջանը մտած 250 կարմիր երիտասարդներու, յոյսեր ներշնչեց ռուսական լուծէն խաղաղութեամբ ազատելու եւ արեւելեան (լեհական) սահմանագլուխի հողերու վերադարձման մասին։

ԻՏԱԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ տէ Կասփերի, Մ. Նահանգները պիտի երթայ սեպտեմբերին, միջազգային կարեւոր խնդիրներ քննելու եւ մանաւանդ հաշտութեան դաշնագրին վերաքննութիւնը պահանջելու համար։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ անդամակցութեան խնդիրը պիտի քննուի երկուշաբթի օր, Լոնտոնի մէջ, Ատլանտեանի դաշնակցութեան 12 փոխանորդներու խորհուրդին կողմէ։ Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ փոխանորդները սկզբունքով համաձայն են երկու պետութեանց անդամակցութեան, բայց փափուկ խնդիր մը կայ, — ինչպէս գործադրել ծրագիրը, մանաւանդ որ Տանիմարքա, Նորվեկիա, Հոլանտա եւ ուրիշ պետութիւններ հակառակ են եւ չեն ուզեր գրգռել Խ. Միութիւնը։

100.000 ԹՈՆ ԱԾՈՒԽ պակաս պիտի ունենանք այս ձմեռ, տուներու համար, եթէ արտակարգ միջոցներ ձեռք չառնուին։

ՃԱՓՈՆԻ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ դէմ նոր առաջարկներ պիտի ներկայացնէ Խ. Միութիւնը, Սան Ֆրանչիսքոյի խորհրդաժողովին մէջ, ինչպէս կը ծանուցանեն Մոսկուայի անթելը եւ թերթերը։ Կը նշանակէ թէ Խ. Միութիւնը կ'անտեսէ Մ. Նահանգներու ծանուցագիրը, որ կ'ըսէր թէ ժողովը հրաւիրուած է դաշնագիրը ստորագրելու, ոչ թէ վիճաբանելու համար։ Խորհրդային պատուիրակութիւնը պիտի բաղկանայ 32 անդամներէ, նախագահութեամբ Գ. Կրոմիքոյի, որ պատրաստուած է բազմաթիւ առարկութիւններ ընելու։

5000 ՌՈՒՍ ՍՊԱՆԵՐ կը ծառայեն Լեհաստանի բանակին մէջ, համաձայն արտաքին նախարարութեան պաշտօնատարներէն Գորովիցի, որ Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանը ապաստանած է։

ԿԵՍԹԱՓՕՅԻ գործակալներէն Փոլ Վիտալ, այլ անուամբ ջարդարար Տէլմաս կամ Տորման, որ մահուան դատապարտուած էր ի բացակայութեան, ձերբակալուեցաւ առջի օր, գողութեան մը առթիւ։ Մահապարտը ամէն բան խոստովանեցաւ։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ բնակչութեան թիւը 1.516.000ի հասած էր յունիս 30ին, համաձայն վերջին մարդահամարին։ Ատոնց 1.346.000ը Հրեաներ են։

ՄԱՆՇԸ լողալով անցնող յաղթականը, Եգիպտացի Հասան Համատ եւ իր երկու հայրենակիցները մերժեցին առնել 1500 սթերլինի պարգեւը, նկատելով որ Լոնտոնի «Տէյլի Մէյլ»ը եւ ուրիշ թերթեր վարկաբեկիչ տեղեկութիւններ կը հրատարակեն իրենց թագաւորին դէմ։

ՀԱՅ ԿՕՇԿԱԿԱՐ ՄԸ, Գ. Քէսթէքեան (Մարսէյլ), վիճաբանութեան մը պահուն դանակը քաշելով ծանրապէս վիրաւորեց իր տանտիրուհին, Լօժէնի Նորոյեան, 42 տարեկան։ Ոճրագործը ձերբակալուած է։

Ընտանեկան Պաշտահանդէս

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Գուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Խատիսեան խումբին եւ Ց. Կ. Խաչի, այս կիրակի ամբողջ օրը Սէնթ Անտրէի հանրածանօթ պարտէզին մէջ։

Կը նախագահէ ԸՆԿԵՐ Տ. ԹԱԴՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Գեղ․ խնամուած բաժին. երգ, պար, արտասանութիւն։ Նոր Սերունդին կողմէ պիտի ներկայացուի քրքջալիք զաւեշտ մը։ Պիտի նուագէ Գուլվար Օտտոյի նուագախումբը հայկական եւ եւրոպական պարեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է։

ԾԱՆՕԹ.— Դաշտավայրը երթալու համար փլաս տ'Էքսէն առնել 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջին կայարանը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պրիւքսէլէն Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Կարապետեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն այն բոլոր բարեկամներուն եւ ծանօթներու որոնք նամակով կամ անձամբ իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց անմոռանալի եղբօր ՍՈՒՐԷՆ ՇԱՄԼԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ։ Մասնաւոր շնորհակալութիւններ Տէր եւ Տիկին Մանուկ Կարապետեաններու (Ժընեւ) եւ բժիշկ Արամայիս Սրապեանի որ յատկապէս Միլանէն Ժընեւ գացած էր, իրենց եղբայրական հոգածութեան եւ խնամքին համար։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Պիւէթրէն Պ. Բիւզանդ Պամաճեան, փոխան ծաղկեպսակի 1000 ֆրանք կը նուիրէ Ց. Կ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղին, Պ. Անտիս Եափուճեանի մահուան առթիւ։ Ստանալ Ցառաջէն։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

Ժող. ամսաթերթ բժշկութեան

Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՏԱՍՆԸՄԷԿԵՐՈՐԴ տարի, թիւ 127-128, Յուլիս-Օգոստոս։ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Պահածոյ երաժշտութիւն (Շ. Նարդունի). — Քաղցկեղ (Տոքթ. Կէտիկեան). — Խրատներ հայ մայրերուն (Տոքթ. Գասպարեան). — Արեւը կ'այրէ (Տոքթ. Սերոբեան). — Մեր մորթին պաշտօնը (Տոքթ. Գալուստեան). — Տառեխի մասին (Ղ. Ներկարարեան). — Հայաստան նախ քան Հայաստան (Փրոֆ. Հրոզնի). — Պտղաբերութիւն (Տոքթ. Լոֆման). — Բժշկութիւնը Եգեսիոյ մէջ (Յ. Հիսայեան). — Ամուսնութիւն ազգականներու միջեւ (Տոքթ. Խաչերեան). — Համբոյրի ձեւեր (Քաղիան). — Հարցարան։

Բաժանորդագրութիւնը տարեկան 750 ֆրանք Ֆրանսա, 900 ֆրանք ուրիշ երկիրներ։

Դիմել Շ. Նարդունիի 17, Rue Damesme, Paris.

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԷՆ սակաւաթիւ օրինակ՛ներ կան Յառաջի խմբագրատունը.— 3 օրինակ միայն Հեթանոս Երգեր, գինը 2000 ֆրանք, 6 օրինակ Հացին Երգը գինը 500 ֆր.։ 4 օրինակ Concubine (Հարճը) գինը 250 ֆր.։ 2 օրինակ Արեան Ցանցառնակ (ձայնագրուած) գինը 250 ֆր.։

Դիմել վարչութեան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ Վալանսի մէջ, 26 օգոստոսին։ Մանրամասնութիւնը յետոյ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմի պատրիարքական նուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ որ երկու տարիէ ի վեր Միացեալ Նահանգները կը գտնուէր, Փարիզ հասած ըլլալով, պիտի պատարագէ կիրակի առաւօտ Հայոց եկեղեցին, 15, Rue Jean Goujon.

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վենետիկի Մ. Ռափայէլեան վարժարանի
1951 — 1952 Տարեշրջանին

Վարժարանը կը վերսկսի իր բովանդակ կազմակերպութեան ուսումնական եւ կրթ. գործը։

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.— 1) Կ'ընդունի 11—14 տարեկան հայ տղաքներ։ 2) Ամսաթոշակն է 13 սթերլին։ Ֆրանսայի համար 12.000 ֆրանք եւ Իտալիոյ համար 20.000 լիրէթ։ Ամերիկայի համար 35 տոլար։ 3) Այս ամսաթոշակին մէջ չեն մտներ տղուն անհատական եւ դպրոցական դասագրքերու ծախսերը եւ համազգեստը։ 4) Ուսումնական տարեշրջանը կը սկսի Հոկտ. 1ին եւ կը վերջանայ Յուլիսին։

Այն բոլոր ծնողները որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, փութալու են համաձայնիլ Տեսչութեանս հետ, հաղորդելով իրենց զաւկին տարիքը եւ ուսումնական վիճակը։

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ Direction du Collège arménien «Moorat - Raphaël , Ai Carmini, Venise (Italie)։

Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս· 1100 փր·, Տար· 2200, Արտ· 3000 փր·
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր· C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 21 AOUT 1951 Երեքշաբթի 21 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6538 - Նոր շրջան թիւ 1949

Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՃԻԳ ՄԸ ՓՈՐՁԵՆՔ

Կիրակի օր կարգ մը փաստեր արձանագրեցինք, ապացուցանելու համար մտաւոր ուժերու նօսրացումը, որ կրնայ սովի մը յանգիլ:

Միայն կրթական չէ տագնապը: Բայց մենք ամփոփուինք այս ճակատին վրայ, իբրեւ ամէնէն անմիջականը:

Ունի՞նք միջոցներ, պակասները լրացնելու, եղածները զօրացնելու համար:

Կրնա՞նք բազմապատկել համրանքը: Օժտել արդիական առկուն պաշարով:

Մեր պատասխանը դրական է: Եւ ուրիշներ ալ չեն կրնար տարբեր եզրակացութեան յանգիլ, եթէ քիչ մը յօժարութիւն կրեն, տագնապին խորութիւնը չափելու համար:

Ինչ որ սերունդի փրկութիւն կը կոչենք, ամլութեան դատապարտուած է, եթէ չկարենանք լուծել այս տագնապը:

« Պահակները արթուն են », տակաւին, շատ մը վայրերու մէջ: Բայց անբաւական՝ քանակով թէ որակով: Եւ հետզհետէ կը յոգնին, կը թմրին: Կամ կ'անհետանան, տարիքի բերումով, եթէ ոչ յուսախաբութեամբ եւ դառնալքութեամբ:

Խօսինք դարմաններու մասին:

Հեռաւոր յոյսեր են վարժապետանոց, ամերիկահայ վարժարան եւ ուրիշ ծրագիրներ:

Կ'առաջարկենք արտակարգ ճիգ մը փորձել, լայնօրէն օգտագործելով այն հաստատութիւնները որ երկրորդական կրթութեամբ կը զբաղին:

Տեսակ մը երկամեայ կամ եռամեայ ծրագիր, մասնաւորապէս կրթական մշակներ, դպրոցական վարչակազմ առեղծելու համար:

Օրինակ, աչքի առջեւ ունինք հետեւեալ կրթարանները, —

1) Համազգայինի Փալանճեան ճեմարան (Պէյրութ), — 2) Անթիլիասի դպրեվանք (Պէյրութ), — 3 Քարէն Եփփէ ճեմարան (Հալէպ), — 4) Մելքոնեան հաստատութիւն (Կիպրոս), — 5) Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարան (Վենետիկ):

Անշուշտ ուրիշներ ալ կան Լիբանանի, Սուրիոյ, Եգիպտոսի, Պարսկաստանի մէջ եւ այլուր:

Առ այժմ ամփոփուելով հինգ - վեց հաստատութեանց վրայ, կը հարցնենք· —

Դժուա՞ր է որոշ փոփոխութիւններ կատարել անոնց բարձրագոյն դասարաններուն մէջ կամ լրացուցիչ դասընթացքներ հաստատել, ուսուցիչ - ուսուցչուհիներ պատրաստելու առաջադրութեամբ:

Համազգային ճեմարանը կրնայ կրճատել նախակրթարանի բաժինը, զարկ տալով բարձրագոյն կարգերուն:

Անթիլիասի դպրեվանքը Աւետարանէն թուղթ մը պատռած չըլլար, եթէ աշխատանք թափէ ոչ թէ անպատճառ կրօնաւորներ, վարդապետ եւ քահանայ, այլ եւ ուսուցիչ պատրաստելու համար:

« Քարէն Եփփէ » ճեմարանը, դեռ նոր հիմնաւորուած, կրնայ լայն ակօսներ բանալ այս ճամբուն վրայ: Մանաւանդ եթէ վայելէ աւելի լայն աջակցութիւն:

Մելքոնեան հաստատութիւնը կրնար ուսուցչանոցի դեր կատարել յաջողութեամբ, եթէ Բարեգործականը խելք եւ հորիզոն ունենար: Եթէ աղանդաւորներու մենաստանի մը վերածած չըլլար զայն, կանխակալ կարծիքներով եւ քարացած նախապաշարումներով:

Մուրատ - Ռափայէլեանը նոր վերաբացուեցաւ, եւ ամէն բանէ առաջ դասարանները լեցնելու հոգն ունի:

Փարիզի Մուրատեանը չափէն աւելի լեցուած է· բայց բոլորովին տարբեր բովանդակութեամբ, իբրեւ հետեւանք տեղական պահանջներու:

Եգիպտոս ի վիճակի է ոչ միայն լրացուցիչ դասընթացքներ հաստատելու Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ վարժարաններուն մէջ, այլ եւ ճեմարան մը կամ վարժապետանոց մը բանալու:

Ամերիկան առանձին ճակատ մը կը կազմէ:

Միշտ պատրաստ՝ ուրիշներուն գլուխը կապելու, այդ բազմահայ գաղութը անտէրութեան մատնած է իր գլուխը··· Մինչդեռ կրնար աշխարհական միաբանութիւն մը կազմել, շնորհիւ իր նիւթական աղբիւրներուն եւ սրտաբուխ առատաձեռնութեան:

Հարցը սպառած չենք ըլլար, այս առաջարկը ներկայացնելով, — երկամեայ կամ եռամեայ ծրագիր: Եւ արտակարգ ճիգ:

Շ·

ԸՆԿ· Լ· ՇԱՆԹԻ

ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Պէյրութի մեր թղթակիցը կը գրէ· —

Ուրախութեամբ կը յայտնենք թէ ընկ Լ· Շանթի առողջական վիճակը զգալի բարելաւում մը ունեցած է: Բժիշկներու խորհուրդով, հիւանդը օգոստոս 11ին հիւանդանոցէն փոխադրուած է իր ամառնային բնակարանը՝ Պուա տը Պուլօնեը:

Ընկ· Շանթ միշտ կը գտնուի բժիշկներու խընամքին տակ:

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին

ՎԻՃԱԿԸ ԾԱՆՐԱՑԱԾ

Պոլսոյ « Մարմարա »ն հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին հիւանդութեան եւ յարակից ՛խնդիրներու մասին (14 օգոստոս)· —

Կաթողիկոսին առողջական վիճակը ծանրացաւ: Միաբանութեան շրջանակները մտահոգութեան մատնուած են եւ ժողովուրդը անձկութեան մէջ է: Կաթող· փոխանորդ Տ· Խադ արք· Աջապահեան, որ միշտ Պէյրութի առաջնորդարանը կը մնայ, Անթիլիաս կը գտնուի ներկայիս ու գիշեր ցերեկ կը հսկէ Վեհափառին վրայ եւ անոր սնարէն չի բաժնուիր Դրան եպս· Խորէն Բարոյեանի եւ միաբանութեան անդամներուն հետ, որոնք Պիքֆայայի ամարանոցէն փութով իջած են Անթիլիաս:

Բժշկապետ Ենիգօմշուեանի գլխաւորութեամբ բազմաթիւ բժիշկներ խորհրդակցութեան կանչըւեցան, սակայն դեռ զեկոյց չհրատարակեցին: Որոշ բան մը չէ հաղորդուած ու ժողովուրդը անձկալից սպասումի մէջ է: Գարեգին կաթողիկոս իր անցեալ տարուան ծանր տագնապը քաջաբար անցընելէ վերջ, ամբողջովին ապաքինած էր եւ իր առօրեայ սիրելի պարապումներով կը զբաղէր, — ձեռագիրներու ուսումնասիրութիւն, պատմագրական երկասիրութիւններու ամբողջացում եւ տպագրական գործերու պատրաստութիւն: Շատ լաւ էր այսպէս մինչեւ յունիսի վերջերը, երբ կրկին տըկարացաւ ու բժիշկներու յանձնարարութեամբ բացարձակ հանգիստի դատապարտուեցաւ:

Վեհափառը շատ նիհարցած է եւ մաշած:

Երկու օրէ ի վեր Անթիլիասը ուխտատեղի դարձած է: Գաւառ· ժողովի եւ վարչութեան անդամներ ու հաւատացեալներ կը դիմեն Վեհարան, տեղեկութիւն մը առնելու համար:

Հեռագիրներ քաշուած են միաբանութեան այն անդամներուն, որոնք ամառնային արձակուրդին առթիւ արտասահման մեկնած էին, որպէսզի շուտով վերադառնան: Կը տեղեկանամ թէ Եգիպտոսի առաջնորդ Տ· Մամբրէ արք· Սիրունեան, որ ծրագրած էր արտասահման մեկնիլ, փութով Անթիլիաս կը հասնի:

Նկատելով որ կաթողիկոսը բացարձակապէս ի վիճակի չէ աշխատելու եւ ո՛չ աթոռակից ունի, ո՛չ ալ պաշտօնական ու վաւերացեալ փոխանորդ (Տ· Խադ արք· փոխանորդ է, բայց Վեհափառը մինչեւ այսօր մասնաւոր կոնդակով մը չէ վաւերացուցած անոր պաշտօնը), անմիջական կարգադրութիւններու վրայ կը խորհին վարիչ մարմիններ ու Միաբանութիւն: Վեհափառը իր քաջառողջ շրջանին միշտ ալ հակառակած էր Աթոռակիցի դրութեան: Հիմա որ շատ տկարացած է, անհրաժեշտ կը դառնայ լուրջ միջոցներ ձեռք առնել: Յաջորդութեան առթիւ, ամէնէն շատ կը յիշատակուին Խադ արք·ի եւ Հալէպի առաջնորդ Զարեհ եպս·ի անունները:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հ·Մ· Ը· Մ·ի անդամներէն Համբարձում Տէր Խաչատուրեան (Արաբկիրցի), որ Հոմսի մէջ կ'աշխատէր իբրեւ ելեկտրագէտ, ածխացած է, ելեկտրական արկածի մը հետեւանքով:

ՊՈԼՍՈՅ վերջին թղթաբերը զարհուրելի մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ Զանկըրիի (Գաստեմունի) երկրաշարժի մասին: Գուրշունլու գիւղին հազար տուներէն 700ը քարուքանդ եղած են: Պէլվէրէն գիւղը, որ 150 տարի առաջ հիմնուած է ձորի մը մէջ, այնքան աւերուած է որ հետքն անգամ դժուար գտեր են: « Սօն Փօսթա » 5.000 կը հաշուէ քանդուած տուներուն թիւը եւ կ'ըսէ թէ անպատսպար կը մնան 30.000 հոգի: Ոչնչացած են 10.000 արջառներ: Աղջիկ մը վախէն խենդեցած է:

« Ռուսիա կրնայ յարձակիլ 1954էն առաջ »

ՌԱԶՄԱԴԱՇՏ՝ ՖԵՐՄԱՆԻԱՆ

Անգլիոյ պատերազմական նախարարութեան էլմտական խորհրդականը, Ուստրօ Ուայթ, կիրակի օր ճառ մը խօսելով աշխատաւորական ժողովի մը մէջ, ծանրակշիռ ազդարարութիւններ ուղղեց մօտաւոր ապագայի մասին: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը·

— « Երբ Բրիտանիոյ զինուորական տեղեկատու գրասենեակը (Ինթէլիճընս) կ'ըսէ թէ Ռուսերը 215 զօրաբաժին ունին — 175ը առաջին գծի եւ 40ը օժանդակ — շատ լուրջ պատճառներ ունի այդպէս ըսելու: Բրիտանական Ինթէլիճընսը շատ հազուադէպ կերպով սխալած է վերջին քսան տարիներու ընթացքին: Ցիմար մը միայն կրնայ անտեսել այս հաշիւները: Բրիտանական Ինթէլիճընսը բացարձակապէս ճիշտ կը խօսէր երբ տեղեկութիւններ կը հաղորդէր հիթլէրական բանակներու կազմակերպութեան մասին, 1935էն 1939: Ցանցանքը իրենը չէ, եթէ այն ատեն տկար եւ թեթեւամիտ կառավարութիւն մը ունէինք:

Հետեւաբար, երբ ձեզի կ'ըսենք թէ առիպողական է վերազինման պահանջը՝ թեթեւ ազդարարութիւն մը չէ որ կ'ընենք: Շատ վտանգաւոր ժամանակաշրջան մը կը մտնենք: Ռուսերը կը սկըսին մնչել կաթ ծծող աղուեսներու պէս: Կ'ուզեն մեզի հասկցնել թէ աւելորդ է մեր վերազինման ծրագիրը: Ահա թէ ինչու խաղաղասիրական աղմուկներ կը յարուցանեն:

Այսօրուընէ մինչեւ 1954 Ռուսերը կրնան մըտածել թէ վերջին պատեհութիւն մը ունին Արեւմուտքը պարտութեան մատնելու, երբ ան տակաւին չէ կազմակերպած իր պաշտպանութիւնը: Անոնք կրնան աչք առնել պատերազմի մը յաղթարարութիւնը, հիւլէական ռումբ ունենան թէ ոչ, այն յոյսով թէ յաղթանակը պիտի շահին շնորհիւ իրենց գերազանցութեան ցամաքի վրայ եւ օդին մէջ:

Եթէ Ռուսերը այդքան մեծ ուժեր ունին, մենք որ եւ է պատեհութիւն ունի՞նք անոնց յաղթելու: Մեր պատեհութիւնները ծայր աստիճան լաւ են, եթէ ամուր կառչինք մեր վերազինման ծրագրին եւ լրացնենք զօրաւոր ուժերու կազմակերպումը: Երբ 1954ը գայ, Ռուսերը հիւլէական ռումբ ունենան թէ ոչ, մենք բաւական զօրաւոր պիտի ըլլանք ցամաքի վրայ, որպէսզի Ռուսերը չփորձուին պատերազմ յայտարարելու, այլ եւ մենք պիտի կըրնանք ձեռնարկել Եւրոպայի եւ աշխարհի վերաբերեալ խնդիրներու ընդհանուր կարգադրութեան: Եթէ պատերազմը պայթի, մենք պէտք է թշնամին վանենք Գերմանիայէն — Մանշը բաւարար երաշխիք մը չէ — որպէսզի V1երը եւ V2ները եւ օդանաւային ռմբակոծութեանց նոր մեթոտներ մեծ վնասներ չպատճառեն մեզի: Պատերազմի վըտանգը միշտ մեր առջեւն է, նոյն իսկ այն պահուն — թերեւս ամէնէն աւելի այն պահուն — երբ Ռուսերը խաղաղութեան մասին կը խօսին »:

Ցորդանանի թագաւորին

ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ

Օգոստոս 18ին սկսաւ Ցորդանանի Ապտուլլահ Թագաւորին սպանութեան դատը, Ապտուլի բանակատեղին, Ամմանի մօտ: Երեք ամբաստանեալներ խոստովանեցան իրենց յանցանքը, հինգ հոգի ուրացան: Երկու ամբաստանեալներ կը դատուին ի բացակայութեան, Եգիպտոս ապաստանած ըլլալով:

Առաջին դատավարութեան մէջ լսուեցան 14 վկաներ: Ամբաստանեալներն են, — Տոքթ· Մուսա Ապտուլլահ էլ Հիւսէյնի, 35 տարեկան, հռոմէական քահանայ մը՝ Իպրահիմ Էյատ, քարտուղար Երուսաղէմի լատին պատրիարքին, Թէվֆիք Հիւսէյնի, 67 տարեկան եւ եղբայրը՝ Տոքթ· Տաուտ, 48 տարեկան, Քէմալ Ապտուլլահ՝ արջառի վաճառական, ուրիշ երկու վաճառական եղբայրներ Երուսաղէմէն, եւ սրճարանապետ մը Երուսաղէմի հին քաղաքամասէն:

Մուսա, Թէվֆիք եւ Տաուտ ազգականներն են Երուսաղէմի նախորդ միւֆթիին՝ Հաճ էլ Հիւսէյնի:

Գահիրէ ապաստանած ամբաստանեալներէն Ապտուլլահ էլ Թէլ կը համարուի բուն կազմակերպիչը մահափորձին: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ իր բնակարանին մէջ մշակուած է սպանութեան ծրագիրը, իսկ Ահմէտ էլ Էյուպի ծառայած է իբրեւ շաղկապ: Ընդհ· դատախազը յայտարարեց այս առթիւ·

— « Գնդ· Ապտուլլահ էլ Թէլ եւ Մուսա Ապտուլլահ էլ Հիւսէյնի Թագաւորին սպանութիւնը ծրագրեցին 1950 յունուարին: Էլ Թէլ յետոյ մօտեցաւ ամբաստանեալ Մուսա էլ Էյուպիի, որ Գահիրէ կը բնակէր 1948էն ի վեր եւ քանիցս Ամման ղրկեց զայն, Տոքթ· Մուսայի հետ խորհրդակցելու համար սպանութեան միջոցներու մասին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ "ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ"

Նախորդ յօդուածով կը յայտնէինք թէ Սովետական իրականութեան մէջ կատակերգութիւնները կը վերջանան ողբերգութեամբ: Որովհետեւ, սովետական իրականութեան մէջ հրապարակ դրուած գրական, լեզուական եւ կրթական խնդիրները բուն հարցը լուծելու բնոյթը չունին, այլ կը քննուին քաղաքական ուղղութեան անկիւնէն, տիրող հոսանքի վարչական նպատակները իրագործելու համար եւ կամ անրաղձալի տարրերը մաքրագործելու: Այս կարգի հարցերու քննութեան մէջ գիտնականը, գրագէտը համալսարանն ու ակադեմիան անուանական դերակատարներ են:

Բոլշեւիկեան ղեկավարութիւնը միապետական է, Ստալինեան միապետութիւն: Ամէն ուղղութիւն, ամէն միտք, ամէն գիտ, վաւերական է երբ «հանճարեղ» առաջնորդը կը հաւանի, կամ կը թելադրէ: Զինուորական, քաղաքական, գրական, գեղարուեստական եւ լեզուաբանական ամէն տեսակ խնդիրներու լուծումը կը բխի ամենագէտ առաջնորդէն: Եւ այսպէս վաւերացուելէն վերջ, ամենագէտ ու «հանճարեղ» կը դառնան բոլշեւիկեան մեքենայի մեծ ու փոքր անդամները եւ կը կրկնեն առաջնորդին խօսքը: Եւ եթէ օր մը փոխուի այդ խօսքը, մեքենային կապուած բոլոր շղթաները կը փոխեն իրենց դիրքը, մեղայի կուգան, կը խոստովանին իրենց սխալը եւ կը սկսին հնչել նոր զանգակի ձայնով:

Այս այսպէս է, որքան ալ մենք զարմանանք եւ մարդկային թշուառութիւն մը նկատենք այդ ընկերային կեանքը:

Անվերաքննելի մեթոտը բոլշեւիկեան բռնակալութեան ԴՐՍԵՒՈՐՈՒՄՆ է: Դրսեւորել ժողովրդական զանգուածները, դրսեւորել մշակոյթի բոլոր հաստատութիւնները, դրսեւորել վերջապէս գրագէտը, գիտունը, զինուորականը, բոլշեւիկ ղեկավարները, ինքնավար հանրապետութիւններու կառավարական կազմը, գիւղացին եւ բանուորը: Դրսեւորել բոլորը հարցերու քննութեամբ եւ տապարը իջեցնել հոն ուր հարկաւոր է, այն տարրին որ բնազդական վախ մը ներշնչած է առաջնորդին եւ առաջնորդներուն:

Բռնակալութիւնը միշտ բնազդական վախն ունի: Բնազդական վախը վայրենի զգացում մըն է, որուն խորշակին կ'ենթարկուին միլիոնաւոր մարդիկ, ահա, երեսուն տարիներէ ի վեր:

Լեզուական կատակերգութեան տակ թաքնուած է, առաջին՝ հեռաւոր նպատակը, եւ երկրորդ՝ բնազդական վախը:

Հեռաւոր նպատակը կը ձգտի խախտել բաղկացուցիչ ազգերու լեզուական հիմունքները, լեզուաբանական եւ գիտական ուղղութիւնները սնանկ հռչակելով, եւ լեզուագիտութեան տեղ հիմնաւորել մարքսեան « լուսաբանութիւն »ը: «Հանճարեղ» առաջնորդը արդէն իր կարծիքը յայտնած է: Անկէ վերջ մանկլաւիկներուն կը մնայ ստեղծել լեզուական եւ լեզուաբանական քաոսը, ամենօրեայ փոփոխութեան ենթարկել դասագրքերը, լեզուական գործածութիւնները, դաստիարակութեան եւ գրականութեան կերպերը, հասնելու համար սնանկութեան: Կայ մէկ լեզու որ պիտի չսնանկանայ. ռուսերէն լեզուն է այդ, որ համայնավար մշակոյթին եւ մտաւորականութեան գերագոյն գործիքը կը հանդիսանայ եւ կ'արտայայտէ Մարքսի, Լենինի եւ Ստալինի վարդապետութեան ոգին՝ որով, մնացած լեզուները, այնպէս թէ այնպէս, «նացիոնալիստական», վնասակար տարր պիտի նկատուին եւ պիտի հռչակուին տիալեկտ, բարբառ, որոնք դատապարտուած են մահուան: Լեզուին հետ, օր մըն ալ, ազգը պիտի դատապարտուի մահուան, ձուլուելով բոլշեւիկեան Ռուսաստանի բազմամիլիոն բնակչութեան մէջ, կազմելով սովետական մէկ ազգ եւ ունենալով բոլշեւիկեան մէկ լեզու, ռուսերէնը:

Բոլշեւիկեան մշակոյթի Մարքս-Լենինեան վերջնական ուղին այս է: Ստալինի տեսութիւնը լեզուաբանութեան մասին, Մարքսեան լուսաբանութեամբ, այս վախճանին կը ձգտի:

Երրորդ պատճառը լեզուական այս ցուցադրութեան՝ բնազդական վախն է: Վախ՝ ՄՏԱՅՆՈՒԹԵՆԷ: Մտայնութիւն ունենալ կը նշանակէ մտածել եւ տեսակէտ ունենալ: Ահա մեծագոյն չարիքը: Հետեւաբար պէտք է դրսեւորել մտայնութիւնները, գլխատելու համար ե՛ւ մտածողը ե՛ւ մտայնութիւնը:

Ի՞նչ կը մտածէ հայ ժողովուրդը, մանաւանդ Հայաստանի ժողովուրդը իր հայրենիքի ապագայի մասին: Ո՞ր անկիւնէն կարելի է դրսեւորել «վնասակար» մտայնութիւնները: Ահա խնդիրներ որ կարելի է լուծել լեզուական վիճաբանութեամբ:

Այս մտահոգութիւնները մենք կը տեսնենք Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարի ճառին մէջ: Կը թուի թէ ազգայնական մտայնութիւնը վտանգաւոր չափերու (անշուշտ բոլշեւիկեան ակնոցով) հասած է հոն Երեւանի մէջ, եւ կան մարդիկ որ այլ կերպ կը մտածեն, քան բոլշեւիկեան ղեկավարութիւնը:

Ուշադրութեան առնենք քարտուղարին լուսաբանութեան հետեւեալ հատուածը.

— « Ահա թէ ինչո՛ւ բոլոր նրանք, ովքեր կանգնած են Կ. Պոլսոյ բարբառը իբրեւ ինքնուրոյն հայ լեզու ճանաչելու դիրքերում, հայ լեզուն արհեստական կերպով երկու ինքնուրոյն լեզուի բաժանելու դիրքերում, առարկայօրէն, գիտակցելով թէ առանց գիտակցելու, տուրք են տալիս բուրժուական նացիոնալիզմին »:

Այս տողերէն արդէն կարելի է երեւակայել ողբերգութիւնն անոնց որ հայ երկրի մէջ կը բնակին, գրագէտ ու մտաւորական են եւ կը գտնուին այն «դիրքերում», որ արեւմտահայերէնը ինքնուրոյն լեզու կը ճանչնայ: Վա՜յ անոնց:

Եթէ խօսքը Սփիւռքի մասին է, բոլշեւիկներն արդէն գիտեն թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը արեւմտահայերէնը կը գործածէ եւ ըստ բոլշեւիկեան համագումարի եզրակացութեան, երկու ինքնուրոյն լեզուի գոյութիւնը ընդունելով, ինքնին հասկնալի է որ Դաշնակները Երկու Հայաստան ստեղծելու կողմնակից են: Ուրեմն կը մնայ Հայաստանի ժողովուրդը, որուն ուղղուած է ըսպառնալիքը: Անոնք որ արեւմտահայերէնը ինքնուրոյն լեզու կը ճանչնան (եւ խեղճերը ի՞նչպէս չճանչնային, երբ հարիւր տարիէ ի վեր այդ գրականութեամբ սնած էին), գիտակցաբար կամ առանց գիտակցելու Դաշնակցութեան կողմնակից են եւ կը ձգտին երկու Հայաստան ստեղծելու:

Պահ մը շունչ առէք եւ մտածեցէք ողբերգութեանը մասին այդ զանգուածներուն, որ այսպիսի ամբաստանութեան մը տակ ինկած են:

Պարզօրէն լեզուական խնդիրը կը դառնայ քաղաքական ապրումներու հաւատաքննութիւն մը, որուն ենթարկուած են Խ. Հայաստանի ե՛ւ մտաւորականութիւնը ե՛ւ ժողովրդական զանգուածը:

Ըստ երեւոյթին բոլշեւիկեան ղեկավարութիւնը երկրի հայութեան չդրսեւորուած մտայնութեան մը խուլ արձագանգը առած պիտի ըլլայ, « Ազգայնական վնասակար ըմբռնումներ »ու դէմ այսպիսի ելոյթ մը գործելու համար: Արդեօք Հայաստանի ընդլայնման բաղձանքնե՞րը շատցած են, թէ Թրքահայկական Հայաստանը ազատ տեսնելու պահանջը խուլ դղրդիւն մը կը հանէ զանգուածներէն ներս: Եթէ այս ենթադրութիւնները հիմք չունին, ի՞նչ տուեալներ ունին Երեւանի բոլշեւիկները կարծելու թէ երկու Հայաստան ստեղծելու ծրագիր մը գոյութիւն ունի: Թերեւս արտասահմանի իրենց գործակալները չափազանց գունաւորած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը միջազգային անցուդարձերու կապակցութեամբ եւ եկած են այն եզրակացութեան թէ արեւմտահայերէնը ինքնուրոյն լեզու ճանչցողները արդէն գետին մը պատրաստած են նաեւ արեւմտահայ Հայաստան մը ստեղծելու:

Միշտ բնազդական վախը իր դերը կը կատարէ բոլշեւիկեան իրականութեան մէջ: Արտաքին վտանգը չէ որ մեծ դեր կրնայ խաղալ, մանաւանդ Երեւանի ճակատին: Սակայն արտաքին վտանգի ամէնէն յետին արձագանգը երկրէն ներս՝ կը նկատուի մեծ վտանգ մը իշխանութեան դէմ: ... « Ահա թէ ինչո՛ւ բոլոր նրանք, ովքեր կանգնած են Կ. Պոլսոյ բարբառը իբրեւ ինքնուրոյն հայ լեզու ճանաչելու դիրքերում... տուրք են տալիս բուրժուական նացիոնալիզմին »:

Տուրք տուողը, այսպիսի պայմաններու մէջ, գլուխն ալ վրայ կու տայ: Նոյն իսկ տուրք չտուողն ալ անմեղ արտայայտութեամբ մը իր մտայնութիւնը կը դրսեւորէ եւ ալ անկէ վերջ կ'անհետանայ, — աքսոր, տեղահանութիւն կամ բանտ:

Հայերէն լեզուի խնդիրը, որ բոլշեւիկները սեղանին վրայ դրած են, քաղաքական դաւադրութիւն մըն է հայ ժողովուրդի եւ անոր դատին դէմ: Այս սպառնալիքի ողբերգական հետեւանքները մենք պիտի լսենք ուշ կամ կանուխ:

(Ազդակ) Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

Ազգային հեծկլտուքներ

Տարագիր հայութեան դիմագիծը պահելու, անոր գոյութիւնը ապահովելու համար, հոգիներու վերամշակում պէտք է. տեսակ մը ներշնչում, որ իր անցեալէն, մասունքներէն, հայրենիքէն խօսի:

Ենթադրենք թէ գաղթականութեան դաժան ցուպը մեր ձեռքը, նոր ժամանած ենք այս ափերը:

Պէտք է գործի լծուիլ, երէկ՝ ինչպէս այսօր. նոր ոգիով, նոր խանդավառութեամբ, նոր ծրագիրներով, նոր ուժերով: Անշուշտ նկատի առնելով նորահաս սերունդին հոգեբանութիւնը, որ խորթ կը համարուի, բաղդատելով հինին հետ:

Երէկ՝ երբ մենք եւս անպաշտպան, ինկանք այս ափերը, շատ քիչեր հետաքրքրուեցան մեզմով: Բազմաթիւ որբեր լքուեցան քաղաքներու, գիւղերու եւ ագարակներու անկիւնները եւ տէրերու տքնաջան աշխատանքով, իրենք զիրենք պահեցին: Ազգային եւ հայեցի դաստիարակութեան հարցը, մանաւանդ, արիւնի մէջ ծնած սերունդին համար կարեւոր էր ներշնչուելու, պատրաստուելու, ապագայ փոթորիկներու դէմ պայքարելու համար:

Եւ ահա պատկերը, — այսօրուան ողբուկոծը, ազգային հեծկլտուքները, նոր վէրքեր տարագիր հայութեան սրտին վրայ, գրոց-բրոցներէն մինչեւ խոնարհ դասը:

Բարոյական նահանջականութիւնը աւելի ողբերգական է: Փլուզում կայ հոգիներու մէջ: Թող ոչ ոք զարմանայ, եթէ օր մը ազգային դիմագիծին տեղ, ուրիշ պատկեր մը ունենանք, ու մեր տուներէն ներս, մեր զաւակներէն արհամարհուելով, անիծենք անոնք որ մեր ոտքը Եւրոպա ձգեցին:

Անպիտան նիւթին խարդախ փայլը, որ ամբարտաւան հով մը տուած է շատերու, կրնայ օր մըն ալ ուրիշ չարիքի ճամբայ բանալ:

Այս ժողովուրդը տեսաւ Ջարդը: Տեսաւ ահաւոր հրդեհը: Տեսաւ չքաւորութիւնն ու անօթութիւնը: Եւ Եփրատեան ջուրերուն մէջ, հազարաւորներու ողբաձայն ճիչերը: Կամ թափառումը ու տառապանքը գիշատիչ մարդկութեան աչքերուն առջեւ իսկ: Եւ դարձեալ իր հոգին ամուր մնաց: Պահեց մեր անուշիկ լեզուն ու դիրը, «դաւթարը», եւ երգն ու աղօթքը: Արիւնի մէջ ծնած սերունդը մնաց պատնէշին վրայ, հակառակ իր պակասաւոր պաշարին:

Այսօր, ո՛չ թէ հայութեան ոգին խաթարուած է, այլ անպիտան նիւթն ու փառասիրութիւնը հարս ու փեսայ եղած՝ չարախնդութեամբ կը պարեն իրենց մահացու պա՛րը: Մոռցա՛ծ են Եփրատի ողբերգութիւնը եւ ողբաձայն կանչերը մեր վարդանման մանուկներուն: Եւ եւրոպական ծեքծեքումներ կը փորձեն, օր մըն ալ այս սքանչելի ժողովուրդը դէպի փոշիացում ու անդունդ քշելու համար:

Կը թուի թէ վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին, ծոյլ, անճարակ պարտիզպան մը չորցուց պտղատու եւ անպտուղ ծառերը, եւ օտար պարտիզպանները մտան Հայոց մրգաստանը, առանց հարցնելու բուն տիրոջ հասցէն...

Հայ ժողովուրդը այսօր աւելի քան երբեք պէտք ունի արթուն եւ խելացի պարտիզպաններու: Եւրոպական համալսարաններու մէջ, Հայու դիմագծով եւ հայութեան դրամով ուսանողներ ունինք որոնք իրենց պարապոյ ժամերուն գրականութիւն կ'ընեն, բաներ մը կը փսփսան, քարեր կը գլորեն ու կը մնան լուռ...:

Քանի՞ ուսանող կրնաք ցուցնել — ինչ մասնագիտութեան ալ կը հետեւին — որ նուիրուին հայութեան, մտնեն ժողովուրդին ծոցը, գոնէ քանի մը տարի ծառայեն յանուն ազգային ինքնապաշտպանութեան:

Տակաւին ամբարտաւան մտաւորականներ ալ ունինք, որոնք կը վախնան որ եթէ Լոյս-Քաղաքը ձգեն, հիւծախտէն կը վարակուին: Գաւառի հայութեան դիմագիծը պահողն ու պաշտպանողը դարձեալ այն սերունդն է, որ հազիւ դպրոց տեսաւ:

Եւ ահա, նորագոյն սերունդը որ կը խոցոտէ ընտանիքներու սիրտը, խոր մտահոգութիւն պատճառելով ամէնուն:

Շարժումը որ կար երէկ, տարագիր հայութեան իւրաքանչիւր քայլին մէջ, այսօր թմրած է: Տակաւին չունեցանք Ազգ. կեդր. մարմին մը որ տիրաբար վարէր մեր հանրային գործերը:

Այսօր, շատ մը վայրերու մէջ, ափ մը Հայեր խորթ են իրարու հանդէպ: Ցաճախ ինքնահաւան: Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս...

Միշտ կը խօսուի նիւթականի մասին, իսկ տրամադրելի ուժերը անտես կ'առնուին:

Ամէնէն աւելի մտաւորական ձեռնհաս ուժն է որ կը պակսի, այս ժողովուրդին ճակատագրով զբաղելու համար:

Այո՛, «Մեր կամքէն կախում ունի տարագիր եւ ցիրուցան բազմութեանց փրկութիւնը: Եւ կամ պիտի փշրուինք մեր ձեռքով», ինչպէս կ'ազդարարէր «Յառաջ», իր վերջին եօթը խմբագրականներով:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՀԱՅ ԵՐԻՑԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ (1898–1948): Գրեց՝ Տիգրան Մկունդ, 1950: Գին 1.25 տոլար:

ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊՕՂՈՍ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ եւ գիւր ընտանիքի անդամոց պատմականն: Կը պարունակէ նաեւ օրագիր մը 1909ի Ատանայի ջարդի եւ 1915ի սարսափներու մասին: Պատկերազարդ: Նիւ Ճըրզի, 1951:

Լեւոն Շիրեանի մահուան առթիւ

Խորին ցաւով իմացայ ողբացեալ բարեկամիս մահը։ Մանաւանդ որ իրեն հետ կապուած էի երեսուն տարուան մտերմութեամբ։

Բնիկ Քէսքինցի (Տէնէք-Մատէն-Եօզկատի գաւառ) Շիրեան իր ուսումն առած էր Ճէնանեան վարժարանին մէջ (Գոնիա) եւ Կ. Պոլսոյ մէջ ուսուցչութեամբ զբաղած։ Փարիզի տարիներուն յատուկ զանազան գործերու մէջ աշխատելէ վերջ, նետուած էր առեւտրական ասպարէզը եւ յաջողած։

Հաճելի խօսակից մըն էր, յաճախ կատակաբան։ Իրարու մէջ ունէինք պայմանադրուած բազմաթիւ խօսքեր եւ բացատրութիւններ, մէկէ աւելի լեզուներով։

Առօրեայ կեանքի բազմաթիւ երեւոյթներ տեղ կը գրաւէին այս զուարճաբանութեանց մէջ։ Մասնայատկութիւնն էր Էնկիւրիի (Գաղատիա) վարք ու բարքն ու խօսակցութիւնը։ Ամէն հանդիպումին, փոխադարձաբար կ՚արտասանէինք, Եաւուզ Սուլթան Սէլիմի մէկ քերթուածը որ կը սկսէր Շիր (Առիւծ) բառով։

Շիրլէր բէնչէի գահրըմտա օլուրքէն լէրզան; —
պենի պիր կէօզլէրի ահույէ զէպուն էյլէտի փէլէք։

(Մինչ առիւծները կը դողային բռնակալ ճիրաններուս տակ, Ամենակալը զիս գերի դարձուց եղնիկի աչքերով էակի մը։ Եւլն.)։

Կը սիրէր կեանքի վայելքները։

Լեւոն Շիրեան այս աշխարհէն կը բաժնուէր յարաբերաբար՝ երիտասարդ հասակի մէջ (վաթսունէն պակաս), պարապ մը ձգելով իր բարեկամներուն եւ ծանօթներու շրջանակին մէջ։

Մարդիկ՝ յաճախ արժէք մը կը գնահատեն անոր կորուստէն վերջ։ Հայութեան եւ օտարներու մէջ տաղանդներ եւ հանճարներ իրենց իսկական արժէքով գնահատուած են միայն իրենց մահէն վերջ։ Ինչպէս կ՚ըսէ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան.—

Տե՛ս զիարդ գեղեցկացուց զիս մահ եւ արար տարփելի։

Հակառակ իր նիւթական յաջողութեան, ողբացեալ Շիրեան աւելի կը հակէր միտքին քան նիւթին։ Փարիզահայութեան ծանօթ է իր ճոխ մատենադարանը։ Գրական եւ պատմական անձնաւորութեան մը մասին կ՚ուզէի քաղել քանի մը ծանօթութիւններ։ Հայկական եւ օտար գրադարաններու մէջ գոհացում չգտայ։ Սակայն երբ դիմեցի հանգուցեալ բարեկամիս, անմիջապէս սեղանին վրայ դրաւ մէկէ աւելի հատորներ։

Ուրեմն երբ հեռախօսեմ, այլեւս պիտի չլսեմ բարեկամիս կատակասէր ձայնը։

Անաթոլ Ֆրանսի անձնաւորութիւններէն մին կը հարցնէ փիլիսոփայի մը.— «Ի՞նչ է գաղափարդ մահուան մասին»։ Պատասխան.— «Ես չեմ գիտեր թէ ի՞նչ է կեանքը, եւ դուն ինծի գաղափարս կը հարցնես մահուան մասին»։

Եւ սակայն ես կը հաւատամ թէ կեանքը ունայնութիւն չէ։

ԳՐԻՄԻԹԷԼ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ) — Խանասորի տօնակատարութիւնը դարձած է խորհրդանշանը մեր անսասան հաւատքին։ Ամէն տարի աւելի խանդավառ եւ աւելի բազմամարդ մասնակցութիւնը այս տօնին եւ ընդհանրապէս բոլոր մեր ձեռնարկներուն, կ՚ապացուցանէ թէ անզօր են Դաշնակցութեան դէմ սարքուած բոլոր դաւերը։

Օգոստ. 12, կիրակի, ամառնային գեղածիծաղ օր մը։ Մարսէյլէն Վալապրը հայ երգն ու խօսքն է որ կը տիրապետէն։ Յեղափոխական երգերու դոռ արձագանգը թեւ տուած էր մեր պաշտելի եռագոյնին, իր ալեծածան ծփանքներով ողջունելու նորածագ արեւը եւ յիշեցնելու իր վերջնական հանգրուանը՝ հայրենի լեռը՝ Մասիս։

Հասած ենք հանդիսավայրը։ Մուտքի դրան վրայ պարզուած մեծածաւալ եռագոյնը կ՚ողջունէր խանդավառ բացագանչութիւններով։ Անտառը լեցուած էր կանուխէն եկած եւ տեղ գրաւած հայրենակիցներով։ Դաշտին տէրը՝ այլեւս ժողովուրդն է. մեր դերը՝ պարզ պահակութիւն։ Նախաճաշին կը յաջորդէ անպաշտօն հանդիսակատարութիւնը, իր անպատրաստ անակնկալներով։ Բարձրախօսը լարուած է, եւ հայկական երգերու արձագանգը թունդ կը հանէ սիրտերը։ Տեղ մը հայկական տավուլ-զուռնան իր շուրջ հաւաքած է հայրենի յիշատակներու կապուած հայրեր եւ մեծ հայրեր։ Ուրիշ տեղ մը Թորգոմին նուագախումբը թեւ տուած է հայկական շուրջպարերու սիրահար երկսեռ հասարակութեան։ Անմասն մնալ չուզեր օտար ափերու վրայ հասակ նետած նոր սերունդը, որ սկսած է քիչ ուշադրութիւն դարձնել «թանկօ»ներու եւ «սամպա»ներու։

Ժամը 10ին անակնկալ այցելութիւնը կ՚ընդունինք Պուշ տիւ Ռոնի երեսփոխաններէն Francis Leenhardtի, ընկերակցութեամբ իր քարտուղարին եւ Provençale թերթի թղթակցին։ Վայելելէ յետոյ մեր հայկական սրտաբաց հիւրասիրութիւնը, մեր բարեկամը ուզեց պտոյտ մը կատարել, մտերմանալ մեր հայրենակիցներուն։ Նկարուեցաւ տավուլ-զուռնայով պարողներու հետ։ Աւելի շատ խանդավառուեցաւ երբ, ի պատիւ իրեն, մեր Նոր Սերունդի աղջիկները եւ տղաքներ կը պարէին մեր ժողովրդային պարերը։ Ցափշտակուած մթնոլորտէն, ուզեց մնալ եւ երկու խօսք ըսել հանդէսի պաշտօնական բաժնին մէջ։

Ժամը 3ին օրուան նախագահը, ընկեր Տիգրան Թադոյեան, յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, բանալով հանդէսը, պարզեց պատմական Խանասորի դէպքը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը։ Եւ շեշտեց.— «Որ եւէ բռնակալութիւն յաւիտենական չէ։ Օր պիտի գայ որ այս եւ ուրիշ մեծ տօներ պիտի տօնենք հայրենիքին մէջ, ամբողջական հայութեան մասնակցութեամբ»։

Մէջ ընդ մէջ երգեցին օրիորդներ Զորոյեան, Արգումանեան եւ Նոնոյեան, ինչպէս նաեւ Պ. Համբարձում Համբարձումեան։ Երգեց Օր. Սոնիա Էվխանեան (Փարիզէն) եւ Օր. Լիւսի Գաբրակեավուրեան (Փօն տը Շէրիէն)։ Բոլորն ալ արժանացան ջերմ ծափերու։ Արտասանեց Սէն Լուի Նոր Սերունդէն Սարգիս Սարգիսեան «Որբերու ճակատագրէն», յուզելով ներկաները։ Արտասանեց փոքրիկն Նազարէթեան։ Սիրուած ջութակահար Սարգիս Զէօրէքճեան նուագեց Կոմիտասի «Զինչ ու զինչ»ը։ Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Լէէնհարտ։ «Շատ գոհ եմ որ ձեր մէջ եմ եւ ձեզ կը բերեմ Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութեան ողջոյնները։ Ձեր հանդէսներուն շատ եմ եղած, բայց առաջին անգամն է որ ներկայ կ՚ըլլամ այս տօնակատարութեան։ Ես կը շնորհաւորեմ ձեր Կոմիտէն որ այսպիսի հանդէս մը կազմակերպած է։ Ունինք մեծ պայքար մը մեր առջեւ վերջ տալու համար տիրող անարդարութեանց, ձեռք ձեռքի բոլոր աշխարհի ընկերվարականներու ձգտինք այդ նպատակին։ Անմոռանալի օր մը ապրեցայ ձեզի հետ եւ կը մեկնիմ մաղթելով որ ամէն տարի տօնէք այս տօները մինչեւ ձեր վերջնական ազատութիւնը»։

Օրուան բանախօսը, մեր երիտասարդ ուժերէն ընկեր Հրաչ Տասնապետեան, կարգ մը վերյիշումներէ վերջ ծանրացաւ Խանասորի արշաւանքին եւ անոր հակազդեցութեան վրայ։

— «Մենք այս տարեդարձը չենք տօներ իբրեւ ժամանակի դէպք մը, այլ իբրեւ խորհուրդ մը արդար եւ յաղթական վրէժի։ Ցարգանքի եւ երկիւղածութեան տուրք մը հայ ֆետայիին որ «հարի փոխան զէնքը դրկած մի տեղ հանգիստ քուն չունէր»։ Այդ ասպետները ձեռք չտուին տկարներուն։ Ո՞ր մէկը այն առաքինութիւններէն եւ հերոսութիւններէն արցունք չի բերեր մեր աչքերէն։ Ի՞նչ փոյթ թէ մեր ձեռքով ստեղծուած հայրենիքին մէջ մեր պատմութիւնը կը խեղաթիւրուի։ Ժամանակները կը փոխուին. պիտի կերտենք յաղթական հսկայ մէկ կոթող անտաշ ապառաժէ որ ներկայացնէ հայ ֆետային աչքերը սպիտակափառ Մասիսին, անոր ձիւներուն չափ մաքուր եւ անոր ապառաժներուն չափ ամուր»։ Երիտասարդ ընկերոջ կրակոտ խօսքերը իրապէս արցունք բերին շատերու աչքերէն։

Հանդէսին ներկայ էր նաեւ Լիոնի մեր երիտասարդ ընկերներէն Միսաք Միրզէ որ խօսեցաւ կարճ եւ ազդու ճառ մը։ Խօսքը ուղղելով առ հասարակ մեր նոր սերունդին, յիշեց հրեայ փիլիսոփային խրատը.— Հրեայ երիտասարդը մէկ բան պէտք է մտածէ — «Իսրայէլը տիրող դառնայ»։ Խանասորը կերտեցին ձեզի նման երիտասարդներ, ցոյց տալով որ թէ՛ մեռնիլ գիտենք եւ թէ մեռնելով յաղթել գիտենք։ Սիրելի երիտասարդներ, ոչ թէ թանկօն ու սամպան, այլ հալայլին ու կովանտն են ձեր պարը։ Դաշնակցութեան կերտած հայութիւնը պէտք է ըլլայ խօսքով ու սրտով Հայ։

Ընկեր նախագահը հանդէսին պաշտօնական մասը փակեց շնորհակալութեան եւ հաւատքի խօսքերով։ Յետոյ սկսան եւրոպական պարերը ղեկավարութեամբ Պ. Սարգիս Զէօրէքճեանի նուագախումբին։ Նորէն առաւօտեան պատկերը. կերուխում եւ խրախճանք։ Կ՚արժէ յիշատակել այս հանդէսին համար աշխատող բոլոր ընկերները եւ հայրենակիցները որոնք ջանացին գոհացում տալ ժողովուրդին, իրենց սպասարկութեամբ եւ կարգապահութեամբ։ Սէն Մարկրիթի ընկերները մինչեւ վերջ կապուած մնացին զարդանիշի սեղաններուն։ Սէն Լուն՝ պիւֆէին, Պուլվառ-Օտտօն՝ բեմին եւ զանազան շրջաններ՝ իրենց աշխատանքին։ Ինչպէս նաեւ Պ. Արսէն Անթի –

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (125)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Թ.

Ռիքէրինօ կը պատմէ թէ Թուրքերը բոզեր բերին բնակեցուցին Այա-Սօֆիայի մէջ եւ ձիերը կապեցին հոն։ Ամէնէն սուրբ մասունքները խողերուն եւ շուներուն աղտեղութիւններուն նետեցին։ «Ի՜նչ դառն ցաւ, կը գոչէ իր կարգին Ֆրանցէս, ի՜նչ դառն ցաւ տեսնել թէ ինչպէս կը պղծեն հեթանոսները Իմաստութեան այս տաճարը, անոր խորաններուն վրայ կ՚ուտեն ու կը խմեն ու անոր շքեղ կամարներուն տակ, կիներուն, մանկամարդ աղջիկներուն ու պատանիներուն վրայ իրենց անարգ կիրքերը կը յագեցնեն։ Ո՞վ պիտի չարտասուէ քու վրադ, ո՜վ ամենասուրբ ու ամենայարգելի տաճար»։

Չենք կրնար բնաւ ըսել թէ ժամանակագիրները չափազանցութիւն կ՚ընեն, որովհետեւ սա ճշմարիտ է որ զարհուրելի իրականութիւնը շատ ետ կը ձգէ անոնց բոլոր պատմածները։ Բոլոր միւս անհամար եկեղեցիներն ու մատուռները, բոլոր շքեղ ու ճոխ վանքերը, որոնք տասը դարերէ ի վեր Բիւզանդիոնի փառքը կը կազմէին, հարիւրներով կողոպտուեցան բոլորովին ու ամօթալիօրէն պղծուեցան։ Բոլոր նուիրական գիրքերը որոնց մէջ այնքան անգին ձեռագիրներ, արուեստի ու գրականութեան ճշմարիտ գանձեր կը գտնուէին, ինչպէս նաեւ հասարակաց կամ անձնական մատենադարաններու բոլոր գիրքերը ջնջուեցան, այրուեցան, պատռուեցան, փողոց նետուեցան, ծիծաղելի գիներով ծախուեցան։ Աբրահամ հայ քահանան ԺԵ. դարուն Պոլսոյ առումին վրայ գրած իր Ողբին մէջ հետեւեալ նկարագրութիւնը կուտայ.

— «Իրենց հետ անհամար գիրքեր տարին մինչեւ Գաղատիա, գիրքեր որոնք բոլոր միւսիւլմաններուն զարմանք կը պատճառէին։ Քրիստոնեայ ազգերը անհուն թիւով գնեցին զանոնք, բայց մեծ մասը Թուրքերուն քովը մնաց»։

Դուկաս ալ կը պատմէ թէ Բիւզանդիոնի անսահման աւարովը լեցուած Թուրք նաւերը, իրենց կողերուն մէջ անհաշուելի թիւով գիրքեր ալ կը կրէին։

«Բոլոր բեռնատայլերը հազարներով Եւրոպա ու Ասիա տարին զանոնք։ Տասը հատոր Արիստոտել, Պղատոն կամ ուրիշ աստուածաբանական եւ միւս գրութիւններուն վրայ գիրքեր մէկ դահեկանի կուտային։ Անհաւատալի ճոխութեամբ զարդարուած Աւետարաններու ոսկին ու արծաթը կը խլէին ու այսպէս ծայրատուած գիրքերը կամ կը ծախէին կամ կը վառէին, բոլոր մանրանկարները կրակը կը նետէին կամ անոնցմով կերակուր կ՚եփէին։

Բոլոր վկայութիւններն ալ համաձայն են սա կէտին վրայ թէ Մէհմէտին խոստումին համաձայն թալանը երեք օր ու երեք գիշեր տեւեց։

Հօճա Սաատէտտին անգամ մըն ալ ըսելէ վերջ թէ Իսլամին՝ զինուորները իրենց կրօնքին պատուիրանին համեմատ վարուեցան որ կ՚ըսէ.— «Ծերերը սպաննեցէք, իսկ երիտասարդները գերի տարէք», կը հաստատէ թէ անոնք կատարեցին այդ պատուիրանը։ Ֆրանչիսկեաններու գլխաւորը որ պաշարման ներկայ եղած էր եւ որ արդէն 1453 յուլիս 4ին Լեհաստան հասած էր, կ՚ըսէ թէ այդ թալանողներուն մէջ խիստ շատ ալ հաւատուրաց քրիստոնեաներ կը գտնուէին։

Իրարու մէջ բաժնելէ առաջ կապուած գերիներուն թիւը վաթսուն հազարի հասաւ, իսկ պաշարման շրջանէն եւ գրաւումէն վերջ սպաննուած պատերազմիկներուն թիւը հինգ հազարէ աւելի կ՚ըլլայ։ Այս վաթսուն հազար գերիները ծախուեցան եւ մահմետական անհուն աշխարհին ամէն կողմերը ցրուեցան, իսկ ընդհանուր կարծիքը այն է թէ առաջին ջարդին մէջ քառասուն հազար հոգի սպաննուեցան ապահովաբար։ Շատեր որ նախապէս հասարակաց պաշտպանութեան գործին նուիրելէ նախամեծար համարեր էին իրենց տուներուն մէջ ունեցած հարստութիւնը թաղել, տեսան այդ հարստութեանց Թուրքերուն ձեռքն իյնալը եւ իրենց ալ գերի տարուիլը։

Իտալացիներէն, Ճենովացի կամ Վենետիկցի անոնք որ յաջողեցան քաղաքէն դուրս ելլել, աճապարանքով խուժեցին իրենց ազգերու նաւերը, գոնէ իրենց կեանքը փրկելու համար։

Խիստ բարեբախտաբար Թուրք նաւաստիները ամէնքն ալ ձգեր գացեր էին, իրենց նաւերուն կողոպուտին մասնակցելու համար։

(Շար.)

քաճեան իր տէօնէր Բէպապիի կրակին առջեւ։ Գուլֆ մրցման մասնակցող 14 խումբերու վերջ — նական արդիւնքը, յաղթական Մարսէյլ որ ստացաւ 4200 ֆրանքի պարգեւը։ Շնորհակալութիւն Թուրտէքէն նախկին ընկերոջ մը՝ Յարութիւն Այրապետեանի որ նուիրեց տասը լիտր գինի։

Ժամը 8ին սկսաւ օթօքառներու մեկնումը յաջորդական կարգով մինչեւ ուշ ատեն։

Սիրելի Յառաջ, վախնալով որ ձեր համբերութիւնը չարաչար կը գործածեմ, զանց ըրի շատ մը երեւոյթներ։ Եթէ դուք ներկայ ըլլայիք Յառաջի մէկ թիւը նուիրած կ'ըլլայիք այս տօնակատարութեան որ բացառիկ էր իր բազմութեամբ եւ խանդավառութեամբ։ Յաջորդ օրն իսկ Մարսէյլի կարեւոր թերթերէն Provençale նկարագրելով հանդէսը ժողովուրդին թիւը հաշուած էր 4000ի։ Հրատարակած էր նաեւ նկարը։

ՅՈՎՀ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

Անգլօ-իրանեան վէճը

ԱՄԷՆ ՅՈՅՍ ԿՈՐՍՈՒԱ՞Ծ Է

Լոնտոնի թերթերը կը շարունակեն յոռետես լուրեր հաղորդել Թէհրանի բանակցութեանց մասին։ Շաբաթ օր երկու նոր ժողովներ տեղի ունեցած Շահին ամառնային պալատին մէջ, ուր հիւր է բրիտանական պատուիրակութեան նախագահը, Ր. Սթոքս։ Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ բանակցութիւնները պիտի խզուին։ Կիրակի օր հրատարակուած կարճ զեկոյց մը « բարեկամական մթնոլորտ »ի խօսք չէր ըներ, ինչպէս նախորդ զեկոյցներուն մէջ։

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Պարսիկները հակառաջարկներ յանձնեցին բրիտանական պատուիրակութեան։ Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին. բայց իրանեան աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ պարզապէս կը մերժուի բրիտանական ծրագիրը, թէեւ կառավարութիւնը կ'ուզէ շարունակել բանակցութիւնները։

Թէհրանի իրազեկ թերթերէն « Աթէշ » տեղեկութիւններ հաղորդելով այս մասին, կը բացատրէ թէ ինչո՛ւ մերժուած են բրիտանական առաջարկները։ Տոքթ. Մոսատեղ յայտարարեց տեսակցութեան մը առթիւ, ակնարկելով բրիտանական ծրագրին. — « Երդապնակը փոխուած է, բայց երաժշտութիւնը նոյնն է »։

Թերթերը ամէն օր կը յիշեցնեն թէ Իրանի ժողովուրդը « կ'ուզէ ջնջել որ եւ է օտար ազդեցութիւն երկրին հարստութեան աղբիւրներուն վրայ »։

Մէճլիսին (երեսփ. ժողով) մէջ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան բրիտանական ծրագրի մասին եւ ազդարարուեցաւ Տոքթ. Մոսատեղի որ չընդունի զայն։

× Նախագահ Թրումընի խորհրդականը, Հէրիմըն, որ տակաւին Թէհրան կը գտնուի, նորէն յիշեցուցած է Իրանի կառավարութեան թէ բրիտանական առաջարկները լաւագոյն հիմը կը կազմեն բանակցութեանց համար։ Այս առթիւ հասկըցուցած է որ յոյս չդնեն ամերիկեան աջակցութեան վրայ, եթէ բանակցութիւնները խզուին։ Ոչ ամերիկացի մասնագէտներ պիտի դան Իրանի նաւթահորերը վարելու, ոչ իրենց քարիւղը պիտի գնուի, ոչ ալ Ամերիկացիները տրամադիր են Անգլիոյ տեղը բռնելու։

Ր. Սթոքս յայտարարեց թէ ձախողման պարագային Լոնտոն պիտի վերադառնայ, փութացընելով անգլիացի մասնագէտներուն մեկնումը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆԻ արեւելեան մասին (բոլշեւիկեան) երիտասարդական փառատօնը վերջացաւ կիրակի օր, երկու շաբաթ տեւելէ վերջ։ Թերթերը կը գրեն թէ կէս միլիոն երիտասարդներ հաւատարմութիւն խոստացան Սթալինի։ Փառատօնին կը մասնակցէին պատուիրակութիւններ 70 երկիրներէ։ Կազմակերպիչները կ'ըսեն թէ երկու միլիոն երիտասարդներ համախմբուած էին 15 օրուան ընթացքին. իսկ արեւմտեան Պերլինի վարիչները կը հաւաստեն թէ 750.000 երիտասարդներ իրենց շրջանը մտնելով ճաշակեցին արգիլեալ պտուղը։ Իրադեկներ չափազանցութիւն կը համարեն երկու թիւերն ալ։ Փակման ճառը խօսեցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Օթթօ Կրոթվոլ, ազդարարելով. — « Գերման երիտասարդութիւնը պիտի մերժէ որ եւ է զինեալ ծառայութիւն ամերիկեան աշխարհակալութեան համար, Ատլանտեանի բանակ անուանեն թէ Եւրոպայի ապահովութիւն կամ Գերմանիոյ զինուորական աջակցութիւն »։

ՔՈՐԷԱՅԻ զինադադարի բանակցութեանց մասին լաւատես տեղեկութիւններ կը հաղորդեն վերջին հեռագիրները, թէեւ զինեալ ընդհարումներ տեղի ունեցած են կեդրոնի ճակատին վրայ։ Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը նոյնպէս լաւատես յայտարարութիւններ ըրաւ, Փարիզէն անցած ատեն։

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 7րդ տարեդար-

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 54րդ տարեդարձին առթիւ։ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Զաւուշ խումբին, օգոստոս 26, կիրակի օր ամբողջ օրը, Le Col sur Loupի գեղեցկերգի ծառախիտ անտառներուն մէջ։

Կը հրաւիրուին Նիսի մեր հայրենակիցները անխտիր։

Կը խօսի ընկ. Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ։

Մասնաւոր օթօքարը կը մեկնի ժամը 9ին Place Massénaէն։ Ուշ մնացողները կրնան Gare d'autobusէն առնել հետեւեալ ժամերուն. — 10, 11, 14 15 եւ 16.30։ Իջնել Grand Boulevard, Le Col-sur-Loup, Quartier St-Donat։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Հ. Յ. Դ. Պանէօ-Քաշանի « Արծիւ » ԵՆԹ., Կապոյտ Խաչը եւ Նոր Սերունդը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն այրի Տիկին Եափուճեանի, զաւակներուն եւ պարագաներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ընկեր ԱՒԵՏԻՍ ԵԱՓՈՒՃԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ. — Կիւլպէնկեան Մատենադարան, Երուսաղէմ. — « Նոր Քնար »ը ստացած է։ Հ. Յ. Դ. « Յուշապատում »ին համար դիմել « Հայրենիք »ի խմբագրութեան, Պոսթըն։

Վալանս, Օ. Մ. — Պիտի հրատարակուի։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ-ԲԺԻՇԿ

ժող. առողջական բժշկութեան
խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՏԱՍՆԸՄԷԿԵՐՈՐԴ տարի, թիւ 127-128, Յուլիս-Օգոստոս։ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Պահածոյ երաժշտութիւն (Շ. Նարդունի). — Քաղցկեղ (Տոքթ. Կէտիկեան). — Խրատներ հայ մայրերուն (Տոքթ. Գասպարեան). — Արեւը կ'այրէ (Տոքթ. Սերոբեան). — Մեր մորթին պաշտօնը (Տոքթ. Գալուստեան). — Տառեխի մասին (Ղ. Ներկարարեան). — Հայաստան նախ քան Հայաստան (Փրոֆ. Հրօզեն). — Պտղաբուժութիւն (Տոքթ. Լոֆման). — Բժշկութիւնը Եգիպտոս մէջ (Յ. Հիսայեան). — Ամուսնութիւն ազգականներու միջեւ (Տոքթ. Խաչերեան). — Համբոյրի ձեւեր (Քաջեան). — Հարցարան։

Բաժանորդագրութիւն տարեկան 750 ֆրանք Ֆրանսա, 900 ֆրանք ուրիշ երկիրներ։

Դիմել Շ. Նարդունիի 17, Rue Dameṣme, Paris.

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԷՆ սակաւաթիւ օրինակներ կան Յառաջի խմբագրատունը.— 3 օրինակ միայն Հեթանոս Երգեր, գինը 2000 ֆրանք, 6 օրինակ Հացին Երգը գինը 500 Ֆր.։ 4 օրինակ Concubine (Հարճը) գինը 250 Ֆր.։ 2 օրինակ Արեան Ցնցղանակ (ձայնագրուած) գինը 250 Ֆր.։

Դիմել վարչութեան։

ձը տօնուեցաւ, կիրակի օր, աւանդական հանդիսութեամբ։ Ամբողջ քաղաքը դրօշազարդուած էր։ Կիրակի կէս օրէ վերջ յուզիչ արարողութիւն մը կատարուեցաւ Պուա տը Պուլօնյի մէջ, ուր երեսունէ աւելի երիտասարդներ գնդակահարուած էին Գերմաններու կողմէ։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ծանուցագիր մը յանձնելով Մ. Նահանգներու կառավարութեան, կը բողոքէ առեւտրական յարաբերութեանց խզման դէմ. « արարք մը որ կը ձգտի աւելի ծանրացնել երկու պետութեանց յարաբերութիւնները »։

ՍՊԱՆԻԱ 500 միլիոն տոլարի օգնութիւն մը պիտի ստանայ Մ. Նահանգներէն։ Տնտեսական յանձնախումբ մը Ամերիկայէն Սպանիա պիտի երթայ մօտերս։

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻ յառաջիկայ համագումարին առթիւ, ՄԱԿին փոխանցուեցաւ Շայեոյի պալատը իր շրջականերով, իբրեւ միջազգային գետին։ Ժողովը պիտի բացուի Նոյ. 6ին։ Բանալիները Ազգաժողովի ընդհ. քարտուղարին պիտի յանձնուին Հոկտ. 24ն։

ԱՀՌԵԼԻ ԹԱԹԱՌ ՄԸ ահագին աւերներ գործեց Ճամայիքա կղզիին մէջ (Անթիլեան կղզիներ)։ Քաղաք մը կործանեցաւ։ Մեռեալներու թիւը կը հաշուեն աւելի քան 100։

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը երկու անձնական նամակներ ուղղեց Եգիպտոսի վարչապետին եւ արտաքին նախարարին, թելադրելով վերաքննել իրենց դիրքը, քանի որ միջազգային կացութիւնը շատ ծանր է մանաւանդ Միջին Արեւելքի մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ Վալանսի մէջ, 26 օգոստոսին։ Մանրամասնութիւնը յետոյ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ. — Լիոնէն Այրի Տիկին Եսթեր Գավաֆեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց ամուսնոյն եւ հօրը եւ ազգականին՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՎԱՖԵԱՆի (Ուրֆացի) մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի, այս կիր. առաւօտ Լիոնի Հայոց եկեղեցին, 69, rue Louis-Blanc։ Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վենետիկի Մ. Ռափայէլեան վարժարանի
1951 — 1952 Տարեշրջանին

Վարժարանը կը վերսկսի իր բովանդակ կազմակերպութեան ուսումնական եւ կրթ. գործը։

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ — 1) Կ'ընդունի 11—14 տարեկան հայ տղաքներ։ 2) Ամսաթոշակն է 13 սթերլին։ Ֆրանսայի համար 12.000 ֆրանք եւ Իտալիոյ համար 20.000 լիրէթ։ Ամերիկայի համար 35 տոլար։ 3) Այս ամսաթոշակին մէջ չեն մտներ տղուն անձնական եւ դպրոցական դասագրքերու ծախսերը եւ համազգեստը։ 4) Ուսումնական տարեշրջանը կը սկսի Հոկտ. 1ին եւ կը վերջանայ Յուլիսին։

Այն բոլոր ծնողները որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, փութալու են համաձայնիլ Տեսչութեանս հետ, հաղորդելով իրենց զաւկին տարիքը եւ ուսումնական վիճակը։

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ Direction du Collège arménien «Moorat - Raphaël , Ai Carmini, Venise (Italie)։

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Համայնագիտական եւ Հայագիտական

ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

Ընդարձակ եւ պատկերազարդ բառարանի
Ա. հատորը (Ա.— Առոբիք)

Դատաստաններ

« ... Ու դատելով գործին լրջութիւնը հրատարակուած սկզբնական պրակներէն, մտքիս մէջ տարակոյս չի ձգեր՝ թէ երբ ամբողջանայ պիտի ըլլայ կոթողային, փառքի մնայուն պսակ մըն ալ աւելցնելով Ձեր ճակտին »։

Նիւ Եորք — Վեր. Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

× « ... Արդարեւ շատ հսկայ գործ է, մեծ աշխատութիւն կը պահանջէ, բայց գնահատելի եւ անմոռանալի ծառայութիւն մը պիտի ըլլայ ան մեր եկեղեցական գրականութեան համար, վասն զի չունինք Ս. Գրոց ընդարձակ համայնագիտարան մը, հայագիտական բաժինով մը ճոխացած»։

Ֆրէզնօ — Գ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Գին 12 տոլար

Ստանալու համար դիմել հեղինակին՝
Mgr. Artavazd Surméyan, 15, Rue Jean Goujon, Paris.

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ՄԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ծախու է տուն մը, որ ունի երեք սենեակ եւ խոհանոց, ընդարձակ ձեղնայարկ (grenier), ջուր կազ, ելեկտ., հաւնոց, նապաստականոց եւ լուացարան։ Ընդարձակ պարտէզ պտղատու ծառերով, Օթօպիւսին եւ երկաթուղիին կայանէն 2 վայրկեան։ Նպաստաւոր պայմաններ, յանձնելի բոլորովին պարապ առանց վարձակալի։

Դիմել Արսլանեանի, 31bis, rue des Acacias, Ալֆորվիլ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mercredi 22 Août 1951 Չորեքշաբթի 22 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6539 - Նոր շրջանի թիւ 1950 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՏ ԵՏ ՄՆԱՑԱԾ ԵՆՔ

Ենթադրենք թէ արտակարգ ճիգ մը փորձելով, երկամեայ կամ եռամեայ ծրագիր մը կազմեցինք, ուսուցիչներ պատրաստելու համար: Ի՞նչ նիւթական ապահովութիւններ կ'ընծայէք, որպէսզի հրջանաւարտներուն աչքը դուրսը չմնայ:

Ահա նուազն հարիւր տարուան պատմութիւն է այս չարաբաստիկ հարցը, միայն ժամանակակից հրջանը նկատի առնելով:

Անհրաժեշտ չէ յիշեցնել ամիրաներու եւ «Թապլաքեար» վարժապետներու օրերը, գտնելու համար մեր յետամնացութիւնը՝ այս ճակատին վրայ:

. Ազգովին թօթափեցինք Ասիոյ խաւարը, ճակատագրական պահու մը:

Երեսուն տարիէ ի վեր կը լողանք լոյսերու մէջ, աշխարհի բոլոր ցամաքներուն վրայ: Մեր աչքերը եւ միտքերը բացուեցան եւ անհամար յոյսութիւններ սորվեցանք:

Բայց, տակաւին չսորվեցանք թէ ուսուցիչն ալ մարդ մը, աշխատաւոր մըն է, մարդավարի ապրելու բոլոր իրաւունքներով:

Այստեղ եւ ուրիշ ամէն տեղ գոց ըրած ենք բանուորական օրէնքները, իրենց ընծայած առաւելութիւններով:

Եւ սակայն, տակաւին կը տիրապետէ պանիրհացով ուսուցիչ պահելու գռեհիկ սովորութիւնը:

Ամէն տեղ ալ, իբրեւ ընդհանուր կանոն, թաղ. խորհուրդներ կամ հոգաբարձութիւններ նուազուրդի դրութիւն մը հաստատած են, միշտ աւելի աժանը վարձելու համար:

Լաւագոյն պարագաներու մէջ, եթէ բաց ունին, ուսուցիչներու կա՛մ համբանքէն կամ թոշակէն կը կրճատեն: Կամ դասարան կը պակսեցնեն:

Արդ, յետին անփորձն ալ գիտէ որ հասարակ բանուորութիւնը շատ աւելի շահաբեր է քան վարժապետութիւնը: Պարզ արհեստաւոր մը աւելի կը շահի քան մասնագէտ ուսուցիչ մը: Միեւնոյն ատեն վայելելով արհեստակցական Միութեանց պաշտպանութիւնը:

Անշուշտ ուսուցիչը հասարակ բանուոր կամ արհեստաւոր չէ: Ոչ ալ առեւտրական:

Իրմէ կը պահանջուի ոչ միայն գիտութիւն եւ աշխատանք, այլ եւ նուիրում: Կարելի չէ արդիւնաւորապէս ծառայել այդ ասպարէզին, առանց կոչումի եւ գաղափարական խանդավառութեան:

Բազմութիւն մը կը կազմեն այդ կարգի նուիրեալները, դպրոցի թէ ընդհանուր մշակոյթի ճակատին վրայ:

Առանց այդ բազմութեան, շատոնց անապատի մը վերածուած պիտի ըլլար մեր կրթական անդաստանը:

Բայց, երբ շուկայիկ սակարկութիւնները, «աժան կարապետ»ի դրութիւնը կը շարունակուին տարիներով, խանդավառութեան աղբիւրներն ալ հետզհետէ կը ցամքին:

Զմոռնանք որ ամենօրեայ կեանքի պահանջները շատ աւելի ծանր կը կշռեն օտարութեան մէջ:

Մեր թաղ. խորհուրդներն ու հոգաբարձութիւնները, որոնք ընդհանրապէս առեւտրականներէ, ձեռներէց եւ եփուն տարրերէ կը կազմուին ինչո՞ւ յանկարծ կ'անճրկին, երբ կարգը դպրոցին եւ ուսուցչին կուգայ:

Մատակարարութեան եղանակներ կան որոնց գաղտնիքները իրենք շատ աւելի լաւ գիտեն քան ամէնէն մասնագէտ կամ հաշուագէտ ուսուցիչը:

Հրաշք չէ որ կը սպասենք իրենց գործունէութենէն, այլ գիտակցութիւն:

Ամէնէն առաջ իրենք պիտի ըմբռնեն թէ աշակերտը, սերո՛ւնդն է որ պիտի տուժէ, եթէ ամէն բանի աժանը փնտռեն, եւ ոչ թէ արժանիքը:

Եւ իրենք են որ վճարելու պիտի վարժեցնեն ժողովուրդը: Փոխանակ զայն մոլորեցնելու, քմահաճ խնայողութիւններով:

Մնաց որ, բացառիկ միջոցներ չեն պակսիր, սովորական բացերը գոցելու համար:

Ո՞ր դպրոցը նպաստներ չստանար, զանազան հաստատութիւններէ:

Ամէն տեղ ալ հասութաբեր ձեռնարկներ չե՞ն կատարուիր, յաճախ տարին քանի մը անգամ:

Անշուշտ նախընտրելի է հաստատուն եկամուտը:

Բայց, ամէն բան սեւ չտեսնենք: Ոչ ալ ամէն բան դուրսէն սպասենք, երբ կարելի է ճարել տեղին վրայ:

Շ.

ՍՈՒՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ «ԱԶԴԱՐԱՐ»Ի

Շատոնց էր որ կ'ուզէի գոց նամակ մը գրել, կարգ մը վրիպումներ մատնանշելու համար, ընկերաբար:

Ձեր վերջին երկու թիւերը կը ստիպեն զիս հրապարակաւ խօսիլ:

Առաջին. — Յուլիս 27ի թիւին մէջ արտատպեր էք ՅԱՌԱՋի յունիս 29 թուակիր խմբագրականը, «Մենք բայց չենք»:

Անոր կցելով, տակէ տակ չարել տուեր էք յունիս 30ի խմբագրականը, «Մակեցնե՞լ թէ ցամքեցնել»:

Երկու խմբագրականներուն խորագիրներն ալ հանելով, ձեր կողմէ դրեր էք հետեւեալ թխածոյ խորագիրը, երկու էջի վրայ, — «Համայնավար կուսակցութեան Երեւանի համագումարը արհամարհական բանաձեւեր որդեգրեց (դրէ՝ քռւէարկեց) արեւմտահայերէնին համար»:

Տակն ալ, իբրեւ ստորագրութիւն, «Յ.», որ իբրեւ թէ ՅԱՌԱՋ կը նշանակէ...

Երկրորդ. — Միեւնոյն թիւին մէջ, երկրորդ էջ, դարձեալ իրարու կցելով տակէ տակ չարել տուեր էք Վահէի երկու «Օրը Օրին»ները, — «Մ. Մեծարենց ըստ Կ. Մարքսի» (30 յունիս). եւ «Դ. Վարուժան եւ Կ. Մարքս» (1 յուլիս):

Տակաւին դրէջ ալ խաղցուցած էք, երկրորդ տոմսէն վերցնելով 11 տող:

Երկուքին ալ իբրեւ խորագիր դրած էք «Գրականութիւն ըստ Կ. Մարքսի»: Իսկ իբրեւ ստորագրութիւն՝ տժգոյն «Վ.» մը, որ իբրեւ թէ Վահէ կը նշանակէ:

Առաջին գրութեան մէջ (Մեծարենց), ՅԱՌԱՋի յիշած աղբիւրը՝ էջ 433, ձեր թերթին մէջ դարձեր է 423:

Երկրորդ գրութեան մէջ (Վարուժան), էջ 442ը չարուած է 422. էջ 104—105ը՝ 100:

Երրորդ. — Ձեր թերթի օգոստ. 3ի թիւին մէջ, դարձեալ նոյն տնավարի ձեւով արտատպեր էք ՅԱՌԱՋի մէկ խմբագրականը, «Զինացին կը տեսնէ, իսկ մե՞նք» (յունիս 1):

Անոր տակն ալ՝ մայիս 31ի խմբագրականը (Զայթ մը Հնդկաստանէն):

Այս անգամ եւս, երկուքին ալ խորագիրները փոխուած են եւ անոնց տեղ «զգայացունց» խորագիրներ չարուած, չորս - հինգ տողերու վրայ:

Ուրիշ նորութիւն մը եւս, — այս անգամ խեղճուկրակ «Յ.»ն ալ աւելորդ համարուած է:

Ի՞նչպէս կը բացատրէք այս անճոռնի խաղերը, ընկեր խմբագիր:

ՎԱՀԷ

ՀԱԿԱԲՈԼՇԵՒԻԿ ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ

«Ռուսաստանի ժողովուրդներուն ազատագրութեան խորհուրդը» կազմուեցաւ Գերմանիոյ մէջ, մասնակցութեամբ հինգ հակաբոլշեւիկ խմբակցութեանց: Պ. Կերենսկի — 1917ի առաջին յեղափոխութեան վարչապետը, առջի օր հաղորդելով այս լուրը, յայտարարեց թէ յառաջիկային պիտի ծանուցանեն իրենց քաղաքական ծրագիրը: Միացեալ ճակատին անմիջական գործը պիտի ըլլայ կռուիլ համայնավարութեան դէմ՝ անթելով և գրաւոր քարոզութեամբ: Ժողովը տեղի ունեցած է բացարձակապէս գաղտնի, քաղաքային զգեստ հագած գերման սպաներու պաշտպանութեան տակ: Կը մասնակցէին հետեւեալ կազմակերպութիւնները, — Պայքար ժողովուրդի ազատութեան համար. — Ազգային - աշխատաւորական զինակցութիւն. — Ռուս ժողովուրդի Շարժում. — Պայքարի Միութիւն Ռուսաստանի ժողովուրդին ազատութեան համար. — Պայքար Ռուսիոյ ազատութեան համար:

Պ. Կերենսկի յայտարարեց այս առթիւ.

— Ամէնքս ալ միացած ենք միեւնոյն առաջադրութեամբ, — Մեր կարելին կատարել, որպէսզի Ռուսաստանը փրկուի ամէնէն անողորմ թշնամիէն՝ համայնավարական դիկտատուրայէն:

× Միւնիխի ռուսական աղբիւրներէն կը հաղորդեն թէ հակախորհրդային խլրտումները կը շարունակուին Ուկրայնայի մէջ, «տարբերկրեայ զինեալ պայքարով»: Զօր. Թարաս Պուլպա - Պորովեց, Ուկրայնայի ազգ. պահակներուն հրամանատարը, յայտարարեց թէ խորհրդային ճնշումը թոյլ չտուաւ որ պատերազմէն մնացած 200.000 զինուորներ կռուին ճակատ ճակտի: Իր յայտարարութեան համաձայն, քանի մը հրոսախումբեր տակաւին կը կռուին Ուկրայնայի անտառներուն մէջ, «բայց անոնք մեծ մասով կը բաղկանան քրէական տարրերէ»:

Ֆրանսա եւ իր հոգերը

Ազգ. Ժողովը վերսկսաւ իր նիստերը երէկ, երեքշաբթի, կարճ արձակուրդէ մը վերջ:

Օրակարգին վրայ կան շարք մը ծանրակշիռ խնդիրներ, որոնք դժուարին կացութեան մը մատնած են Փլեւէնի նորակազմ դահլիճը: Առաջին՝ ցորենի գինը, երկրորդ՝ հանքածուխի տագնապը, երրորդ՝ ընկերային ապահովութեան դրամական անճկութիւնը, եւ ամէնէն փշոտը՝ պետական եւ մասնաւոր դպրոցներու նպաստի խնդիրը, որ կը սպառնայ պառակտել Ազգ. Ժողովին մեծամասնութիւնը:

Ինչպէս կը յիշուի, կառավարութիւնը միջին ճամբայ մը ծրագրած էր, որպէսզի մասնաւոր (կաթոլիկ) դպրոցներն ալ օգտուին պետական նպաստէն: Թերթերը կը գրեն թէ աջակողմեան եւ չափաւոր տարրերը հետեւեալ ծրագիրը մշակած են, ՝ դպրոցական հարցի մասին. —

1) Երեք հարիւր ֆրանք յատկացնել բոլոր այն աշակերտներուն որ նախակրթարան կ'երթան, պետական ըլլան այդ կրթարանները թէ մասնաւոր:

2) Իրաւունք տալ նահանգներուն եւ համայնքներուն որ նպաստ յատկացնեն դաւանական դպրոցներուն;

3) Նուազագոյն թոշակ սահմանել նաեւ այն ուսուցիչներուն որոնք կը պաշտօնավարեն ազատ (անհատական, կաթոլիկ) դպրոցներու մէջ:

Ընկերվարականները, որոնք բոլորովին կը մերժեն որ եւ է նպաստ՝ կրօնական դպրոցներուն դիտել կուտան թէ միայն այս ծրագիրը 18 միլիառ յաւելուածական ծախք մը պիտի պատճառէ Իրենց պաշտօնաթերթը, «Լը Փօփիւլէր», արդէն իսկ սպառնալից դիրք մը բռնած է, եւ ամէն օր կ'ազդարարէ թէ թոյլ պիտի չտայ որ դպչին «աշխարհականութեան, այսինքն հանրապետական կարգուսարքին»:

Մթնոլորտը այնքան պղտորած է որ, կը վախցուի ծանր տագնապէ մը: Նախկին վարչապետը, Պ. Քէօյ, նախազգալով վտանգը, կիրակի օր կ'ազդարարէր գաւառական քաղաքի մը մէջ. — «Այնքան ծանր հոգերու մէջ, միայն մէկ հարցով զբաղիլ, հարց մը որ պառակտում կը պատճառէ, այսինքն կրթական խնդիրը, չի նշանակեր կատարել իր պարտականութիւնը ազգին հանդէպ: Ես քիչ մը աւելի մեծ իմաստութիւն կը սպասէի մեր երեսփոխաններէն: Մաղթենք որ կարելի եղածին չափ կարճ տեւէ երիտասարդ Ազգ. Ժողովին հիւանդութիւնը»:

Յունաստան եւ Թուրքիա

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԴԱՇԻՆՔԻՆ ՄԷՋ

Ատլանտեանի խորհուրդին փոխանորդներու ժողովը երկուշաբթի օր նիստ գումարեց Լոնտոնի մէջ, քննելու համար Յունաստանի եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան խնդիրը: Անոնք իրենց տեղեկագիրը խմբագրելով, պիտի ներկայացնեն 12 անդամակից պետութեանց արտաքին նախարարներուն, որոնց ժողովը պիտի գումարուի Օթթավայի մէջ (Քանատա), սեպտեմբերի կէսուն: Ատլանտեանի խորհուրդին կ'իյնայ վերջնական որոշում տալ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան մասին:

Միւս կողմէ, Ատլանտեանի դաշինքին զինուորական մնայուն յանձնախումբը, որուն կեդրոնը Ուաշինկթըն կը գտնուի, կը քննէ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ մասնակցութեան զինուորական հետեւանքները: Այս յանձնախումբին կարծիքով, տրամաբանութիւնը կը պահանջէ որ Յունաստան դաշինքին մասնակցի հարաւային Եւրոպայի հրջանին մէջ, զօր. Այզընհաուըրի անուղղակի հրամանատարութեամբ, իսկ Թուրքիա ստանձնէ Միջին Արեւելքի հրամանատարութիւնը, ինչպէս կը թելադրեն Անգլիացիները:

Փոխանորդներու ժողովը որ եւ է որոշում պիտի չտայ հրջանային հրամանատարութեանց մասին: Արտաքին նախարարներու խորհուրդին կ'իյնայ վճիռ տալ այդ մասին, երբ ժողով գումարեն Հռոմի մէջ, յառաջիկայ հոկտեմբերին:

× Ապահովութեան խորհուրդը յառաջիկայ երկուշաբթի օրուան յետաձգեց այն նիստը ուր պիտի քննուէր Սուէզի ջրանցքին փակման խնդիրը: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ այս յետաձգումը առաջարկուած էր թրքական պատուիրակութեան կողմէ, որ կ'ուզէ բանակցիլ եգիպտական պատուիրակութեան հետ եւ միջնորդի դեր կատարել, բարեկամաբար լուծելու համար այս խնդիրը:

. Եգիպտոսի արտաքին նախարարը գոհ չերեւար այս միջնորդութենէն, նկատելով որ Թուրքիա նախապէս ուժ տուած էր անգլեւֆրանքեւամերիկեան բանաձեւին:

× Միջերկրականի բրիտանական տորմիղին հրամանատարը Սուէզ կը սպասուի շաբաթ օր:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՊՐՊՏՈՒՄՆԵՐԸ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՅՏԷԼՊԷՐԿ, 18 օգոստ. — *Յոյն ժողովուրդին հետ մենք Հայերս ունեցած ենք քաղաքական եւ մշակութային շփումներ հին դարերէն մինչեւ այսօր։ Մանաւանդ բիւզանդական շրջանին յարաբերութիւնները եղած են շատ սերտ։ Կը բաւէ յիշել թէ Ս. Մաշտոց հայկական այբուբենին հիմ առած է յունարէնի այբուբենը եւ մեր եկեղեցական սկզբունքներուն մեծագոյն մասը հաւասար է օրթոտոքս եկեղեցիին, եթէ նկատի չառնենք Քաղկեդոնի ժողովէն վերջին ազգային ներմուծումները։*

Յոյները ճակատագրի եղբայրներ եղած են մեզի։ Ասկէ մէկուկէս դար առաջ անոնք ճնշուած եւ ջարդուած են օսմանեան կայսրութեան տակ, ինչպէս մենք հետագային։ Բուն Յունաստանի մէջ կոտորակուած, բայց արտասահմանի եւ կղզիներու Յոյներու հետ հայրենասիրական գործակցութեան շնորհիւ վերստեղծուած ու զարգացած են յունական ազգը եւ պետութիւնը։ Իր հարիւրերեսուն տարուան ինքնավար կեանքին մէջ Յունաստանը ունեցած է երջանիկ եւ դժբախտ օրեր, բայց կրցած է մեծնալ եւ զօրանալ շնորհիւ իր զաւակներու զոհաբերութեան եւ վառ հայրենասիրութեան։

Համաշխարհային Բ. պատերազմի (գերմանական գրաւում) եւ անոր յաջորդող քաոսային շրջանէն ետք, այսօր խորապէս գնահատելի է Յունաստանի կազդուրումը։

Այս վերակազդուրման մէջ մեծ դեր կը կատարեն այժմ Միացեալ Նահանգները, որոնք նկատի առնելով Յունաստանի աշխարհագրական դիրքը, զրամական եւ ռազմական օգնութիւն տրամադրեցին եւ կը շարունակեն մեծապէս օգնել, որպէսզի երկիրը տնտեսապէս բարւոքի, զօրանայ եւ կարենայ իր ամբողջութիւնը պահել։

Մեր օրերու քաղաքական եւեւէջներուն հետեւանքով, Յունաստան ունի արտաքին քաղաքականութենէն զատ բազմաթիւ ներքին վարչական եւ մշակութային հարցեր։

Օգտուելով Թեսալոնիկէի (Սելանիկ) համալսարանին իրաւագիտութեան դասախօսներէն Ելիաս Քիրիաքոփուլոսի *Գերմանիա այցելութենէն տեսակցութիւն մը խնդրեցի Յունաստանի սահմանադրական, մշակութային հայեւյոյն յարաբերութեանց եւ ուրիշ հարցերու մասին։ Այս բաղձանքին սիրայօժար ընդառաջ գնաց յարգելի դասախօսը։*

Հարց. — *Յունաստանի մէջ երկար ատենէ ի վեր կը խօսուի սահմանադրութեան փոփոխութեան մասին. կրնայի՞ք լուսաբանել խնդրին էութիւնը։*

Պատասխան. — *Յունաստանի արդի սահմանադրութիւնը, որ Բ. Ազգային ժողովին՝* 1862*ին որոշուած եւ* 1864*ին գործադրուած էր, իր ժամանակին ամէնէն յառաջդիմականը եւ ժողովրդավարը եղած է։* 1911*ին վերաքննութեան ենթարկուած է ու իր փոփոխեալ ձեւին մէջ գործադրուած է մինչեւ* 1924*։ Այս թուականին Յունաստան հաստատեց հանրապետական վարչաձեւը եւ* 1927*ին սաւյսաւ հանրապետական սահմանադրութիւնը, որ մինչեւ* 1935 *ի զօրու մնաց։* 1935*ին Յունաստան թագաւորութեան վերածուեցաւ եւ Ե. Ազգ. ժողովին կողմէ որոշուեցաւ վերահաստատել* 1864/1911*ի սահմանադրութիւնը. սակայն հանրապետական սահմանադրութենէն զանազան յօդուածներ պահեցին իրենց գոյութիւնը։*

Ահա այս է պատճառը որ, տարիներէ ի վեր ձգտում կայ միակտուր նոր սահմանադրութիւն մը ստեղծելու, անշուշտ օգտուելով անցեալի սահմանադրութիւններէն եւ նկատի առնելով երկրին ընդհանուր զարգացումը, նոր յօդուածներ աւելցնելով անոնց վրայ։

Հ. — *Որո՞նք են այն տեսակէտները, որոնք պէտք է նկատի առնուին նոր սահմանադրութեան մէջ, ձեր կարծիքով։*

Պ. — *Բազմաթիւ են։ Քանի մը օրինակներով բացատրեմ, հաւանական փոփոխութիւնները աւելի լաւ լուսաբանելու համար։*

Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը պէտք է, օրինակի համար, անպայման կարգադրէ կառավարութեան հաստատուն հանգամանքը։ Այսպէս կոչուած խորհրդարանական դրութիւնը, որ գրեթէ ութսուն տարիէ ի վեր կը գործադրուի մեր երկրին մէջ, կը տրամադրէ որ, կառավարութիւնը երեսփ. ժողովին վստահութիւնը վայելէ։ Այսպէս անշուշտ լաւ է, բայց այս դրութիւնը յաճախ երկարատեւ կառավարական տագնապներ կը ստեղծէ, որովհետեւ երեսփոխանները որոշ պարտականութեամբ չեն կապուած կուսակցութեան մը եւ ընդհանրապէս ոչ մէկ կուսակցութիւն ի վիճակի է առանձին՝ նեցուկ ըլլալու կառավարութեան։ Այսպէս խառն կառավարութիւններ (զանազան կուսակցութիւններու միութեամբ ստեղծուած) կը կազմուին։ Յաճախ այս պատճառով նոր սահմանադրութիւնը պէտք է ապահովէ կառավարութեան դիրքը։ Կառավարութիւնը պետութեան հոգին է եւ ուր որ պակսի, հոն կը ծագին պետական *տագնապներ։*

Ուրիշ կէտ մը, — պէտք է ապահովել կառավարութեան անարգել գործունէութիւնը։ Ասիկա սակայն անկարելի կ'ըլլայ, որովհետեւ երեսփ. ժողովը շարունակ նիստ կ'ունենայ, եւ նախարարները պարտաւոր են ամէն նիստի ներկայ ըլլալ, մասնակցելով երկարապատում եւ ապարդիւն վիճաբանութեանց։ Կառավարութիւն՝ կը նշանակէ գործք, կը նշանակէ աշխատանք՝ պետութեան բարօրութեան համար։

Երրորդ կէտը, զոր՝ ըստ իս պէտք է նկատի առնել, օրէնքներ դնելու հարցն է։ Երեսփ. ժողովը այլ եւս ճիշտ մարմինը չէ օրէնքներ մշակելու։ Ասոր պատճառները բազմաթիւ են եւ ծանօթ։ Մեր օրերուն՝ օրէնք մը պէտք է մասնագէտներու *գործը ըլլայ եւ ոչ թէ որոշումը երեսփոխաններու հաւաքոյթի մը. երեսփոխաններ, որոնք յաճախ գաղափար չեն կրնար ունենալ օրէնքի մը գլխաւոր պարունակութեան, արժէքին եւ նպատակայարմարութեան մասին։ Երեսփ. ժողովը պէտք է ընդհանուր հարցերով միայն զբաղի, օրինակ՝ ելմտացոյցի հարց, տուրքի հարց եւ այլն, եւ այս մասին որոշումներ տայ։ Բայց օրէնքներու մշակումը պէտք է յանձնուի մէկ կամ աւելի խորհրդարանական յանձնախումբերու։ Այս ձեւով ոչ միայն օրէնքներու հաստատումը պիտի դիւրանայ, այլ եւ յանձնախումբերուն մէջ, մասնագէտ երեսփոխաններու գործակցութեամբ աւելի լաւ օրէնքներ պիտի ստեղծուին։*

Հ. — *Թագաւորին մասին ի՞նչ կը խորհի յոյն ժողովուրդը։*

Պ. — *Կրնամ ըսել թէ նոր Յունաստան իր պատմութեան ընթացքին այնքան ժողովրդական թագաւոր մը ունեցած չէ քան Փաւլոս թագաւորը։ Անոր իրաւասութիւնները իբրեւ թագաւոր շատ աւելի սահմանափակ են քան օրինակ հանրապետական նախագահի մը իրաւասութիւնները։ Մեր թագաւորը սահմանադրութեամբ իրեն ճշդուած իրաւասութիւններուն մէջն իսկ կը գործէ պատասխանատու նախարարներու հետ խորհրդակցաբար։ Թագաւորը ժողովրդական է, որովհետեւ պտտած է գիւղէ գիւղ, քաղաքէ քաղաք ու իր ժողովուրդին հետ տխրած եւ ուրախացած։ Շատ մը գիւղական տուներու մէջ Սուրբի մը պատկերին քով կախուած է իր լուսանկարը ու անոր առջեւ կը վառի անշէջ կանթեղ մը։*

Հ. — *Համայնավար կուսակցութիւնը ի՞նչ ուժ ունի։*

Պ. — *Կը բաւէ եթէ ըսեմ թէ ընտրողներու* 8—9 *առ հարիւրը միայն անոնց քուէ տուած է։ Անոնք ի վիճակի չեն գործ կատարելու Յունաստանի մէջ։*

Հ. — *Կրնա՞ք քանի մը տեղեկութիւններ տալ Յունաստանի համալսարաններու մասին։*

Պ. — *Յունաստան ունի երկու համալսարան, մէկը Աթէնք, միւսը Թեսալոնիկէ։ Ասկէ զատ կայ մէկ բազմարուեստեան բարձրագոյն վարժարան Աթէնքի մէջ։ Մայրաքաղաքին մէջ են նաեւ վաճառականա-տնտեսագիտական բարձրագոյն վարժարանը եւ քաղաքական գիտութեանց եւ պետական պաշտօնէութեան բարձրագոյն վարժարանը։ Աթէնքի եւ Սելանիկի մէջ կը գտնուին սպայից վարժարաններ, ցամաքային, ծովային եւ օդային բաժիններով։ Թեսալոնիկէի մէջ է նաեւ զինուորական բժշկական վարժարանը։*

Աթէնքի համալսարանին մէջ կ'ուսանին մօտ տասը հազար ուսանողներ, Թեսալոնիկէի մէջ մօտ վեց հազար։ Մանչ ուսանողներու թիւը աւելի է քան աղջիկներունը։ Ամէնէն շատ ուսանող ունին բժշկական եւ իրաւաբանական համալսարանները։

Թեսալոնիկէի համալսարանը ունի եօթը բաժիններ (ֆաքիւլթէ), *բժշկական, իրաւաբանական, բնագիտա-ուսողական, փիլիսոփայական, աստուածաբանական, անտառա-տնտեսական եւ կենդանաբուժական։*

Աթէնքի համալսարանը ունի վեց ճիւղ, անտառա-տնտեսականին տեղ ատամնաբուժական բաժին մը։

Տոքթ. ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Մայրիկին խառնաւունը

— Մայրիկը ոչ եւս է։ Երկուշաբթի թաղում։

— *Ամէնէն կարճ ճամբան օդանաւն է, կը յիշեցնեն բարեկամներ։*

Մտմտուքներու մէջ թաղուած, ինքզինքս կը յանձնեմ երկնասլաց թռչունին։ Ներքին սարսուռ մը ունիմ։

Ստեղծագործ մտքի թռիչքը իր ճախրանքով կը մենամարտի օդին եւ բնութեան հետ։ Կապոյտ աշխարհ մըն է որ կը տիրապետէ երկրին ու երկինքին միջեւ։ Տեսողութեանդ փայլը կը պայծառանայ, բոլոր սահմանները փուլ կուգան. լեռնակուտակ ամպերը իրարու վրայ կը գլորուին անբեւոյթ դեւերու նման։

— Զօրութեանդ մեռնիմ, պիտի գոչէր, հաւատքը շրթներուն մեր դերդաստանի երիցագոյն մահամերձ Մայրիկը, եթէ իր շուքը անհետացած չըլլար քիչ առաջ։ Երկնային զօրութեան հաւատքը կ'առաջնորդէ երեւակայութիւնս։ Հոն՝ աւելի վեր, ամպերու կուտակներու մէջէն տեսանելի կը դառնայ ամէն ինչ։ Պահ մը կ'ենթադրեմ թէ մօտեցած ենք եդեմական դրախտին։ Ճեփ-ճերմակ անհունին մէջէն կը տեսնեմ անհամար թեւածող հրեշտակներ, իրենց մերկութեամբ դիւթիչ։ Անմեղութեան, անարատութեան ժպիտը շրթներուն կը փողահարեն դայլայլելով, գովերգելով։ Աւելի վեր, անհունին խորը, Գաբրիէլ հրեշտակապետը մօրուքը մինչեւ ծունկերը, բանալիներու տրցակով բեռնաւորուած, հրամաններ կ'արձակէ արքայութեան եւ դժոխքին ճամբան բանալով բիւրբիւրաւոր նորեկներուն առջեւ… Երկնային խորհուրդին մէջ փայլակներ, կայծակներ տօնախմբութիւն կ'ընեն լուսածագ աստղերու հովանին ողջունելով։ — Իմացէք, ուխտաղրուժներ, հաւատուրացներ, աչքերուս լոյսին պլպլուն շողերով կը տեսնեմ անտեսանելի Ոգին՝ երկնաւոր հայրը։ Իր սրբազան վեհութիւնը կը տիրապետէ ոսկեծամ մօրուքին փառաշուք լուսաւորութեան տակ… Թագաւորաց թագաւորներու գահը զմրուխտով, բալասանով օծուն դիւթանք մը ունի, անդադար կը խնկարկեն « գոհութիւն եւ փառաբանութիւն » երգելով։ Ահա աջ կողմը փշապսակ որդին Յիսուս, Մարիամ Աստուածածինը իր սրբուհիներով. ձախ կողմը՝ իմաստուն առաքեալներ, շուրջը արդարներ, առանձնաշնորհեալներ, որոնք ծնրադիր կ'աղօթեն անդադար. .

Կը թուի թէ երկնային երանութեան դռնակն եմ հասեր, ու չեմ զգար ինչու վախը բոյն դրաւ սրտիս մէջ։ Եթէ աւելի խորանամ, բնութեան գիրկը նետուիմ, Գաբրիէլ հրեշտակապետը ի՞նչ պիտի ընէ գիս…

Ակնթարթի մը մէջ ամէն տեսարան, տեսիլ կ'այլափոխուի. հեռահետէ լսելի կ'ըլլան ճչոցներ, տքոցներ, գոռում-գոչում։ Ականջներուս մէջ աչ ու սարսափի խժոց մը կայ ահաւոր։ Խաւար ու սեւ մուխ։ Սատանաներու, դեւերու վոհմակը կը պատռնայ կրակէ չամփուրներով…

Կը սթափիմ, երկաթեայ վանդակին յանկարծական ցնցումով։

Երազներս ցնդած են միանգամ ընդ միշտ։ Ուշադրութիւնս կը կեդրոնացնեմ հրավառ նիւթին։ Այս սեւ հեղուկն է մեր ներկայ ապաւէնը, մեր անծանօթ չաստուածը։ Այն սեւ հեղուկը որուն գոլորշիներուն տակ անհամար կեանքեր կը մաշին, որուն ուժին կռթնելով մարդ արարածներ դիշատիչ գայլերու նման ժողովուրդներ, ազգեր կ'ոտնահարեն, հայրենազուրկ, անտէր կը ձգեն… Բայց ան կը վառի, անէծք ու բողոք չի ճանչնար, երկաթէ բարակ խողովակներէն կ'անցնի կրակ ու բոց թքնելով։

… Սա երկաթեայ վանդակը օդէն կախուած հրաշալիք մըն է, միեւնոյն ատեն երկնքէն կրակ թափող զարշելի գազան մը իսկ մենք մարդ էակներս յուլունքի չափ պզտիկցած, բուռ մը բախտախնդիրներ թերեւս։ Մեր զոռոզ եսը թաղած, քով քովի դրացնութիւն կ'ընենք խելքի պտուկէ չանցած անծանօթին հետ։ Բոլորը, բոլորս միաւորուած ներողամտութեան, բարութեան ցանկութեամբ, հաշտուած ենք բնութեան քմայքին հետ։ Որովհետեւ հաւասարութեան, եղբայրութեան, նժարին մէջ դրած ենք մեր ճակատագիրը։

Եթէ մարդ արարածները վարի մեր աշխարհին մէջ ալ ըլլային այնպէս ինչպէս որ ենք հոս, բարի ու ազնիւ, ալ չկէինք, չտեսնէինք ընչաքաղցին քրթմնջիւնը, զոհին բողոքը, հայրենազուրկին տառապանքը, մարդակերներուն նզովեալ ժանիքը, խենդ իմաստուններուն հուրն ու կրակը…

… Հասած ենք վարի աշխարհի ճոթը։ Կը հրամայեն, կ'ազդարարեն որպէսզի խենդ գինովներու պէս ամէն ոք ինքզինքը կապէ իր աթոռակին վրայ։ Քիչ առաջուան մեղեդի թռիչքին տեղ մեր վանդակ-օդանաւը խլացուցիչ ոռնոց մը ունի։ « Այդ ես եմ գալիս » պոռչտուքով ետ-առաջ չուրջպար կ'ընէ, սրածայր քիթը խոնարհելով կ'իջնէ, հլու հնազանդ համբուրուելով արգասաբեր հողին հետ։

Բարձրախօսը կ'ազդարարէ. — Մարսէյլ։

*Անհամբեր, երկչոտ պահեր կ'ունենամ։ Սէնթ-Ժիւլիէնի գեղադէմ բարձունքը անձրեւոտ հովուն հետ պաղութիւն մը կը սրսկէ։ Կթոտ քայլերով կը մտնեմ սարսափեցուցիչ, աւանդութիւնով լի մեր տանը։ Ծունկերս կը դողան, սիրտս փուլ կուգայ։ Մայրիկը, թեւերը բաց, ուրախութեան հեկեկանքը շրթներուն ալ գիս պիտի չդիմաւորէ, « ինչո՛ւ մինակ եկար, հարսս չաղանդս չբերիր » պիտի

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 17 օգոստ. — Զորեքշաբթի, Աստուածածնի օրը հոս ալ պատշաճ կերպով տօնուեցաւ Խանասորի արշաւանքի տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին։

Այս տարին իր յորդառատ անձրեւներով եթէ աննպաստ էր դաշտահանդէսներու համար, այստեղ գոնէ բախտը ունեցանք ամառնային չէնչող արեւով մը ըմբոշխնելու ազատ բնութեան կենսատու օդը՝ երկնասլաց ծառերու հովանիին ներքեւ։

Աստուածածնի տօնին առթիւ առաւօտեան կատարուած պատարագին պատճառաւ ժողովուրդը դաշտ եկաւ կէսօրէ վերջ։ Լիոնէն, Սէն Մորիսէն եւ Վիէնէն ալ բաւական թիւով հայրենակիցներ ներկայ էին։ Հակառակ բարձրախօսի բացակայութեան, չուտով սաեղծուեցաւ զուարթ շրջանակ մը շնորհիւ զուռնային ու թմբուկին, որոնց քիչ մը կոշտ բայց ոգեւորիչ կշռոյթով ներկաները պարեցին ու երգեցին, հայրենի յիշատակները վերապրելով։

Ժամը հինգի առեններ տօնակատարութեան պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ։ Ընկ. Թ. Այվազեան վառ բանախօսութեամբ մը պարզեց արշաւանքի պատմական դերը, փառաբանելով հերոսներու յիշատակը։ Օրուան բանախօսը, ընկ. Մ. Տէր Թովմասեան եւս գեղեցկօրէն վերլուծեց ազատագրութեան պայքարին այդ հերոսական դրուագը։ « Հերոսները կռուեցան ու զոհուեցան բռնակալութեան դէմ, յանուն ժողովուրդին ազատութեան, յանուն անոր ինչքին, պատուին ու բարքերու ապահովութեան »։ Ապա թելադրեց դասեր քաղել անոնց հերոսական գործերէն, ներշնչուիլ անոնց վեհ գաղափարներով, ամուր կառչիլ մեր ազգային սրբութիւններուն, հաւատարմօրէն պահել մեր ազգային ուրոյն դիմագիծը արտասահմանի մէջ, պայքարելով այլասերման դէմ եւ նորահաս սերունդին փոխանցելով մեր բարձր արժանիքներն ու բարքերը։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց արտասանութիւններով մասնակցեցան դերասան Գրիգոր Վահան, Տիկ. Անժել Փափազեան, Պ. Բագրատ, փոքրիկն Բրաբիոն Տապաղեան, եւ տղեկ մը որուն անունը չեմ յիշեր դժբախտաբար։ Բոլորը խլեցին ջերմ ծափեր։ Մեներգեց Տիկ. Ա. Պօյաճեան։

╳ Տէսին կը գտնուի ծանօթ դերասան ու թատերագիր Պ. Գրիգոր Վահան որ մօտերս Պոլիս պիտի երթայ, յետոյ Սուրիա եւ Լիբանան։ Օգտուելով իր ներկայութենէն, պիտի ներկայացուի դերասանին « Բախտին անիւը », որուն կեանքէն առնուած կատակերգութիւնը, որ այնքան գնահատուեցաւ Փարիզի բեմերուն վրայ։ Կազմակերպիչ մարմինը կը յուսայ թէ նոյն գնահատութեան պիտի արժանանայ նաեւ այստեղ։ Անշուշտ յաջողութեան պիտի նպաստեն Տէսինի լաւագոյն ուժերը, որոնցմէ դերեր ստանձնած են ՊՊ. Պօղոս Տէր Պօղոսեան, Սահակ Պասմաճեան, Նուպար Պօտուրեան, Բարունակ Պառաւեան, Տիկ. Աշխէն Պօյաճեան, Օրիորդներ՝ Մարի Մուրատեան եւ Մարի Գալուստեան։

Նոյն ներկայացումը պիտի տրուի նաեւ Լիոնի, Վիէնի եւ Փոն տը Շէրիւի մէջ։ Այդ վայրերու մեր ընկերներուն եւ ժողովուրդին կը մնայ քաջալերել այս ձեռնարկը։

Գ. Պ.

չկրնայ ըսել։ Ես ալ իր քովիկը նստած պիտի չկրնամ հարցուփորձ ընել... Ես ալ պապերուս, երբեմնի չէն օճախի դրուագներէն զրկուած, սրբտիս լոյս մը, յոյս մը վառող պիտի չունենամ։ Մեր ընտանիքին երիցագոյն շառաւիղն ալ մարեցաւ...

Մեռելատուն, ես ալ մեռելաթաղ։ Խունկ ու մոմի բուրմունքի տակ կախ դլուխներ սիրելիներու, ծանօթներու։ Կը պատմեն անցեալէն ու ներկայէն, ծխիկներու գալարշիններուն հետ կորսնցնելով ժամերը։ Բազմութիւնը կը լեցուի։ Բոլորը միեւնոյն յուզումով համակուած իրենց վերջին յարգանքը կը բերեն բարեւ ղրկելով իրենց անթաղ հեռաւոր սրտահատորներուն։

Ա՜հ, եկեղեցի հայկական, եկեղեցի հոգելոյս, խնկաբոյր։ Քանի տարի է չեմ լսեր մեր տէր պապաներու, տիրացուներու օրհնէքի դիւթական մեղեդին։ Էութիւնս փուշ փուշ կը սարսռայ. տաք ու պաղ քրտինքը մեր հաւատացեալներու համբիչին պէս գունդ ու կլոր արցունքի կաթիլներու հետ խառնուելով կը գլտորի « ի վերին Երուսաղէմ »ի փառապսակ երգեցողութեան տակ...

Գլխիկոր, լռիկ ու մնջիկ համաչափ քայլերով հասած ենք բոլորին, բոլորիս հանգստեան տունը։ Կրկին շարական, « Հայր Մեր » ու ափ մը հող — « Աստուած հոգիդ լուսաւորէ »։ վերջին աղօթքով կը խաչակնքէ տէր պապան։ Այս որքան յուղարկաւորներ, բոլորը ծանօթ։ Տարիներու ընթացքին կեանքի բեռին տակ շատեր փոխուած, ճերմկած մազեր, դիրուկ կլորցած փորեր, ընկճուած չորցած մարմիններ, աչքերը փոսը ինկած անզօր նայուածքներ։ Բարի ու հեզ հաւատացեալներու շարանը կարգով կուգան — « Գըլուխնիդ ողջ ըլլայ, օրերը ձեզի »։

... Քառասունքը անցած է արդէն, եւ դեռ չեմ հաւատար թէ երբ կրկին Մարսէյլ վերադառնամ, Մայրիկը բոլորիս « Նէնէն » ալ պիտի չտեսնեմ պարտէզին խոշորկեկ դրան առջեւ, ալ պիտի չլսեմ իր ձայնին կախարդական արձագանգը։

Եկուր միասին հաշտուինք դաժան իրականութեան հետ, որպէսզի այս օտար հողը թեթեւ գայ վրադ, սիրելի Մայրի՛կ։

Ալժէ ԱՆՇԷՆ ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ բրիտանական բանակի մեծ ռազմափորձերուն պիտի մասնակցին 20 հազար համազգեստաւոր Գերմաններ, յառաջիկայ սեպտեմբերին։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ երեսփ. ժողովը մէկ միլիառ տոլար զեղչեց օտար երկիրներու օգնութեան համար պահանջուած վարկերէն։

ՍՏԱՑԱՆՔ

APERÇU SUR L'ARCHITECTURE ARMENIENNE AU MOYEN AGE. orné de 62 illustrations dont 8 en couleurs. Par A. Orak. Edité par les Amis de la Culture Arménienne. Le Caire, 1951. Prix 2 dollars. Հասցէ.— 40, Rue Soliman Pacha, Le Caire (Egypte).

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՋԵԿՈՅՑ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ա. — Ռազմիկի տունը (Քառթ տը Քօմպաթան).— Միութեանս գրասենեակը կը շարունակէ հարկեղած դիմումները, Քառթ տը Քօմպաթան ստանալու համար։ Անոնք որ ցարդ չեն դիմած թող աճապարեն, որովհետեւ սեպտեմբերին աւելի մեծ դժուարութիւններու պիտի հանդիպին մեզի դիմող հայ նախկին ռազմիկները։

Բ. — Հայ ռազմիկներու փաստաթուղթը.— Մեր զեկոյցները եւ անձնական դիմումները մեզի բերին բազմաթիւ պատասխաններ, շքանշաններով վարձատրուած եւ անձնական քաջագործութիւններով յայտնի հայ նախկին ռազմիկներու կողմէ։ Բայց շատեր անպատասխանի թողուցին մեր կոչը։ Ուստի կը խնդրենք որ օգտուելով արձակուրդներէն, մեզի հասցնեն իրենց զինուորական գործունէութեան վերաբերեալ բոլոր փաստաթղթերն ու պատմութիւնը։

Գ. — Անդամավճարներ. — Միութեանս ծրագրի վեցերորդ յօդուածին համաձայն կը հրաւիրենք բոլոր անդամները որ մինչեւ յառաջիկայ սեպտ. 20 վճարեն իրենց անդամատուրքերը։ Անոնք որ յետնեալ պարտքեր ունին պէտք է առնուազն 200 ֆր. վճարեն փակելու համար իրենց պարտքը եւ կատարած ըլլալու համար իրենց անդամական պարտականութիւնը։ Վճարումները ընել անձամբ կամ թղթատարով Միութեանս գանձապահ Պ. Ս. Ճերմակեանի անուան, 31, rue Saint-Lazare, Paris (9e).

Դ. — Ծրագիր – կանոնագրի փոփոխութիւն. Օրէնսգէտներու կողմէ ուսումնասիրուեցան եւ մշակուեցան Միութեան ծրագրի փոփոխութիւնները, որոնք պիտի ենթարկուին սեպտ.ին գումարուելիք ընդհ. ժողովի քննութեան եւ վաւերացման։

Ե. — Կազմակերպչական աշխատանքներ. — Փարիզեան շրջանի վեց տարբեր արուարձաններու մէջ, այս ութ ամիսներու ընթացքին կատարուեցան շատ լուրջ կազմակերպչական աշխատանքներ։ Յոյս ունինք որ շուտով ամէն կողմ մեր Միութիւնը պիտի գտնուի իր անուան արժանի բարձրութեան վրայ, շնորհիւ կատարուած կազմակերպչական աշխատանքներուն։

Ամէն ասպարէզի մէջ կատարուեցան լուրջ աշխատանքներ, վերահաստատելու համար Միութեան հմայքը։

Նախկին Ռազմիկներու նախարարին այցը Միութեանս, պետական բոլոր զինուորական մարմիններու յարգանքը մեզի հանդէպ, Ապրիլ 11/24ի Սգատօնի կազմակերպութիւնը, բազմաթիւ հանրային մարմիններու ընծայուած դիւրութիւնները, Հանգստեան Տան կազմակերպութեան համար միւս մարմիններու հետ կատարուած համերաշխ գործունէութիւնը, մեր ընկերներու օգտին կատարուած բազմաթիւ դիմումները եւն. Միութիւնը դրած են իր երբեմնի արժանի բարձրութեան վրայ։

Արձակուրդներէն վերջ պիտի կարենանք հրատարակել Տեղեկատու մը (Bulletin), պիտի ձեռնարկենք փառապրքին հրատարակութեան, պիտի փութացնենք carte de combattantներու ստացումը եւայլն։

(Կնիք)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Թ.

Այս ճշմարտապէս նախախնամական բացակայութիւնը, որ դժբախտաբար շատ կարճ տեւեց, պատճառ եղաւ որ այս ողորմելի փախստականներէն շատեր կարենան նաւակներով կամ լողալով տակաւին նաւահանգիստը կամ Կալաթայի ծովեզրը մնացած նաւերը հասնիլ, որոնք խարիսխը վերցնելու կը պատրաստուէին արդէն։ Ահռելի անձկութիւնը արդէն Բերայի ճենովական պզտիկ քաղաքին մէջ ալ սկսեր էր տարածուիլ եւ բազմաթիւ բնակիչներ, կին, երիտասարդ, տղայ, կրօնաւոր ու կրօնաւորուհի, որոնք մեծ յոյս չունէին Սուլթանին դաշնագրութիւնները յարգելուն վրայ, իրենց կուրծքերը ծեծելով ու ողորմելի աղաղակներ արձակելով իրենք ալ ծովեզրը խուժեցին եւ պաղատեցան որ զիրենք ալ միասին առնեն, սատր փոխարէն կ'առաջարկէին յանձնել իրենց բերած հարստութիւնները։ Մայրերը իրենց զաւակները կը լքէին, զաւակները իրենց մայրերը։ Իրենց խելայեղ սարսափին մէջ ամէնքն ալ կը ձգէին իրենց ինչքերն ու գոհարեղէնները կամ յուսահատութենէն ծովը կը նետէին զանոնք։ Այս փախստականներէն շատեր ճամբան թալանող Թուրքերուն ձեռքն ինկան։ Ինչ որ գտնէին կը նըստէին վրան, նաւերը հասնելու համար, այնպէս որ շատեր խեղդուեցան եւ խիստ շատերն ալ չկրցան արդէն փախստականներով բեռնաւորուած եւ Թուրք նաւթաղանին սարսափին տակ մեկնելու տենդոտ պատրաստութիւններ տեսնող նաւերուն մէջ մտնել։

Դուկաս, ուրկէ կը քաղենք Կալաթայի բնակչութեան փախուստին այս ահռելի պատկերը, կ'ըսէ նաեւ թէ Սուլթանը տեսնելով որ իր զաւակները աւելի թալանով կը զբաղէին քան թէ փախստականներու ետեւէն վազելու, կատաղութենէն ակռաները կը կճրտէր։ Այն առեն, Զականփաշա, որ ինչպէս կը յիշէք, ամէն գնով վերջին յարձակումը գործելու գաղափարը պաշտպանած էր եւ անկէ ի վեր Սուլթանին աչքին լոյսը եղած էր, յաղթութենէն վերջ վազեց Կալաթա որուն դուռները Ճենովացիները կռնակի վրայ բացեր էին իր առջեւ։ Ճամբան հանդիպելով փախստականներու այդ ամբոխին եւ Ճենովայի հետ ապագայ կնճռոտութիւններէ վախնալով, անոնց մէջտեղ խօսեցաւ եւ Սուլթանին անունով երդում ըրաւ թէ ո եւ է վնաս պիտի չգայ իրենց. — « Մի փախիք, պոռաց, Սուլթանին բարեկամներն էք դուք ու ձեր քաղաքը որ եւ է վնաս, որ եւ է ջարդ պիտի չկրէ ու ժամանակին Յոյներու հետ կնքած ձեր դաշնագրութիւնները հիմա Սուլթանը շատ աւելի լաւ պայմաններով պիտի վերանորոգէ ձեզի հետ։ Թողէք փախչելու ամէն գաղափար, որպէսզի Սուլթանին զարհուրելի բարկութիւնը չհրաւիրէք ձեր վրայ »։

Բաւական թիւով Ճենովացիներ հաւատացին այս խօսքերուն եւ մնացին. բայց մեծ մասը, ո՛վ որ կրցաւ կծիկը դրաւ, որովհետեւ երբեք վստահութիւն չունէին Զական փաշայի խօսքերուն վրայ. եւ աղէկ ալ ըրին. վասն զի Թուրք ծովակալ Շամուզա վերջապէս յաջողելով շուրջը հաւաքել թալանի գացած Թուրք նաւազները, իր նաւերով արդէն բացուած Շղթայէն նաւահանգիստ մտեր եւ տակաւին հոն մնացած քրիստոնեայ նաւերը ջնջել սկսած էր։ « Քանի մը հատը ընկղմեց եւ քանի մը հատն ալ նաւազներով միասին գերի բռնեց։ Իսկ իտալական մեծ ու փոքր նաւերը արդէն կծիկը դրած էին։ Յետոյ, իր նաւերուն բարձունքէն յարձակեցաւ նաւահանգստին վրայ նայող դուռներուն դէմ եւ տեսնելով որ գոց են տակաւին, իրենց հիմերէն քակեց զանոնք եւ գետինը նետեց եւ այդ բացուածքէն քաղաք մտաւ. բայց իր դէմը գտաւ շատ մը Յոյներ, որոնք դիմադրելու պատրաստ էին. որովհետեւ յաղթական Թուրք բանակը տակաւին քաղաքին այս մասը չէր հասած. այնքան հեռու էր յարձակման գլխաւոր կէտէն եւ Թուրք զինուորները այնքան զբաղած էին թալանելու։ Հետեւաբար անմիջապէս յարձակեցաւ այդ պատերազմիկներուն վրայ եւ արնպէս ջարդեց զանոնք որ արիւնը գետերու պէս կը հոսէր դուռներուն տակ։ Այդ պահուն հասաւ նաեւ ցամաքային բանակը »։

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ « ՅԱՌԱՋ »Ը

Պիտի խորհրդակցի Միջին Արեւելքի ցամաքային ուժերու հրամանատարին՝ զօր. Ռապըրթսընի հետ, ճշդելու համար թէ ինչ միջոցներ ձեռք պիտի առնեն, եթէ Եգիպտոս խզէ 1936ի անգլեւեգիպտական դաշնագիրը:

Ամերիկա չի հաւատար

ԹԷ ՄՈՍԿՈՒԱ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԷ

Նախագահ Թրումըն պաշտօնապէս խորհրդարանին յանձնեց Ս. Միութեան Գերագոյն խորհուրդի նախագահին՝ Շվէրնիկի նամակը, որով խաղաղութիւն կ'առաջարկէր, ի պատասխան Մ. Նահանգներու խորհրդարանի մէկ բանաձեւին:

Այս առթիւ պարզելով իր տեսակէտները, Թրումըն կ'ըսէ. — Եթէ Ս. Միութիւնը իսկապէս խաղաղութիւն կ'ուզէ, պէտք է մեզի միանայ կատարեալ ուղղամտութեամբ եւ անկեղծ ճիգով մը, սպառազինութիւնները կրճատելու եւ հիւլէական ուժը հսկողութեան տակ առնելու համար:

— «Արդ, Ս. Միութիւնը չէ բարեփոխած իր քարոզութեան հանգամանքը եւ հրապարակային յայտարարութեանց շեշտը Մ. Նահանգներուն հանդէպ: Եթէ խորհրդային կառավարութիւնը իրապէս խաղաղութիւն կ'ուզէ, պէտք չէ որ ծաղրէ Միացեալ Ազգերը, պէտք չէ որ քաջալերէ զինեալ նախայարձակումը ի հեռուկս Ազգաժողովին որոշումներուն: Ան պարտաւոր է սրտինաւորապէս աջակցիլ, հաշտութեան պայմաններ հաստատելու համար Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Ճափոնի մէջ: Պէտք չէ որ բռնի ուժ գործածէ, կարգ մը երկիրներու մէջ պահելու համար պետական կարգուսարք մը որ չի վայելեր ժողովուրդին հաւանութիւնը: Պէտք չէ որ քաջալերէ խռովարարական շարժումները կարգ մը երկիրներու մէջ: Պէտք չէ որ խեղաթիւրէ ժողովուրդներու եւ կառավարութեանց շարժառիթները եւ գործերը: Պէտք չէ որ բռնաբարէ մարդուն հիմնական իրաւունքները եւ ազատութիւնը: Բառերու փոխարէն, այսպիսի գործերով միայն Ս. Միութիւնը կրնայ ապացուցանել թէ իրապէս խաղաղութիւն կ'ուզէ»:

Նախագահը միեւնոյն ատեն կը գանգատի որ Քրեմլ. ժողովը 115 միլիոնէն 85 միլիոն տոլարի պեղչած է «Ամերիկայի Ձայն»ին յատկացուած վարկը եւ դիտել կու տայ թէ այս կրճատումը ծանրապէս պիտի վնասէ այդ ձեռնարկին, ճիշդ այն պահուն երբ համայնավարական քարոզութիւնը կը ձնշէ աշխարհի վրայ յարաճուն ուժգնութեամբ:

Անգլեւիրանեան վէճը

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ բանակցութիւնները կատարեալ անելի մը մատնուած են, եւ միայն Իրանի կառավարութեան կողմէ նոր զիջում մը կրնայ կանխել վերջնական խզումը:

Թրումընի խորհրդականը, Պ. Հէրիմըն առջի օր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Տոքթ. Մոսատեղի եւ Պ. Սթոքսի հետ ելք մը գտնելու համար: Նոր տեսակցութիւն մըն ալ պիտի ունենար երէկ: Հըրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Հէրիմըն բացատրած է Իրանի կառավարութեան թէ շահը կէս առ կէս բաժնելու առաջարկը շատ բանաւոր է եւ ամէնէն գոհացուցիչ եղանակը՝ Իրանի քարիւղին արտադրութեան եւ վաճառման համար: Ուստի ամէն միջոց կը փորձէ, Պարսիկները համոզելու համար:

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ ամէն յոյս կորսուած չէ տակաւին: Տոքթ. Մոսատեղ ժպտուն դէմք մը ունէր երկուշաբթի օր, երբ Հէրիմընը եւ Սթոքսը տեսնելու կ'երթար, Շահին ներկայանալէ վերջը: Այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

«Այսօր գործին վիճակը աւելի լաւ է քան երէկ. հետեւաբար աւելի լաւատես եմ: Կը յուսամ թէ ի վերջոյ արդիւնքի մը պիտի յանգին մեր աշխատանքները: Առ այժմ պիտի չհրատարակուի Իրանի պատասխանին բնագիրը: Նոր ժողով նշանակուած չէ. Պ. Սթոքսի ձգած եմ ըսել թէ ե՛րբ կ'ուզէ նոր ժողով մը գումարել»:

Վարչապետը հերքեց այն լուրերը թէ Պ. Հէրիմընի ճնշումին տակ ինկած է:

Իրազեկներու կարծիքով, եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ, վերջին պահուն Շահը միայն կրնայ ելք մը գտնել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ծերակուտականներէն Մըք Քարէն, որ մասնաւոր յանձնախումբի մը նախագահն է, յայտարարեց թէ հինգ միլիոն օտարականներ, որոնք Ամերիկա մտած են ապօրինաբար, կրնան վտանգաւոր դառնալ պատերազմի պարագային: «Անոնց մէջ կան բազմաթիւ գործօն համայնավարներ, Սիկիլիացի աւազակներ եւ ուրիշ ոճրագործներ»:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ երիտասարդական փառատօնին 1500 չեհ պատուիրակներուն գլխաւոր թարգմանը, Եոզէֆ Քովալսքի, 20 տարեկան, արեւմտեան Պերլին ապաստանեցաւ, մերժելով իր երկիրը վերադառնալ: Իր յայտարարութեան համաձայն, 1500 պատուիրակներուն մէջ կային 800 ծանօթ լրտեսներ եւ տեղեկատուներ: «Մեզ Պերլին փոխադրեցին գոց հանրակառքերով եւ երբեք թոյլ չտուին մինակ մնալ»: Ռուսական պատուիրակներէն մէկն ալ, նոյնպէս փախստական, կ'ըսէ թէ 3000ի փոխարէն միայն 700 հոգի Պերլին եկան:

ՔՈՐԷԱՅԻ զինադադարի բանակցութիւնները առկախ կը մնան տակաւին: Կարմիրները «անմիջական գոհացում» պահանջեցին առջի օր, գանգատելով թէ Ազգաժողովին զինուորները խախտած են չէզոք գօտին: Դաշնակիցներն ալ ուրիշ գանգատներ կը յայտնեն: Զինեալ ընդհարումները կը շարունակուին, բայց տակաւին լաւատեսութիւն կը տիրէ զինադադարի յաջողութեան մասին:

ԲՈՒՐԴԻՆ ԳԻՆԸ պիտի բարձրանայ 1951 — 1952ի եղանակին:

ՅԱՌԱՋի տարածման համար

ԱՊԱՏԱՆԷՆ (Իրան) Ընկ. Աւետիս Գէորգեան 3.000 ֆրանք կը տրամադրէ ՅԱՌԱՋի տարածման համար, իր խմբագրատուն այցելութեան առթիւ:

× ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ընկ. Ղազարոս Կիւլեան 500 ֆրանք:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ կը յանձնարարէ Միջին Ֆրանսայի իր մասնաճիւղերուն որ առաջ իրեն հաղորդել օդափոխութեան կայանի համար արձանագրուած տղոց անունները (ծննդեան թուականներով եւ հասցէներով միասին):

× Ֆր. Կ. Խաչի Կրընոպլի օդափոխութեան կայանին մէջ սեպտեմբեր ամսուան համար քանի մը տրամադրելի տեղեր կան: Արձանագրուելու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել Տիկ. Թադէոսեանի, 5, rue Mayran, Paris (9) — Téléphone : TRUdaine 27-35.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 54րդ տարեդարձին առթիւ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբին, օգոստոս 26, կիրակի օր ամբողջ օրը, Le Col sur Loupի գետեզերքի ծառախիտ անտառներուն մէջ:

Կը հրաւիրուին Նիսի մեր հայրենակիցները անխտիր:

Կը խօսի ընկ. Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ:

Մասնաւոր օթոքարը կը մեկնի ժամը 9ին Place Massénaէն: Ուշ մնացողները կրնան Gare d'autobusէն առնել հետեւեալ ժամերուն. — 10, 11, 14 15 եւ 16.30: Իջնել Grand Boulevard, Le Col-sur-Loup, Quartier St-Donat:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ-ԲԺԻՇԿ

ժող. ամսաթերթ բժշկութեան

խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՏԱՍՆԸՄԷԿԵՐՈՐԴ տարի, թիւ 127-128, Յուլիս-Օգոստոս: ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. — Պահածոյ երաժշտութիւն (Շ. Նարդունի). — Քաղցկեղ (Տոքթ. Կէտիկեան). — Խրատներ հայ մայրերուն (Տոքթ. Գասպարեան). — Արեւը կ'այրէ (Տոքթ. Սերոբեան). — Մեր մորթին պաշտօնը (Տոքթ. Գալուստեան). — Տառեխի մասին (Ղ. Ներկարարեան). — Հայաստան նախ քան Հայաստան (Փրոֆ. Հրոզնի). — Զողարուժութիւն (Տոքթ. Լուֆման). — Բժշկութիւնը Եգիպտոսի մէջ (Յ. Հիսայեան). — Ամուսնութիւն ազգականներու միջեւ (Տոքթ. Խաչերեան). — Համբոյրի ձեւեր (Քաղհեան). — Հարցարան:

Բաժանորդագրութիւնը տարեկան 750 ֆրանք Ֆրանսա, 900 ֆրանք ուրիշ երկիրներ:

Դիմել Շ. Նարդունիի 17, Rue Damesme, Paris.

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԷՆ սակաւաթիւ օրինակներ կան Յառաջի խմբագրատունը. — 3 օրինակ միայն Հեթանոս Երգեր, գինը 2000 ֆրանք, 6 օրինակ Հացին Երգը գինը 500 ֆր.: 4 օրինակ Concubine (Հարճը) գինը 250 ֆր.: 2 օրինակ Արեան Ցեղթանակ (ձայնագրուած) գինը 250 ֆր.:

Դիմել վարչութեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գրասենեակի մէջ աշխատելու համար հայ Օրիորդ մը սղագիր - մեքենագիր (sténo-dactylo) որ լաւ հայերէն եւ ֆրանսերէն գիտնայ:

Դիմել Installation Electro - Mécanique, 14 rue Rochambeau, Paris, métro Cadet :

Le Gérant : A. KERCESSIAN

Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գինն 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Jeudi 23 Août 1951 Հինգշաբթի 23 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6540 - Նոր շրջան թիւ 1951 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«Ո՞ՐՆ Է, ԲԱԲՕ, ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

Երկրորդ տարին է որ արտասահմանէն Հայեր կ'երթան Պոլիս եւ Թուրքիոյ զանազան կողմերը, օգտուելով բացառիկ արտօնութենէ մը (երթալ — գալ՝ չորս ամիս):

Իրազեկներ եւ ականատեսներ կը պատմեն թէ այս տարի աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն գացողները:

Կ'երթան ոչ միայն Եւրոպայէն եւ Ամերիկայէն, այլ եւ Միջին Արեւելքէն — Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս, եւ այլն:

Մեծ մասին համար, «Վոսփորի գեղածիծաղ ափերը» կը պահեն իրենց հմայքը, հաճելի արձակուրդ մը անցընելու համար:

Ուրիշներ կ'երթան իրենց ազգականները տեսնելու կամ ընտանեկան գործեր կարգադրելու:

Մինչեւ Անատոլուի խորերը գացողներ ալ պակաս չեն:

Ամէն պարագայի մէջ, մեր աչքին առջեւ կը պարզուի անցուդարձ մը որ տուն կուտայ զանազան խորհրդածութեանց:

Ուրեմն կրնա՛ս թշնամի երկիր մը երթալ, ամառնային արձակուրդը անցընելու համար, բայց ոչ քու երկիրդ:

Հայաջինջ Սարսափներէն երեսուն այսքան տարի վերջը, կրնա՛ս Թուրքիա երթալ եւ պտտիլ չորս ամիս:

Բայց, իրաւունք չունիս քու հայրենիքիդ արեւը տեսնելու, պտոյտը շարունակելով մինչեւ Պաթում: Կամ Վոսփորէն անցնելով առանց քարափ իջնելու...

Զրկուած ես նոյն իսկ սովորական շրջիկի մը տրուած արտօնութենէն:

Եւ այս՝ իբրեւ ընդհանուր օրէնք:

Տարագիր բազմութիւնները երախտապարտ պիտի մնային, եթէ արգելքը հաստատուած ըլլար համաձայն մասնաւոր ցանկի մը:

Ամէն երկիր ունի այդպիսի ցանկեր:

Թուրքիան ալ տարիներ առաջ դուռները փակեց 150 Թուրք երեւելիներու առջեւ, յետոյ ընդհ. ներում հռչակելով:

Եթէ Մոսկուան եւ Երեւանը յիսուն կամ հարիւր յիսուն հազարնոց «սեւ ցանկ» մը կազմած ըլլան, տակաւին հարիւր հազարաւորներ կան, որոնք ոչ աջին հետ գործ ունին, ոչ ալ ձախին:

Հաստատուած կարգուսարքէն քա՞ր մը կը գլորի կամ կոլխոզներու արեւը կը մարի՞, եթէ դուռները բանան ամառնային արձակուրդի առթիւ: Եթէ քանի մը հազար «բարեյոյս» տարագիրներ ընդունին, իբրեւ շրջիկ:

Թո՞ղ ըլլայ քանի մը ամսուան համար, ինչպէս Թուրքիոյ մէջ:

Ինչո՞ւ չերթան չտեսնեն Արարատեան դաշտն ու Արագածը, հեռուէն դիտելով ամենհի եւ խորախորհուրդ Արարատը:

Ինչո՞ւ իրենց հոգին չպայծառանայ, ի տես Հրազդանի եւ Սեւանի, Էջմիածնի կամ Իջեւանի:

Թող երթան ըմպեն հայրենիքին անմահական ջուրերը եւ Արարատի անարատ գինին, բաժակներ պարպելով բնիկներուն եւ նորեկներուն հետ, — անոնց հետ որ գացին 1946-47ին:

Թող ճաշակեն աննման դեղձն ու ծիրանին, եւ երեսունեւվեց կամ յիսուն տեսակ ընտիր խաղողները:

Միեւնոյն ատեն տեսած կ'ըլլան կատարուած նուաճումները՝ շինարարութեան, ճարտարարուեստի թէ մշակոյթի ճակատին վրայ: Աչօքբաց՝ օք: Առանց միջնորդի կամ խօսնակի:

Եւ երբ վերադառնան, իրենց կարգին լուսաբանած կ'ըլլան տարագիր բազմութիւնները, իբրեւ կենդանի վկաներ:

Այն ատեն, կրնան գիտակցօրէն երգել եւ ձեռնհասօրէն պատասխանել, բանաստեղծին հետ.

— Ո՞րն է, բաբօ, մեր հայրենիք:
— Էն որ ունի բարձր երկինք. — Էն որ ունի կարմիր արեւ, — Իր կապուտակ գլխի վերեւ: — Էն որ ունի մէջ լամպերուն, — Լեռն Արագած՝ բարձր ու սիրուն: — Էն որ տեսքով իր Սեւանի. — Մազերն արծաթ ու գեղանի՝ — Նստած հսկայ կը նմանի: — Էն որ ունի աշխարհի թագ. — Հանց թափառող՝ Մասիս ճերմակ. (Ց. Տիրազ):

Հայրենիքին չահն իսկ չէ՞ թելադրեր պարբերական պտոյտներ սարքել — փոխադարձաբար — քանի որ հին ազգաց պատմութիւն դարձաւ ներգաղթը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ ՄԸ

Զարմանալի համաճարակ մը կը տիրէ հայկական մամուլին մէջ, հետզհետէ տարածուելով:

Թերթեր կան որոնք ամբողջ յօդուածներ, խմբագրականներ, տոմսեր, թղթակցութիւններ եւ ուրիշ նիւթեր կ'արտատպեն, առանց որ եւ է աղբիւր յիշելու:

Եւ ի՛նչ այլանդակութիւններ կը ծագին:

Աշխատակցի մը յօդուածը կամ թղթակցութիւն մը կ'արտատպուի Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, իբրեւ սեփական:

Թերթը կ'երթայ Միջին Արեւելք: Հոն կ'արտատպուի պոլսական թերթի մը անունով:

Յետոյ կուգայ Փարիզ, եւ նորէն կ'արտատպուի:

Այս անգամ, խմբագրութիւնը անճարակ խաղ մը փորձելով, վերջին արտատպողին անունը կը կրճատէ, եւ սկզբնատառ մը կը սահեցնէ:

Առանց անդրադառնալու որ իր քթին տակն է բուն աղբիւրը:

Թերթեր կան որ նոյն աղբիւրէն քանի մը հատ կ'արտատպեն միեւնոյն թիւին մէջ, անփոփոխ պահելով խորագիրները եւ խմբագրութեան ծանօթութիւնը:

Ո՛րքան պատկերազարդ օրինակներ կրնայի արձանագրել, միայն վերջին վեցամսեակի թերթերը պրպտելով:

Թերթեր կան որ իրենց իսկ հրատարակած գրութիւններն ալ կ'արտատպեն, քանի մը ամիս կամ քանի մը տարի վերջը, երբ զայն տեսնեն ուրիշ թերթի մը մէջ...

Չեմ գիտեր ինչո՛ւ յամառօրէն կը շարունակուին այս անավարի սովորութիւնը, որ պոլսական — հռոմէական կը համարուէր, երբեմն...

ՅԱՌԱՋն ալ երբեմն զանց կ'առնէ թերթին անունը, երբ յօդուածագիրը միեւնոյն ատեն իր աշխատակիցն է եւ կուսակցական խնդիրներ կը շօշափէ:

Այս «ներքին համաձայնութիւնը» չի կրնար արդարացնել մեր մատնանշած համաճարակը:

Ամէնէն առաջ աշխատակիցները կը տրտնջան այս «պաշը - պօզուք» վարժութեան դէմ:

Մե՞նք ալ յայտարարենք թէ «ամէն իրաւունք վերապահուած է», ինչպէս ամէն օր կը յիշեցնէ միջազգային մամուլը: Նոյն իսկ մամնաւոր լուր մը հրատարակած ատեն:

ՎԱՀԷ

Ֆրանսայի ներքին հոգերը

Ազգ. Ժողովը ուրբաթ օր պիտի քննէ դպրոցական խնդիրը (նպաստ ոչ-պետական դպրոցներու), որուն մասին օրինագիծ մը ներկայացուցած են չափաւոր կուսակցութիւնները: Պայքարը հետզհետէ կը սաստկանայ մեծամասնութեան ծոցին մէջ, սպառնալով խախտել դահլիճին դիրքը: — Կառավարութիւնը երէկ պիտի որոշէր ցորենին գինը, որ 2600 ֆրանք էր անցեալ տարի եւ կրնայ 3400—3500ի բարձրանալ այս տարի: (Հողագործները կը պահանջեն 3800 ֆրանք): Մասնագէտներու կարծիքով, նոր յաւելումով հացին գինը պիտի բարձրանայ 11—12 ֆրանք: Կը խորհուի միս ներածել դուրսէն, գինը իջեցնելու համար:

╳ Նախարարական յանձնախումբ մը քննելով ընկերային ապահովութեան նիւթական տագնապը, օրինագիծ մը պատրաստած է, սոփոողական միջոցներ ձեռք առնելու համար: Յանձնախումբը կ'առաջարկէ քսան միլիառ ֆրանքի վարկ մը բանալ, որպէս զի կարելի ըլլայ շարունակել վճարումները:

Օրինագիծը, որ պիտի քուէարկուի օգոստոս 30ին, կը տրամադրէ փութացնել անդամատուքերու վճարումը, կրճատել դատական հետապնդումներու պայմանաժամը, զեղչել պարտքի համար սահմանուած տուգանքները, եթէ ենթական բարեմիտ է եւ խնկապէս անելի մատնուած ենե.:

ԱՀՌԵԼԻ ԹԱԹԱՌԸ, որ աւերած էր Ճամայիքա կղզին, 155 հոգի մեռցնելով, այժմ կը սպառնայ Մեքսիկայի: Երկրին երկու մեծ նաւահանգիստները, Թամփիքօ եւ Վերա Քրուզ, արտակարգ միջոցներ ձեռք առին: Առաջին քաղաքը, որ հաստատուած է ճահճային դաշտի մը վրայ, ունի 100,000 բնակիչ:

Անգլօ-իրանեան վէճը

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՏ ԱՌԱՒ ԻՐ ԾՐԱԳԻՐԸ, ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ՄԸ ՑԱՆՑՆԵԼՈՎ

Բրիտանական պատուիրակութեան նախագահը, Րիչըրտ Սթոքս (նախարար), առջի օր ետ առաւ իր ծրագիրը, եւ նոր առաջարկ մը ներկայացուց, պայմանաժամ տալով մինչեւ չորեքշաբթի կէս օր:

Եթէ Պարսկաստան այս առաջարկն ալ մերժէ, նախարարը պիտի հեռանայ Թեհրանէն: Արդէն իսկ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, Աբատանի մէջ մնացած անգլիացի պաշտօնեաներն ալ տեղափոխելու համար: Արդէն ճամբայ հանուած են 120 հոգի. որով Աբատանի մէջ կը մնան 550 Անգլիացիներ, իսկ նաւթահորերուն մէջ 230 հոգի:

Երէկ հեռագիրը կը հաղորդէր թէ Տոքթ. Մոսատեղ Պ. Սթոքսի նոր առաջարկն ալ մերժելով հանդերձ, խնդրած է երկարաձգել տրուած պայմանաժամը, որպէս զի կարենայ խորհրդարանին կարծիքն առնել:

Վերջնագիրը յանձնելէ առաջ, Պ. Սթոքս երկու ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իրանի վարչապետին հետ: Նախագահ Թրումընի խորհրդականը, Հէրիմըն, որ ներկայ էր այս տեսակցութեան, համաձայն է Սթոքսի նոր առաջարկին, բայց ոչ վերջնագրին, միշտ այն յոյսով թէ կարելի է ելք մը գտնել վերջին պահուն:

Բրիտանական նոր առաջարկն է անգլիացի ընդհ. տնօրէն մը նշանակել, նաւթահորերուն ամենօրեայ գործերը եւ մասնագիտական աշխատանքները վարելու համար: Այս ընդհ. տնօրէնը պատասխանատու պիտի ըլլայ Քարիւղի Իրանեան ազգ. ընկերութեան: Տոքթ Մոսատեղ այս առաջարկն ալ մերժելով, դիտել տուած է թէ անգլիական պաշտօնէութիւնը կրնայ անգլիացի վերատեսուչ մը ունենալ, բայց ինք չի կրնար համոզուժել որ Պարսիկները հրամաններ ստանան Անգլիացիէ մը:

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Պ. Սթոքս վարչապետին հետ տեսակցելէ առաջ, Շահին այցելած էր, ըսելու համար թէ ետ կ'առնէ իր ծրագիրը:

Պ. Սթոքս հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ, լրագրական ասուլիսի մը առթիւ.

— Իմ բոլոր ջանքերս կը ձգտէին ուղղամիտ եւ գործնական լուծում մը գտնելու: Կը ցաւիմ եթէ երեւոյթները ցոյց տան թէ ձախողած եմ: Կը յուսամ թէ Մոսատեղի կառավարութիւնը պիտի մտածէ մինչեւ վաղը կէս օր (չորեքշաբթի), եւ պիտի ընդունի այն օգնութիւնը եւ բարեացակամութիւնը զոր իր տրամադրութեան տակ կը դնեմ ի շահ Իրանի, նոյն իսկ վերջին պահուն: Եթէ չընդունի, ուրիշ բան չի մնար ինծի եթէ ոչ վերադառնալ»:

Իր յայտարարութեան համաձայն, Տոքթ. Մոսատեղ կ'ուզէ պահել Անգլօ-իրանեան ընկերութեան 3000 անգլիացի պաշտօնեաները, բայց չընդունիր ուրիշ որ եւ է կարգադրութիւն:

Պ. Հէրիմըն ամէն միջոց կը փորձէ վերջին պահուն, որպէս զի բանակցութիւնները չխզուին: Ամերիկացի բարեխօսը մասնաւոր գիր մը ուղղեց Իրանի վարչապետին, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— «Իմ կառավարութեան կարծիքով, օտար ստացուածքի մը գրաւումը կառավարութեան մը կողմէ, առանց համապատասխան հատուցման կամ փոխադարձաբար գոհացուցիչ համաձայնութեանց, աւելի շատ բռնագրաւում է քան ազգայնացում: Անհրաժեշտ է համաձայնութեանց յանգիլ: Այդպիսի համաձայնութեանց շնորհիւ կարելի է իրականացնել Իրանի ազգային տենչերը, մէջն ըլլալով քարիւղի ճարտարարգործութիւնը, եւ մեծամեծ շահեր ապահովել, անմիջապէս զարկ տալով Իրանի տնտեսական զարգացման»:

╳ Անգլիոյ վարչապետը կարճ կապելով իր արձակուրդը, Լոնտոն վերադարձաւ սոփոողաբար, նախագահելու համար նախարարական բացառիկ ժողովին: Կառավարութիւնը այլ եւս տրամադիր չէ որ եւ է նոր զիջում ընելու Պարսկաստանի:

╳ Խ. Միութիւնը մինչեւ հիմա լռութիւն կը պահէր անգլօ-իրանեան վէճի մասին: Առաջին անգամ ըլլալով, Կոմինֆորմի պաշտօնաթերթը յօդուած մը կը հրատարակէ իր վերջին թիւին մէջ, «Թուտեհ» ստորագրութեամբ, ամբաստանելով Տոքթ. Մոսատեղը թէ «սարկօրէն հպատակելով ամերիկացի աշխարհակալներու հրահանգներուն, լռելեայն կ'ընդունի Նախագահ Թրումընի միջամտութիւնը»: Եւ անշուշտ կը մաղթէ որ ձախողին բանակցութիւնները: Այս առթիւ կը խոստովանի թէ ժողովրդական ճակատը ներշնչած է վերջին գործադուլները եւ գետին կը պատրաստէ, որպէս զի համայնավարներուն յանձնուի Պարսկաստանի կառավարութիւնը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՊՐՊՏՈՒՄՆԵՐԸ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պրոֆ. Քիրիաքօփուլոս շարունակելով տեղեկութիւններ տալ Յունաստանի համալսարաններու մասին, ըսաւ.

— Գերմանական գրաւման շրջանին բազմաթիւ կազմածներ եւ գոյքեր կորսուեցան. բայց, հակառակ մեծ դժուարութիւններուն, դասախօսութիւնները շարունակուեցան համալսարանի շէնքէն դուրս, փոքր սրահներու մէջ, վառ պահելով հայրենասիրական ոգին այն վտանգի եւ օրհասական շրջանին: Համաշխարհային Բ. պատերազմէն ետք թէ՛ ժողովուրդին, թէ՛ Մարշըլի ծրագրին եւ թէ՛ ամերիկացնակ Յոյներու օգնութեամբ վերակազմուեցան համալսարանները ու նորանոր կազմածներով ճոխացան աշխատանոցները: Այսօր կարելի է ըսել թէ Աթէնքի եւ Թեսալոնիքիի համալսարանները կենսունակ կեդրոններն են գիտութեան եւ մշակոյթի, որոնց կապուած է ջերմօրէն յոյն երիտասարդութիւնը:

— Ուսանողները միայն հարուստ դասակարգի՞ զաւակներ են:

— Ո՛չ. վաճառականին թէ բժիշկին, պետական պաշտօնեային թէ հողագործին, արհեստաւորին թէ բանուորին զաւակները հաւասարապէս կ'ուսանին, առանց դասակարգի եւ սեռի խտրութեան: Յաջողակներուն կը տրուին թոշակներ եւ ազատ ուսում: Մեր զոյգ համալսարաններուն մէջ կ'ուսանին նաեւ Պոլսէն եւ Կիպրոսէն եկած երիտասարդներ: Դժբախտաբար այս վերջինները յաճախ չեն կրնար վերադառնալ իրենց հայրենի կղզին:

— Օտար վարժարաններ կա՞ն Յունաստանի մէջ:

— Այո՛, Ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան երկրորդական վարժարաններ: Նախապէս կային նաեւ գերմանական եւ իտալական վարժարաններ, բայց վերջին պատերազմէն ի վեր փակուած են եւ հաւանաբար դեռ երկար տարիներ անցնին, մինչեւ որ ժողովուրդը մոռնայ այդ պետութեանց գործած անիրաւութիւնները:

— Ո՞ր օտար լեզուները տարածուած են Յունաստանի մէջ:

— Առաջ Ֆրանսերէնն էր, բայց հիմա անգլիերէնն է ամէնէն տարածուած օտար լեզուն: Գերմաներէն եւ իտալերէն գիտցողներ ալ կան, մանաւանդ գիտական շրջանակներու մէջ:

— Ձե՞ք կարծեր որ Գերմանիոյ հանդէպ եղած հակակրանքը չուտով անհետանայ տնտեսական սերտ կապակցութեան շնորհիւ:

— Եթէ գիտնաք թէ Գերմանացիները ի՛նչ կամայական եւ անգութ վարմունք ունեցան յոյն ժողովուրդին հանդէպ, պիտի կասկածիք ինծի պէս թէ շուտով կրնան մոռցուիլ այդ ցաւերը:

ՀԱՅԵՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

— Ի՞նչ կարծիք կայ Յունաստանի Հայերու մասին: Գիտէք թէ մօտ երեսուն հազար Հայեր կ'ապրէին Յունաստանի մէջ: Անոնց մէկ մասը Հայաստան փոխադրուեցաւ, ուրիշներ հեռացան օտար երկիրներ եւ հիմա ունինք միայն հազիւ տասը հազարնոց գաղութ մը՝ ամփոփուած գլխաւորապէս Աթէնքի եւ Թոսալոնիքիի մէջ եւ շուրջը:

— Եթէ անկեղծօրէն խօսիմ ձեզի, պէտք է ըսեմ թէ մենք սիրով ընդունեցինք Հայերը մեր երկրին մէջ՝ 1922ի դժբախտութենէն ետք: Տարբերութիւն չդրինք Մերձաւոր Արեւելքի եւ Թրակիոյ Յոյներուն եւ Հայերուն միջեւ եւ երկու ժողովուրդներուն յարաբերութիւնները շատ սիրալիր էին: Հարցը փոխուեցաւ, սակայն, երբ Բ. աշխարհամարտին Գերմանացիները մտան մեր երկիրը: Շատ Հայեր Գերմանացիներուն օգնեցին ի վնաս հիւրասէր երկրին իբրեւ թարգման, ապրանք ճարող, լրատու եւայլն: Այս պարագան հակակրանք ստեղծեց յոյն ժողովուրդին մէջ. հասկնալի է: Հետագային EAMի մէջ ալ հայ ռազմիկներ կային. այն EAMին, որ օրինազանց եւ անգութ տարրերու համախմբում մըն էր: Անոր գործակիցները ոչ միայն կ'աւերէին եւ կը սպաննէին, այլ եւ քարոզչութեան գործիք կը ծառայէին օտար պետութեան մը:

— Ձե՞ք կարծեր թէ այս պարագաները անհատական, մասնակի հանգամանք ունէին, հետեւանք՝ օրուան դէպքերուն: Իմ կարծիքով սխալ է անհատներու գործերը վերագրել ամբողջ գաղութին, օրինակ՝ անոնք որ EAMին կը գործակցէին, գազանօրէն սպաննեցին նաեւ հայրենասէր Հայեր:

— Անշուշտ անհատներ էին գործողները, բայց ընդհանրապէս որոշ համակրանք կար գրաւողներուն հանդէպ, մինչ յոյն ժողովուրդը կը սպասէր որ միանմաբար գործէին: Եւ երբ պատերազմէն վերջ Հայերը զանգուածօրէն լքեցին մեր երկիրը՝ երթալու համար սովետական « դրախտ »ը, նախ մտածեցինք թէ այս Հայերը ապերախտ են, կը հեռանան այն երկրէն, ուր հաւասար իրաւունքներ կը վայելէին երկրին բուն ժողովուրդին հետ: Յետոյ խորհեցանք թէ դոհ պէտք է ըլլանք, որովհետեւ այն տարրը որ ինքզինքը օտար կը զգայ, լաւ է որ հեռանայ:

— Թոյլ տուէք որ ըսեմ թէ միակողմանի խորհրդածութիւն մըն է որ կ'ընէք Հայերուն հանդէպ: Ո՛րքան Յոյներ Թուրքիայէն գաղթած են Յունաստան, երբ տակաւին ճնշում չկար Թուրքերու կողմէ: Անոնք կ'ուզէին երթալ իրենց պապերու հայրենիքը, Յունաստան: « Աթինա՛ », այս էր կարգախօսը: Յունաստանի Հայերն ալ Հայաստան գացին նոյն հայրենասիրութեամբ, ո՛չ թէ Յունաստանի հանդէպ դժգոհանքէ մղուած: Բայց հետաքրքրական էր գիտնալ թէ ի՛նչ կը խորհին Յոյները հիմա, պատերազմէն հինգ տարի վերջ, Հայերուն մասին:

— Քանի ժամանակը կ'անցնի, մարդիկ այնքան կը միտին մոռնալ ու ներել: Մանաւանդ որ, մնացեալ հայկական փոքր գաղութը ցոյց կուտայ մեծ հաւատարմութիւն երկրին հանդէպ: Համակրանքի վերահաստատման մէջ թերեւս բաժին ունի նաեւ « դրախտ » գացող Հայերու դժբախտ ճակատագիրը: Մենք խորապէս ցաւեցանք այն Հայերուն համար, որոնք միամտութեամբ հեռացան մեր երկրէն:

Շնորհակալութիւն յայտնեցի յարգելի պրոֆէսորին իր սրտաբաց խօսքերուն եւ այնքան թանգարժէք տեղեկութիւններուն համար արդի Յունաստանի մասին:

Այս առթիւ կ'ուզէի դիտել տալ թէ Հայերս պարտաւոր ենք հետեւիլ մեր բնակած երկիրներու հանրային կարծիքին մեզի հանդէպ, եւ ձեռնարկել սխալները լուսաբանելու, կամ եղած դիտողութիւնները ընդունիլ եւ ուրիշ ճամբաներ ընտրել՝ դժգոհութիւնները պակսեցնելու համար:

Ամէն պարագայի տակ, անգործ չնստիլ:

Մեր ազգին ճակատագիրը այնպէս դասաւորուած է որ, կամքէ անկախ պատճառներով՝ ստիպուած ենք բնակիլ մեզ հիւրընկալած ժողովուրդներու հետ: Ուրեմն պարտաւոր ենք շրջահայեաց ըլլալ, քանի որ մեր մէկ վրիպումը տասնապատիկ ծանր կը հաշուեն քան մեծամասնութեան պատկանող անհատին յանցանքը:

Տոքթ. ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

LOUIS JOUVET

Շատ դժուար կը թուի, նոյն իսկ աւելորդ՝ խօսիլ մեծ մահերու մասին: Մահեր որոնց ձգած պարապը այնքան մեծ է, այնքան անփոխարինելի եւ դառն, որ կ'ուզես բացատրել, պատմել, զգացնել անոնց որ չեն զգար, թէ ինչ ըրաւ մահը: Բայց երբ հարցը կը վերաբերի Jouvetի պէս մարդոց որոնց կարելի է միայն երկիւղածութեամբ մօտենալ, միշտ կը վախնաս, թէ պակաս բան կ'ըսուի, թէ կարելի պիտի չըլլայ պարզել անոր գործին արժէքը, մեծութիւնը:

Մարդիկ կան որոնց կորուստին առջեւ, լռելը միայն կրնայ արժանավայել կեցուածք մը ըլլալ: Այսօր Jouvetէ մը կարելի չէ գովել: Նոյնիսկ յաւակնոտութիւն է մեծ արժէքներ գովելը: Անոնց տարիներու աշխատանքը այնքան պերճախօս է որ, կարելի չէ բան մը աւելցնել:

Սակայն սովորութիւն է, քիչ մըն ալ աւանդութիւն՝ մարդոց արժէքին գիտակցութիւնն ունենալ մասնաւորաբար այն ատեն երբ այլ եւս չկան:

Ժուվէ մեռաւ ինչպէս բանուոր մը իր գործին գլուխը, ինք որ աւելի քան երեսուն տարի է վարպետ բանուորը եղած է Ֆրանսական բեմին: Այսօր իր կորուստով դերասան մը չէ որ կը պակսի, այլ թատերական շրջան մը, թատրոնի դիտակցութիւնն ունեցող վերջին մարդոց մէկը. Copeauէն, Pitoëffէն, Dullinէն վերջ, Ժուվէ միակն էր տարիներէ ի վեր որ յարատեւ աշխատանքով մը, դասականներէն մինչեւ արդի թատրոնը, նոր բան մը, նոր ձեւ մը, նոր գործ մը մէջտեղ բերած է:

Դեղապործ Ժուվէն երեք անգամ չէ յաջողած Conservatoireի մրցումին մէջ: Չէ յաջողած խաղալով « Կիներու դպրոցը » որ իր վերջին տարիներու կարեւոր յաջողութիւններէն մէկն էր: Չէ յաջողած այն Քոնսէրվաթուարին մէջ ուր յետոյ ուսուցիչ պիտի ըլլար:

Իր ամբողջ գործին երկու հոգի օժանդակած են, — Մոլիէռ եւ Ժիռոտու, որոնց անուններէն կարելի չէ բաժնել այսօր իրենը: Ինք ունէր թատրոնին հաւատքը, եւ առանց ատոր կարելի չէր նուիրուիլ անոր ինչպէս ըրած է Ժուվէ: Սակայն այսօր երբ ամբողջ ժողովուրդը կը զգայ իր կորուստը, քիչեր են որ կը փնտռեն թատրոնի animateurը իր մէջ. մեծ մասը կ'ողբայ չարժանկարի դերասանը: Անոնց համար տակաւին երկար կ'ապրի Ժուվէն:

Vieux - Colombierէն հեռանալէ վերջ, ուր երեւցած էր իբրեւ երկրորդական դերասան, (իր առաջին խաղը եղած է Հէյվուտի « Ցաւէն մեռած կին մը ») — Քոմէտի տէ Շանզ' Էլիզէի, եւ վերջապէս 1934էն ի վեր Աթենէի մէջ կրցաւ տալ իր տաղանդին ամբողջութիւնը:

Ժուվէ դերասան էր, բեմադրիչ էր, կը հասկնար թատրոնին բոլոր արհեստագիտական նրբութիւնները (թէքնիք), լոյսը, մեքենավարներու գործը, ամէն ինչ: Եւ ատոր շնորհիւ է որ կրցաւ երեւան բերել ամբողջական ներկայացումներ, ներդաշնակ՝ ամէն տեսակէտով:

Կարելի չէ յիշել Ժուվէն առանց իր բեմադրութեանց, Siegfriedէն մինչեւ l'Apollon de Bellac, քանի որ ունէր Պեռարի նման զարդանկարիչ մը: Պատրաստած է աչքի բացառիկ վայելքներ: Ան վերապրեցուց եւ տակաւին պիտի վերակենդանացնէր Մոլիէռը, մաղելով յաճախ խճողուած լեզու մը: Կը մտածէր նորէն ներկայացնել « Ադաւ »ը, աւելի շեշտելով անոր զուտ թատերական կողմը:

Իր ասպարէզին կարեւոր թուականներէն մէկն եղաւ 1936ը, երբ առաջին անգամ տուաւ l'Ecole des Femmesը: Իր ամբողջ նպատակը եղած էր հասկցնել եւ հաւատք ներշնչել: Եթէ անմոռանալի է իր Dr Knockը, ուրիշ անգամ La guerre de Troie n'aura pas lieuով ապացուցած է թէ կրնայ ըլլալ շատ լաւ ողբերգակ դերասան մը: Իր նայուածքը կը մատնէր ուժեղ յոռետեսութիւն մը: Ունէր ըստեղծագործ խելք մը, յուսահատական հեգնութիւն մը, եւ առանց հեռանալու բանաստեղծութենէն, կը ներշնչէր տարօրինակ տխրութիւն մը, ինչպէս մէկը որ կը ջանայ արհամարհել կեանքը, եւ կը սիրէ սակայն միայն կեանքը:

Ժիռոտու, որ գերմանագէտ մը եղած է, գիտէր թէ գերմանական թատրոնին համար գոյութիւն ունի միայն բեմադրիչը: Ասոր համար իսկ այնքան լաւ կրցած է աշխատիլ Ժուվէի հետ, երբ ան սրբագրել կուտար հեղինակին ինչ որ թատերական չէր: Ինքն ալ գրագէտին շնորհիւ, ստեղծելով Ժիռոտուի Tessaն, La folle de Chaillot, Intermezzo, Judith, Ondine, բերած է թատրոնին նոր լեզու մը այնքան պայծառ, բանաստեղծական եւ իսկապէս Ֆրանսական:

Պրազիյեաք իր գրքին մէջ (1936) կը պատմէ թէ Ժուվէի նպատակը եղած է օր մը բեմադրել « Տոն Ժուան »ը: Եւ հեղինակը կ'աշխատի երեւակայել այդ ներկայացումը: Չեմ գիտեր թէ Պրազիյեաք եթէ ողջ ըլլար գոհ պիտի մնա՞ր այդ ներկայացումէն որ շատ դաժան ընդունելութիւն մը գտաւ քննադատներու մօտ: Ժուվէ ինք ըսած էր. — « C'est un faux beau rôle »:

Ժուվէ Ֆրանսական թատրոնին ծառայեց ամէն տեսակէտով: Գրաւման շրջանին մերժելով Քոմէտի Ֆրանսէզի տեսչութիւնը զոր կ'առաջարկէին Գերմանացիները, գնաց Հարաւային Ամերիկա, տարածելով եւ սիրցնելով Մոլիէռը, Ժիռոտուն, Ռոմէնը եւ ուրիշներ: Քիչեր յանձն առած են այդ զոհողութիւնը, — երթալ հեռաւոր երկիրներ տանելով Ֆրանսական միտքը, ճաշակը, լեզուն: Ժուվէ ծառայելով թատրոնին, ծառայեց իր երկրին: Այսօր, իր անակնկալ մահուան առթիւ, Ֆրանսացիին չափ եւ նոյն իսկ աւելի ազդուած է Արժանթինցին, Իտալացին, Լեհը, Չեխը:

Ժանսոն, որ այսօր կորսնցուց իր լաւագոյն ընկերը կը գրէ թէ « Ան միշտ trac ունէր, որովհետեւ գիտակցութիւնն ունէր թէ իր ուսերուն վրայ կը տանի Ֆրանսական թատրոնին պատիւը»:

Յատկանշական կէտ մը եւս, — Ժուվէ երբեք չէ բեմադրած օտար թատերախաղեր. հազիւ Կոկօլի « Քննիչը », մօտ քսան տարի առաջ. իսկ հոկտեմբերի համար կը պատրաստէր G. Greenի « Ուժը եւ Փառքը »: Իր վերջին բեմադրութիւնն եղաւ Սարթրի « Սատանան եւ բարին Աստուած ». իսկ վերջին շարժանկարը՝ « Սիրային պատմութիւն մը » զոր պիտի տեսնենք յառաջիկայ հոկտեմբերին:

Եթէ ունէր թերութիւններ բեմադրութեան (Տոն Ժուան) կամ նոյն իսկ խաղարկութեան մէջ, գլխաւորը կրնայ կազմել ձգտում մը ամէն դեր իրեն վերապահելու, այսինքն խաղալու միշտ « ըստ Ժուվէի », Իբրեւ մեծ վարպետ մը, միշտ ուզած է բան մը սորվեցնել, նոյն իսկ իր ձախողանքներուն շնորհիւ, որովհետեւ հոն ուր ինք ներկայ էր, ամէն ինչ ընտիր էր:

Ժուվէ կը հաւատար Աստուծոյ եւ թատրոնին: Այդ հաւատքը անշուշտ զինքը պիտի առաջնորդէ դէպի Մոլիէռ եւ Ժիռոտու, որոնք քիչ մը աւելի մեռան իր մահով:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԻՒԱՆԴԸ, որ յօղացաւ ունի. — Այս երկիրը լա՞ւ է յօղացաւի համար:

Ա. — Մէկ հատիկ է: Եկողը անպայման կ'ունենայ այդ հիւանդութիւնը...:

× ՄԱՅՐԸ. — Արամ, ինչո՞ւ կատուն բանտարկեր ես վանդակին մէջ:

ԱՐԱՄ — Հապա ո՞ւր դնէի, քանի որ ինքը կերաւ դեղձանիկը...

Գաղութէ Գաղութ

ՊՈԼՍՈՅ Պատրիարքարանէն զատուած դրկուած հոգեւոր հովիւը, Դաւիթ Ա. քհնյ. Երէցեան այցելած է Անգարա, Կեսարիա, Սեբաստիա, Զարա Հաֆիք, Եըլտըզէլի, Թոքատ, Ամասիա, Հաճըքէօյ, Մարզուան, Սամսոն, Մալաթիա եւ շրջակայ գիւղերը: Ուր որ հանդիպած է առաջին անգամ թիւ իսկ զինքը առաջնորդած են գերեզմանատուները, « հոգոց » կարդալու համար, առանց եկեղեցական արարողութեան թաղուած մեռելներու վրայ: Կատարած է աւելի քան 200 մկրտութիւն, 25 պսակ, բացատրելով միեւնոյն ատեն իր բոլոր կատարած արարողութիւններուն նշանակութիւնը: Թերթերը կը գրեն թէ ամէն տեղ տեղական իշխանութիւնները դիւրացուցած են իր աշխատանքը:

ԵԹՈՎՊԻԱՅԷՆ Թղթակից մը կը գրէ թէ Ատիս Ապէպայի կայսերական տան լուսանկարիչը Հայ մըն է, Թորգոմ Պօյաճեան: 1924ին երբ ներկայ կայսրը Երուսաղէմ կ'այցելէր, վերադարձին Արարատեան որբանոցի սաներէն 40 հոգի միասին տարած էր իբրեւ կայսերական տան նուագածու: Տարիներու ընթացքին այդ 40էն 28 հոգի կը մեկնին Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս եւ այլն: Մնացեալ 22ը քանի մը ամիս առաջ կը դիմեն կայսեր եւ կը խնդրեն որ փոքրիկ հողաբաժիններ յատկացուի իրենց եւ միեւնոյն ատեն իրենց շնորհուի եթովպական հպատակութիւն: Կայսրը իր սեփական հողերէն իւրաքանչիւրին կը նուիրէ 430 ք. մեթր հող եւ կը հրամայէ դանոնք ընդունիլ իբրեւ հպատակ, ինչ որ չափազանց դժուար է այժմ Եթովպիոյ մէջ: Թղթակիցը կ'ըսէ թէ Հայլէ Սելասի կայսրը միշտ բարեացակամ եղած է Հայերու հանդէպ:

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ. — Ահվազի մէջ (Իրան) մեռած է վաստակաւոր դերասան Միշա Կոստանեան, 62 տարեկան: Ծնած էր Թիֆլիս: Պատանի հասակէն (16 տարեկան) յափշտակուած հայկ. բեմով՝ կիսատ ձգած է ուսումը եւ հետեւած դերասանութեան: 1905ին, հայ - թաթարական ընդհարումներու օրերուն Աբէլեան Թիֆլիսի մէջ կը ներկայացնէր « Ասլան Բալասի »ն որուն ներկայացումը մեծապէս խանդավառած էր հայրենասէր պատանի Կոստանեանը, համոզելով զինքը թէ ազատագրութեան համար բացառիկ դեր ունի թատրոնը: Իբրեւ սկզբնաւորութիւն կը խաղար Մուրաչկովի Հալաբարի ժողովրդական թատրոնին մէջ, Վրոյրի եւ Արաքսենի հետ: Յետոյ կ'անցնի Թիֆլիսի Արտիստական թատրոնը ուր Աբէլեանի եւ Սիրանուշի ղեկավարութեամբ կը մասնակցի ներկայացումներուն: Նոյն օրերուն իր մեծ եղբայրը եւս, Լեւոն Մել. Ալլահվերտեան, դերասանական համբաւ ունէր եւ շփոթութեան տեղի չտալու համար կրտսերը փոխեց իր անունը եւ դարձաւ Կոստանեան: Իր հաճելի արտաքինին եւ քաղցրալուր ձայնին պատճառով կը ստանձնէր առաւելապէս սիրահարի դերեր, մեծ յաջողութեամբ:

1916էն վերջ կը շրջի հայաշատ քաղաքներ եւ Բագու ուր եւ տօնած է իր բեմական յաջողութիւնները: 1918ին անցած է Պարսկաստան: Աւելի վերջ Պէյրութ, Փարիզ, Լոնտոն, Եգիպտոս, Յունաստան, Ռումանիա, Հնդկաստան եւայլն: Թէ հայկական եւ թէ օտար ծանօթ թատերախաղերու մէջ մեծ յաջողութեամբ անձնաւորած է հերոսներ: Իր բեմական խառնուածքը կազմաւորուած էր մանաւանդ Սիրանուշի եւ Աբէլեանի ազդեցութեան տակ: Իր մահով հայկ. բեմը կը կորսնցնէ վաստակաւոր եւ ժողովրդական արուեստագէտ մը:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ ՎԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

ՎԻԷՆՆԱ, 12 օգոստ. (ՅԱՌԱՋ). — Այս տարի, սեպտ. 8ին, կը լրանայ 250ամեակը այն օրուան, երբ Մխիթար Աբբայ, Կ. Պոլսոյ մէջ հիմը կը դնէր յատուկ Հայ Վանական Միաբանութեան մը — Մխիթարեան Ուխտին (1701 սեպտ 8):

Այս բարեբաստիկ տարեդարձը կարելի եղած շուքով տօնախմբելու համար՝ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութիւնը Վիէննա հրաւիրած է Վեհ. Ծերունազարդ Կաթողիկոս — պատրիարքը, Գետրոս Գրիգոր ԺԵ. Աղաճանեան, որ պիտի նախագահէ սեպտ. 8—10 տեղի ունենալիք եկեղեցական եւ ազգային հանդիսութիւններու:

Այս առթիւ մասնաւոր պիտի հրաւիրուին նաեւ պետական եւ եկեղեցական բարձր անձնաւորութիւններ:

Այժմէն յիշատակելու համար քանի մը կարեւոր կէտեր՝ ըսենք որ ամէնէն հաճելի նիւթերէն մին պիտի ըլլայ Վիէննայի երաժիշտներէն շատ գնահատուած եւ տակաւին նորերս տպագրութեամբ հրատարակուած Այտընեան պատարագի երգեցողութիւնը, որ պիտի կատարուի քառաձայն երգչախումբով՝ ընկերակցութեամբ երգեհոնի եւ լարաւոր ու փողաւոր երաժշտական գործիքներու կատարեալ նուագախումբի: Օրուան հանդիսական պատարագը պիտի մատուցանէ Ն. Վ. Կարդինալ Կաթողիկոսը:

Սեպտ. 10ին վանքի մեծադոյն սրահին մէջ տեղի պիտի ունենան բանախօսութիւններ, ուղերձներ, երգեր ու նուագներ, որոնց պիտի հրաւիրուի պաշտօնը:

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Պոլսոյ « Շիշլի » Մարզական Միութեան հեծելանիւի մարզիչ եւ 1950ի Պոլսոյ ախոյեան Վարդգէս Շատեան Պոլիս—Փարիզ հեծելանիւով կտրած է 4.000 քլմ. անցնելով Յունաստան, Իտալիա, Զուիցերիա, Ֆրանսա:

Երիտասարդ մարզիկը կարգ մը մանրամասնութիւններ հաղորդեց իր երկար եւ տաժանելի ճամբորդութեան մասին: Մեծ հաճոյքով խօսեցաւ Աթէնքի Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներու կողմէ իրեն եղած սիրալիր եւ եղբայրական հիւրընկալութեան համար: Պիրէօնէն Պարի շոգենաւով անցնելէ վերջ, Իտալիան կտրած է դէպի հիւսիս, անցնելով դժուարին ճամբաներէ, յաճախ լեռնային կիրճերէ մինչեւ Միլան, ուր դժբախտաբար շատերու քաղաքին բացակայութեան պատճառով յուսախաբ եղած է ազգային տեսակէտով: (Միլանոյի մէջ փողոցը պակաս է):

Հայ մարզիկը Զուիցերիայէն եկած է Լիոն իր ազգականներու մօտ եւ անկէ ալ Փարիզ միշտ իր հեծելանիւով:

Այժմ կը մնայ այստեղ կարճ ժամանակի մը համար: Պոլիս պիտի վերադառնայ շոգենաւով:

Վերադարձին պիտի անցնի Սէնթ Էթիէնէն ուր իր հեծելանիւին գործարանը նոր մեքենայ մը պիտի նուիրէ մեր չարքաշ մարզիկին:

Իր այս երկար եւ դժուարին ճամբորդութիւնը յանձն առած է տեսակ մը ազգային հպարտութենէ մղուած — « Թուրքիայէն ալ թող հայ երիտասարդ մը ըլլայ մարզական այս յանդուգն փորձը կատարողը »: Փորձ մը որ տեւած է 22 օր (4000 քիլոմեթր): Իր մարզիկի ոգին յաղթահարած է բազմաթիւ վտանգներու, արեւին կիզիչ ճառագայթներէն մինչեւ ձիւնապատ բարձունքները եւ սառնարանները:

Շատեան անցած է հետեւեալ քաղաքներէն. — Պոլիս, Սիլիվրի, Չորլու, Քէշան, Օրէսթիա (Յունաստան), Ալեքսանդրապոլիս (Տէտէ Աղաճ). Քոմոթինի (Կիւմիւլճինա), Գավալա, Սելանիկ, Քոչանի, Թեսալիա, Աթէնք. Պրինտիզի, Հռոմ, Վենետիկ, Փատովա, Միլանօ (անցնելով ուրիշ իտալական քաղաքներէ), Լոզան, Ժընեւ, ուրիշ զուիցերիական քաղաքներ եւ վերջապէս Ֆրանսա:

Ս.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ ՀԱՅԿ ԿԻՒՏԷՆԵԱՆԻ մասին թղթակցութիւն մը ղրկելով պոլսական թերթի մը, իրազեկ մը կը գրէ թէ արուեստագէտը երեսուն տարիէ ի վեր կ'աշխատի արեւելեան մեղեդին միացնել արեւմտեան բազմաձայն ներդաշնակութեան հետ, գործածելով 12 խազերէ բաղկացած ձայնաշարը եւ նոյն ատեն ստեղծել բազմաձայն (փոլիֆոնիք) ընկերակցութեան դրութիւն մը, համադրուած խազերով: Այս առթիւ արժանացած է Եւրոպայի եւ Ամերիկայի երաժշտական քննադատներուն շնորհաւորութեան: Կիւտէնեան ռահվիրայ մը կը նկատուի երաժշտագիտութեան պատմութեան մէջ:

La Revue Musicaleի խմբագիրը կը գրէ թէ « Արեւելքը կոչուած է թերեւս ներկայիս նոյն դերը խաղալ ինչ որ վերապահուած էր իրեն հեռաւոր անցեալին մէջ, այն է պատճառ հանդիսանալ վերածնունդի մը, ինչպէս եղած էր ԺԶ. դարուն »: Կիւտէնեան ոչ միայն ջութակահար եւ երգահան է, այլ, բանաստեղծ-փիլիսոփայ: Իր « Նօսթալժի »ն, քնարերգական համանուագ մը առաջին անգամ ներկայացուեցաւ Փալէ տը Շայոյի մէջ, Քոնսէռ Փատըլուի կողմէ եւ մեծ յաղթանակ մը եղաւ:

Երաժշտագէտը ծնած է Կեսարիա, 1886ին: Հաւասար զուգորդութեամբ կ'ուսումնասիրէ յունական, հրէական, ալպանական, իրանեան կամ արաբական երաժշտութիւնը: Իր նախասիրութիւնն է մեկնաբանել հնամենի Արեւելքի խորհուրդը: « Իմ յայտնաբերած երաժշտութիւնը, կ'ըսէ, ժամանակակից արեւելեան երաժշտութիւնը չէ, այլ անցեալին երաժշտութիւնը, այնքան որքան կարելի է գտնել Մերձ. Արեւելքի եւ պալքանեան երկիրներուն մէջ, վերջին դարադարձին »: Իր կարծիքով արեւելեան երաժշտութիւնը բարոյապըղծուած է նիւթական շահերու հետապնդումով:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Թ.

Հոս նորէն ձեռք կ'առնեմ Կալաթայի Ճենովացիներուն պատահած դէպքերուն պատմութեան թելը: Իրենց Փոտեստան, Անժ-Ժան Զաքարիա եւ իր խորհրդականները Սուլթանին մօտ գացին եւ անոր յանձնեցին քաղաքին բանալիները:

Սուլթանը շնորհալի ընդունելութիւն ըրաւ անոնց եւ սիրալիր խօսքերով ճամբու դրաւ: 1453 յունիս 23 թուականով այս Փոտեստան նամակ մը գրած է որ մինչեւ այսօր պահուած է եւ ուր կ'ըսէ. — « Կ. Պոլսոյ պաշտպանութեան ղրկեցի բոլոր Քրիստոսի վարձկան զինուորները, ինչպէս նաեւ Ճենովայէն եկածները, քաղաքին միջին եւ աղքատ դասակարգին մեծ մասը, մինչեւ անգամ քետորդիս եւ բոլոր ծառաներս: Որովհետեւ չարունակ կը մտածէի. — « Անգամ մը որ Թուրքերը Պոլիսը գրաւեն, Բերայի գործը լմնցած է »: Թուրքերը մեր մարդոց շատերը բռնեցին, ոմանք յաջողեցան մեր քով ապաստանիլ. քանի մը հոգի ալ նաւերը փախան. բայց շատեր նաւ նստելէ առաջ պատնէշին վրայ նորէն ինկան Թուրքերուն ձեռքը. որովհետեւ նաւերը այնքան կ'ուզէին մեկնիլ որ մարդու չէին սպասեր: Գալով ինծի, կը նախընտրէի սպաննուիլ, քան թէ թողուլ հեռանալ ինծի յանձնուած քաղաքէն:

Եթէ ձգէի երթայի, գիտէի որ քար քարի վրայ պիտի չձգէին Բերայի մէջ: Հետեւաբար մընացի գոնէ քաղաքիս կեանքը ապահովելու համար: Այդ պատճառաւ դեսպաններ ղրկեցի Սուլթանին, իմ ամենախոնարհ հնազանդութիւնը յայտնեցի եւ հարցուցի թէ ինչ պայմաններով կրնար խաղաղութիւն կնքել հետս:

Մինչեւ հետեւեալ օրուան, 30 մայիսին իրիկունը ո եւ է պատասխան չտրուեցաւ այս պատգամաւորութեան, մինչդեռ նաւերը աճապարանքով կը փախչէին, հակառակ մեկնումը 1—2 օր ալ յետաձգելու համար ըրած պաղատանքներուս. որովհետեւ գիտէի թէ մինչեւ այդ ատեն պիտի կրնայի խաղաղութիւն կնքել անպատճառ: Բայց մտիկ չըրին խօսքերուս եւ կէս գիշերուան մօտ ճամբայ ելան »:

Մէհմէտ երբ տեղեկացաւ այդ ընդհանուր փախուստին, սաստիկ բարկացաւ եւ Ճենովացի պատգամաւորներուն խստիւ պատասխանել տուաւ թէ միանգամ ընդ միշտ կը փափաքէր առնըմէ ազատիլ: Այս պատասխանէն Փոտեստան եւ հետեւորդները, հասկնալով թէ որ աստիճան վտանգաւոր կացութեան մէջ կը գտնուէին, ուղղակի Սուլթանին ելան որ առտր վրայ նոյն օրը երկու անգամ Կալաթա եկաւ:

Այդ այցելութիւններուն մէջ Մէհմէտ մասնաւորապէս պնդեց թէ կ'ուզէր որ քաղաքին ամրութիւնները հիմնայատակ քանդուին, որպէս զի անիկա միշտ իր տրամադրութեան տակ մնայ: « Ու իրաւ ամէնքն ալ, աշտարակները, Սուրբ Խաչի աշտարակը — որու կապուած էր Շղթային մէկ ծայրը — միւս բոլոր զօրաւոր դիրքերը, ծովու կողմի բոլոր պարիսպները քանդել եւ փոսերը լեցնել տուաւ: Անկէ զատ Թուրքերը գրաւեցին նաեւ Կալաթայի բոլոր ռմբաձիգներն ու հրացանակները եւ փախստական քաղաքացիներու վերաբերող բոլոր զէնքերն ու ռազմամթերքը: Միայն խոստացաւ որ ով որ ետ դառնար պիտի վերադարձնէր անոր ունեցածը:

Ասոր վրայ Փոտեստան Սուլթանին կողմէ դեսպան մը ղրկեց Քիոս կայսերական նամակով մը որով կ'իմացնէր բոլոր հոն ապաստանած վաճառականներուն ու պուրժուաներուն թէ կրնան Կալաթա դառնալ եւ թէ եթէ մտիկ ընեն իրենց բոլոր ստացուածքը ետ պիտի վերադարձուի: Արքեպիսկոպոս Լէօնար ալ կ'ըսէ թէ Սուլթանը փախստական Ճենովացիներուն ինչքերուն մէկ ցուցակը պատրաստել տուաւ եւ երեք ամիս պայմանաժամ շնորհեց անոնց ետ դառնալու համար, այդ ժամանակամիջոցէն վերջ յարքունիս գրաւման պատիժով: Սուլթանը երբ իր անկեղծութեանը նշան եւ որպէս զի բոլորովին համոզէ Ճենովացիները թէ կատարեալ խաղաղութեամբ ապրիլ կ'ուզէ անոնց հետ, նոր քաբիթիւլասիոններ շնորհեց, որոնց շնորհիւ պիտի կրնային ապագային ալ պահել յոյն կայսրերու շնորհած առաւելութիւնները: Կալաթայի բերդը եւ իրենց մասնայատուկ վարչութիւնն ալ իրենց կը թողուէր: Իրենք պիտի ընտրէին իրենց Փոտեստան, ամբողջ օսմանեան երկրին մէջ վաճառականութիւն ընելու ազատութիւն պիտի ունենային, պիտի պահէին իրենց եկեղեցիները եւ ազատօրէն պիտի կատարէին իրենց պաշտամունքը, բացի զանգակ հնչեցնելէ որ արգիլուած էր:

(Շար.)

Ուրիշնե՞ր ալ պիտի սպաննէին

Յորդանանի Ապտուլլահ Թագաւորին սպանութեան դատավարութիւնը կը շարունակուի Ամմանի մէջ:

Երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, ընդհ. դատախազը յայտարարեց թէ Ապտուլլահ Թագաւորին դէմ սարքուած մահափորձը առաջինն էր շարք մը սպանութեանց: Իր յայտարարութեան համաձայն, գլխաւոր ամբաստանեալը, Տոքթ. Մուսա Հիւսէյնի, խոստովանած է թէ որոշուած էր սպաննել ոչ միայն Ապտուլլահ Թագաւորը, այլ եւ Իրաքի խնամակալը, վարչապետը՝ Նուրի փաշա էլ Սայիտ եւ Արաբական Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Ազզամ փաշա: Ուրիշ ամբաստանեալ մը, Մուսա Ճյուպի ծրագրած էր երեքը միասին սպաննել, երբ Ապտուլլահ Թագաւորը Պաղտատ այցելէր:

Կ'ըսուի թէ Սէուտի Արաբիոյ Թագաւորին իրաւագէտ խորհրդականը երկու սուրիացի փաստաբաններ ղրկած է, պաշտպանելու համար ամբաստանեալներէն Տոքթ. Տաւուտ Հիւսէյնին (ատամնաբոյժ) եւ Երուսաղէմի մեծ մզկիթին միւֆթին:

Յորդանանի բանակին անգլիացի հրամանատարը, Կլըպ փաշա, վկայութեան կանչուած էր, տեղեկութիւններ տալու համար դէր-գնդապետ Ապտուլլահ Թէլի եւ Երուսաղէմի վաճառականներէն Մուսա Ճյուպիի մասին, որոնք Եգիպտոս ապաստանած են: Զօրավարը յայտարարեց թէ Ապտուլլահ Թէլ հրաժարած էր բանակէն, երբ մերժուեցաւ գնդապետութեան բարձրանալու առաջարկը:

Երեքշաբթի օր լսուեցան չորս ամբաստանեալներ, բայց միայն երկուքը խոստովանեցան իրենց մեղսակցութիւնը:

ՖԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՓՈՆԻ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ժողովին մասնակցելու համար վերջնական հաւանութիւն յայտնած են 34 պետութիւններ: Ուրիշ տասը երկիրներ ալ՝ պայմանաւոր: Հնդկաստան դեռ կը վարանի մասնակցիլ: Չեխոսլովաքիոյ կառավարութիւնը հաւանութիւն յայտնեց Խ. Միութենէն անմիջապէս վերջը: Մոսկուայի գլխաւոր պատուիրակը, Կրոմիքօ, Ուաշինկթըն գնաց, Փարիզէն անցնելով: (Ժողովը պիտի գումարուի Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ, սեպտ. 4ին):

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը որոշեց մեղմացնել Սուէզի ջրանցքին մէջ հաստատած սեղմումները: Անցնող նաւերը միայն մաքսային քննութեան պիտի ենթարկուին: Յարդ ծովեզերեայ պահակներ եւ բանակի սպաներ միջամտելով, խուզարկութիւններ կը կատարէին: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Եգիպտոս տակաւին կը մերժէ որ քարիւղատար նաւեր անցնին, ապրանք փոխադրելով Հայֆա (Իսրայէլ):

ՔՈՐԷԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, զինադադարի բանակցութեան հետ, կռիւներն ալ վերսկսած են ռազմաճակատին վրայ: Համայնավար ուժերը երեքշաբթի օր ետ մղեցին հարաւՔորէացիներու յարձակումը, հակառակ ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային ռմբակոծութեանց: Հիւս. Քորէայի հրամանատարը մերժեց դաշնակիցներուն պատասխանը, կրկնելով իր ամբաստանութիւնները չէզոք սահմանագծի բռնաբարման մասին: Կարճ խօսքով, քայլ մը յառաջ գացած չեն բանակցութիւնները:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան մարզպանը, Մէք Քլոյ, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը վճռապէս հակած է դէպի արեւմտեան դաշնակիցները, ճակատ կազմելով համայնավար արեւելքին դէմ: Իր կարծիքով, ձախողած է բոլշեւիկներու քարոզութիւնը: Երբ անոնք պայքար բացին անցեալ գարնան, Գերմանները կը վիճաբանէին — Արեւմուտքի պաշտպանութեան մասնակցի՞նք թէ ոչ: « Այժմ ընտրութիւնը կատարուած է եւ վիճաբանութիւնը տեղի կ'ունենայ զինուորական պաշտպանութեան մասնակցելու եղանակներու մասին »:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարութիւնը առջի օր հրապարակ հանեց գաղտնի ծրագիր մը, ապացուցանելու համար իր բարեացակամութիւնը Խ. Միութեան հանդէպ: Այդ յայտարարութեան համաձայն, Մ. Նահանգները 1946ին պատրաստակամութիւն յայտնած էին մէկ միլիառ տոլար փոխ տալու Խ. Միութեան, եթէ ան յանձն առնէր քննել ինը կարեւոր խնդիրներ, մէջն ըլլալով տնտեսական օգնութիւն՝ արբանեակ երկիրներու: Մոսկուա մերժած է ամերիկեան օրակարգը, որով բանակցութիւնները ջուրն ինկած են:

ԺՈՒՎԷԻ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երեքշաբթի առտու, Սէն Սիւլփիս եկեղեցին, աննախընթաց հանդիսաւորութեամբ: Աւելի քան քսան հազար յուղարկաւորներ կը հետեւէին թափօրին: Մարմինը ամփոփուեցաւ Մոնմարթրի գերեզմանատունը, Ժան Ժիռոտուի գերեզմանին քով:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի այս կիրակի ժամը 10ին, եւ գոհաբանական մաղթանք տեղի պիտի ունենայ, Փարիզի ազատագրման 7րդ տարեդարձին առթիւ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթող. Պատուիրակ, Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան:

Պատարագէն վերջ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի անոնց համար որոնք ինկան այդ ազատագրական պայքարի ճամբուն վրայ (Կճիf)

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ կը յանձնարարէ Միջին Ֆրանսայի իր մասնաճիւղերուն որ առաջ իրեն հաղորդել օդափոխութեան կայանի համար արձանագրուած տղոց անունները (ծննդեան թուականներով եւ հասցէներով միասին):

× Ֆր. Կ. Խաչի Կրընոպլի օդափոխութեան կայանին մէջ սեպտեմբեր ամսուան համար քանի մը տրամադրելի տեղեր կան: Արձանագրուելու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել Տիկ. Թադէոսեանի, 5, rue Mayran, Paris (9) — Téléphone : TRUdaine 27-35.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 54րդ տարեդարձին առթիւ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբին, օգոստոս 26, կիրակի օր ամբողջ օրը, Le Col sur Loupի գեղեցիկ ծառախիտ անտառներուն մէջ:

Կը հրաւիրուին Նիսի մեր հայրենակիցները անխտիր:

Կը խօսի ընկ. Տ. ԹԱԴԻՈՍԵԱՆ:

Մասնաւոր օթօքարը կը մեկնի ժամը 9ին Place Massénaէն: Ուշ մնացողները կրնան Gare d'autobusէն առնել հետեւեալ ժամերուն. — 10, 11, 14 15 եւ 16.30: Իջնել Grand Boulevard, Le Col-sur-Loup, Quartier St-Donat:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի այս կիրակի ամբողջ օրը, Սէն - Փէրէի ծառախիտ անտառին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ պատշաճ պիֆէ: Ոչ հանգանակութիւն ոչ ալ աճուրդ:

Մուտքը ազատ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀՈՅ-ԲՈՅԺ

ժող. ամսաթերթ բժշկութեան

խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՏԱՍՆԸՄԷԿԵՐՈՐԴ տարի, թիւ 127-128, Յուլիս-Օգոստոս: ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Պահածոյ երաժշտութիւն (Շ. Նարդունի). — Քաղցկեղ (Տոքթ. Կէտիկեան). — Խրատներ հայ մայրերուն (Տոքթ. Գասպարեան). — Արեւը կ'այրէ (Տոքթ. Սերոբեան). — Մեր մորթին պաշտօնը (Տոքթ. Գալուստեան). — Տառեխի մասին (Ղ. Ներկարարեան). — Հայաստան նախ քան Հայաստան (Փրոֆ. Հրոզճի). — Պողարուժութիւն (Տոքթ. Լոքման). — Բժշկութիւնը Եգիպտոսի մէջ (Ց. Հիսայեան). — Ամուսնութիւն ազգականներու միջեւ (Տոքթ. Խաչերեան). — Համբոյրի ձեւեր (Քաղիան). — Հարցարան:

Բաժանորդագրութիւնը տարեկան 750 ֆրանք Ֆրանսա, 900 ֆրանք ուրիշ երկիրներ:

Դիմել Շ. Նարդունիի 17, Rue Damesme, Paris.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Այրի Տիկին Ա. Եափուճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Եափուճեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մինասեան, ինչպէս եւ Եափուճեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ ԱՒԵՏԻՍ ԵԱՓՈՒՃԵԱՆի մահուան առթիւ:

Մասնաւոր շնորհակալութիւն Պ. - Քաշանի « Արծիւ » Ենթակոմիտէին եւ ընկերներու իրենց ընկերական ջերմ վերաբերումին համար:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Փարիզի մօտակայ արուարձանի մը մէջ օդասուն եւ պարտէզով մասնաւոր բնակարան մը բնակող հայ ընտանիքի մը համար, որոշ տարիքի հայ կին մը որ զբաղի երախաներով ու տան գործերով: Պիտի ունենայ առանձին սենեակ եւ լաւ վարձատրութիւն: Դիմել՝ Պ. Անդրանիկ Ուզունեանի, 46, Rue des Marais, MEUDON.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Շրջ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ քաղաքի եւ շրջանի բոլոր անդամներուն թէ ամառնային դասընթացքները կը շարունակուին ամէն շաբաթ ժամը 20.30-ին եւ կը վերջանան 22.30ին: Դասախօս՝ ընկեր Հրաչ Տասնապետեան: Կը յանձնարարուի ճշդապահ ըլլալ:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑԻ Պուլվար Օտտոյի (Մարսէյլ) մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին բոլոր Սեբաստացի հայրենակիցները:

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վենետիկի Մ. Ռափայէլեան վարժարանի

1951 — 1952 Տարեշրջանին

Վարժարանը կը վերսկսի իր բովանդակ կազմակերպութեան ուսումնական եւ կրթ. գործը:

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.— 1) Կ'ընդունի 11—14 տարեկան հայ տղաքներ: 2) Ամսաթոշակն է 13 սթերլին: Ֆրանսայի համար 12.000 ֆրանք եւ Իտալիոյ համար 20.000 լիրէթ: Ամերիկայի համար 35 տոլար: 3) Այս ամսաթոշակին մէջ չեն մտներ տղուն անհատական եւ դպրոցական դասագրքերու ծախսերը եւ հագուստը: 4) Ուսումնական տարեշրջանը կը սկսի Հոկտ. 1ին եւ կը վերջանայ Յուլիսին:

Այն բոլոր ծնողները որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, փութալու են համաձայնիլ Տեսչութեան հետ, հաղորդելով իրենց զաւկին տարիքը եւ ուսումնական վիճակը:

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ Direction du Collège arménien «Moorat - Raphaël , Ai Carmini, Venise (Italie):

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 24 Août 1951 Ուրբաթ 24 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6541 - Նոր շրջան թիւ 1952

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Չորեքշաբթի օր կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդած էինք հակաբոլշեւիկ Ռուսներու նոր կազմակերպութեան մասին, քաղելով միջազգային մամուլէն։

Լուրին աղբիւրը Պ. Ալեքսանդր Կերենսկին էր, — 1917ի առաջին յեղափոխութեան վարչապետը։

Այս առթիւ, հեռագրական գործակալութիւնները դիտել կու տային թէ ժողովը տեղի ունեցած է բացարձակապէս գաղտնի, Շթութկարթի՞ թէ Միւնիխի մէջ։

Մասնակցած են ռուսական հինգ ընդդիմադիր հոսանքներ, որոնք տարբեր անուններ կրելով հանդերձ, կը գործեն միեւնոյն ուղղութեամբ, — պայքար Ռուսաստանի ազատութեան համար։

Կերենսկին ինքն էր որ կը յայտարարէր.

— Ամէնքս միացած ենք միեւնոյն առաջադրութեամբ, — մեր կարելին կատարել, որպէս զի Ռուսաստանը փրկուի խորհրդային թշնամիէն, համայնավարական դիկտատուրայէն։

Այս նպատակով, գաղտնի ժողովին մէջ ստեղծուած է նոր կազմակերպութիւն մը, — « Ռուսաստանի Ժողովուրդներուն Ազատութեան Խորհուրդը », որ իր քաղաքական ծրագիրը պիտի պարզէ յառաջիկային։

Ինչպէս կը հաղորդէր հրատարակուած լուրը, նոր կազմակերպութեան անմիջական գործը պիտի ըլլայ « կռուիլ համայնավարութեան դէմ, անթելով եւ զրաւոր քարոզութեամբ »։

Ուրիշ տեղեկութեան մը համաձայն, Պ. Կերենսկի պիտի ձեռնարկէ մեծագումար հանգանակութեան մը, որպէս զի կարենան իրենց յատուկ անթել մը հաստատել, տիրաբար գործելու համար։

Քանի որ լրացուցիչ տեղեկութիւններ կը պակսին, արձանագրենք անցուդարձը, հարեւանցի խորհրդածութիւններով։

Առաջին անգամ չէ որ միացեալ ճակատ կազմելու փորձեր կը կատարեն հակաբոլշեւիկ Ռուսները, արտասահմանի մէջ։

Ո՛րքան ձեռնարկներ ձախողեցան, վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին։ Յաճախ աւելի խորացնելով պառակտումը։ Ոչ միայն հակամարտ հոսանքներու, այլ եւ նոյն կուսակցութեան մէջ։

Փոխադարձ կասկածամտութիւնն ալ մեծ աւերներ կը գործէր։

Օտարոտի ներշնչումներ կը լրացնէին մնացեալը։ Մանաւանդ երբ ծանրութեան կեդրոնը կը գտնուէր Եւրոպայի մէջ։ Փարիզէն մինչեւ Պալքանները։ Եւ երբ աւելի բարձր կը խօսէին միապետական տարրերը, ցարական օրերէն մնացած աւանդութիւններով։

Կը թուի թէ այժմ աւելի հասունցած եւ զօրացած է ժողովրդական, ժողովրդավար հոսանքը։

Անշուշտ երկրորդ աշխարհամարտն ալ օգնեց շատ մը նախապաշարումներ եւ պատրանքներ փարատելու համար։

Վերջին տասը տարիներու ընթացքին, իրար խառնուեցան 1920-22ի տարագիրն ու 1939-45ի գերիները եւ փախստականները։

Անոնք առիթ ունեցան լրացնելու իրենց քաղաքական եւ ընկերային գիտելիքները։ Փոխադարձաբար։

Ուրեմն, կարելի է ենթադրել թէ շատ աւելի պայծառ գաղափար ունին այսօր, ներքին թէ արտաքին կացութեան մասին։

Երեսնամեայ փորձառութիւնն ալ՝ իբրեւ լրացուցիչ դասընթացք։

Որքան ալ զօրաւոր ըլլան, ամլութեան դատապարտուած են բոլոր միացեալ ճակատները, եթէ պիտի գործեն կանխակալ կարծիքներով, ներքին թէ արտաքին ճակատի վրայ։

Գետերով արիւն հոսեցաւ, երկու աշխարհամարտներու ընթացքին, Ռուսաստանի անծայրածիր տարածութեանց վրայ։ Առանց յիշելու լենինեան փլուզումները։ Կամ Հայաշխարհ Սարսափները, սահմանէն անդին։

Ռուսական ըլլան թէ հայկական կամ այլազգի, այդ արեան բաղձանքները ամէն բանէ առաջ հաստատում կը պահանջեն։ Արդարութիւն, ազատութիւն եւ հաւասարութիւն՝ բոլորին համար։ Առանց մեծ ու փոքրի, դաւանանքի կամ աշխարհագրական դիրքի խտրութեան։ Եւ առանց նոր ցնցումներու։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Երբեմն վրիպումներ կը պատահին թերթերու մէջ, իբրեւ հետեւանք անուշադրութեան։

Օրինակ, ՅԱՌԱՋի երէկուան խմբագրականին մէջ, ծիրանը (պտուղ) շարուած էր ծիրանի (ծառ)։

Արդ, ինչ որ կը մատնանշենք տարիներէ ի վեր — եւ պիտի շարունակենք անընդհատ — դիպուած կամ արկած չէ, այլ անհոգութիւն, սովորութիւն կամ տգիտութիւն։

Այսպէս, հակառակ բոլոր հրապարակային դասերուն, համբանք չունին հետեւեալ այլանդակութիւնները, նոյն իսկ հմուտ, վարժ գրիչներու տակ. —

Ծանուցանեց, ապացուցանեց, զեկուցեց, մատուցանեց (պատարագ մատոյց)։

Կամաց կամաց անուններ ալ պիտի արձանագրեմ (թերթ եւ գրող)։

× Նոյն անհոգութեամբ կամ յամառութեամբ, հանրածանօթ գրագէտներ անգամ կը շարունակեն հոլովել, թերթերու թէ գիրքերու մէջ, — զբաղուիլ, շարժուիլ, յարձակուիլ, խլուիլ եւն. (ճիշդը՝ զբաղիլ, շարժիլ, յարձակիլ, խլըլ)։ Մոռնալով այդ կարգի բայերուն բնական եւ քերականական հանգամանքը։

× Թարգմանութեան մը մէջ, որ տպուած է 1912ին, Պոլիս, հետեւեալ հետեւեալ թարգմանութեանց. — Հագուստներին վրաներնուն խըլուած ըլլալնուն. — Ծանրութիւնովնին, եւն.։

Լեռ ու ձոր կտրած ենք, այդ օրերէն ի վեր։ Եւ սակայն նոյն այլանդակութիւնները յաճախադէպ են այսօր ալ։ Նոյն իսկ արտասահմանի մէջ։

Պոլսոյ « Ժամանակ »ը հատընտիր հաւաքածոյ մըն է թրքաբանութեանց, լուրերով թէ յօդուածներով։

Ահաւասիկ պատկերազարդ նմոյշ մը եւս. —

« ... Կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան վերջին օրերս զգալապէս աւելցած կին առեւանգելու եւ անբարոյ դէպքերու շուրջ »։ (12 օգոստ., Դ. էջ)։

× Անհոգութեան կամ բանգիտութեան ուրիշ նմոյշներ, հետեւողութեամբ Ֆրանսերէնի. — Հաշիմիբեան (հաշիմեան), մարոնիթ (մարոնի), մինարէթ (մինարէ) եւն.։

ՎԱՀԷ

Ֆրանսայի ներքին հոգերը

ՀԱՑԸ ԿԸ ՍՂԻ
ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախարարական խորհուրդը առջի օր որոշեց 38 % աւելցնել ցորենին պաշտօնական գինը, 26000 ֆրանքէն բարձրացնելով 36,000 ֆրանքի (մէկ թոնը)։ Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ՝ 3445 ֆրանք իւրաքանչիւր կենդինարը, 155 ֆրանք ալ պարգեւ. ինչ որ միեւնոյն իմաստն ունի։

Այս որոշման վրայ, հացին գինն ալ պիտի աւելնայ, 6էն 12 ֆրանք, ծանրացնելով ապրուստի սղութիւնը։

Պատերազմի դադարումէն ի վեր, ամէն տարի կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ աւելցնել ցորենին գինը, որ միշտ վար կը մնայ համաշխարհային գինէն։ Եւրոպական նաւահանգիստ մը յանձնուած ամերիկեան ցորենին միջին գինը (թոնը) 43,000 ֆրանք է։ Քաղաքական եւ ուրիշ պատճառներ թոյլ չեն տար որ Ֆրանսայի կառավարութիւնները՝ համաշխարհային մակարդակին բարձրացնեն ցորենին գինը. բայց ամէն տարի յաւելումներ կը կատարեն։

Հողագործները 38,000 կը պահանջէին, բայց կառավարութիւնը մերժեց։ Միւս կողմէ, այս տարուան հունձքը մեծապէս վնասուած է, իբրեւ հետեւանք գարնան եւ ամրան փոփոխական օդերուն։

Հացին գինը, որ կը տարբերի նահանգէ նահանգ, ճշդուած չէ տակաւին, բայց 50 ֆրանքէն պակաս պիտի չըլլայ։ Այս յաւելումներէն դժգոհ են ոչ միայն ձախերը, այլ եւ աջերը։ Զօր. տը Կոլի կուսակցութիւնը պարսաւանքի բանաձեւ մը առաջարկեց, որ եթէ քուէարկուէր բացարձակ մեծամասնութեամբ (314), կրնար տապալել կառավարութիւնը։

× Դպրոցական հարցի մասին աջակողմեան կուսակցութեանց բանաձեւը Ազգ. Ժողովին յանձնուած է արդէն։ Ընկերվարականները եւ ուրիշ հոսանքներ բուռն պայքար բացած են, օրինագիծը խափանելու համար։

Անգլօ-իրանեան վէճը

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԽԶՈՒԵՑԱՆ. — ԱՆԳԼ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՆՏՈՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ. — ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՅՈՒԵՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։

Անգլօ-իրանեան բանակցութիւնները խզուեցան չորեքշաբթի օր, 22 օգոստոս, որովհետեւ իրանեան կառավարութիւնը վերջին պահուն մերժած էր բրիտանական պատուիրակութեան նոր առաջարկը — Անգլիացի ընդհ. տնօրէն մը՝ Իրանեան Քարիւղի Ազգ. ընկերութեան հրամանին տակ։

Այս մերժումին վրայ, բրիտանական պատուիրակութեան նախագահը, Պ. Ռիչըրտ Սթօքս (նախարար) յայտարարեց թէ Լոնտոն պիտի վերադառնան հինգշաբթի առտու, օդանաւով։

Թէեւ անակնկալ չէր խզումը, սակայն ծանր տպաւորութիւն գործեց Թէհրանի, Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ։

Իրանի վարչապետը, Տոքթ. Մոսատեղ, հակառաջարկ մը ներկայացուցած էր վերջին պահուն, Պ. Սթօքսի բնակած պալատը երթալով. բայց անօգուտ։ Բրիտանական պատուիրակը յայտարարեց թէ վարչապետը մեկնելէ քանի մը վայրկեան առաջ երկու կնքուած պահարաններ յանձնած էր, առանց որ եւ է մեկնութեան։ Այդ պահարանները յանձնուած ատեն, բովանդակութիւնը կը հաղորդուէր Թէհրանի անթելին միջոցաւ։ Պ. Սթօքս յայտարարեց. — « Երբեք չեմ լսած որ բանակցութիւններ կատարուած ատեն, վաւերագիրներ հրատարակուին յանձնուելէ առաջ։ Եւ այս՝ ճիշդ այն պահուն երբ կարելի ելք մը կը փնտռուէին »։

× Ինչպէս գրած էինք երէկ, Պ. Սթօքս պայմանաժամ նշանակած էր մինչեւ չորեքշաբթի կէսօր, Իրանի կառավարութեան վերջնական պատասխանը ստանալու համար։ Տքթ. Մոսատեղ խնդրեց երկարաձգել պայմանաժամը, որպէս զի կարենայ խորհրդարանին կարծիքը առնել։ Եւ նոյն օրն իսկ Ծերակոյտին եւ Երեսփ. Ժողովին ներկայանալով, վստահութեան քուէ պահանջեց։ Ծերակոյտը անմիջապէս վստահութիւն յայտնեց 33 ձայնով (երեք ձեռնպահ), իսկ Երեսփ. Ժողովը՝ 77 ձայնով (ինը ձեռնպահ)։

Իր յայտարարութիւնը՝ կարդացած ատեն, վարչապետը, որ 79 տարեկան է, նորէն մարեցաւ։ Ընթերցումը շարունակեց նախարար մը։

Պ. Սթօքս մերժում կը նկատէր վարչապետին ճառը՝ խորհրդարանին մէջ. եւ արդէն պատրաստուած էր մեկնելու, Տոքթ. Մոսատեղի պաշտօնական պատասխանէն առաջ։ Այս առթիւ յայտարարեց.

— Այլ եւս ժամավաճառութիւն է բանակցիլ, քանի չէ կարգադրուած Աբադանի բրիտանական պաշտօնէութեան խնդիրը։ Ըսի այդ պաշտօնեաներուն թէ պիտի չքշեմ զիրենք եւ խոստումս պիտի չդրժեմ։ Անոնք բրիտանական ձեռնհաս վարչութեան մը տակ միայն կ'ուզեն աշխատիլ։

Քանի մը օրէ ի վեր, Պ. Սթօքս եւ Պ. Հէրիմըն ամէն միջոց կը փորձէին համոզելու համար Տոքթ. Մոսատեղը թէ Իրան կրնայ միշտ մնալ տէր տիրականը Իրանի ազգայնացուած նաւթահորերուն, բրիտանական ղեկավարութեամբ։ Բայց անօգուտ։ Վարչապետը միշտ այն կասկածն ունէր թէ այս առաջարկը պարզապէս քողարկեալ ձեւ մըն է, բրիտանական վարչութեան տակ պահելու համար Իրանի քարիւղը։

Պ. Սթօքսի կարծիքով, Պարսիկները կ'ուզէին ելք մը յանդիլ, բայց կա՛մ ահուդողի մատնուած էին ծայրայեղներու կողմէ, եւ կամ չէին ըմբռներ քարիւղի ճարտարագործութեան բարդութիւնները։ Այս առթիւ ըսաւ թէ կրօնապետը՝ Էյաթօլլահ Քաշանի, քանի մը օր առաջ իր մօտ հրաւիրելով Տոքթ. Մոսատեղը, ազդարարած էր թէ ո՛վ որ համարձակի յարմարիլ Անգլիացիներուն հետ, պիտի սպաննուի։

Նախագահ Թրումընի խորհրդականը չէ յուսահատած տակաւին եւ նոր միջոցներ կը փնտռէ։

ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Բանակցութեանց խզումէն անմիջապէս վերջը, բրիտանական դահլիճը արտակարգ նիստ գումարեց, համապատասխան միջոցները ձեռք առնելու համար։ Հաւանական է որ զինուորական կարգադրութիւններ ըլլան, Աբադանի անգլիացի պաշտօնեաներուն ապահովութեան համար։ Հանրային կարծիքը կը գնահատէ Պ. Սթօքսի վճռական դիրքը։

Տարակոյս չկայ թէ երկու երկիրներն ալ, Իրան եւ Անգլիա, անհաշուելի վնասներ պիտի կրեն, իբրեւ հետեւանք բանակցութեանց խզման։ Այս ձախողանքը պիտի սաստկացնէ ազգայնական ձգտումները Միջին Արեւելքի մէջ. Թէեւ Լոնտոնի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՆՈՐ ՅՈԳԸ — ԱԾՈՒԽ

Տեղական թերթերը ամէն օր կը յիշեցնեն թէ կառավարութիւնը լուրջ մտահոգութեան մատնուած է, հանքածուխի տագնապին հետեւանքով: Տագնապ մը որ կրնայ մեծ դժուարութիւններ պատճառել ժողովուրդին, յառաջիկայ ձմեռ, ինչպէս եւ դանդաղեցնել ճարտարագործական եւ ռազմական արտադրութեանց թափը: (Մասնաւորապէս « քոք »ն է որ կը պակսի):

Մասնագէտ մը քննելով այս տագնապին պատճառները, երկու հիմնական պարագաներ կը մատնանշէ. —

1) Կորէայի պատերազմը, որ արագօրէն աւելցուց սպառազինութեանց ապսպրանքները Ֆրանսայի մէջ. հետեւաբար եւ պողպատի պէտքը:

2) Գերմանիոյ ճարտարագործական գործունէութեան եւ պողպատի արտադրութեան աճումը:

Պատերազմէն առաջ, Ֆրանսայի ածխահանքերը կը ճարէին ներքին սպառման երկու երրորդը, իսկ մէկ երրորդը կը ներածուէր արտասահմանէն: Պատերազմէն ի վեր, աստիճանաբար պակսեցան ներածումները:

Անցեալ տարի Ֆրանսա ներածեց 8,881,000 թոն հանքածուխ, մինչդեռ 1938ի ներածումներուն դումարը կը հասնէր 20,470,000 թոնի: Գրեթէ դանցառելի քանակութիւն մը կը կազմէին Մ. Նահանգներէն եղած ներածումները՝ 1950ին. մինչդեռ 1938ին ներածուած էր 8,560,000 թոն:

Կորէայի պատերազմը եւ վերազինման արշաւը վերիվայր շրջեցին կացութիւնը: Ֆրանսացի մասնագէտներու կարծիքով, այս տարի երկիրը ստիպուած է 14 միլիոն թոն հանքածուխ գնել արտասահմանէն, այլապէս արտադրութիւնը մեծապէս պիտի խանգարուի եւ ժողովուրդը ցուրտէն պիտի սառի այս ձմեռ: Եւ այս՝ հակառակ այն իրողութեան որ Ֆրանսայի հանքածուխի արտադրութիւնը այս տարի պիտի հասնի աննախընթաց քանակութեան մը, 74,200,000 թոնի: Ինչպէս գիտել կուտայ անգլիացիական հրապարակագիր մը, կարելի է թնդանօթ եւ կարագ ունենալ, բայց կարելի չէ թնդանօթ ունենալ առանց հանքածուխի:

Այս կացութեան մէջ, երկու գլխաւոր աղբիւրներ կը մնան, ածուխ ճարելու համար, — Գերմանիա եւ Մ. Նահանգները:

Մասնագէտներ կ'ըսեն թէ Ամերիկա կրնայ շատ աւելի մեծ քանակութեամբ հանքածուխ արտադրել քան այժմ. թէեւ նաւերու պակասը մեծ դժուարութիւններ կը պատճառէ: Այս տարի շարունակ աւելցաւ ամերիկեան ածուխի ներածումը: Այսպէս, Ամերիկա անցեալ փետրուարին Ֆրանսա ղրկեց 77,765 թոն, մարտին 163,238, ապրիլին 238,118, մայիսին 291,158, յունիսին 294,442, յուլիսին 422,425 թոն:

Կառավարութիւնը կը յուսայ 665,000 թոն ստանալ օգոստոսին, իսկ ամսական 750,000 թոն՝ սեպտեմբերէն դեկտեմբեր:

Ինչպէս ըսինք, մեծ դժուարութիւն կը պատճառէ փոխադրութեան միջոցներու անբաւականութիւնը: Ամերիկեան կառավարութիւնը նաւեր կը տրամադրէ նախապատուութեան կարգով. վասնզի բոլոր եւրոպական երկիրները յուսահատօրէն կը մրցին իրարու հետ, ամերիկեան հանքածուխ ճարելու համար:

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, շատ յոյս չկայ որ աւելի մեծ քանակութեամբ հանքածուխ ստացուի Գերմանիայէն:

Արհեստագիտական պատճառներով Ֆրանսայի պողպատի գործարանները մեծ մասով Ռուրի քոքը կը գործածեն, եւ Ֆրանսա արտակարգ ճիգեր կը թափէ արեւմտեան Գերմանիոյ դաշնակից իշխանութեանց միջոցաւ, որպէս զի աւելի մեծ քանակութեամբ քոք ստանայ: Բայց զօրաւոր ընդդիմութեան կը հանդիպին Գերմանիոյ մէջ, ուր նոյնպէս բարձրացած է ճարտարագործական գործունէութիւնը: Փոխ-վարչապետ Պլուխըրի հրաժարումը՝ Ռուրի միջազգային վարչութենէն կապ ունի այս հարցին հետ:

Մասնագէտներու կարծիքով, ամերիկեան ածուխին գնումը կրնայ գիւղապէս մեղմացնել Ֆրանսայի տագնապը, բայց չի կրնար ամբողջովին լուծել զայն. վասն զի Ամերիկան չի կրնար անհրաժեշտ քոքը ճարել:

Այս տարի Ֆրանսա մօտ 3ուկէս միլիոն թոն քոք կը սպասէ Գերմանիայէն, Պելժիայէն եւ ուրիշ երկու հարեւան երկիրներէ: Իր տրամադրելի մթերքն ալ հաշուելով, Ֆրանսայի պողպատի գործարանները պիտի կրնան բանիլ իրենց կարողութեան 85 % համեմատութեամբ: Ճիշդ այն պահուն երբ վերազինման արշաւը ոչ միայն հարիւրին հարիւր արտադրութիւն կը պահանջէ, այլ եւ յաւելում արտադրութեան ներկայ կարողութեան:

Արդէն իսկ խուլ պայքար մը բացուած է Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ եւ կրնայ սաստկանալ, ազդելով Գերմանիոյ վերազինման վրայ:

Ամերիկացիները յաճախ կը դանդատին թէ Ֆրանսա լիակատար աջակցութիւն չընծայեր Ատլանտեան ճակատին վերազինման: Ֆրանսա կրնայ առարկել թէ արդար չէ այս մեղադրանքը, քանի որ Դաշնակիցները չեն ճարեր անհրաժեշտ նախանիւթերը:

Իբրեւ բացառիկ միջոց, Ֆրանսա կրնայ քոք ճարել նաեւ մեծ քաղաքներու — ինչպէս Փարիզի — կազի գործարաններէն: Այն ատեն մայրաքաղաքին եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու բնակիչները պիտի ենթարկուին պատերազմական շրջանի յատուկ սահմանափակումներուն: Այսպէս, կազի գործածութիւնը կրնայ արտօնուիլ միայն որոշ ժամերու, իսկ տաք բաղնիքը դառնալ բացառիկ շնորհ մը, շաբաթը մէկ անգամ:

Անցեալին Անգլիա մեծ քանակութեամբ հանքածուխ կը ճարէր Ֆրանսայի: Բայց այլ եւս հեռաւոր յիշատակ մըն է այդ: 1938ին, Անգլիա 6 միլիոն 480,000 թոն հանքածուխ յանձնած էր Ֆրանսայի: Այս տարի հազիւ 500,000 թոն կրնայ տալ:

Կը մնայ վերջին յոյս մը, — Լեհաստան: Մասնագէտներու կարծիքով, Ֆրանսա կրնայ լեհական հանքածուխ ստանալ. բայց չափազանց սուղ է, — երկու ոթերլին աւելի քան ամերիկեանը (1 թոն):

Կառավարութիւնը չի կրնար անտեսել գինեբու ողութիւնը, քանի որ հարկադրուած է բացառիկ միջոցներ գտնել, ելեւմուտքը հաւասարակշռելու համար, առանց հաշուելու Հնդկաչինի պատերազմին եւ վերազինման ծախքերը, պետական նպաստները, թոշակի յաւելումներ եւ այլն:

Հանքածուխի տագնապին եւ ուրիշ ծանր հոգերու առթիւ, Ֆրանսական կառավարութիւնը կրնայ նորէն մէջտեղ դնել սկզբունքի խնդիր մը, — վերազինման ծախքերը մասամբ հոգալ Ատլանտեան զինակցութեան յատուկ աղբիւրէ մը, եւ ոչ թէ ծանրանալ անդամակից պետութեանց ազգային ելեւմուտքին վրայ:

Թ. Ա. Թ.

ԻՆՉԵ՞Ր Կ'ՈՐՈՇԱՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

« ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԼԵԶՈՒԱՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎ »

ԽՄԲ. — Մեր ռուսագէտ աշխատակիցը, Ա. Խոնդկարեան, իր ատենին յօդուածաշարքով մը ներկայացուց Երեւանի Կեդր. Կոմիտէին այլանդակ տեսութիւնները՝ լեզուական խնդրի մասին, տեսութիւններ ուր կ'արհամարհէին արեւմտահայերէնը իբրեւ գաւառաբարբառ, ինչպէս եւ գրաբարը: Այդ յօդուածաշարքին գլխաւոր աղբիւրն էր Երեւանի ռուսերէն « Կոմունիստ » լրագիրը:

Աւասիկ վկայութիւն մըն ալ « Սովետական Հայաստան »էն, իրենց շարադրութեամբ: (Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթը, *Պայքար*, յուլիս 24ին եւ 25ին արտատպած էր այս նիւթը, առանց յիշելու թերթին թիւն ու թուականը). —

Օրերս տեղի ունեցաւ ՀՍՍՌ Գիտութիւնների Ակադեմիայի Լեզուի Ինստիտուտի գիտական խորհրդի ղոնրաց նիստը՝ Երեւանի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնների լեզուի ու գրականութեան ամբիոնների աշխատողների եւ գիտական հիմնարկների ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ, որտեղ քննութեան առնւեցին Հայոց լեզուի մաքրութեան եւ ժամանակակից հայերէնի լեզուաշինարարութեան հարցերը, կապուած լեզուաբանութեան վերաբերեալ ընկ. Ստալինի հանճարեղ աշխատութիւնների հետ:

Գիտական խորհրդի նիստը բացեց ՀՍՍՌ Գիտութիւնների Ակադեմիայի փոխ-նախագահ եւ ՀՍՍՌ Գիտութիւնների Ակադեմիայի իսկական անդամ Մ. Ներսէսեանը որի ներածական խօսքից յետոյ « Հայոց լեզուի մաքրութեան եւ ժամանակակից հայերէնի լեզուաշինարարութեան հարցերը » զեկուցումով հանդէս եկաւ ՀՍՍՌ Գիտութիւնների Ակադեմիայի իսկական անդամ՝ պրոֆ. Գ. Ղափանցեանը:

Իր զեկուցման մէջ պրոֆ. Ղափանցեանը, խօսելով Հայոց լեզուի ծագման եւ գրաբարի ու հայկական բարբառների հարցի մասին, հանգամանօրէն կանգ առաւ լեզուաշինարարութեան եւ ժամանակակից Հայոց լեզուի մաքրութեան հարցերի վրայ: Նա նշեց, որ Հայոց համաժողովրդական լեզուի, ինչպէս եւ բարբառների փոխյարաբերութեան ու պատմական զարգացման հարցում որոշ դեր են խաղացել այն քաղաքական, տնտեսական, կուլտուրական կենտրոնաձիգ (նպաստաւոր) եւ կենտրոնախոյս (աննպաստ) ազդակները, որոնք ի յայտ են եկել հայ ժողովուրդի պատմութեան ընթացքում: Հայոց լեզուի հարստացման գործում, — ասում է զեկուցողը, — իր ժամանակ զգալի դեր են կատարել գրաբարը եւ ժողովրդական բարբառը, սակայն ներկայումս դրանց օգտագործման հարցում պէտք է պահպանել որոշ չափ՝ արհեստականութեան ու արխայիզմի մէջ չընկնելու համար:

Այնուհետեւ զեկուցողն առաջադրում է Հայոց լեզուի մաքրութեան ու հետագայ զարգացման մի շարք կոնկրետ միջոցառումներ: Նա նշում է, որ եթէ կան հայերէն համապատասխան բառեր, որոնք միանգամայն բաւարար կերպով արտայայտում են տուեալ իմաստը եւ հասկանալի են ժողովրդին, հարկ չկայ դրանք փոխարինել այլ բառերով: Օտար բառերի գործածութեան ժամանակ նպատակայարմար է վերցնել նրանց ռուսական, այլ ոչ թէ արեւմտեան ձեւը. օրինակ՝ գրել ոչ թէ ճապոնիա, փրազ, կոմունա, պորտրէ, *այլ* Յապոնիա, ֆրազա, կոմմունա, պորտրէտ *եւ այլն, երկբաղաձայնների վերաբերմամբ պահպանել ռուսական ուղղագրութիւնը՝ գրելով, օրինակ, կոմմունա, սեսսիա, պասսիվ, ինչպէս նաեւ այդ բառերի արտասանութեան ժամանակ պահպանել նրանց ռուսական շեշտադրութիւնը: Որոշ բառերի ճիշդ արտասանութեան համար հարկաւոր է Հայոց լեզուի մէջ մտցնել « յլ » փափուկ հնչիւնը, որպէս զի արտասանենք, օրինակ, բոյլշեւիկ եւ թէ բոլշեւիկ:*

Խօսելով այսպէս կոչուած « արեւմտահայ լեզուի » մասին, պրոֆ. Ղափանցեանը նշեց, որ այն երբեք ինքնուրոյն լեզու համարել չի կարելի: Հայ ազգը կարող է ունենալ միայն մէկ ազգային լեզու, եւ դա արարատեան բարբառի հիման վրայ ստեղծուած Հայոց ազգային գրական լեզուն է: Այստեղից պարզ է, որ այսպէս կոչուած « արեւմտահայ լեզուն » կարող է համարուել որոշ « կու » բարբառների գրական ձեւաւորում, որը, բնական է, ապագայ չունի:

Զեկուցման շուրջը բացւեց մտքերի լայն փոխանակութիւն, որին մասնակցեցին 22 մարդ՝ լեզուաբաններ, գրողներ, գրականագէտներ, պատմաբաններ, ժուռնալիստներ եւ թարգմանիչներ: Հանդէս եկած ընկերները շօշափեցին ժամանակակից հայ լեզուի մաքրութեան եւ հայերէնի լեզուաշինարարութեան, Հայոց լեզուի ծագման ու զարգացման, գրաբարի ու բարբառների օգտագործման մի շարք հարցեր:

Ժամանակակից հայերէնի լեզուաշինարարութեան եւ Հայոց լեզուի մաքրութեան հարցը, որ դիսկուսիայի հիմնական առանցքն էր կազմում, յատուկ հետաքրքրութիւն առաջացրեց ժողովականների մէջ եւ աշխոյժ քննարկման առարկայ հանդիսացաւ: Նշելով այդ հարցի բացառիկ կարեւորութիւնը եւ հիմնականում համաձայնելով լեզուաշինարարութեան հարցերում զեկուցողի դրոյթների ու առաջարկների հետ, ելոյթ ունեցողներն ընդգծում էին, որ անհրաժեշտ է լեզուաբանութեան հարցերի վերաբերեալ ընկ. Ստալինի հանճարեղ աշխատութիւնների լոյսով հետեւողական պայքար մղել հայ գրական լեզուի մաքրութեան համար, պայքարել մեր լեզուին խորթ, լեզուն աղաւաղող նորամուծութիւնների եւ փոխառումների դէմ, հայերէնի բառակազմութեան եւ քերականութեան մէջ մառականների ստեղծած շփոթի եւ աղճատումների դէմ:

Պրոֆ. Ղափանցեանի որոշ դրոյթների առարկութեամբ հանդէս եկաւ պրոֆ. Գ. Սեւակը: Նա գտնում է, որ փոխառումների եւ լեզուաշինարարութեան հարցում զեկուցողի արած առաջարկները հակասում են հայ գրական լեզուի առանձնայատկութիւններին եւ աղաւաղում են այն, որ դրանք ըստ էութեան Հայոց լեզուի ռեֆորմի պահանջ են առաջադրում: Պրոֆ. Սեւակը առարկում է ռուսերէնից փոխ առնուած բառերի ռուսական շեշտադրութեանը, այդ բառերի ռուսական տառադարձութեանը, երկբաղաձայնների գործածութեանը օտար եւ ռուսերէնից վերցուած բառերի մէջ, փոխ առուած բառերը ռուսական ձեւով արտասանելուն:

Պրոֆ. Ղափանցեանի որոշ դրոյթների առարկէնից փոխառումների հարցում պրոֆ. Էդ. Աղայեանի ոչ ճիշդ դիրքաւորման խիստ քննադատութեամբ հանդէս եկան մի շարք ընկերներ, որոնցից փիլոլոգիական գիտութիւնների թեկնածուներ Մ. Իսրայէլեանը, Ա. Գրիգորեանը, ընկ Հր. Սանտաձեն եւ ուրիշներ կանգ առան Հայոց լեզուի եւ քերականութեան դասագրքերում եւ ուղղագրական բառարաններում տեղ գտած սահմանումների ու այլ կարգի թերութիւնների վրայ:

Ելոյթ ունեցողներից ընկերներ Վ. Աւետիսեանը, Ղ. Դալլաքեանը, Ս. Ղազարեանը, Վ. Ոսկանեանը եւ ուրիշներ, նշելով ռուսաց լեզուի բարերար ազդեցութիւնը Հայոց լեզուի հարստացման ու զարգացման վրայ, ընդգծեցին մեր լեզուի մաքրութեան հարցերի ուսումնասիրութեան ու քննարկման ժամանակ Ռուսաց լեզուի եւ ռուս լեզուաբանների փորձն օգտագործելու անհրաժեշտութիւնը: Նշւեց, որ մի քանի տարի առաջ մեր լեզուի մէջ մտցուած եւ այժմ արդէն գործածական դարձած ու ժողովրդի գիտակցութեան մէջ արմատացած « սովետ », « ռեւոլուցիա », « պարտիա » եւ այլ բառերի գործածութիւնը դրական, պրոգրեսիվ երեւոյթ է, որն ամենեւին չի հակասում արդի հայերէնի ներքին օրինաչափութիւններին ու առանձնայատկութիւններին, այլ միայն հարստացնում է մեր լեզուն:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. « ՎՌԱՄԵԱՆ » ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ 19 օգոստ.— *Այսօր տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. « Վռամեան » ենթակոմիտէի (Պուլվար Օտտօ) կազմակերպած դաշտահանդէսը:*

Բանուորական արուարձան մըն է Պուլվար Օտտօն իր յարակից թաղամասերով եւ սակայն մեր ազգային ձեռնարկներու մէջ, կը պահէ իր դիրքը, աւելի բարեկեցիկ արուարձաններու հետ:

Թաղը ունի իր սեփական մատուռը, շէնքը թաղեցիներու օժանդակութեամբ եւ զոհողութեամբ ազգային սեփականութիւն դարձած է, արդէն:

Եռանդուն եւ գործունեայ են Կրօնական ընկերակցութեան անդամներն ու Թաղական խորհուրդը:

Օրինակելի է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « Խատիսեան » խումբը իր կանոնաւոր ժողովներով, դասախօսութիւններով եւ ուրիշ ձեռնարկներով, մանաւանդ հայապահպանման ի նպաստ կատարած աշխատանքներով: Խումբը ունի իր նուագախումբը եւ իր անդամները մաս կը կազմեն « Արծիւ » Մարզական միութեան: Գնահատելի է նաեւ Կապոյտ Խաչը, իր ազգօգուտ գործունէութեամբ: Բոլորը միասին կը վարեն Թաղին գործերը: Այսօրուան հանդէսը անգամ մը եւս հաստատեց կատարեալ համերաշխութիւնը:

Առաւօտէն սկսեալ, Սէնթ Անտրէի օդասուն եւ ընդարձակ պարտէզը սկսաւ լեցուիլ հանդիսականներով: Ժամը 2ին, արդէն տեղերը գրաւուած էին: Վերջին պահուն, նախագահի պարտականութիւնը յանձնուեցաւ մեր բանուոր ընկերոջ՝ Խորէն Տէր Նազարէթեանի, որ պարզ եւ ոգեւորիչ խօսքերով բացատրեց հանդէսին իմաստը: Երգչախումբը երգեց « Զէյթունցի ենք » եւ ուրիշ խմբերգներ: Հ. Տէր Նազարէթեանը արտասանեց « Պարը »: Օր. Զուարթ Սարոյեանի եւ Արաքսի Արզումանեանի յաջող մեներգներէն վերջ, Արփնուշ Ալիս Յարութիւնեան յաջողութեամբ արտասանեց Յովհ. Թումանեանի « Արծիւն ու Կաղնին »:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, երիտասարդ ընկեր Հրաչ Տամապետեան: Ընկերը իր նախաբանէն վերջ, փառաբանեց Փետային եւ Հերոսը, որոնց յիշատակին նուիրուած էր հանդէսը:

— « Մենք որ հեռու ենք մեր հայրենիքէն եւ զուրկ պետական միջոցներէ, մենք որ ծնած ենք օտար հորիզոնի տակ, առաւել եւս պարտաւոր ենք տօնելու այսպիսի զօտեպնդիչ տօները, որովհետեւ մեր Պանթէոնը հոգեկան է միայն: Մենք երբ մեր Փետայիի հերոսութիւնն եւ անվախութիւնը կը պանծացնենք, մեր հերոսներու կեանքին ու գործունէութեան մէջ կը տեսնենք մարդկային ամէնէն գեղեցիկ արժանիքները — անձնուիրութիւն, կարգապահութիւն, քաջութիւն եւ այլն, որոնք մեր ժողովուրդի ազատատենչ ձգտումներու արտայայտութիւններն են: Մեր Փետային տարբեր է ուրիշ ազգերու հերոսներէն: Ան հաւաքականութեան զինուորը դարձաւ, աւելի խանդավառ, աւելի քաջ եւ ամէնէն աւելի անձնուրաց: Փա՛ռք բոլոր անոնց որ մեր ժողովուրդի ճակատէն սրբեցին ամօթանքը դարերու ստրկութեան, ստեղծեցին Խանասոր, Սարտարապատ, Ղարաքիլիսէ եւ ուրիշ հերոսական դէպքեր: Ինչքան ալ ուժ տամ բառերուն, թուինչք՝ լեզուիս, ես անկարող եմ ճշտօրոշել հայ հերոսը իր բոլոր առաքինութիւններով »:

Ընկերը իր խօսքը վերջացուց յիշելով քանի մը նախադասութիւններ Վարուժանի կողմէ Եփրեմի նուիրուած քանաստեղծութենէն: (Բուռն ծափեր):

Վերջին երգողներն էին՝ Օր. Սիրուհի Սագայեան, ընկերներ՝ Հ. Երէցեան, Սարգիս Գօզոսեան, փոքրիկն Կարապետ Կոնոյեան եւ ուրիշներ, որոնց անունները կարելի չեղաւ ստուգել:

Հանդէսին իրենց բաժինը բերին նաեւ դպրոցի աշակերտուհիները՝ արտասանութիւններով եւ հայկական պարերով, որոնք նոյնպէս գնահատուեցան:

Աճուրդի դրուեցաւ հաւ մը որ շահեցաւ « Արծիւ » Մարզական Միութիւնը:

Նոր Սերունդի եւ դպրոցական երկսեռ երիտասարդներու կողմէ ներկայացուեցաւ երկու արարով քրքջալիր զաւեշտ մը: Գեղարուեստական բաժինէն վերջ, « Խատիսեան » Նուագախումբը թնդացուց հանդիսավայրը եւ սկսան արեւմտեան պարերը:

Մեր հանդէսներուն միշտ ներկայ են երկսեռ երիտասարդներ, մանուկներ եւ ծերեր:

Մեր խոնարհ ընկերներու տքնաջան աշխատանքին արդիւնքն են այդ յաջողութիւնները:

ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆ

ՍՈՒՐԷՆ ՇԱՄԼԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս ցաւով հաղորդեր էինք, քանի մը շաբաթ առաջ Ժընեւի մէջ մեռաւ Պ. Սուրէն Շամլեան, Պոլսոյ « Մարմարա » թերթին խմբագրապետը:

Հանգուցեալին մարմինը Պոլիս փոխադրուած ըլլալով, յուղարկաւորութիւնը կատարուած է օգոստոս 16ին, Բերայի Ս. Երրորդութեան եկեղեցին մեծ բազմութեամբ, հայ, թուրք եւայլն: Արարողութեանց նախագահած է Պէշիկթաշի ծերունազարդ քարոզիչը Զայրմայր ծ. վ. Կէպիւրեան, շրջապատուած վարդապետներով ու քահանայից դասէն: Դամբանականը եւս ինք խօսած է եկեղեցւոյ բեմէն:

Արարողութենէն վերջ դագաղը ուսամբարձ տարուած է եկեղեցւոյ բակը ուր դամբանականներ խօսած են Թուրք մամուլի ներկայացուցիչը, եւ Պ. Ս. Պարոնեան (թուրքերէն): Հայերէն դամբանականը խօսած է Ընդհ. Ժողովի Բ. ատենադպիր Պ. Եդ. Սիմքէշեան:

Յուղարկաւորները անհամար թիւով ինքնաշարժերով հետեւած են դագաղին, դէպի Շիշլիի ազգ. գերեզմանատունը ուր խօսք առած է Վեր. Տ. Յովհաննէսեան: Հանգուցեալին մարմինը ամփոփուած է մտաւորականներու թաղին մէջ:

ՊՈԼՍՈՅ *Ազգ. Հիւանդանոցին մէջ բացումը կատարուած է « Հինդլեան » բաժնին, 30 անկողիններով: Ինչպէս գրած ենք ժամանակին, այս բաժինը հաստատուած է նախաձեռնութեամբ մեծանուն դաստիարակին երախտագէտ սաներուն, որոնք ուզած են յաւերժացնել Հինդլեան անունը: Նոր բաժինը հաստատուած է Սէրվէթ ընդարձակ շէնքին առաջին յարկին մէջ որ բոլորովին աւերուած էր անկէ առաջ:*

Երեսուն անկողիններէն 15ը այրերու եւ 15ը կիներու յատկացուած է:

× *Մանկանց բաժին մը եւս հաստատուած է մասնագէտ բժ. Նուրհան Ալթունեանի խնամքներով: Առ այժմ տասը անկողիններ միայն կարելի եղած է յատկացնել մանուկ հիւանդներու, մասամբ գոհացնելով զգալի պակաս մը: Կը յուսացուի յառաջիկային աւելցնել այս սահմանափակ թիւը:*

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԼԻՈՆ. — *Զարսանճաքի Հայր. Միութեան դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ օգոստոս 12ին, Պ. Նազարի դաշտին վրայ:*

Դեռ հանդիսավայրը չհասած կը լսուէին հայկական երգերը եւ « տավուլ զուռնան »: Երբ ներս մտանք, չափահասները կը պարէին « Լուսին չկարծի » եղանակով: Ընդարձակ պարտէզը կանոնաւորապէս շտկուած էր սեղաններով: Զարսանճաքի Հայր. Միութիւնը իր թափած աշխատանքը արժեցուց: Խումբ խումբ ընտանիքներ իրարու ետեւէ կուգային տեղ գրաւելու: Ժամը 4էն վերջ պարտէզը նեղ կուգար այդքան բազմութեան: Այնտեղ էին ամէն տարիքի հայրենակիցներ, ինչպէս եւ օտարազգիներ՝ յոյն, հրեայ, ռուս, լեհ, իտալացի եւ այլն:

Հանդիսականներուն հանգիստը չխանգարելու համար Հայր. Միութեան վարչութիւնը սարքած էր, փոխան աճուրդի, 200 պահարան բախտախաղ որուն շահը մեծ գումար մը ապահովեց: Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր, սակայն չկրցանք լրացնել, ստիպուած ըլլալով հանդէսը վերջացնել մինչեւ իրիկուն, բարձրախօս ալ չկար:

Հայրենակից Կարպիս Գօյաճեան (Մարսէյլէն) երկու խօսքով բացատրեց Հայր. Միութեան նպատակը:

Ոգեւորութիւնը տեւեց մինչեւ ուշ ատեն:

Արմենակ Մարտիրոսեան

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Եգիպտոսէն Վենետիկ ուսանելու ղրկուած հայ պատանի մը, Եդուարդ Եփրեմեան, ծնած 1925ին, յաջողութեամբ աւարտած է իր երաժշտական ուսումը: Պատանին իր ուսանողութեան առաջին տարիներէն իսկ (Մ. Ռաֆայէլեան վարժարան), դաշնակի դասերով սկսած էր ցոյց տալ իր տաղանդը: Յետոյ նախընտրեց ջութակը, միեւնոյն ատեն դառնալով ուսանող դեղագործական համալսարանի մէջ: 1951 յունիս 25ին Վենետիկի երաժշտանոցի իր վերջին քննութիւնը մեծ յաջողութեամբ անցընելով ստացած է համապատասխան վկայականը: Քննիչ մարմնի նախագահը շնորհաւորած է Պ. Եփրեմեանը իր փայլուն « թեքնիքին » եւ բացառիկ տաղանդին համար: Հայ արուեստագէտը արդէն վերադարձած է իր ծննդավայրը, Եգիպտոս:

× *Նոյն երաժշտանոցէն շրջանաւարտ եղած է նաեւ Օր. Ագնէս Միլտոնեան, իբրեւ դաշնակահա-*

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (128)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Թ.

Բոլոր իրենց կալուածները կը մնային իրենց: Փոտեստան բոլոր կարելին ըրաւ, գնելու համար իր դժբախտ քեռորդին, բայց ի զուր: Վերջապէս իր նամակը կ'աւարտէ ըսելով թէ Պոլսոյ առումը այնքան հպարտացուցած է Սուլթանը որ երկու տարի չանցած Հռոմն ալ գրաւելու պիտի ելլէ:

Ինչպէս ըսինք, ջարդը յաղթանակին առաջին օրուան մէջ սահմանափակուեցաւ միայն: Առաջին օրուան կէսէն վերջ կամ թերեւս հետեւեալ օրը միայն Սուլթանը իր յաղթական մուտքը կատարեց Պոլսէն ներս: Բոլորովին երիտասարդ էր տակաւին, հազիւ քսաներկու տարեկան, խոշոր ու առատ չէկ պեխեր ունէր: Անթիւ սպայակոյտը ձիաւոր կը հետեւէր իրեն, բոլոր գլխաւոր վէզիրները, փաշաներն ու պէյերը, շողշողուն հագուստներով, շողշողուն զէնքերով, ամէնէն աղուորներէն ընտրուած ու ամէնէն ճոխութեամբ զինուած Ենիչէրիներու ստուարաթիւ գունդէ մը շրջապատուած: Փայլուն թափորը Սէն Ռոմէնի դռնէն, այսօրուան Թօփգափուն, մեկնեցաւ եւ ոտքերուն տակ անհամար դիակներ կոխկռտելով, անցաւ դարհուրելիօրէն քարուքանդ եղած քաղաքին փողոցներէն ու շիտակ Այա Սոֆիա ուղղուեցաւ:

Սուլթանը արծաթով պատած արոյրէ հսկայ դուռներուն առջեւ ձիէն վար իջաւ, ծունր դրաւ եւ խոնարհելով Աստուծոյ առջեւ որ վերջապէս իրեն շնորհեր էր իր այնքան բաղձացած յաղթութիւնը, գետինէն ափ մը հող առաւ ու գլխուն ցանեց: Յետոյ ոտքի ելաւ ու մտաւ շքեղաշուք տաճարէն ներս: Պատմութեան ամէնէն հանդիսաւոր վայրկեաններէն մին եղաւ ատիկա:

Մինչ այսպէս նորատի վեհապետը սպանութեան ու կողոպուտի զարհուրելի տեսարաններով այս աստիճան հրաշալի տաճարին մէջէն կը յառաջանար, լուռ այս անլուր տեսարանը աչքէ անցընելով, ու խորապէս յուզուած, այս օգոստափառ շքեղութենէն, նշմարեց իր պատերազմիկներէն մին որ սքանչելի գետինին մարմարէ մէկ քարը կը կոտրտէր, զայրացած հարցուց թէ ինչո՞ւ այդպէս կ'ընէր: — « Անհաւատներու մէկ շէնքն է այս », պատասխանեց մոլեռանդ զինուորը, « ու ես ճշմարիտ հաւատացեալ մըն եմ »:

Մէհմէտ, որ Այա Սոֆիայի գեղեցկութիւնը եւ մեծավայելչութիւնը հասկնալու չափ ու աւելի ալ խելացի էր, կատղեցաւ այս պատասխանէն, հանեց եաթաղանը ու զարկաւ իր խօսակցին, գոռալով թէ եթէ բանակին ձգեր էր որ իր ուզածին պէս թալլէ տուները եւ գերի տանի բնակիչները, փոխադարձաբար իրեն վերապահեր էր պարտեալ քաղաքին շէնքերը: Յետոյ իմամ մը կանչել տըւաւ, եւ հրամայեց որ քրիստոնեայ ամպիոնը բարձրանայ ու բարձրաձայն կարդայ մահմետական հաւատքին հաւատամքը: Ու ինքը, ոտքի կեցած մարմարէ խորանին վրայ, իր առաջին աղօթքը ըրաւ, Մէքքէի ուղղութեամբ:

Այդ վայրկեանէն, մարմնացեալ Բանին Վերին Իմաստութեան նուիրեալ համբաւաւոր տաճարը զոր փառապանծն Յուստինիանոս եւ իր Թէօտորա կինը կանգներ էին ի փառս քրիստոնէական կրօնին, իսլամական աղօթատեղիի վերածուեցաւ:

Հէքեաթ մը կ'ըսէ թէ այն պահուն երբ Մէհմէտ յառաջ կը տանէր իր պտոյտը անհուն շէնքին մէջ, դուռ մը ելաւ դիմացը, որուն վարագոյրները յանկարծ վեր առնուեցան եւ մէջէն խումբ մը քահանաներ լալով ողբալով իր ոտքին փարեցան եւ խնդրեցին որ խնայէ իրենց կեանքին ու զուր տեղը չսպաննէ զիրենք: Սուլթանը կարեկցութեամբ դիտեց զանոնք, ձեռքովը նշան ըրաւ որ ոտքի ելլեն, եւ խոստացաւ խնայել իրենց կեանքին ու անմիջապէս մունետիկ կանչել տալով ամբողջ քաղաքին մէջ դադրեցուց կոտորածը:

Ուրիշ զրոյց մըն ալ կ'ըսէ թէ Մէհմէտ երբ սրընթաց արշաւով քաղաքին մէջ կը յառաջանար, համբաւաւոր ձիարձակարանէն, այսօր Աթ Մէյտանիէն, անցած պահուն Դեղփիսի համբաւաւոր երեք օձագլխեան եռոտանիին հանդիպեցաւ, որ պարտեալ քաղաքին պահապանը ըլլալու համբաւը ունէր: Իր ծանր զէնքով ուժով մը զարկաւ եւ կոտրեց անոր երեք գլուխներէն մին. այդ է պատճառը, կ'ըսեն, այդ շինուածքին մէկ գլուխը պակաս ըլլալուն:

Անմիջապէս վերջ, մայիս 29ին, ըստ տարբեր ժամանակագիրներու Մէհմէտ իր հանդիսաւոր մուտքը գործեց նաեւ Պլաքէրներու պալատը, ուր այնչափ տարիներէ ի վեր կայսրերը կը բնակէին: Իր բնակութիւնը հոն փոխադրեց:

(Շար.)

րուհի, իր փայլուն տաղանդը ջերմապէս գնահատուած է անուանի ուսուցչապետ Ճինօ Կորինիի կողմէ։

╳ Իրանահայ արուեստագէտները, Տէր եւ Տիկին Ա. Պատմագրեան (երգիչ եւ երգչուհի) որոնք Մ. Նահանգները կը գտնուէին երկու տարիէ ի վեր, վերադարձած են Փարիզ, ուր երկու ամիս մնալէ վերջ, պիտի վերադառնան Պարսկաստան։

եւ Ուաշինկթընի մէջ տակաւին կը յուսան թէ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին։

Իրազեկներ կը կարծեն թէ Անգլիա չուզեր ծանրացնել կացութիւնը, զինուոր ղրկելով Պարսկաստան։ Բայց ի հարկին այդ միջոցին ալ պիտի դիմէ, եթէ վտանգուին Անգլիացիներու կեանքը եւ ստացուածքը։

╳ Ապատանի իրանեան տեղեկատու դիւանին պաշտօնեաներէն Մազդար յայտարարեց թէ չափազանց երկար տեւեցին Թէհրանի խօսակցութիւնները, թէ քարիւղի պաշտօնեաները հետզհետէ կ'ըմբոստանան, աւելցնելով անկարգութեանց վտանգը։

Անգլեւիրանեան ընկերութեան պաշտօնեաները խորհրդակցութիւններ կը կատարեն, ամբողջովին պարպելու համար բրիտանական պաշտօնէութիւնը, ի հարկին երկու-երեք օրուան մէջ։ Բրիտանական մարտանաւերը շարժումներ կը կատարեն Ապատանի դիմացը եւ Պարսկական ծոցին մէջ։

Զօր. Միր Ճալալի, նաւթահորերու իրանեան զօրքին հրամանատարը, յայտարարեց թէ իր բանակատեղին Ապատան պիտի փոխադրէ Ահվազէն։ Ուրեմն կ'ուզէ անձամբ հետեւիլ կացութեան ելեւէջներուն։

Եգիպտոս ալ մերժեց

ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ԱՆԳԼԻՈՅ

Աղեքսանդրիայէն կը հեռագրեն թէ Եգիպտոսի արտաքին գործերու նախարարը, Սալահէտտին փաշա, ծրագիր մը մշակած է, իբրեւ պատասխան Պ. Մորիսընի կողմէ իրեն եւ վարչապետին ուղղուած նամակներուն։

Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին առ այժմ։ Նախարարը ճառ մը պիտի խօսի խորհրդարանին մէջ, Անգլիոյ հետ կատարուած բանակցութեանց մասին, Սուէզի Ջրանցքի պարպումին եւ Սուտանի կցման մասին։ Եգիպտոսի կառավարութեան համար իրարմէ անբաժան են այս երկու խնդիրները։

Աշխարհահռչակ թղթակից մը, Ուորտ Փրայս մասնագէտ արեւելեան խնդիրներու, հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղած է վստահելի աղբիւրէ մը, Եգիպտոսի նոր առաջարկներու մասին. —

Պաշտպանողական զինակցութիւն մը պիտի կնքուի Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ։ Ստորագրութենէ վերջ Անգլիա պէտք է քաշէ իր զօրքը Սուէզի շրջանէն։ Այդ զօրաղուժին տեղ պիտի հաստատուին տասը-քսան հազար եգիպտացի զինուորներ։ Մէկ տարուան կամ 18 ամսուան համար, բրիտանական բանակը պիտի գործակցի Ջրանցքին եգիպտական զօրքին, որպէս զի վարժեցնէ գործածելու արդիական զինամթերքը զոր պիտի ճարէ Անգլիա։ Անգլիացիներուն կառուցած շէնքերը պիտի յանձնուին Եգիպտացիներուն եւ բանակցութիւններ պիտի կատարուին փոխարժէքի մասին։

Բրիտանական զօրքը պիտի կրնայ Սուէզի շրջանը վերադառնալ, եթէ պատերազմ ծագի Միջին Արեւելքի մէջ։

Գալով Սուտանի, Եգիպտոս կը խոստանայ սուտանեան խորհրդարան մը հաստատել, երկու երկիրներուն միացումէն երկու տարի վերջը։ Այս խորհրդարանը պիտի վարէ Սուտանի ներքին գործերը, բայց արտաքին յարաբերութեանց, բանակի եւ դրամի խնդիրները կը վերապահուին եգիպտական կառավարութեան։

╳ Վերջին լուրերու համաձայն, Եգիպտոս մերժած է նոր պայմանաժամ տալ բանակցութեանց համար, ինչպէս առաջարկած էր Անգլիոյ արտաքին նախարարը։ Վարչապետը, Նահաս փաշա, երէկ ճառ մը պիտի խօսէր Զաղլուլ փաշայի մահուան տարեդարձին առթիւ, պաշտօնապէս ծանուցանելով բանակցութեանց խզումը։

Լոնտոնի եգիպտական դեսպանը զեկոյց մը հրատարակեց, պնդելով թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարին յուլիս 30ի յայտարարութիւնը շատ ծանր տպաւորութիւն գործած է Եգիպտոսի մէջ, իբրեւ անուղղակի մը եւ սպառնալիք։

ՔՈՐԷԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Չինացիները խզեցին զինադադարի բանակցութիւնները։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել վարժարան երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը՝

1, Boulevard du Nord — LE RAINCY

Հաղորդակցութեան միջոցներ. — Eglise de Pantinէն 146 թիւ օթոպիւսը եւ իջնել Raincy-Pavillon։

Հեռաձայն՝ LE RAINCY 172։

25,000 ՖՐԱՆՔ ՊԱՐԳԵՒ

Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը 1952 տարեշրջանի «Դրօշակ?» օրացոյցին համար 25,000 Ֆր.ի պարգեւ մը կը խոստանայ այն արուեստագէտին կամ գծագրիչին որ լաւագոյն նկարը կը պատրաստէ, խորհրդանշելով ֆրանսահայ Նոր Սերունդը։ Նկարները պէտք է մեզի հասնին մինչեւ հոկտ. 1։

Գծագրուած նկարը, գունաւոր կամ ոչ, պիտի զարդարէ 1952 տարեշրջանի ԳՈՅԱՄԱՐՏ օրացոյցին ճակատը։

Հասցէ՝ A. Bédiguian, 7, rue Berlioz, Marseille.

Կը խնդրենք արտասահմանի հայ թերթերէն արտատպել։

Հ. Ց. Դ. Ն. Ս. ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹ. ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Պ. Թէքէեանի բնակարանին մէջ, 6, rue d'Arcole փակ է Սեպտ 1էն մինչեւ 30։

Մարսէյլի շրջանին, հայ գաղթականները իրենց բոլոր պաշտօնական թուղթերուն համար դիմեն՝ 6, Cité Martignac, Paris, 7e. Office Central des Réfugiés Arméniens.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՒ ԱՑՆՃԱՐԻ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն չափահաս որբ մը Ս. Ճ. 1000 ֆրանք կը նուիրէ ՅԱՌԱՋի տարածման համար եւ 1000 ֆրանք ալ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, իր խմբագրատուն այցելութեան առթիւ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի այս կիրակի ժամը 10ին, եւ գոհաբանական մաղթանք տեղի պիտի ունենայ, Փարիզի ազատագրման 7րդ տարեդարձին առթիւ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայր Պատուիրակ, Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան։

Պատարագէն վերջ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի անոնց համար որոնք ինկան այդ ազատագրական պայքարի ճամբուն վրայ (կնիք)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ. — Լիոնէն Այրի Տիկին Եսթեր Գավաֆեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց ամուսնոյն եւ հօրը եւ ազգականին՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՎԱՖԵԱՆի (Ուրֆացի) մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի, այս կիր. առաւօտ Լիոնի Հայոց եկեղեցին, 69, rue Louis-Blanc։ Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

կը յանձնարարէ Միջին Ֆրանսայի իր մասնաճիւղերուն օր առաջ իրեն հաղորդել օդափոխութեան կայանի համար արձանագրուած տղոց անունները (ծննդեան թուականներով եւ հասցէներով միասին)։

╳ Ֆր. Կ. Խաչի Կրընոպլի օդափոխութեան կայանին մէջ սեպտեմբեր ամսուան համար քանի մը տրամադրելի տեղեր կան։ Արձանագրուելու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել Տիկ. Թադէոսեանի, 5, rue Mayran, Paris (9) — Téléphone : TRUdaine 27-35.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 54րդ տարեդարձին առթիւ։ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբին, օգոստոս 26, կիրակի օր ամբողջ օրը, Le Col sur Loupի գետեզերքի ծառախիտ անտառներուն մէջ։

Կը հրաւիրուին Նիսի մեր հայրենակիցները անխտիր։

Կը խօսի ընկ. Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ։

Մասնաւոր օթոքարը կը մեկնի ժամը 9ին Place Massénaէն։ Ուշ մնացողները կրնան Gare d'autobusէն առնել հետեւեալ ժամերուն. — 10, 11, 14 15 եւ 16.30։ Իջնել Grand Boulevard, Le Col-sur-Loup, Quartier St-Donat։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Շրջ Կոմիտէի այս կիրակի ամբողջ օրը, Սէն - Փէրէի ծառախիտ անտառին մէջ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ առատ պիւֆէ։ Ոչ հանգանակութիւն ոչ ալ աճուրդ։

Մուտքը ազատ է։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ քաղաքի եւ շրջանի բոլոր անդամներուն թէ ամառնային դասընթացքները կը շարունակուին ամէն շաբաթ ժամը 20.30-ին եւ կը վերջանան 22.30ին։ Դասախօս՝ ընկեր Հրաչ Տասնապետեան։ Կը յանձնարարուի ճշդապահ ըլլալ։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑԻ Պուլվար Օտտոյի (Մարսէյլ) մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին բոլոր Սեբաստացի հայրենակիցները։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մասնաճիւղին ժողովը այս կիրակի առտու ժամը 9.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ. — Ա) Զեկոյց պատգամ. ժողովէն, Բ) Վարչութեան ընտրութիւն։ Կը հրաւիրուին բոլոր Խարբերդցիները։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ժող. ամսաթերթ բժշկութեան

խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՏԱՍՆԸՄԷԿԵՐՈՐԴ տարի, թիւ 127-128, Յուլիս-Օգոստոս։ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Պահածոյ երաժշտութիւն (Շ. Նարդունի). — Քաղցկեղ (Տոքթ. Կէտիկեան). — Խրատներ հայ մայրերուն (Տոքթ. Գասպարեան). — Արեւը կ'այրէ (Տոքթ. Սերոբեան). — Մեր մօրթին պաշտօնը (Տոքթ. Գալուստեան). — Տառեխի մասին (Ղ. Ներկարարեան). — Հայաստան նախ քան Հայաստան (Փրոֆ. Հրոզեի). — Գողարուժութիւն (Տոքթ. Լոֆման). — Բժշկութիւնը Եղեսիոյ մէջ (Յ. Հիսայեան). — Ամուսնութիւն ազգականներու միջեւ (Տոքթ. Խաչերեան). — Համբոյրի ձեւեր (Քաղեան). — Հարցարան։

Բաժանորդագրութիւնը տարեկան 750 ֆրանք Ֆրանսա, 900 ֆրանք ուրիշ երկիրներ։

Դիմել Շ. Նարդունիի 17, Rue Damesme, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 25 Août 1951 Շաբաթ 25 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6542 - Նոր շրջան թիւ 1953

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐԷ՞Ն ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ

Ընդդիմադիր Ռուսերու միացեալ ճակատի կազմութեան լուրը հազիւ հաղորդուած, բողոքի ձայներ կը լսուին։

Հի՞ն վէճե՞րն են որ կը վերսկսին։

Առաջին արձագանգը կուտայ Լոնտոնի «Տէյլի Մէյլ»ը, Պերլինէն, իր մասնաւոր թղթակցին բերնով (23 օգոստոս)։

— «Փոխանակ միացեալ, սերտօրէն կապուած ընդդիմադիր ճակատի մը, ինչպէս կը խոստանէր Պ. Կերենսկի, կը թուի թէ տարագիր Ռուսերը այսօր շատ աւելի պառակտուած են քան առաջ»։

Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն, բողոքներ եւ հակաբողոքներ իրար կը հրմշտկեն տասը-տասներկու մանր խմբակցութեանց կողմէ, պղտորելով Միւնիխի ռուսական մթնոլորտը։

Այսպէս, Տարագիր Ուզպէկներու Դաշնակցութեան մէկ բանբերը կը յայտարարէ.

— «Կը բողոքենք այն միակողմանի յայտարարութեան դէմ թէ կոմիտէ մը կազմուած է Ռուսաստանի ժողովուրդին ազատութեան համար։

«Կերենսկի ժողով գումարած է ափ մը ներկայացուցիչներու հետ եւ միայն հարիւր հոգի ներկայացուած են Ազատութեան Կոմիտէի հինգ խմբակցութեանց կողմէ»։

Ուրիշ մը, այս անգամ Ռուս, կը տրտնջայ.

— «Կերենսկի Միւնիխ գտնուած առեն չհամարձակեցաւ հրապարակ ելլել։ Միշտ մնաց դրանփակ, գերման գաղտնի ոստիկաններու պաշտպանութեան տակ»։

Եւ վերջապէս — միշտ համաձայն թղթակցին վկայութեան — Ուկրայնայի Ազգ. Պահակներու ներկայացուցիչները մերժած են միանալ Կերենսկիի կազմած ճակատին։

Անոնք վստահօրէն կը հաստատեն թէ «իրենց առաջնակութիւնները յաջողութեամբ կը շարունակուին Ուկրայնայի մէջ, խորհրդային բանակին դէմ»։

Թղթակիցը կ'ըսէ թէ զանազան խմբակցութիւններ անձնական յարձակումներ ալ կը կատարեն Կերենսկիի դէմ, յիշելով անոր անցեալը։

— «Այս այն մարդն է որ նամբան հարթեց համայնավարութեան համար, ամէն բան խոստանալով եւ ամէն բանի դաւաճանելով»։

Անշուշտ շատ աւելի մռայլ պատկեր մը կը ներկայացնեն վերոյիշեալ խմբակցութեանց ռուսերէն հրատարակութիւնները, զորս ձեռքի տակ չունինք տակաւին։

Երբ անգլիական — այն ալ թունդ պահպանողական — թերթ մը կը փութայ հրապարակաւ յայտնել այս նոր պառակտումը, կը նշանակէ թէ խլրտումը սովորական հանգամանք չունի։

Մանաւանդ որ, դժգոհները միայն Ռուսեր չեն, այլ եւ ուրիշ ազգեր, ինչպէս կը վկայէ թղթակիցը։

Եթէ տարագիր Ռուսերը իրենք իրենց մէջ միացեալ ճակատ չկազմեն, յանուն ազատութեան եւ ժողովրդապետութեան, ի՞նչպէս կրնան վստահութիւն ներշնչել Խ. Միութեան այլազան ժողովուրդներուն։

Արդեօք երկդիմի գործակալնե՞ր այլրած են տարագիրներուն մէջ, անգամ մը եւս պղտորելու համար ջուրերը։

Եւ կամ Պ. Կերենսկի անհրաժեշտ ուշադրութիւնը չէ՞ ընծայած ոչ-ռուս ազգութեանց, անոնց պահանջներուն եւ տեսակէտներուն, ամէն բանէ առաջ ներքին ճակատ մը կազմելու մտահոգութեամբ։

Կարելի է երկարել հարցումներուն շարքը, առանց որոշ եզրակացութեան մը յանգելու։

Տագնապը մասամբ լուսաբանելու համար, անհրաժեշտ է աչքի առջեւ ունենալ նորակազմ ճակատին քաղաքական ծրագիրը, որ առ այժմ գաղտնի կը պահուի։

Այս վրդովիչ անստուգութեան մէջ, մեզի կը մնայ մաղթել որ անյապաղ հարթուին թիւրիմացութիւնները, ներքին թէ արտաքին։

Ամէնէն արգար դատն ալ չարաչար կը տուժէ, երբ զայն հետապնդողները իրար չեն հասկնար։

Տակաւին քանի՞ տարի այս ներքին պառակտումները, երբ իրենց դիմացը կանգնած է հսկայական ուժ մը, դաժան եւ սպառազէն։ Միշտ պատրաստ՝ արիւնազանգ, դղրդագին փլուզումներ սարքելու…

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾԵՆՔ

Գիտուններ, բանգէտներ, լեզուագէտներ կամ ակադեմիկոսներ համագումար համագումարի վրայ կը սարքեն մեր հեռաւոր մայրաքաղաքին մէջ, ապացուցանելու համար թէ այսպէս կոչուած արեւմտահայերէն գրական լեզու չկայ։ Ինչ որ Վարուժան, Մեծարենց, Սիպիլ, Զարդարեան, Զօհրապ գործածած են իրենց գրական արտադրութեանց համար, հասարակ բարբառ մըն է եւ կապ չունի բուն հայերէն լեզուին, Արարատեան դաշտի ժողովուրդներու մայրենիքին հետ։

Այս վճիռէն վերջ, որ յոտնկայս եւ միաձայն ընդունուած է կուսակցական համագումարին մէջ, կ'անցնին լեզուն մաքրելու մեծ աշխատանքին։ Մաքրել օտար, արեւմտեան ազգերէ փոխ առնուած բառերէն, տեղը դնելով… ի՞նչ, — «Ռուսաց լեզու»էն առնուած հարազատ ? բառեր, որոնք պիտի ծառայեն մեր լեզուն հարստացնելու նոր բառամթերքով մը եւ մաքրելու օտար - խորթ ներմուծումներէ։

Չէ՞ որ «Հանճարափայլ»ին լեզուական լուսապայծառ տեսութիւնները կոչուած են այս գետնի վրայ եւս ծառայել ժողովուրդներու բարօրութեան ։

Օրինակ, եթէ «հանրապետութիւն» ըսենք, խորթ է, իսկ «ռեփիւպլիք»ը՝ օտար, արեւմտեան։ Բայց երբ «ռեսպուբլիկա» ըսենք, «Ռուսաց լեզու»էն առնելով, իբրեւ թէ ռուսական բառը, արտայայտութիւնը կ'ըլլայ ճիշտ եւ մեր լեզուն ալ մաքրուած։

Ռէակցիա բառը նոյնպէս ռուսերէն ? ըլլալով, պէտք է ընդունիլ, ինչպէս նաեւ «պարտիա» (կուսակցութիւն), էվագուացիա, լաուրիատ, ռեվոլուցիա եւ ուրիշ անհամար բառեր, յանուն լեզուի մաքրագործման եւ ճոխացման։

Գալով «այսպէս կոչուած արեւմտահայերէն» տիաղեկտին, անոր մաքրագործումն ալ մենք կը թողունք արտասահմանի մեր նոր սերունդին եւ մասնաւորապէս «յառաջդիմական» շքախումբին խնդիրը արմատէն մաքրելու համար։

ՍՕՍԻ

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԻՒՆԸ կասեցնելու եւ գիները իջեցնելու համար, կառավարութիւնը նոր միջոցներ կը խորհի։ Աշխատավարձքի յաւելման խնդիրը պիտի քննուի սեպտեմբերին։ Գործատէրերը հակառակ են յաւելման։ Կառավարութիւնը կը յուսայ 10 % զեղչել միսին գինը, փոխարինելու համար հացին սղութիւնը (նոր գինը չէ որոշուած տակաւին)։

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը, տէ Կասփերի, Ուաշինկթըն հրաւիրուեցաւ պաշտօնապէս, խորհըրդակցելու համար հաշտութեան դաշնագրի վերաքննութեան մասին։ Իտալացիները կը պահանջեն ոչ միայն ջնջել զանազան կաշկանդումներ, այլ եւ վերցնել այն նախաբանը որ Իտալիան կ'ամբաստանէ իբրեւ նախայարձակ։ Ֆրանսա որոշած է ուժ տալ այս պահանջներուն, վերահաստատելու համար Իտալիոյ բարոյական վարկը։ Այս առթիւ դիտել կուտան թէ Իտալիա Դաշնակիցներուն միացաւ 1943ին, այսինքն Գերմանիոյ եւ Ճափոնի անձնատուութենէն մէկ տարի առաջ, եւ սակայն տակաւին անդամ չէ Ազգաժողովին, իբրեւ հետեւանք Մոսկուայի ընդդիմութեան։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, բացատրեց թէ երկրին վիճակը այնքան ալ մռայլ չէ, դրաման ծախքերու, ածուխի եւն. խնդիրները պիտի կարգադրուին եւ Գերմանիա պիտի վերստանայ իր կատարեալ անկախութիւնը, յառաջիկայ վեց ամիսներու ընթացքին։

ՊՈԼՍՈՅ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ միջազգային լրտեսական ցանց մը երեւան հանուած է։ Զինուորական ատեանին յանձնուած է Պուլկարիայէն եկած գաղթական մը, Հասան։ Կը փնտռուին յիսուն գործակալներ որոնք Թուրքիա մտած են կեղծ անձնագրով։ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Հասանի ձերբակալութենէն վերջ ետ կանչուած են պուլկարական հիւպատոսը եւ հինգ պաշտօնեաներ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ զինուորական պատուիրակութիւն մը գնաց Սպանիա, զարկ տալու համար այդ երկրին վերազինման։

Անգլիա չի հեռանար Պարսկաստանէն

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ԽՕՍՔԵՐ ԻՍԿ ԵԹԷ ՄՈՍԿՈՒԱՆ ԱԼ ԽԱՌՆՈՒԻ՞…

Թէհրանի բանակցութեանց խզումէն անմիջապէս վերջը, Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը, Էթլի մասնաւոր գիր մը ուղղելով Անգլեւիրանեան քարիւղի ընկերութեան, յայտնեց թէ բրիտանական պաշտօնէութիւնը պիտի մնայ Աբատանի գտարանին մէջ։ Իրենց թիւը պիտի կրճատուի, պահելով այնքան որքան անհրաժեշտ է պաշտպանելու համար բրիտանական շահերը։ Միեւնոյն առեն ետ պիտի կանչուին նաւթահորերուն մէջ գտնուած Անգլիացիները։

Վարչապետը այս յայտարարութիւնը ըրաւ իբրեւ մէկ մասը արտաքին նախարարութեան մէկ երկար յայտարարութեան, որ կը պարզէ Թէհրանի բանակցութեանց ընդհատման պարագաները։

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ բրիտանացի մասնագէտները տեղին վրայ պահելու որոշումը անակնկալ մը չէր։ Կը մնայ գիտնալ իրանեան կառավարութեան դիրքը՝ Պ. Էթլիի այս յայտարարութեան առթիւ։ Մանաւանդ որ, բրիտանական կառավարութեան յայտարարութիւնը բացորոշապէս կ'ըսէ թէ Իրան պատասխանատու պիտի մնայ Աբատան մնացած Անգլիացիներու ապահովութեան համար։

Ինչպէս կ'երեւայ, Մեծն Բրիտանիա վճռած է 1) Պահել Աբատանի զտարանը, անգլիացի հատընտիր խումբի մը միջոցաւ, թոյլ չտալով որ Պարսիկները գրաւեն զայն. — 2) Սպասել Պարսկաստանի յաջորդ քայլին։

Իրագէտներու կարծիքով, այս որոշումը կրնայ հետեւեալ հետեւանքները ունենալ. —

1. Իրանի վարչապետը կրնայ վերաքննել իր ժխտական դիրքը, ընդունելով բրիտանական պատուիրակութեան վերջին առաջարկները։ Այդ պարագային Անգլիա տրամադիր է վերսկսելու բանակցութիւնները։

2. Պարսիկները տնտեսական ծանր տագնապի մը մատնուելով, կրնան տապալել Մոսատեղի դահլիճը, որպէս զի ճամբան հարթուի եւ կարգադրութեան մը յանգին Անգլիոյ հետ։

3. Տեսնելով որ երկիրը տնտեսապէս պիտի խեղդուի, Պարսիկները կրնան բուռն հակազդեցութիւն մը փորձել եւ բռնագրաւել Աբատանի զտարանը, իրենք բանեցնելու համար։ Այդ պարագային, պիտի միջամտեն Միջին Արեւելքի անգլիական ուժերը՝ ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային։

ԱՐԴԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԶԻՆՈՒՈՐ. ՈՒԺԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Բանգէտներ անհաւանական կը նկատեն առաջին պարագան։ Անգլիացիները իրենց յոյսը դրած են երկրորդին վրայ. բայց միեւնոյն առեն պատրաստ են դիմագրաւելու երրորդ եւ աւելի ծանր պատահականութիւնը։

Այս վերջին պարագան ալ ուրիշ մտահոգութիւն մը կը պատճառէ, — Խ. Միութիւնը կրնայ միջամտել, համաձայն 1921ի դաշնագրին։

Անգլիական թերթ մը մասնագիտական պըրպտումներ կատարելով, կ'եզրակացնէ թէ Մոսկուա չի կրնար միջամտել։ Իր եզրակացութիւնը հիմնուած է Թէհրանի դեսպանին մէկ յայտարարութեան վրայ (1921), որուն համաձայն Ռուսիա վերոյիշեալ դաշնագիրը պիտի գործադրէ միայն այն պարագաներուն մէջ ուր պատրաստութիւններ կը տեսնուին, զինեալ յարձակում մը կատարելու համար Խ. Միութեան դէմ»։

Ամէն պարագայի մէջ, դժուար է նախատեսել Մոսկուայի բռնելիք դիրքը։

× Բրիտանական մամուլը կը գնահատէ կառավարութեան վճռական դիրքը, թելադրելով աւելի գործնական միջոցներ ձեռք առնել։ Նոյնիսկ աշխատաւորական «Տէյլի Հերըլտ»ը, որ կառավարութեան բերանն է, բարձրաձայն կը խօսի բրիտանական ուժերու ներկայութեան մասին, շեշտելով թէ Աբատանի դիմացը կը գտնուին յածանաւ մը, չորս թորփիլահալածներ եւ ուրիշ երկու փոքր նաւեր։ Կ'ըսէ նաեւ թէ ի հարկին ուրիշ մարտանաւեր կրնան ղրկուիլ Մալթայէն եւ Կիպրոսէն, եւ թէ օդանաւային կարեւոր խարիսխներ կը գտնուին Իրաքի, Եգիպտոսի, Պարսկական Ծոցին եւ Յորդանանի մէջ։

Ուրիշ թերթեր հաւանական կը գտնեն որ Մ. Նահանգներն ալ փութան աջակցիլ Անգլիոյ, եթէ զինեալ միջամտութիւն կատարուի։ Այս առթիւ գոհունակութեամբ կը յիշեն թէ Թէհրանի բանակցութեանց շնորհիւ, աւելի ներդաշնակուեցաւ անգլեւամերիկեան քաղաքականութիւնը։

× Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան յայտարարութիւնը Պարսկաստանը պատասխանատու կը նկատէ բանակցութեանց խզման համար։ Եւ կը յայտարարէ թէ Մեծն Բրիտանիա հաւատարմօրէն կը հետեւի Լա Հէյի ատեանին յուլիս 1ի որոշումին, որ կը տրամադրէր շարունակել քարիւղի արտադրութիւնը, Անգլեւիրանեան ընկերութեան միջոցաւ։

× Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ նաւթահո—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ ԵՒ ՄԵՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Հարաւ. Ամերիկայի Երիտ. Միութիւնը, «Արմենիա», յուլիս 15ին գումարեց իր 10րդ պատգմ. ժողովը, մասնակցութեամբ աւելի քան 30 ներկայացուցիչներու եւ ունկնդիրներու:

Մեր պաշտօնակիցը, «Արմենիա», հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս առթիւ, յուլիս 19ի խմբագրականով. —

... Թէ՛ մայրաքաղաքի, թէ՛ արուարձաններու եւ թէ՛ Ուրուկուայի եւ Պրազիլիոյ մէջ գտնուող Արմենիա Երիտ. Միութեան մասնաճիւղերու գործունէութիւնը կրնանք խտացնել հետեւեալ կէտերու շուրջ. —

Ա) Կազմակերպել հերթական դասախօսութիւններ շարքայիններու մտաւոր զարգացման համար:

Բ) Գիշերային կամ կիրակնօրեայ հայերէն դասախօսութիւններով արթնցնել ազգային ոգի հայերէնի անծանօթ երիտասարդներու մէջ:

Գ) Դաշտագնացութիւններով եւ հանդէսներով իրարու մօտեցնել ընկերները եւ վառ պահել անոնց մէջ հետաքրքրութիւնը հանդէպ միութեան եւ ազգին:

Դ) Ցուցահանդէսով մը, Միութեան հիմնադրութեան տասնամեակին առիթով, մատուցանել յարգանքի տուրք մը Արմ. Երիտ. Միութեան հիմնադրին՝ Արսէն Միքայէլեանի յիշատակին:

Ե) Ցուցատախտակով մը պանծացնել քաղաքական եւ յեղափոխական մեծ կուսակցութեան՝ Հ. Ց. Դաշնակցութեան վաթսունամեայ գործունէութիւնը:

Զ) Գեղարուեստական երեկոյթներով կապել երիտասարդութեան միտքը հայ բեմին ու մշակոյթին:

Է) Պահել կենդանի կապ շրջաններու հետ, ու այդ նպատակով ալ տալ այցելութիւններ քոյր մասնաճիւղերու (ինչպէս եղած է դէպի Գորտոպա զբօսարշաւ մը կազմակերպելով):

Ը) Սիրցնել հայ երգը երիտասարդութեան, կեդրոնի եւ շրջաններու մէջ կազմակերպելով երգչախումբեր:

Թ) Օգնել նիւթապէս այն շրջաններուն, որոնք կարիք ունին սեփական ակումբի: Այս նպատակով ալ Հայ Կեդրոնի մէջ կազմակերպած են Ուշ լինի, Նուշ լինի ու ծպտուած կոկիկ գումար մը Մոնթեվիտէոյի Վռամեան ակումբին համար:

Ժ) Պահել ձայնասփիւռի ժամեր կամ օժանդակել արդէն իսկ գոյութիւն ունեցողներուն, ինչպէս բրած են Մոնթեվիտէոյի եւ Սան Փաուլոյի մէջ:

ԺԱ) Սփիւռքի մէջ գտնուող երիտասարդական համածրագիր միութեանց հետ ունենալ կապ, (ինչպէս պահած են Գահիրէի կեդրոնին հետ) ու աշխուժացնել երիտասարդական աշխատանքը ամէն կողմ:

ԺԲ) Մղել երիտասարդները հայերէն արտայայտուելու եւ ծանօթացնել հայ մշակոյթը այլախօս ազգայիններու եւ շրջապատին, հրատարակելով Կամք պարբերաթերթը:

ԺԳ) Զարգացնելու համար երիտասարդ շարքայիններու մէջ առողջ միտք առողջ մարմնի մէջ սկզբունքը, յոժ տալ ֆութպոլի եւ մարզական խաղերու:

ԺԴ) Օժանդակել աւագներու եւ ՀՕՄի բոլոր տեսակի ձեռնարկներուն:

Այս եւ նման գործեր, ինչպէս ցոյց տուին կարդացուած զեկուցագրերը, դարձեր են առանցքը Արմենիա Երիտ. Միութեան մասնաճիւղերու միամեայ գործունէութեան:

Արդիւնքը տուեալ պայմաններու մէջ պէտք է նկատել գնահատելի: Գնահատելի անոր համար, որ տեղ տեղ անոնք նոյն իսկ զրկուած են եղեր սեփական ակումբէ կամ հաւաքատեղիէ: Ինչ որ արգելք դարձած, որ չկարենան ունենալ յաճախակի հանդիպումներ եւ ձեռնարկներ:

Ահա թէ ինչպէս կը գործեն

ԽՄԲ. — Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը, ԱԶԴԱԿ, իր կարգին ծանուցանելով Ամերիկայի Նորակազմ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան առաջին ձեռնարկը, դիտել կու տայ խմբագրականով մը. —

... Իր առաջին գործնական քայլովն իսկ Ամերիկայի Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը կու գայ ահաւասիկ իր անունն ու առաջադրութիւնը արդարացնելու, 32,000 տոլարի միանուագ յատկացում մը ընելով զանազան հայ վարժարաններու, որոնց ցանկը հետեւեալն է. —

5000 տոլար Լիբանանի Հայ Ազգային դպրոցներու, 5000 տոլար՝ Սուրիոյ Հայ Ազգային դպրոցներուն, 3000 տոլար՝ Հայ Աւետարանական վարժարաններուն, 2000 տոլար՝ Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի վարժարանին, 3000 տոլար Վենետիկի Մխիթարեան վարժարաններուն, 3000 տոլար՝ Հալէպի Քարէն Եփէ Ազգային Ճեմարանին եւ 10,000 տոլար՝ Պէյրութի Փալանճեան Ճեմարանին:

Բաշխումի տախտակը մասնաւոր արտատպեցինք հոս՝ ցոյց տալու համար թէ Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը ի՛նչ ոգիով եւ սկզբունքով գործի լծուած է: Կուսակցական կամ յարանուանական ոչ մէկ խտրութիւն: Ինչպէս յատկացուած գումարներէն պարզ կ'երեւի, նպաստէն պիտի օգտուին հաւասարապէս լուսաւորչական, կաթոլիկ եւ բողոքական հայ վարժարանները, իրենց թիւին եւ ծաւալումին համեմատութեան չափով:

Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է այն հանգամանքը, որ Կրթական Հիմնարկութեան վարիչ մարմինը որ եւ է պայման չի դներ՝ օժանդակութիւն ընծայելու համար այս կամ այն հաստատութեան: Հիմնարկութիւնը հետաքրքրող միակ հարցը կարօտ հայ դպրոցներու կացութիւնը բարւոքելն է, առանց մասնակի եւ հատուածական հաշիւներու: Այս պարագան աւելի եւս ուշագրաւ կը դառնայ երբ զայն բաղդատութեան կը դնենք գործելակերպին հետ Բարեգործական Միութեան, որ տարիներ շարունակ երկու չափ եւ երկու կշիռ գործածեց հայ վարժարաններու որոշ գումարներ յատկացնելու համար, աշխատելով իր նախասիրած ուսուցիչները տեղաւորել նպաստընկալ կրթական յարկերուն տակ:

Ամէն գնահատանքի արժանի է Հայ Կրթական Հիմնարկութեան ցուցաբերող ոգին եւ անաչառ լայնամտութիւնը՝ մեր գաղութներու կրթական հոգերուն հանդէպ: Պիտի ամչնա՞ն արդեօք անոնք, որ յիշեալ Հիմնարկութեան կազմութեան օրերուն իսկ աղտոտ պայքար շղթայազերծեցին անոր դէմ, յատկապէս Ամերիկայի մէջ, պտուղը չտեսած ծառը դատել փորձելով:

Ուրախ երեւոյթներու կողքին, մեր հանրային կեանքը լեցուն է նաեւ տխուր երեւոյթներով: Զրախօսելու եւ քն ադատելու պաշտօն ունեցողները լռեն կամ ոչ՝ իրականութենէն որ եւ է բան չի փոխուիր: Կարեւորը գործն է եւ ձեռք բերուած դրական արդիւնքը: Այդ արդիւնքը մէջտեղն է ահա: Անձնական նուիրատուութիւններէ եւ հաւատաւոր մարդոց զոհողութիւններէ գոյացած 32,000 տոլար կը մտնէ մեր կրթական հաստատութիւններու այնքա՜ն նիհար պիւտճէին մէջ, հազար ու մէկ ցաւեր ամոքելով:

ԻՆՉԵ՞Ր Կ'ՈՐՈՇԱՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

«ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԼԵԶՈՒԱՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎ»

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ֆիլոլոգիական գիտութիւնների դոկտոր-պրոֆէսոր Մ. Մկրեանը, պատմական գիտութիւնների թեկնածու Բ. Առաքելեանը եւ ուրիշներ քննադատութեան ենթարկեցին լեզուական աղաւաղումները, գրաբարի եւ բարբառների ոչ տեղին գործածութիւնը մեր մի շարք գրողների ու թարգմանիչների կողմից (Դ. Դեմիրճեան, Ն. Զարեան, Ս. Տարոնցի, Խ. Դաշտենց):

ՀՍՍՌ Գիտութիւնների Ակադեմիայի թղթակից-անդամ Է. Աղայեանը իր ելոյթում քննադատելով հայ ազգային երկու լեզուների մասին գոյութիւն ունեցող տեսակէտները, նշեց, որ հայ ազգային լեզուի ծագումը կապուած է հայ ազգի ձեւաւորման հետ: Այդ պրոցեսը տեղի է ունեցել Արեւելեան Հայաստանի սահմաններում, որտեղ դրա համար կային համապատասխան պայմաններ: Հայկական միասնական ազգային լեզուի հիմքում դրուել է հայ ժողովուրդի արեւելեան հատուածի լեզուն, որն առաջացել է արարատեան բարբառի հիման վրայ:

Խօսելով ժամանակակից հայ գրական լեզուի հարցերի մասին, ելոյթ ունեցողները նշում էին, որ այստեղ ելակէտ պէտք է ունենալ ոչ թէ գրաբարն ու բարբառները, ինչպէս հակուած են կարծելու որոշ լեզուաբաններ ու գրողներ, այլ մեր լեզուի արդի վիճակը, եւ մեր լեզուն մշակել՝ նկատի ունենալով սոցիալիստական ազգերի կուլտուրաների ու լեզուների զարգացումը:

Ժողովում ելոյթ ունեցաւ ընկ. Զ. Գրիգորեանը: Նա ասաց.

— Լեզուի Ինստիտուտի նախաձեռնութեամբ հրաւիրուած այս նիստը, որտեղ քննարկուեցին Հայոց լեզուի պատմութեան, ժամանակակից հայերէնի մաքրութեան եւ դրա հետ կապուած մի շարք այլ հարցեր, պէտք է համարել վերին աստիճանի խրախուսելի քայլ: Այս փաստը ասում է, որ իրօք ՀՍՍՌ Գիտութիւնների Ակադեմիայի Լեզուի Ինստիտուտը եւ մեր հանրապետութեան լեզուաբանները՝ լեզուաբանութեան հարցերի վերաբերեալ ընկեր Ստալինի հանճարեղ աշխատութիւններից յետոյ արդէն գործնական փորձեր են անում Հայոց լեզուի զարգացման առանձին կոնկրետ հարցերն աւելի ճշտելու եւ հետագայում լեզուաբանութեան հարցերը խորը գիտականօրէն, լեզուի մասին Ստալինեան ուսմունքի լոյսի տակ լուծելու համար:

Խօսելով Հայոց լեզուի ծագման ու զարգացման հարցի մասին, նա նշում է, որ լեզուաբանների մի մասը, ինչպէս նաեւ ելոյթ ունեցող մի շարք ընկերներ, այդ հարցը քննարկում են հայ ժողովուրդի ծագման ու նրա զարգացման պատմական պրոցեսից կտրուած, անտեսելով նրա տնտեսական ու քաղաքական կեանքի զարգացման կարեւոր էտապները: Այդ է պատճառներից մէկը, որ մի շարք լեզուաբաններ չկարողացան առաջադրուած կոնկրետ հարցերը գիտականօրէն հիմնաւորել: Այսպէս, օրինակ, նրանք փորձ չարին անգամ քննելու այդ հարցը, թէ արդեօ՞ք աւելի ճիշտ չէ այն տեսակէտը, որ գրաբարը եղել է հայկական մի աւելի ազդեցիկ ցեղախմբի լեզուն, որը որոշ ժամանակաշրջանում հանդէս է եկել որպէս գրական-պաշտօնական լեզու, իսկ հետագայում, պատմական որոշ իրադրութեան մէջ, սկսել է մահանալ:

Սակայն այժմ մեզ համար կարեւորը գրաբարի պատմական կողմը չէ, այլ այն, թէ ինչպէս պէտք է մենք մօտենանք գրաբարի օգտագործման խնդրին: Ահա այս տեսակէտից, մեր կարծիքով, սխալ են այն ընկերները, որոնք մեր ժամանակակից լեզուի հարստացման հիմնական աղբիւր համարում են գրաբարը: Գրաբարը տուել է այն ամէնը, ինչ իր ժամանակին անհրաժեշտ է եղել: Այժմ գրաբարի «լայն» օգտագործման հարց դնել, այդ կը նշանակէ ետ գնալ եւ մեր ժամանակակից Հայոց լեզուն տանել դէպի հինը, արխայիզմը, որը պարզ է՝ պէտք է ամենայն վճռականութեամբ մերժել:

Անդրադառնալով հայ ազգային երկու լեզուների գոյութեան մասին եղած տեսակէտներին, ընկ. Զ. Գրիգորեան նշեց, որ դրանք հակասում են ազգի եւ ազգային լեզուների մասին Ստալինեան ուսմունքին, որն ուսուցանում է, որ մէկ ազգը կարող է ունենալ միայն մէկ ազգային լեզու: Ուրեմն պարզ է, որ եթէ Հայերը 19րդ դարում ձեւաւորուեցին եւ համարւում էին արդէն մէկ ազգ, ապա խօսք կարող է լինել նրա միայն մէկ ազգային լեզուի մասին:

— Իսկ ո՞րն է հայ ժողովրդի միակ ընդհանուր ազգային լեզուն: Ես պաշտպանում եմ պրոֆ. Ղափանցեանի եւ մի շարք ելոյթ ունեցողների այն տեսակէտը, — ասում է նա, — որ այդ ընդհանուր ազգային լեզուն արարատեան բարբառի հիման վրայ ստեղծուած հայ ժողովրդի ազգային լեզուն է: Այսպիսով, հայ ժողովրդի ընդհանուր ազգային լեզուն է աշխարհաբարը կամ, ինչպէս ընդունուած է ասել, հայ նոր գրական լեզուն, որը 19րդ դարից հանդիսանում է մեր համազգային լեզուն, իսկ մեզանում սովետական կարգերի հաստատումից յետոյ՝ նաեւ մեր ազգային պետական լեզուն:

Խօսելով Հայոց լեզուի մաքրութեան մասին՝ ընկ. Զ. Գրիգորեան նշեց, որ մեր լեզուի մաքրութիւնը պէտք է ապահովել, նախ եւ առաջ, լեզուն առանձին գրողների կողմից արհեստականօրէն մտցուած արխայիկ եւ կրօնական բառերից ու դարձուածքներից, ինչպէս նաեւ շահագործող դասակարգերի վերնախաւի ժարգոնային լեքսիկոնից մաքրելու միջոցով: Պէտք է նաեւ խուսափել գրաբարի ու տարբեր բարբառների օգտագործումից, Հայոց լեզուին խորթ թրքական, պարսկական ու արեւմտաեւրոպական բառերից: Ինչ վերաբերում է ռուս մեծ ժողովրդի հարուստ ու գեղեցիկ լեզուից փոխառումների եւ նրա բարերար ազդեցութեան հարցին, ապա պէտք է լայն չափով օգտագործել Ռուսաց լեզուի ազդեցութիւնը: Այն բոլոր բառերը, որ վերցրել է մեր ժողովուրդը ռուսերէնից, որոնք աւելի ճիշտ ու յստակ են արտայայտում այս կամ այն միտքը եւ հարազատ են Հայոց լեզուի կանոններին ու նրա կառուցուածքին, այդպիսի բառերը համարձակ կերպով պէտք է օգտագործել, եւ դա մեծապէս կը նպաստի մեր լեզուի հարստացմանը:

Ժողովը եկաւ այն եզրակացութեան, որ Հայոց լեզուի մաքրութեան եւ ժամանակակից հայերէնի լեզուաշինարարութեան հարցերը յաջողութեամբ լուծելու համար անհրաժեշտ է, որպէս զի ՀՍՍՌ Գիտութիւնների Ակադեմիայի Լեզուի Ինստիտուտում եւ Բուհերի համապատասխան ամբիոններում մէկ անգամ եւս վերանայուեն գիտա-հետազօտական աշխատանքի թեմաները, թեմատիկ պլանների մէջ մտցուեն լեզուի մասին ընկեր Ստալինի ուսմունքի լոյսով հայ լեզուաբանութեան պրոբլեմների մշակման մի շարք կոնկրետ հարցեր: Նաեւ նշեց, որ անհրաժեշտ է լեզուաբանութեան հարցերի վերաբերեալ ընկեր Ստալինի հանճարեղ աշխատութիւնների լոյսի տակ շարունակել ու աւելի լայնօրէն զարգացնել գիտական դիսկուսիաները, որոնք մեծապէս կը նպաստեն առաջ քաշուած հարցերի գիտական խոր ուսումնասիրման ու մշակման գործին, հիմնովին բարելաւել թարգմանութիւնների գործը, թարգմանիչների հետ սիստեմատիկ աշխատանք կազմակերպել՝ նրանց տե-

ՏՈՄՍԵՐ

"Զգայացունց" լուեր

Օր նոր լուր նոր։ Այս անձրեւոտ օդին՝ ո՞րը թուեմ, ո՞րը մոռնամ։

Հայ հաստատութիւններուն ոսկրաչեղջերէն դղրդացող Զանկըրէի երկրաշա՞րժը պատմեմ, եւ կամ՝ Ճամայիքայի մրրկարշաւին աստուածային խոլապա՞րը. թէ՝ Քորէայի զթօսամարտին վերսկսիլը, արտասովոր, տարօրինակ, անգերազանցելի։

Միջազգային դիւանագետ խղճմտանքը մըստբակող այս լուրերու կարգին՝ բարեբախտաբար, փարիզահայ այսօրուան թերթ մը կը հաղորդէ, բեղնաւոր ապագայով առլցուն տարբեր լուր մը՝ « գաղութային » գետնի վրայ, բարերար եւ եռանդալի...

Իր խմբագրականին արժանացող այս հրաշափառ լուրին հերոսուհին, Ալֆորտվիլի վարժուհին է։ Համեստ, օրինակելի, անձնուէր, մանաւանդ « նուազագոյն չափով » վարժուհի մը, որ յանձն առած է տեղւոյն 45 հայ ընտանիքներու « զաւակունքը » փրկել, շատ չէ ամիսը հազար ֆրանքով որ անգոյն գուլպայի մը գինն ալ չէ։

Անշուշտ այս երկնառաք աւետիսը ծայէ ծայր պիտի հոլովուի ի լուր հայ « գաղութներուն », աւելի արագ քան Ճամայիքայի թաթառը։

Այդպիսով նախ մեր անցեալ – ապագայ վարժուհիին երեք ամսականները ապահովող անծանօթ բայց փուլթաջան կրեասը մինակուկ պիտի չմնայ։ Անշուշտ պիտի ըլլան անմիջական հետեւողներ, մեր անօրինակ հերոսուհիին տասը հազարի տարեվճարը լրացնելու համար։ Նոյն իսկ հաւանաբար սիրով բաւարարուի, եթէ նոյն իսկ վերջին պահուն օթափելով արձակուրդի իրաւունք, ասիւոանն սոսիտ եւ այլն, պահանջէ։

Ուղածդ թող հազար ֆրանք ամսականն ըլլայ։ Այսպէս ալ գոհողութի՛ւն։ Թող օրինակ առնեն Այնճարի ՅԱՌԱՋ վարժարանին ապարիկ ուսուցիչները։ Եթէ ձրի աշխատին, իրենց հոգի՞ն կ'ելլէ։ Ժամանակին մեր շալվարը գունտ ու կլոր վարժուհիները այս գումարէն աւելի կը պահանջէին, եթէ տուող ըլլար։ Մեր վարժուհին ալ կը յիշէ՞ արդեօք։ Անոնց սորվեցուցածն ալ գոնէ բա՞ն մը ըլլար, Ա. Բ. Գ. — Կէն օ Կօ = Կիկօ։ Ա. Ծ. Ած. իմի մէճ իմ = Աստված իմ։ Շամփուրով ծեծն ալ աւելի։

Մինչդեռ 'հիմա' անանկ չէ՛, վարժուհին հազիւ ոտքը կը դնէ « դպրոցէն » ներս՝ եռեւէն շըքեղ մըն է կը փրթի, ա՛լ հոգաբարձու – Թաղական, ուսումնական խորհուրդ, յանձնախումբ, քննիչ, թղթակից։

Կը պահանջուի տարեկան ! (35 հինգշաբթի օրը 3-4 ժամով) գոնէ երկու հանդէս, մէկը բացօթեայ, միւսը ծածուկ, Կաղանդի Պապ, երկու Երեկոյթ, եւ եթէ կարելի է՝ Ցերեկոյթ մը « հայկական տարազով »ի, ի պատիւ օտար հիւրերու։

Այն ատեն, « ո՜հ, այն ատեն... » մեր հազարնոց վարժուհին՝ — որուն տարիքը յիսունէն վեր կամ աստիճան մը վար ըլլալու է, եւ վկայուած պատմական « Թաղական խորհուրդէ » մը անշուշտ, պիտի լքէ իր խոհանոցը, կար ու կարկտուք եւ ստիպուած պիտի սորվի - սորվեցնէ պարել. — « մէկ, երկու - երեք չորս՝ ես կը պարե՛մ տասնըչորս »։ Կամ « Ավինեօն, սիւռ լըփօն՝ օն ի տանսը թուս ան ռօն։ էփիւէ, ափոէ քոմսա՛... »։

Դեռ կան, սորվեցնելու արժանի շատ մը տխմարաց անպէտ բաներ, արտասանութիւններ, «ծափիկ ծափիկ ծիրանի »։ « ... Օխ, աբեւը խաբեցինք, ամպէն տակէն հանեցինք », չմոռնալով նաեւ « Կաղանդ պապուկը »։ Մնացածը կարեւորութիւն չունի, հանդէսի օրուան նախագահը եւ թղթակիցները, պակասը կը լրացնեն տօնաշան « պիֆէ »ով մը, վասն « պիւտճէի »։ Կարեւոր է չմոռնալ. « օն ի տանս թութ ան ռօն, սիւռ լը փօն տ(Ավինեօն », օտար հիւրերու համար։

Իսկ Բարեգործականին համար, որ գլխաւորն է եթէ ոչ ամբողջովի՞ն՝ ամէն բանէ աւելի լաւագոյնն է գոհ ձգել Տիարները. մանկապարտէզի բոլոր տղաքը եւ իրենց ծնողքը համօրէն՝ վճարովի անդամ արձանագրելով « Ընդհանուր Միութեան, եթէ անճարակ « գաղութը » անկէ ողորմութիւն կ'ակնկալէ։

Ցտեսութի՛ւն։

Խ. Վ.

ական ու լեզուաբանական գիտելիքների մակարդակը բարձրացնելու համար։

Այնուհետեւ ժողովը խնդիր դրեց ՀՍՍՌ Գիտութիւնների Ակադեմիայի Լեզուի Ինստիտուտի, ինչպէս նաեւ բուհերի լեզուի եւ գրականութեան ամբիոնների աշխատողների առջեւ՝ լուրջ աշխատանք ծաւալել լեզուաբանական կադրերի պատրաստման։

(Սով. Հայաստան)

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Դառն կսկիծով կը տեղեկանամ Տիկին Հայկանուշ Մելքոնեանի մահը որ տեղի ունեցած է Պէյրութի մէջ։ Հանգուցեալը իր ետին կը թողու հինգ անչափահաս զաւակներ եւ ամուսինը։

Իր ամուսինը՝ Նորշէն գիւղացի Մովսէս, 1914-18ի պատերազմին հրաշքով ազատուած տասը տարեկան հասակին Հայաստան կուգայ։ Մինչեւ 1933 որբանոց կը մնայ։ Ցետոյ Հայաստանէն կ'անցնի Պարսկաստան, Իրաք եւ Պէյրութ։ Օր մըն ալ Ֆրանսա։ Մինչեւ 1937 կը թափառի աստղին անդին։ Հայր. Միութեան աջակցութեամբ Պէյրութ երթալով. կ'ամուսնանայ Այնթապցի օրիորդի մը հետ։

Այս հայուհին է որ յաւիտենապէս կը փակէ իր աչքերը։ Իր հինգ որբուկներուն պարագան կը յանձնենք արտասահմանի եւ մանաւորապէս Ամերիկայի հայրենակիցներու լուրջ ուշադրութեան։ Եր. Ալիխանեան։

Ա. — Ձեր գործը բաւական տաղտկալի ըլլալու է, քանի որ միշտ միօրինակ է. առտուընէ մինչեւ իրիկուն նամակագրոշմ կը կնքէք։

ՆԱՄԱԿԱՏԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆ. — Ճիշտ հակառակը, պարոն. ամէնէն փոփոխականը մեր գործն է. ամէն օր նոր թուական կը դրոշմենք...։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅԵՐԸ ՔԻՒՐՏ ՉԵՆ

ՎԱԼԱՆՍ. — Անշուշտ այն ընթերցողը որ կարդաց « Կէս-Կատակ Կէս-Շիտակ » զաւեշտաթերթին յուլիս 2ի թիւը, ցնցուեցաւ, իմանալով որ թերեւս ինքն ալ Քիւրտ է, հակառակ իր կամքին։

Արդարեւ, եթէ մեր օրերուն տակաւին կան քանի մը որոշ տարիքի Հայեր որոնք երեւութապէս « տէմոտէ » կը մնան, կարելի չէ ընդհանրացնել այս պարագան։ Փոխանակ գէշ կողմը տեսնելու, լաւը տեսնենք։

Չմոռնանք անվիճելի պարագայ մը։ Հայերը որոնք ստուարաթիւ գաղութներ կազմեցին Ֆրանսայի կարգ մը քաղաքներու մէջ, — (այսօր հարցը Վալանսի մասին է) — յայտնապէս լըջացած են։ Իրենց խնայողութեամբ (իրենց ռիրական բարեմասնութիւններէն մէկը), յամառ, պարկեշտ, անխոնջ աշխատանքով անոնք անձամբ շինած են իրենց բնակարանները, քիչ մը հանգիստ կեանք ապահովելու համար իրենց ընտանիքին։ Հետզհետէ աւելի քիչ խօսիլ կուտան իրենց վրայ. հազուադէպ է որ երեւան պատժական ատեանի նըստարաններուն վրայ։

Կարճ խօսքով, շատ լաւ յարմարած են եւրոպական կեանքին, եւ եթէ երբեմն իրենց լեզուն թերի է, այսինքն եթէ քանի Ֆրանսերէն բառեր կը խառնեն իրենց մայրենի լեզուին, կարծեմ ներելի է, վասն զի քիչ մը ենթակայ են իրենց զաւակներուն որոնք մեծ մասով Ֆրանսա ծնած են եւ բնականաբար տեղական դպրոցներ կը յաճախեն։ Անցողակի ըսենք թէ այս տղաքը հիացում կը պատճառեն իրենց ուսուցիչներուն, քանի որ ատոնց անդամէն ինը իրենց դասարանին գլուխը կը [illegible]։

Աւելի քան տարիէ ի վեր ես միշտ ջանացած եմ մտնել թէ պաշտօնական շրջանակներու մէջ պաշտպանել Հայերը մեր գեղեցիկ Վալանսի մէջ որ որդեգրած է զանոնք եւ կը գնահատէ, սպասելով որ օր մը տեսնենք իրենց բուն հայրենիքը ազատ եւ անկախ։

Իրենց հայրենակիցներէն մէկը, որ հոս հաստատած է երկու ամիսէ ի վեր, ուզեր է հետաքրքրութիւն շարժել քննադատելով այս ընտանիքներուն կեանքը եւ բարքերը. ընտանիքներ որոնք լուրջ միջին կը գտային իրենց գործերով։ Արդ, քննադատելէ առաջ, ան որ կը խառնուի այս գործերուն, պէտք է խղճի քննութիւն մը կատարէ։ Այս առթիւ միտքս կ'իյնայ հին առած մը։ — Իր հարեւանին աչքին շիւղը կը տեսնէ, իր աչքին գերանը չի տեսներ։

Կը կարծեմ թէ այսքանը կը բաւէ իբրեւ դաս եւ կը զարմանամ որ Հայոց Ազգ. Միութիւնը բացատրութիւն չէ պահանջած այս անցորդին այն գրպարտութեան համար որով Քիւրտերու կը նըմանցնէ իր անդամները, մինչդեռ Քիւրտերն էին որ ջարդեցին հայ ժողովուրդը։ Ես երբեք պիտի չհանդուրժեմ որ ո եւ է մէկը յարձակի, թերթով թէ խօսքով, իմ « պաշտպանեալ » Հայերուս վրայ, որոնք ամէն կերպով արժանի են յարգանքի, այնքան տառապած ըլլալով։

Օ. Մ.

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (129)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Թ.

Կը պատմեն թէ երբ քարուքանդ եղած ու ամէն զարդերէն մերկացած սրահներէն կ'անցնէր, այս մեծ դժբախտութենէն զգածուած, մարդկային մեծութիւններու յեղյեղուկ բախտին վրայ պարսիկ բանաստեղծին հետեւեալ երկտողը արտասանեց յուզումով.

Պում մէվպէթ մի' զէ'նտ տէր Թարէ'մի էֆրասիապ,
Փէրտէտարի մի քիւնէտ տէր գասրի Գայզար անքէ'պութ։

Թարգմանութիւն. —
Բուն կ'երգէ էֆրասիապի կամարին տակ,
Սարդը ոստայն կը հիւսէ կեսարներու պալատին
մէջ։

Աշխարհի տարեգրութեանց մէջ, երբ ամէնէն ահռելիներէն փայլող 29 մայիսի այս սարսափելի առաւօտուն, պաշտպանեալներու կողմէ, այս մեծ դրամին մէջ ամէնէն մեծ դեր ունեցողներուն միակ հոգը իրենց կեանքը ազատելը եղաւ։ Աւա՜ղ, բոլոր այս եղերական մանրամասնութիւններէն դուրս կը դուշակենք, հազիւ մէկ երկու հատը, կ'աւանդեն ժամանակակից վկաները։

Ահաւասիկ քանի մը դէպքեր որոնց այդ սոսկալի օրերուն զոհ գացին Պոլսոյ ամէնէն բարձրաստիճան պաշտպաններէն ոմանք։

Վենետիկեան դաղթականութեան բայլը, Ճիրօլամօ Մինօթթօ եւ իր զաւակը, իրենց հայրենակիցներէն եօթը ուրիշներու հետ գերի իյնալով Թուրքերուն ձեռքը, Սուլթանին հրամանով գըլխատուեցան։ Միւս կողմէ Բերայի Փոտեստան ալ կը պատմէ թէ քաթալան ազգին հիւպատոսը, Պետրոս Ճիուլիանօ, իր զաւկին եւ հինգ կամ վեց հայրենակիցներու հետ նոյն ահռելի բախտին արժանացաւ։ Իզիտոր կարտինալը, որուն անունը այնքան անգամներ յիշուեցաւ այս պատմութեան ընթացքին, աւելի լաւ պահուըտելու համար, ընդհանուր խառնակութենէն օգուտ քաղած, իր կրօնական զգեստը փոխած եւ ջարդին մէջ սպաննուած մուրացկանի մը զգեստները հագնելով՝ փախստականներու հետ միասին քաղաքէն դուրս ելած էր։ Հոն չուտով բռնեցին զինքը ու իբրեւ գերի ծախեցին։ Բարեբախտաբար իր ծպտումին շնորհիւ բնաւ չճանչցուեցաւ։

Ասոր հակառակ, մեռելները խուզարկող Թուրքերը կարտինալական ծիրանի հագուստով ծածկուած մուրացկանը գտնելով կարծեցին թէ եկեղեցւոյ իշխաններէն մին ձեռք անցուցած են եւ ծիրանի գլխարկ մը անցընելով գլխուն, նիզակի մը ծայրը հանած, ամբողջ քաղաքին մէջ պտըտցուցին. « Ահաւասիկ ռուս կարտինալին գլուխը » պոռալով։ Շատ չանցած, որովհետեւ իր տէրերը աննշան մարդու մը տեղ կը դնէին զինքը, թըշուառ կրօնաւորը երեք հարիւր արծաթ դահեկանի գինով կրցաւ ինքզինքը գնել ու Վենետիկի ու Լեհաստանի ճամբով ապաստանիլ Հռոմ, Նիկողայոս Ե. պապին քով։ Այս վերջինը այն ատեն է որ հըռատարակեց իր նշանաւոր Ողբը, « Անկում Պոլսոյ որ կործանեցաւ Մէհմէտէն »։ Մեռաւ 1463ին։

Ֆրանչիսկեաններու մեծաւորը կը հաստատէ այս պատմութիւնը իր տեղեկագրին մէջ։ Ան ալ Իզիտորը « Ռուսիոյ կարտինալ » անունով կը կոչէ։

Քալքանդիլաս կ'ըսէ. « Սարմատներու եպիսկոպոսը Իզիտոր » Գալաթայի մէջ ծախուեցաւ Թուրքերուն կողմէ, բայց հոն կրցաւ նաւու մը վրայ փախչիլ որ զինքը Պելոպոնէս տարաւ։ Նոյն հեղինակը կ'ըսէ թէ Սուլթանը զայն սպաննուած կը կարծէր վերջին ջարդին մէջ եւ եթէ ողջ ըլլալը գիտնար, զայն ապահովաբար սպաննել կուտար։

Ըստ Մոնթալտոյի, Մորիս Քաթանէն մինչեւ պատերազմին վերջին վայրկեանը հերոսաբար կռուելէ ետքը՝ յաջողեցաւ ցռկանաւի մը վրայ ապաստանիլ եւ Քիոսի ճամբուն վրայ սարսափելի պատերազմէ մը վերջը հազիւ կրցաւ ազատել զինքը հալածող բազմաթիւ թրքական նաւերէ։ Քիոսցի Լէօնարտ ալ գերի տարուեցաւ. բայց շուտով կրցաւ ազատիլ։

Ֆրանչիսկեաններու մեծաւորին տեղեկագիրը ուրիշ հետաքրքրական տեղեկութիւններ ալ կուտայ։ « Կ'ըսէին թէ, կը պատմէ, Սուլթանը քաղաքին տիրանալէ ետքը, Բաբիլոնի խալիֆային, Թունուզի թագաւորին եւ Կրընատայի արքային քառասունական տղայ ղրկեց իբր նուէր։ Բոլոր այն Թուրքերը որոնք առաջին անգամ քաղաք մըտան, ալ ցկեանս հարստացան։

(Տար.)

րերէն քաշուելով, Անգլօ-Իրանեան ընկերութիւնը պիտի դադրեցնէ 20,000 պարսիկ բանուորներու աշխատավարձքին վճարումը։ Այժմ 532 Անգլիացիներ եւ 700 Հնդիկներ կան Աբատանի մէջ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, 450 գերման մասնագէտներ դիմում կատարած են արեւմտեան Գերմանիոյ պարսիկ հիւպատոսներուն, նաւթահորերուն մէջ աշխատելու համար։ Այս կամաւորներուն մեծ մասը նախապէս աշխատած է Ռումանիոյ եւ արեւելեան Եւրոպայի նաւթահորերուն մէջ։

ԻՐԱՔԻ ՄԷ՞Ջ ԱԼ ԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՄ

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ անկախներու կուսակցութեան վարիչը, Մոհամմէտ Քուպպան, յօդուած մը հրատարակելով իրենց թերթին մէջ, կը պահանջէ կառավարութենէն ազգայնացնել քարիւղի հանքերը, որպէս զի « Իրաքի ժողովուրդը վերստանայ իր գողցուած հարստութիւնը եւ նիւթական աղբիւրները »։

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Անգլիա պատրաստ է աւելցնելու Իրաքի վճարուած բաժինը, որ 90 միլիոն սթերլինէն պիտի բարձրանայ 194,000,000ի, յառաջիկայ հինգ տարիներու ընթացքին։ Երեք մեծ կուսակցութիւններ կը մերժեն այս առաջարկը. չորրորդը՝ որուն վարիչն է նախկին վարչապետ Սալիհ Ճապր, վերապահ դիրք մը բռնած է, սպասելով նոր մանրամասնութեանց։

Նոր անակնկալ Քորէայի մէջ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Հիւս Քորէացիները եւ Չինացիները խզեցին զինադադարի բանակցութիւնները, 45 օր քաշքշելէ վերջ։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, կարմիրները կ'առարկեն թէ Դաշնակիցներու մէկ օդանաւը օգոստ. 22ին ռմբակոծեր է Քասոնկի չէզոք շրջանը։

Ազգախմբային բանակին հրամանատարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, վճռապէս ժխտելով այս մեղադրանքը։ Կատարուած քննութեան համաձայն, « վերէն վար շինծու է » այս ամբաստանութիւնը։ Զօր. Րիճուէյի բանակատեղին ալ զեկոյց մը հրատարակեց, ստուգելու համար թէ անզգուշութիւն մը չէ՞ կատարուած։ Այս քննութիւնն ալ կը հաստատէ թէ ոչ եւ է ռմբակոծութիւն չէ կատարուած։ Նոյն եզրակացութեան յանգած է ծովակալ Ճօյի հրամանով կատարուած քննութիւնը։

Նախագահ Թրումըն « խեղկատակութիւն » կոչեց համայնավարներու ամբաստանութիւնը, հիմնուելով զօր. Րիճուէյի տեղեկագրին վրայ։

Վերջին լուրերու համաձայն, բանակցութիւնները ոչ թէ խզուած, այլ ընդհատուած են։ Բայց եւ այնպէս, դէպքը ծանր տպաւորութիւն գործեց Ուաշինկթընի մէջ, չեշտելով յոռետեսութիւնը։ Կը կարծուի թէ կարմիրները նոր ռազմախաղ մը կը փորձեն, ազդելու համար Սան Ֆրանչիսկոյի ժողովին վրայ, ուր պիտի ստորագրուի Ճափոնի հաշտութեան դաշնագիրը։ Միեւնոյն առեն առիթէն կ'օգտուին, նոր ուժեր համախմբելու համար։ Լոնտոնի մէջ աւելի լաւատես են։ Մինչ այս մինչ այն, կռիւները կը շարունակուին զանազան կէտերու վրայ։

Եգիպտոս վճռած է խզել

Նահաս փաշա, Եգիպտոսի վարչապետը, հինգշաբթի օր ճառ մը խօսելով Աղեքսանդրիոյ մէջ, Զաղլուլ փաշայի մահուան 24րդ տարեդարձին առթիւ, ըսաւ թէ 1936ի անգլօ-եգիպտական դաշնագիրը պիտի խզուի « շատ կարճ ժամանակի մը մէջ »։ Այս առթիւ յայտարարեց.

— « Եգիպտոսի նախարարներուն մէջ ծայրայեղներ եւ չափաւորներ չկան։ Մենք բոլորս ալ Եգիպտացիներ ենք եւ հպարտ ենք որ Եգիպտացիներ ենք։ Մենք ունինք միայն մէկ նպատակ եւ մէկ տեսակէտ։ Եգիպտոս անիմաստ կը գտնէ 1936ի դաշնագիրը, միաձայնութեամբ, եւ ժամանակն է որ թօթափէ զայն, երկիրը ազատելով անոր կապանքներէն։ Պէտք է ջնջել զայն, շատ կարճ ատենի մը մէջ »։

Վարչապետը յիշեց Անգլիոյ հետ կատարուած երկար բանակցութիւնները, Սուէզի ջրանցքը պարպելու եւ Սուտանը Եգիպտոսի կցելու համար։ Եւ շեշտեց թէ Եգիպտոս անդրդուելի կը մնայ իր որոշման վրայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ մահափորձ մը սարքուած է եղեր, երկու Եգիպտացիներու կողմէ, համաձայն անանուն նամակի մը։ Այս յայտնութեան վրայ խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան Քանի մէջ (Ռիվիէռա), ուր կը գտնուի Թագաւորը։ Դաւադիրները Ֆրանսա մտած են Զուիցերիայէն եւ անդամ են « Իսլամական Եղբայրութեան », ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը։ 34ի բարձրացաւ պահակներուն թիւը։

ԴԱՆՈՒԲԻ նաւարկութեան համար Եուկոսլաւիա իր սեփական կանոններուն պիտի հետեւի եւ ոչ թէ Խ. Միութեան պարտադրած կանոնագրին, ինչպէս յայտարարեց կառավարութիւնը։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ « ազատագրութեան » 7րդ տարեդարձին առթիւ, ռուս մառէշալ Վորոշիլով բուրն ճառ մը խօսեցաւ Պուքրէշի մէջ, ամբաստանելով արեւմտեան պետութիւնները թէ պատերազմ կը պատրաստեն։ Այս առթիւ « արթնութիւն » պատուիրելով բոլոր ազգերուն, Եուկոսլաւիոյ դէմ ալ յարձակում կատարեց, ըսելով թէ « երկար չի կրնար տեւել Թիթոյի ֆաշական վարչաձեւը »։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ անդամալուծութեան (փոլիոմիէլիթ) համաճարակը սաստկացած է Սարի շրջանին մէջ։ Հիւանդներու թիւը կը հաշուեն 232ի։ Մեռած են 15 հոգի։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Եշ) — Սթերլին (ազատ շուկայ) 955, տոլար՝ 395, զուից. ֆրանք՝ 90.25։ Նափոլէոն՝ 4410, սթերլին՝ 4920, զուից. ոսկի 4020, տոլար՝ (20) 20,080։ Ձոյլ ոսկի՝ 533,000։ Կարգ մը արժեթուղթեր (Սուէզ եւն.) ինկան Փարիզի սակարանին մէջ, իբրեւ հետեւանք Միջին եւ Մ. Արեւելքի դէպքերուն։

25,000 ՖՐԱՆՔ ՊԱՐԳԵՒ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը 1952 տարեշրջանի « Գոյամարտ » օրացոյցին համար 25,000 ֆր.ի պարգեւ մը կը խոստանայ այն արուեստագէտին կամ գծագրիչին որ լաւագոյն նկարը կը պատրաստէ, խորհրդանշելով ֆրանսահայ Նոր Սերունդը։ Նկարները պէտք է մեզի հասնին մինչեւ հոկտ. 1։

Գծագրուած նկարը, գունաւոր կամ ոչ, պիտի զարդարէ 1952 տարեշրջանի ԳՈՅԱՄԱՐՏ օրացոյցին ճակատը։

Հասցէ՝ A. Bédiguian, 7, rue Berlioz, Marseille.

Կը խնդրենք արտասահմանի հայ թերթերէն արտատպել։

Հ. Յ. Դ. Ն. Ս. ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի այս կիրակի ժամը 10ին, եւ գոհաբանական մաղթանք տեղի պիտի ունենայ, Փարիզի ազատագրման 7րդ տարեդարձին առթիւ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթող. Պատուիրակ, Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան։

Պատարագէն վերջ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի անոնց համար որոնք ինկան այդ ազատագրական պայքարի ճամբուն վրայ (Կճիէ)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Առնուվիլէն Պ. Թորոս Նազաչեան հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ այն բոլոր հայրենակիցներուն, բարեկամներուն, ընկերներուն, Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերուն եւ Նոր Սերունդին, որոնք 24 մայիսին կրած գործողութեան եւ երկար դարմանումի ընթացքին, իրենց այցելութիւններով մխիթարեցին զինքը։ Մասնաւոր շնորհակալութիւններ Ա. Ռուբէնեանի եւ Գ. Արապեանի, իրենց եղբայրական հոգածութեան համար։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Փարիզի մօտակայ արուարձանի մը մէջ օդաւէտ եւ պարտէզով մասնաւոր բնակարան մը բնակող հայ ընտանիքի մը համար, որոշ տարիքի հայ կին մը որ զբաղի երախաներով ու տան գործերով։ Պիտի ունենայ առանձին սենեակ եւ լաւ վարձատրութիւն։ Դիմել՝ Պ. Անդրանիկ Ուզունեանի, 46, Rue des Marais, MEUDON.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 54րդ տարեդարձին առթիւ։ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբին, օգոստոս 26, կիրակի օր ամբողջ օրը, Le Col sur Loupի գեղեցկագոյն ծառաստան անտառներուն մէջ։

Կը հրաւիրուին Նիսի մեր հայրենակիցները անխտիր։

Կը խօսի ընկ. Տ. ԹԱԴՈՍԵԱՆ։

Մասնաւոր օթօքարը կը մեկնի ժամը 9ին Place Massénaէն։ Ուշ մնացողները կրնան Gare d'autobusէն առնել հետեւեալ ժամերուն. — 10, 11, 14 15 եւ 16.30։ Իջնել Grand Boulevard, Le Col-sur-Loup, Quartier St-Donat։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի այս կիրակի ամբողջ օրը, Սէն - Փէրէի ծառախիտ անտառին մէջ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ առատ պիւֆէ։ Ոչ հանգանակութիւն ոչ ալ աճուրդ։

Մուտքը ազատ է։

ՅՈՒՇԱՑԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ քաղաքի եւ շրջանի բոլոր անդամներուն թէ ամառնային դասընթացքները կը շարունակուին ամէն շաբաթ ժամը 20.30-ին եւ կը վերջանան 22.30ին։ Դասախօս՝ ընկեր Հրաչ Տասնապետեան։ Կը յանձնարարուի ճշդապահ ըլլալ։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑԻ Պուլվար Օտոյի (Մարսէյլ) մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին բոլոր Սեբաստացի հայրենակիցները։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մասնաճիւղին ժողովը այս կիրակի առտու ժամը 9.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ. — Ա) Զեկոյց պատգ. ժողովէն, Բ) Վարչութեան ընտրութիւն։ Կը հրաւիրուին բոլոր Խարբերդցիները։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 26 Août . 1951 Կիրակի 26 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6543 - Նոր շրջան թիւ 1954 . Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴՈՒՔ ԱԼ ԻՄԱՑԷՔ ԵՒ ԼԱՑԷՔ

Մենք չատոնց գիտէինք: Բայց դուք ալ իմացէք: Իմացէք եւ լացէք:

Մեր հայադէտ բարեկամը, Պ. Ֆրետերիք Ֆէյտի, որ այժմ Պոլիս կը գտնուի, Արեւելագէտներու Համագումարին առթիւ, յայտարարեր է. տեսակցութեան մը ընթացքին:

— Փարիզի Արեւելեան Կենդանի Լեզուներու վարժարանին մէջ, այս տարի հայերէնի դասերուն կը հետեւէին ութի չափ աշակերտներ: Շատեր ալ կուգային իբրեւ ազատ ունկնդիրներ:

Անշուշտ պիտի ուզէիք ենթադրել թէ ութն ալ Հայեր են, իբրեւ կանոնաւոր աշակերտ:

Թոյլ տուէք լրացնել յայտարարութիւնը.

—Այդ աշակերտներէն երեքը Հայուհիներ են, միւսները՝ Անգլիացի մը, Ռումանացի մը եւ ուրիշներ:

Թերեւս ուզէք մխիթարուիլ, ենթադրելով թէ ազատ ունկնդիրներուն մէջ ալ Հայեր կան:

Ձեզի պահեցէք այդ մխիթարանքը, եւ ամփոփուեցէք անողոք, անպարտկելի ողբերգութեան վրայ. —

Միայն երեք Հայեր — անոնք ալ աղջիկ — իբրեւ աշակերտ հայերէնի դասընթացքին...

Երեք հաւատարիմներ կամ հաւատացեալներ, որոնք բարեհաճեր են կանոնաւորապէս հետեւիլ հայերէնի դասերուն:

Եւ ըսէ՛լ թէ երեքէն գոնէ երկուքը ծանօթ են մեզի: Եթէ չենք սխալիր՝ մէկը Ամերիկայէն...

Ո՛ղջ մնայ «ազգային ոգին», որ միշտ «վառ» կը պահուի, համաձայն թերթերու մէջ հրատարակուած թղթակցութեանց:

Աւելի քան քսանըհինգ հազար հայութիւն, եւ միայն երեք անձնուէ՛ր Հայուհիներ, իբրեւ կանոնաւոր աշակերտ Արեւելեան Լեզուներու հայերէնի դասերուն:

Փարի՛զ, Փարի՛զ, այսքա՞ն շո՞ւտ պիտի մոռցէիր մեր ազգային գիտակցութեան կայծերը, յորդահոսան, հրաշափառ լոյսերուդ մէջ:

Փարի՛զ, օրրան յեղափոխութեան եւ հայրենասիրութեան, դուն չէի՞ր որ վառեցիր մեր հոգին, դէպի խաւարակուռ Արեւելք փոխադրելու համար քու պատգամներդ:

Այնքան շլացուցիր մեր աչքերը, որ մէկ հատիկ մանչ աշակերտ անգամ չունինք Արեւելեան Լեզուներու վարժարանին մէջ, իբրեւ կանոնաւոր հետեւող հայերէնի դասընթացքին...

Աչքերը շլացնելով, ականջները շոյելով, հալեցուցիր թանկագին բան մըն ալ — ազգային հպարտութիւն:

Եւ տակաւին բարեմիտներ կան որ կը կարծեն թէ ամէն բան կը շտկուի, եթէ ազգ. կեդր. վարչութիւն մը ունենանք:

Թերեւս կ'ենթադրեն թէ այդ իշխանութիւնը մէկ մէկ ժամկոչ կամ տնտես պիտի տրամադրէ, որպէս զի տունէ տուն պտտին եւ հայերէնի դասընթացքին տանին տղադ կամ աղջիկդ...

Իբրեւ թէ, երբ Թուրքիա կը գտնուէինք, Ազգ. Պատրիարքարանը կամ Առաջնորդարաններն էին որ տունէն դպրոց կ'առաջնորդէին մեր զաւակները, բարապաններու միջոցաւ:

Եւ դո՛ւն, նորահաս եւ ազատ սերունդ, տակաւին քանի՞ տարի ծեքծեքուն ձեւեր պիտի առնես.

—Հայերէ՞ն. քիչ մը կը խօսիմ. բայց կարդալ-գրել չեմ գիտեր:

Հազարէն քանի՞ն բարեհաճեցան օգտուիլ այլազան դասընթացքներէն, դպրոցներէն, եւ, — Արեւելեան Լեզուներու վարժարանէն, որ կրնայ գոհացում տալ աւելի լայն պահանջներու:

Եթէ միայն Երիտասարդական Միութեանց անդամները հաւատային իրենց կոչումին, հարիւրաւորներ պոչ բռնած պիտի ըլլային այդ վարժարանին դուռներուն առջեւ: Եւ աթոռ պիտի չունենայինք, հայերէնի միւս դասընթացքներուն համար:

Եթէ հայրիկն ու մայրիկը ուզէին փրկել իրենց զաւակները: Գոնէ անոնց մէկ մասը, իրենց իսկ բարիքին համար...

Անշուշտ աւելորդ են այս խորհրդածութիւնները:

Երբ հայրիկն ու մայրիկը կարդան, պարոնը կամ օրիորդը «տանսինկ»ի գացած պիտի ըլլան...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻՇՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՍՐԲԱԳՐԵՆ

Ո՛րքան « մանր լուրեր » աննշմար կ'անցնին, ամենօրեայ ժխորին մէջ:

Մոսկուայի Կեդր. Կոմիտէին պաշտօնաթերթը, « Բոլշեւիկ », իր վերջին թիւով ծանր ամբաստանագիր մը հրատարակեց Խ. Միութեան ականաւոր պատմագրին՝ պրոֆ. Եւ. Տարլէի դէմ:

Ի՞նչ կ'ըսէ դատախազ-քննադատը:

— Պրոֆ. Տարլէ խեղաթիւրած է 1812ի պատերազմին պատմութիւնը (Նափոլէոնի արշաւանքը դէպի Մոսկուա):

Քննադատութիւնը խիստ է մանաւանդ անոր համար որ, ամբաստանեալը առաջնակարգ մասնագէտ մը կը համարուի Նափոլէոնեան շրջանին վերաբերեալ խնդիրներու: (Իր գիրքը հրատարակուեցաւ 1943ին, եւ խորապէս ազդած էր շատ մը խորհրդային պատմագիրներու վրայ):

Նորընծայ քննադատը, Ս. Խոճիկով (Խոճիկեան ?) 15 էջ թուղթ մրոտելով, կը ճգնի ապացուցանել թէ Տարլէ իւրացուցած է գերման, անգլիացի եւ Ֆրանսացի պատմագիրներու « կեղծ եւ նպատակաւոր » տեսութիւնները:

Դեռ աւելին, — ընկեր Տարլէ « խեղաթիւրած է այդ հայրենասիրական պատերազմը, նուազեցնելով մարաջախտ Կուտուզովի, ռուսական բանակին եւ ռուս ժողովուրդին դերը »:

Քննադատին համար Կուտուզով « մարդ մըն է որով կը հպարտանայ Խ. Միութիւնը. ռազմագէտ մը եւ ռազմավար մը, շատ աւելի գերազանց քան Նափոլէոնը »:

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ Ֆրանսացի աշխարհակալին Մեծ Բանակը պարտուեցաւ շնորհիւ Ռուսաստանի անծայրածիր տարածութեան: Կ'ըսէ նաեւ թէ Ռուսերը կրակի տուին Մոսկուան, եւայլն:

Սո՛ւտ է, կ'աղաղակէ ամենագէտ քննադատը, աւելի զայրանալով.

— Մեր յաղթանակը արդիւնքն էր Կուտուզովի զինուորական հանճարին, իր զօրքին քաջութեան եւ ռուս ժողովուրդին դիմադրական կորովին:

Անհերքելի վաւերագիրներ կ'ապացուցանեն թէ մայրաքաղաքը հրկիզեցին Նափոլէոնի վայրենի զինուորները, իսկ Մոսկուայի բնակիչները ջանացին փրկել քաղաքը: Տարլէ կը ծածկէ բռնի իրականութիւնը, չէմեղացնելու համար Ֆրանսացիները որոնք այս ոճիրը գործեցին »:

Չեմ գիտեր թէ մեղայագիր գրելու ժամանակ ունեցա՞ւ ամբաստանեալ պատմագիրը, որ նախապէս ալ պատժուած էր:

Եթէ քիչ մըն ալ զբաղէին սա վերջին 35 տարիներու բոլշեւիկեան պատմութիւնը սրբագրելով...

ՎԱՀԷ

Դպրոցական քննուկը

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ուրբաթ օր բուռն տեսարաններ պարզուեցան Ազգ. Ժողովին առջեւ, դպրոցական հարցին առթիւ: Զորս ժամ վիճաբանելէ վերջ, ժողովը որոշեց երեքշաբթի օր քննել աջակողմեան կուսակցութեանց մշակած օրինագիծը: Ամբողջ քննութիւնը պիտի պրտէ ինը նիստ: Ընկերվարականները եւ համայնավարները միացած էին այս անգամ, ջուրը ձգելու համար օրինագիծը, որ ի միջի այլոց կը տրամադրէ ամսական 300 ֆրանք վճարել իւրաքանչիւր աշակերտի համար, պետական դպրոց յաճախէ թէ մասնաւոր (կաթոլիկ): Կը տրամադրէ նաեւ աւելցնել ուսանողներու յատկացուած թոշակները: Ազգ. Ժողովին եկմտական յանձնախումբը քուէարկած է օրինագիծը:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, ընկերվարական երեսփոխան մը դիտել տուաւ թէ « կ'ուզեն ջնջել կարգ մը օրէնքներ որոնք հարիւրամեայ պիտի դառնան մօտերս »: Համայնավար երեսփոխան մը պարսաւանքի քուէ առաջարկեց կառավարութեան դէմ: Երբ նախագահը նիստը կը դադրեցնէր, վիճաբանութեանց կազմակերպութեան ձեւ մը գտնելու համար, ընկերվարականները եւ համայնավարները ձգեցին գացին:

Նիստը վերսկսած ատեն, երկու կուսակցութեանց ներկայացուցիչները ուժգնօրէն բողոքեցին: Համայնավար երեսփոխան մը առաջարկեց երեքշաբթի օր ընդհ. վիճաբանութիւն մը կատարել արտաքին քաղաքականութեան մասին, ինչ որ մերժուեցաւ 280ի դէմ 412 ձայնով: Նախագահը, Պ. Էռիօ, ստիպուեցաւ հանդարտութեան կոչ մը ուղղել, հեգնական ակնարկով մը.

— « Եթէ տակաւին կը կարծէք թէ արձակուրդ պիտի ստանաք յառաջիկայ շաբթուան վերջը, լաւ է որ պատրանքներով չօրօրուէք...

Պատերազմը կը վերսկսի՞ Քորէայի մէջ

ԵՐԿՈՒ ԿՈՂՄԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ ԿԱԶՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

Վերջին հեռագիրները հակասական տեղեկութիւններ կը հաղորդեն Քորէայի կացութեան մասին :

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, պատերազմը պիտի վերսկսի այսօր - վաղը: Ուրիշներ ալ կը կարծեն թէ ամէն յոյս կորսուած չէ տակաւին, թէեւ երկու կողմերն ալ ակռայ կը կճրտեն, փոխադարձաբար:

Ամփոփենք վերջին լուրերը. —

Ամերիկեան Ցրդ բանակը ուրբաթ օր ազդարարութիւն տուաւ թէ բանակցութիւնները կրնան խզուիլ եւ պատերազմը կը վերսկսի. հետեւաբար պէտք է պատրաստ ըլլան:

Նոյն օրը հիւս. Քորէայի բանակին եւ չինական ուժերուն հրամանատարները. բողոքագիրներ կ'ուղղէին ամերիկացի զօր. Րիճուէյի, պնդելով թէ Դաշնակիցները ռմբարարած են Քասոնկի չէզոք շրջանը: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ երկուքն ալ հինգ անգամ կը գործածէին « ոճիր » բառը, ամբաստանելով թէ օգոստ. 23ի գիշերը ռմբակոծուեցաւ զինադադարի բանակցութեան վայրը, Քասոնկ, « սպաննելու համար մեր պատուիրակութիւնը »: Զօր. Րիճուէյի արիւնը գլուխը ցատկած էր արդէն: երկու գրութեանց գրգռիչ ոճէն: Եւ փոխանակ անմիջապէս պատասխանելու, հրահանգեց ռազմադաշտի հրամանատարին՝ զօր. Ֆլիթի, որպէս զի զինուորները « սրեն իրենց սուինները »:

Այս առթիւ կ'ըսէր.

— « Եթէ համայնավարները յարձակին, հաւանօրէն աւելի զօրացած պիտի ըլլան նոր օդանաւերով, թնդանօթներով եւ զրահապատ կազմածներով քան առաջ: Բայց մենք կրնանք պարտութեան մատնել զանոնք: Մենք պատրաստ ենք եւ վստահ՝ յաղթանակին վրայ, եթէ կարմիրները նորէն յառաջ խաղան »:

Կարմիրները իրենց գրաւոր յայտարարութեան մէջ կրկնելով ռմբակոծութեան պատմութիւնը, զոր « խեղկատակութիւն » կոչեց նախագահ Թրումըն, կ'ըսեն թէ « Դաշնակիցները չարաչար կը գործածեն մեր համբերութիւնը, տկարութիւն համարելով մեր խաղաղասիրական ջանքերը »: Ցետոյ ձաղկելով Ազգաժողովին «ամբարտաւան պահանջները, — դէպի ներ-գիրքերը ուղղել զինադադարի սահմանագիծը » — կ'աղդարարեն զօր. Րիճուէյի.

— Մինչեւ հիմա բանակցութիւնները կատարուեցան հաւասարութեան հիման վրայ: Եթէ ձեր կողմը գործնապէս չապացուցանէ այս սկզբունքին պահպանումը եւ յանդգնիք յաղթական համարիլ դուք ձեզ, քմահաճօրէն խախտելով այս հիման վրայ գոյացած համաձայնութիւնները, բոլոր պատասխանատուութիւնը եւ հետեւանքները ձեր վրայ պիտի իյնան »:

✕ Դաշնակից- զօրամասերու հետազօտութեանց համաձայն, կարմիրները ստուարաթիւ ուժեր եւ զինամթերք փոխադրած են, վերջին շաբթներու ընթացքին:

✕ Մ. Նահանգներու երեսփոխաններէն Պրուքս զինեալ ուժերու յանձնախումբին Նախագահը, առաջարկեց հիւլէական ռումբ գործածել, եթէ բոլորովին ձախողին զինադադարի բանակցութիւնները: Ուրիշ երեսփոխաններ ալ համամիտ կ'երեւան :

✕ ՄԱԿի շրջանակներուն մէջ կը հաւատեն թէ ի հարկին ընդհ. ժողով պիտի գումարուի, Քորէայի խնդիրը նորէն ձեռք առնելու եւ լուծելու համար:

Մինչ այս մինչ այն, կռիւները կը շարունակուին արեւելեան ճակատին վրայ: Դաշնակիցներու անթելը « ծիծաղելի խեղկատակութիւն » անուանեց կարմիրներուն ռմբակոծութեան պատմութիւնը: Զինաստանի վերջին ձայնասփիւռ զեկուցումէն դատելով, լաւատեսներ կը կարծեն թէ կարմիրները չեն ուզեր վերջնապէս խզել բանակցութիւններ: Կը թուի թէ Մոսկուա եւս համաձայն չէ խզելու:

800 ՔԱԼՄՈՒՔՆԵՐ, պատմական ցեղի մը ազատ մնացած բեկորները, արտօնուեցան Մ. Նահանգները մտնելու. բայց չեն ուզեր իրարմէ բաժնուիլ եւ կը պահանջեն որ ամէնքն ալ միեւնոյն տեղը բնակին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ինչո՞ւ կը պայքարինք. ի՛նչ նպատակներու համար. — Հարցում մը, որ յաճախ կը տրուի: Շատերու համար պարզ է պատասխանը. բայց կան ալ ուրիշներ, որոնք շփոթութեան մէջ կը մնան դեռ: Կը հարցնեն ու կը սպասեն...

Կան մարդիկ, որոնք պայքարը կը շփոթեն վէճին հետ. խաղաղութիւնը՝ մեղկութեան հետ: Մարդիկ՝ որոնք կը կարծեն թէ կարելի է հանրային գործերը վարել տարտամ ու անուշ խօսքերով. սովորութիւններով. հին ու մաշած սկզբունքներով. մեղկ համակերպութեամբ:

Չեն հաւատար անոնք, որ պայքարը խուսելի չէ. թէ ան լծա՛կը կը կազմէ հանրային կեանքին, յառաջդիմութեան, յեղաշրջումներու, մէկ խօսքով՝ նոր ու պայծառ գաղափարներու, գաղափարականներու յաղթանակին:

Մեր պատմութեան մէջ, հին թէ նոր, պայքարը եղած է միշտ: Մեր հայրենիքը ծանօթ է հին օրերուն՝ « պայքարող Հայաստան » անունով:

Դաշնակցութեան կեանքն ու գործը պայքարի հրեղէն պատմութիւն մըն է: Պայքար՝ իր ծնունդովը եւ պայքար, արիւնոտ ու հերոսական, իր գործովը: Ինչո՞ւ պայքարեցաւ ան 60 տարի առաջ եւ ինչո՞ւ կը պայքարի դեռ մինչեւ այսօր. պիտի պայքարի վաղն ալ:

Անշուշտ, պայքարի համար չէ ստեղծուած Դաշնակցութիւնը. ո՛չ ալ փնտռած է պայքարին հաճոյքը լոկ: Բայց առաջին օրէն, նետուած է ան պայքարի կրկէսը, որովհետեւ իր ժողովուրդը, մե՛ր ժողովուրդը, պէտք ունէր անոր: Զուրկ էր ան ազատութենէ. հալածական, ջարդուած ու կրկին ջարդուելու սպառնալիքին տակ:

Հայը սակայն իրաւունք ունէր ապրելու: Ունեցած էր ազատ օրեր եւ ազատ հայրենիք, ու կը ճանչնար քաղցրութիւնը ազատ հայրենիքին:

Իր հայրենիքը, ծուատուած, բռնագրաւուած դարերէ ի վեր, դարձած էր աւերակներու կոյտ. կատարեալ դժոխք: Իսկ ինքը, հայ ժողովուրդը, վտարական, պանդխտական ու պանդուխտ: Այդ հայրենիքը սակայն դարերով եղած էր ազատ, բարգաւաճ, անկախ ու պետական կեանքով: Պատմութիւն ստեղծած էր, չքեղ էջերով. յաղթական թըւականներով:

Հայը իրաւունք ունէր իր հայրենիքը ունենալու. իրաւունք ունէր իր պապերու Երկիրը ամփոփուելու եւ հո՛ն թափելու իր ցեղային հանճարին լոյսը, իր քրտինքը. հոն ապրելու եւ ստեղծագործելու:

Դաշնակցութիւնը, այս ժողովուրդէն ծնած, անոր բաղձանքներուն դրօշակիրն էր եղած: Առաջին կազմակերպուած Ուխտը, պայքարող ջոկատը՝ հայութեան իրաւունքներուն համար: Համաժողովրդական պայքարի առաջնորդն ու ղեկավարը:

Այսպէս, ամբողջ վաթսուն տարի, պայքարեցաւ ան յանուն ազատութեան, անկախ ու ազատ հայրենիքին, հայ ժողովուրդի բարօրութեան, կեանքին ապահովութեան: Պայքարեցաւ Հայու ճակատագրին յեղաշրջման համար:

Ազատութեան հետ եղաւ ան, բռնակալութեան դէմ:

Հայրենիքին հետ՝ հայրենադաւութեան դէմ:

Իրաւունքներու ապահովման հետ, անիրաւութեան իրաւազրկումին դէմ:

Վրդովուեցաւ, առաջին օրերէն իսկ, սորուկ խաղաղութիւնը. շատ արիւն թափեցաւ, այո՛, բայց կերպարանափոխուեցաւ Հայը: Ճակատները վեր բարձրացան. հոգիները կազդուրուեցան. լեցուեցան հպարտութեամբ: Հայը համայնքի, գորշ հաւաքականութեան վիճակէն վեր բարձրացաւ. դարձաւ ազգ, իր քաղաքական պահանջներով, ազգային ու մշակութային յստակ ու վերջնական սկզբունքներով:

Մեր պայքարը, անհուն զոհերով ու զոհաբերութեամբ, մղուած է այս բոլորին համար. աւելի պարզ բացատրութեամբ՝ ազատ ու անկախ հայրենիքի անունով:

Զուր չանցաւ այս պայքարը:

Ունեցանք այդ հայրենիքը, ազգային կառավարութեամբ, հայրենի հողերով, ազատութեամբ, հայ բնակչութեամբ ու հայ ոգիով:

Դարերու երազ մըն էր որ իրականացաւ, մեր արիւնով ու պայքարով:

Երկար չտեւեց ան, ճիշդ է, արտաքին եւ վայրագ թշնամիներու միացեալ գրոհին տակ: Փշրուեցաւ մեր նորածին Հանրապետութիւնը, ինչպէս ազգային ազատութիւնը: Ու ահա, աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր, բռնութեան արիւնոտ թաթը կը ճմլէ մեր ժողովուրդն ու իր ազատատենչ ոգին:

Չչարունակե՞նք պայքարը:

Չպայքարի՞նք բռնութեան ու բռնի պարտադրութեանց դէմ:

Ուրախ ենք, հպարտ մեր հայրենիքով, որ մեր հերոսներուն, մեր ժողովուրդին արիւնէն ծընած է:

Գոհ ենք, որ մեր ժողովուրդը, կարեւոր թիւով մը, համախմբուած է մեր պատմական հայրենիքի մէկ բեկորին վրայ: Գոհ ենք անհունօրէն, որ մեր փոքրիկ հայրենիքը՝ հայրենիքն է դարձած աշխարհացրիւ բոլոր Հայերուն:

Այս հայրենիքին երազն ունէինք դարերէ ի վեր: Բայց մեր երազը հողի՞ն համար էր միայն, թէ ազատութեան ու անկախութեան համար, որոնք ջախջախուած կը մնան դեռ, հակառակ մեր թափած արիւնին, հակառակ մեր համազգային բաղձանքին ու պահանջին:

Մեր պայքարը ազատ ու անկախ հայրենիքին համար էր, որ կը մնայ երազ տակաւին: Հետեւաբար, կը շարունակուի մեր պայքարը, կը շարունակենք, որպէս զի ազատ ըլլայ մեր հայրենիքը, անկախ ու ազգային, հարազատ դիմագծով: Պայքարած ենք մեր պատմութեան ընթացքին, բոլոր բռնակալ ու օտար իշխանութիւններուն դէմ: Կը շարունակենք պայքարը՝ մինչեւ որ խորտակուի բռնութիւնը եւ ազատ ըլլայ մեր ժողովուրդը՝ իր հայրենիքին հետ:

Մեր պայքարը սակայն միայն արտաքին ճակատին դէմ չէ: Ունինք նաեւ ներքին ճակատը, ուր կը պայքարինք բոլոր անոնց դէմ, որոնք կը շեղին մեր ազգային գիծէն, որոնք կ'ուրանան մեր պատմութեան ձայնը. զօրավիգ կ'ըլլան բռնագրաւող ուժերուն:

Հաճոյքով չէ որ կը պայքարինք այս ճակատին վրայ. քիչ են մեր ուժերը եւ պէտք ունինք համախմբուելու. կեդրոնացնելու զանոնք ազգային նպատակներու շուրջ: Բայց երբ օտարներուն հետ խառն ու ձեռք ձեռքի կը տեսնենք մեր հարազատները, անկարելի կը դառնայ խաղաղ ու անվրդով կեցուածքը:

Հայրենիքին հետ ենք. բոլո՛րը պէտք է ըլլան հայրենիքին հետ, բայց ազատութեան ալ հետ ենք եւ անոր համար պայքարած:

Դէմ ենք բռնութեան եւ կ'ուզենք որ բոլո՛րը դէմ ըլլան ու մեզի հետ, մեր երկրին ու ժողովուրդին երջանկութեան համար:

Թող չըսուի մեզի, թէ յանո՛ւն մեր ժողովուրդին է որ գլուխ կը խոնարհեն օտար բռնաւորին առջեւ: Ո՛չ մէկ ժողովուրդ ստրկութեան գնով չուզեր ապրիլ, մեր օրերուն:

Թող չըսուի՝ թէ յանո՛ւն ապագայ բարօրութեան է, որ կը հանդուրժեն մեր հայրենիքին գըլխուն իջած չարիքներուն: Ո՛չ մէկ չարիք չի կրնար բարօրութեան առաջնորդել ժողովուրդ մը:

Դարերով մեր ժողովուրդը ստրկութեան մէջ ապրած է, նոյն ու նման հասկացողութիւններով: Անցած են դարերը, փոխուած աշխարհը. ըմբռնումները: Ո՛չ մէկ սակարկութիւն ազատութեան ու հայրենիքի գաղափարներուն համար: Հզօր է ժողովուրդ մը, որ հայրենիքի գաղափարով տոգորուած է. անընկճելի է եւ ապրելու ընդունակ ազգ մը, որ ազատութեան համար արիւն թափել գիտէ: Տէր կը կենայ իր իրաւունքներուն, մտքին ու մշակոյթին ազատ զարգացման:

Այս հարցերու մասին չի կրնար խօսիլ մեր հայրենիքի հայութիւնը: Ի՜նչ դժբախտութիւն:

Ազգային ողբերգութեան մը պիտի չվերածուէ՞ր այս դժբախտութիւնը, եթէ Սփիւռքի հայութիւնն ալ լռէր:

Մեր ազատագրական պայքարը համակերպութեան համար չէր սակայն: Այսօր, հայրենիքէն դուրս, ազատ Սփիւռքի մէջ իսկ, կամովին ա՛յդ է որ կը քարոզուի:

Մենք ասոր դէմ է որ կը պայքարինք:

Սովետները, չարիք աշխարհի եւ ամէնէն առաջ մեր ժողովուրդին, բռնագրաւած են մեր հայրենիքը, խեղդելով ամէն ձայն ու խեղաթիւրելով ամէն սրբութիւն: Սովետներուն համա՞ր կռուեցան մեր հերոսները:

Մեռան մեր հայրերը, որպէս զի հայութեան « Հա՞յր » կոչուի պատմութեան մեծագոյն Բռնակալը:

Պայքարեցաւ եւ ջարդուեցաւ մեր մտաւորականութիւնը, որպէս զի ուրացուի՞ հայ միտքը եւ խեղաթիւրուի՞ հայ մշակոյթը:

Ինկան բոլոր ճակատներուն վրայ մեր սքանչելի ֆետայիները, հին ու նոր, որպէս զի ուրացուի՞ Հայրենի Ազատութեան Օրը եւ պանծացուի՞ հայրենիքի ստրկացման մութ թուականը:

Կ'ուզենք որ այս հարցումները տային Դաշնակցութեան հակառակորդները: Այս հարցումները տային մանաւանդ այն տարրերը, որոնք իրենց էութեամբը դէմ են հայութեան անհարազատ վարդապետութեանց, բայց կը գործակցին քայքայիչ ուժերուն:

Հայը սակայն, ի՛նչ անուն ալ կրէ, ի՛նչ համոզում ալ ունենայ, հաւատարիմ պէտք է մնայ իր պատմութեան:

Մեր պայքարը՝ հաւատարմութեան, մեր երկրի եւ մեր, Հայոց պատմութեան ունկնդրութեան պայքար մըն է: Սրբազան պայքար մը:

Բոլոր Հայերը՝ ազգային նպատակներու շուրջ եւ բոլորը միակամ՝ համազգային պայքարին մէջ: Ահա՛ մեր հաւատամքը:

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔի)

ԻՐԵՆՔ ԻՐԵՆՑ ԲԵՐՆՈՎ

ԽՄԲ. — Հայաստանի կուսակցական ԺԵ. համագումարին մէջ, Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը, Գր. Յարութիւնեան, ընդարձակ զեկուցում մը կարդաց, պարզելով երկու տարուան գործունէութիւնը, բոլոր ճակատներուն վրայ:

Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը, կարգ մը հատուածներ արտատպելով իրենց շարադրութեամբ (Սով. Գրակ. եւ Արվեստ, 1951 ապրիլ). —

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Հայաստանի Կոմունիստական շարքերուն մէջ մինչեւ 1951 մարտ կային 61,625 հոգի, որոնց 56 հազար 174ը անդամ, 5451ը թեկնածու. մինչդեռ ԺԴ. համագումարի ժամանակ եղած են 61,440 հոգի, 53,375ը անդամ, 8065ը թեկնածու:

Ուրեմն, անդամներու թիւը աւելցած է 185 մարդով. թէեւ ԺԴ. համագումարէն վերջ անցած երկու տարիներու ընթացքին կուսակցութեան շարքերն են ընդունուած 3536 մարդ:

Թուական կազմի այս ոչ-մեծ աճը (աճում) կը բացատրուի գլխաւորապէս անով որ 1800 կոմունիստներ վերաբնակների հետ միասին, փոխադրուած են Ադրբէջան:

Ընդհ. քարտուղարը այստեղ կը բացատրէ իր Հայաստանի ադրբէջանական բնակչութեան մէկ մասը փոխադրուած է Ադրբէջան եւ ուրիշ քանի մը շրջաններ, մշտական բնակութիւն հաստատելու համար. որով նուազած է բնակչութեան թիւը: Սակայն չի պարզեր փոխադրութեան պատճառները:

Այս առթիւ, կը մատնանշէ ուրիշ թերութիւններ՝ կազմակերպական աշխատանքներու մէջ: Օրինակ, Ղափանի, Գորիսի, Ալահվերտիի եւ Սիսիանի « պարտկազմակերպութիւններում (կուսակցական կազմ.) բաւականաչափ չեն ուսումնասիրել ընդունողներին, որի հետեւանքով պարտիայի մէջ են թափանցել անարժան, վստահութիւն չվայելող անձինք, իսկ առանձին դէպքերում պարտիային թշնամի տարրեր »:

Ուրիշ յատկանշական պարագայ մը.

— « Որոշ շրջկոմներ (շրջանային կոմիտէ), ինչպէս օրինակ, Վեդու, Ախտայի ու Կալինինոյի թոյլ են ագիտացիոն – մասսայական աշխատանք կատարում ռուսական, քրտական եւ ադրբէջանական բնակչութեան մէջ. իսկ Երեւան քաղաքի ռայ-կոմները եւ Լենինականի քաղկոմը՝ արտասահմանից վերադարձած Հայերի մէջ »:

Հայաստանի լենինեան Կոմերիտմիութիւնը (Կոմ. Երիտ. Միութիւն) վերջին տարիներս զգալապէս աճած է քանակով եւ ունի 138,000 անդամ. Երկու տարուան ընթացքին աւելցած են 30,000 հոգի, տասը հազարը բանուորական երիտասարդութեան շարքերէն:

ԿՈՒԼՏՈՒՐԱ (ՄՇԱԿՈՅԹ)

— « Կուլտուրայի բնագավառում պարտիական կազմակերպութիւնները իրենց ամբողջ ուշադրութիւնն ու ջանքերը ուղղեցին իդէոլոգիական հարցերի վերաբերեալ Համ Կ(բ)Պ Կենտկոմի որոշումների իրականացմանը եւ նրանք յաջողութիւնների հասան իդէոլոգիական փրոնտում:

Այդ յաջողութիւնները ձեռք են բերուել բուրժուական ռէակցիոն իդէոլոգիայի ամէն տեսակ ազդեցութիւնների, գիտութեան, գրականութեան եւ արուեստի առանձին աշխատողների մօտ իդէալիզմի, ֆորմալիզմի, գաղափարազրկութեան արտայայտութիւնների, բուրժուական նացիոնալիզմի ռեցիդիվների դէմ ամենադաժան պայքարում »:

Պարզելով կրթական ճակատին վրայ կատարուած շարք մը բարեփոխումները, զեկուցումը կը յայտարարէ.

— « Միջնակարգ դպրոցների աշխատանքում եղած թերութիւնը առաջուայ (առաջվա !) նման ուսուցման ցածր որակն է: Այս գործը չափազանց դանդաղ տեմպերով է բարելաւում: Անցեալ ուսումնական տարում դպրոցներում կար 39 հազար երկրորդ տարեցի աշակերտ (կարգ չփոխած ?):

Դեռ ուրիշ խոստովանութիւն մը.

— « Շարունակում է խոր մնալ Ռուսաց եւ Հայոց լեզուների եւ մաթեմատիկայի դասաւանդման մակարդակը: Լուսաւորութեան մինիստրութիւնը չի կարողացել ապահովել այդ առարկաների որակեալ դասաւանդումը:

Պարզելով ուսումնական աշխատանքի բարելաւման դանդաղութեան պատճառները, Կեդր. Կոմիտէին քարտուղարը կը բացատրէ.

— « Ուսուցման, մասնաւորապէս լեզուների ուսուցման ցածր որակի միւս պատճառը այն խոշոր սխալներն են, որ թոյլ են տրուած այդ առարկաների դասագրքերում եւ ծրագրերում, որոնց մէջ թերագնահատւում է քերականութեան նշանակութիւնը:

Ուսուցիչների մեծ մասը իր ուշադրութիւնն աւելի շատ կենտրոնացնում է աշակերտների գրաւոր աշխատանքների բովանդակութեան վրայ, քերականութեան եւ ուղղագրութեան հարցերը համարելով երկրորդական: Դպրոցներում բաւարար ուշադրութիւն չի նուիրւում ուղղագրութեան կա-

ճոնների ուսումնասիրմանը եւ լայդ կանոնների հատուկ իւրացմանը աշակերտների կողմից »:

Տեղեկագրին համաձայն, գգալապէս « ամբապնդուած են բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները » (ԲՈՒՀ)։ Հաշուետու ժամանակաշրջանին այդ հաստատութիւններէն շրջանաւարտ ելած են 3355 մասնագէտներ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Զեկուցումը կարգ մը յաջողութեանց հետ, լուրջ թերութիւններ կը մատնանշէ նաեւ գիտական ճակատին վրայ։ Գիտա-հետազօտական հիմնարկները մշակած եւ հրապարակած են շարք մը կարեւոր աշխատութիւններ (աստեղագիտութիւն, վայրի բոյսեր եւն.)։

Գրականութեան Ինստիտուտը (ուսումնարան կաճառ) հրատարակած է գրականութիւն պատմութեան դասագրքի առաջին երկու հատորները. պատրաստ է երրորդ հատորը։

Պատմութեան ինստիտուտը տպագրութեան յանձնած է « Հայ ժողովրդի պատմութեան Ա. հատորը։ Պատրաստ է Բ. մասին նախագիծը։

— « Գիտա - հետազօտական ինստիտուտների աշխատանքում եղած նուաճումների կողքին շարունակում են գոյութիւն ունենալ նաեւ խոշոր թերութիւններ։

Հասարակական (ընկերային) գիտութիւնների բաժանմունքը անբաւարար չափով է մշակում նոր նորագոյն եւ մասնաւորապէս սովետական ժամանակաշրջանի պատմութեան եւ գրականութեան ակտուալ հարցերը։

Գիտութիւնների ակադեմիայի արուեստի սեկտորը դեռ չի հրատարակել կերպարուեստի, ճարտարապետութեան եւ թատրոնի վերաբերեալ ոչ մի աշխատութիւն։

Լեզուի ինստիտուտի աշխատանքն ալ « անբաւարար » գտնելով, Կեդր. Կոմիտէին քարտուղարը կը խոստովանի թէ հաստատութեան մէջ կը տիրէր « անտանելի ռէժիմ », անխնայ կը հետապնդուէին եւ գիտական հիմնարկներէ կը վռնտուէին այն բոլոր գիտնականները « որոնք չէին դաւանում Մառի հակամարքսիստական կոնցեպցիան », մինչեւ որ... օգնութեան հասաւ Ստալին, իր լեզուաբանական տեսութեամբ։

Կեդր. Կոմիտէն ինքն այդ արշաւանքին գլուխը անցած էր, ինչպէս նկարագրած ենք ժամանակին. բայց « այդ սխալն ուղղեց ընկեր Ստալինի յուցումից յետոյ »։

Գր. Ցարութիւնեան, որ աւելի շատ վրացերէն եւ ռուսերէն գիտէ քան թէ հայերէն, լեզուի մասին ալ կարծիքներ կը յայտնէ զեկուցման այս մասին մէջ։ Դիտել կուտայ թէ պետական համալսարանը եւ մանկավարժական ինստիտուտները. գործնական քայլեր եւ հետեւութիւններ չեն անում լեզուաբանութեան վերաբերեալ ընկեր Ստալինի ուսմունքից »։

— « Այս բանի հետեւանքով վերացւած չէ գրաբարի հին, սխալ գնահատականը, շարունակւում է Հայոց լեզուի բաժանումը արեւելահայերէնի եւ արեւմտահայերէնի, միջոցներ ձեռք չեն առնւում Հայոց լեզուն նրա խորթ ներմուծումներից մաքրելու ուղղութեամբ, բացակայում է բաւարար պայքարը Հայոց լեզուի մաքրութեան համար Հայաստանի գրողների երկերի մէջ »։

Յաջորդով՝ գրական եւ գեղարուեստական գործունէութեան մասին։ ՇԱՐՄԱՂ

ՏՈՄՍԵՐ

Վամպիրականք

Ըստ սկանտինաւեան առասպելի մը վամպիրը (Թրք. խորդլաք) ուրուականն է մեռելի մը որ գերեզմանէն կ'ելլէ ողջերուն արիւնը ծծելու համար։

Այս հրէշը՝ (զոր ես տեսած եմ իր զոհին հետ Զաքոյի կուսական անտառներուն մէջ) թաղան — թաթեւ թռչող առնէտ մըն է պուլտակի կերպարանքով, ու ծայրէ ծայր մէկ մեթր երկարութեամբ թեւեր ունի։ Մեր տեսած ջիջիկը անոր մանրատիպն է միայն։ Սխալ է յարալէզ անուանել զայն ըստ էութեան ու բնոյթի։

Այս « հոլամուկը » կը բնակի հասարակածային երկիրները մութ անտառներու, խոնաւ քարայրներու մէջ ու մահարոյր ճահիճներու մօտ։

Զարհուրանք վախկոտ ու լոյսէն - կրակէն սարսափող հրէշ մըն է։ Ցերեկը կը կառչի ժայռի մը կամ ճիւղին կը մխրճէ ծառի ճիւղին ու կը կախուի անշարժ։

Անոր սատակին նոյն իսկ՝ ոչ մէկ կենդանի կը մօտենայ։ Իր պժգալի մարմինին վրայ կը գտնուին անհամար լուեր ու տիզեր (Թրք. կէնէ) որոնք նոյնքան վտանգաւոր են։

Առ հասարակ գիշեր ատեն կը յարձակի իր զոհին վրայ, անոր քնացած կամ անուշադիր մէկ վայրկեանին։

Ոչ մէկ արարած կրնայ դիմադրել կամ դիմանալ անոր, որովհետեւ մէկ « համբոյրով » կը կծէ եւ հազիւ տեսանելի ծակ մը կը բանայ մասնաւորապէս իր որսին ուղեղին մօտ։ Ու զայն թունաւորելով կը թմրեցնէ, անշարժութեան կ'են — թարկէ, քիչ վերջ անյապաղ խմելու ու փրախելու համար անոր ամբողջ արիւնը։

Իր մրցակիցներն ունի բոլոր արարածներուն մէջ, համեմատական չափով. ինչպէս, տզրուկները ծաղիկներ, ժանդափուշեր, սունկեր, միջատներ, պորտաբոյծներ եւ կարգ մը կենդանիներ։ Երկար է շարքն ու պէսպիսի նկարագրութիւններ այս նոյն դերը կատարողներուն որոնցմէ են նաեւ... մարդիկ։

Մարդոց մասին մեր բամբը հաստատող վերջին վկան է... Անգարացի պայ Հիւսէյն Սեղէ՛րը, հետեւեալ ողբերգութեամբ. —

... Երկու երջանիկ փոքրիկներ՝ — ոստիկանի զաւակ — Անգարայի փողոցէ մը կ'անցնէին, ձեռք ձեռքի բռնած։ Բոլոր ազգի փոքրիկներուն պէս սիրելի, նոյն իսկ եթէ օձի ձագեր ըլլան, դեռ միամիտ եւ անմեղ։ Որ եւ արեւ առատօրէն կ'ողողէր անոնց երեսները զուարթ. եւ սարեակներու նման ճռուողելով դէպի իրենց մօրը բոյնը կը փութային։

Բայց։ Տան մը սեմին վրայ պայ Հիւսէյն Սեղէ՛ր կը նշմարէ զանոնք արիւնածարաւ աչքերով.

— Եկէ՛ք, ձեզի շաքար ու շոքոլա պիտի տամ կը կաղկանձէ դորշ գայլը ճիրանափակ կեղծաւորութեամբ։

Խե՛ղճ գառնուկներ. բոլոր ազգի գառնուկներուն պէս արդարօրէն անխոհեմ կը մտնեն գազանին որջը։

Եւ լրատուն կը շարունակէ սահմռկեցուցիչ մանրամասնութեամբ թէ՝ ինչպէս « յիմար » պիտակով այս վանպիրը — կամ չուտը — կը բզկտէ իր զոհերուն մարմինը չերտհատելով, ու կը խմէ ժայթքող բոսոր արիւնը ու չի յագենար։

Դեռ կը հանէ պատառաքաղով, ոսկեծամ աղջնակին սարսափահար աչքը սպանդագործ ստորնութեամբ, միշտ լակելով մարդկային գաղջ հեղուկը հրակէզ ինչպէս գեհենի կրակը։

— « Ճակատագի՛ր »։ Կը լսէ ողբալի ձագուկներուն մայրը ու կը խենդենա՛յ։

Միշտ լրատուն կը լրացնէ աւելցնելով թէ՝ « վանպիր - սատիք »ը ուրիշներու ներկայութեան իր մատներն ալ կը կրծոտէ ու կը խմէ իր սեփական արիւնն ալ։ Հոս Սեղէ՛ր Հիւսէյն պայ ազատը բոլորովին կը տարբերի իրական վամպիրէ մը, երկու պատճառներով։

Ան բնաւ վանպիր չէ, այլ պարզապէս սովորական անգարացի մը « յիմար » աւելորդ պիտակով, որովհետեւ վանպիրը կամ խորդլաքը խօսիլ օ՞ւրկէ պիտի գիտնայ որ ըսէ.

— Եկէք, ձեզի շաքար ու շոքոլա պիտի տամ...։ Ան նոյն իսկ ինքն իրեն արիւնը խմող պատուհասն է Ալլահին, իր պապերուն աղուէ քամո՛ղ։

Եւ արժանի Պոլսոյ պատուական կուսակալին նորօրինակ պատիժին, որ եթէ « էտէփսիզ »ներուն մէջքէն ջուր առնել կուտայ, խորդլաքներուն ողնասիւնին հինգերորդ ոլոքէն ալ արիւն ու ծուծ քամել պիտի տայ անշուշտ։

Այս դեւին, ճիւնին — պայլին կամ չուտին՝

— Եկէք, ձեզի շաքար ու շոքոլա պիտի տամ հրապուրիչ խայծն ալ թող խրատ ըլլայ մանաւանդ Հալէպցի « Թրքասէր, անցեալը մոռցող, եւ յանցանքը որոշ ղասակարգի մը վիզը փաթթող « հայ » լաճերուն », որպէս զի այս ստահակները ղաղրին թուրք թղթակիցներուն « նազարածի » դառնալէ։ Եթէ լուրը իրաւ է....

Ցաւսութի՛ւն։ Խ. Վ.

ՔԱՆՏԷՐԹԱԼԻ ԼՃԱԿԸ

Գեղեցիկ ես իրկունին պէս,
Իրկունին պէս մեղմօրօր,
Ճակտիդ ունիս աստղ ու բեհեզ,
Վըզիդ՝ մանեակ մը աղուոր։

Գեղեցիկ ես երկնքին պէս,
Երկնքին պէս կապուտակ,
Ափիդ վըրայ լուսնակն ու ես
Կը թափառինք մէն մինակ։

Գեղեցիկ ես երազին պէս,
Երազին պէս բարեգութ,
Ծառերն ու սիւք կը գրկեն քեզ,
Ժայռերէ ժայռ, խութէ խութ։

Գեղեցիկ ես իմ սիրոյս պէս,
Իմ սիրոյս պէս դողահար,
Որ ցօղաթուրմ վարդ մը ինչպէս
Այսօր ծըլաւ քեզ համար։

Զուիցերիա (19-8-51) ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
« ՅԱՌԱՋ »Ը

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (130)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Թ.

« Միայն յոյն տիկնոջ մը վրայ հարիւր յիսուն հազար տուքաթէն աւելի արժէքով դոհարեղէններ, արծաթ դրամ եւ թանկագին հիւսուածեղէններ գտեր են. մարդու մը վրայ ութսուն հազար տուքաթ կանխիկ դրամ։ Վենետիկցիներուն մեծ մասը կործանեցաւ եւ կամ գերի տարուեցաւ »։

Փուսկալոս կ'ըսէ թէ Կալաթա գտնուող Վենետիկցիները կրցան մեծ փրկանքներով ազատիլ։ Թուրք պատմիչներ կ'ըսեն թէ Պոլսոյ էն կարեւոր վանքերէն մէկուն երեք հարիւրի մօտ միաբանները՝ Թուրքերուն կատարեալ յաղթութենէն համոզուելով թէ օ՞րն է ճշմարիտ հաւատքը, իսլամացան։

Ֆրանցէս աւելի դժբախտ եղաւ բոլոր անոնց մէջ որոնց դժբախտութիւնները պատմեցի։ Ինքն իսկ մեզի պատմած է իր տխուր պատմութիւնը։ Խեղճը գերի տարուած էր Պելոպոնէզի Սպարթա քաղաքը։ 15 ամիսէն միայն կրցաւ ազատիլ։ Իր կինն ու զաւակները նախ եւ առաջ թուրք բարձրաստիճան ծերուկ ամոլի մը ձեռքը ինկած էին, բայց ետքը Սուլթանին ախոռապետին ձեռքը անցան։ Այս պաշտօնեան Բիւզանդիոնի ազնուական ընտանիքներու կիներէն մեծ թիւով գնած էր եւ ահագին հարստութիւն դիզած էր զանոնք ծախելով։

Ֆրանցէսի զաւակները շատ գեղեցիկ ըլլալով՝ Սուլթանը ինքն իսկ գնեց սուղ գնով։ Խեղճ մայրը մինակը մնաց վերջին պզտիկ աղջկան հետ։ Տարի մը ետքը Ֆրանցէս յաջողեցաւ երկուքն ալ գնել։ Բայց Սուլթանը այդ պզտիկ աղջկան ալ գեղեցկութեան համբաւը լսելով, իր հարէմը առաւ զայն։ Ան ատեն հազիւ 14 տարեկան էր եւ արդէն իսկ մեռաւ։ Իսկ իր ժան մանչ զաւակը հազիւ 15 տարեկան, իր տիրոջը ձեռքով սպաննուեցաւ, տեղի տուած չըլլալով անոր վաւաշոտ ցանկութիւններուն։

Ապահովաբար բոլոր այս զոհերուն ամէնէն դժբախտը սակայն մեծ դուքս Լուքաս Նօթարասը եղաւ, Սուլթանին գերիներուն ամէնէն նշանաւորը, կայսրէն վերջը՝ կայսերագուն առաջին անձնաւորութիւնը, բիւզանդական ամէնէն մեծ ազնուականութեան ամենակատարեալ տիպարը։

Դուկաս երկու տեսակ կը պատմէ Սուլթանին անոր հետ վարուելու կերպը։ Ըստ առաջին պատմութեան, կնոջը եւ իր զաւակներուն հետ գերի բռնուելէ ետքը, Սուլթանը իրեն հանդէպ բարեացակամ վերաբերում մը ունեցաւ։ Նոյնիսկ Մէհմէտ Բ. իր տխուր ճակատագրին համար համակրութիւնը յայտնեց, դինուորներ ղրկեց դինքը պաշտպանելու համար իր տանը մէջ եւ հրամայեց որ փնտռեն իր աղջիկներէն անոնք որ մէջտեղ չկային։

Երբ անոնք ալ գտնուեցան, Սուլթանը անոնց նուէրներ բրաւ եւ հրամայեց որ զանոնք իրենց տունը տանին, նոյն իսկ ըսաւ Նօթարասի թէ իր նպատակն էր զինքը քաղաքին կառավարիչ ընել եւ Կոստանդիանոսի ատեն ունեցած դիրքը պահել։

Այս առաջին պատմութիւնը Կրիփուլոս ալ կը հաստատէ, բայց կ'աւելցնէ թէ Սուլթանը իր նըպատակը չիրագործած « նախանձու նետերը աղիտալի կերպով յաղթանակեցին, որովհետեւ Թուրքերուն էն նշանաւորներէն մէկ քանին, իրենց ատելութենէն մղուած, զայն համոզեցին որ սպաննել տայ Նօթարասը, ըսելով թէ խոհեմութիւն պիտի չըլլար թողուլ որ կարեւոր անձնաւորութիւններ քաղաքին որ եւ է մէկ մասին մէջ բնակէին եւ որ եւ է պաշտօն ունենային »։

Ըստ Դուկասի երկրորդ պատմութեան, Սուլթանը բռտօրէն Նօթարասի երեսին տուաւ քաղաքը յանձնած չըլլալը, ինչ որ բոլոր այս կործանումին եւ այդ ջարդին պատճառ եղած էր։ Նօթարաս ինքզինքը չքմեղացուց ըսելով որ ոչ կայսեր եւ ոչ ալ իր ձեռքն էր տարբեր կերպով շարժիլ։ Ըսաւ նաեւ որ ինք եւ իր տէրը շարունակ քաջալերուած էին իրենց դիմադրութեան մէջ Սուլթանին անմիջական շրջանակէն եկող նամակներով, քանի որ Սուլթանը բնաւ պիտի չյաջողէր գրաւել որոնք իրենցմէ կը խնդրէին երբեք հոգ չընել, քաղաքը։

Այս յայտարարութիւնները տասնապատկեցին, Սուլթանին, իր Մեծ Եպարքոս Զանտարլը Խալիլ փաշայի մասին արդէն իսկ սնուցած ատելութիւնն ու կասկածները։ Յետոյ մեծ դուքսին հարցուց թէ իր կարծիքով կայսրը արդեօք ծովէն կրցա՞ծ էր փախչիլ։ Նօթարաս պատասխանեց թէ այդ մասին բան մը չէր գիտեր եւ կայսեր քովը չէր, երբ յաղթական Թուրքերը քաղաք մտան։

(Շար.)

Անգլօ-իրանեան վէճը

Թէհրանի բրիտանական պատուիրակութեան նախագահը, Պ. Սթոքս, Լոնտոն վերադառնալով, զեկուցում տուաւ նախարարական խորհուրդին առջեւ։ Ինք տակաւին կը յուսայ թէ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին։ Այժմ ամէն բան կախում ունի Պարսկաստանի վերջնական դիրքէն։ Եթէ կ'ուզէն համաձայնութեան մը յանգիլ, պէտք է վերջնական առաջարկներ ներկայացնեն, իբրեւ հիմ նոր բանակցութեանց։

Սպասելով հանդերձ, անգլ. կառավարութիւնը կը շարունակէ միջոցներ ձեռք առնել, իր հպատակներուն, ինչպէս եւ Ապատանի ստացուածքներուն՝ ապահովութեան համար։

Ուրբաթ օր — ճիշդ յիսուն տարի վերջը այն օրէն երբ անգլիացի երկրաչափներ քարիւղ կը փնտռէին հարաւային Պարսկաստանի մէջ, Անգլօ-իրանեան ընկերութեան Ապատանի տնօրէնը, կը պատրաստուէր երիտասարդ Պարսիկի մը յանձնելու Նաւթահորերու շրջանին վարչութիւնը։ Այդ երիտասարդը, Րահմատ Քավամի, որ նախապէս հաշուակալ էր Ապատանի ընկերութեան մէջ, յայտարարեց Թղթակցի մը. — « Կարելիս պիտի փորձեմ գործերը վարելու համար, բայց չեմ գիտեր թէ ինչ պիտի պատահի »։

Խուզիստանի անգլիացի պաշտօնեաներուն պարպումը պիտի լրանայ երկուշաբթի։ Հակաբրիտանական տրամադրութիւնները կը սաստկանան այդ նահանգին մէջ։ Կուսակալը արգիլեց հըրապարակային համախմբումները։ Ապատանի Անգլիացիներուն ազդարարուեցաւ թէ պարտաւոր են հինգ օր առաջ լուր տալ, օդանաւով մեկնած ատեն։ Մեծ պաշտօնատարները կը փոխադրուին Պասրա (Իրաք)։

Պ. Սթոքս Լոնտոն հասած ատեն յայտարարեց. — Թէհրանէն մեկնեցայ շատ բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ։ Պատճառ մը չեմ տեսներ որ բանակցութիւնները չվերսկսին, փոխադարձ բարեացակամութեամբ »։

Թրումընի խորհրդականը, Հէրիմըն, նոյնպէս մեկնեցաւ Թէհրանէն։ Պելկրատ հանդիպելէ վերջ Լոնտոն պիտի երթայ նորէն։

ԲՈՒՌՆ ՑՈՅՑԵՐ ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

Ինչպէս կ'երեւայ, բանակցութեանց խզումէն անմիջապէս վերջ, նորէն հրապարակ ելած է ծախակողմեան խմբակցութիւնը, Թուտեհ։ Ուրբաթ օր բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան Թէհրանի մէջ։ Հեռագիրը կ'ըսէ թէ հազարաւոր (մինչեւ 5000) քաղաքացիներ համախմբուած էին Ֆաւզիա հրապարակին վրայ, յարգելու համար յուլիս 15ի զոհերուն յիշատակը։ Բեմին վրայ պարզուած էր իրանեան դրօշը, զոհերուն արիւնով ծածկուած։ Խօսեցան սպանեալներուն եւ վիրաւորներուն ազգականները, իբրեւ մեղսակից ամբաստանելով Տօքթ. Մոսատեղը։ Ցեռոյ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որ ազատութիւն կը պահանջէ բոլոր կուսակցութեանց եւ արհեստակցական Միութեանց համար։ Կը պահանջէ նաեւ արձակել քաղաքական բանտարկեալները, ջնջել պաշարման վիճակը, խզել աշխարհակալներուն հետ կնքուած դաշնագիրները, մերժել Ամերիկայի խոստացած տոլարները եւն.։ « Իրան չուզեր զինուորական կայան մը դառնալ Մ. Նահանգներուն համար։ Իրանի քարիւղը ժողովուրդին կը պատկանի »։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ բանակցութիւնները կը շարունակուին ամերիկեան զինուորական պատուիրակութեան հետ, ռազմակայաններ ճարելու համար։ Թերթերը կը գրեն թէ զօր. Ֆրանքօ պատրաստ է գոհացում տալու Մ. Նահանգներուն, փոխան երկու միլիառ տոլարի, որուն 450 միլիոնը պիտի գործածուի ճարտարարուեստական ձեռնարկներու, 500 միլիոնը զինեալ ուժերուն համար եւն.։ Բանակցութիւնները գաղտնի կը պահուին։

ՍԷՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻՈՅ արտաքին նախարարը, Էմիր Ֆէյսալ, որ Լոնտոն կը գտնուէր շաբաթներէ ի վեր, Փարիզ եկաւ։ Անգլիոյ պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ համաձայնութիւն գոյացած է բոլոր վիճելի խնդիրներու մասին, — քարիւղաբեր շրջաններ, ինչ կղզիներու խնդիր եւն.։

ՄԱՐՈՔԻ ազգայնական կուսակցութիւնները պաշտօնապէս խնդրեցին Արաբական Դաշնակցութեան անդամակից պետութիւններէն Ազգաժողովի օրակարգին մէջ անցընել Մարոքի խնդիրը։ Արաբական Դաշնակցութեան յառաջիկայ ժողովը պիտի գումարուի Աղեքսանդրիոյ մէջ, օգոստոս 27ին։

ՔՍԱՆ ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, քսաւսուն հոգի վիրաւորուեցան Մէցի մօտ, երբ Պազէլ - Քալէ ճեպընթացը զարնուեցաւ Ֆրանքֆորթ - Փարիզ ճեպընթացին։ Փարիզեան կառախումբը լեցուած էր ֆրանսացի եւ ամերիկացի զինուորներով։ Ընդհարումը այնքան ուժգին էր որ, առաջին կառախումբին վայրաշարժը փշրեց վերջին երկու վակոնները։

50 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ Քալիֆորնիոյ մէջ, երբ Պոսթընէն մեկնած վիթխարի օդանաւ մը Օքլէնտ պիտի իջնէր։ Զոհերուն երեքը երախաներ են։

25,000 ՖՐԱՆՔ ՊԱՐԳԵՒ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը 1952 տարեշրջանի « Գոյամարտ » օրացոյցին համար 25,000 Ֆր.ի պարգեւ մը կը խոստանայ այն արուեստագէտին կամ գծագրիչին որ լաւագոյն նկարը կը պատրաստէ, խորհրդանշելով ֆրանսահայ Նոր Սերունդը։ Նկարները պէտք է մեզի հասնին մինչեւ հոկտ. 1։

Գծագրուած նկարը, գունաւոր կամ ոչ, պիտի զարդարէ 1952 տարեշրջանի ԳՈՅԱՄԱՐՏ օրացոյցին ճակատը։

Հասցէ՝ A. Bédiguian, 7, rue Berlioz, Marseille.

Կը խնդրենք արտասահմանի հայ թերթերէն արտատպել։

Հ. Յ. Դ. Ն. Ս. ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Կապոյտ Խաչի Ռոմանի մասնաճիւղի ընկերուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն մասնաճիւղի քարտուղարուհի, Տիկ. Շէհիրլեանի, իր մեծ մօր Տիկին ԱԳՆԷՍ ՄԷՀՏԷՐՃԵԱՆի մահուան առթիւ։

Դաշտահանդէս Ալֆորվիլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ա. ՄԻՆԱՍԵԱՆ Ենթակոմիտէի։

Կիրակի (2 սեպտեմբեր) Meudonի անտառը, « Պլպուլ »ի աղբիւրին մօտ։

Ընտանեկան հաճելի ժամանց։ Խմիչքներ՝ տեղին վրայ։

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը։

Օթոքարները կը մեկնին առաւօտուն ժամը ճիշդ 8ուկէսին։ Հաւաքատեղի՝ Place de la Mairie, Boulevard Carnot եւ Petit-Pont։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Փարիզահայ թատերագիր – դերասան ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը վարէ եւ կը բեմադրէ իր հեղինակութիւնը։

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

Կատակերգութիւն 3 արար

Կը մասնակցին Տէսինի բեմական կարող ուժերը՝ Տիկ. Աշխէն Պօյաճեան, Օրդ. Մարի Մուրատեան, Մարի Գալուստեան, ՊՊ. Նուպար Պօտուրեան, Բագրատ Խոստիկեան, Սահակ Պասմաճեան, Բարունակ Պառաւեան։

×

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՆ՝

ՏԷՍԻՆ. — Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, 1 սեպտ. շաբաթ գիշեր, ժամը 9ին։

ՎԻԷՆ. — **Cercle Catholique,** 2 սեպտ. կիրակի. կ. վ. ժամը 3ին։

ԼԻՈՆ. .. **Théâtre de l'Horloge,** 8 սեպտ. շբթ. գիշեր ժամը 9ին։

ՎԱԼԱՆՍ. — **Salle des Fêtes,** 15 սեպտ., շբթ. գիշեր ժամը 9ին։

ՄՈՒՏՔԻ ԳԻՆԵՐԸ ԽԻՍՏ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

Մեծ Պարահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պուլվար Օտտոյի «ԽԱՏԻՍԵԱՆ» եւ Սէնթ Անթուանի « ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ » խումբերու, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս Էրմիթաժի սրահին մէջ (Ermitage, Plateau de la Viste)։

Կը խօսի ընկ. Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ։

Պիտի ներկայացուի խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը։

Տոմսերը ապահովել այժմէն Նոր Սերունդի անդամներէն։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՅԱՅՏԱՐԱՐՆԵՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ » խումբի պարահանդէսը՝ հոկտ. 7ին, Cercle Militaireի մէջ։ Մանրամասնութիւնները սեպտեմբերին։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ ԳՐՉԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Պատ. Ա. Ա. Պետիկեանի 720 էջնոց մէկ չէզոք հատորը կը կենդանացնէ ամէնուն սիրելի այս պատմական հայ գիւղը եւ պէտք է բարձի դիրքն ըլլայ բոլոր Պարտիզակցիներուն եւ գրասէրներուն։

Գինն է 1500 Ֆրանք եւ կը գտնուի միայն Տէր Յակոբեան տպարանը, 17, rue Damesme, Paris (13)։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 28 Août 1951 Երեքշաբթի 28 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6544 - Նոր շրջան թիւ 1955

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱԳՆԱՀԱՏՈ՞ՒՄ

« Ս. Էջմիածինը եւ Արտասահմանեան Թեմերը » — այս խորագրով գրութիւն մը պիտի կարդաք այսօր, երկրորդ էջին վրայ:

Արտատպուած՝ Նիւ Եորքի « Հայաստանեայց Եկեղեցի » ամսագրէն, այդ գրութիւնը կը ներկայացնէ « Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդարան »ի տեսակէտը:

Իրականին մէջ՝ Մ. Նահանգներու հայ հասարակութեան կամ թեմական կազմակերպութեան միայն մէկ մասին տեսակէտը, քանի որ գաղութը երկու մասի բաժնուած է, 1933էն ի վեր:

Անմիջապէս չէ՞ք զգար անգլեւսաքսոն համալսարանական դաստիարակութեան մը դրոշմը, կարդալով այդ մանուածապատ եւ պաղապուր հայերէնը:

Բառերն անգամ բառարան կը հոտին: Ինչպէս սա ռամկագրականը (դեմոգրաֆիդ), որ չի բացատրեր բուն իմաստը (ժողովուրդի մը վիճակագրական կացութիւնը, համրանքը եւն.): Կամ ստորոգութիւնը (կատեգորի), որ աւելի յաջող չէ քան « դաս »ը կամ « դասակարգ »ը:

Անցնելով բուն հարցին, ամփոփենք խմբագրականին եզրակացութիւնները. —

1. Մեր տարագիր բազմութեանց համար, որոնք ցրուած են « քաղաքական տարբեր միաւորութեանց մէջ », միութեան գիծը, կեդրոնը կը կազմեն Հայ Եկեղեցին եւ Հայ մշակոյթը (գրէ՝ Հայ. Եկեղեցին եւ հայկական մշակոյթը:):

2. « Արտասահմանի Հայերը, կազմակերպուած իբրեւ եկեղեցական թեմեր, միութիւն մը կը կազմեն Ս. Էջմիածնով »:

3. « Այդ կապին մէջ չկան եւ չեն կրնար ըլլալ, պէտք չէ ըլլան աշխարհիկ « քաղաքականութեան » թելեր:

4. Իւրաքանչիւր երկրի քաղաքացի Հայը պէտք է հաւատարիմ մնայ իր երկրի պետութեան, ինչ որ ըսելն իսկ աւելորդ է:

5. Այս պարտականութիւնը կը վերաբերի նաեւ հոգեւորականներու, Կաթողիկոսէն սկսեալ մինչեւ կրտսերագոյն քահանան »:

6. Ինչպէս որ Էջմիածնի Կաթողիկոսը քաղաքացին է Սովետական Հայաստանի՝ նոյնպէս արտասահմանի առաջնորդները քաղաքացիներն են այն երկիրներուն ուր հաստատուած են: Ուրեմն իրաւասութիւն չունին այդ երկիրներու սահմաններէն անդին:

7. Ճանչնալ Ս. Էջմիածնի եւ անոր գահակալին իշխանութիւնը՝ կրօնական եւ եկեղեցական մարզին մէջ, չի նշանակեր ընդունիլ այն կարծիքները « թէ Կաթողիկոսը կրնայ ի հարկին արտայայտել, իբրեւ Հայաստանի քաղաքացի »:

Այս տարրական գիտելիքները արձանագրելէ վերջ, « Հայ. Եկեղեցի »ն կը յայտարարէ թէ իրենք « ի հոգեւորս ենթակայ ըլլալով Հայրապետին », կը զբաղին միայն իրենց « եկեղեցական, կրօնական եւ մշակութային գործով »:

Ինքնին կը ծագի տրամաբանական հարցումը, — Ո՞րքան յարգուած է այս հիմնական սկզբունքը, Ամերիկայի եւ ուրիշ թեմերու մէջ:

«Ընդհանուր ազգասիրութեան եւ հայրենասիրութեան » զգացումին հետ խառնուած չե՞ն թերխաչ « քաղաքականութեան » մը թելերը: Ուղղակի կամ անուղղակի: Տեղ մը՝ պատահաբար, այլուր իբրեւ տեւական ուղղութիւն:

Եթէ Հայկական Արտասահմանը զանազան ճակատներու բաժնուած է այսօր, գլխաւոր պատճառը այդ չէ՞:

Այդ պառակտումներուն հետեւանքով չէ՞ որ կը թուլնան գաղութներու ինքնապաշտպանութեան, ինքնավարութեան օղակները:

Այդ մեղքերուն մէջ ծանր պատասխանատուութիւն մըն ալ չի՞ յնար հոգեւոր դասուն, մանաւորապէս բարձրաստիճան կղերին վրայ, որ իշխանաւորի հովեր առած է, մանաւանդ վերջին պատերազմէն ի վեր:

Զենք ուզեր փաստացի օրինակներ յիշել այս կամ այն գաղութէն, ապացուցանելու համար շարք մը անպարտկելի սայթաքումներ:

Թող իրենք խղճի քննութիւն մը փորձեն, եթէ իսկապէս վերագնահատում մըն է որ կը կատարեն: Եթէ սթափած են եւ անկեղծօրէն կը հաւատան իրենց այսօրուան տեսակէտներուն:

Սպասելով այս հարցումներու պատասխանին քննենք ուրիշ հիմնական խնդիր մը: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի ՍԷՐ ԱԶԳՈՒԹԵԱՆ...

Ատենէ մը ի վեր չերեւար աւանդական աղ-դարարութիւնը, — Կը խնդրուի մաքուր գրել: Մելանով գրել: Թուղթին մէկ էջին վրայ գրել:

Ասո՞ր համար է որ հետզհետէ յաճախադէպ կը դառնան անկանոն գրութիւնները:

Արդարեւ, օր չանցնիր որ արտնեղութեան չմատնուին խմբագիր, սրբագրիչ կամ գրաշար:

Յաճախ կը ստիպուին հանելուկներ լուծել, այս կամ այն բառը, խօսքը, անունը եւ մականունը, թուանշանը, ժամը կամ թուականը ճշդելու համար: (Յունիս կը գրեն յուլիսին, կամ յուլիս՝ օգոստոսին):

Ձեռագիրներ կուգան երկու էջի վրայ գրուած: Բոլոր էջերը թխուած վերէն վար: Աջէն ձախ: Առանց տող մը կամ լուսանցք մը պարապ ձգելու, որպէս զի կարենաս գրիչ շարժել:

Ձեռագիրներ՝ մատիտով կամ գունաւոր մելաններով գրուած:

Ատենէ մը ի վեր ակնախտիղ կարմիրն է որ կը փայլի, շնորհիւ « սթիլօ-ա-պիլ »ի:

Եւ ամէնէն առաջ տղաշարն է որ կը սրտընջայ:

Բացատրէ՞նք թէ մասնաւորապէս կարմիրը չափազանց կը նեղէ աչքերը՝ ելեկտրական լոյսին տակ:

Ո՞ր մէկ անհոգ, թափթփած սովորութիւնը յիշեցնել:

Որո՞ւ բացատրել, օրինակ, թէ անունը, մականունը, քաղաքին կամ գիւղին անունը բառեր չեն, որպէս զի կարենաս ճշդել, համաձայն պարբերութեան իմաստին:

Եւ կամ հասկցնել թէ խմբագիրը եւ սրբագրիչը գուշակներ չեն, ժողովի մը օրը եւ ժամը ճըշդելու համար, եթէ մոռցուած են կամ սխալ գըրուած:

Ուշադրութիւն, պէ՛ք եղնիմ, պիտի ըսէր Նիկոմիդիոյ ողբացեալ առաջնորդը, Ստեփաննոս արքեպիսկոպոս:

Ի սէր ազգութեան, կ'աղաղակեմ ես:

ՎԱՀԷ

Ս. ԿՈՅՍԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ բացումը տեղի ունեցած է օգոստ. 19ին, Եփեսոսի պատմական բարձունքին վրայ (Իզմիր): Այս առթիւ բացօթեայ պատարագ մատուցած է պապական ներկայացուցիչը, գերապայծառ Տիսքուֆի: Հայերէն աղօթքներ արտասանած են Հ. Փոսպըլըքեան վարդապետ եւ Անարատ Ցղութեան կոյսեր:

ԾԱՆՕԹ ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ Բարսեղ Կանաչեան Պէյրութէն Պոլիս գացած է, շարք մը երգահանդէսներ տալու համար:

ՊՈԼՍՈՅ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ օգոստ. 20ին փոթորիկ մը պայթելով, կարկուտ տեղացած է ընկոյզի մեծութեամբ: Տասնեակ հազարաւոր ապակիներ խորտակուած, շատ մը վայրերու մէջ ողողումներ պատահած եւ ծառեր արմատախիլ եղած են: Ազգ. Պատրիարքարանի ապակիներն ալ խորտակուած են: Մէկ ամիս առաջ ալ, տեղատարափը եւ հեղեղները երկու միլիոն ոսկի վնաս պատճառած էին Պոլսոյ մէջ:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ անցեալ շաբթու ծանուցագիր մը ուղղած էր Անգարայի կառավարութեան, յայտնելով թէ թրքական օդանաւեր անցած են խորհրդային սահմանը: Անգարա պատասխանելով այս բողոքագրին, կը խոստովանի թէ օգոստոսի սկիզբը ութ օդանաւեր սխալմամբ անցած են սահմանը, իբրեւ հետեւանք մթնոլորտի խանգարման, եւ թէ հրահանգներ տրուած են, որպէս զի նոր դէպքեր չպատահին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ամերիկեան զինուորական պատուիրակութեան նախագահը, զօր. Արնոլտ, յայտարարեց թէ այս տարի շատ աւելի կարեւոր օգնութիւններ պիտի ըլլան: Անցեալ տարի տրամադրուած վարկերուն գումարն էր իբր 60 միլիոն տոլար: Իրազեկներ կը կարծեն թէ այս գումարը առնուազն պիտի կրկնապատկուի:

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 7րդ տարեդարձին առթիւ, պաշտօնական արարողութիւններ եւ ժողովրդական պարեր տեղի ունեցան շաբաթ եւ կիրակի, հակառակ աննպաստ օդին: Միեւնոյն ատեն դիպուածով ձերբակալուեցաւ Գեսթափոյի գործակալ մը, Ժեռմէն Լանթիէ, 36 տարեկան, որ մահուան դատապարտուած էր Լիլի մէջ, սակայն յաջողած էր փախչիլ:

Ծանր դէպքեր Գահիրէի մէջ

« ԱՆԿՑԻ՛ ԱՆԳԼԻԱ » ԿԱՂԱՂԱԿԵՆ, ԵՒ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ԽԶԵԼ 1936Ի ԴԱՇԻՆՔԸ

Կիրակի օր ծանր դէպքեր պատահեցան Գահիրէի մէջ եւ հարկ եղաւ զինուորական ուժեր հասցնել, ցուցարարները զսպելու համար:

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ քարեր նետուեցան բրիտանական եւ ամերիկեան դեսպանատուներուն դէմ, « Անկցի՛ Անգլիա » աղաղակներով: Սաղաւարտաւոր ոստիկաններ կը պաշտպանէին դեսպանատուները եւ կառավարական գլխաւոր շէնքերը: Ուրիշ ոստիկաններ կառքերով կը հետեւէին ցուցարարներուն որոնք դէպի Ապտինի պալատը կ'ուղղուէին:

Ցոյցը սարքուած էր 1936ի անգլեւեգիպտական դաշնագրին 15րդ տարեդարձին առթիւ: Քարեր նետուած ատեն, ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ եւ տասը հոգի վիրաւորուեցան, երեքը ծանրապէս:

Ուսանողներ եւ ուրիշ ցուցարարներ խռնուելով փողոցներու մէջ, կ'աղաղակէին, — « Անկցի՛ դաշնագիրը: Անկցի՛ Անգլիա: Մենք չենք ուզեր զինակցիլ ծովահէններու հետ »: Փողոցի մը մէջ վար առին բրիտանական դրօշը, որ եգիպտականին հետ կը ծածանէր անգլ. օդանաւային ընկերութեան շէնքին վրայ:

Միեւնոյն ատեն, վարչապետը, Նահաս փաշա, յայտարարեց Գահիրէի բրիտանական դեսպանին թէ Եգիպտոս պաշտօնապէս պիտի ծանուցանէ բանակցութեանց խզումը եւ 1936ի դաշնագրին ջնջումը, եթէ Անգլիա « նոր եւ շինարար ձեռնարկ մը չկատարէ, Եգիպտոսի խորհրդարանի ներկայ նստաշրջանը չվերջացած »: (Ամառնային արձակուրդը կը սկսի սեպտեմբերի կիսուն):

Ինչպէս կը յիշուի, Անգլիոյ արտաքին նախարարը վերջերս անձնական նամակ մը ուղղած էր Եգիպտոսի վարչապետին: Նահաս փաշա պատասխանելով այդ նամակին, միեւնոյն պայմանը կ'առաջարկէ:

Այս պատասխանը հաղորդուած է Լոնտոնի եգիպտական դեսպանին միջոցաւ, իսկ պատճէնը Գահիրէի դեսպանին յանձնուեցաւ կիրակի օր, Աղեքսանդրիոյ մէջ:

Հեռագիրը կը հաղորդէ նաեւ ուրիշ կարեւոր լուր մը, — Հաֆըզ Աֆիֆի փաշա, Լոնտոնի երբեմնի դեսպանը որ ստորագրած է 1936ի դաշնագիրը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ « Ալ Ահրամ » թերթին.

— « Աշխարհը երկու ճակատի բաժնուած է: Ես չեմ վարանիր ընտրել ազատութեան ճակատը: Եգիպտոս պէտք է երբեւէ զինակցութիւն մը կնքէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հետ: 1936ի դաշնագիրը աղէտ մը չէ, ինչպէս կը կոչեն կարգ մը Եգիպտացիներ, այլ քայլ մըն էր դէպի անկախութիւն »:

Ամէն բան կրնայ պատահիլ Իրանի մէջ

« ԵԹԷ ԶԷՆՔ ՉՈՒՆԵՆԱՆՔ, ՄԵՐ ԱԿՌԱՆԵՐՈՎ ՊԻՏԻ ԿՌՈՒԻՆՔ »

Թեհրանէն կը հեռագրեն Լոնտոնի թերթերուն. —

Ամէն բան կրնայ պատահիլ Իրանի մէջ: Հոսէյն Մաքի, քարիւղի ազգայնացման յանձնախումբին նախագահը, այսօր (կիրակի) յայտարարեց Ապատանի մէջ, ժողովրդական հաւաքոյթի մը առթիւ.

— Եթէ զինուոր ցամաք հանուի, իրանեան բանուորները պէտք է պատառ պատառ ընեն զանոնք: Եթէ զէնք չունենանք որ եւ է օտար զօրքի դէմ կռուելու համար, մեր ակռաները պիտի գործածենք:

Հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Ապատանի գերեզմանատան մէջ, տասը տարի առաջ սպաննուած Իրանցիներու յիշատակը տօնելու համար: Զինուորներ կը հսկէին բարեկարգութեան: Հոսէյն Հաքի միեւնոյն ատեն յորդորեց յարձակում չկատարել Անգլիացիներուն դէմ, մինչեւ որ զինուոր հանելու փորձ չկատարուի: Բայց ըսաւ նաեւ թէ շուտով պիտի գրաւեն քարիւղի զտարանը: « Այսօրուան կացութիւնը առժամեայ է, բայց չմոռնանք թէ արիւնաթաթախ համազգեստ մը աւելի պատուաբեր է քան ճերմակ հագուստի անարատ կտոր մը »:

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ ստուարաթիւ պարսիկ զինուորներ կը համախմբուին Ապատանի մէջ, պաշտպանելու համար մնացեալ Անգլիացիները, 500 հոգի:

Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ կարմիրները պիտի փորձեն գրաւել նաւթահորերը, Խ. Միութեան ուղղակի կամ անուղղակի աջակցութեամբ:

× Կիրակի օր բուռն յարձակումներ կատարուեցան Իրանի խորհրդարանին մէջ, վարչապետին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ՊԱՇՏՊԱՆԵԼ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Արեւմտեան Եւրոպան եւ Մ. Նահանգները լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին Միջին Արեւելքի կացութեան, որ նոյնքան մտահոգութիւն կը պատճառէ որքան Ծայր. Արեւելքը:

Մասնաւորապէս Անգլիան ծանր տագնապի մը մատնուած է, իբրեւ հետեւանք Իրանի քարիւղի ազգայնացման, Եգիպտոսի վճռական պահանջներուն, Յորդանանի վերջին դէպքերուն եւ ուրիշ բարդութեանց:

Միեւնոյն ատեն աւելի վրդովիչ դէպքեր նախատեսելով, Լոնտոն ծրագիր մը յօրինած է, Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան համար, ինչպէս գրած ենք ժամանակին: Այդ ծրագիրը, որ յայտնապէս տհաճութիւն պատճառեց Ֆրանսայի, ի միջի այլոց կը նախատեսէ Թուրք զօրավարի մը յանձնել ցամաքային ուժերու հրամանատարութիւնը:

Անգլիացի զինուորական մասնագէտ մը, հարիւրապետ Լիտըլ Հարթ, որ քանի մը տարի առաջ գիրք մը հրատարակեց, պարզելու համար գերման զօրավարներու պարտութեան պատճառները, անցեալ շաբթու յօդուածով մը կ'ուսումնասիրէր հետեւեալ խնդիրը, — Կարելի՞ է պաշտպանել Միջին Արեւելքը:

Կ'արժէ ամփոփել իր եզրակացութիւնները, որոնք շատ ալ նպաստաւոր չեն:

Անշուշտ յօդուածագիրը խնդիրը կը դիտէ բրիտանական տեսակէտով: Բայց այդ պարագան չի փոխեր հարցին էութիւնը, քանի որ խնդիրը կապ ունի ամբողջ Միջին եւ Մօտաւոր Արեւելքի ապահովութեան հետ:

×

Յօդուածագիրը նախ կը քննէ Սուէզի ջրանցքին ապահովութեան խնդիրը, իբրեւ գլխաւոր ջրուղին դէպի Ծայր. Արեւելք:

Այս ճամբան կենսական կը համարուէր Անգլիոյ համար, երբ ան տակաւին ոտք չէր դրած Միջին Արեւելքի մէջ, եւ երբ այդ շրջանին քարիւղի արտադրութիւնը այնքան չէր ծաւալած: Ճամբուն կարեւորութիւնը աւելի բարձրացաւ, ջրանցքին շինութենէն վերջ:

Եւ սակայն, վերջին պատերազմին ատեն Մեծն Բրիտանիան հարկադրուեցաւ լքել Միջերկրականը եւ Սուէզը իբրեւ կանոնաւոր ճամբայ, եւ, 1940էն 1943, փոխադրութիւնները կատարել Բարեյուսոյ Հրուանդանին ճամբով, նոյն իսկ Եգիպտոսի համար:

Գալով Միջին Արեւելքի, անոր առաւելութիւնները ու թերութիւնները պիտի հաստատուին, եթէ պատերազմ ծագի Ռուսիոյ հետ:

Տարակոյս չկայ թէ Անգլիոյ համար անհրաժեշտ է Միջին Արեւելքը պահել իբրեւ յենակէտ, քանի որ մօտ է Ռուսիոյ «աքիլլէսեան կրունկին», խոցելի կէտին, տնտեսական եւ ռազմագիտական տեսակէտով: Արեւմտեան Եւրոպայի ոչ մէկ հակայարձակում կրնայ այնքան ջլատել Ռուսիոյ պատերազմական կարողութիւնը, որքան այս կէտէն:

Յօդուածագրին կարծիքով, Միջին Արեւելքը մեծ կարեւորութիւն մը չի ներկայացներ տնտեսական տեսակէտով, բացի քարիւղէն:

Միջին Արեւելքի քարիւղը կը ներկայացնէ համաշխարհային պահեստին աւելի քան 40 %ը, եւ ներկայ արտադրութեան 12 %ը: Մասնագէտներ այժմ բացառիկ կարեւորութիւն մը չեն ընծայեր քարիւղին, քանի որ հիւլէական ուժը կրնայ անոր տեղը անցնիլ: Միւս կողմէ, ի հարկին Արեւմուտքի պաշտպանութեան համար կարելի է քարիւղ ճարել Ատլանտեանի միւս ափերէն:

Ուրեմն, Միջին Արեւելքի քարիւղին կորուստը կրնայ դժուարութիւններ պատճառել, բայց ոչ աղէտ:

Արդ, Անգլիա կրնա՞յ պաշտպանել Միջին Արեւելքը, քանի որ լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի այդ շրջանի դէպքերուն:

Նախ, ի՞նչ տեղական ուժեր կան, իբրեւ նեցուկ:

Յօդուածագրին կարծիքով, առաջին գծին վրայ կը գտնուի Պարսկաստանը: Շատ բան կախում ունի անոր դիմադրութեան կարողութենէն: Վասնզի Իրանի ցամաքը նախադուռն է Միջին Արեւելքի մնացեալ մասին: Իր լեռնային սահմանագլուխը պաշտպանողական զօրաւոր պատուար մըն է, մանաւանդ որ դէպի հարաւ կ'երկարի, մեծ խորութեամբ: Սակայն այս կարգի պատուարները զօրաւոր ուժեր կը պահանջեն, ինչպէս հաստատեց գերմանական զրահապատ եւ մեքենաշարժ զօրաբաժիններուն չանթահարիչ արշաւանքը պալքանեան լեռներուն մէջ, թէեւ Եուկոսլաւիա եւ Յունաստան ուժեղ բանակներ ունէին:

Իրանեան բանակը տասը զօրաբաժին կը հաշուէ, կարօտ՝ արդիական սպառազինութեան, մանաւանդ որ ստիպուած է պաշտպանել շատ ընդարձակ տարածութիւններ:

Իրաքի բանակը, որ կը բաղկանայ մօտ 30,000 զինուորներէ, նոյնպէս կը կարօտի արտաքին աջակցութեան: Մէկ զօրաբաժին տեղաւորուած է հիւսիսի լեռնային սահմանագլուխին վրայ, դէմ դիմաց իրանեան նախադուռին: Ուրիշ զօրաբաժին մը դիրք բռնած է տափարակ տարածութեան մը վրայ, Պաղտատի եւ Պարսկական Ծոցին միջեւ:

Իրաքի արեւմտեան կողմին վրայ կը գտնուի Սուրիան, որ ունի 10,000 զինուոր: Փոքր քանակութեամբ արդիական սպառազինութիւններ ընդունուած են Ֆրանսայէն: Պաշտպանութեան գլխաւոր ապահովութիւնը այն է որ անապատով մը ծածկուած է արեւելքէն, իսկ Թուրքիայով շրջապատուած հիւսիսէն:

Սուրիոյ հարաւակողմը կը գտնուի Յորդանանը, նեղ սահմանագծով մը դէպի արեւելք: Իր արաբական լեգէոնը, որ մարզուած է Անգլիացիներու կողմէ եւ լաւ սպառազինուած, լաւագոյն զինեալ ուժը կը համարուի արաբական երկիրներու մէջ: Թիւով այնքան զօրաւոր չէ որքան սուրիական բանակը, բայց իրական ուժը աւելի մեծ է: Ունի մէկ զօրաբաժին, եւ երկրորդ մըն ալ կազմակերպելու ձեռնարկած է:

Իրաքի եւ Յորդանանի հարաւակողմը կը գտնուի Սէուտի Արաբիան, անսահման տարածութեամբ: Մեծ մասով անապատ է, հետեւաբար աւելի ապահով կը համարուի: 1947էն ի վեր կազմակերպած է տասը հազարնոց մեքենազէն բանակ մը, մարզուած՝ Անգլիացիներու կողմէ:

Եգիպտոս ամէնէն զօրաւոր բանակը ունի Միջին Արեւելքի մէջ, եթէ չհաշուենք Թուրքիան: Մասնագէտներ 80,000 կը հաշուեն թիւը, որ կրնայ 100,000ի բարձրանալ: Ընդհ. սպայակոյտը կը խորհի երկու զրահապատ զօրաբաժիններ կազմակերպել:

Իսրայէլ 120,000 զինուոր ունէր Պաղեստինի պատերազմը վերջացած ատեն: Թէեւ այժմ կրճատուած է, բայց կրնայ բազմապատկուիլ որ եւ է ատեն, ինչպէս կը հաստատեն մասնագէտներ:

Վերջապէս Թուրքիան կազմ եւ պատրաստ ունի 300,000 զինուոր, որ կրնայ կրկնապատկուիլ կարճ ատենէն. իսկ ընդհ. զօրաշարժի ժամանակ բարձրանայ մօտ երկու միլիոնի: Ամերիկացիները արդիական սպառազինութիւններ կը ճարեն 1947էն ի վեր, միեւնոյն ատեն օդակայաններ հաստատելով:

Եզրակացութիւն, — եթէ տկար են ուղղակի պաշտպանութեան յարմարութիւնները, զօրաւոր յոյսեր կը ներշնչէ անուղղակի պաշտպանութիւնը:

Թ. Ա. Թ.

Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԹԵՄԵՐԸ

ԽՄԲ. — «Հայաստանեայց Եկեղեցի» թերթին խմբագրութիւնը մեզի ղրկած է հետեւեալ գրութիւնը, իբրեւ «Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդարանի պաշտօնաթերթի խմբագրական տեսութիւնը խնդրոյ առարկայ նիւթին շուրջ»:

Պիտի անդրադառնանք առանձին:

Բուն Հայաստանի մէջ տասնեւմէկերորդ եւ Կիլիկիոյ մէջ տասնեւչորրորդ դարերուն՝ հայ ժողովուրդի քաղաքական թէ՛ իսկ սահմանափակ անկախութեան կորուստէն առաջ՝ Հայաստանի մէջ Եկեղեցւոյ եւ Պետութեան իրական բաժանման հարց գոյութիւն ունեցած է Արեւմուտքի մէջ: Հայ ազգը ժամանակին արեւմտեան քաղաքակիրթ մարդկութիւնը կազմող տարրերուն մէջ փոքր միութիւն մը կը ներկայացնէր, եւ զինուորապէս ու տնտեսապէս առաջնակարգ ուժ մը չունէր՝ աշխարհագրական եւ ռամկագրական (դեմոգրաֆիկ) իր դիրքին եւ կացութեան պատճառաւ: Երկու հզօր դրացի կայսրութեանց դէմ յանդիման՝ հայ ազգին հիմնական քաղաքականութիւնը ինքնապաշտպանութիւնն էր՝ ամէն գետնի վրայ: Այս պայմաններու ներքեւ ազգին կրօնական, քաղաքական եւ զինուորական առաջնորդները, իբրեւ միակ ժողովուրդի մը կեանքին զանազան մարզերուն մէջ պատասխանատուութիւն ունեցող ղեկավարներ, ու մանաւանդ համաձայն ժամանակին հիմնական ընկերային ըմբռնումներուն, կը գործէին ընդհանուր համերաշխութեան գետնի մը վրայ:

Եկան սակայն նախ հարաւէն եւ ապա արեւելքէն կործանարար նուաճումները: Խլուեցաւ հայ ժողովուրդէն անոր քաղաքական ազատութեան իրաւունքը: Ջնջուեցաւ հայկական պետութիւնը: Հայեր գաղթեցին եւ զանազան երկիրներու մէջ համայնքներ կազմեցին: Բայց մնաց եկեղեցին՝ տունն ու ապաւէնը հայ ժողովուրդի հոգեկան ազատութեան, եւ նաւը անոր հոգեւոր փրկութեան՝ պատմութեան ալեկոծ ու վտանգալից ծովերուն վրայ: Մնաց եկեղեցին՝ հայ ժողովուրդի ճակատագրին կառավարութիւնը հանդիսանալու պատասխանատուութիւնը իր ուսերուն վրայ:

Հայաստանի բնակիչները ստիպուած էին ճանչնալ եկեղեցին հայ ժողովուրդի կառավարութիւնը ըլլալու հանգամանքը՝ երկու կարեւոր պատճառներով: Նախ՝ որովհետեւ մինչեւ իսկ պարտուած ժողովուրդ մը իր գործարանաւորեալ (օրգանիկ) կեանքը պէտք է պահէ՝ որպէս զի յաղթականը իր յաղթանակին պտուղները կարենայ քաղել — եթէ անշուշտ յաղթականին նպատակը չէ ժողովուրդ մը արմատէն բնաջնջել եւ անոր հողերուն վրայ բերել բնակեցնել նոր ու տարբեր ժողովուրդ մը, ինչպէս եղաւ նպատակը Թուրքերուն 1915ին: Եւ երկրորդ՝ որովհետեւ Արեւելքի մէջ ի հնումն միշտ հիմնական սկզբունք եղած է այն թէ՝ ժողովուրդի մը ընկերային գործարանաւորութեան շէնքը կը կանգնի եւ կրնայ կանգնիլ միայն անոր կրօնական ու ի վերջոյ անկէ ձեւ առած հաւատալիքներուն հիման վրայ: Այս սկզբունքն է անտարակոյս՝ Արեւելքի հպատակ ժողովուրդներու իբրեւ ուրոյն համայնք կամ «ազգ» (միլլէթ) ճանչցուած ըլլալուն էական պատճառը:

Ու եկաւ ռամկավարութեան շրջանը, Ֆրանսական յեղափոխութենէն ասդին: Եւրոպական գաղափարներ թափանցեցին հետզհետէ Արեւելք, ուստի եւ Հայոց մէջ: Արեւելեան ըմբռնումով «ազգ»ի մը գոյութեան գաղափարական հիմքերը սարսեցան ու քայքայուեցան: Հայ մը Ֆրանսայի մէջ քաղաքացիութեան թուղթ մը ձեռք անցուց եւ եղաւ «Ֆրանսացի», կամ Ամերիկայի մէջ ծնած ըլլալուն համար եղաւ «Ամերիկացի»: Միւս կողմէ՝ Հայ մը լքելէ յետոյ իր «ազգին» կրօնքը՝ սկսաւ տակաւին կոչուիլ «Հայ»: Փոխանակ դաւանանութիւնը դրուելու «Հայերու», «Բողոքականներու» եւ «Կաթոլիկներու» մէջ, ինչպէս էր տակաւին կէս դար առաջ, ազգին մէջ ճանչցուեցան «Հայ Բողոքականներ», «Հայ Կաթոլիկներ» եւ «Հայ Ուղղափառներ» կամ «Հայ Լուսաւորչականներ»:

Ըմբռնումի այս հիմնական փոփոխութեան մասին նպաստաւոր կամ աննպաստ դատաստան մը չէ որ կ'ընենք, այլ միայն կը մատնանշենք իրողութիւնը այնպէս՝ ինչպէս որ է: Կ'ուզենք նշել՝ թէ հիներուն գիտցած եւ «ազգ» կոչած էութիւնը տարրալուծուած՝ կորսուելու վրայ է: Մէկ խօսքով եկեղեցին կամ կրօնքը, պետութիւնը կամ քաղաքականութիւնը, ցեղը կամ մարդաբանութիւնը իրարմէ բաժնուած են:

Բաժանման այս երեւոյթը կարծիքի հարց չէ, այլ կատարուած իրողութիւն է: Այսօր Հայաստանցի Հայը եւ Ամերիկացի Հայը կը պատկանին քաղաքականապէս տարբեր եւ հակոտնեայ խմբաւորումներու: Բողոքական Հայը եւ «Լուսաւորչական» Հայը կը պատկանին կրօնապէս տարբեր եւ անհամաձայն խմբաւորումներու: Անդին կը մնայ ցեղը՝ որ իբրեւ մարդաբանական ստորոգութիւն (կատեգորի)՝ միութեան հիմք չի կրնար կազմել, քանի որ լոկ մարդաբանութեան տեսակէտէն Հայուն եւ Վրացիին եւ կամ Ֆրանսացիին միջեւ անյեղլի զանազանութիւն մը կարելի չէ գտնել:

Մինչդեռ «ազգ»ը՝ ուղիղ հասկացողութեամբ՝ նոյն անցեալին, նոյն պատմութեան, նոյն նախահայրերուն եւ անոնց ոգիին հանդէպ հաւատարմութեան զգացումով կապուած եւ միաւորուած մարդոց ամբողջութիւնն է:

×

Իբրեւ յառաջաբան երկար՝ բայց ըստ ինքեան շատ համառօտ այս վերլուծումին եզրակացութիւնն այն է՝ որ Ամերիկացի Հայը եւ հետեւաբար Ամերիկայի հայութիւնը իր «քաղաքականութիւնը», — եթէ կարելի ըլլայ ըսել որ երկրի մը բնակչութեան մէկ տարրը կրնայ առանձին «քաղաքականութիւն» մը ունենալ, — բնական եղանակաւ մը կը տեղաւորէ Ամերիկայի ընդհանուր քաղաքականութեան ծիրին մէջ եւ կը քալէ անոր համընթաց. եւ Սուրիոյ հայութիւնը համերաշխ կը քալէ սուրիական քաղաքականութեան հետ, ինչպէս որ Հայաստանի հայութիւնն ալ կ'ընթանայ իր երկրի ընդհանուր քաղաքականութեան ճամբով:

Արդ, քաղաքականօրէն տարբեր ճամբաներէ քալող եւ քաղաքական տարբեր միաւորութեանց մէջ ներմարմնացած հայութեան զանազան հատուածները ո՞ր պողոտային վրայ է որ կրնան միանալ, ո՞ւր կրնան գտնել ու պահել իրենց միութիւնը, ո՞ր կեդրոնը զանոնք կ'առնէ շրջանակի մը ծիրին մէջ:

Պատասխանը կրնանք տալ, ցատկելով կարգ մը միջանկեալ նախադասութեանց եւ կամրջող գաղափարներու վրայէն, ըսելով. Հայ եկեղեցին ու հայ մշակոյթը, որոնց մէջ կը խտանայ հայութեան հոգին: Ու աւելի եւս կարճելու համար այս խորհրդածութիւնները՝ կը մասնաւորենք մեր ըսելիքը եկեղեցիին:

Հայ եկեղեցին «յարանուանութիւն» մը չէ. ան հայ ժողովուրդին հոգիին կերտուածքն է. անիկա «սուրբ ազգ»ն է Հայուն:

Հայ եկեղեցին է՝ որ անընդհատ գծով մը ամէն բանէ աւելի կը կապէ Հայերը իրենց անցեալին, իրենց պատմութեան, հայութեան ոգիին, եւ նովին իսկ մէկ կ'ընէ զանոնք: Եկեղեցին բնական

հայրենիքին հոգեւոր բովանդակութիւնը կը մարմնացնէ: Բայց յարենք անմիջապէս՝ որ եթէ այս միարար զօրութեան խառնենք բաժանարար « քաղաքականութիւնը », կը ջլատենք եկեղեցիին ուժը եւ կ'անդամալուծենք զայն:

Աստուածային այդ հաստատութիւնը, եկեղեցին, ազգին եւ անոր անդամներուն երկնային շնորհք տալէն զատ, կուտայ նաեւ ազգային կեդրոնական միութեան կռուանը հայ ժողովուրդի տարանջատ հատուածներուն:

Իսկ եկեղեցին ինքը իր միութիւնը պահելու համար պէտք է կապուի իր տեսանելի կեդրոնին, Ս. Էջմիածնին: Արտասահմանի Հայերը, կազմակերպուած իբրեւ եկեղեցական թեմեր՝ միութիւն մը կը կազմեն Ս. Էջմիածնով: Ս. Էջմիածնի հետ թեմերու կազմական եւ իրաւական կապը զանոնք կը վերածէ միաւորեալ ամբողջութեան մը:

Սակայն, պէտք է շեշտել յստակօրէն, որ այդ կապին մէջ չկան, չեն կրնար ըլլալ, պէտք չէ ըլլան աշխարհիկ « քաղաքականութեան » թելեր: Ընդհանուր ազգասիրութեան եւ հայրենասիրութեան մը զգացումը կրնայ հիւսուած ըլլալ այդ կապին մէջ, բայց աշխարհիկ « քաղաքականութիւնը » իբր այդ՝ ո՛չ:

Իւրաքանչիւր երկրի քաղաքացի Հայը պէտք է հաւատարիմ մնայ իր երկրին պետութեան, ինչ որ ըսելն իսկ աւելորդ է: Աւելորդ է նաեւ ըսելը՝ թէ այս պարտականութիւնը կը վերաբերի նաեւ հոգեւորականներու, կաթողիկոսէն սկսեալ մինչեւ կրտսերագոյն քահանան:

Պէտք չէ մոռնալ՝ որ Էջմիածինը առանձին « անկախ » պետութիւն մը չէ, ինչպէս Վատիկանը ըստ երեւոյթին ըլլալ կը ձեւացնէ: Եւ ինչպէս որ Կաթողիկոսը քաղաքացին է Սովետական Հայաստանի՝ նոյնպէս արտասահմանի առաջնորդները քաղաքացիներն են այն երկիրներուն ուր հաստատուած են: Եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրին քաղաքացիական պարտականութիւնը չի կրնար աւելի անդին տարածուիլ իրենց երկրի սահմաններէն:

Ըստ այսմ՝ հայ եկեղեցւոյ արտասահմանի թեմերուն կողմէ Ս. Էջմիածնի եւ անոր գահակալին իշխանութեան իրական ու իրաւական ճանաչումը կրօնական եւ եկեղեցական մարզին մէջ՝ չենթադրեր եւ չի կրնար ենթադրել ընդունելութիւնը այն կարծիքներուն զորս Կաթողիկոսը կրնայ ի պահանջել հարկին արտայայտել, իբրեւ Հայաստանի քաղաքացի եւ կամ իբրեւ Հայաստանի հայ հաւատացեալներուն եւս պետը մանաւանդ:

Մենք կը նայինք Ս. Էջմիածնի Աթոռակալին եւ Առաքելոց եւ Ս. Լուսաւորչի վեհաշնորհ յաջորդին՝ իբրեւ հայ եկեղեցիի պետին եւ համօր աշխարհի մէջ ցրուած հայ հաւատացեալներու հոգեւոր առաջնորդին ու եկեղեցական վերին իշխանաւորին: Անոր մէջ յստակօրէն կը զանազանենք Մայր Աթոռին Գահակալը եւ Հայաստանի առաջատար ու երեւելի քաղաքացիներէն մին:

Եւ ի հոգեւորս ենթակայ ըլլալով Հայրապետին՝ մենք կը մնանք պարզապէս հաւատարիմ մեր քաղաքացիական պարտականութեանց մեր զտնուած երկրին՝ Ամերիկայի մէջ, և կը զբաղինք միայն մեր եկեղեցական, կրօնական ու մշակութային գործով:

(ՀԱՅ. ԵԿԵՂԵՑԻ, Յուլիս 1951)

Յուշեր Սուրիայէն

ԴԱՄԱՍԿՈՍ, 19 յունիս. — Կէս օրէ վերջ ժամը 2ն է: Ճէմմ Արապիէ պանդոկին պատշգամը նստած կը գրեմ: Ներսը ռատիոյէն արաբական մեղեդիներ կը լսուին, թէեւ փողոցին աղմուկները կը խանգարեն:

Ձեզ գիտեր այստեղի փողոցներուն անունները. այնքան իրար խառնուած են անունները եւ տուներուն թիւերը: Գիտեմ որ « Համիտիէ » թաղին մէջ է այս « Ճէմմ՝ Արապիէ » պանդոկը, եւ վարիչը Թրքախօս Ատանացի Հայ մը՝ Սիմոն Գասպարեան: Պանդոկը եռայարկ շէնք մըն է: Առաջին յարկը աչքի դարմանատուն է, իսկ երկրորդ եւ երրորդ յարկերը՝ փունտուք, որ արաբերէն կը նշանակէ պանդոկ

Կ'ըսեն թէ ձմեռը բաւական պաղ կ'ընէ, բայց հիմա տաք — շատ տաք — է: Ժամը 18.30էն սկսեալ ընդհանրապէս շատ հաճելի զեփիւռ մը կը զովացնէ օդը, եւ ժողովուրդը մինչեւ բաւական ուշ ատեն դուրսը կը հրջի, հանդիպելով սրճարանները կամ զովացուցիչ ըմպելիներու խանութները: Երբ վար կը նայիմ նստած տեղէս, կրնամ տեսնել նախ եւ առաջ պզտիկ, իրարու կից, խանութներուն գաղաթները որոնք առ հասարակ չիտակ եւ տափակ են, որպէս զի կարելի ըլլայ չորցնել գարի եւ ուրիշ հունտեր, որոնք եղածին պէս տանիքներուն վրայ կը փռեն, առանց որ եւ է լաթի կամ նոյն իսկ թուղթի:

Այս փոքր խանութներուն մէջ մինչեւ 2-3 հոգի կ'աշխատին: Ընդհանրապէս կաշիի գործով կը զբաղին:

Կը տեսնեմ աջէն ձախ փայտէ ոտնամաններ շինող մը. քովը կայ նորոգիչ կօշկակար մը, անոր քովը հագուստ ծախող մը որ սա վայրկեանիս ճերմակ պօտրնուղի մը մէջ փաթթուած մարդու մը ուսերուն վրայ 10-15 տափատ դրաւ, որպէս զի ծախէ փողոցէ փողոց: Կօշկակար մը եւ քովը « նալընճի » մը կ'աշխատին միեւնոյն պզտիկ ծակին մէջ, մինչ անցորդները անտարբեր աչք մը կը նետեն: Սա վայրկեանիս մէկ ձիով կառք մը կ'անցնի « խայսիի փէստիլ »ով լեցուն: Պատեղներուն վրայ տղայ մը նստած է, քովէն ալ քանի մը ցնցոտիներ հագած տղաքներ իբր թէ կառքը կը հրեն, յոգնաբեկ ձիուն օգնելու կամ պաստեղը շօշափելու համար: Հին ձզախէժի (լաստիկ) խանութ մը կայ: Տէրը նստած կօշիկի կրունկ եւ այլն կը կտրէ: Քովը գոյնզգոյն մուճակներու խանութպան մը կայ, եւ այսպէս շարունակ, մինչեւ Պարատա գետակը ուր հիմա շատ քիչ ջուր կայ, մինչդեռ երկու շաբաթ առաջ սոսկալի բարձրացած էր մէկուկէս ժամուան տեղատարափի մը հետեւանքով, մեծ վնաս պատճառելով շրջակաները: Գետին կարճ կամուրջին երկու կողմերը զաւաթ, փարչ եւ այլն կը ծախեն, ամէնքն ալ ապակիէ: Կան այստեղ հողէ շինուած փարչեր ջուր խմելու համար (կը խմեն առանց բերանը փարչին դպցնելու): Եթէ մէկը բերանը առնէ այդ փարչին խողովակը, տէրը կ'առնէ կը կոտրէ, առողջապահական պատճառներով:

Թէեւ նուազահանդէս տալու եկած եմ 17 օրէ ի վեր, բայց դեռ կարելիութիւն չտեսնելով, կը շարունակեմ խօսակցութիւնս « անցած - դարձած »ներու մասին:

Գեղեցիկ եւ բարձր լեռներ կը հրջապատեն Դամասկոս քաղաքը: Լեռներուն գագաթը, կէս ճամբան բազմաթիւ տուներ կան ուր կ'ըսեն թէ միայն Սուրիացիներ եւ Մահմետականներ կը բնակին: Հակառակ տաք արեւին, հոն միշտ զեփիւռ կայ: Իրիկունները այդտեղի բնակարաններուն լոյսերը ադամանդներու պէս կ'երեւան իրենց ճեփ - ճերմակ շողերով եւ զարմանալի է որ բնաւ գունաւոր լոյս չկայ՝ կարմիր կամ կանանչ:

Երթեւեկի խնդիրը հոս բաւական լաւ է. բազմաթիւ ինքնաշարժներ եւ հանրակառքեր կը սուրան քաղաքին մէջ, եւ Շուկէս դրուչի մէկ ծայրէն միւսը կը տանին: Հոս մահմետական կիները փէրաճէով կը պտտին: Օտարներ կան ու թէեւ դեսպանները եւ հիւպատոսները Սուրիոյ մայրաքաղաքին մէջ են, քրիստոնեայ քիչ կայ: Ցէս դնող Հայեր ալ շատ կան:

Սա վայրկեանիս նորէն վար կը նայիմ եւ կը տեսնեմ փոքր աւանակի մը վրայ հեծած գիւղացի մը որ ձեռքովը բռնած է ուղտի մը սանձը: Անապատի կենդանին տիրոջը կը հետեւի շարունակ ծամելով:

Ահա սկսան ջրել փողոցները, որպէս զի քիչ մը զովութիւն յառաջ գայ եւ փոշին նստեցնէ: Այս քաղաքներուն մէջ մզկիթներուն մինարէները արեւէն պաշտպանուելու համար քէօշքեր ունին կամ ձեղուններ որպէս զի կրօնաւորները աղօթած ատեն չնեղուին:

Շէնքերը 2-3 յարկէ աւելի չեն: Քանի մը բացառիկ գործատեղիներ կամ մեծ պանդոկներ մինչեւ հինգ յարկ ունին: Ռամազան ըլլալով, հաւատացեալները ծոմ կը պահեն ժամը 2.15էն 19:

Սուրիոյ ամբողջ ժողովուրդը 3ուկէս միլիոն կը հաշուեն, 600,000ը քրիստոնեայ: Դժբախտաբար հայ գաղութը այստեղ ալ երկուքի բաժնուած է:

ԺՈՐԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆ

Գաղութէ Գաղութ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Պատրիարքական Տեղապահին փոխանորդը օգոստոս 1ին Ամման գնաց մասնաւոր պատուիրակութեան մը հետ, պաշտօնական կառախումբով, ցաւակցութիւն յայտնելու համար խնամակալ իշխանին եւ կառավարութեան՝ Ապտուլլահ թագաւորին սպանութեան առթիւ: Պատուիրակութիւնը նախ այցելած է թագաւորին գերեզմանը եւ աղօթած: Յետոյ արքունի արարողապետին յայտնած է Հայոց Պատրիարքարանի եւ հայ ժողովուրդի վիշտը: Ներկայացած է նաեւ խնամակալ իշխանին, սիրալիր ընդունելութիւն գտնելով: Իշխանը խորապէս զգածուած, ըսեր է. — « Գիտեմ թէ հանգուցեալ հայրս շատ կը սիրէր Հայերը: Ես պիտի շարունակեմ իր ճամբէն քալել եւ պիտի սիրեմ ես ալ իր սիրածները եւ պիտի ըլլամ հաւատարիմ հետեւող մը իր ճամբուն»:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ օգոստ. 2ին մեռած է Կիրակոս Ա. քհնյ. Ներէտեան, Գոքինիոյ նախորդ հովիւը: Յուղարկաւորութեան առթիւ դամբանականներ խօսած են վեր. Տէմիրճեան, Հ. Խանձեան, Այ Նիքոլա եկեղեցւոյ աւագերէցը, Տոքթ. Ե. Արշակունի (յանուն Ազգ. վարչութեան) եւն.: Հանգուցեալը ծնած էր 1878ին, Արաբկիր, ուր նախնական ուսումը առնելէ վերջ փոխադրուած էր Սիսի Ժառանգաւորաց վարժարանը: Առաջին մեծ պատերազմին, արդէն քահանայ, կ'աքսորուի Եդեսիա, (այն ձորը ուր սպաննուած էին Վարդգէս եւ Զօհրապ) եւ ճամբու շինութեան կը յատկացուի: Հոն կը հանդիպի Քէօր Մէհմէտ անուն Թուրքի մը, որ կը կրկնէ երկու նահատակներուն խօսքերը. — « Դուք մեզ կը սպաննէք, բայց չէք կրնար անճիտել հայութիւնը: Մենք կ'երթանք, բայց մնացողները պիտի լուծեն մեր վրէժը »: 1919ին վերադառնայ Սիս, յետոյ Ատանա, եւ վերջապէս Յունաստան:

ԹԱՒՐԻԶԻ ֆրանսական փոխ - հիւպատոս նշանակուած է Պ. Էտ. Մալոյեան, ինչպէս կը հաղորդէ « Ազդարար »:

ՏԻՐՈՒՆԻ. — Սուրիոյ Գամըշլը գիւղին մէջ, յուլիս 10ի երեկոյեան դաւադիր գնդակով մը սպաննուած է ընկ. Սարգիս Գալիկեան: Տիգրանակերտցի այս համեստ ընկերը, որ ծնած է 1897ին, սիրուած էր իր հայրենասիրութեամբ եւ անձնուիրութեամբ: Տարագրութեան լեղին քամած, Քիւրտերու մօտ քաշքշած իր կեանքը մինչեւ 1927, երբ կ'անցնի Սուրիա եւ կը հաստատուի Գամըշլը (1932), զինուորական ծառայութենէն վերջ: Քիւրտերը զինքը կը կոչէին Ուէյսոն: Մինչեւ վերջն ալ բոլորին համար մնաց « Խալոյ Ուէյսոն »:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (131)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Թ.

Այս երկու պատմութիւններէն որն ալ ճիշտ ըլլայ, գոնէ այս եղերական դէպքի վերջին մասին վրայ Դուկաս տարբեր բաներ չի պատմեր: Այս տեսակցութեան յաջորդ օրը, կ'ըսէ, Սուլթանը կերուխումէ մը ետքը, ուզեց իր քովը կանչել մեծդուքսին զաւակներուն ամէնէն պզտիկը: Նօթարաս ընդդիմացաւ: Այն ատեն Սուլթանը բարկացած հրամայեց որ դահիճը կանչեն, իր մօտ բերեն մեծ դուքսը և իր 2 զաւակները, եւ երեքն ալ սպաննեն: Նօթարաս խնդրեց որ նախ իր զաւակները սպաննեն իր աչքին տակ, « որպէս զի, կ'ըսէ Կրիտոփուլոս, իր մահէն ետքը, անոնք մահէն վախնալով չելլեն իրենց կրօնքը փոխեն »: Ոտքի վրայ, անշարժ, համր, առանց նոյն իսկ աչքերը խոնարհելու, անայլայլ, դժբախտ հայրը տեսաւ իր երկու զաւակներուն գլխատուիլը: Յետոյ փառք տալով Աստուծոյ որ իր քով կանչած էր իր սիրական զաւակները, ինքն ալ գլուխը ծռեց դանակին տակ:

Իսկ Ֆրանցէս որ միշտ հակառակ եղած էր մեծ դուքսին, բոլորովին տարբեր պատմութիւն մը կ'ընէ: Սուլթանը, կ'ըսէ, իր յաղթանակէն գինովցած, շատ անգութ գտնուեցաւ: Մեծ դուքսը երբ իր առջեւը բերին, այս վերջինը անոր ոտքերուն առջեւ երկրպագելէ վերջը, անոր ընծայեց այնքան տարիներէ ի վեր դիզած գանձերը՝ թանկագին քարեր, մարգարիտներ, թագաւորի մը արժանի ուրիշ ամէն տեսակ գոհարներ: Սուլթանն ալ, իր շուրջիններն ալ, հիացած ապշած մնացին: « Քեզի համար պահեցի բոլոր այս գանձերը, ըսաւ անոր խեղճ մեծ դուքսը, եւ հիմա զանոնք քեզի կը նուիրեմ, խնդրելով որ աղաչանքս չմերժէք »:

Խեղճը կը յուսար այսպէսով իր ազատութիւնը ձեռք բերել, բայց Սուլթանը անոր պատասխանեց.

— « Թշուառական, չան զաւակ, վաշխառու, գող, քանի որ սանկ գանձեր ունէիր, ինչո՞ւ զանոնք չգործածեցիր քու կայսրդ, քաղաքդ եւ հայրենիքդ ազատելու: Հիմա կը յուսաս անոնց շնորհիւ արժանի եղած պատիժներէդ ազատի՞լ: Ըսէ ինծի, Թշուառական, թէ ո՞վ զիս տէր դարձուց բոլոր այս հարստութիւններուն եւ այս քաղաքին »: — « Աստուած », ըսաւ Նօթարաս: « Ուրեմն, պատասխանեց Սուլթանը, եթէ Աստուած է զիս տէր դարձնողը բոլոր այս հարստութիւններուն, ինչպէս նաեւ քու անձիդ, եւ քու ինչքերուդ, ինչո՞ւ սուտ կը խօսիս ու կ'ըսես որ ինծի պահեցիր այս գանձերը: Ինչո՞ւ առաջուց ինծի չղրկեցիր զանոնք, որպէս զի օգնէիր ինծի ձեզի դէմ պատերազմելու, եւ այն ատեն ես քեզ պիտի վարձատրէի: Ուրեմն դուն չես բոլոր ասոնք ինծի տուողը, այլ Աստուած »:

Յետոյ զայն նեղ բանտի մը մէջ նետել տուաւ եւ հետեւեալ օրն ալ իր երկու զաւակներուն հետ միասին գլխատել տուաւ:

(Շար.)

եւ կառավարութեան դէմ: Բողոքողները կը մե-ղադրեն թէ Տոքթ. Մոսատեղ ի դերեւ հանած է խորհրդարանին վստահութիւնը:

Ապատան մնացած անգլիացի մասնագէտները կ'ըսեն թէ անհրաժեշտ է նաւթահորերը պահել ամէն գնով, այլապէս Անգլիա Միջին Արեւելքի միւս նաւթահորերէն ալ պիտի վտարուի: Անգլիացիները ահագին ուտեստ եւ ըմպելիներ պիտի ձգեն Պարսիկներուն, եթէ բոլորովին հեռանան:

✕ Խորհրդարանի կիրակի օրուան նիստին մէջ, երեսփոխան Ճէմալ Իմանի պարսաւանքի քուէ առաջարկեց վարչապետին եւ փոխ-վարչապետին դէմ, բանակցութիւններու ձախողման առթիւ: Գ. Իմանի, որ ազգայնացման օրէնքին գըլխաւոր հեղինակներէն մէկն է, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ այս առթիւ.

— « Մենք մեր քարիւղը ազգայնացուցինք, որպէս զի ժողովուրդը օգտուի: Եթէ գիտնայինք թէ ազգայնացումը դէպի կործանում պիտի առաջնորդէ, երբեք այդ ձեռնարկը չէինք կատարեր: Տոքթ. Մոսատեղ օրական 300,000 սթեռլին եկամուտ կը խոստանար ազգայնացման շնորհիւ, բայց ոչ միայն այդ արդիւնքը չստացանք, այլ եւ նախորդ եկամուտն ալ կորսուեցաւ »:

✕ Վերջին լուրի մը համաձայն, Անգլիա միշտ կը յուսայ թէ կարելի պիտի ըլլայ վերսկսիլ բանակցութիւնները: Կիրակի օր Լոնտոն հասաւ նախագահ Թրումընի խորհրդականը, Գ. Հէրիմըն, որ պիտի փորձէ նոր ելք մը գտնել:

✕ Իրանի փոխ-վարչապետը յայտարարեց թէ պատրաստ են Ապատանի հում քարիւղին մթերքը ծախելու որ եւ է օտար գնորդի, կանխիկ վճարուելու պայմանով:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ԱՐԿԱԾԻ ԶՈՀ

ԼԻՈՆ, 26 օգոստ. (ՅԱՌԱՋ). — Ցաւով լսեցինք թէ Տիկուանի (Սօն-է-Լուառ) գաղութէն Մարտիրոս Համետեան, 44 տարեկան, Բալուցի, ամուսնացած, օգոստ. 24ին զոհ գացած է, իր աշխատած գործարանին մէջ: Ծանր բեռան մը տակ մնալով, ողնայարը կը ջախջախուի, եւ ճմլուածներ կ'ունենայ մարմնոյն զանազան մասերուն վրայ: Արկածեալը՝ թէեւ հիւանդանոց կը փոխադրեն, սակայն ի զուր, հոգին կ'աւանդէ նոյն գիշերը: Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի, վաղը, երկուշաբթի 27 (երէկ): Կը թողու անօգնական այրի մը:

ՖԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՐԷԱՑԻ զինադադարի բանակցութիւնները չեն վերսկսած տակաւին, ինչ որ տեղի կուտայ յաւելեալ ենթադրութեանց: Կարմիր Չինաստանի անթելը նոր ամբաստանութիւններ ուղղեց Դաշնակիցներուն դէմ, պնդելով թէ խախտած են չէզոքութիւնը: Ազգայնականի զօրքերու ընդհ. հրամանատարը, զօր. Րիճուէյ, յայտարարեց թէ « մէկ հատիկ ճշմարտութիւն չկայ այդ ամբաստանութեանց մէջ »:

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԻՒՆԸ մեղմացնելու համար, Գ. Ռընէ Մայէր, փոխ-վարչապետ եւ նախարար Ազգ. տնտեսութեան, նոր ծրագիր մը մըշակած է: Առաջին գործը պիտի ըլլայ չափաւորել միսին գինը: Թերթերը կը գրեն թէ 50% սղած է միսին գինը, բաղդատելով անցեալ տարուան հետ, 40% խոզեղէնը, 38% ձուկը, եւապատիկ՝ ստեպղինը եւն.: Կառավարութիւնը կը խորհի միս ներածել Արժանթինէն եւ Իտալիայէն, միեւնոյնատեն սահմանափակելով միսին արտածումը Ֆըրանսայէն:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ՄԵՐԺԵՑ մասնակցիլ Սան Ֆըրանչիսքոյի համագումարին, որ հրաւիրուած է Մ. Նահանգներուն կողմէ, Ճափոնի հաշտութեան ծրագիրը ստորագրելու համար: Այս մերժումը ծանր տպաւորութիւն գործեց Մ. Նահանգներուն մէջ, քանի որ իբրեւ զէնք պիտի ծառայէ Խ. Միութեան, գրգռելու համար Ասիոյ ժողովուրդները: Հնդկաստան գլխաւորաբար կ'ընդդիմանայ դաշնագրին այն յօդուածին որուն համաձայն ամերիկեան զինուորները պիտի մնան, դաշնագրին ստորագրութենէն վերջն ալ:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ դիկտատորը, մարէշալ Թիթօ եւ Գ. Թրումընի խորհրդականը, Հէրիմըն, երկար տեսակցութենէ մը վերջ այն եզրակացութեան յանգեցան թէ անհրաժեշտ է զօրացնել երկու երկիրներուն ռազմական ուժը, իբրեւ ամէնէն գործնական միջոցը պատերազմէ խուսափելու: Այս առաջադրութեամբ, զարկ պիտի տրուի Եուկոսլաւիոյ սպառազինութեանց: Մոսկուայի անթելը չարունակ սպառնալիքներ կ'ուղղէ Թիթոյի:

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱՅԷՆ արեւմտեան Եւրոպա հասած փախստական մը կը պատմէ թէ անցեալ յունիսին գաղտնի համաձայնութիւն մը կնքուած է Խ. Միութեան հետ, որուն համաձայն,— 1. Հունգարական բանակը զօրամասեր պիտի ղրկէ Ռուսիա, մարզուելու եւ ռազմափորձերուն մասնակցելու համար. — 2. Խ. Միութիւնը զօրամասեր պիտի ղրկէ Հունգարիա, միեւնոյն առաջադրութեամբ: Երկու պարագաներուն մէջ ալ Հունգարիա պիտի հոգայ ծախքերը: Փախստականը կը հաստատէ մասնաւորականներու եւ ուրիշ քաղաքացիներու զանգուածային տարագրութիւնը: Աքսորականները փոխադրուած են հիւսիսային Թրանսիլվանիոյ ռուսական սահմանագլուխին մօտ, եւ տեղաւորուած ագարակներու մէջ: Կ'աշխատին օրական 8-10 ժամ, ծանր պայմաններու տակ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Գ. Ֆինլէթըր, յայտարարեց թէ օդանաւային տորմիղը հիւլէական նոր եւ ահարկու զէնքեր պիտի գործածէ, ուղղակի զարնելու համար հակառակորդին ցամաքային ուժերը:

ՅԱՌԱՋի տարածման համար

Լիոնէն Գ. Ղ. Ղազարեան, իր խմբագրատուն այցելութեան առթիւ, 500 ֆրանք կը տրամադրէ ՅԱՌԱՋի տարածման համար:

25,000 ՖՐԱՆՔ ՊԱՐԳԵՒ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը 1952 տարեշրջանի « Գոյամարտ » օրացոյցին համար 25,000 ֆր.ի պարգեւ մը կը խոստանայ այն արուեստագէտին կամ գծագրիչին որ լաւագոյն նկարը կը պատրաստէ, խորհրդանշելով Ֆրանսահայ Նոր Սերունդը: Նկարները պէտք է մեզի հասնին մինչեւ հոկտ. 1:

Գծագրուած նկարը, գունաւոր կամ ոչ, պիտի զարդարէ 1952 տարեշրջանի ԳՈՅԱՄԱՐՏ օրացոյցին ճակատը:

Հասցէ՝ A. Bédiguian, 7, rue Berlioz, Marseille.

Կը խնդրենք արտասահմանի հայ թերթերէն արտատպել:

Հ. Յ. Դ. Ն. Ս. ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ստիպողաբար կ'ուզէ monitricesներ սեպտեմբեր ամսուան համար:

✕ Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի օդափոխութեան կայանին մէջ սեպտեմբեր ամսուան համար քանի մը տրամադրելի տեղեր կան:

Երկու խնդիրներուն համար ալ դիմել. — Տիկին Թադէոսեանի, 5, Rue Meyran, Paris (9): Téléphone : TRUdaine 27-35:

✕ Մարսէյլի խումբը կը վերադառնայ օգոստոս 30ին: Լիոնի խումբը կը մեկնի սեպտ. 1ին:

Դաշտահանդէս Այֆոռվիլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ա. ՄԻՆԱՍԵԱՆ Ենթակոմիտէի:

Կիրակի (2 սեպտեմբեր) Meudonի անտառը, « Գլպուլ »ի աղբիւրին մօտ:

Ընտանեկան հաճելի ժամանց: Խմիչքներ՝ տեղին վրայ:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը:

Օթոքարները կը մեկնին առաւօտուն ժամը ճիշդ 8ուկէսին: Հաւաքատեղի՝ Place de la Mairie Boulevard Carnot եւ Petit-Pont:

Մեծ Պարահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պուլվար Օտտոյի «ԽԱՏԻՍԵԱՆ» եւ Սէնթ Անթուանի « ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ » խումբերու, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս Էրմիթաժի սրահին մէջ (Ermitage, Plateau de la Viste):

Կը խօսի ընկ. Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ:

Պիտի ներկայացուի խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը:

Տոմսերը ապահովել այժմէն Նոր Սերունդի անդամներէն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել վարժարան երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը՝

1, Boulevard du Nord — LE RAINCY

Հաղորդակցութեան միջոցներ. — Eglise de Pantinէն 146 թիւ օթոպիւսը եւ իջնել Raincy-Pavillon:

Հեռաձայն՝ LE RAINCY 172:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ » խումբի պարահանդէսը՝ հոկտ. 7ին, Cercle Militaireի մէջ: Մանրամասնութիւնները սեպտեմբերին:

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Վենետիկի Մ. Ռափայէլեան վարժարանի
1951 — 1952 Տարեշրջանին

Վարժարանը կը վերսկսի իր բովանդակ կազմակերպութեան ուսումնական եւ կրթ. գործը:

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.— 1) Կ'ընդունի 11—14 տարեկան հայ տղաքներ: 2) Ամսաթոշակն է 13 սթեռլին: Ֆրանսայի համար 12.000 ֆրանք եւ Իտալիոյ համար 20.000 լիրէթ: Ամերիկայի համար 35 տոլար: 3) Այս ամսաթոշակին մէջ չեն մտներ տղուն անհատական եւ դպրոցական դասագրքերու ծախսերը եւ համազգեստը: 4) Ուսումնական տարեշրջանը կը սկսի Հոկտ. 1ին եւ կը վերջանայ Յուլիսին:

Այն բոլոր ծնողները որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, փութալու են համաձայնիլ Տեսչութեան հետ, հաղորդելով իրենց զաւկին տարիքը եւ ուսումնական վիճակը:

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ Direction du Collège arménien «Moorat - Raphaël», Ai Carmini, Venise (Italie):

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 29 Août 1951 Չորեքշաբթի 29 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6545 - Նոր շրջան թիւ 1956

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՎԱԽԸ

Կրակէն խուսափելու փորձ մը չէ՞ որ կը կատարեն Միջին Արեւելքի պետութիւնները, հետզհետէ աւելի ըմբոստ եւ վճռական դիրք մը բռնելով Արեւմուտքի դէմ:

Տարակոյս չկայ որ ազգային գիտակցութիւնը բռնկած է ամէն տեղ: Մանաւանդ վերջին Աշխարհամարտէն ի վեր:

Այլ եւս անցեալին կը պատկանին երբեմնի խաւարակուռ Ասիան եւ Ափրիկէն:

Ամբողջ ժողովուրդներ կը խլրտին, թօթափելու համար օտարին քաղաքական կամ տնտեսական լուծը: Քնաթաթախ համայնքներ, ցեղեր անգամ արթնցած են:

Արեւմուտքը, պառաւ Եւրոպան, որ երբեմն սարսուռ կ'ազդէր մարտանաւի մը ծխնելոյզով, այսօր տասը կը հաշուէ, քայլ մը առնելու համար:

Ամէնէն հզօրն ալ գիտէ թէ ո՛ւր կրնայ յանգիլ սպառնալից կամ յախուռն ձեռնարկ մը:

Պայթուցիկ նիւթեր ամէն կողմ: Ներսէն թէ դուրսէն:

Արդէն իսկ բոցեր կը վառին շատ մը բանուկ ճամբաներու վրայ: Ախտանշաններ են Հնդկաչինը, Քորէան եւ ուրիշ խռովայոյզ ճակատներ:

Ինչ որ կը տեսնենք դարաւոր Իրանի կամ երիտասարդ Եգիպտոսի մէջ, բաւական է, գաղափար մը կազմելու համար գալիքի մասին:

Միայն տնտեսական գերութենէ փրկուելու պայքար մը չէ որ կը մղէ Թէհրան:

Եւ Գահիրէն եթէ այնքան բարձր կը խօսի, աւելի շատ ապագայի մասին է որ կը մտածէ:

Երկուքն ալ, ինչպէս ուրիշ արեւելեան երկիրներ, կը ձգտին ապահովել նա՛եւ իրենց գործելու ազատութիւնը: Անկախ, ինքնուրոյն քաղաքականութիւն վարելու իրաւունքը:

Երկուքն ա՛լ գիտեն որ չեն կրնար բոլորովին երես դարձնել հզօր հարեւաններու կամ զինակիցներու: Մանաւանդ որ շատ բան կը պարտին անոնց, քաղաքական, տնտեսական թէ զինուորական տեսակէտով:

Եւ սակայն, չեն ուզեր հետեւորդի դեր կատարել, անոնց ազդեցութեան կամ տիրապետութեան ճամբաներուն վրայ: Կ'ուզեն տանտէր մնալ իրենց երկրին մէջ:

Ազգային գիտակցութեան հետ, վաղուան ապահովութիւնն ալ այս ուղղութիւնը կը թելադրէ իրենց:

Անոնց համար գաղտնիք չէ թէ ի՛նչ անակնկալներ կրնան պայթիլ, եթէ աւելի երկար տեւէ կամ սաստկանայ Մեծերու պայքարը:

Ընդհանուր ալեկոծութեան մը պարագային, Միջին Արեւելքն ալ խորապէս պիտի ցնցուի, ուղղակի կամ անուղղակի: Վկայ՝ առաջին երկու աշխարհամարտները:

Այս անգամ վտանգը շատ աւելի ակներեւ է, քան 1939ի պատերազմին, երբ Խ. Միութիւնը տակաւին դուրս ելած չէր իր սահմաններէն:

Ահաւասիկ Թուրքիան որ անդադար կը տրտնջայ:

Իր կռնակն ունենալով հանդերձ Ֆրանսան եւ Անգլիան, իբրեւ զինակիցներ, եւ Մ. Նահանգները՝ իբրեւ պաշտպան եւ շահմարան, Անգարա աջ-ձախ ինկած է, նոր երաշխիքներ ապահովելու համար:

Արդէն յաջողած կը համարէ իր անդամակցութիւնը՝ Ատլանտեանի դաշինքին մէջ, Յունաստանի հետ:

Շատեր իր այս յաջողութիւնը օգտակար կը նկատեն նաեւ Միջին Արեւելքի արաբական երկիրներու ապահովութեան համար:

Մինչդեռ այդ երկիրները կը վախնան որ իրենց չէզոքութիւնը կը խանգարուի, երբ այսքան կ'ընդարձակուին վերազինման ցանցերը:

Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան բրիտանական ծրագիրն անգամ շատ վստահութիւն չի ներշնչեր իրենց: Մանաւանդ որ, պիտի հարկադրուին կարգ մը յանձնառութիւններ ստանձնել:

Մեծ մասին համար կատարեալ մղձաւանջ մը դարձած է վաղուան վախը:

Հետեւաբար, կը նախընտրեն իրենց պատեանին մէջ ամփոփուիլ: Գոնէ պահպանել հաւասարակշռութիւնը հսկայական ուժերու միջեւ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

« Եղող »ները չէին բաւեր, « ունեցող » ներու ցուցահանդէս մըն ալ բացուած է մեր մամուլին մէջ. —

Խաղաղասիրական հանգամանք ունեցող ձեռնարկ մը. — տեղական հանգամանք ունեցող հարցեր. — յեղափոխական բնոյթ ունեցող շարժումներ. — շարեցէք որքան որ կրնաք:

Իմաստէն բան մը կը պակսի՞, եթէ գրեն խաղաղասիրական ձեռնարկ, — տեղական հարցեր, — յեղափոխական շարժումներ եւն.:

× Բարբարոսութիւններ, — նուիրումածութիւն (նուիրում). — միջոցառում (տնօրէնութիւն). — համայնքային (համայնական). — սկզբունքային խնդիր (սկզբունքի խնդիր):

Երեւանի մէջ այս բառն ալ կատարելագործելով, կը գրեն — անսկզբունքայնություն, երբ գրական - քննադատական աեսութիւններ հրատարակեն:

Ինչպէս որ կը գրեն հասարակայնություն, մոռնալով հարազատ բառը՝ հասարակություն, կամ զայն գործածելով ընկերություն իմաստով:

Տակաւին ունին ժողովրդայնություն (ժողովրդականութիւն) եւ ուրիշ այլանդակութիւններ:

× Պարզ թարգմանութիւնն է « անմարդկային »ը (inhumain): Ունինք սքանչելի բառը, — տմարդի:

× Թուրքերէն է « խել մը » բացատրութիւնը (պիր խայլի): Հայերէն կ'ըսենք՝ շատ մը:

× Ակադեմիայի մը հրամանագրի՞ն կը սպասենք, ազգերու անունը գլխագիր գրելու համար. ինչպէս կը պահանջէ տարրական տրամաբանութիւնը:

Գոնէ Աստուածաշունչը թղթատէին:

Եւ մինչեւ ե՞րբ, գոյականը մանր գիր (հայ, ֆրանսացի), ածականը գլխագիր (Հայ ժողովուրդը):

Կ'արժէ՞ր հարցարան մը բանալ:

ՎԱՀԷ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Այսօր կը վերջանայ մեր թերթօնը, « ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ », զոր կարդացիք այնքան հետաքրքրութեամբ:

Վաղը կը սկսինք խորապէս յուզիչ պատմութիւն մը Փարիզի ամենօրեայ կեանքէն՝

ԱՆՕԹԻ ԷԻ (ԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ)

գրուած է ԳէՈՐԳ ԵՒԱՆԳՈՒԼԵԱՆի կողմէ, ռուսերէն, եւ հրատարակուած 1928ին, Փարիզ:

ՊԻՏԻ ԿԱՐԴԱՑՈՒԻ ՄԷԿ ՇՈՒՆՉՈՎ:

Յետոյ աւելի երկար թերթօն մը:

ԵՐԵՔ ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, 25 ՀՈԳԻ ԽԵՆԴԵՑԱՆ ԹՈՒՆԱՒՈՐ ՀԱՑ ՈՒՏԵԼՈՎ

Տեղական մամուլը եղերական մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ թունաւորման դէպքի մը մասին, որ յուզման մատնած է Ավինեօնի ժողովուրդը (Հարաւ. Ֆրանսա):

Օրերէ ի վեր կը գրէին թէ շատեր հիւանդացած են, թունաւոր հաց կերած ըլլալով Փոն - Սէնթ - Էսփրի քաղաքին մէջ (Ավինեօնի հիւսիսակողմը, Ռոն գետին վրայ): Կիրակի գիշեր մեռան Տէր եւ Տիկին Ռիէօ. անցեալ շաբթու ալ մեռած էր ուրիշ մը: Թունաւորեալներուն թիւը կը հաշուեն 200 հոգի (60 ընտանիք):

Դեռ աւելի քստմնելի պարագայ մը, — չորս հոգի անձնասպանութիւն փորձած են, թունաւորման հետեւանքով:

Բժիշկներ, քիմիագէտներ, յիմարաբոյժներ իրար անցած են, թունաւորման գաղտնիքը պարզելու համար: Կիրակի օր հիւանդանոց փոխադրուած 25 զոհերէն 15ին վիճակը շատ ծանր կը համարուի:

Հիւանդներէն շատերը կը զառանցեն եւ զգայախաբութիւններ կ'ունենան: Քանի մը հոգի կը ճչային լեղապատառ, ըսելով թէ վայրի անասուններ կը հալածեն զիրենք: Ուրիշներ կ'աղաղակէին թէ բոցերով շրջապատուած են: Բանուոր մը վար նետուեցաւ երրորդ յարկէն: Տիկին Ռիէօ, որ յետոյ մեռաւ իր ամուսնին հետ, նոյնպէս վար նետուած էր տեղական հիւանդանոցին երրորդ յարկի

Չորս կարեւոր ժողովներ

Միջազգային դիւանագիտութիւնը աշխուժացած է այս միջոցին: Չորս կարեւոր ժողովներ պիտի գումարուին յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին:

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Ռոպէր Շուման, Սան Ֆրանչիսքօ կը մեկնի ուրբաթ օր: Առաջին հանգրուանն է այս չորս միջազգային համագումարներուն:

Առաջին ժողովը կը բացուի սեպտ. 4ին, Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ, ստորագրելու համար Ճափոնի հաշտութեան դաշնագիրը:

Երկրորդը պիտի գումարուի սեպտ. 5ին, Ուաշինկթընի մէջ, մասնակցութեամբ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարներուն:

Երրորդը՝ սեպտ. 17ին, Օթավայի մէջ (Քանատա), քննելու համար վերազինման ծախքերու խնդիրը: Եւ վերջապէս չորրորդը՝ սեպտ. 20ին, Հռոմի մէջ, իբրեւ գլխաւոր օրակարգ ունենալով եւրոպական բանակի մը կազմութիւնը:

Երէկ առտու նախարարական խորհուրդը զբաղեցաւ այս խնդիրներով, իր վերջնական հրահանգները տալու համար: Միեւնոյն առեն պիտի քննէր Հնդկաչինի խնդիրը, որ կրնայ ծանրանալ, եթէ պատերազմը վերսկսի Քորէայի մէջ կամ Չինացիները յարձակում գործեն Հնդկաչինի վրայ:

Կարգ մը թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսա պիտի պահանջէ որ Մ. Նահանգները աւելի լայն եւ գործօն աջակցութիւն ընծայեն Հնդկաչինի մէջ: Միւս կողմէ, աւելի մեծ վարկեր կը սպասէ, ռազմական շինութեանց համար, առանց յիշելուածուխի խնդիրը, որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ, թէ տնտեսական եւ թէ զինուորական տեսակէտով:

Եւրոպական բանակի կազմութեան մասին ալ Ֆրանսան մասնաւոր ծրագիր մը ունի:

Անորոշութիւն Քորէայի մէջ

Հիւս. Քորէայի հրամանատարութիւնը կը շարունակէ նոր ամբաստանութիւններ ուղղել Դաշնակիցներուն դէմ, առանց սակայն խզելու զինադադարի բանակցութիւնները:

Փեքինի անթելը նոր պատեհութիւն մը ընծայեց աւլի օր, որպէս զի քննութիւն կատարուի իրենց մեղադրանքներու մասին: Այս անգամ աւելի հաշտարար էր լեզուն: Կը պահանջէր որ զօր. Րիճուէյ սպաներ ղրկէ Քասոնկ, « անգամ մը եւս ապացուցանելու համար մեր բողոքին վաւերականութիւնը »:

Անթելը հաղորդելով Հիւս. Քորէայի սպարապետին եւ չինացի հրամանատարին յայտարարութիւնները, « զրպարտութիւն եւ բոլորովին անգոհացուցիչ » կը կոչէր զօր. Րիճուէյի վերջին պատասխանը: Ամերիկացի զօրավարը « չարամիտ սուտեր » համարելով կարմիրներուն մեղադրանքները, պատրաստակամութիւն կը յայտնէր վերսկսելու զինադադարի բանակցութիւնները:

Կարմիրները կը սպասեն որ Ազգաժողովի բանակին հրամանատարութիւնը ստանձնէ Քասոնկի ռմբակոծման պատասխանատուութիւնը, որպէս զի վերսկսին բանակցութիւնները: Իրենց յայտարարութեան համաձայն, զօր. Րիճուէյ միջադէպ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

պատուհանէն: Ուրիշ կին մը Ռոն գետը պիտի նետուէր եւ մեծ դժուարութեամբ կաշկանդեցին: Չորրորդ մը եւս փրկուեցաւ, երբ կը փորձէր վար նետուիլ ննջարանի մը պատուհանէն:

Տեղական իշխանութիւնները արգիլեցին գործածել 23 աղօրիքներու ալիւրը: Բոլորն ալ վերջերս ալիւր ճարած էին Փոն - Սէնթ - Էսփրիի փռապաններուն:

Այն փուռը ուր ծախուած էր թունաւոր հացը, կը բանի յիսուն տարիէ ի վեր եւ միշտ գոհ ձգած է իր յաճախորդները, ինչպէս կ'ըսէ ոստիկանական տեղեկագիրը:

Զանազան ենթադրութիւններ կ'ըլլան, թունաւորման պատճառներու մասին: Կասկածելի հացերէն նմոյշներ փոխադրուած են Մարսէյլ, քիմիական քննութեան համար:

Կարծողներ կան թէ թոյնը յառաջ եկած է արմտիքի մակաբոյծէ մը, բոյս կամ աւելորդ սունկ մը, որ կը ծաղկի անձրեւոտ տարիներուն: Մասնագէտներ կ'ըսեն թէ թունաւորման այս տեսակը կը ճարակէր միջին դարուն: Այդ բոյսէն կամ սունկէն կը հանեն « էրկոթին »ը, որ կը գործածուի արիւնահոսութեան դէմ:

Կատարուած քննութեանց համաձայն, հացագործները իրենց ալիւրը գնած են ուղղակի գիւղացիներէն, առանց պաշտօնական սպասարկութեանց գիտութեան:

ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ հայ սպայ մը, Ժոզէֆ Մուրատեան, Մ. Նահանգները ղրկուած է, կատարելագործելու համար իր զինուորական կրթութիւնը:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

ԴԷՊԻ ՊԱՐԶ ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԲԱՐԳԱՒԱՃՈՒՄ

Դարուս սկիզբէն իսկ ազդարարութիւններ եղան, յաճախ չափազանցուած ճարտարարուեստականացման դէմ։ Ամէնէն առաջ Համպուրկի մեծ առեւտրական՝ Ռաֆայէլ Մէյն էր որ իր գրքոյկին մէջ՝ «Թնդանօթը իբրեւ լծակ ճարտարարուեստացումի» կը քննադատէր գերման ազգայնականները, որոնք կառավարութենէն աւելի կարեւոր ասպառազինում կը պահանջէին, պաշտպանելու համար ճարտարարուեստական արտադրութեան արտածումը։ Ուրիշ գիրք մը դարեձայլ, զոր հրատարակեց գերման սոցեալ-դեմոկրատ Հիլշէպրանդ, կը բողոքէր սոցիալ ժողովրդապետութեան նախասիրութեան դէմ ի նպաստ ճարտարարուեստին, ինչպէս եւ անոր արհամարհանքին համար երկրագործութեան, որ կեանքի հիմը կը կազմէ։ Իսկ ականաւոր Կրոպոտկին, ճարտարարուեստացումը կը նկատէր պատերազմի գլխաւոր պատճառը եւ խորհուրդ կուտար Անգլիոյ վերադառնալ դէպի ցորենի մշակումը։

Իր ուրիշ մէկ գրքին մէջ, որ լոյս տեսաւ 1922-ին Մոսկուայի մէջ, Կրոպոտկին կը գրէր իր մահէն քիչ առաջ. — «Մեծ պետութեանց երեւումը եւ մեծ ճարտարարուեստի եւ դրամատուներու արագ զարգացումը, եւ հետեւաբար արագ հարստանալու դիւրութիւնը չեչտած են պայքարը զոր կը մղեն մեծ ժողովուրդները տիրապետելու համար փոքրերուն վրայ եւ հարստանալու ուրիշներու աշխատութեամբ։ Ահա թէ ինչու վերջին 130 տարիներու ընթացքին ականատես եղանք մեծ եւ արիւնալի պատերազմներու։

Այս չարիքներուն իբրեւ դարման, Կրոպոտկին կը թելադրէր վերադառնալ դէպի հողը, պահել փոքր ճարտարարուեստը, սանցծել համայնածակցականներ, երկրագործական գաղութներ եւ դաշնակցիլ աշխարհի ամբողջ բնակչութեան հետ։

Լէոն Թոլսթոյ ալ յաճախ բողոքած է մեծ ճարտարարուեստի եւ մեծ քաղաքներու դէմ, թէեւ իր ձայնը մեծ ազդեցութիւն մը չունեցաւ, ոչ կուսակցութեանց եւ ոչ ալ ժողովուրդներու վրայ։

Եւ վերջապէս կին տնտեսագէտ մը՝ Ժինա Լոմպրոզօ - Ֆէրէրօ Ա. աշխարհամարտէն առաջ գիրք մը հրատարակեց «Մեքենականութեան փըրկանքը»։

Տիկին Լոմպրոզօ իր մէկ ուրիշ գրքին մէջ, «Դէպի բարգաւաճում» — որ հրատարակուեցաւ իտալերէն եւ ֆրանսերէն, կը բացատրէ ներկայ տագնապին ճշմարիտ պատճառները, որոնց մէջ առաջին գծի վրայ կուգան աշխատանքի միջոցներու կեդրոնացումը, երկրագործութեան եւ ճարտարարուեստի միջեւ եղած տարբերութիւնը եւ իբրեւ հետեւանք զանազան պաշտպանութիւններ։

Գրքին երրորդ մասին մէջ, Տիկին Լոմպրոզօ ցոյց կուտայ տագնապին դէմ մղուած պայքարները։ Նախ կը պատմէ պայքարը զոր կը մղէ Հիւս. Ամերիկայի ժողովուրդը ինքն իսկ։ Գիւղացիները եւ գործաւորները հասկացողութեան եկած են կազմելու գործակցական Միութիւններ (քօօփերաթիվ)։ Գիւղացիները կը բերեն այս գործակցականներուն իրենց ապրանքը, եւ աշխատաւորները կուտան իրենց աշխատանքի կարեւոր մասը։

Եթէ տագնապին պատճառները կը նկատուին արհեստակցականները եւ կուսակցութիւնները, արուեստական թոշակներու, նպաստի եւ պաշտպանութեան պատճառներով, որոնց ծնունդ տըւին, այսուհանդերձ պէտք է ընդունիլ թէ անոնք անհրաժեշտ էին ճարտարարուեստին եւ երկրագործութեան խզումի առեն։ Նորէն միացնել գործունէութեան այս երկու աղբիւրները, որով մարդ կրնայ շահիլ ապրուստը, իր խելքէն ալ մաս մը դնելով, — ահա չարիքին արմատը վերցնելու միջոցը, եւ ասով է որ կարելի է հասնիլ աշխատանքի կատարեալ ազատութեան, ինչպէս եւ թոշակի եւ փոխանակութեան։

Եթէ ընչազուրկները կտոր մը հող ունենան, կարելի կ՚ըլլայ ջնջել նպաստները, պաշտպանութիւնները, աշխատանքի մենաշնորհները եւ փոխանակութիւնները։ Միեւնոյն հարուածով պիտի անհետանայ ոսկիի սովը։ Փոքր կալուածատէրներուն համար, որոնք մեծ մասով կ՚ապրէին իրենց արտադրութեամբ, անոնց պէտք է միայն փոքր քանակութեամբ դրամ. եղած ոսկին բաւարար է ցոցելու համար նման պակասներ։

Գործաւորը, որ կ՚ապրի հողի արտադրութեամբ, ինքնաբար դարձնելով անմիջական լուծում մը կ՚ունենանք, ինչպէս եւ լուծում մը որ աւելի խնայողական է քան նպաստները։

1925ին եւ 1930ին, գերմանական մեծ քաղաքներու շուրջ մեծ թիւով սանցծուեցան փոքր հաստատութիւններ, բանուորական պարտէզներու դրութեամբ։

Լայփցիկ այս նպատակով գործաւորներու տրամադրութեան տակ դրաւ 180 հազար ք. մ. հող, զոր վարձու կուտայ շատ չնչին գինով։

Սմինկթընի մէջ (Անգլիա) Տոքթ. Մէք Քեյեար կազմեց երկրագործական գաղութ մը ուր կանչուեցան բոլոր գործ չգտնող երիտասարդները։ Այս գաղութին մէջ ամէն բան ձեռքով կ՚ըլլայ։ Գաղութը կ՚ապրի միայն իր արտադրութեամբը։ Անոր մաս կազմող երիտասարդները ոչ կը վճարեն եւ ոչ ալ կը ստանան։ Այնքան յաջողութիւն գտաւ գործը, որ Մէք Քեյեար չկրցաւ գոհացում տալ բոլոր պահանջներուն։

Պրազիլիոյ, Չիլիի, Արժանթինի մէջ, կառավարութիւնները սկսած են գործաւորները ուղղել դէպի գիւղերը, կամ ուղղակի, գործիք, կենդանի եւայլն տալով, կամ անուղղակի հող տալով գործակցական ընկերութիւններուն որ իրենց անդամներուն մէջ կը բաժնեն։

Նանսէնեան Կոմիտէն յաջողեցաւ հաստատել տարագիրներ իրենց ծննդավայրին մէջ, տալով կանխավճար մը հողի եւ մեքենաներու։ Այսպէս ըրաւ Ռուսիայէն գաղթած Ռումանացիներու եւ Լեհերուն։ Մօտ երեքուկէս միլիոն Ֆրանք ալ տըւաւ 9000 հայ գաղթականներու, հաստատուելու համար վերջնապէս Սուրիոյ մէջ։

Հայերու Սուրիոյ մէջ հաստատումը շատ դիւրին չեղաւ, տարր համար ալ հրահանգիչ եղաւ։ Քըրըքխանի գաղթականները կէս - երկրագործական գաղութ մը կազմեցին։ Ընտանիքները հաստատուեցան գիւղերը, բայց այրերը կ՚աշխատէին քաղաքը։ Կիները եւ պզտիկները կը զբաղէին տնական գործերով, արժեւորելով իրենց տան շուրջի հողերը։

... Վերադարձ դէպի հողը պէտք չէ որ միայն երկրագործական ըլլայ, այլ հետը պէտք է ունենայ անհատականացած արհեստը, որ ընդհանուր ծրագրին մէջ, պիտի կազմէ կամուրջ մը ճարտարարուեստին եւ երկրագործութեան միջեւ։ Նոր գաղութները, ինչպէս եւ հինները, պէտք է որ անհատական գործիքներ ունենան, գոհացնելու իրենց պէտքերը։

... Երկրագործութեան եւ ճարտարարուեստի գործակցութիւնը պիտի լուծէ գործաւորներու հարցը, եւ հակառակ գործիքներու պարզութեան, կարելի պիտի ըլլայ շատ մատչելի գինով՝ շատ աւելի բարձր արտադրութիւն մը ձեռք բերել։ Փոփոխելով երկրագործութիւնը ճարտարարուեստական կամ մտաւոր աշխատանքի, այս վերջինը մարզանք մը կ՚ըլլայ, ինչպէս եւ աւելի հաճելի զբաղում մը, աւելցնելով միանգամայն արտադրութիւնը։

Եզրակացնելով այս շատ շահեկան եւ փաստալից գիրքը, հեղինակը կը գրէ թէ՝ կը գտնուինք վախճանը դարու մը եւ սկիզբը ուրիշի մը։ Երկու ճամբայ կը բացուի մեր առջեւ։ Առաջին ճամբէն կարելի է քալել առանց կողմնացոյցի, եւ առանց սկզբունքի կարճատես եսասիրութեան ուղին է, որ իր ոտքերէն անդին չի տեսներ. եկեղեցական կանոնագրի ուղին է «օրը օրին» եւ «ինձմէ վերջ ջրհեղեղ»ի ճամբան, ուր հռոմէական քաղաքակրթութիւնը խաւարեցաւ քառասուն տարի չտեւած, Գ. դարուն, ճամբան որ իր դարու աշխարհի ամէնէն քաղաքակիրթ ժողովուրդը առաջնորդեց բարբարոսներու գիրկը։

Բայց կայ ուրիշ ճամբայ մը, որ իր ոտքերէն անդին կը տեսնէ։ Այս ճամբան որ թերեւս աւելի դժուար է, մեզմէ կը պահանջէ աստուածներու գոհողութիւնը, ուղին բարեկեցութեան, վայելքի, տեւական գրօսանքի։ Այս ճամբուն հասնելու համար պէտք ունինք կողմնացոյցի, հետեւաբար անհրաժեշտ է սկզբունք, եւ անմիջական զոհողութիւն։

Տիկին Լոմպրոզօ մեռաւ 1944ի առենները եւ իր կտակին պատճէնով, զոր ինծի ղրկած էր կը խնդրէր բարեկամներէն տարածել իր գաղափարները զոր օգտակար եւ արդար կը նկատէր ամբողջ մարդկութեան համար։ Ահա թէ ինչու կը գրեմ դարձեալ, որովհետեւ պէտք եղածին չափ ծանօթ չեն անոնք, թէեւ մասամբ դէպքերը գիւցին, ինչպէս օրինակ երկրագործական բարենորոգումները, որոնք գործադրուեցան զանազան երկիրներու մէջ։

ՎԱՀԱՆ ՏՈՏՈՄԵԱՆՑ

Օտար ափերու վրայ

Փարիզ։ Առաւօտ։ Մթամած է օդը, եւ տըխո՛ւր, տխուր։ Նոյեմբերեան այս խաւարին՝ օգոստոսի մէջ։

Անոնք որ Արեւելքի լուսաշող երկինքին տակ կեանք առին եւ յետոյ բախտը նետեց արեւմտեան կողմն աշխարհի, դժուարաւ կը համակերպին այս մռայլ կլիմային։ — «Արեւ կա՞յ այսօր, տեսնենք պիտի տեւէ՞»։ մտածում մըն է այս մեզի համար, մինչ տեղացին շատ կարեւորութիւն չի տար օդին վիճակին։ Մենք վերէն կը սպասենք լաւ տրամադրութիւնը Արեւմուտքի բնիկը՝ վարէն, սրճարաններէն, փողոցէն։ Զարմանալի չէ որ չվարժուեցանք. այնքա՛ն տարբեր են հոգիները, տենչանքները, վայելքները։

Ամէն մարդ կ՚երազէ, կ՚ոգեկոչէ իր ուրախ օրերը հին օրերու ամառուան եղանակէն։ Իւրաքանչիւրը իր քաղաքին այգիները, լեռները, ամառանոցները, արեւը տաք, ծովը մշտակապոյտ, դալարագեղ կղզիները թուրումնաւէտ...

Բայց հիմա, կ՚անձրեւէ, կ՚անձրեւէ, փախչի՛լ դէպի հարաւ, եւ գոնէ առենի մը համար արեւը վնտռել։

Եւ ահաւասիկ գտանք զայն, երանելի այս քաղաքին մէջ, Նիս։ Նոյն երկրին մէջն ենք, եւ սակայն որքան տարբեր է կլիման։ Մարդիկ աւելի դիւրահաղորդ, պարզ, եւ զուարթ են։ Եւ ի՜նչպէս չըլլան, ամէնուն մատչելի՝ բնութեան չտայլած գեղեցկութիւնները՝ ծառ, ծաղիկ, ծով երկինք՝ ամէն օր։

Բարեկենդան. մինչ ուրիշ տեղերու մէջ խըպառ մոռցուած է, հոս պահած է իր հմայքը։ Ստեղծած են դեռ ուրիշ նոյնատեսակ հանդէսներ ամրան համար. «Սպիտակ գիշեր»։ Ծաղկամարտ։ Միլիոններ կը ծախսեն — ա՛լ աւելին շահելով — լուսազարդելու ծովափին ճեմավայրը։ Անկնախտիղ տեսարան է։ Կ՚անցնին շարան շարան սպիտակ ծաղիկներով զարդարուն կառքեր որոնց մէջէն գեղուհիներ ծաղիկ կը նետեն. վարէն ժողովուրդը — ամէն տարիքէ մարդիկ — տղու պէս կը զուարճանայ ձեռքէ ձեռք խլելով, եւ իր կարգին լիարուռն confetti նետելով։ Դեռ կան «Կապոյտ գիշեր», «Հավայեան գիշեր»։ Եկուրներն ալ կը վարակուին ընդհանուր զուարթութենէն եւ յօժարակամ կը տրամադրուին, պահ մը մոռնալու իրենց ներքին ապրումները։

Ծովափի երկա՛ր տարածութեան վրայ ամէնէն գեղեցիկ շէնքերը տաղանդաւոր հայ ճարտարապետի մը անունը կը կրեն, մանր գիրերով։ Օրուան ընթացքին հազիւ կարելի է ազատ տեղ տեսնել ծովափին վրայ. կիսաբոլորակ «հրեշտակներու խորշը» ծածկուած է մարդկային մարմիններով։ Ո՞վ մտիկ կ՚ընէ թէ արեւը միշտ օգտակար չէ. այնքա՛ն հաճելի է ճառագայթներուն հաճելի զգայնութիւնը մորթին վրայ, եւ յետոյ այնքա՛ն սուղ է արեւը գտնել։

Եկեղեցին հայկական Աստուածածնի տօնի օրով։ Միայն այս օրուան համար փոքր կուգայ եկեղեցին։ Պարզ ու ներդաշնակ են երգեցողութիւնները։ Հին բարի սովորոյթ մըն ալ պահած են հոս. — խաղողին հետ առատ մատաղ բաժնել անխտիր. եւ աստուծոյ ձեռքով քարոզ մըն ալ մտիկ ընելու բախտն ունեցան հիւրերը...

Ամէն օր, շատ կանուխէն, սկսած է առեւտուրը, բացօթեայ մեծ վաճառանոցներուն մէջ... Մեծ Մատչէն կ՚երկարի օձապտոյտ. սկիզբը կը գտնուի գունագեղ ծաղիկներուն ճոխ վաճառքը։ Կան որ իրենց պարտէզի բերքը՝ պանիր, հաւկիթ բերած են. անհաւատալի աժան լոլիկ եւայլն. ի՞նչն պակաս է։ Սեխ, ձմերուկ, թուզ, աղամաթուզ, առատ։

Մօտակայ բարձունքներու տեսարանը, երազային, թովիչ գեղեցկութեամբ, հոգիդ կը պարուրէ։ Մէկ նայուածքով կարելի է ընդգրկել իտալական ծովերէն մինչեւ Քանի ծովախորշի տարածութիւնը։ Ամբողջ ծովեզերքին վրայ արեւադարձային հսկայ բուսականութիւն մը, անարդել ծածկած է ամէն կողմ. պզպեղի ծառին նուրբ տերեւները կ՚իջնեն մարգաշափ բարձրութեամբ Cactusի կոճղերուն վրայ։ Կարտէնեաններու կարմիր ծաղիկները դաշտային կակաչներու պէս ամէն կողմ տարածուած։

Եւ այսպէս, վերադարձին, ամէն մարդ պիտի ունենայ հաճելի յուշեր. ալպեան ձիւնոտ կատարներէն, Միջերկրականի ծիծղուն ափերէն, լիճերէն, ձորերէն, որքան ալ օտար եղած ըլլան մեզի։

Պիտի կրնանք երթալ. եթէ մեր սեփական միջոցները կը թոյլատրեն, մինչեւ հեռաւոր Ալասքա, Իսլանտա, Երգնկա կամ Կալկաթա, մինչեւ լուսին թերեւս։ Բայց պիտի գոհանանք ճանչնալով մեր Հայաստանը, հին պատկերի մը վրայէն, Քամառ Քաթիպան կրկին ու կրկին կարդալով միայն «Պիտի գնանք Արաքսի ափերով»։ Առանց ճաշակելու արքայաձուկն ու ծիրանը։ Շատ շատ սինեմայի մէջ, պիտի տեսնենք հայրենիքին այգեկութքը. ոչ սարերու սիւքը պիտի շոյէ մեր դէմքը, ոչ ալ զուլալ ջուրերէն պիտի խմենք մեր ծարաւի շրթներով։ Միշտ երեւակայութեամբ պիտի տեսնենք գիտութեան եւ արուեստի նուաճումները Երեւան քաղաքին։

Եւ խորհի՛լ թէ մեզի պէս Հայեր են հոն բնակողները. նո՛յն արիւնը, նոյն լեզուն ունինք։

Եթէ աւելի երկար տեւէ այս վիճակը, արդեօք իրար պիտի ճանչնա՞նք օր մը։

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՋԱՔՐԵԱՆ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ անտուկին բացը 60 միլիառ Ֆրանքի պիտի հասնի, համաձայն Աշխատանքի նախարարին հաշիւներուն։

Հայկական աւան մը Պաղտատի մօտ

ՆՄԲ. — Պաղտատի մեր պաշտօնակիցը, ԳՈՅԱՄԱՐՏ, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Նորաշէն աւանի մասին քաղելով Պ. Յովհաննէս Սեմէրճեանէ, որ Իրաքի գիւղապետն է, միեւնոյն ատեն անդամ Ազգ. ընդհ. ժողովին եւ Քաղաք. ժողովին (9 օգոստոս). —

1938ին: Այդ թուականին, Պաղտատի կից Կէլանի Ճէմիի հողատէրը, կառավարական հրահանգով, ստիպուեցաւ փլցնել տալ տուները, հողը բարձրացնելու համար:

Այդ օրերուն շարժում մը կար Հայոց ճէմիը փոխադրելու դէպի քաղաքին արեւմտեան կողմը, Սլեխ. եւ այդ, Սլեխի պատուար թումբէն անդին, ինչ որ մեծագոյն սխալը պիտի ըլլար, քանի որ գետի յորդումի ժամանակ յաճախ թումբէն անդին գտնուող հողամասը ողողումի կ'ենթարկուի: Ծրագրին տէրերն ալ հրաժարեցան թումբին այն կողմը հաստատելէ աւանը, և հաստատեցին թումբի այս կողմը, Ներկայ Սլեխի հայկական թաղամասը:

Իսկ մենք հայրենակցական գետնի վրայ համախմբուեցանք, Զէյթունցիները, նաեւ Հաճընցիները, եւ որոշեցինք Տիկ. Սառա Թադէոսեանի պատկանող հողամասին վրայ, արեւելեան կողմը Պաղտատի, հիմնել նոր թաղամաս մը:

1930 մայիսին շինեցի իմ տունս, երեք ամիս մինակս նստեցայ այնտեղ, հետզհետէ շինեցին իրենց տուները ուրիշներ ալ, մօտ 25-30 տուն:

Դժուար օրեր էին, լոյս չկար, ջուր չկար: Ինը ամիս լողիներով ջուր բերել տուի նոր հաստատուած կայանի բնակիչներուն համար, մինչեւ որ վերջ ի վերջոյ, քաղաքապետութիւնը ջուրը հասցուց եւ հոն:

Մեծ դժուարութեամբ ունեցանք եւ ելեկտրականութիւնը, ընկերութիւնը կը պահանջէր առնուազն ամիսը վեց տինարի սպառում, ելեկտրականութիւնը հասցնելու համար Նորաշէն: Պարզ է որ 20-25 տունը այդքան չէր սպառեր, ստիպուեցայ յանձն առնել տարբերութիւնը ինքս վճարելու, որպէս զի ելեկտրականութիւն ունենանք: Ի հարկէ վերջը տուները շատցան եւ սպառումը ընկերութիւնը գոհացնող աստիճանի հասաւ: 170 տուներ կան ներկայիս: Օտար դրեթէ չկայ, հազիւ 4-5 տուն, վասն զի ներգաղթի առթիւ մեկնողները ծախեցին իրենց տուները: Ունինք ներկայիս 200 հայ ընտանիքներ Նորաշէնի մէջ: Ոմանք կ'ապրին դըրացնարար, իբրեւ վարձակալ ուրիշներու տան մէջ:

— Ուրեմն մօտ 1,000 Հայեր կը բնակին Նորաշէնի մէջ:

— Ոչ, աւելի մէկ ընտանիք, հինգ հոգի, հաշիւը չի համապատասխաներ հայութեան, մանաւանդ Զէյթունցիներուն, շատեր 6-7 հոգինոց ընտանիքներ են, ոմանք կան որ 12 զաւակ ունին, որով 1380 անձ հայ կ'ապրի Նորաշէնի մէջ:

Աւանը Պաղտատէն հեռու է ութ քիլոմեթր: Քաղաքապետարանի հանրակառքերը հազիւ տարի մըն է որ սկսան անցնիլ Նորաշէնի մօտէն, եւ այդպէսով դիւրացուցին փոխադրութիւնը: Զէյթունցիներ մեծամասնութիւնը կը կազմեն, 75-80 տուն ապա կու գան Հաճընցիները 45-50 տուն:

Դպրոցը հիմնուեցաւ աւանի հիմնադրութեան տարին իսկ: Սենեակ մը վարձեցինք եւ 54 աշակերտներով սկսանք դասաւանդութեանց:

Յաջորդ տարի աւանը մեծցած էր, աշակերտութիւնը աւելցած էր, տուն մը վարձեցինք, 110 աշակերտ ունէինք: Երեք տարի ետք այդ տունն ալ նեղ կու գար. Նորաշէնէն դուրս, բայց մօտ, մեծ շէնք մը վարձեցինք: Մօտ 170 աշակերտներ ունէինք. եւ վերջապէս 1944ին ներկայ դպրոցին շէնքը շինեցինք:

Այդ մեծ շէնքը կրկին վարձելու դժուարութեանց հանդիպելով, ժողով մը գումարեցինք եւ վճռեցինք սեփական շէնք ունենալ:

Ժամանակը կարճ ըլլալով, քոմիթէ մը — ւինք շէնքի շինութիւնը: Սկզբնական ծախքերը, մօտ 350 տինար գրպանէս տրամադրեցի, վերջը հանգանակիչ յանձնախումբը գործի անցաւ, արինքն ես եւ Սարգիս Զուլումեանը գլխաւորաբար եւ 1200 տինարի գումար մը գոյացաւ:

Շինարարութեան աշխատանքները մեծ ոգեւորութիւն պատճառեցին, գիշերներն ալ կ'աշխատէինք, երբեմն մինչեւ առտուան երեքը: Կարելի եղաւ այդ կարճ ժամանակին մէջ աւարտել շէնքը եւ դպրոցներու բացումը հազիւ 15 օր ուշացաւ: Դպրոցը տասը սենեակնոց լուսաւոր շէնք մըն է եւ հողը ազգապատկան է: Այժմ դպրոցը պէտք ունի նորոգութեան: Շինութեան վրայէն անցեր է եօթը տարի, եւ շէնքն ալ շինուած է շինանիւթերու պակասի շրջանին, պատերազմի նեղ օրերուն: Կարօտ ենք նաեւ մատուռի մը: Այդ մասին խօսած եմ Պ. Ճորճ Մարտիկեանի, երբ հոս էր, խոստացաւ մատուռի մը եւ դպրոցի շինութեան համար օգնել եւ նախագիծ մը ուզեց, զոր պատրաստելով ղրկեցի: Գալով աւանին առողջապահական վիճակին, գլխաւոր պողոտան կուպրուած է, սակայն կողմնակի բոլոր փողոցները հողէ են, որով ամառը փոշի է եւ ձմեռը ցեխ: Քաղաքապետարանի նախագծած ծրագրով երեք տեղ վերապահուած է պարտէզի շինութեան համար: Ատեն մը նոյն իսկ 12,000 տինար պիտի յատկացուէր այդ ծրագիրը իրագործելու, վերջը սակայն գործը մնաց առկախ:

ՔՈՐԷԱՅԻ ՄԷՋ սպաննուած է հայ տասնապետ մը, Ճօն Անտոնեան, ամերիկեան բանակէն: Մայրը ուշաթափ ինկած է Լորէնսի փողոցներէն մէկուն մէջ (Մ. Նահանգներ), երբ իր մէկ բարեկամուհին կը պատմէր մահուան լուրը:

ԻՍՐԱՅԷԼ ծանուցագիր մը ուղղելով Ազգաժողովին, իբրեւ նախայարձակ ամբաստանեց Սուրիան:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԶՕՐԱՎԱՐ ՄԸ, Պոլտուին, անձնասպան եղաւ Հռոմի մէջ, վար նետուելով իր բնակած շէնքին 6րդ յարկէն:

Ա. — Շատ ալ հոգ մի ըներ մեր օրերուն սընանկութիւնը շատ սովորական բան է:

ՍՆԱՆԿԱՑՈՂԸ. — Արդէն հոգ չեմ ըներ. սընանկութիւնս նախատեսելով՝ ամէն ինչ կնոջս վըրայ գրել տուած էի. բացի պատիւէս...

Գաղութէ Գաղութ

ՀԱՅԵՐԸ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ Յորդանանի մայրաքաղաքը Ամման արագ զարգացում մը ունեցաւ եւ աստիճանաբար ընդարձակուեցաւ, ինչպէս կը հաստատէ Սիոն: Իր պատմական անունն էր Ֆիլատելֆիա եւ ունեցած է փայլուն անցեալ մը: Մինչեւ այսօր ալ իր մնացորդ յուշարձաններով կը հեցաքրքրէ հնախոյզները: Իր գեղաքանդակ աւերակները կրնան մրցիլ Պաալպէքի աւերակներուն հետ: Յորդանանի զանազան քաղաքներէն ամէնէն կարեւորը Ամմանն է ուր ամփոփուած են Հայերը:

Պաղեստինի ծանր դէպքերուն պատճառով, Ամմանի հայկական գաղութը շուտով աճեցաւ: Չորս տարի առաջ Յորդանանի մէջ կային մօտ 140 ընտանիքներ, մազապուրծ ազատած թրքական սարսափէն, եւ եկած հաստատուած, օգտուելով եւ վայելելով արաբ ազնիւ ժողովուրդին ասպընջականութիւնը:

Մաանի մէջ կան, իբրեւ յիշատակարան եւ յաւիտենական նախատինք Թուրքին — 10-15 հողակոյտեր, անօթութենէ եւ թշուառութենէ սովամահ Հայերու:

Վերջին մարդահամարը ցոյց կու տայ թէ այժմ Յորդանանի մէջ ունինք 590 ընտանիքներ, հետեւեալ ստորաբաժանումներով. —

Ամման 465, Իրպիթ 24, Զարկա 23, Ռըսէյֆա 16, Քէրաք 13, Մաֆրաք 10, Սալթ 5, Շունէ 5, Ղօր Ասաֆիէ 5, Ադապա 5, Էյլ-Ֆօր 4, Սուէյլիհ 2, Հոսն 2, Աճլուն 2, Մէտէպա 2, Մաան 2, Ճիսր Ալէնպի 2, Ղօրմըզրաա 2, Ճէրաշ 1: Այս 590 ընտանիքներէն 50ը հռոմէական են, 15ը բողոքական, իսկ մնացեալները Հայ. Եկեղեցւոյ զաւակներ: Ասոնցմէ 125 ընտանիքներ իրենց սեփական տուներն ունին:

Քաղաքին մէջ բնակող Հայերը կը զբաղին արհեստներով եւ առեւտուրով: Ամմանի բոլոր լուսանկարիչները Հայեր են: Կան նաեւ վարպետ դերձակներ, կօշկակարներ, մեքենագործներ: Ունին երկու բժիշկ, դեղագործ մը եւ ատամնաբոյժ մը: Իսկ գիւղերու մէջ բնակող Հայերը կը զբաղին հողագործութեամբ եւ պարտիզպանութեամբ, կարգ մը տեղեր նաեւ ջաղացպանութեամբ: Կ'արժէ յիշել Ռըսէյֆա գիւղը ուր 16 մարաշցի հայ ընտանիքներ անապատը վերածած են դրախտի, իրենց պարտիզամշակութեամբ: Գիւղը ունի 15 տարի առաջ բացուած ծաղկոց մը, (Երուսաղէմի Պատրիարքարանի կողմէ «Դուրեան» անունով), 20 աշակերտներով: Եկեղեցին, դպրոցին շէնքը եւ 2017 ք. մ. արտ մը համայնքին սեփականութիւնն է: Մայրաքաղաքը, Ամման, որ կապուած է Երուսաղէմի Պատրիարքարանին, առանձին թեմ մըն է. հոգեւոր հովիւով եւ տեղական խորհուրդ մը: Ունի մատուռ մը՝ Ս. Աստուածածին եւ դպրոց մը՝ Հեթումեան:

ԿԻՊՐՈՍԻ Լիմասոլ քաղաքին փոքրաթիւ հայ գաղութը որոշած է դպրոց մը շինել: Ծախքը՝ հազար ստերլին: Վերջերս ի պատիւ առաջնորդ Ղեւոնդ եպսկ.ի տրուած թէյասեղանի մը առթիւ ներկաները 500 սթերլին նուիրած են:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (132)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Թ.

Հիմա պատմենք Թուրք Օրխան իշխանին ոչ նուազ եղերական մահը:

Օրխան քաջաբար վարած էր արդի Սարայ — Պուրնուին մօտ պարիսպին մէկ հատուածին պաշտպանութիւնը:

Շատ լաւ գիտէր թէ եթէ երբեք գերի բռնըւէր, Սուլթանը զինքը անմիջապէս պիտի սպաննել տար: Այս վերջինը գահը ելլելուն պէս արդէն ջանացած էր վերջացնել Օրխանի գործը: Ատոր համար էր որ դժբախտ իշխանը փախեր կայսեր քով էր ապաստանած: Կայսրը ոչ միայն մերժեր էր զայն յանձնել, այլ նոյն իսկ անոր հետ բարութեամբ էր վարուեր:

Երբ ա՛լ ամէն պաշտպանութիւն անօգուտ եղաւ ան ալ իր քով կռուող միւսներուն հետ միասին անձնատուր եղաւ յաղթականներուն: Իրենց մէջ կը գտնուէր նաեւ վանական մը որուն հետ Օրխան փոխեր էր իր հագուստները: Ամբոխին մէջ կորսուած՝ այս ծպտումին շնորհիւ Օրխան յաջողեցաւ առանց տեսնուելու մօտենալ մեծ — դուքս Նօթարասին եւ երկուքը միասին կրցան պարիսպէն իջնել դաշտին մէջ: Բայց հոն ձերբակալուեցան Թուրքերէն եւ նաւու մը վրայ փոխադրուեցան: Օրխանի դժբախտութենէն այդ նաւուն վրայ բերին նաեւ իր հետը միասին կռուող միւս Յոյները: Ասոնց մէջէն մէկը՝ երկու նշանաւոր փախստականները ճանչնալով պայման դրաւ որ եթէ Թուրքերը զինքը ազատ արձակեն, ինքն ալ երկու նշանաւոր անձերուն ով ըլլալը կը ճանչցնէ: Իր պահանջը անմիջապէս ընդունուեցաւ ու ան ալ մատովը նախ մեծ - դուքսը ցուցուց, յետոյ վանականի վերարկու հագած անձը որ Օրխանն էր: Խեղճ դժբախտները անմիջապէս գլխատուեցան: Իր գլուխը տարին Սուլթանին:

×

Անհուն, փառահեղ եւ հարուստ քաղաքը, որ քիչ առաջ այնքան մեծ բազմութեամբ մը լեփլեցուն էր, երեք օրէն սարսափելի եւ արիւնալի անապատ մը դարձաւ: Գրեթէ բոլոր այդ բնակչութիւնը շատ քիչ ատենուան մէջ կամ վտարուեցաւ, կամ հեռու տեղեր ծախուեցաւ եւ կամ Ասիա աքսորուեցաւ: Մեր արդի երեւակայութիւնները չեն կրնար ըմբռնել իսկ այսքան յանկարծական, ահարկու եւ անսահման աղէտներ, այսքան կատարեալ դժբախտութիւններ: Պոլսոյ մէջ, որ քիչ առաջ այնքան հրաշալի եւ փառահեղ էր, միմիայն շէնքերու քարերը մնացին: Բոլոր ժամանակակից հեղինակները միաբերան կը նկարագրեն այդ տխեղերական աւերումը: Մանաւանդ Թուրք նաւաղները այդ քանդումի գործին մէջ մեծ դեր ունեցան: Քաղաքը նոր տեսնող մը չէր կրնար հաւատալ թէ հոն մարդկային բնակչութիւն մը կար ատենօք, թէ հարստութիւն, առատութիւն, կամ որ եւ է կարասի կամ զարդ ճոխ էին հոն: Մնացած ամայի տուները իրենց գերեզմանային երեւոյթով սարսափ կ'ազդէին դիտողին:

Կրիտոփուլոս հետեւեալ հետաքրքրական պատմութիւնը կ'ընէ Սուլթանին տպաւորութիւններուն մասին՝ քաղաքը մտած ատեն.

— « Ան, հիացաւ, կ'ըսէ, քաղաքին տարածութեան եւ հրաշալի դիրքին վրայ: Հիացաւ նաեւ իր շէնքերուն, տաճարներուն, պալատներուն, հանրային եւ մասնաւոր տուներուն արտաքին փայլին եւ գեղեցկութեան, թիւին եւ մեծութեան վրայ, ինչպէս նաեւ նաւահանգիստին դիրքին, նաւարաններուն եւ բնութեան ու գետինին իրեն տուած առաւելութիւններուն վրայ: Տեսաւ նաեւ աւերները, քանդումը եւ ամայի տուները եւ բոլոր ինչ որ կործանած էր եւ աւերակներու փոխուած: Այն ատեն մեծ ցաւ մը զգաց եւ չափազանց զղջաց բոլոր այս կողոպուտին ու քանդումին վըրայ: Աչքերը լեցուեցան արցունքով եւ հեկեկալով իր ցաւը արտայայտեց, — « Ի՛նչ քաղաք է եղեր որ այսպէս աւերեցին », գոչեց: Հոգին ցաւով լեցուեցաւ: Եւ իրաւ ալ ասիկա շատ բնական էր, կացութեան սարսափը այնքան կը գլէր կ'անցնէր ամէն սահման »:

Մայրաքաղաքը ամայի էր: Բնակիչները ջարդուած կամ ծախուած էին, հազիւ քանի մը հոգի թշուառօրէն կ'ապրէին այս անհուն, ամայի միջոցին մէջ:

Նոր կրօնք մը կը տիրապետէր հոն հիմա: Թող կարդան Կրիտոփուլոսի եւ Դուկասի այդ նոր Երեմիաներուն, ողբերուն մէջ անհուն յուսահատութիւնը պատմութեան մէջ աննախընթաց այս աղէտէն ետքը ողջ մնացողներուն:

Թարգմ.՝ Ա. Ա. Կ. ՇԼՈՒՄՊԵՐԺԷ

(Վ Ե Ր Ջ)

պէր կը սարքէ, բանակցութիւնները խափանելու համար։ Զօրավարը առջի օր Քորէա թռաւ օդանաւով եւ մնաց չորս ժամ, քննելու համար կացութիւնը։

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, եւրոպացի համայնավար զինուորներ կը համախմբուին Քորէայի մէջ։ Կ'ըսուի թէ միջազգային ջոկատ մը կազմուած է արեւելեան Եւրոպայի կարմիրներէն օգնելու համար Քորէացիներուն եւ Չինացիներուն։

Կռիւները կը շարունակուին զանազան կէտերու վրայ, աւելի թանձրացնելով անորոշութիւնը։ Կը կարծուի թէ կարմիրները դիտմամբ նոր խաղեր կը սարքեն, ազդելու համար Սան Ֆրանչիսքոյի ժողովին վրայ։

Հակասական լուրեր Իրանէն

Ապատանէն կը հեռագրեն թէ Բշ. օր Պարսիկները զինուորներ եւ հրասայլեր քշեցին դէպի ծովեզերք, իմացած ըլլալով թէ բրիտանական երեք փոխադրանաւեր երեւցած են, զօրք հանելու համար։ Յետոյ հաստատուեցաւ թէ անհիմն է այս տեղեկութիւնը եւ թէ զինուորական շարժումներ կը կատարուին ազդելու համար Անգլիացիներուն վրայ։ Ստուարաթիւ զինուորներ համախմբուած են Ապատանի մէջ, վերջին 24 ժամուան ընթացքին։

Զօրք հանելու գրոյցներուն առթիւ ալ, Հոսէյն Մաքի, ազգայնացման յանձնախումբին նախագահը, յայտարարեց Բշ. օր.

—Կը կրկնեմ ինչ որ ըսի երէկ։ Եթէ զինուոր ցամաք հանեն, պատառ պատառ պիտի ընենք զանոնք։ Ի հարկին պիտի բզկտենք մեր ձեռքերով եւ ակռաներով։

× Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ միշտ կը սպասեն Պարսկաստանի նոր ձեռնարկին, բանակցութիւնները վերսկսելու համար։

Անգլ. թերթերը կը գրեն թէ նախագահ Թրումընի խորհրդականը՝ Պ. Հէրիմըն, համաձայնութեան մը յանգեցաւ Անգլիոյ վարչապետին հետ, Իրանի քարիւղի տագնապին առթիւ։ Այդ համաձայնութեամբ Անգլիա եւս պիտի կենայ որ եւ է զինուորական գործողութենէ եւ պիտի սպասէ պատեհութեան մը, բանակցութիւնները վերսկսելու համար։

Միւս կողմէ, իրազեկներ դիտել կուտան թէ ցորչափ Պ. Հէրիմըն Թէհրան կը գտնուէր, Տոքթ. Մոսատեղ կրնար այն յոյսին կառչիլ թէ Մ. Նահանգները կամ ուրիշ մը օգնութեան պիտի հասնին, համաձայնութեան մը յանգելու համար Անգլիոյ հետ։ Հիմա որ Պ. Հէրիմըն մեկնած է Թէհրանէն, այդ յոյսն ալ չքացած է։ Կառավարութիւնը պիտի կրնայ երկու ամիս եւս դիմանալ, 14 միլիոն սթերլինի գումար մը ունենալով իր տրամադրութեան տակ. այնուհետեւ պիտի ստիպուին ուրիշ ելք փնտռել կամ վերսկսիլ բանակցութիւնները։ Չի կարծուիր որ համայնավարները կարենան իշխանութեան տիրանալ, տնտեսական տագնապին հետեւանքով։ Ի հարկին Շահն ալ կրնայ միջամտել, եթէ համայնավարական վտանգ տեսնէ։ Յարձակման մը պարագային իրանեան բանակը պատրաստ է զսպելու, որպէս զի դուռ չբացուի բրիտանական միջամտութեան։ Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Թէհրան երբեք չէ մոռցած թէ հիւսիսային դրացի մըն ալ ունի, որ միշտ պատրաստ է պղտորելու ջուրերը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ նոր ժողով մը գումարեցին ազգայնական ընկերվարական եւ գիւղացիական կուսակցութեանց անդամները, պահանջելով պատռել 1936ի դաշնագիրը։ Ճառախօս մը աղաղակեց. — « Պատռեցէք եւ ոտքի տակ առէք դաշնագիրը »։ Երեսփոխան մըն ալ պոռաց. —« Մեր երկրին ողբերգութիւնը պիտի չվերջանայ, մինչեւ որ Եգիպտոսէն չհեռանան բոլոր աշխարհակալները։ Երբ Անգլիացիները փողոցէն անցնին եւ տեսնեն որ Եգիպտացիները կը թքնեն իրենց երեսը, այն ատեն պիտի փորձեն ուրիշ երկիր մը գտնել, հոն ապրելու համար »։ Կ'ըսուի թէ դաշինքը պիտի խզուի սեպտեմբերին։

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութիւնը որոշեց դադրեցնել ազգայնացումները, ուժ տալու համար վերազինման։ Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Մորկըն Ֆիլիփս, յայտարարեց թէ աշխատաւորական կառավարութեան շնորհիւ էր որ երրորդ պատերազմի մը առաջքը առնուեցաւ 1950 դեկտեմբերին, (երբ Պ. Էթլի Ուաշինկթըն գնաց)։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը, Պ. Նեհրու, ճառ մը խօսելով խորհրդարանին մէջ, բացատրեց թէ ինչու կը մերժեն մասնակցիլ Սան Ֆրանչիսքոյի ժողովին։ Հնդկաստան որոշած է առանձին դաշնագիր մը կնքել Ճափոնի հետ, երբ հաշտութիւն գոյանայ։ Դժգոհ է Մ. Նահանգներուն բռնած դիրքէն, կը պահանջէ նաեւ Չինաստանի վերադարձնել Ֆորմոզան եւն.։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ առիթողաբար կ'ուզէ monitriceներ սեպտեմբեր ամսուան համար։

× Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի օդափոխութեան կայանին մէջ սեպտեմբեր ամսուան համար քանի մը տրամադրելի տեղեր կան։

Երկու խնդիրներուն համար ալ դիմել. — Տիկին Թադէոսեանի, 5, Rue Meyran, Paris (9)։ Téléphone : TRUdaine 27-35։

× Մարսէյլի խումբը կը վերադառնայ օգոստոս 30ին։ Լիոնի խումբը կը մեկնի սեպտ. 1ին։

Դաշտահանդէս Ալֆորվիլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ա. ՄԻՆԱՍԵԱՆ Ենթակոմիտէի։

Կիրակի (2 սեպտեմբեր) Meudonի անտառը, « Գլպուլ »ի աղբիւրին մօտ։

Ընտանեկան հաճելի ժամանց։ Խմիչքներ՝ տեղին վրայ։

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը։

Օթոքարները կը մեկնին առաւօտուն ժամը ճիշտ 8ուկէսին։ Հաւաքատեղի՝ Place de la Mairie Boulevard Carnot եւ Petit-Pont։

Մեծ Պարահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պուլվար Օտտոյի «ԽԱՏԻՍԵԱՆ» եւ Սէնթ Անթուանի « ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ » խումբերու, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս Էրմիթաժի սրահին մէջ (Ermitage, Plateau de la Viste)։

Կը խօսի ընկ. Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ։

Պիտի ներկայացուի խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը։

Տոմսերը ապահովել այժմէն Նոր Սերունդի անդամներէն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Փարիզահայ թատերագիր – դերասան ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը վարէ եւ կը բեմադրէ իր հեղինակութիւնը։

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

կատակերգութիւն 3 արար

Կը մասնակցին Տէսինի բեմական կարող ուժերը՝ Տիկ. Աշխէն Պօյաճեան, Օրդ. Մարի Մուրատեան, Մարի Գալուստեան, ՊՊ. Նուպար Պոտուրեան, Բագրատ Խաստիկեան, Սահակ Պասմաճեան, Բարունակ Պառաւեան։

×

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՆ՝

ՏԷՍԻՆ. — Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, 1 սեպտ. շաբաթ գիշեր, ժամը 9ին։

ՎԻԷՆ. — Cercle Catholique, 2 սեպտ. կիրակի. կ. վ. ժամը 3ին։

ԼԻՈՆ. .. Théâtre de l'Horloge, 8 սեպտ. շբթ. գիշեր ժամը 9ին։

ՎԱԼԱՆՍ. — Salle des Fêtes, 15 սեպտ., շբթ. գիշեր ժամը 9ին։

ՄՈՒՏՔԻ ԳԻՆԵՐԸ ԽԻՍՏ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԷՆ սակաւաթիւ օրինակներ կան Յառաջի խմբագրատունը.— 3 օրինակ միայն Հեթանոս Երգեր, գինը 2000 Ֆրանք, 6 օրինակ Հացին Երգը գինը 500 Ֆր.։ 4 օրինակ Concubine (Հարճը) գինը 250 Ֆր.։ 2 օրինակ Արեան Ցեղթանակ (ձայնագրուած) գինը 250 Ֆր.։

Դիմել վարչութեան։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սեվրի Մուրատեան վարժարանի նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները բացուած են 1951—1952 տարեշրջանին համար մինչեւ Հոկտեմբեր մէկ։ Արձանագրութեան գրասենեակը բաց է շաբաթ եւ կիրակի ամբողջ օրերը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. « Ընկեր Կարօ » Ենթակոմիտէի (Սէնթ - Անթուան) ընկերական ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Պ. Թորոսի սրճարանը։ Խիստ կարեւոր։ Ճշդապահ ըլլալ։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ. — Թորոս Մալխասեան եւ Աղաւնի Ալեանաքեան, որոնք, կը կարծուի թէ 1922էն վերջ մեկնած են Պոլսէն եւ հաստատուած Ֆրանսա։ Փնտռողն է՝ իրենց եղբօր՝ Յարութիւն Մալխասեանի որդին՝ Նիկողոս Մալխասեան։ Տեղեկացնել հետեւեալ հասցէով. — Vartan Minassian Odos Katsoni 11 — Terma Hippokratous. Athènes-Grèce.

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 30 Août 1951 Հինգշաբթի 30 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6546 - Նոր շրջան թիւ 1957

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՇԻՆԱՐԱՐ ՁԵՌՔԵՐ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Որո՞ւ սիրտը թունդ չելլեր պահ մը, կարդալով Գաղտաստ Նորաշէն աւանին շինութեան պատմութիւնը, երէկուան ՅԱՌԱՋի մէջ։

Գատմողն էր գիւղապետը ինք, անդամ Իրաքի Ազգ. ընդհ. ժողովին եւ Քաղաք. ժողովին։ (Դժբախտաբար տողերը իրար խառնուած էին երէկ)։

Մեր պաշտօնակիցը, « Գոյամարտ », անշուշտ նոր տեսակցութիւններ պիտի հրատարակէ, լայնօրէն պարզելով շինարար ձեռքերու՝ գործած հրաշքները՝ Եփրատի եւ Տիգրիսի ափերուն վրայ։

Որքան ուժ տանք այս կարգի հրատարակութեանց, վաւերական վիճակագրութիւններով։ այնքան կը բարձրանայ տարագիր բազմութեանց բարոյական կորովը։ Կ'աշխուժանայ ինքնավստահութեան եւ ձեռներէցութեան ոգին։

Ի վերջոյ լալկան բուերը չեն որ պիտի ներկայացնեն Հայկական Արտասահմանի սեւն ու ճերմակը։

Ոչ սնոտի շռայլաբանութիւններ, ոչ ալ վայրերան կանչեր։

Երեսուն տարի է անցեր արդէն, եւ տարրական ողջմտութիւնը կը պահանջէ իրականութիւնը տեսնել այնպէս ինչպէս որ կայ։

Ոչինչ կը շահինք մռայլ կամ վարդավառ գոյներ տալով, քմահաճօրէն։ Առանց փաստացի պրպտումներ կատարելու։

Պիտի ուզէինք որ մեր գաղութին մէջ ալ այսպիսի փորձ մը կատարուէր, հարցարան մը բանալով եւ նիւթեր հաւաքելով։

Մենք ալ ունինք ամբողջ շրջաններ, գիւղեր եւ աւաններ, ուր հայկական ձեռներէցութիւնը հրաշքներ գործած է։

Փարիզի շրջականերէն մինչեւ կեդրոնական Ֆրանսա եւ դէպի հարաւ, մասնաւորապէս Մարսէյլի շրջանին մէջ, փողոցներն ու պատերը « հայերէն կը խօսին »։

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ անապատները, հիւղաւանները ծաղկաստաններու վերածուեցան Սուրիա - Լիբանանի մէջ, տարագիրներու ձեռքով,

Այստեղ ալ, ամայի տարածութիւն մը, լերան մը ստորոտը փռուած թափուր դետիր մը դարձան չէն բնակավայր, շնորհիւ նոյն շինարար բազուկներուն։

Վերադառնալով Նորաշէն — Գաղտաստ — ո՛րքան խռովիչ է աւանին շինութեան պատմութիւնը։

Դեռ չէ փարատած 1915-16ի սարսափներուն մղձաւանջը։ Դիմացը՝ Եփրատն ու Տիգրիսը, իրենց արիւնաթաթախ ողբերգութեամբ։ Ահա փողոցներ եւ արտեր, եւ կամ խան մը որոնք յանկարծ կը չարչրկեն յիշողութիւնդ...

Եւ սակայն, « թէ լանք, թէ քալենք »։

Ու կը սկսին շինել (1938-39)։ Գիւղապետն է որ կը պատմէ

— Ես շինեցի իմ տունս. երեք ամիս մինակս նստեցայ այնտեղ: Հետզհետէ իրենց տները շինեցին ուրիշներ ալ, մօտ 25–30 տուն:

Դժուար օրեր էին. լոյս չկար, ջուր չկար: Ինը ամիս ջրիներով ջուր բերել տուինք, մինչեւ որ քաղաքապետութիւնը ջուրը հասցուց նոր կայանը:

Հետզհետէ ընդարձակուելով, Նորաշէնը կը դառնայ հայկական աւան մը, 170 տուներով, ուր կը բնակին 200 ընտանիք (1380 հոգի)։

Գիւղին հիմնարկութեան տարին իսկ դպրոց մըն ալ կը բանան, սենեակ մը վարձելով, 54 աշակերտի համար։

Մէկ տարի վերջ տուն մը կը վարձեն (110 աշակերտ)։ Երեք տարի վերջ, այդ շէնքն ալ նեղ գալով, 1944ին կը շինեն սեփական դպրոց մը։

Եւ այս աշխատանքները կատարուած են առանց պետական կամ տեւական վարկեր սպասելու։

Միշտ ալ պատահական եղած են արտաքին աջակցութիւնները։

Երբ կը հրճուինք հայրենիքին մէջ կատարուած նուաճումներով, արդար է որ այս շինարարութիւններն ալ արձանագրուին պարբերաբար, իբրեւ ստեղծագործ ճիգը տարագիր բազմութեանց։

Երանի՛ թէ այս քրտինքն ու վաստակն ալ հայրենի հողին վրայ հոսէին...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅԱՆՈՒՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

« Սովետական Հայաստան » ամսագրին եւ համանուն գրական - գեղարուեստական պարբերաթերթին վերջին թիւերը կը յորդին խաղաղութեան կանչերով ու երգերով։

Ծանօթ բանաստեղծներու եւ գրագէտներու հետ, շարժման մէջ գրուած են « հայ ժողովուրդի գուսանները, ինքնուս երգիչները, բանաստեղծները, կոլխոզնիկներն ու բանուորները »։

Քանի մը նմոյշներ, որոնք անգամ մը եւս կ'ապացուցանե՞ն թէ կատարեալ դժոխքի մը մէջ կ'ապրինք մենք, արեւմտեան աշխարհի բնակիչներս. մինչ կատարեալ խաղաղութիւն եւ բարօրութիւն կը տիրէ անդին...

Հուշակաւոր գուսան Աշխուժն է որ կ'աղաղակէ բարկաճայթ, խօսքն ուղղելով « Պատերազմի հրձիգներին »։

Կեանքի խաղաղ պայմանները մարդկութեան
Մինչ ե՞րբ ցաւ ու դառով լցնէք, դահիճներ,
Մինչ ե՞րբ խմորները ձեր զազանութեան
Անմեղների արեամբ շաղախէք, դահիճներ:
Օձերն անգամ զզուանքով են նայում ձեզ,
Դուք կոկորդիլոսներ գարշ ու սեւերես,
Խաղաղութեան ընդդէմ դաւերով պէս - պէս,
Կ'ուզէք արեան նոր ծով կազմէք, դահիճներ:

Ինքն իսկ ոգեւորուելով իր երգէն, գուսանը կ'ազդարարէ նոյն ուժգնութեամբ.

Դուք նոր ջարդ էք փնտռում, մենք խաղաղութիւն
Դուք մահ էք տարածում, մենք կեանք ու արեւ.
Այդ է պատճառը, որ ընդհանուր մարդկութիւնը
Մէկ սիրտ դարձած՝ գերեզման է փորում ձեզ:

Ուրիշ գուսան մը (աշուղ), Սերոբ, խաղաղութեան իսկական պատուար հռչակելով Սովետական Միութիւնը, կը յայտարարէ բարձրաձայն.

Բայց ո՞ր սարն է սեւ ամպերից վախեցել,
Կամ ո՞ր ծովն է քամիներից ցամաքել:

Ձե՞ք փորձուիր հարցնել. —

Երբ ոչ Մոսկուա - սարը սեւ ամպերէն կը վախնայ, ոչ ալ Մոսկուա - ծովը կը ցամքի քամիներէն, ինչո՞ւ կը դողայ... Ազատութենէն։

Կարելի՞ է տեւական խաղաղութիւն, առանց կատարեալ ազատութեան։

ՎԱՀԷ

ԿԸ ՍՏԻՊԷԻՆ ԾԱԽԵԼ ՈՍԿԻ ԱԿՌԱՆԵՐՍ, ՊԱՏԱՌ ՄԸ ՀԱՑ ՃԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կարդալ մեր նոր թերթօնը, « ԱՆՕԹԻ էի », որ սկսաւ այսօր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Գիտութեանց Ակադեմիային նախագահը, աստեղագէտ Վ. Համբարձումեան եւ ուրիշ խորհրդային գիտնական մը, Պ. Նեմիրօ անցագիր ուզած են Մոսկուայի Ֆրանսական դեսպանատունէն, Փարիզ գալու եւ աստեղագիտական համաշխարհային միութեան ժողովին մասնակցելու համար։

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ 22րդ միջազգային համագումարին մասնակցելու համար Թուրքիոյ համալսարանին կողմէ Պոլիս հրաւիրուած է Պ. Արշակ Սաֆրաստեան, որ Լոնտոնէն Մարսէյլ մեկնեցաւ չորեքշաբթի օր։ Արեւելագէտներու վերջին համագումարը տեղի ունեցած էր Փարիզի մէջ, 1948ին։

ԶՕՐ. ԱՅԶԸՆՀԱՈՒՐ, արեւմտեան Եւրոպայի սպարապետը, տեղեկագիր մը ուղղելով Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին, անհրաժեշտ կը գտնէ փութացնել եւ զօրացնել վերազինումը։ « Ես կը հաւատամ թէ Ռուսերը այլուր պիտի դարձնեն իրենց ուշադրութիւնը, եթէ Արեւմտեան Եւրոպան բաւական զօրաւոր ըլլայ։ Կը հաւատամ, թէ Ֆրանսա եւ Գերմանիա հետզհետէ աւելի պիտի մօտենան իրարու »։

ՀԱՅԻ ԹՈՒՆԱՒՈՐՄԱՆ խնդիրը լուսաբանելու համար Փոն - Սէնթ - Էսփրի մեկնեցաւ առողջապահական նախարարութեան ընդհ. քննիչը։ Թունաւորումը մակարոյծ բոյսերու կը վերագրուի։ Յիմարանոց փոխադրուած հիւանդներուն թիւը 33ի հասած է։

ՀԻՆԳ ԵԳԻՊՏԱՑԻ երիտասարդներ, մէկը աղջիկ, որոշեցին ծոմ պահել, մինչեւ որ ջնջուի 1936ի անգլեւեգիպտական դաշնագիրը։

Վեց մահավճիռ Յորդանանի մէջ

Ամմանի զինուորական ատեանը Գշ. օր վերջացուց Ապտուլլահ թագաւորին սպանութեան դատավարութիւնը։ Վեց ամբաստանեալներ մահուան դատապարտուեցան (երկուքը ի բացակայութեան), չորս հոգի ալ անպարտ արձակուեցան (մէկը հռոմէական քահանայ մը)։

Բացակայ մահապարտներն են նախկին գնդապետ Ապտուլլահ էլ Թէլ եւ Մուսա Ահմէտ էլ Էյուպի, որոնք երկուքն ալ Գահիրէ կը բնակին։ Միւս չորս մահապարտները — Տոքթ. Մուսա Ապտուլլահ էլ Հիւսէյնի, Երուսաղէմի նախորդ միւֆթիին զարմիկը, իր եղբայրը՝ Ապէտ Մահմուտ Օքքէ, Զաքարիա Մահմուտ Օքքէ եւ արճարանապետ մը Երուսաղէմէն՝ Ապտէլգատէր Ֆարհատ։ Վերջին երեքը խոստովանեցան իրենց յանցանքը։

Դատապարտեալները վերաքննութեան դիմելու իրաւունք չունին։ Թնամակալը՝ Էմիր Նայիֆ կրնայ հաստատել վճիռը կամ թեթեւցնել։ Եթէ հաստատուի, մահապարտները պիտի կախուին վաղը, ուրբաթ, այն մզկիթին առջեւ ուր սպաննուեցաւ Ապտուլլահ թագաւորը, յուլիս 30ին, երբ աղօթելու կ'երթար։ Մարդասպանը, 21 տարեկան երիտասարդ մըն էր, Մուսթաֆա Աշու, որ սպաննուեցաւ թագաւորին թիկնապահին կողմէ։

Մահապարտներէն գնդ. էլ Թէլ հրամանատարն էր արաբական այն լեգէոնին որ Երուսաղէմը պաշտպանեց Իսրայէլի դէմ, 1948ին։ Ատեն մը վերջ, դժտուած ըլլալով Ապտուլլահ թագաւորին հետ, Եգիպտոս փախաւ։

✕ Հեռագիրը կ'ըսէ թէ աւելի քան քսան վըկաներ լսուեցան դատավարութեան մէջ, որ տեւեց տասը օր։ Ամբաստանեալներէն ոմանք խորապէս յուզուելով բողոքեցին եղած ամբաստանութեանց դէմ։ Ընդհ. դատախազը, Վալիտ Սալահ պէյ, պնդեց թէ կարգ մը ամբաստանեալներ նախապէս գիտէին դաւադրութիւնը եւ դիրք բռնած էին մզկիթէն դուրս, սպանութեան օրը։ Վկայութեան մը համաձայն, Մուսթաֆա Աշու, դերձակ մը որ քաղաքական դաւանանք չունէր, հաւաստիք ստացած էր թէ իրեն վնաս պիտի չգայ, եթէ սպաննէ թագաւորը։

Այս նոյն վկան ըսած էր, — Տոքթ. Մուսա էլ Հիւսէյնի թագաւորին հետ խօսեցաւ 15 վայրկեան սպանութենէն առաջ։ Բայց ոչ Տոքթ. Մուսան ոչ ալ իր զարմիկը՝ Տաւուտ էլ Հիւսէյնի Օմարի մզկիթը մտան։

Ամբաստանեալներէն Ապէտ Մահմուտ Օքքէ փորձեց Ֆարհատի վրայ ձգել յանցանքը. բայց այս վերջինը պատճառելով ըսաւ թէ երկու եղբայրները կ'ուզէին որ ինք ռումբ մը նետէ, թագաւորը սպաննուած ատեն, որպէս զի մարդասպանին հետքը կորսուի։

Զանազան վկաներ պնդեցին թէ գնդ. էլ Թէլ եւ Տոքթ. Մուսան էին դաւադրութեան հեղինակները եւ չատոնց ծրագրած էին սպաննել թագաւորը։

Յորդանանի կառավարութիւնը պահանջեց իրեն յանձնել երկու փախստականները։ Եգիպտոսի դատական նախարարութիւնը կը քննէ խնդիրը։ Գնդ. էլ Թէլ մերժեց իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնները. ըսելով թէ « ծիծաղ կը պատճառեն ինծի »։ Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Եգիպտոս պիտի չյանձնէ երկու մահապարտները։

Տեղական թերթի մը թղթակիցը յատկանշական պարագայ մը կը յիշէ։ Ընդհ. դատախազը պայրանալով պաշտպան փաստաբանի մը առարկութիւններէն, յայտարարեց.

— « Միայն 138 հոգի ձերբակալած ենք։ Եթէ ձերբակալէինք բոլոր պատասխանատուները, բանտարկուած պիտի ըլլար Պաղեստինի ժողովուրդին մեծագոյն մասը »։

50 միլիոն տոլար Եուկոսլաւիոյ

Մ. Նահանգները, Ֆրանսա եւ Անգլիա հաւանեցան 50 միլիոն տոլարի տնտեսական օգնութիւն մը տրամադրել մարեշալ Թիթոյի, զարկ տալու համար անոր աջակցութեան՝ « յանուն ազատ աշխարհի ապահովութեան »։ Եւրոպայի տնտեսական գործակցութեան վարչութիւնը ծանուցանելով այս որոշումը, կ'ըսէ թէ արդէն իսկ 29 միլիոն 800,000 տոլար յատկացուած է Եուկոսլաւիոյ, իբրեւ առաջին կանխավճար, որպէս զի բամպակ, ածուխ եւ պողպատ գնէ։ Մեծն Բրիտանիա յանձն առած է վճարել 11,500,000 տոլար։ Ֆրանսայի բաժինը կը հաշուեն երկու միլիառ ֆրանք։ Առաջին մասնավճարը պիտի ըլլայ 5-6 միլոն տոլար։

Թերթերը կը գրեն թէ Մոսկուայի եւ Թիթոյի յարաբերութեանց խզումէն ի վեր, Մ. Նահանգները 150 միլիոն տոլար տրամադրած են Եուկոսլաւիոյ։

Նոր վարկերուն շնորհիւ, Եուկոսլաւիա պիտի կրնայ հում նիւթեր գնել, ինչպէս եւ տնտեսական եւ ռազմական պիտոյքներ։ Պելկրատի մէջ ալ պաշտօնապէս հրատարակուեցաւ երեք պետու–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼԵՌՆԱՊԱՐԻ ՀԱՅԴՈՒԿ ԶԻՆԱԳՈՐԾԸ

Նուէր ընկ. ՎԱՐԴԱՆ ՇԱՀՊԱԶԻՆ

«Յուսաբեր»ի սոյն թուի յուլիս 14ի համարում տպագրուած տեսայ Դաշնակցութեան հնագոյն ֆետայիներից ընկ. Վարդան Շահպազի մէկ թրժէքաւոր գործը՝ Ալպոմը, որ մեր ընկերը, իր յառաջացեալ տարիքում, պատրաստած եւ նուիրած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 60ամեակին:

Այս կենդանի գործը հպարտութեամբ լեցնում է ամէն հայ մարդու, նաեւ դաշնակցական ընկերոջ սիրտը:

Նկարին կցուած լուսաբանութիւնից իմանում ենք, որ կողքի առաջին պատկերազարդ էջի վրայ՝ վերը փորագրուած են « Հ. Յ. Դ. 1890-1950 », իսկ վարը՝ ճիշտ կեդրոնը՝ Դաշնակցութեան զինանշանը:

Ալպոմի մէջ 300 հազուագիւտ լուսանկարներ դասաւորուած կան. դեռ 300 նկարների էլ տեղ կայ: Ընդամէնը 600 նկարներ պարունակող գործ է Ալպոմը, որ կշռում է 15 քիլօ:

Ալպոմը ղրկուած է Հ. Յ. Դ. Հիւսիսային Ամերիկայի Կ. Կոմիտէին:

Թւում է, թէ այս քրտնաջան եւ յամառ աշխատանքի արգասիքին՝ Ալպոմի զոյգ կողքերը պէտք է եղած լինեն ընտիր եւ ազնիւ փայտից: Մեծութիւնը ի՞նչ չափի վրայ է, նոյնպէս յայտնի չէ:

Ներկայիս ծերունազարդ տարիքում, ընկ. Վարդան Շահպազի այս ձեռնակերտ աշխատանքը, նրա նկարը աչքի առաջ ունենալով, ջերմ հիացում առեղծեց իմ մէջ: Ձիգ ի գործ դրի պատկերացնելու մեր նախկին ֆետայուն, այժմ կքած տարիների բեռի տակ. որպիսի՜ կորով, որպիսի՜ եռանդ ունեցել է իր սիրած կազմակերպութեան 60ամեակին նուիրուած Ալպոմի պատրաստութեան համար: Աչքերի դեռ զօրաւոր տեսողութեամբ, մատների ճարտար շարժումներով յաջողել է քանդակել մի գեղեցիկ գործ:

Տարիներ առաջ նման Ալպոմ պատրաստելու միտք ունեցաւ մեր հանգուցեալ ընկեր Սամսոն Թադէոսեանը: Նա բաւական աշխատեց, հաւաքեց բազմաթիւ նկարներ իր նպատակի իրագործման համար: Սակայն, երկրորդ աշխարհամարտի հետեւանքով, երբ դաշնակից բանակները խուժեցին Իրան եւ Ատրպատականը գրաւման ենթարկուեց խորհրդային զինեալ ուժերի կողմից, Սամսոնը հարկադրաբար ընդհատեց իր աշխատանքը: 1945 թ. մարտին, դեռ պատերազմը չաւարտած, Նա կնքեց իր մահկանացուն, որով անկատար մնաց նրա մտադրութիւնը եւ սկսած աշխատանքը:

Բախտաւոր է այժմ ընկ. Վարդան Շահպազը, որ ներկայիս յաջողել է ի կատար ածել այս գեղեցիկ գործը: Երջանիկ է նաեւ նրանով, որ, Դաշնակցութեան ֆեդայական սերունդի կեանք ապրած, վառօդի եւ գնդակի դաժան պայմաններից անցնելով, կրցած է ստեղծագործել մի կենդանի յուշարձան, տարիների բեռի տակ կքած:

Ի տես ընկերոջ պատրաստած Ալպոմի, յիշեցի 1905 թիւը, մտովին սլացայ Բզնունեաց ծովու երկինքով մինչեւ Ռշտունեաց աշխարհի գիրկը, մինչեւ ամայի եւ աւեր Աղթամարը...

1905 թ. աշնան մի օր էր, երբ առաջին անգամ ճանաչեցի ֆետայի Վարդան Շահպազին Աղթամարայ կղզեակում:

Հանգուցեալ Վանայ Իշխանը, Լեռնապարի շրջանի շրջագայութիւնից յետոյ, իր ֆետայական զինեալ խմբով կղզին եկաւ հանգստանալու եւ հետեւելու կրթական նոր գործի շրջան սկսող դպրոցական աշխատանքներին, ուսուցչական նոր կազմով, թեմի գաւառներից բերած նոր պատանի սերունդով:

Ահա Իշխանի այդ խմբումն էր Վարդան Շահպազը, որ զինական այդ խմբի մէջ ամենից տարեցն էր երեւում, ծաւի աչքերով, կիսագանգուր մազերով, որոնց մէջ սպիտակած թելերը գերակշիռ էին. Նա պարթեւահասակ էր, իրանը ծածկուած էր փամփշտակալների տակ, ուսին ունէր ընտիր մոսին, հրացան, պարանոցից կախ՝ հեռադիտակը: Իշխանի հետ հաստատուն քայլով բարձրանում էին նաւահանգստի ղարիվներից դէպի կղզու բնակութեան շէնքերը: Զոյգին հետեւում էր ֆետայական ամբողջ խումբը, թւով մօտ 12 հոգի: Բոլորն էլ ծաղկահասակ երիտասարդներ, բոլորն էլ Ազատութեան զոհասեղանին յօժարակամ ուխտեալներ:

Այս ընտրեալներից այսօր յիշում եմ Կարկառցի Եղիշը, Կարկառցի Գալուստը (Վոչիկ), Մոկացի Համբարձումը եւ Թոչոնը, Շատախցի Ղարիբը, Ոզմցիներ Բոզօ Տիգրան, Միհրան Թազոյեան (Լաթօ), Նարեկցի Մխոն, Մակուեցի Մեսրոպը, Գանձակեցի Արրատը:

Խմբին հետեւում էր վառվռուն, երկարավարս մի նորատի երիտասարդ, Ռաֆայէլ Երիցեան, որ իր մէջքին կրում էր կաշիէ պայուսակ, լի գրենական - գրագրական պիտոյքներով, նաեւ գրքոյկներով:

Ահա Լեռնապարի յեղափոխական կազմակերպութեան ոգին կազմող Իշխանի ֆետայական այս խումբը պարբերաբար շրջագայութեան մէջ էր Գաւաշ, Շատախ, Մոկս, Կարկառ, Խիզան, Սպարկերտ, մինչեւ Մամրտանք: Վարդանը Իշխանի գլխաւոր գործակիցն էր, անդամ Լեռնապարի Կ. Կոմիտէի:

1905-6 ուսումն. տարեշրջանին, պաշտօնավարելով Աղթամար կղզու միջնակարգի ծրագրով դպրոցում, ամէն անգամ խանդավառ յափշտակութեամբ ականատես էի խմբի յաճախակի այցելութեանց կղզին, ուր գալիս էին գլխաւորապէս հանգստանալու, խմբական խորհրդակցութեան մէջ գծելու ֆետայական շրջագայութեան ուղեգիծ, քննութեան առնելով գիւղական եւ գաւառական կազմ. մարմինների պահանջները եւ այլ խնդիրները:

Այդ թուականի աշնան վերջին, երբ դժուարանցանելի լեռների ու խստաշունչ ձմրան պատճառով, խմբական - ֆետայական շրջագայութիւնները կանգ առին Լեռնապարում, ընկ. Վարդան Շահպազին մենք տեսանք նորից Աղթամարում: Նա այս անգամ զբաղած էր, մեխանիկական շէնքի առաջի յարկի մի սենեակում, զէնքերի նորոգման գործով: Երեւաց, որ նա բաւական հմուտ էր զէնքերի այդ գործում: Երբ մի անգամ այցելեցի նրան իր աշխատանոցում, տեսայ, արդարեւ, որ այդ դետնայարկ սենեակը կոկիկ եւ շատ պարզ երկաթագործ արհեստանոցի վերածուած էր: Ինքն էր ե՛ւ վարպետի, ե՛ւ աշկերտի գործ կատարողը, ամբողջովին նուիրուած խարտոցելու, տաշելու, յարմարեցնելու գործին: Բաւական թւով մարթին, սիւրմալի եւ մոսին հրացաններ կախուած էին պատերից նորոգման համար:

Նա ամբողջ օրը համարեա մեն մենակ աշխատում էր իր պատրաստած զինագործարան աշխատանոցում: Ձեռք առած մի գործ զբաղեցնում էր նրան ժամերով, երբեմն օրերով: Չէր սիրում ձեռքի գործը վար դնել եւ այցելուի հետ զբաղուել խօսակցութեամբ: Այս բոլորի հետ նա հետեւում էր առողջապահութեան եւ մաքրութեան կանոններին. զարմանալի էր թւում, թէ ի՛նչպէս հայդուկային դաժան պայմանների հետ հաշտւում էր:

Նա խստաշունչ ձմրան այդ եղանակին շատ տաք չէր հագնւում, կուրծքը եւ թեւերը միշտ բաց էին: Ուսին քաշում էր մի երկար վերարկու, որ զինուորականների շինելի նմանութիւն ունէր Կղզու բնակիչներս մեծ զարմանքով դիտում էինք, երբ մեր զինագործը, իր աշխատանոցից դուրս գալով, գնում էր կղզու նաւահանգստի ծովափը, սառը ջրի լոգանք կատարելու: Նա այս լոգանքը շաբաթուայ մէջ կանոնաւորաբար մի քանի անգամ կատարում էր, հաշուի չառնելով խստաշունչ ցուրտը, տեղացող ձիւնը, կամ ծովի փոթորկայոյզ լինելը շատ անգամ:

Ձմրան ամբողջ ընթացքին նա ոչ մէկ անգամ անհանգստութիւն, հիւանդութիւն չունեցաւ, որ պատճառ դառնար նրա ֆիզիքական տկարութեան: Այլ, ընդհակառակն, միշտ ամրակազմ, միշտ առոյգ ու ժիր գործում էր եւ շարունակում զէնքերի նորոգման ապերախտ եւ մաշող աշխատանքը:

Գարնան մի օր էլ տեսանք, որ Վարդան Շահպազը փակեց իր արհեստանոցը, հաւաքեց գործիքները եւ մեկնեց դէպի Կարկառ:

Յաջորդ տարին նա այլ եւս Լեռնապարում չէր: Նա տարբեր գործով մեկնել էր արտասահման:

Այդ ժամանակից մօտաւորապէս 45 տարիներ անց, անսահման բերկրանք զգացի «Յուսաբեր»ում կարդալով նրա ձեռնակերտ Ալպոմի մասին:

Թող երկինք պարգեւէ դեռ երկա՜ր եւ քաջառողջ տարիներ Լեռնապարի ֆետայի - հայդուկ զինագործին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ալեփառ զինուորագրեալին, ընկեր Վարդան Շահպազին...

Հ. ԿՈՍՈՅԵԱՆ

ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄ ԿԵԴՐ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ

Անցեալ տարի այս սիւնակներուն մէջ ազգապահպանման հարցին շուրջ մտածումներս յայտնած ատեն, մատնանշելէ վերջ կեդր. կազմակերպութեան մը պակասը, ամփոփուելով Լիոնի շրջանին վրայ, տուած էի ծրագրուած աշխատանքներու մէկ պատկերը:

Այնուհետեւ բազմաթիւ կարծիքներ յայտնուեցան նոյն հարցին շուրջ, — ազգապահպանումը՝ տունէն, դպրոցներ եւ գիշերային դասընթացքներ, եկեղեցւոյ հրաշագործ դերը, երկրորդական վարժարաններ, տնտեսական ընկերակցութիւններ եւ այլն:

Կարելի է դեռ երկարել շարքը, առանց գործնական ելքի մը յանգելու:

Իմ կարծիքով, միշտ ալ կէս ճամբան պիտի մնանք, եթէ չունենանք արեւմտեան Եւրոպայի թեմական կազմակերպութիւնը, թէեւ կանոնագրի նախագիծ մըն ալ պատրաստուած էր: Ատոր համար էր որ, յուսահատ՝ հեռաւոր սուրբերէն, կ'առաջարկէի երեք շրջաններու բաժնել Ֆրանսահայ գաղութը, հիւսիսային, կեդրոնական եւ հարաւային, յետոյ անոնց ներկայացուցիչներով կազմելու համար Կեդր. Խորհուրդը, որ կրնայ թեւերը տարածել քիչ մը աւելի հեռուները:

Անդրադառնալով մեր շրջանին, Լիոնի Ազգ. վարչութիւնը կ'առաջադրէ իր ներկայացուցիչներով այցելութիւններ սարքել շրջանի գաւառները, որպէս զի տեղւոյն վրայ ստեղծէ ազգընտիր մարմիններ — ուր որ չկան — իսկ եղածներու հետ սերտ կապեր հաստատէ, պարբերական շրջանային ժողովներով:

Մեր ծրագիրներուն գործադրութեան մէջ գործօն դեր կրնայ կատարել հայ կինը, քանի որ ա՛ն մեր պատմութեան լայնքին ու երկայնքին կատարած է հրաշքի նման գործեր:

Առանց խրելու պատմութեան խորը, միայն ժամանակակից շրջանի կիներուն բեղնաւոր գործակցութիւնը բաւական է համոզելու թէ օգտակար առաջադրութեանց գործադրութիւնը մեծ չափով պիտի դիւրանայ: « Ուր եղեւ կին իմացեալ անդ եղեւ տուն կատարեալ »: Էգ թռչունն է բոյն շինողը, կ'ըսէ առածը: Կինն է որ կը ներշնչէ ու կը մղէ ամուսինը ծառայութեան եւ նուիրումի, օրինակ գթութեան, կազմակերպութեան գործը առաւելապէս հայ կնոջ գործն է:

Այս համոզումով կը խորհուի կազմել ազգ. խնամակալութիւն մը, գործակցութեամբ Աղքատախնամի, Կրթասիրաց եւ Եկեղեցասիրաց օժանդակ յանձնախումբերու: Աշխատանքի բաժանումով իւրաքանչիւր թաղի մէջ անոնք պիտի յաջողին ցնցել, արթնութեան հրաւիրել բոլոր մայրերը որպէս զի իրենց գորովալից թելադրութեամբ կապեն նախ երկսեռ երիտասարդութիւնը մեր ղարաւոր մշակոյթի, անմահ Նկեղեցիին եւ իրերօգնութեան առաքինութեանց:

Կը հաւատամ թէ նոյն իսկ Ազգային տունը հաստատելու հրամայական գործին մէջ անոնք կրնան զօրավիգ հանդիսանալ մեծ չափով. Տէսիկրնան զօրավիգ... Տեսնենք: եկեղեցիներու հիմնադիրները քանի մը եկեղեցասէր տիկիններ էին միայն: Իսկ Լիոնը հակառակ բարեկեցիկ բազմահայ կեդրոն մը ըլլալուն, վարձու խարխուլ սրահի մը մէջ կը շարունակէ կատարել իր ծիսական արարողութիւնը: Այս վիճակը պէտք է վերջ գտնէ: Կը հաւատամ թէ ազգային արժանապատուութեան զգացումը դեռ չէ մեռած մեր պատուական ժողովուրդին մէջ եւ այն է որ ի վերջոյ պիտի կրնայ ձեւ ու մարմին տալ մեր առաջադրութեանց:

Անցնելով պարտականութեանց սահմանաւորումին, Կրթասիրացը կը մշակէ համաձայն տեղական պայմաններուն ընդհանուր ուղեգիծը հրակելու, քաջալերելու եւ կազմակերպելու համար բոլոր կրթական ձեռնարկները,—կազմակերպել հըրապարակային դասախօսութիւններ, հաստատել ակումբ մը մեր երիտասարդութիւնը պարասրահներու ապականիչ մթնոլորտէն հեռացնելու եւ խանդավառելու համար զանոնք հայրենիքի հրաշագործ վերելքով եւ ժողովուրդին մէջ գրական ճաշակը զարգացնելու համար:

Եկեղեցասիրացը կը նուիրուի Ազգային տան հաստատման վեհ գործին: Ժամանակն է այլ եւս թօթափելու ընդհանուր թմրութիւնը: Ազատ սամիջավայրին ընծայած կարելիութիւններէն օգտուելով ինքնաբաւ դառնալէ վերջ իբր ազգային հաւաքականութեան, պահն է անյապաղ հաստատելու մեր ազգային բոյնը:

Պիտի ըսուի թերեւս թէ յայտնուած գեղեցիկ ծրագիրներու իրականացումը դրամի կը կարօտի, ճիշտ է, սակայն ե՞րբ հայ անհատը ինքզինքը չէ նկատած ազգին բաղկացուցիչ մէկ մասը, ու անտեսած է իր հարկատուի պարտքը: Ինչո՞ւ ազգային տուրքի եղանակը չի կիրարկուիր բազմահոծ այս գաղութին մէջ:

Փորձառաբար համոզուած եմ որ իւրաքանչիւր անհատ միշտ ալ տրամադիր է եղած օգնելու ըստ իր կարողութեան, աղքօգուտ որ եւ է ձեռնարկի եւ նիւթապաշտ ժլատներու կողքին կա՛յ հայ ժողովուրդը, զոհաբերուելու առաքինութեամբ օժտուած: Իր լումաներով հոյակապ տաճարներ է կանգնած ու կը կանգնէ այսօր ալ: Մընաց որ բարեբախտաբար չեն պակսիր նաեւ բարերարներ որոնք իմաստութիւնը կ'ունենան իրենց հարստութեան մէկ մասը վերածելու յաւիտենական հարստութեան: Ժամանակակից մխիթարական երեւոյթ մը չէ՞ր Ներգաղթի եւ Ազգային Դատի պաշտպանութեան համար եղած նըւիրատուութեանց ինքնաբուխ յայտնաբերումը մեր ժողովուրդին կողմէ:

Վարանիլ ու տատամսիլ ոճիր է այլեւս. գիտակցութիւմն ունենանք թէ ապագախրումի մէջ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴՈՒԻՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

(Ամփոփուած Սով. Հայաստան ամսագրէն)

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է ճարտարապետական թեկնածու Վ. Յարութիւնեանի « Դուինի 5-7րդ դարերու ճարտարապետական Յուշարձաններըը » խորագրով աշխատութիւնը: Գրքին մէջ հաւաքուած, նկարագրուած եւ ուրուագծուած են հին Հայաստանի մայրաքաղաքին՝ Դուինի Ե.—Է. դարերու ճարտարապետական յուշարձանները:

Հին եւ միջնադարեան Հայաստանի մայրաքաղաքին՝ Դուինի յուշարձանները յայտնաբերուած են գլխաւորապէս ՍՍՌՄ Գիտութիւններու Ակադեմիայի հայկական բաժնի պատմութեան Ինստիտուտի կողմէ 1937-39ի կատարուած պեղումներու ընթացքին: Պեղումներու ժամանակ երեւան ելած արժէքաւոր հնագիտական նիւթերը նոր լոյս կը սփռեն Հայաստանի եւ դրացի երկիրներու պատմութեան վրայ, որովհետեւ այդ ճարտարապետական յուշարձանները կրնան զգալապէս օգնել, Հայաստանի եւ դրացի ժողովուրդներու մշակութային յարաբերութեանց խնդիրները լուսաբանելու համար:

Մէջտեղ ելած ճարտարապետական բեկորները, որոնց վրայ նշմարուած են հելլենական ճարտարապետութեան գիծեր — ցոյց կուտան թէ Դուինի ամէնէն հին ժամանակաշրջանին ճարտարապետութեան վրայ ազդեցութիւն է ունեցած Հայաստանի հին մայրաքաղաքին՝ Արտաշատի ճարտարապետութիւնը:

Այս վերջինը, ինչպէս յայտնի է, եղած է երկրորդ դարու (Ք. ա.) բարգաւաճ հայկական մշակոյթի կեդրոնը:

Առանձին ճարտարապետական բեկորներու ձեւաւորման « մոթիֆ »ները ցոյց կուտան որ Դուինի մէջ գոյութիւն ունէր ճարտարապետական ինքնուրոյն դպրոց մը:

Դուինի պատրիարքական ապարանքի մնացորդներու յայտնուիլը մեծապէս հետաքրքրական է իր յատակագիծերու, խոյակներու եւ խարիսխներու մանրամասնիկներով...

Դուինի եւ շրջականերու մէջ գտնուած ճարտարապետական բեկորները կը վկայեն որ տակաւին կանգուն չպեղուած շէնքերու մնացորդներ, որոնք շատ մեծ նշանակութիւնը ունին հայկ. ճարտարապետութեան ուսումնասիրութեան համար:

Այս գիրքին հեղինակը, Վ. Յարութիւնեան արժէքաւոր աշխատանք մը կատարած է: Ան իր գործին մէջ տուեր է նախ Դուինի մասին եղած

գրական նիւթերը, Դուինի զարգացման պատմական հանգրուանները, որոնք կապ ունեցած են քաղաքին շինարարութեան հետ, Դուինի գիրքը, անոր աւերակներու վիճակը եւ պեղումները եւ յետոյ նկարագրած է ճարտարապետական յուշարձանները,— Ս. Գրիգորի կաթողիկէն, պատրիարքական ապարանքը, հեկայական յուշարձանները եւ ճարտարապետական բազմաթիւ բեկորները:

Գիրքին մէջ զետեղուած են հեղինակին կողմէ կատարուած չափագրութիւններու նկարները ինչպէս նաեւ հայկ. Ս.Ս.Ռ. Գիտութիւններու Ակադեմիայի պատմական թանգարանի բոլոր այն նկարները որոնք կը վերաբերին Դուինի պեղումներուն:

ենք, քանի ուշանայ այնքան պիտի խրինք ու պիտի դժուարանայ մեր ելքը:

Եզրակացնելով եւ անցնելով ընդհ. ծրագրին, եթէ մենք յաջողինք կեդրոնական Ֆրանսայի շրջանը բաղձալի կազմակերպուած վիճակով օգտակարել, Մարսէյլը որ արդէն իսկ պահած է իր շրջանային կազմակերպեալ վիճակը, կրնայ վերանորոգուիլ:

Կազմակերպական ոգի՛ շարժում եւ կամք կրնան հրաշք գործել: Կատարենք մեր պարտքը:

ՅԱԿՈԲ Գ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Գաղութէ Գաղութ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Աթէնքի « Ազատ Օր »ին թղթակիցը, Գ. Տիգրան Արշակունի վերջերս Կիպրոս այցելած ըլլալով, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Գաղութը մեծ մասով հաստատուած է 1921-ին: Ընդհանրապէս Կիլիկիոյ շրջանէն ըլլալով շատեր թրքախօս են, ինչ որ կ'ազդէ նաեւ նոր սերունդին վրայ:

Կղզիին հայութիւնը բարեկեցիկ է մեծ մասով: Կան ճոխ տուներու եւ ինքնաշարժերու տէր բաւական թիւով Հայեր, որոնք կ'օգնեն դպրոցին ու եկեղեցիին: Մօտ 4,000նոց այս գաղութը տնտեսապէս ապահով է եւ աղքատներուն թիւը աննշան:

Կիպրոսի գլխաւոր չորս քաղաքներուն մէջ կան հայկական դպրոցներ: Նիկոսիոյ եւ Լառնաքայի դպրոցները ունին Ցական դասարան: Իսկ Լիմասոլի եւ Ֆամակուսթայի կրթարանները աւելի պակաս:

Ազգ. վարժարաններէն վերջ ուսանողներ օտար վարժարաններու մէջ կ'ուսանին յունարէն, անգլերէն եւ ֆրանսերէն: Դպրոցներու ելեւմուտքին 75 առ հարիւրը կը հոգայ կառավարութիւնը, մնացեալ 25 առ հարիւրը կը ճարուի աշակերտներու թոշակներէն: Ուսուցիչները լաւ վճարուած են 12 ամսուան համար: Երբեմն բացառիկ նուէրներ եւս կը տրուի:

Նիկոսիայի եւ Լառնաքայի եկեղեցիները ունին մնայուն քահանաներ: Իսկ միւս երկու քաղաքները իրենց հոգեւոր պէտքերը կը հոգան այցելու քահանաներով: Եկեղեցւոյ պիւտճէն ապահովուած է Ս. Մակար վանքի կալուածներու հասոյթով, տարեկան 2,000 սթերլին:

Այս կալուածներէն զատ ազգը արժէքաւոր տուներ եւ խանութներ ունի Նիկոսիոյ եւ Լառնաքայի մէջ:

« Երիտ. Միութիւն »ը եւ « Հայ Ակումբ »ը որոշ համակրանք ունին Դաշնակցութեան հանդէպ: Կանոնաւորապէս կը տօնեն Մայիս 28ը, Ապրիլ 24 եւ ուրիշ ազգ. տօներ:

Միւս գաղութներու նման հոս ալ իրարու դէմ լարուած հոսանքներ կան, «Համա» կամ «Հակա»:

1945ի Ներգաղթի օրերուն հիմնուած էր «Հայաստանի բարեկամներ »՝անունով կազմակերպութիւն մը, որուն նպատակն էր պայքարիլ Դաշնակցութեան դէմ եւ ձեռք առնել եկեղեցական եւ կրթական գործը: Այս նպատակով ալ լոյս ընծայեցին « Նոր Արաքս » անուն շաբաթաթերթ մը, որ քանի մը տարուան կարճ կեանք մը ունեցաւ: Անշուշտ « Ներգաղթ »ի պատրուակով շորթուած գումարները ցամքած ըլլալով:

Այս « բարեկամներու » շարքերը կը լեցնեն Մելգոնեան հաստատութեան ուսուցիչները, զանազան քոլեճականներ եւ « Փալճի »ներ, որոնք կը շարունակեն իրենց ազատ պայքարը: Ոմանք նոյն իսկ հանեցին իրենց զաւակները ազգ. վարժարաններէն, ապացուցանելու համար իրենց « հայասատանասիրութիւնը »:

Մելգոնեան հաստատութեան շէնքը միայն կ'արժէ 80,000 ոսկի, իսկ տարեկան ելեւմուտքը 10,000 ոսկի: Անգլ. կառավարութիւնն ալ իր կողմէ պատկառելի գումար մը կը վճարէ անգլիական մշակոյթի զարգացման համար:

Մարզական կեանքը լաւ կազմակերպուած է:

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Լոս Անճելէսի մէջ (Քալիֆորնիա), նախաձեռնութեամբ հայ դերասանուհիներու: Տիկին Ազնիւ Անդրանիկ ուղերձով մը իր հիացումը յայտնած է վաստակաւոր արուեստագէտին: Խօսած է նաեւ Գ. Էջմիածնեցի, իսկ գեղարուեստական յայտագիրը գեղեցիկ կերպով գործադրուած է ներկայ արուեստագիտուհիներու եւ Նոր Հայաստանեան երգողներու եւ պարողներու կողմէ: Ներկայ եղած են 200 հոգիէ աւելի արուեստասէրներ, որոնք միշտ ալ գիտցած են գնահատել թատրոնին եւ անոր ծառայողներուն կարեւոր բաժինը հայ մշակոյթի զարգացման մէջ, որոնց կարգին Աշօ Շահխաթունիի պատուաբեր բաժինը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԵՐԵԼՔ ՑԱՅՐԱՐԱՏ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն (20 օգոստոս).—

Տեղակալ Ճէվատ Կէօքմէնօղլուի հրամանատարութեամբ տեղակալ Մինիւր Քըսայէ, բժիշկ հարիւրապետ Քէմալ Կիւմիւշճիւէ եւ 105 զինուորներէ բաղկացեալ արշաւախումբ մը այսօր ժամը 5.45ին ճամբայ ելաւ Արարատ լերան սառնապատ կատարը բարձրանալու համար:

Մ. ՔԵՄԱԼԻ ԱՐՁԱՆԻՆ ԱՉՔԵՐԸ ԿԸ ՓՈՐԵՆ

Թիճանիններու ձերբակալութենէն վերջատենէ մը ի վեր դադրած էին Աթաթիւրքի կիսանդրիներուն դէմ գործուած յարձակումները: Այսօր Անգարայի մէջ նոր յարձակում մը պատահեցաւ: Հալքի շէնքին պատին աղբիւրին վրայ քարէ շինուած Աթաթիւրքի կիսանդրիին աչքերը դանակով փորուեցան եւ զանազան տեղերն ալ խորտակուեցան: Դէպքը մեծ յուզում պատճառեց եւ իսկոյն հաղորդուեցաւ իշխանութեանց:

Կ'ըսուի թէ այս յարձակումը գործուած է ոչ թէ Թիճանի աղանդաւորներուն, այլ ծայրայեղ կուսակցականներու կողմէ:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԵՒԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

Այդ առաւօտ ես արթնացայ թարմ, պայծառ գլխով: Մի տարօրինակ թեթեւութիւն էի զգում: Նախորդ օրը գրեթէ ոչինչ էի կերել, ինչպէս նաեւ ամբողջ այս շաբաթուայ ընթացքին: Սուրճն էր եղել մեծ մասով իմ սնունդը:

Կէսօրին ինձ սպասում էր մի նոր անակնկալ: Հարկադրուած էի ձգել պանդոկս: Պանդոկատէրը երկար ժամանակ հանդուրժել էր իմ ներկայութիւնը պանդոկում: Տօշափելի մէկ գումար պարտք էի իրեն իբրեւ յետնեալ վարձք:

Այն ինչ երկար ժամանակ ակնդէտ սպասում էի, պատահեցաւ այսօր: Ոչինչ ունէի գրաւ ձգելու համար: Ժամանակի ընթացքին ինչ որ արժէքաւոր էր՝ ծախել էի արդէն, — ժամացոյց, վերարկու, ճամպրուկ, գրքեր:

Յատկապէս դժուար էր եղել ինձ, բաժանուել գրքերիցս: Մնում էին այժմ միայն յուշերիս տետրակները: Նրանք էլ ես չէի ցանկանում տանել հետս — թո՛ղ պանդոկապետը տէր դառնայ անցած, երբեմնի երջանիկ օրերիս յիշողութեանց:

Պանդոկի սպասաւորը անարժէք չիչերի հետ միասին կը ծախի նաեւ իմ տետրակները. է՛հ, թո՛ղ ծախէ, հո՛գս:

Կային բաներ որոնցից բաժանուելը ծանր էր ինձ համար, ինչպէս « ժիլէտ » ածելիս, վրձինս եւ մէկ կտոր օճառը: Գնել էի Կլինյանքուրի շուկայում հինգ ֆրանքի: Չէի կրնար չածիլուել, — միակ պերճանքը, որ ինձ դեռ կարող էի թոյլ տալ: Նաեւ օձիքներս կարեւոր էին: Լուանում էի պաղ ջրով ու տպաւորութիւն ձգելու համար թէ արդուկուած են, դեռ խոնաւ, փակցնում էի հայելիին ու սպասում չորանալուն, երբ նրանք վար էին թափւում, ինչպէս հասած պտուղները ծառերից:

Տարաժամում էր, պէտք է հեռանայի պանդոկից, թէեւ տեղապարելու որ եւ է առիթ չունէի, գնալիք տեղ չունէի:

Արեւի շողը, սահելով թանձր վարագոյրի ետեւից, բեկուելով, ոսկի փոշի ցանելով, ողողեց սենեակիս սփռոցը, գնաց թառեց ջուրով լեցուն բաժակի վրայ ու ջերմութիւն սփռեց սենեակի մէջ: Վերջին անգամ ակնարկ նետեցի սենեակիս վրայ: Պատերից կախուած էին մնացել հարազատներիս նկարները, նկարուած « սիրող » լուսանկարչի կողմից. ուզեցի վար առնել պատից, հետս տանել, բայց գրգռուած բուռն կատաղութիւնից որոշեցի չվերցնել ոչինչ: Նրանք սեփականութիւնն էին այն կեանքին, որ այսօրուանից սկսած արդէն գոյութիւն չունէր ինձ համար:

Յիշողութիւնները եւ կապուածութիւնը որոշ իրերի հետ կարող են ունենալ այն մարդիկ, որոնք ծածք ու ապաստարան ունեն, իսկ ե՞ս. ես պարտաւոր էի այսօրուանից փոխել իմ ամբողջ էութիւնը, ներաշխարհը: Պէտք է զոհէկանայի, մեռցնէի արտայայտութիւնը զգացումների ամէնէն վտանգաւորին՝ խղճահարութեան իմ անձիս հանդէպ: Պէտք է փոխուէի...

Դանդաղ քայլերով վար իջայ պանդոկի գրասենեակը, յանձնեցի բանալիները եւ զուսպ հրաժեշտ տուի պանդոկապետին: Սպասուհին երեւաց գաղտագողի դրան առջեւ, կարեկցութեամբ նայեց ինձ, ուզեց ձեռքը մեկնել ինձ, սակայն վարանեցաւ...

Դուրս թռայ փողոց: Արեւի ջերմութիւնը եւ համատարած մաքրութիւնը կազդուրեցին ինձ: Դուրսի կեանքը ընթանում էր հաւասար, անփոփոխելի իր ընթացքով: Խանութները շարունակում էին իրենց առեւտուրը:

Հաստամարմին բանջարավաճառներ, գոգնոցների քղանցքը ծալած, կանգնած էին իրենց սայլակների առջեւ: Սայլակների վրայ լեռնացած էին բանջարեղէնները, ընդեղէնները ու կոյտերը գըլւարթ ելակների: Օդի մէջ լսւում էին զանազան բացագանչութիւններ:

Անցորդները աճապարելով կամ յամրօրէն գընում էին գործի: Ակամայ ես ալ ենթարկուեցայ այդ ընթացքին եւ շարժուեցի արագ - արագ:

Ես քայլեցի երկար ժամանակ, դառնալով մէկ փողոցից միւսը, կանգ էի առնում խանութների առջեւ, քննում, զննում: Ուշադրութիւնս գրաւեց փողկապների խանութի մէկ ցուցափեղկ: Մտովի չափում, ձեւում էի, գտնելով այս մէկը շատ պերճ, միւսը, թէեւ փայլուն, բայց անճաշակ, համեմատում էի գոյները:

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

թեանց համաձայնութիւնը։ Տրամադրուած վարկերուն մեծագոյն մասը պիտի յատկացուի ճամբաներու, երկաթուղիներու, կամուրջներու եւն. շինութեան։ Անհրաժեշտ նախանիւթերն են, — հիւսուածեղէն, կաշի, ածուխ եւն.։

Ֆրանսայի ներքին կեանքը

Ազգ. ժողովը նորէն յետաձգեց դպրոցական օրինագծին քննութիւնը, իբրեւ հետեւանք ընդդիմադիր խմբակցութեան բողոքներուն։

Երեքշաբթի օր, չորս ժամուան վիճաբանութենէ մը վերջ, ժողովը 221ի դէմ 391 ձայնով մերժեց խմբակցութեանց վարիչներուն մշակած օրակարգը, որ կը տրամադրէր ամէն օր երեք նիստ գումարել մինչեւ կիրակի կամ երկուշաբթի, քննելու համար կառավարութեան օրինագիծները՝ դպրոցական թոշակի եւ ընկերային ապահովութեան մասին։ Խմբակցութեանց վարիչները նորէն ժողովի հրաւիրուած էին երէկ, չորեքշաբթի, ուրիշ օրակարգ մը պատրաստելու համար։

Ազգ. ժողովի երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ դպրոցական օրինագծին քննութեան ընդդիմացան ընկերվարականները, համայնավարները եւ զօր. տը Կոլի կուսակիցները։ Այս վերջինները համաձայն են որ պետական նպաստ յատկացուի կաթոլիկ դպրոցներուն, բայց հակառակ են կառավարութեան առաջարկած եղանակին։ Ընկերվարականները եւ համայնավարները առաջարկեցին յետաձգել օրինագծին քննութիւնը, եւ նախ նկատի առնել աշխատավարձքի եւ գիներու խնդիրը։ Զօր. տը Կոլի կուսակիցները եւ համայնավարները պահանջեցին ամէնէն առաջ քննել կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը։

Բոլոր բանաձեւերն ալ մերժուեցան։ Վարչապետը մերժեց արտաքին քաղաքականութեան վիճաբանութիւնը, Ուաշինկթընի, Սան Ֆրանչիսքոյի եւ Օթթավայի յառաջիկայ համագումարներէն առաջ։ Ըսաւ թէ խորհրդարանը պիտի կրնայ յարմար առենին վաւերացնել կամ ժխտել, եթէ կառավարութիւնը միջազգային յանձնառութիւններ ստանձնէ այդ համագումարներուն մէջ։

× Երեքշաբթի օրուան վիճաբանութեանց ընթացքին, ընկերվարական ներկայացուցիչը, Պ. Փինօ, յայտարարեց թէ «դպրոցական հարցին վիճաբանութիւնը կրնայ խորտակել մեծամասնութիւնը»։

× Կարգ մը թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, յառաջիկայ միջազգային համագումարներուն մէջ Ֆրանսա պիտի ընդունի. — 1) Գերմանական զօրաբաժիններու եւ սպայակոյտի մը ստեղծումը, — 2) Յունաստանի եւ Թուրքիոյ անդամակցութիւնը Ատլանտեան դաշինքին. — 3) Մ. Նահանգներուն եւ Սպանիոյ զինակցութիւնը։ Բայց, պիտի պահանջէ. — 1) Աւելի մեծ վարկեր վերազինման համար. — 2) Յաւելուածական օգնութիւն Հնդկաչինի մէջ.— 3) Մեծագումար վարկեր՝ օդակայաններու շինութեան համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԵԻՐԱՆԵԱՆ ՎԷՃԻՆ լուծման ելք մը գտնելու համար, միշտ կը սպասուի Թէհրանի նոր ձեռնարկին։ Նախագահ Թրումընի խորհրդականը, Պ. Հէրիմըն, դարձեալ յայտարարեց թէ ելք մը պիտի գտնուի, երբ կիրքերը մեղմանան։ Այժմ հաշտարար միջնորդի դերը կը կատարէ Թէհրանի ամերիկեան դեսպանը, Պ. Կրէտի, որ երէկ Շահին եւ վարչապետին պիտի դիմէր, նոր բանակցութեանց ճամբան հարթելու համար։ Դեսպանը պիտի ջանայ համոզել երկուքն ալ թէ՝ տագնապին շարունակութիւնը կրնայ խրախուսել համայնավարները։ Պ. Հէրիմընի կարծիքով, Թէհրան չուզեր օգնութիւն խնդրել Մ. Միութենէն։ Միւս կողմէ, չափազանց երկար եւ բազմածախս ձեռնարկ մը կը համարուի նաւթուղի մը մինչեւ Արպատական։ — Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ ընդդիմադիր մամուլը սաստկացուցած է իր պայքարը Տոքթ. Մոսատեղի դէմ։ Իսկ վարչապետին թերթը, «Շահէտ», կը պահանջէ փակել բոլոր բրիտանական հիւպատոսարանները, բացի Թէհրանէն։

ՔՈՐԷԱՅԻ դաշնակից ուժերուն ընդհ. հրամանատարը, զօր. Րիճուէյ, մերժեց նոր քննութիւն մը կատարել կարմիրներու ամբաստանութեանց մասին։ — Ի հարկին պիտի պահանջէ որ ուրիշ քաղաք մը նշանակուի, զինադադարի բանակցութեանց համար։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Նախագահը, Պ. Թրումըն, պաշտ ընդունելութիւն մը ըրաւ Զելանտայի նոր դեսպանին, Պ. Փրոշազքայի, դիտել տալով թէ կը սպասէն որ ազատ արձակուի ամերիկացի թղթակիցը, Օթիս։ Այս առթիւ ըսաւ նաեւ թէ սպաննուած է Չեխոսլովաքիոյ նախորդ արտաքին նախարարը, Պ. Եան Մասարիք, եւ ոչ թէ անձնասպան եղած — եւ թէ այդ օրէն ի վեր խանգարուեցան յարաբերութիւնները երկու երկիրներուն միջեւ։

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Թերթ պիտի չստանան բոլոր այն բաժանորդները որոնց հաշիւ ղրկուած է եւ չեն պատասխանած։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ստիպողաբար կ'ուզէ monitricesներ սեպտեմբեր ամսուան համար։

× Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի օդափոխութեան կայանին մէջ սեպտեմբեր ամսուան համար քանի մը տրամադրելի տեղեր կան։

Երկու խնդիրներուն համար ալ դիմել. — Տիկին Թաղէոսեանի, 5, Rue Meyran, Paris (9)։ Téléphone : TRUdaine 27-35։

× Մարսէյլի խումբը կը վերադառնայ օգոստոս 30ին։ Լիոնի խումբը կը մեկնի սեպտ. 1ին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Աւետիս Յովհաննէսեան - Ասլանեան (Թէհրանէն) կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15, Rue Jean-Goujon, յետ պատարագի, իր ողբացեալ կնոջ՝

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ - ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները։ Ցաւակցութիւնները եկեղեցին։

Իսկ երեկոյեան ժամը 5էն սկսեալ Պ. Գարեգին Յովհաննէսեանի բնակարանը, 83, Rue de Dunkerque (9e)։

Դաշտահանդէս Մեօտոնի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ա. ՄԻՆԱՍԵԱՆ Ենթակոմիտէի։

Կիրակի (2 սեպտեմբեր) Meudonի անտառը, «Գլպուլ»ի աղբիւրին մօտ։

Ընտանեկան հաճելի ժամանց։ Խմիչքներ՝ տեղւոյն վրայ։

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը։

Օթոքարները կը մեկնին առաւօտուն ժամը ճիշդ 8ուկէսին։ Հաւաքատեղի՝ Place de la Mairie Boulevard Carnot եւ Petit-Pont։

Մեծ Պարահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Գուլվար Օտտոյի «ԽԱՏԻՍԵԱՆ» եւ Սէնթ Անթուանի «ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ» խումբերու, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս Էրմիթաժի սրահին մէջ (Ermitage, Plateau de la Viste)։

Կը խօսի ընկ. Հ. ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ։

Պիտի ներկայացուի խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը։

Տոմսերը ապահովել այժմէն Նոր Սեբաստիոյ անդամներէն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» Ենթակոմիտէի (Սէնթ - Անթուան) ընկերական ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Պ. Թորոսի սրճարանը։ Խիստ կարեւոր։ Ճշդապահ ըլլալ։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Աճարոնեան ակումբը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ Ազգ. Միութիւնը կը խնդրէ ծանուցանել թէ Պոլսահայ ծանօթ երգչուհի Օր. Արմենուհի Խակիեան, այս կիրակի պիտի մասնակցի եկեղեցական երգեցողութեանց, մասնաւորապէս երգելով «Տէր Ողորմեա»ն։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴԻ Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի անդամա-համակրական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, հայրենակից Յ. Թորոսեանի բնակարանին մէջ։ Խիստ կարեւոր հարցեր. — 1) Զեկուցում եւ հաշուետուութիւն Պատգ. ժողովի. — 2) Վարչական ընտրութիւն, եւն.։ Սիրով կը հրաւիրուին նաեւ ոչ-անդամ Խարբերդցիները անխտիր։

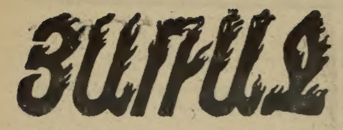
ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ. — Թորոս Մալխասեան եւ Աղաւնի Ալեանաքեան, որոնք, կը կարծուի թէ 1922էն վերջ մեկնած են Պոլսէն եւ հաստատուած Ֆրանսա։ Փնտռողն է՝ իրենց եղբօր՝ Յարութիւն Մալխասեանի որդին՝ Նիկողոս Մալխասեան։ Տեղեկացնել հետեւեալ հասցէով. — Vartan Minassian Odos Katsoni 11 — Terma Hippokratous. Athènes-Grèce.

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 31 AOUT 1951 Ուրբաթ 31 Օգոստոս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6547 - Նոր շրջան թիւ 1958

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՐ ԱՑՍՊԷՍ, ՊԱՐՈՆՆԵՐ

Անդադար պիտի յիշեցնենք տարրական պարտականութիւն մը.— հում նիւթեր հաւաքել գաղութի կեանքէն: Բոլոր գաղութներու կեանքէն: Ի՛նչ համրանք ալ ունենան:

Այդ նիւթերը անհրաժեշտ են ոչ միայն խարխափումներէ խուսափելու, այլեւ աշխուժացնելու համար մեր հանրային գործունէութիւնը: Բոլոր ճակատներուն վրայ:

Ի՞նչպէս կրնաս ծրագիրներ մշակել եւ կազմակերպութիւններ ստեղծել, երբ չես գիտեր իրական վիճակը: Երբ խախուտ են գիտելիքներդ, զանազանելու համար սեւն ու ճերմակը:

Չի բաւեր գրել եւ պարծենալ, — Այս ունինք, այն ունինք: Մեծ ողբերգութիւն կը տիրէ գաղութին մէջ:

Պէտք է յստակօրէն գիտնանք թէ ի՛նչ ունինք:

Պէտք է ապացուցանել թէ իրական է ողբերգութիւնը եւ ոչ թէ խաբուսիկ երեւոյթ մը, որ երեւան կուգայ հանդիսաւոր առիթներու մէջ:

Եւ մանաւանդ, պէտք է չօշափելի փաստեր ներկայացնել երիտասարդական չարժումի մասին:

Ի՞նչ կ'արժէ որ եւ է շարժումնե, երբ երիտասարդութիւնը իր բացակայութեամբ կը փայլի:

Ինչպէս մարդիկը, հանրային ուժերն ալ շուտ կը մաշին օտարութեան ժխորին, չնչասպառ ելեւէջներուն մէջ:

Ջմոռնանք թէ ահագին անջրպետ մը բացուեցաւ երէկուան եւ այսօրուան միջեւ, վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին: Եւ դեռ պիտի բացուի, դառնալով «անկամրջելի»:

Արդ, ունի՞նք պահեստի տարրեր, կամուրջ նետելու համար մէկ սերունդէն միւսը: Ամէնքն ալ կ'ըմբռնե՞ն կացութեան պահանջները, թէ այնքան բան գիտեն որքան օտարազգի անցորդ մը:

Այս հարցումները ուղղած ենք բազմաթիւ անգամներ, հետզհետէ աւելի շեշտելով:

Այսօր անգամ մը եւս կ'ուղղենք, աչքի առջեւ ունենալով երկու խմբագրականներ. մէկը՝ Լիբանանէն, միւսը՝ Իրանէն:

Երկուքն ալ կը չօշափեն միեւնոյն խնդիրը,— երիտասարդութեան վիճակը, դերը, ապագան:

Երկուքն ալ համակուած են արդար դառնութեամբ, եւ տեսակ մը ահակոչ կը հնչեցնեն, սթափեցնելու համար երիտասարդութիւնը:

Կը թուի թէ այնտեղ ալ ստիպուած են կոչեր հրապարակել, որպէս զի քնացողները արթննան:

Լիբանանի մեր պաշտօնակիցը կը բացատրէ թէ «երիտասարդութիւնն է ազգի մը ապագան» եւ յորդոր կը կարդայ:

Իսկ Իրանի «Ալիք»ը դառնօրէն կը պարզէ խոկալէս վրդովիչ, ըմբոստացուցիչ իրողութիւն մը.—երիտասարդութեան անտարբերութիւնը մայրենի լեզուին հանդէպ:

Ուրեմն արեւելեան գաղութի մը մէջ ալ ունինք ազնուաշո՛ւք պարոններ եւ համեստափայլ օրիորդներ, որոնք չարունակ պարսկերէն, անգլերէն կամ ֆրանսերէն կը խօսին ու կը գրեն. իսկ երբեմն ալ կը բարեհաճին հայերէն թոթովել...

Եւ երեւակայե՛լ որ ոչ միայն դպրոցներ ունինք Թէհրանի մէջ եւ այլուր, այլեւ երիտասարդական Միութիւններ, ակումբ - գրադարաններ, նաեւ օրաթերթ եւ պարբերականներ (Արփի, Արմենուհի, Լուսաբեր եւլն.): Առանց հաշուելու միջավայրին միւս բազմաթիւ յարմարութիւնները:

Ահա թէ ինչո՛ւ կը յիշեցնենք նորէն եւ պիտի յիշեցնենք անդադար.

— Հում նիւթեր, վիճակագրական տեղեկութիւններ հաւաքել, պրպտումներ կատարել, որպէս զի աչօք-բացօք տեսնենք, գտնենք թէ ի՛նչ ունինք, ո՛ւր կ'երթանք:

Այո, պարոններ, ո՞ւր կ'երթանք: Եւ դո՛ւք, օրիորդներ, ո՞ւր կ'երթաք:

Կ'ուզէինք այս հարցումները ձեզի ուղղել ո՛ր եւ է լեզուով, — պարսկերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն կամ ռուսերէն, որպէս զի դուք ալ բարեհաճէիք խորհրդածել պահ մը, եւ, — ճշդել ձեր դիրքն ու դերը, տարագիր բազմութեանց հանդէպ:

Աշխարհաքաղաքացիներու բազմութիւն մը հասցնելու համար չէր որ զոհուեցաւ այս ժողովուրդը, բողալով արեան ճապաղիքներու մէջ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇԱՀՈՂԸ Ո՞Վ Է

Դահլիճ դահլիճի վրայ կը տապալի այս իրապէս սահմանադրական երկրին մէջ, շատ պարզ երեւցած խնդրի մը պատճառով: Դպրոցներու — անհատական - կրօնական — նպաստ պէ՞տք է տալ թէ ոչ:

— Ո՛չ կ'ըսեն առաւելապէս ձախակողմեանները, եւ այնքան ուժգին որ, նոյն իսկ S. F. I. O. չուզեր մասնացիլ օրուան կառավարութեան:

Ջեմ գիտեր թէ ո՛րքան արդար է մէկուն կամ միւսին տեսակէտը:

Մեզի համար այդ չէ խնդրին էութիւնը: Ինչ ալ ըլլայ տրուելիք որոշումը, կրնայ ազդել կացութեան վրայ, ուղղակի կամ անուղղակի:

Անշուշտ քաղաքական ներկայ կացութեան մէջ, որքան շուտ կարգադրուին այս կարգի ներքին վէճերը, այնքան լաւ: Հօս ալ մենք չէ որ պիտի որոշենք չարն ու բարին:

Որ եւ է խնդիր երբ դպրոցներու շուրջ դառնայ, անպատճառ կը յիշենք մերինները: Պարզ է եւ տրամաբանական: Մէկ ամիս ունինք վերաբացման եւ ի՛նչ դժուարութիւններ պիտի կրենք, մէկը կամ միւսը ժամանակին պատրաստ ունենալու համար:

Փարիզի թաղերու մեր դասընթացքները կը մատակարարուին քանի մը Միութիւններու մասնակցութեամբ: Տեղ մը եկեղեցական վարչութիւնը, ազգին Կապոյտ Խաչը, անդին Բարեգործականը: Պետական նպաստ չկայ մեզի: Մեր ամէնէն հարուստ Միութիւնը կ'օգնէ համաձայն տրամադրելի գումարին, եթէ իր պայմանները յարգուին տեղացիներուն կամ ուսուցիչներուն կողմէ:

Այդ պայմաններէն մէկը.

— Ձեր թաղին մէջ Բարեգործականի մասնաճիւղ ունի՞ք:

— Ո՛չ. մենք համեստ բանուորներ ենք, մենք ո՛ւր, Բարեգործականը ուր, մասնաճիւղ կազմելու համար:

— Ջըլլա՛ր, եղբա՛յր, կանոնագրական է: Ծրագիրը այնպէս չինուած է. մենք բան չենք կրնար փոխել: Նախ կազմեցէք տեղական մասնաճիւղ մը, յետոյ դիմեցէք կեդրոնին որպէս զի կարենանք օգնել ձեր դպրոցին:

Շատ մը վայրերու մէջ այս պայմանին արժանի պատասխանը կուտան ձեռք քաշելով նպաստէն ալ, մասնաճիւղէն ալ: Թաղեցին յանձն կ'առնէ ճիգ մը աւելի թափել իր զաւակներուն հայերէնին համար:

Շահողը նորէն Բարեգործականն է. վստահ եղէք:

ՍՕՍԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 7րդ տարեդարձի առթիւ, կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ մատուցուեցաւ Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Պատարագիչը՝ Արտաւազդ արք. քարոզով մը վեր հանեց Ֆրանսայի ժողովուրդի ազատատենչ պայքարը եւ մաղթանքներ ըրաւ Ֆրանսայի բարօրութեան համար: Ապա Սերովբէ վարդապետի նախագահութեամբ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի ազատագրութեան նահատակներու յիշատակին: Դասին մէջ ներկայ էին Ֆրանսացի քահանայ մը եւ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը: Փարիզի ռատիօն նոյն օրը, տեղական թերթերու հետ, հաղորդեց կատարուած պաշտամունքը, պատարագը եւ քարոզը:

ԺԱՆՏԱԽՏԸ Սէուտի Արաբիայէն Սուրիա-Լիբանան անցած ըլլալով, Թուրքիա փակած է սահմանագլուխը, ինչպէս կ'իմանանք Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն: Նոյն աղբիւրէն համաձայն հիւանդութիւն ծագած է Սուրիոյ արջառներուն մէջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ երեսփ. մասնակի ընտրութեանց առթիւ, «Հալք»ի կուսակիցները գրգռիչ թռուցիկներ ցրուած են Պոլէնիքի մէջ: Կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ թռուցիկները հրապարակ հանուած էին ժողովուրդը ապստամբութեան մղելու համար: Հալքի նախագահը պիտի դատուի զինուորական ատեանի մը առջեւ:

«Իսրայէլ, Թուրքիա եւ Յունաստան
ԿՐՆԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆԵԼ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ»

Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին զինեալ սպասարկութեանց յանձնաժողովը կը շարունակէ վկայութիւններ հաւաքել, Եւրոպայի եւ Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան մասին:

Առջի օր լսուեցան երկու ծերակուտականներ, Թէֆթ եւ Տըկլէս: Երկուքն ալ հաւաստեցին թէ Իսրայէլի բանակը կրնայ արդիւնաւորապէս դիմադրել ռուսական որ եւ է յարձակման, Թուրքիոյ եւ Յունաստանի հետ: Տըկլէս յայտարարեց.

— Հրեաները աւելի քան 200.000 հոգինոց զօրաւոր բանակ մը կազմած են Իսրայէլի մէջ, պարմանք պատճառելով ամէնուն: Անոնք իրենց ռազմական յատկութիւնները ապացուցին կռուելով հինգ պետութեանց դէմ:

Ծերակուտական Թէֆթ ալ կը կարծէ թէ իսրայէլեան բանակ մը կրնայ օգնել, պաշտպանելու համար Ափրիկէի օդակայանները եւ Քոնկոյի իւրանիումի հանքերը ռուսական յարձակման դէմ:

Երկու ծերակուտականները համաձայն են որ 150 միլիոն տոլարի վարկ մը բացուի Միջին Արեւելքի, կրճատելով Եւրոպայի բաժինէն: Տըկլէս կ'առաջարկէ այս գումարին 100 միլիոնը տալ Իսրայէլի, 50 միլիոնը Արաբներուն: Սակայն միացեալ յանձնախումբը որոշեց 40ական միլիոն տալ Իսրայէլի եւ արաբական պետութեանց, կարգադրելու համար ներգաղթի եւ տարագիրներու խնդիրները:

Անգլօ-իրանեան վէճը

Թէհրանի ամերիկեան դեսպանը, Պ. Կրէտի առջի օր պալատ հրաւիրուեցաւ Պարսկաստանի Շահին կողմէ, երբ կը պատրաստուէր ունկնդրութիւն խնդրելու: Տեսակցութիւնը տեւեց 45 վայրկեան: Դեսպանը այժմ պիտի տեսնուի վարչապետին՝ Տոքթ. Մոսատեղի հետ, որ հիւանդ է: Իր նպատակն է իմանալ թէ Իրան ի՛նչ նոր առաջարկներ ունի, բանակցութիւնները վերսկսելու համար:

Վարչապետը ծերակոյտին ալ չկրցաւ ներկայանալ, կարգ մը բացատրութիւններ տալու համար: Կ'ըսուի թէ շատ մը ծերակուտականներ հարցումներ պիտի ուղղեն, հասկնալու համար բանակցութեանց խզման պատճառները:

× Թէհրանի «Տոլու» թերթը խստօրէն քննադատելով Տոքթ. Մոսատեղի կառավարութիւնը, կ'ըսէ թէ «ծրագիր չունի, եւ գլուխ մըն է հազարումէկ գլխերներէն»: Եւ կ'առաջարկէ որ հրաժարի:

× Լա Հէյի Միջազգային Ատեանը նախապէս պայմանաժամ սահմանած էր մինչեւ սեպտ. 3, որպէս զի ներկայացնէ իր տեսակէտները Անգլօ-իրանեան քարիւղի ընկերութեան մասին: Այս պայմանաժամը երկարաձգուեցաւ մինչեւ հոկտ. 30: Իրանի տրուած պայմանաժամն ալ, 3 դեկտեմբեր, երկարաձգուեցաւ մինչեւ 1952 յունուար 10: Իրան մինչեւ հիմա կը մերժէ ճանչնալ Ատեանին իրաւասութիւնը՝ քարիւղի հարցին մէջ:

Երեք Մեծերու ժողովը

Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները ժողովի հրաւիրուած են Ուաշինկթընի մէջ, սեպտ. 10ին: Պ. Էչիսըն հաղորդելով այս լուրը, յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները կ'ուզեն Գերմանիոյ դերը ճշդել տարին չվերջացած. հետեւաբար անհրաժեշտ է փութացնել խորհրդակցութիւնները: Ամերիկա արդէն ըսկսած է ուսումնասիրել այս խնդիրը, որ կապ ունի արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան հարցին հետ:

Այսօր արեւմտեան Գերմանիա կը սպասէ նախագահ Թրումէնի խորհրդականը, Պ. Հէրիմըն, որ Թէհրանէն Պելկրատ, յետոյ Լոնտոն գացած եւ Փարիզ եկած էր: Այստեղ տեսակցեցաւ Ֆրանսայի վարչապետին եւ զօր. Այզընհաուըրի հետ:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ դժուար պիտի ըլլայ բանաձեւ մը գտնել, ապահովելու համար արեւմտեան Գերմանիոյ մասնակցութիւնը եւրոպական բանակի մը: Պ. Հէրիմըն պիտի լսէ գերմանական կառավարութեան տեսակէտները: Արեւմտեան Գերմանիոյ դաշնակից մարզպաններն ալ պիտի մասնակցին Երեք Մեծերու Ժողովին, իրենց կարծիքները յայտնելու համար:

× Տոքթ. Շումախըր, գերման ընկերվարականներուն վարիչը, քննադատեց Դաշնակիցներուն «գոռոզ եւ յամառ» ընթացքը եւ Տոքթ. Ադընաուըրի կառավարութեան անպատասխանատու քաղաքականութիւնը: Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ Դաշնակիցները «փոքր եւ փոփոխելի իրաւունքներ կը փոխանակեն անդառնալի պարտականութեանց հետ, թէ Գերմանիոյ պատուհանները լեցուն են, իսկ սառնարանները պարապ»:

× Պ. Էչիսըն իր յայտարարութեանց ընթացքին ըսաւ թէ Խ. Միութիւնը չի կրնար խա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ ԵՒ ՄԵՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՓՐԿԵՆՔ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ, պարզելով երիտասարդութեան դերը. —

... Անձնական մտահոգութիւններէ եւ փառասիրութիւններէ դուրս յորդող երիտասարդ հոգիներու թիւը մեծ չէ դժբախտաբար մեր իրականութեան մէջ: Եղածներն ալ պակսելու վրայ են՝ օտար միջավայրի եւ հրապոյրներու ազդեցութեան տակ: Այսօր, միջնակարգ վարժարան կամ համալսարան յաճախող ստուարաթիւ երիտասարդներ ունինք, որոնք իրենց հոգեկան կապը խզած են հայ ժողովուրդին հետ եւ ուրիշ նպատակ չեն հետապնդեր եթէ ոչ նիւթական փայլուն դիրքեր ապահովել: Անոնք մանաւանդ, որ հայկական նախակրթութիւն չեն ստացած եւ գաղափարական մթնոլորտի մը մէջ շնչելու առիթ չեն ունեցած՝ «կորսուած ոչխարներ» պէտք է նկատել մեր տարահալած հօտին համար:

Այսուհանդերձ, հակառակ երեւելի եւ աներեւոյթ գայլերու ներկայութեան, այլասերման ճամբաներուն վրայ մեր տուած կորուստը ոչ անդարմանելի է, ոչ ալ յուսահատական:

Ի գին յարատեւ ճիգերու եւ կազմակերպուած աշխատանքի տակաւին հնարաւոր է շատ բան փրկել, ինչպէս կարելի եղաւ ընել անցնող երեք տասնեակ տարիներու ընթացքին: Պէտք չէ սպասել որ հայ երիտասարդութիւնը որ իր աչքերը կը բանայ օտար երկինքներու տակ, կը ստանայ օտար կրթութիւն եւ շփման մէջ կը մտնէ օտար բարքերու հետ, ինքնաբերաբար հայ մնայ, հայ դատին նուիրուի եւ մեր ազգային գոյամարտին անձնազոհ մարտիկը դառնայ: Ցնորք է նման հրաշքներու սպասելը:

Երիտասարդութիւնը ամէն տեղ եւ ամէն ժամանակ պատրաստ ատաղձ մըն է, որուն պէտք է ձեւ ու կերպարանք տալ: Բռնկելու պատրաստ նիւթ մը, որ պէտք ունի գաղափարի կրակին՝ ջահի մը պէս բոցավառելու համար: Եթէ չստանայ անհրաժեշտ հոգածութիւնը, եթէ լքուի իր բախտին՝ դիւրաւ կրնայ փճանալ: Մանաւանդ երբ մթնոլորտը ներշնչող չէ եւ հայրենի հողին աւիշը չի հոսիր անոր երակներէն ներս:

Ոչ ոք կրնայ ուրանալ այն իրողութիւնը թէ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը, գաղթաշխարհի տարածքին, անցնող երեսնամեակի ընթացքին, հսկայ գործ կատարեց հայ երիտասարդութիւնը դաստիարակելու տեսակէտէն՝ ազգային եւ գաղափարական շունչով: Իր շարքերը, իր պատանեկան միութիւնները, իր ուսանողական միութիւնները, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մեծ կազմակերպութիւնը դարձան այնպիսի ջերմ ու փրկարար օճախներ, ուր մտնող հայ տղաքը, ուսումնական կամ արհեստաւոր, օժտուեցան ազգային ինքնագիտակցութեամբ եւ հանրային նուիրումի առողջ ոգիով:

Եւ եթէ ներկայիս գաղութէ գաղութ հայ երիտասարդութիւնը ողջ է դեռ իր ուրոյն դիմագիծով աւելի խոշոր չափով մը կը պարտինք Դաշնակցութեան ընծայած դաստիարակութեան:

Այսուհետեւ աւելի դժուար պիտի ըլլայ երիտասարդութիւնը պահպանելու գործը: Հին սերունդէն վերապրողներու շարքերը կը նօսրանան հետզհետէ, հայրենի յիշատակները կ'աղօտին, ազգային պայքարի ճակատները կը պարպուին եւ նորահաս երիտասարդութիւնը կը մնայ ինքնագլուխ: Ահա թէ ինչու յաւելեալ ճիգերու պէտքը կը զգացուի տարուէ տարի:

ԻՍԿ ԱՅՍ ՎԷ՞ՐՔԸ...

Թէհրանի մեր պաշտօնակիցը, «Ալիք» եւս յուզելով նոյն հարցը, դիտել կու տայ խորին դառնութեամբ. —

... Յայտնի է, որ բաւական մեծ թիւ են կազմում պետական միջնակարգ դպրոցներում եւ համալսարանի զանազան ֆակուլտէներում ուսանող հայ երիտասարդ-ուհիները, որոնց մի ստուար մասը իր տարրական կրթութիւնը ստացած լինելով ազգային դպրոցներում, գիտէ հայերէն գրել ու կարդալ: Սակայն, մատի վրայ կարելի է հաշուել հայերէն ընթերցանութեամբ հետաքրքրուող ուսանողներին:

Նրանք կարդում են պարսկերէն ու եւրոպական լեզուներով զանազան հրատարակութիւններ, մեծ մասամբ ճիգ չպահանջող պատմուածքներ ու թերթօններ, հետեւում են եւրոպական ու ամերիկեան մամուլի մէջ լոյս տեսնող նոյն կարգի գրականութեան, որպէս «Հաճելի ժամանց», լաւապէս ճանաչում են սինեմայի մեծ ու փոքր բոլոր աստղերին, բայց միանգամայն անծանօթ են հայ գրականութեան ու արուեստի այլ մարզերում ունեցած մեր վաստակաւորներին:

Չմոռանանք յիշել, որ նրանք ճիգ են թափում իւրացնելու եւրոպական որ եւ է լեզու եւ այդ նպատակով հետեւում են մասնաւոր դասընթացների, անում նիւթական զոհողութիւններ, — անշուշտ իրենց ծնողների հաշուին եւ նրանց բարեհաճ թոյլտուութեամբ, — սակայն, դժուար թէ գտնուեն մէկ-երկու հոգի, որոնք հայերէնի մէջ հմտանալու ցանկութիւն ունենան:

Անշուշտ, ինչպէս քիչ վերը նկատեցինք, այս խնդրում կարեւոր դեր ունեն հայ ծնողները՝ իրենց կեցուածքով եւ «գործնական» լինելու թիւր հասկացողութեամբ:

— Ի՞նչ բանի պիտի ծառայի հայերէնը. մեր զաւակները պիտի իմանան որ եւ է օտար լեզու, որպէսզի կեանքում խեղճ չմնան, առաջնակարգ դիրք ու բարձր ռոճիկ ձեռք բերեն, եւ վերջապէս մի՞թէ վարժապետ կամ տիրացու պիտի դառնան — մտածում են նրանք եւ թոյլ են տալիս արհամարհական այդ շնչով արտայայտուելու իրենց երեխաների մօտ:

Ո՞վ կարող է ժխտել պետական կամ եւրոպական որ եւ է լեզուի անհրաժեշտութիւնը, սակայն չէ՞ք գտնում, որ հայերէնն այդքան արհամարհելի ու խորթ լեզու հռչակելու մտայնութիւնը դատապարտութեան արժանի եւ հիւանդագին մի երեւոյթ է:

Իբր ապացոյց այս անտարբերութեան, յիշատակենք մէկ փաստ միայն: Տարիներ շարունակ, մի քանի կարող ուսուցիչներ հայերէնի դասընթացների համար յայտարարութիւն են տուել մեր թերթում, եւ տեղեակ ենք, որ նրանց դասընթացներին հետեւել են հազիւ մի քանի հոգի, այն էլ շատ կարճ ժամանակով:

Եւ այս կացութեան հետեւանքները հրապարակի վրայ են:

Մեր երիտասարդների մեծագոյն մասն այնքան բոբիկ է իր մայրենի լեզուից, որ արտասահմանում գտնուող մեր ուսանողներից շատերը իրենց հարազատների ու ընկերների հետ նամակագրութիւն են պահում պարսկերէն կամ անգլերէն լեզուներով...

Նոյնպէս, ճանաչում ենք արտասահմանում ուսած, ազատ արուեստի տէր բազմաթիւ մարդկանց, որոնք 20-30 տարիներից ի վեր հաստատուած են այստեղ՝ հայաշատ միջավայրում, բայց այդքան երկար ժամանակամիջոցում որ եւ է ճիգ չեն թափել իրենց մայրենի լեզուն սովորելու, թէեւ յաւակնութիւն ունեն մեր հասարակական կեանքում ղեկավար դեր ստանձնելու:

Հայաստանի բնակչութիւնը եւ վարչական բաժանումները

ԽՄԲ. — «Նոր կեանք» հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Խ. Հայաստանի բնակչութեան եւ վարչական բաժանումներու մասին, քաղելով «ՀԱՅԿ. ՍՍՌ Տնտեսական Աշխարհագրութիւն» գրքէն. —

1920էն ի վեր երկու անգամ մարդահամարներ կատարուած են Խ. Հայաստանի մէջ, 1926ին եւ 1939ին:

1939 յունուար 17ին կատարուած մարդահամարի տուեալներու համաձայն, Հայաստան ունէր մէկ միլիոն 281.599 բնակչութիւն: Եւ երբ նկատի ունենանք, որ 1926ի մարդահամարէն մինչեւ 1939ի մարդահամարը, 13 տարուան ընթացքին, Հայաստանի բնակչութիւնը աճած է 45 առ հարիւրով, գրաւելով Կիրգիզիայի Ս.Ս.Ռ.էն յետոյ՝ երկրորդ տեղը աճման տեսակէտէ. դժուար չէ մակաբերել թէ՝ աճի բնականոն ընթացքով՝ մինչեւ 1951 թըւականը, առաւել՝ 96.000 հայրենադարձներու բերած նպաստով, այսօր շատ աւելի փայլուն պատկեր կը ներկայացնէ Հայաստան, իր բնակչութեան աճման տեսակէտէ:

Հայաստանի արագ ճարտարարուեստականացման հետեւանքով, արագ աճած է քաղաքներու բնակչութիւնը, որ 1926 թուականին կը ներկայացնէր միջին հաշուով ամբողջ բնակչութեան 19 առ հարիւրը, իսկ 1939ին, այդ տոկոսը բարձրացաւ 28 առ հարիւրի:

Ազգաբնակչութեան խտութիւնը՝ մէկ քառակուսի քիլոմեթրի վրայ Հայաստանի մէջ կազմած է 43.4 հոգի, դասուելով 6րդ տեղը Սովետ Միութեան մէջ, Ուկրայինական, Վրացական, Բելոռուսական, Մոլտավական եւ Լիտվական ռեսպուբլիկաներէն անմիջապէս վերջ: Սովետ. Հայաստանի մէջ, ըստ 1939ի մարդահամարի, Հայերը կը կազմեն ամբողջ բնակչութեան 82,8 առ հարիւրը, Ազրբէջանցիները՝ 10,2 առ հարիւրը, Ռուսերը եւ Ուկրայնացիները՝ 4,4 առ հարիւրը, Քիւրտերը՝ 1,6 եւ ուրիշներ՝ 1 առ հարիւր:

Սովետական Հայաստանէն դուրս, մեծ թիւով Հայեր կը բնակին Սովետ. Միութեան միւս հանրապետութիւններու մէջ, գլխաւորաբար Վըրաստան, Ազրբէջան, Հիւսիսային Կովկաս, Ռոստովի մարզ, Մոսկուա, Միջին Ասիա եւն.: Ամբողջ Սովետական Միութեան մէջ, ըստ 1939ի մարդահամարի, Հայերու թիւը 2.151.884 հոգի է. Սովետ. Միութեան ամբողջ բնակչութեան 1.27 առ հարիւրը:

Սովետական Միութեան սահմաններէն դուրս ապրող Հայերու թիւը եւս կը հասնի մէկուկէս միլիոնի:

Սովետ. Հայաստանի Գերագոյն Սովետին որոշումով, Հայաստանը բաժնուած է 36 վարչական շրջաններու եւ ռեսպուբլիկային ենթակայութեան երկու քաղաքներու. — Երեւան ու Լենինական:

Հայաստանի մայրաքաղաքն է Երեւանը, արդիւնաբերական մեծ քաղաք, ուր կեդրոնացած է ռեսպուբլիկայի ամբողջ արդիւնաբերութեան մօտ կէսը:

Հայաստանի ռեսպուբլիկան ունի 11 քաղաք, 8 քաղաքատիպ աւան, 16 բանուորական աւան:

36 վարչական շրջաններու մասին գաղափար մը տալու համար յիշենք. — Ախտայի, Ամասիայի, Աշտարակի, Արդիկի, Գորիսի, Դիլիջանի, Թալինի, Իջեւանի, Կոտայքի, Ղուկասեանի, Մարտունիի, Սեւանի, Սիսեանի, Ստեփանաւանի եւ Վեդիի շրջանները, որոնք ունին իրենց համանուն կեդրոն քաղաք կամ գիւղը, ինչպէս՝ Ախտայի կեդրոնն է Ներքին Ախտա, Ստեփանաւանի կեդրոնն է Ստեփանաւան քաղաքը: Ղուկասեանի կեդրոնն է Ղուկասեան գիւղը եւայլն:

Հայաստանի 11 քաղաքներն են. — Երեւան, Լենինական, Էջմիածին, Հոկտեմբերեան, Արթիկ, Ստեփանաւան, Կիրովական, Ալահվերդի, Նոր-Բայազիտ, Գորիս եւ Ղափան, իսկ քաղաքատիպ աւաններն են՝ Արտաշատ, Բերիայի անուան քաղաքատիպ աւան, Դիլիջան, Քանաքեռ, Սեւան եւն.:

Մարսէյլի Արենոյշներու բանակումը

Հօթ-Լուառի Կուստ գիւղը այս տարի տեսակ մը հայկական ժամադրավայր դարձած էր շնորհիւ Արենոյշներուն:

Ընդարձակ ձորի մը մէջ, ծառախիտ անտառներով շրջապատուած, օդասուն եւ ջրառատ գիւղ մըն է Կուստ:

Արենոյշները չէին սխալած իրենց ընտրութեանց մէջ:

Գիւղին վերջաւորութեան չհասած կը տեսնենք բլուրի գագաթը խնամով զետեղուած նարնջագոյն վրանները: Անոնց առջեւ, փոքր հրապարակին վրայ, բարձր սիւնի մը ծայրին կը ծածանի մեր տարագիր եռագոյնը, որ ամէն առտու յատուկ արարողութեամբ ձողին ծայրը կը բարձրացնեն Թեւիկներ, Գայլիկներ եւ Արենոյշները:

Բլուրէն վար, ձախ թեւին վրայ, գիւղի ամենավերջին տունը, իր ընդարձակ բակով, մեծ սրահով եւ սենեակներով՝ Արենոյշներու հաւաքատեղին է, ճաշարան, գրասարան եւ Թեւիկներու, Գայլիկներու պատսպարանը անձրեւի պահերուն: Հոս կը գտնուի նաեւ խոհանոցը: Պ. Գագիկ եւ Տիկին Հայկուհի Շալճեան այդ տունը սիրայօժար տրամադրած են Արենոյշներուն եւ իրենք ալ երբեմն կու գան ուրախացնելու հայ որդիները:

Երեք արենոյշներ, որոնք խոհանոցի գործերով զբաղած են զուարթ, ժպտադէմ ու քաղաքավար կ'ընդունին մեզ եւ անմիջապէս սուրճ կը հրամցնեն:

Շատ չանցած կը լսենք երգ մը՝ «Հայը վե՛ր, Հայը վե՛ր, վե՛ր, վեր» եւ ներս կը մտնեն Արենոյշներ, Թեւիկներ, Գայլիկները կարգով, համաչափ քայլերով, ժպտուն ու խանդավառ:

Վրանները յարդարելէ, վերի հրապարակը մաքրելէ եւ զանազան աշխատանքներ կատարելէ կը վերադառնան:

Խումբ խումբ կը մօտենան առուակին, կը լուացուին, կը սանտրուին:

Սեղանները շարուած են, մաքուր սփռոցներով, անձեռոցներով: Ամէն սեղանի վրայ ծաղկաման մը: Ամէն բան կոկիկ, ճաշակաւոր եւ մաքուր:

Քանի մը վայրկեանի մէջ կը հագնին իրենց տօնական հագուստները եւ կը շարուին սեղաններու շուրջ: Ժիր խմբապետուհիները հոգածու եւ կաթոգին մայրերու պէս կը դառնան սեղաններու շուրջ, բան մը պակաս չձգելու համար:

Ապա ընդհանուր, խոր լռութիւն, որուն կը հետեւի սեղանօրհնէքը «Հայր Մեր»ով եւ յատուկ երգով մը: Կ'ուտեն ախորժակով, զուարթ եւ կանոնաւոր: Կերակուրները պատրաստուած են հորթի միսով եւ կարագով, երկու տեսակ եւ առատ կերակուր, թարմ պանիր (իրենք պատրաստած են), պտուղ:

Յիսուն հոգի են, երկու սեռի մանուկներ եւ կէսն ալ 14-20 տարեկան աղջիկներ, ընտիր խմբապետուհիներով:

Պարտաճանաչ են եւ ճաշէն ետք, ամէն սկաուտ իր պարտականութիւնը կատարելէ վերջ կը հանգստանայ:

Միւսները կ'երգեն, կը պարեն, կը խաղան,

ձեռական աշխատանքներ եւ ձեռագործ կ՚ընեն, պտոյտի կամ լողալու կ՚երթան խմբապետուհիներու առաջնորդութեամբ:

Ամբողջ մէկ ամսուան մը ընթացքին ո՛չ մէկ պատահար: Ամբողջ օրը զուարթ եւ հայեցի մթնոլորտ:

Ո՞վ կը յանդգնի ըսել թէ կարելի չէ նոր սերունդը հայ պահել:

Գիտե՞նք սերունդ վարելու արուեստը, ունի՞նք ձեռնհաս վարիչներ, զոհաբերութիւն, աշխատասիրութիւն, անշահախնդիր նուիրում:

Հապա սա 8-10-12 տարեկան փոքրիկնե՞րը որ երբեմն օտար լեզուով խօսողներու վրայ կը յարձակին, կը յանդիմանեն:

Յաջորդ օրը « բանակումի խարոյկը » պիտի վառեն, հրաւիրուած են շրջանին քաղաքապետը, ուսուցիչներ, վարդապետներ եւ բնիկները:

Եւ Արենոյշները մասնաւոր յայտագրի մը փորձը կը կատարեն: Ներկայ են նաեւ 6-7 հայ հիւրեր:

Հոս երեւան կուգան վարժ երգողներ, արտասանողներ, դերակատարներ եւ անակնկալ պատրաստողները:

Կէս գիշեր է դեռ փորձը չէ վերջացած:

Յաջորդ առաւօտ ներկայ կ՚ըլլանք դրօշի պարզումին:

« Պատուի » կ՚առնեն եւ դրօշը հանդարտ ու հպարտ կը բարձրանայ ձողին ծայրը: Ապա ընդհանուր մաքրութիւն: Վրանները կը շտկուին, անկողինները ճաշակով դասաւորուած: Դաշտային կարասիները, ջրամբար եւայլն, ամէն բան կարգին:

Կը հանդիպիմ որբերու, չքաւոր ընտանիքներու զաւակներու: Տասնէն աւելի են եւ մեր բարի աղջիկները իրենց նախահաշիւը այնպէս մը դասաւորած են որ այդպիսիները չզրկուին օգտութենէ:

Իրենց բախտէն չանձրեւէր, կեդրոնական վայրի մը մէջ խարոյկի փայտերը դիզուած են: Փողոցները կը թնդան սկաուտական եւ հայկական երգերով: Բոլորը կը հաւաքուին խարոյկին շուրջ: Կրակը կը վառի: Աւուր պատշաճ խօսքերէ վերջ խմբապետուհի մը բարի գալուստ կը մաղթէ հիւրերուն եւ կը սկսի յայտագրի գործադրութիւնը:

Խօսք կ՚առնէ նաեւ քաղաքապետը, ջերմապէս շնորհաւորելով հայ Արենոյշները: Խմբերգ, մեներգ, հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւններ, սկաուտական խաղեր, պատշաճ պարեր, անակնկալներ, ապա կովկասեան եւ հայ գեղջկական ընտիր պարեր, ազգային տարազներով:

Ամբողջ հանդիսականները, երիտասարդ թէ ծեր, նոյն իսկ ֆրանսացի վարդապետները կը մասնակցին սկաուտական պարին: Փոքրիկ թեւիկները եւ գայլիկները իրենց պարերով զարմանք կը պատճառեն: Հանդէսին խօսակն ալ գայլիկ մըն է:

Կէս գիշերին կը վերջանայ այս ճոխ ու պէսպիսուն հաւաքոյթը, խոր տպաւորութիւն գործելով ներկաներուն վրայ:

Երկու օր վերջ, ամբողջ խումբը օթոքարով Լանկօնէը կը հասնի եւ անկէ Մարսէյլ կ՚ուղեւորուի:

Յաջորդ առաւօտ Մարսէյլի կայարանին մէջ մեր կայտառ ու զուարթ հայորդիները կը յանձնուին իրենց ծնողներուն, որոնք շնորհակալութիւն կը յայտնեն:

Կան ծնողներ որ կը զարմանան իրենց զաւակներու հայերէն խօսելուն ու երգելուն:

Խմբապետուհիներու անուննե՞րը, չեն ուզեր որ գրուի. շատ համեստ են մեր Արենոյշները:

Ա. ՄԱՐԱԼ

“Արմենիա” Երգչախումբ

(ԿՈՉ ԵՐԳԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ)

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հիմնուած 1932ին « Հայ Երաժշտ. Միութիւն » անունին տակ, երգչախումբը տուած է բազմաթիւ համերգներ որոնք յիշատակելի կը մնան իրենց երաժշտական բարձր արժէքով: Վերակազմուած՝ 1946ին, իր հիմնադիր ղեկավարին, Վ. Սարգսեանի նախաձեռնութեամբ, « Արմենիա » անունին տակ, դարձած է գաղութին էն կենսունակ միութիւններէն մէկը, եւ իր մարզին մէջ միակը որ կ՚ոգեւորէ գաղութին գեղարուեստական կեանքն ու շարժումը:

Վերջին հինգ տարիներու ընթացքին տուած է տասը մեծ համերգներ — երկուքը Լիոնի մէջ — միշտ նոր ու ճոխ յայտագրերով: Սիրայօժար մասնակցած է յայտնի երաժշտագէտներ՝ Օ. Պէրպէրեանի, ողբացեալ Գ. Ալէմշահի, Ա. Պարթեւեանի նուագահանդէսներուն խմբերգական բաժնով: Երգած է Ֆրանսացի Աւետարանականներու Templeին մէջ երկու անգամ, եւ Ֆրանս. կեդրոնի կաթոլիկ տաճարին մէջ նոյնպէս երկու անգամ, ի ներկայութեան բազմահազար ունկնդիրներու, արժանանալով ջերմ գնահատանքի: Անջատ համերգ մըն ալ տուած է Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ զուտ կրօնական յայտագրով: 1950-51ի շրջանին սիրայօժար բերած է իր մասնակցութիւնը ազգային թէ համազգային բոլոր մեծ տարեդարձներուն եւ յոբելենական տօներուն անխտիր, իր խանդավառ երգերով կազմելով հանդիսութեան զարդը: Իր երգացանկը, որ միշտ կը թարմանայ նորանոր երգերով, եղած է հարուստ եւ բազմազան, կը բովանդակէ հին թէ նոր բոլոր հայ երգահաններու կարեւոր խմբերգները, ինչպէս եւ օտար հեղինակներու գործերէն հատընտիր նիւթեր:

Խումբը, իր գործունէութիւնը ընդլայնելու եւ Մայր Եկեղեցւոյ պաշտօնէութեան սատարելու կրկնակ ցանկութեամբ, ինքնաբերաբար տրամադրած է ինքզինք իբրեւ երգեցիկ « Երկսեռ Դաս » եւ հինգ տարիէ ի վեր անընդհատ, ամէն կիրակի եւ տօնական օրեր կը մասնակցի հերթական խումբով կամ ամբողջովին, բազմաձայն թէ միաձայն երգեցողութեանց: Սերտած է Եկմալեան եւ Կոմիտասեան զոյգ պատարագները երկսեռ վերածումով, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ տաղեր ու շարականներ, բազմաձայն ու երգէոնի ընկերակցութեամբ: Իր ամբողջական ծախքով մասնակցած է Կոմիտաս Վ.ի երգարաններէն մէկուն տպագրութեան եւ այժմ ալ ձեռնարկած է պրակ առ պրակ հրատարակելու իր երգացանկին անտիպ կտորները, իր ղեկավարին խմբագրութիւնով: Արդէն լոյս տեսած են Ա. շարքին չորս պրակները, քառաձայն երկսեռ, ոմանք դաշնակի ընկերակցութեամբ:

Տարին անգամ մը կը կազմակերպէ « Հայ Երգի Օր »ը, ծանօթացնելու համար հայ երգահաններու նորագոյն գործերը եւ առով իսկ կը հանդիսանայ ազգապահպանումի սատարող ազդակներէն մին: Իբր այն կոչ կ՚ուղղէ հայ երգասէրներուն ու մանաւանդ հայ ծնողներուն, որպէսզի յորդորեն իրենց զաւակները անդամակցիլ « Արմենիա » Երգչախումբին, որուն ծոցին մէջ երկսեռ երիտասարդութիւնը առիթ ունի հաւաքական կեանքի մը կարգապահական կանոններուն վարժուելու, իր դասերուն ու փորձերուն շնորհիւ իր հայերէնը զօրացնելու, հայկ. բանահիւսութեանց նմոյշներուն ծանօթանալու, տոհմիկ երգերու կախարդող շունչովը տաքնալու եւ հաղորդուելու, մէկ խօսքով՝ ամրապնդելու իր ազգ. զգացումներն ու ոգին:

Վերամուտի փորձերը կը սկսին սեպտ. 18ին: Նոր անդամներու արձանագրութիւնը տեղի կ՚ունենայ ամէն օր մինչեւ այդ թուականը, ղեկավարին մօտ, 339, Avenue du Prado: Ներկայի վարչական կազմն է՝ Պ. Բ. Սիմիթեան եւ Տիկ. Ե. Թօրամանեան (Մայր դիւան). Գործադիր մարմնի դիւանը կը կազմեն՝ Տիկ. Զ. Մօւրեան եւ Պ. Գ. Ստեփանեան (Ա. Բ. Ատենապետ). Օրք. Ա. Սերենկիւլեան եւ Լ. Հացագործեան (քարտուղար եւ գանձապահ):

Պուտափեշթի մէկ կամուրջին վրայ, մարդ մը կը վազէր բոլորովին մերկ:

Ծանօթ մը կը հանդիպի իրեն ու կ՚ըսէ.

— Խե՞նդ ես, չե՞ս տեսներ որ բոլորովին մերկ ես:

— Ի՞նչ ընեմ բարեկամ, Հոթենթացի մը կողոպտեց զիս, ատրճանակը գլխուս ուղղեց Տավայի ըսելով:

— Տավայի՞ ըսաւ, ուրեմն Հոթենթացի չէ եղեր, Ռուս է քեզ մերկացնողը:

— Հա, դուն ըսիր, որ Ռուս է, գիտցած ըլլաս, ես այդպիսի բան չըսի:

×

Գիւղացի մը կը ներկայանայ յանձնաժողովի մը առջեւ քննութիւն տալու, իր քաղաքական համոզումներուն համար:

Գիւղացին հլու - հնազանդ կը կրկնէ իր սորված դասը.

— Կարլ Մարքս անստուած էր: Լենին անստուած էր, Ստալին եւս անստուած մըն է:

— Իսկ դո՞ւն, կը հարցնէ քննիչը:

— Ե՞ս, կ՚երդնում Աստուծոյ առջեւ, որ ես ալ անստուած մըն եմ:

ԽՄԲԱԳԻՐԸ. — Առէք, ուսումնասիրեցէք այս անգլերէն գիրքը, եւ ըստ այնմ յօդուած մը շարադրեցէք:

ԳՐՈՂԸ. — Բայց ես անգլերէն բնաւ չեմ գիտեր:

ԽՄԲԱԳԻՐԸ. — Այն ատեն գիրքին մէջէն նըշանակեցէք կարեւոր տեղերը՝ որպէս զի ուրիշ մը թարգմանել տամ...

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
« ՅԱՌԱՋ » Ը

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԵՒԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

Վերջապէս ընտրեցի մէկը, որ յատկապէս ինձ դիւր եկաւ ու որոշեցի անպայման գնել, երբ դըրամ ունենամ:

Այսպէս յագեցնելով իմ հետաքրքրութիւնը, նոյն հետաքրքրութեամբ կանգ առայ հնավաճառի կրպակի առջեւ, հետազօտելով Լուդովիկոս ԺԴ.ի ժամանակաշրջանի ծխատուփը: Այն բոլոր ապրանքները, որ տեսնում, հաւանում էի, շուտով կորցնում էին իրենց շահեկանութիւնը եւ շուտ մը մոռանում էի: Մէկ միտք սակայն շարունակում էր ինձ հալածել, թէեւ բաղդաբար աշխատում էի վանել ինձանից: Հակառակ այն բանին, որ մեծ եռանդով աշխատում էի ուշադրութիւնս կեդրոնացնել Փարիզի փողոցների ուսումնասիրութեան վրայ, այդ գլխաւոր միտքը յամառօրէն համակում էր ինձ եւ այնպիսի յամառութեամբ որ հասկացայ թէ ամբողջ այն ճանապարհը որ կտրել էի ուշադրութիւնս կեդրոնացած է եղել միայն ուտելու վրայ:

Հիմա այդ միտքը ամբողջովին կլանեց ինձ եւ վանեց բոլոր միւսները:

Օ՜հ, ինչ հաճելի պիտի լինէր, եթէ սուրճ լինէր հիմա, լա՛ւ խոշոր մի բաժակ սուրճ եւ մի զոյգ հացիկներ: Օ՜հ, այդ հացիկները ինչքա՜ն թարմ են եւ գրաւիչ ու ի՛նչ հաճելի ձեւով կոտրատւում են մարդու ատամների տակ: Յատկապէս զգացի համը լեզուիս եւ որկորիս մէջ, այնքա՜ն զօրաւոր ցանկութիւն ունեցայ յագեցնելու անօթութիւնս, որ յուզւումով եւ դողդղալով սկսայ փնտռել գրպաններս, գիտնալով հանդերձ, որ հազար անգամ արդէն քննել եմ եւ գիտեմ որ ոչ մէկ սու ունիմ: Յոյսը սակայն միշտ փրկարար մէկ խարիսխ է մարդուս համար:

— Երթալ եւ ծախել ածելիս, վայրկենապէս անցաւ մտքովս, կամ թէ երթալ Ռասին փողոցը, հնավաճառի կրպակը, փորձել այնտեղ ծախել վըրձինս մէկ ֆրանքով: Այդ գիւտը նոր եռանդ տըւաւ ինձ:

Սկսայ քալել արագ - արագ, նպատակ կար, վրձինս լաւն էր, թերեւս կարողանայի ծախել 2 ֆրանքով: Ո՛վ գիտէ, հնավաճառը կարող է խըղճալ, տեսնելով, որ երիտասարդը ծախում է իր վրձինը, թերեւս վճարէր երեք ֆրանք. կարող է պատահել, որ իրեն պէտք լինէր հէնց այս վրձինը եւ նա ասէր. — « Ա՜հ, վերջապէս գտայ, ի՛նչ որ փնտռում էի. հիանալի, հիանալի վրձին է, ես ձեզ կը վճարեմ հինգ ֆրանք »:

Օրօրուելով այսպիսի գայթակղալի երազներով, որոշեցի չբաւականանալ միայն սուրճով, այլ երեք ֆրանքով ճաշել ռուսական մօտակայ ճաշարանում: Մէկ կտոր կովի միսը, շա՛տ յարմար պիտի լինէր, այլ եւս չեմ խօսում բորշչի մասին (ռուսական ապուր), իսկ եթէ յաջողեցնեմ եւս 60 սանթիմ գինու, կեանքը ընդհանրապէս այնքան էլ վատ բան չէ կարծեմ:

Չնկատեցի, թէ ինչպէս անզգալաբար հասայ Ռասին փողոցը: Ահա եւ հնավաճառի կրպակը: Երբ սակայն ձեռքս դպաւ դրանը, կորցրի ամբողջ քաջութիւնս: Շփոթած, այլայլած մտայ մութ կրպակը, ուր կարծես կենդանի շունչ չկար: Ինչ որ անկիւնից շուտով դուրս եկաւ կորաքամակ մի գէր կին: Առաստաղից կախուած էին մաշած հին տարազներ, բաճկոններ, կանացի գիշերանոցներ ու հազար եւ մէկ իրեր: Գէր կինն ալ նմանում էր թանգարան յանձնուած առարկայի մը:

Կինը մօտեցաւ եւ ոչ շատ սիրալիր հարցրեց,

— Ի՞նչ էք ցանկանում:

Հանեցի գրպանիցս վրձինը եւ մեկնեցի իրեն: Առաւ, նայեց, այս ու այն կողմը դարձրեց, մօտեցրեց լոյսին եւ առանց մէկ բառ ասելու վերադարձրեց ինձ: Սիրտս ջուր կտրեց:

— Հապա՛, ինչպէ՞ս. — իմ հարցական ակնարկին նա պատասխանեց շատ յստակ: — Մենք պէտք չունենք ձեր վրձինին:

Աճապարանքով հանեցի ածելիս, — Ի՞սկ սա, աղաչելով խօսեցայ, սա շատ լաւ ածելի է, գըրեթէ նոր, վճարել եմ 60 ֆրանք:

— Այո, ածելին վատ չէ, առանց ինձ նայելու, պատասխանեց հնավաճառուհին, բայց գիտէ՛ք, մենք ածելիներ չենք գնում: Մենք գնում ենք հին հագուստներ: Գնացէք այնտեղ, անկիւնի միւս կողմը, կարող է պատահել որ այնտեղ գնեն, մենք պէտք չունենք:

— Յաջողութիւն, ասացի ես, սրտաբեկ ու ընկճուած դուրս եկայ փողոց եւ ուղղուեցի ուրիշ խանութ մը:

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

փանել Իտալիոյ հաշտութեան դաշնագրին վերաքննութիւնը՝ վեթօ դնելով: Երեք արտաքին նախարարները այս խնդիրն ալ պիտի քննեն, Ուաշինկթընի ժողովին մէջ: Ատլանտեանի զինակիցներուն կարծիքն ալ պիտի առնուի: Արտաքին նախարարը կը յուսայ թէ Իտալիա եւ Եուկոսլաւիա պիտի հասնին Թրիէսթէի խնդիրը քննել փոխադարձ բարեացակամութեամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻԶՄԻՐԻ տօնավաճառին չեխական տաղաւարը փակուեցաւ, նկատելով որ համայնավարական քարոզութեանց կը ծառայէր: Թուրք թերթերը կը գրեն թէ ընդհ. դատախազը պահանջած էր վար առնել բոլշեւիկեան ցուցատախտակները. բայց Չեխերը նախընտրեցին փակել տաղաւարը:

ՃԱՓՈՆ 15 մեծ եւ 16 երկրորդական դեսպանութիւններ, ինչպէս եւ 36 հիւպատոսութիւններ պիտի հաստատէ, հաշտութեան դաշնագրին ստորագրութենէն անմիջապէս վերջը:

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ՀԱՑԻ զոհերէն մէկն ալ մեռաւ առջի օր: Ասով չորսի կը բարձրանայ մեռեալներուն թիւը: Երեք հիւանդներ ալ մահամերձ են, համաձայն վերջին լուրերու: Մնացեալ հիւանդներէն ոմանք դեռ կը շարունակեն զառանցել: Առջի օր հիւանդ մը կ'աղաղակէր թէ «իշու գլուխով աւազակներ կը հալածեն զինքը»: Չորրորդ մահը պատահեցաւ երբ հիւանդը ազատուած կը համարուէր: Բժիշկները կ'ըսեն թէ ուրիշ վայրեր ալ վարակուած են ոչ միայն թունաւորումէ (պաղպաղակ, խմորեղէն եւլն.) այլ եւ հոգեբանական պատճառներով: Փուաթիէի մէջ հիւանդացած են քառն հոգի: Հիւանդներ կան որոնք զառանցելով կ'ըսեն թէ բոցակէզ իժեր կը հալածեն զիրենք: Գիտական քննութիւնները կը շարունակուին, առանց գործնական ելքի մը յանգելու: Փոն Սէնթ Էսփրիի այն փռապանը որ թունաւոր հաց էր ծախած, հարցաքննուելով յայտարարեց թէ պարկ մը ալիւր ունէր որ խմոր չէր բռներ: «Մոռցած էի հաց տալ բարեկամներէս մէկուն: Յաջորդ օրը երբ եկաւ բարկացած, քանի մը կտոր հաց տուի այդ պարկին ալիւրով: Քիչ վերջը բարեկամս մեռաւ»: — Թերթերը կը գրեն թէ հարիւր հոգի թունաւորուած են Սէն Կալմիէի մէջ, պաղպաղակ ուտելով: Կ'ըսուի թէ ժանտատենդի մանրէ կը գտնուէր սերին մէջ: Շաթոռուէօնի մէջ ալ հարիւր հոգի թունաւորուած են ձիու միս ուտելով:

ՔՈՐԷԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն զինուորական գործողութիւնները վերսկսած են. թէեւ կը յուսացուի ելք մը գտնել, զինադադարի բանակցութիւնները վերսկսելու համար: Զօր. Րիճուէյ յայտարարեց թէ Դաշնակիցները պատրաստ են վերսկսելու խօսակցութիւնները: Միւս կողմէ, Մ. Նահանգներու զինուորական մասնագէտները ծրագիր մը մշակած են, ի հարկին բուռն յարձակողականի մը ձեռնարկելու համար: Նոյն աղբիւրին համաձայն, այս անգամ Ամերիկացիները ամէն միջոց պիտի գործադրեն, մինչեւ Մանչուրիոյ սահմանագլուխը արշաւելով, որպէս զի չուտ վերջանայ պատերազմը:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ չեխական նոր դեսպանը, Փրոչազքա, որ պաշ ընդունելութիւն մը գտած էր նախագահ Թրումընէն, մամուլի ասուլիսի մը մէջ յայտարարեց թէ իրաւապէս փակուած է ամերիկացի թղթակցին՝ Օթիսի խնդիրը: «Մենք չենք ազդուիր առեւտրական կամ քարոզչական ճնշումներէն»: (Թղթակիցը բանտարկուած է Փրակայի մէջ, իբրեւ լրտես):

ԻՏԱԼԻՈՅ առողջապահական վերատեսուչը յայտարարեց թէ Ամերիկայի համայնավարները թմրեցուցիչներ կը փոխադրեն Եւրոպայէն, ապօրէն միջոցներով, եւ հասոյթը կը գործածեն կուսակցութեան քարոզութեան: Իր տեղեկութեանց համաձայն, թմրեցուցիչները կը փոխադրուին արեւելեան Գերմանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ ճամբով: Ամէնէն զօրաւոր թմրեցուցիչը կ'արժէ տասը միլիոն լիր (15.000 տոլար), այն ալ փոքր քանակութեամբ:

ԲՈՒՌՆ ՓՈԹՈՐԻԿ մը պայթեցաւ Փարիզի մէջ, չորեքշաբթիէն հինգշաբթի լուսնալու գիշերը: Կարկուտ ալ տեղաց առտուն ժամը 6ին, տեղատարափէ մը վերջ: Կառքերու երթեւեկը պահ մը դադրեցաւ նոյն իսկ Քոնքորտի հրապարակին վրայ:

ԹՈՒՐՔԻԱ չուզեր Ատլանտեանի դաշինքին մէջ մտնել ճնշումի տակ, ստանձնելով Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան հրամանատարութիւնը, կը գրէ Անգարայի «Զաֆէր» թերթը (կիսապաշտօնական): Իրեն համար անջատ խնդիրներ են երկու պատգամները:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ բազմաթիւ հողագործ բանուորներ կը փոխադրուին Լեհաստան: Վերջերս 4500 հոգի փոխադրուած են Լայփցիկէն:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ Դշ. օր տօնեց 1949ի յաղթանակին երկրորդ տարեդարձը (պատերազմ համայնավար հրոսախումբերու դէմ, որ վերջացաւ 1949 օգոստ 29ին):

ՎԱՂԸ

Թերթ պիտի չստանան բոլոր այն բաժանորդները որոնց հաշիւ դրկուած է եւ չեն պատասխանած:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ խմբագրական անունները չուղղել հրատարակութեան սահմանուած նիւթերը: Գրել խմբագրին կամ թերթին անունով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գ. Աւետիս Յովհաննէսեան - Ասլանեան (Թէհրանէն) կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15, Rue Jean-Goujon, յետ պատարագի, իր ողբացեալ կնոջ՝

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ - ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները: Ցաւակցութիւնները եկեղեցին:

Իսկ երեկոյեան ժամը 5էն սկսեալ Պ. Գարեգին Յովհաննէսեանի բնակարանը, 83, Rue de Dunkerque (9e):

Դաշտահանդէս Ալֆորվիլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ա. ՄԻՆԱՍԵԱՆ Ենթակոմիտէի:

Կիրակի (2 սեպտեմբեր) Meudonի անտառը, « Պլպուլ »ի աղբիւրին մօտ:

Ընտանեկան հաճելի ժամանց: Ըմպելիներ՝ տեղին վրայ:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը:

Օթոքարները կը մեկնին առաւօտուն ժամը ճիշտ 8ուկէսին: Հաւաքատեղի՝ Place de la Mairie. Boulevard Carnot եւ Petit-Pont:

Մեծ Պարահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պուլվար Օտտոյի «ԽԱՏԻՍԵԱՆ» եւ Սէնթ Անթուանի « ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ » խումբերու, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս Էրմիթաժի սրահին մէջ (Ermitage, Plateau de la Viste):

Կը խօսի ընկ. Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ:

Պիտի ներկայացուի խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը:

Տոմսերը ապահովել այժմէն Նոր Սերունդի անդամներէն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Փարիզահայ թատերագիր - դերասան ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը վարէ եւ կը բեմադրէ իր հեղինակութիւնը:

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

Կատակերգութիւն 3 արար

Կը մասնակցին Տէսինի բեմական կարող ուժերը՝ Տիկ. Աշխէն Պօյաճեան, Օրդ. Մարի Մուրատեան, Մարի Գալուստեան, ՊՊ. Նուպար Պօտուրեան, Բագրատ Խոստիկեան, Սահակ Պասմաճեան, Բարունակ Պառաւեան;

×

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՆ՝

ՏԷՍԻՆ. — Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, 1 սեպտ. շաբաթ գիշեր, ժամը 9ին:

ՎԻԷՆ. — Cercle Catholique, 2 սեպտ. կիրակի. կ. վ. ժամը 3ին:

ԼԻՈՆ. .. Théâtre de l'Horloge, 8 սեպտ. շբթ. գիշեր ժամը 9ին:

ՎԱԼԱՆՍ. — Salle des Fêtes, 15 սեպտ., շբթ. գիշեր ժամը 9ին:

ՄՈՒՏՔԻ ԳԻՆԵՐԸ ԽԻՍՏ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

Այրի Տիկին Փայլուն Եափուճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Եափուճեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Քէչիչեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Հայրապետեան, Տէր եւ Jean Télimo, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները խորին ցաւով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին, հօրեղբօր, աներոջ եւ զարմիկին

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵԱՓՈՒՃԵԱՆԻ
(ՌՈՒՄՏԻԿԻՆՑԻ)

մահը, որ տեղի ունեցաւ օգոստոս 29ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի շաբաթ, 1 սեպտ. ժամը 11ին, բնակարանը, 31 Rue Pierre Gorby, Clamart, ուրկէ մարմինը ժամը 11.30ին պիտի փոխադրուի Իսի-լէ-Մուլինոյի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի իբր այդ նկատել ներկայս:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Միլանէն Պ. Ստեփան Սրապեան իր խմբագրատուն այցելութեան առթիւ 5000 իտալական լիր կը տրամադրէ «Յառաջ»ի տարածման համար:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. « Ընկեր Կարօ » Ենթակոմիտէի (Սէնթ - Անթուան) ընկերական ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Պ. Թորոսի սրճարանը: Խիստ կարեւոր: Ճշդապահ ըլլալ: Բացականները նկատի կ'առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. « Քրիստափոր » Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԼԻՈՆԻ Ազգ. Միութիւնը կը խնդրէ ծանուցանել թէ Պոլսահայ ծանօթ երգչուհի Օր. Արմենուհի Էսկիեան, այս կիրակի պիտի մասնակցի եկեղեցական երգեցողութեանց, մասնաւորապէս երգելով « Տէր Ողորմեա »ն:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴԻ Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի անդամա-համակրական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, հայրենակից Յ. Թորոսեանի բնակարանին մէջ: Խիստ կարեւոր հարցեր. — 1) Զեկուցում եւ հաշուետուութիւն Պատգ. ժողովի. — 2) Վարչական ընտրութիւն, եւն.: Սիրով կը հրաւիրուին նաեւ ոչ-անդամ Խարբերդցիները անխտիր:

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԷՆ սակաւաթիւ օրինակներ կան Յառաջի խմբագրատունը. — 3 օրինակ միայն Հեթանոս Երգեր, գինը 2000 ֆրանք, 6 օրինակ Հացին Երգը գինը 500 ֆր.: 4 օրինակ Concubine (Հարճը) գինը 250 ֆր.: 2 օրինակ Արեան Ցեղբանալ (ձայնագրուած) գինը 250 ֆր.:

Դիմել վարչութեան:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).